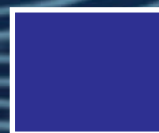

CENTRUL PENTRU DREPTURILE OMULUI DIN MOLDOVA
ЦЕНТР ПО ПРАВАМ ЧЕЛОВЕКА В МОЛДОВЕ
CENTER FOR HUMAN RIGHTS OF MOLDOVA

RAPORT

**privind respectarea drepturilor omului
în Republica Moldova în anul 2014**

ДОКЛАД

**о соблюдении прав человека
в Республике Молдова в 2014 году**

REPORT

**on observance of human rights
in the Republic of Moldova in 2014**

CHIȘINĂU 2015

**CENTRUL PENTRU DREPTURILE OMULUI
DIN MOLDOVA**

RAPORT
privind respectarea drepturilor omului
în Republica Moldova în anul 2014

Chișinău 2015

.....

Se distribuie gratuit

CUPRINS

PREAMBUL	5
CAPITOLUL I	
<i>Drepturile generațiilor viitoare</i>	
<i>Responsabilitatea față de generațiile viitoare</i>	7
CAPITOLUL II	
Respectarea drepturilor omului în Republica Moldova	16
1. Accesul liber la justiție	16
2. Dreptul la ocrotirea sănătății	17
3. Dreptul la asistență și protecție socială	21
4. Protecția persoanelor cu dizabilități	25
5. Dreptul la muncă și la protecția muncii	30
6. Nediscriminarea și principiul egalității	34
7. Libertatea de exprimare și dreptul la informație	38
8. Dreptul la vot și dreptul de a fi ales	40
9. Dreptul la proprietate și protecția acesteia	43
10. Respectarea drepturilor omului în regiunea transnistreană și în localitățile limitrofe	44
CAPITOLUL III	
<i>Atribuțiile Instituției naționale a ombudsmanului prin prisma Protocolului Opțional la Convenția împotriva torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante</i>	50
CAPITOLUL IV	
<i>Respectarea drepturilor copilului în Republica Moldova</i>	83
CAPITOLUL V	
<i>Activitatea de promovare a drepturilor omului în comunitate</i>	97
CAPITOLUL VI	
<i>Alte aspecte ale activității Centrului pentru Drepturile Omului în anul 2014</i>	105

PREAMBUL

În anul 2000, Republica Moldova a aderat, alături de alte 189 de țări, la *"Declarația Mileniului a Națiunilor Unite: dezvoltarea umană - obiectiv de importanță primordială"*, angajându-se astfel să contribuie la realizarea a opt Obiective de Dezvoltare a Mileniului (ODM). Acest document afirmă atașamentul comunității internaționale față de valorile fundamentale ale umanității - libertatea, egalitatea, solidaritatea, toleranța, respectul față de natură și împărțirea responsabilităților - și accentuează importanța soluționării problemelor grave legate de consolidarea păcii, respectarea drepturilor omului, asigurarea dezvoltării durabile și a protecției mediului.

Obiectivele de Dezvoltare ale Mileniului au ca termen limită de realizare anul 2015. Însă anul 2015 nu reprezintă stația terminus pentru dezvoltarea internațională; în prezent are loc un dialog intens la nivel global privind constituirea cadrului de dezvoltare post - 2015.

Astfel, anul 2015 este un an emblematic și important, deoarece este anul în care trebuie luate decizii internaționale majore privind cadrul de dezvoltare, care să înlocuiască cadrul ODM în deceniile următoare. Din aceste considerente, prin decizia¹ Parlamentului European și a Consiliului Uniunii Europene din 16 aprilie 2014, anul 2015 a fost desemnat **"Anul european pentru dezvoltare"**, moto-ul lui fiind **"Lumea noastră, demnitatea noastră, viitorul nostru"**. Unul din obiectivele Anului european pentru dezvoltare este de a asigura o mai largă înțelegere a coerenței politicii pentru dezvoltare, precum și de a promova în rândul cetățenilor din Europa și din țările în curs de dezvoltare un sentiment de responsabilitate, solidaritate și oportunități comune într-o lume în schimbare și din ce în ce mai interdependentă.

Cum este o primă analiză a drepturilor viitoarelor generații din perspectiva competențelor ombudsmanului din Republica Moldova, prefer să nu vin cu recomandări pentru remediere - acestea sînt lesne de dedus - ci să pun cîteva întrebări la care să căutăm și, cel mai important, să găsim răspunsuri împreună:

Care este atitudinea autorităților Republicii Moldova față de generațiile care vin?

Este oare protecția valorilor general-umane ale generațiilor viitoare o prioritate de care autoritățile Republicii Moldova sunt conștiente în deplină măsură?

Unde stă grija pentru drepturile generațiilor viitoare în lista priorităților fiecăruia dintre noi?

**Directorul CpDOM,
Anatolie MUNTEANU**

¹ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=OJ:L:2014:136:FULL&from=EN>

CAPITOLUL I

DREPTURILE GENERAȚIILOR VIITOARE

RESPONSABILITATEA FAȚĂ DE GENERAȚIILE VIITOARE

„Noi ne purtăm așa pentru că nimeni nu ne va cere socoteală: generațiile viitoare nu votează, ele nu au vreo putere politică sau financiară; ele nu se pot opune deciziilor noastre”

(din Raportul Comisiei Mondiale pentru Mediu și Dezvoltare „Viitorul nostru comun”)

Nimeni nu pune la îndoială faptul că oamenii au responsabilități față de copiii și nepoții lor – cel puțin morale, dacă nu juridice. Grijă pentru generațiile viitoare este o caracteristică a umanității. Ea constituie o latură a diversității culturale, o valoare universală și un principiu de bază al tratatelor internaționale și al constituțiilor statelor democratice.

Cu toate acestea, conceptul de responsabilitate pentru generațiile viitoare este relativ nou în domeniul dreptului și politicului, sub latura teoretică și cea practică. Se consideră că progresul tehnico-științific a condus la conștientizarea faptului că generațiile viitoare sînt tributare acțiunilor și politicilor actuale. Datorită cercetărilor științifice, societatea poate să stabilească consecințele pe termen lung ale acțiunilor ei, iar progresele tehnologice îi oferă posibilități de a reduce efectele distructive ale acestor acțiuni, dacă există voință.

Responsabilitatea și obligațiile față de generațiile precedente, actuale și viitoare se numără printre valorile constituționale enumerate în Preambulul Constituției Republicii Moldova. Politicile publice ale statului trebuie să fie elaborate în baza acestor principii și să urmărească restabilirea și menținerea unui echilibru rațional, pe termen lung, între dezvoltarea economico-socială și integritatea mediului natural, în forme înțelese și acceptate de societate.

Declarația privind responsabilitățile generațiilor actuale față de generațiile viitoare, adoptată de Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură (UNESCO) în 1997, formulează aspectele morale ale acestui principiu: nevoile și interesele generațiilor viitoare, libertatea alegerii, menținerea și perpetuarea umanității, menținerea și prezervarea vieții pe Terra, protecția mediului, genomul uman și diversitatea biologică, diversitatea culturală și patrimoniul cultural, patrimoniul comun al umanității, pacea, dezvoltarea și educația, nediscriminarea.

Fiecare generație trebuie să urmărească satisfacerea necesităților proprii, fără a lăsa generațiilor viitoare: datorii financiare – împrumuturi mari, externe și interne, de lungă durată; datorii sociale – neglijarea investițiilor în factorul uman; datorii demografice – prin creșterea necontrolată a populației sau datorii ecologice – epuizarea resurselor naturale sau poluarea solului, apei și a aerului.

Îmbătrînirea populației, fiind un proces fără precedent în istoria omenirii, ce decurge lent, dar persistent, și, în opinia specialiștilor, ireversibil, cel puțin următoarea sută de ani, indică serioase semnale de alarmă pentru generațiile viitoare.

Îmbătrînirea demografică este specifică contextului național, fiind cauzată de scăderea fertilității și ratele înalte ale mortalității și agravată de efectele emigrației crescute, de impactul continuu al tranzițiilor economice și, mai recent, de criza economică globală.

Fenomenul îmbătrînirii demografice are un profund impact asupra tuturor generațiilor și asupra celor mai multe domenii de activitate economică și socială: piața muncii, protecția socială, educație, cultură, politică. Declinul populației active și îmbătrînirea forței de muncă cauzează probleme pentru dezvoltarea economică și socială, ca de exemplu: costul pensiilor, strategiile din domeniul educației și al formării, al îngrijirii medicale și al asistenței sociale, costul locuințelor adaptate.

În ultimii 20 de ani, vîrsta medie a populației a crescut cu aproape 5 ani, speranța de viață cu circa 3 ani, iar creșterea proporției populației adulte de 60 de ani și peste, în paralel cu descreșterea proporției persoanelor tinere sub 15 ani, denotă **o pronunțată criză demografică**. Pragul critic al coeficientului îmbătrînirii de 12%² (ponderea persoanelor de 60 de ani și peste în totalul populației) a fost depășit încă din anul 1988, atîngînd în anul 2013 valoarea de 15,7%.

Indicele sarcinii demografice, adică numărul persoanelor în vîrstă inapte de muncă raportat la 100 persoane în vîrstă apte de muncă, crește constant, ajungînd în 2014 la 51,5 persoane, de la 49,9 persoane în anul 2011.

Structura de vîrstă a populației denotă fenomenul intens al îmbătrînirii demografice, cauzat în principal de scăderea natalității din ultimii ani, care a determinat reducerea numărului populației tinere. Comparativ cu 1 ianuarie 2000, la 1 ianuarie 2013 se remarcă reducerea ponderii copiilor (de 0-14 ani) de la 23,8% la 16,1% și creșterea ponderii populației vîrstnice (de la 60 de ani și peste) de la 13,6% la 15,3%.

La 1 ianuarie 2014, în Republica Moldova locuiau 559,5 mii de persoane în vîrstă de 60 ani și peste (în 2013 – 527,6 mii, 2012 – 527,6 mii, 2010 – 512,3 mii, 2009 – 500,4 mii).

Astfel, tinerii de mîine, tot mai puțini la număr, vor avea de asigurat nu doar evoluția societății, ci și întreținerea unui număr mai mare de vîrstnici.

² Conform scării G. Bojio-Garnier, valoarea indicatorului 12 și mai mult este calificată drept "îmbătrînire demografică".

Conform prognozelor demografice, valul de îmbătrînire considerabilă se va produce începînd cu anul 2014, cînd ponderea copiilor de 0-14 ani se va egala cu ponderea persoanelor de 60 ani și peste, după care, conform prognozei, prima variabilă va descrește, iar a doua va crește constant pînă în anul 2050. Astfel, coeficientul îmbătrînirii populației ar ajunge la 16% în 2015, 18,5% în 2020 și 30,3% către 2050. Numărul persoanelor cu vîrstă de pensionare va crește anual cu 2-2,6%, în anul 2020 – cu circa 25%, comparativ cu anul 2010. În deceniile imediat următoare intensitatea îmbătrînirii populației va spori, prin creșterea numărului vîrstnicilor care provin din generațiile mari ca număr născute între anii 70-90 ai secolului trecut, și cu scăderea, în paralel, a numărului populației apte de muncă, care provine din generațiile mai mici la număr, născute în anii 90 ai secolului trecut³.

Natalitatea ocupă locul decisiv în evoluția numărului și structurii demografice a populației. Conform datelor statistice oficiale, la 1 ianuarie 2004 numărul populației stabile constituia 3 607,4 mii de locuitori, iar la 1 ianuarie 2014 – 3 557,6 mii de locuitori, diferența fiind de 49,8 mii. În aceeași perioadă, numărul populației urbane a crescut cu 25,1 mii, iar al populației rurale s-a redus cu 74,9 mii.

Numărul total de copii născuți în 2004 a fost de 38,2 mii, micșorîndu-se către anul 2013 la 37,8 mii, deși între 2008-2012 s-a înregistrat o creștere lentă.

Scăderea ratei natalității s-a declanșat și s-a amplificat pe fundalul schimbărilor de ordin politic, economic și social, care au avut loc după 1990. Criza socio-economică din perioada anilor 1990-1999 a generat scăderea nivelului de trai, creșterea șomajului, intensificarea procesului de migrație, incertitudinea și instabilitatea socială, ceea ce a contribuit esențial la declinul natalității. În același timp, nu poate fi trecut cu vederea nici impactul factorilor non-economici. Dreptul la libera circulație și la informație, accesul la mijloacele contraceptive, tipurile

³ Hotărîrea Guvernului nr. 406 din 02.06.2014 cu privire la aprobarea Programului pentru integrarea prolemelor îmbătrînirii în politici.

contemporane de mariaj, locul copilului în ierarhia valorilor și preferințelor tinerilor, rigorile economiei de piață constituie factori care au avut și ei o contribuție importantă la scăderea ratei natalității. Rolul acestor factori este unul în creștere.

Mortalitatea populației se răsfrânge direct sau indirect asupra procesului demografic. Variația ratelor de mortalitate determină, în mare măsură, nivelul natalității, al sporului natural, al speranței de viață, al nașterilor, al nupțialității. La rândul ei, mortalitatea este influențată de factori socio-economici și biologici (mediul ambiant, stilul de viață), precum și de nivelul serviciilor de sănătate.

În Republica Moldova se înregistrează mari diferențe ale ratei mortalității în mediile urban și rural. Se menține tendința de creștere a decalajului în rata mortalității pe sexe. Rata mortalității masculine este superioară celei feminine cu 1-2%. La tineri și adulți, rata mortalității masculine crește, comparativ cu rata mortalității feminine. Acest indicator în grupele de vîrstă de 25-39 ani la bărbați este de 3 ori mai mare decît la femei, iar în grupele de vîrstă cuprinsă între 40-69 ani este de 2 ori mai mare.

Mortalitatea specifică pe cauze de deces indică o tendință de creștere a numărului deceselor din cauza infarctului acut al miocardului și tumorilor maligne, omuciderilor și sinuciderilor.

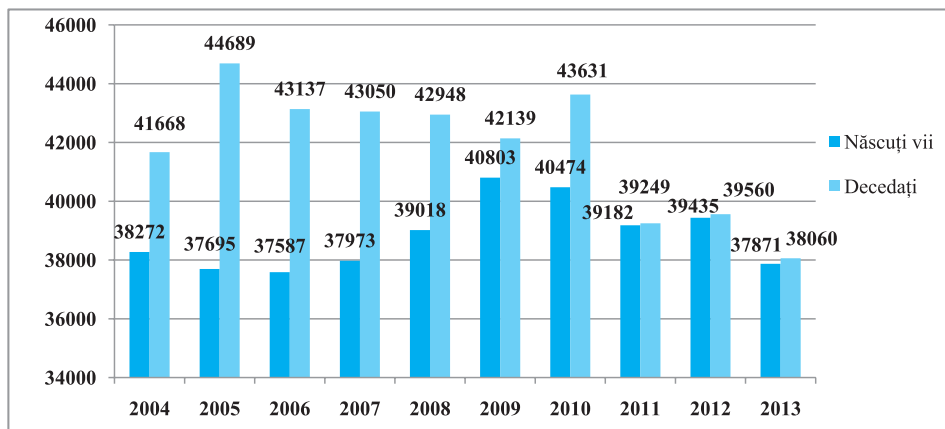
Mișcarea naturală a populației

Indicatorii nupțialității scad și crește lent vîrsta primei căsătorii. Modelul familiei patriarhale, caracteristic Republicii Moldova, cunoaște schimbări esențiale. Se dezvoltă modelele alternative, cum ar fi coabitarea și numărul copiilor născuți în afara căsătoriei sau în familii incomplete. Nivelul natalității extraconjugale rămîne a fi înalt, ponderea copiilor născuți în afara căsătoriei fiind de 22 %.

Familia, ca instituție socială fundamentală, a fost zdruncinată profund de procesul migrațional, fapt care a condus la sporirea divorțurilor, al căror număr a crescut în ultimii ani de 1,5 ori în spațiul urban și de aproape 2 ori în mediul rural. Copiii sînt crescuți și educați tot mai des în familii incomplete, dar cu părinți în viață.

Emigrația, dar și imigrația modifică profund situația demografică: emigrația reduce potențialul economic, demografic și social al societății pe termen lung. O consecință dureroasă a emigrației sînt pierderile demografice de populație economic activă, diminuarea genofondului demografic, dezintegrarea definitivă a multor familii prin divorț formal sau neformal, atunci cînd unul din soți a emigrat pe termen lung.

Tinerii din Republica Moldova (15-29 ani) reprezintă 25 % din populația stabilă la 1 ianuarie 2014. Pe parcursul ultimilor ani, generația tinerilor se află în descreștere

constantă, în mod special în cazul categoriei de vîrstă 15-19 ani, a cărei pondere în numărul total al tinerilor s-a micșorat de la 31,8% la 01.01.2009, pînă la 26,0% la 1 ianuarie 2014. Numărul persoanelor în vîrstă de 20-24 ani s-a redus de asemenea cu 48,5 mii persoane sau cu 2,3 puncte procentuale. Doar în cazul tinerilor în vîrstă de 25-29 ani se atestă o creștere cu 8,2 puncte procentuale.

Starea de sănătate a tinerilor este afectată de mai mulți factori, cei mai importanți fiind stilul de viață, condițiile în care trăiesc, învață sau muncesc aceștia. Problemele de sănătate determinate de nutriție, consumul de tutun, droguri sau alcool apar adesea la vîrste fragede, iar adoptarea unui stil de viață sănătos poate preveni apariția unor boli cronice.

Conform rezultatelor studiului din 2012, „Accesul populației la serviciile de sănătate”⁴, ponderea fumătorilor printre tineri a constituit 14,3%.

Tinerii sînt unul din grupurile țintă supuse riscurilor asociate cu HIV/SIDA. Incidența cazurilor de infecție cu virusul imunodeficienței umane (HIV) în ultimii ani s-a redus în rîndul lor, cu circa 9% comparativ cu anul 2008. În structura incidenței cu virusul HIV pentru tinerii din grupa de vîrstă 15-29 ani, fiecare al doilea este în vîrstă de 25-29 ani, după care urmează grupa de vîrstă 20-24 ani (36,8%). Astfel, rata incidenței crește pe măsura înaintării în vîrstă de la 7 cazuri la 100 mii tineri în vîrstă 15-19 ani, pînă la 28 cazuri la 100 mii tineri în vîrstă de 25-29 ani.

Nivelul de educație al tinerilor este unul din factorii care determină angajarea în cîmpul muncii și securitatea socială a acestei categorii de populație. În contextul reducerii populației de vîrstă școlară (3-23 ani) în perioada anilor 2008-2013 cu 15,2%, se constată și o diminuare a numărului de copii/tineri cuprinși din sistemul național de educație. Astfel, rata componenței școlare a persoanelor din grupa de vîrstă 3-23 ani a manifestat o tendință ascendentă continuă și a constituit în anul de studii 2013/14 - 64,4%. Totodată, rata de cuprin-

dere în învățămînt a persoanelor din grupa de vîrstă 16-23 a manifestat o dinamică fluctuantă, înregistrînd o diminuare mai accentuată în anul de studii 2013/14: 1,6 puncte procentuale. Reducerea ratei de cuprindere în majoritatea țărilor are loc după finalizarea ciclului de învățămînt obligatoriu. În cazul Republicii Moldova, este vorba despre ciclul gimnazial.

Educația este un sector complex care înregistrează o evoluție ambiguă. Testul PISA+⁴ realizat în 2012 a relevat nivelul redus de abilități obținut de către elevii din Republica Moldova în procesul educațional, comparativ cu școlarii din alte state. Testul a fost realizat pe un eșantion de 74 de state, iar Republica Moldova s-a numărat printre ultimii, obținînd rezultate slabe: poziția 65 la lectură, 59 la matematică și 57 la științe. Slaba pregătire a tinerilor în școli este un factor care se amplifică în timp, afectează în mod negativ procesul de studii în universități sau instituții educaționale vocaționale, iar în fine determină nivelul redus de abilități și cunoștințe ale absolvenților. În Republica Moldova nivelul educațional redus și calificarea insuficientă sînt considerate de către agenții economici constrîngeri importante pentru mediul de afaceri. Astfel, 69,2% din oamenii de afaceri consideră că educația vocațională/tehnică nu corespunde nevoilor întreprinderilor, iar 67,8% din agenții economici califică învățămîntul superior ca fiind puțin compatibil cu necesitățile mediului de afaceri. Pe de altă parte, publicul larg nu conștientizează aceste probleme, iar 80% din populație este mulțumită de calitatea învățămîntului din Republica Moldova.⁵

Șomajul în rîndul tinerilor înregistrează valori mai mari comparativ cu alte grupe de vîrstă sau media la nivel de țară. Patru din zece șomeri sînt tineri. Astfel, în 2013 rata șomajului a fost de 8,7% la tinerii cu vîrsta cuprinsă între 15-29 ani, și respec-

⁴ Conform scării G. Bojio-Garnier, valoarea indicatorului 12 și mai mult este calificată drept “îmbătrînire demografică”.

⁵ Hotărîrea Guvernului nr. 406 din 02.06.2014 cu privire la aprobarea Programului pentru integrarea prolemelor îmbătrînirii în politici.

tiv de 12,2% în cazul tinerilor în vîrstă de 15-24 ani, în timp ce media pe țară a constituit 5,1%. În șomaj de lungă durată (12 luni și mai mult) s-au aflat 13 % din totalul șomerilor de 15-29 ani, valoarea acestui indicator fiind în descreștere în ultimii ani.

Tinerii sînt antrenați atît în migrația internă (rural-urban, orașe mici-orașe mari), cît și în migrația externă. În Republica Moldova nu există mecanisme clare privind înregistrarea mobilității interne a populației. O bună parte dintre tineri locuiesc în mediul urban și au viză de domiciliu în mediul rural.

În ceea ce privește migrația externă a tinerilor, sînt identificate cîteva categorii:

- tinerii plecați la studii în afara țării: ponderea acestora este dificil de estimat, însă se pot estima cîteva zeci de mii (30-40 mii de tineri, potrivit estimărilor neoficiale, bazate pe bursele oferite de țările-gazdă și a tinerilor înscriși la universitățile din străinătate);
- tinerii plecați la muncă peste hotare: circa 15 % din totalul tinerilor în vîrstă de 15-29 ani sînt plecați peste hotare la lucru sau în căutare de lucru. Numărul estimativ al tinerilor care au emigrat în căutarea unui loc de muncă constituie 135,5 mii. Din totalul acestora, 78,2% sînt tineri de la sate, iar 73,8% sînt bărbați. Dacă în mediul urban tinerii reprezintă 31,3% din numărul total de emigranți, atunci în mediul rural această pondere este semnificativ mai mare (44,5%) ;
- tinerii care au emigrat pentru totdeauna: mai multe țări, cum ar fi Canada, SUA, Rusia, au programe guvernamentale de imigrare atractive pentru tinerii din Republica Moldova. Ponderea acestora este și ea dificil de estimat, deoarece nu există un mecanism de cuantificare. De exemplu, doar în 2010, în Quebec (Canada) s-au stabilit în jur de 2 000 de persoane, marea majoritate fiind tineri.⁶

Sănătatea reproducerii este recunoscută drept una dintre componentele fundamentale necesare dezvoltării umane, ea fiind promotorul sănătății generale a populației, dar și al prosperității și dezvoltării. Comportamentul reproductiv sănătos asigură un impact pozitiv asupra generațiilor următoare.

În pofida eforturilor depuse în ultimii ani, indicatorii sănătății reproducerii în Republica Moldova s-au îmbunătățit foarte puțin. Ameliorarea situației în acest domeniu este un proces anevoios, fapt care agravează problemele societății, avînd consecințe negative asupra comportamentului demografic al întregii populații.

Accesul populației la serviciile de planificare familială este limitat, iar dreptul adolescenților la educație și servicii de sănătate a reproducerii nu este asigurat pretutindeni. Avortul continuă să fie o metodă de planificare familială încă destul de frecventă, provocînd riscuri reale pentru sănătatea femeilor. Consecințele violenței domestice, ale abuzului sexual și ale traficului de ființe umane, care se răsfrîng asupra sănătății reproductive nu sînt încă pe deplin estimate. Problemele sexuale ale bărbaților sînt ignorate și au nevoie de o atenție corespunzătoare, materializată prin asistența specializată. Urmează a fi perfecționate modele de servicii de sănătate accesibile pentru tineri pentru menținerea sănătății și a potențialului de dezvoltare a adolescenților și tinerilor.

Calitatea apei potabile și accesul la aceasta continuă să rămînă unele dintre cele mai importante probleme cu care se confruntă Republica Moldova.

Dezvoltarea economică sporește gradul de influență nefastă asupra mediului înconjurător, fapt cu impact asupra calității vieții umane. În condițiile țării noastre, apa influențează cel mai mult sănătatea populației. Atît apele de suprafață, cît și cele subterane, sînt în mare măsură poluate de gospodăriile comunale, unitățile din sectorul agrar și cele din sectorul energetic. Majoritatea surselor de ape subterane nu corespund standardelor și cerințelor

⁶Strategia națională de dezvoltare a sectorului tineret 2020, aprobată prin Hotărîra Guvernului nr. 1006 din 10.12.2014

de calitate a apei potabile, fiind depășite concentrațiile maxim admisibile de nitriți, ioni de amoniu ș.a. Sursele subterane de apă sînt afectate cel mai mult de activitățile din cadrul fermelor zootehnice, gunoiștilor, depozitelor de îngrășăminte și deșeuri, precum și de lipsa sistemelor de epurare.

Specialiștii Centrului Național de Sănătate Publică (CNSP) califică drept „constant joasă” calitatea apei în Moldova. Cea mai gravă situație se atestă în localitățile rurale, unde sursă principală de apă o constituie fîntînile. Potrivit CNSP, circa 61% din apeductele legate de sursele subterane de apă și aproximativ 84% din apa fîntînilor nu corespund normelor sanitare în privința componenței chimice. Astfel, apa conține o cantitate sporită de fluor, sulfați, sulfură de hidrogen și alte elemente chimice. Calitatea apei potabile din sursele subterane nu corespunde nici nivelului admisibil al indicilor bacteriologici.

Apa disponibilă în prezent în Moldova este aproximativ de 500m³ pe cap de locuitor pe an sau chiar mai puțin, fapt care plasează Moldova în categoria țărilor în care apa este insuficientă, ceea ce poate crea îngrijorări, mai ales din cauza schimbărilor climatice prognozate.

Pragurile recomandate de disponibilitate a apei dulci regenerabile. Dacă volumul de apă disponibilă este mai mic de 1.000m³/locuitor/an, lipsa apei poate împiedica dezvoltarea economică și poate afecta sănătatea și standardul de viață al populației. În prezent, în Moldova resursele de apă disponibile se află la un nivel critic, fapt care afectează capacitatea de dezvoltare a țării.

Resursele de apă din Republica Moldova sînt sensibile la schimbările climatice atît din punctul de vedere al cantității, cît și din cel al calității. Conform estimărilor, resursele de apă de suprafață disponibile se vor diminua cu 16-20% pînă în anul 2020. Asta înseamnă că siguranța alimentării cu apă a tuturor utilizatorilor va fi periclitată în anul 2020, cînd intensitatea folosirii apei va atinge un nivel de 100%.⁷

⁷ Raportul Național de Dezvoltare Umană în Mol-

Din cauza calității proaste a aerului, a accesului limitat la surse de apă potabilă și canalizare adecvată, a calității proaste a infrastructurii și a expunerii înalte a economiei la sectorul agricol, Republica Moldova înregistrează un grad înalt de sensibilitate la schimbările climatice.

Poluarea aerului atmosferic constituie o altă problemă actuală de mediu. Unul dintre principalii factori care contribuie la intensificarea poluării aerului atmosferic îl constituie emisiile de gaze din diferite sectoare ale economiei naționale, inclusiv emisia gazelor cu efect de seră. Transportul auto este sursa principală de poluare a bazinului aerian.

Emisiile în atmosferă a substanțelor nocive dăunătoare nu doar că distrug natura și afectează sănătatea umană, ci pot modifica proprietățile atmosferei, conducînd la consecințe ecologice și climatice nefaste. Specialiștii din medicină și ecologie au stabilit o legătură directă între degradarea mediului și creșterea numărului de persoane care suferă de alergii, astm, cancer și alte maladii. Oxizii de azot, dioxidul de sulf, ozonul troposferic, monoxidul de carbon, aldehida formică, fenolii, pulberile în suspensie⁸ constituie poluanții principali care acționează negativ asupra organismului uman.

Gestionarea deșeurilor în Republica Moldova este o problemă dificilă și rămîne nerezolvată. Gestionarea necorespunzătoare a deșeurilor afectează comunitățile locale, amenință mediul și contribuie la emisiile globale de gaze cu efect de seră. În prezent, cea mai utilizată metodă de tratare a deșeurilor menajere este depozitarea lor pe sol. Ea reprezintă o sursă majoră de poluare a solului și a apelor subterane.

Sistemul statistic actual cu referire la gestionarea deșeurilor reflectă parțial situația gestionării deșeurilor menajere, fiind incertă informația despre fluxurile de deșeuri periculoase specifice, cum sunt uleiurile uzate, vehiculele scoase din uz, anve-

dova – Schimbările Climatice în Republica Moldova. Impactul socio-economic și opțiunile de politici pentru adaptare, <http://www.undp.md>

⁸ <http://www.meteo.md/mold/influenta.htm>

lopile folosite, deșeurile de echipamente electrice și electronice generate de consumatori, deșeurile rezultate din activitățile de construcție și demolări. Sistemele de colectare și tratare a acestor fluxuri de deșeuri lipsesc.

Problema poluanților organici persistenți este considerată una dintre problemele de mediu stringente. O analiză reprezentativă indică faptul că pesticidele din categoria poluanților organici persistenți constituie 20-30% din stocul total de pesticide inutilizabile și interzise în Republica Moldova. În anul 2013, această cantitate a fost estimată la 3 mii de tone. Studiile efectuate în imediata apropiere a depozitelor indică faptul că solul și apele de suprafață sînt contaminate cu asemenea substanțe.⁹

Deșeurile medicale produse de instituțiile medicale sînt alcătuite din resturi alimentare, deșeuri de medicamente (pastile, pulberi, reagenți), teste antigen de laborator, dezinfectanți, detergenți, deșeuri biologice (medii de cultură, materiale biochimice, imunologice, substraturi biologice, sînge, seruri, țesuturi organice), dispozitive medicale și materiale radioactive, deșeuri menajere. Toate aceste deșeuri sînt definite ca fluxuri de deșeuri medicale care provin din centrele de asistență medicală. Circa 10-25% din deșeurile medicale sînt deșeuri periculoase care necesită tratament special. Ele prezintă un risc sporit atît pentru sănătatea umană, cît și pentru mediu, fiind divizate în cinci categorii: deșeuri infecțioase, deșeuri înțepătoare-tăietoare, deșeuri chimice și farmaceutice, deșeuri anatomo-patologice și părți anatomice, deșeuri radioactive. În lipsa cuptoarelor speciale, aceste deșeuri sunt strînse împreună cu deșeurile menajere sau se depozitează în instituții medicale. Conform studiului „Sănătate fără nici un prejudiciu”¹⁰, cantitatea anuală produsă de deșeuri medicale este de 15,7 mii tone, dintre care 2,75 mii tone sînt deșeuri infecțioase și 314 tone deșeuri periculoase. Aceste calcule nu includ deșeurile medicale

generate de alte instituții medicale, precum farmaciile și cabinetele medicale. O altă problemă este lipsa rețelei centralizate de colectare a seringilor uzate.

Raportorul special ONU pentru efectele adverse ale transportului de produse și deșeuri toxice și periculoase asupra realizării drepturilor omului menționează în raportul său¹¹ că, în contextul gestionării deșeurilor medicale, există multe de făcut pentru a asigura realizarea eficientă a dreptului la viață, consacrat în articolul 6 din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice și a dreptului pe care îl are orice persoană de a se bucura de cea mai bună sănătate fizică și mentală pe care o poate atinge, consacrat în articolul 12 din Pactul internațional cu privire la drepturile sociale, economice și culturale. Toate persoanele expuse la efectele deșeurilor medicale periculoase sînt supuse riscului de accidentare și/sau riscului de infectare. Printre acestea se numără personalul medical, pacienții, persoanele implicate în gestionarea și prelucrarea deșeurilor și persoanele care locuiesc în apropierea locurilor unde sînt incinerate, depozitate sau îngropate ilegal aceste deșeuri.

Sub ochii noștri are loc o schimbare climatică, ale cărei urmări pentru generațiile viitoare se manifestă deja. Umanitatea este responsabilă pentru acest proces. Este recunoscut faptul că schimbările climatice reprezintă o provocare, cu care se confruntă umanitatea în secolul 21 și care nu mai ține de viitorul îndepărtat. Unele dintre consecințele schimbărilor climatice – frecvența sporită și intensitatea mai mare a calamităților naturale – sunt deja resimțite. Pentru Republica Moldova, acestea s-au manifestat prin seceta dezastruoasă din anul 2007 și inundațiile devastatoare din 2008.

Prin natura lor, schimbările climatice au o dimensiune globală, însă țările mai sărace sînt mai vulnerabile, pentru că multe dintre ele sunt afectate în mod dispropor-

⁹ Strategia de gestionare a deșeurilor în Republica Moldova pentru anii 2013-2027, aprobată prin Hotărîrea Guvernului nr. 248 din 10.04.2013.

¹⁰ Ibidem

¹¹ Raportul Raportorului special ONU pentru efectele adverse ale transportului de produse și deșeuri toxice și periculoase asupra realizării drepturilor omului, <http://www.un.org/Docs/journal/asp/ws.asp?m=A/HRC/18/31>

ționat, iar capacitatea lor de adaptare este limitată. Prin urmare, sînt necesare acțiuni imediate și coordonate nu numai la nivel internațional, ci și pe plan național, pentru a atenua consecințele schimbărilor climatice prin reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră și pentru a ajuta atît țările dezvoltate, cît și pe cele aflate în curs de dezvoltare să se adapteze la aceste efecte, devenite deja inevitabile. Cu regret, în Republica Moldova schimbările climatice sînt percepute, uneori, ca o chestiune îndepărtată și lipsită de relevanță¹².

În prezent, Republica Moldova nu contribuie în mod semnificativ la accelerarea schimbărilor climatice prin emisiile de gaze cu efect de seră. Cu toate acestea, schimbările climatice vor afecta perspectivele Moldovei de realizare a obiectivelor ei de dezvoltare. Este nevoie de a se conștientiza riscurile pe care le implică schimbările climatice asupra obiectivelor, de a le reajusta sau de a valorifica politicile de adaptare ce vor permite urmărirea continuă a agendei de dezvoltare a Moldovei. Problema schimbărilor climatice trebuie inclusă pe agenda politicii naționale prin măsuri care să ofere soluții pentru efectele schimbărilor climatice și să asigure un viitor sigur pentru generațiile viitoare.

Pierderea biodiversității în Moldova va continua și chiar se va extinde, dacă nu vor fi întreprinse eficient măsuri de adaptare, integrate în domeniile de politici de mediu și în alte domenii. Deși schimbările climatice au loc la scară globală, acțiunile naționale și locale îndreptate spre conservarea biodiversității și utilizarea rațională a resurselor naturale de apă, pădure și sol sînt esențiale pentru a împiedica degradarea ecosistemului din Moldova.

În anul 2000, alături de alte 189 de țări, Republica Moldova a aderat la *„Declarația Mileniului a Națiunilor Unite: dezvoltarea umană - obiectiv de importanță primordială”*.

¹² Raportul Național de Dezvoltare Umană în Moldova – Schimbările Climatice în Republica Moldova. Impactul socio-economic și opțiunile de politici pentru adaptare, <http://www.undp.md>

ală”, angajîndu-se astfel să contribuie la realizarea a opt Obiective de Dezvoltare a Mileniului (ODM). În acest document se afirmă atașamentul comunității internaționale față de valorile fundamentale ale umanității - libertatea, egalitatea, solidaritatea, toleranța, respectul față de natură și împărțirea responsabilităților, și se accentuează importanța soluționării graverelor probleme legate de consolidarea păcii, respectarea drepturilor omului, asigurarea dezvoltării durabile și a protecției mediului.

Cele opt obiective revizuite și adaptate la prioritățile de dezvoltare naționale care definesc într-o formă concisă opt scopuri ce urmează a fi atinse pînă în 2015 sînt: eradicarea sărăciei extreme și a foamei; realizarea accesului universal la învățămîntul gimnazial; promovarea egalității de gen; reducerea mortalității copiilor; îmbunătățirea sănătății mamelor; combaterea HIV/SIDA, a tuberculozei, malariei și a altor boli; asigurarea durabilității unui mediu sănătos; crearea parteneriatului global pentru dezvoltare.

Obiectivele de Dezvoltare ale Mileniului au ca termen limită de realizare anul 2015. Însă anul 2015 nu reprezintă stația terminus pentru dezvoltarea internațională – în prezent are loc un dialog intens la nivel global privind constituirea cadrului de dezvoltare post-2015.

În Raportului de sinteză al Secretarului General al ONU privind noul cadru de dezvoltare durabilă pentru perioada post 2015 **„Drumul spre o viață decentă către 2030: eradicarea sărăciei, transformarea vieții tuturor oamenilor și protecția ei”**, distribuit la 4 decembrie 2014, este propusă o agendă universală și revoluționară în domeniul dezvoltării durabile, bazată pe drepturile omului, axată pe oameni și pe planeta noastră. Este propus un grup din șase elemente-cheie, menit să faciliteze identificarea și consolidarea agendei în domeniul dezvoltării durabile și să asigure implementarea la nivel național a perspectivelor și idealurilor cu privire la: a) demnitate, prin eradicarea sărăciei și lupta

cu inegalitățile sociale; b) oameni, prin asigurarea unei vieți sănătoase, a educației și implicării femeilor și copiilor; c) educație, prin crearea unei economii puternice, atotcuprinzătoare, orientate spre transformare; d) planetă, prin protecția ecosistemului pentru beneficiul întregii societăți și a copiilor noștri; e) justiție, prin stabilirea unei societăți sigure și pașnice și crearea unor instituții de stat puternice; f) parteneriat, prin consolidarea solidarității la nivel mondial, în interesul dezvoltării durabile.

În lunile următoare, statele membre ale Organizației Națiunilor Unite vor negocia parametrii definitivi ai cadrului de dezvoltare durabilă post – 2015, care va conține 17 obiective în domeniile eradicării sărăciei, luptei cu foametea, ocrotirii sănătății, asigurării egalității de gen, schimbărilor climatice, accesului la educația de calitate la toate nivelurile, creșterii economice, accesului la serviciile energetice regenerabile, fiabile și accesibile, conservării biodiversității și a pădurilor, a oceanelor și mărilor, accesului la apă, salubritate și igienă ș.a.

Aceste noi priorități de nivel global au fost stabilite și definitive în urma concluziilor și recomandărilor obținute la nivel național, în fiecare stat membru al ONU.

Astfel, anul 2015 devine un an emblematic și important, deoarece este anul în care trebuie luate decizii internaționale majore privind cadrul de dezvoltare, care să înlocuiască cadrul ODM în deceniile următoare. Pentru acest considerent, prin decizia¹³ Parlamentului European și Consiliului Uniunii Europene din 16 aprilie 2014, anul 2015 a fost denumit „**Anul european pentru dezvoltare**”, moto-ul lui fiind „**Lumea noastră, demnitatea noastră, viitorul nostru**”. Unul din obiectivele Anului european pentru dezvoltare este să se asigure o mai mare coerență a politicii pentru dezvoltare, precum și să promoveze în rândul cetățenilor din Europa și din țările în curs de dezvoltare un sentiment de responsabi-

litate, solidaritate și oportunități în comun într-o lume în schimbare și din ce în ce mai interdependentă.

În același timp, preocupările de astăzi și aspirațiile de mâine ale cetățenilor Republicii Moldova, viziunile lor asupra riscurilor de dezvoltare pe termen lung pentru țara noastră și asupra viitorului pe care și-l doresc după anul 2015, expuse în „Agenda de dezvoltare post-2015”¹⁴, servesc drept platformă de dialog pentru ONU și Moldova în privința agendei de dezvoltare post 2015 (vezi Anexa).

Subiectul responsabilității în privința generațiilor viitoare este abordat în premieră de Instituția națională pentru protecția și promovarea drepturilor omului. Nu vom face recomandări, pentru că acestea pot fi lesne deduse din datele menționate în prezentul capitol. Vom pune doar câteva întrebări, pentru care este nevoie să căutăm răspunsuri împreună:

- **Își dorește Republica Moldova să fie mai respectuoasă și mai generoasă față de generațiile viitoare?**
- **Este oare protecția valorilor generalumane ale generațiilor viitoare o prioritate deplin conștientizată de către autoritățile Republicii Moldova?**
- **Unde stă grija pentru drepturile generațiilor viitoare în lista priorităților noastre?**

¹³ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=OJ:L:2014:136:FULL&from=EN>

¹⁴ Agenda de dezvoltare post-2015: Raportul final privind consultările din Republica Moldova, <http://www.md.undp.org/content/moldova/ro/home/library/mdg/post2015/>

CAPITOLUL II

RESPECTAREA DREPTURILOR OMULUI ÎN REPUBLICA MOLDOVA

1. ACCESUL LIBER LA JUSTIȚIE

Problema respectării dreptului de acces la justiție s-a aflat și în 2014 în atenția Instituției naționale a ombudsmanului. Asta pentru că pretinsa încălcare a acestui drept rămîne a fi cel mai actual subiect abordat de către petenți. Este reclamată în special tergiversarea examinării cauzelor, nerespectarea principiului contradictorialității procesului judiciar, dezacordul cu sentința/hotărîrea pronunțată, neexecutarea hotărîrilor judecătorești¹⁵.

Strategia de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011-2016¹⁶ rămîne a fi principalul document de politici care vizează problemele majore ale sectorului justiției din Republica Moldova și care a creat un cadru comun ce include toate reformele potrivite pentru asigurarea dezvoltării durabile a sectorului prin acțiuni realiste și concrete. Prin implementarea Strategiei, autoritățile și-au propus să consolideze independența, responsabilitatea, imparțialitatea, eficiența și transparența sistemului judecătoresc; să eficientizeze investigațiile prejudiciare pentru a garanta respectarea drepturilor omului, a asigura securitatea fiecărei persoane și a diminua nivelul de criminalitate; să amelioreze cadrul instituțional și procesele care asigură accesul efectiv la justiție (asistența juridică eficientă, examinarea cauzelor și executarea hotărîrilor judecătorești în termene rezonabile, modificarea statutului unor profesii juridice conexe sistemului de justiție); să promoveze și să implementeze principiul intoleranței față de corupție în sectorul justiției; să implementeze măsuri

prin intermediul cărora sectorul justiției ar contribui la crearea unui climat favorabil dezvoltării durabile a economiei; să asigure respectarea efectivă a drepturilor omului în practicile și politicile juridice.

Astfel, *edificarea unui sector al justiției accesibil, eficient, independent, transparent, profesionist și responsabil față de societate, care să corespundă standardelor europene, să asigure supremația legii și respectarea drepturilor omului și să contribuie la asigurarea încrederii societății în actul de justiție* se află, cel puțin la nivel de politici, în topul priorităților guvernării.

Sintagma „sectorul justiției”, utilizată în textul Strategiei include în primul rînd sistemul judecătoresc, precum și întreg ansamblul de autorități și relații dintre acestea care contribuie la înfăptuirea justiției, și anume: organele de urmărire penală, profesiile juridice legate de sectorul justiției (avocați, notari, mediatori, executori judecătorești, experți judiciari, administratori ai procedurii de insolvență, traducători/interpreți), sistemul de probațiune, sistemul de executare a hotărîrilor judecătorești, sistemul penitenciar, Ministerul Justiției, Instituția Ombudsmanului, Curtea Constituțională. În Strategie sînt vizate și alte autorități, precum Parlamentul, Guvernul, Consiliul Superior al Magistraturii, în măsura în care activitatea acestora vizează adoptarea și implementarea actelor normative relevante pentru sectorul justiției.

Astfel, peste 32 de instituții și structuri au o contribuție principală sau secundară în implementarea a circa 475 de acțiuni din Strategie.

Pe lângă mecanismul de monitorizare a implementării Strategiei, prevăzut de Legea nr.231, organizațiile societății civile mo-

¹⁵ Vezi Capitolul VI

¹⁶ Legea nr. 231 din 25.11.2011 privind aprobarea Strategiei de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011-2016

nitorizează din exterior mersul reformelor.¹⁷

Inspiră speranță faptul că indicele încrederii cetățenilor în justiție a sporit ușor, comparativ cu anii precedenți.¹⁸ De exemplu sondajele bianuale realizate de Institutul de Politici Publice conțin o întrebare constantă referitoare la gradul de încredere a cetățenilor în instituțiile statului, inclusiv în justiție. Răspunsurile la întrebarea „Câtă încredere aveți în justiție?”, obținute în noiembrie 2014, denotă o creștere ușoară a gradului de încredere a cetățenilor în justiție. Analiza răspunsurilor de tipul „Foarte multă încredere” și „Un anumit grad de încredere” atestă că acest indicator a constituit 23% în noiembrie și 22% în aprilie, comparativ cu 16% în noiembrie 2013 și 13% în aprilie 2013. Este încurajator și faptul că 11% dintre respondenți consideră că asigurarea unei justiții independente constituie una din cele mai importante trei probleme care trebuie rezolvate în Republica Moldova, comparativ cu 6% - în aprilie 2014 și 6,3% - în noiembrie 2013.

Considerăm că este în beneficiul țării și al fiecărui cetățean faptul că autoritățile au înregistrat într-un termen scurt, pe anumite segmente, rezultate palpabile: au fost adoptate și modificate mai multe legi în contextul de asigurare a integrității actorilor justiției, au fost majorate salariile judecătorilor, au fost implementate sistemul de distribuire aleatorie a dosarelor și procedura de înregistrare audio digitală a ședințelor de judecată, au fost elaborate criterii noi de selecție, promovare și transferare a judecătorilor.

În pofida măsurilor întreprinse pentru restructurarea sistemului, se constată o disproporție între eforturile depuse pe anumite segmente și rezultatul de moment per ansamblu. Deficiențele din procesul de re-

formare a Ministerului Afacerilor Interne și lipsa progresului în reformarea procuraturii condiționează opinia per ansamblu asupra dinamicii schimbării pozitive a sectorului justiției.

Pe lângă faptul că schimbările sînt împinate cu reticență de către profesioniștii din interiorul sistemului, tratamentul diferențiat al instituțiilor-cheie din sectorul justiției au un caracter descurajator: de exemplu, majorarea graduală a salariilor judecătorilor raportate la vulnerabilitatea constantă a altor actori la fel de importanți din acest domeniu.

Sîntem convinși că indicatorul sentițelor de condamnare cu executare reală pentru comiterea actelor de corupție este important pentru impunerea de noi standarde în sistem. Totodată, este cert că acest indicator nu este determinant. Or, cheia succesului în reformarea sectorului justiției rezidă în înlăturarea cauzelor și nu într-o luptă perpetuă cu urmările fenomenului corupției.

Încurajăm întreaga societate să se angajeze în procesele de prevenire și combatere a corupției din sistemul judecătoresc nu pentru indicatori, ci pentru viitorul țării.

2. DREPTUL LA OCROTIREA SĂNĂTĂȚII

Organizația Mondială a Sănătății definește sănătatea drept o „stare de bine, completă din punct de vedere fizic, psihic și social, și nu doar absența bolii sau infirmității”. Această formulă relevă faptul că sănătatea populației este determinată de o gamă largă de factori: economici, sociali, ambientali, ereditari, de caracteristicile individuale, inclusiv stilul de viață al fiecărui individ. Astfel, sănătatea presupune drept condiții indispensabile securitatea economică și socială, relațiile interpersonale și sociale armonioase un mediu sigur și sănătos de muncă și de trai, calitatea crescută a apei potabile, a aerului și a solului, alimentarea suficientă și rațională, completate cu un stil de viață sănătos și accesul la serviciile de sănătate de calitate.

¹⁷ Studiul „Succesele și insuccesele în reformarea justiției din Republica Moldova 2012-iulie 2014”, elaborat de Centrul de Resurse Juridice din Moldova, <http://crjm.org/wp-content/uploads/2014/09/Studiu-reforma-justitiei-web.pdf>;

Rapoarte trimestriale de monitorizare a implementării Strategiei de Reformă în Sectorul Justiției, elaborate de Asociația Promo-LEX, <http://www.promolex.md/index.php?module=publications>

¹⁸ http://www.ipp.md/public/files/Barometru/Brosura_BOP_11.2014_prima_parte-r.pdf

Convenția europeană pentru protecția drepturilor omului și a demnității ființei umane față de aplicațiile biologiei și ale medicinei (Convenția privind drepturile omului și biomedicina) - primul instrument juridic internațional generator de obligații de natură să protejeze demnitatea, drepturile și libertățile ființei umane împotriva oricărei aplicări abuzive a progreselor biologiei și medicinei - enunță o serie de principii și interdicții ce privesc genetica, cercetarea medicală, consimțământul persoanei pentru intervenții în domeniul sănătății, dreptul la respectarea vieții private și dreptul la informație, prelevarea de organe și țesuturi.

Prin ratificarea acestei convenții¹⁹, Republica Moldova și-a asumat încă o dată angajamentul „de a lua măsurile adecvate în scopul de a asigura accesul echitabil la servicii de sănătate de bună calitate”. La cererea secretarului general al Consiliului Europei, statele trebuie să ofere explicații privind modul în care dreptul lor intern asigură aplicarea efectivă a tuturor dispozițiilor acestei Convenții.

În prezent, sistemul ocrotirii sănătății din Republica Moldova trece prin etapa reformelor și alinierii la standardele europene. Sînt revizuite și adoptate acte normative noi din domeniu, menite să pună în aplicare schimbările din acest sector, să asigure o asistență medicală primară de înaltă calitate, să îmbunătățească administrarea în materie de sănătate și finanțarea asistenței medicale.

Este regretabil să constatăm că, în pofida schimbărilor din sistem, beneficiarii serviciilor de sănătate continuă să invoce încălcarea drepturilor omului în domeniul ocrotirii sănătății, în special în privința lipsei respectului din partea prestatorilor de servicii medicale; lipsei discreției în timpul acordării asistenței medicale; inechității și calității nesatisfăcătoare a asistenței medicale; examinării tratamentului și întreținerii în condiții inadecvate în raport cu normele sanitaro-igienice; divulgarea informațiilor ce țin de secretul medical. Prezintă motive de îngrijorare deosebită numeroasele

acuzatii aduse profesioniștilor din sistem privind erorile medicale și amploarea fenomenului plăților neformale.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului a dezvoltat o jurisprudență vastă cu privire la multe din aceste subiecte sensibile prin prisma articolelor 2, 3, 5, 6 și 8 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale. De rînd cu alte state, Republica Moldova a fost condamnată de Curtea de la Strasbourg pentru neacordarea asistenței medicale necesare în instituțiile de detenție, divulgarea informațiilor ce constituie secret medical, intervențiile chirurgicale lipsite de necesitate terapeutică, acordarea compensației în legătură cu prejudiciul cauzat sănătății și integrității corporale.

Sîntem convinși că garantarea drepturilor omului în sistemul serviciilor de sănătate, a respectării demnității pacientului și sporirea rolului participativ al persoanelor la adoptarea deciziilor în domeniul sănătății trebuie să devină cu adevărat prioritare. Or, sănătatea nu este numai o problemă socială, economică și politică, ci și o problema care ține de drepturile omului. **Încălcarea drepturilor omului poate conduce la o sănătate precară sau poate rezulta, după caz, dintr-o sănătate precară.**

În rapoartele precedente cu privire la respectarea drepturilor omului în Republica Moldova, Centrul pentru Drepturile Omului a atenționat asupra unor carențe de sistem și nereguli depistate. În opinia noastră, acestea prezintă un pericol pentru buna realizare a dreptului la ocrotirea sănătății. Astfel, există rezerve față de echitatea sistemului asigurării obligatorii de asistență medicală; procedura de examinare a petițiilor și a erorilor medicale; eficiența și obiectivitatea procedurii de acreditare în sănătate și de atestare a medicilor și farmaciștilor; gradul de respectare a dreptului la viața privată a pacienților de către lucrătorii medicali; eficiența sistemului de control și profilaxie a tuberculozei, de profilaxie și combatere a diabetului zaharat, de ocrotire a sănătății reproducerii și sănătății sexuale. Menținerea corupției în sistemul de sănătate a devenit un pericol iminent pentru so-

¹⁹ Legea nr. 1256 din 19.07.2002

cietatea noastră în condițiile sărăciei și stării precare a sănătății populației²⁰.

În procesul investigației unor cereri cu privire la încălcarea dreptului la ocrotirea sănătății, s-au constatat unele deficiențe de ordin administrativ.

Astfel, nu este urmărită finalitatea solicitărilor de asistență medicală urgentă care sînt transmise în sectorul de asistență medicală primară. Nu este verificată mai ales corectitudinea recepționării solicitărilor, a trierii apelurilor conform gradului de prioritate a urgențelor și a deservirii operative a pacienților. Nu există reglementări clare privind modalitatea de înregistrare și conlucrare a serviciului de asistență medicală urgentă cu sectorul de asistență medicală primară.

Nu sînt respectate prevederile Ordinului Ministerului Sănătății nr. 828 din 31.10.2011, prin care a fost aprobată lista și modelele formularelor de evidență medicală primară. Aceste formulare urmau să fie puse în aplicare în toate instituțiile medico-sanitare publice și private începînd cu 1 ianuarie 2012, avînd drept scop eficientizarea activității instituțiilor medico-sanitare, unificarea evidenței și asigurării depline și autentice a informațiilor care reflectă activitatea instituțiilor medicale.

S-a constatat neasigurarea deplină a drepturilor omului în sistemul serviciilor de sănătate, potrivit Legii cu privire la drepturile și responsabilitățile pacientului nr. 263 din 27.10.2005, și în special implementarea defectuoasă a capitolului "Protecția extrajudiciară a drepturilor pacientului" din această lege. Astfel, contrar prevederilor art. 16 alin. (4), Ministerul Sănătății nu a creat comisia independentă de expertiză profesională medicală, care să examineze cererile sau reclamațiile pacienților. Potrivit oficialilor de la minister, această comisie nu a fost instituită și nu a fost aprobat un regulament aparte

din considerentul că nu au existat adresări în acest sens. Într-o asemenea situație dreptul pacientului de a beneficia în deplină măsură de mecanismul extrajudiciar de protecție a drepturilor pacienților, stabilit prin lege, rămîne iluzoriu.

În același context, este de menționat că examinarea și soluționarea petițiilor din partea beneficiarilor serviciilor medicale este superficială, iar răspunsurile la acestea sunt, de obicei, formale. Această constatare este confirmată de Centrul Național Anticorupție care, în procesul de analiză a petițiilor și reclamațiilor din cîteva instituții medico-sanitare publice, a identificat unele deficiențe: lipsa unui mecanism eficient și unic de examinare a petițiilor; petiții depuse în mod repetat atît în adresa instituțiilor medicale vizate, cît și în cea a instituțiilor ierarhic superioare; petiții nesoluționate; abateri cu privire la registrul reclamațiilor.

Controlul și îmbunătățirea calității actului medical este un domeniu puțin dezvoltat în Republica Moldova. Există doar cîteva elemente de management al calității. Spre exemplu, Compania Națională de Asigurări în Medicină trebuie să exercite controlul (expertiza) calității și volumului asistenței medicale acordate asiguraților, sau Consiliul Național de Evaluare și Acreditare în Sănătate care este în drept de a înainta propuneri Ministerului Sănătății în scopul perfecționării actelor normative cu privire la calitatea serviciilor prestate de unitățile medico-sanitare și farmaceutice.

Pentru asigurarea monitorizării procesului exercitării profesiei de medic, la 10 martie 2014 a intrat în vigoare Legea cu privire la Colegiul Medicilor din Republica Moldova nr. 261 din 01.11.2013. Potrivit legii menționate, Colegiul Medicilor reprezintă o organizație profesională a corpului medical național, care are ca obiectiv principal de activitate monitorizarea și supravegherea exercitării profesiei de medic. Printre atribuțiile Colegiului în domeniul formării și dezvoltării profesionale a medicilor se regăsesc: evaluarea nivelului de calificare profesională a medicilor; examinarea petițiilor și adresărilor persoanelor fizice și juridice privind cazurile de abateri ale medicilor de la

²⁰ http://ombudsman.md/sites/default/files/rapoarte/raport_cpdom_2013_0.pdf; <http://ombudsman.md/sites/default/files/rapoarte/raport2012-final.pdf>;
http://ombudsman.md/sites/default/files/rapoarte/cpdom_raport_2011anexe_0.pdf

normele de etică profesională, deontologie medicală și de la regulile de bună practică profesională; aplicarea sancțiunilor profesionale disciplinare pentru membrii săi conform prevederilor legii.

De jure, a fost creată o structură cu atribuții în domeniile de activitate profesional-științific și învățământ; etică profesională și deontologie medicală; jurisdicție profesională și litigii; avizări și acreditări; economico-social; administrativ și organizatoric. *De facto*, Colegiul nu a fost organizat, iar Legea nr. 261 pare a fi una nefuncțională. Pe de o parte, organizația profesională a corpului medical din țară cu atribuții de monitorizare și supraveghere a exercitării profesiei de medic este investită cu dreptul de a evalua nivelul de calificare profesională a medicilor, de a examina petițiile și adresările privind cazurile de abateri de la normele de etică profesională, deontologie medicală și de la regulile de bună practică profesională, de a aplica și a ridica sancțiunile profesionale disciplinare. Pe de altă parte, calitatea de membru al Colegiului medicilor se obține în urma depunerii cererii în baza liberului consimțământ al medicului și se confirmă prin certificat de membru, care se eliberează după achitarea taxei de înscriere stabilite conform Statutului Colegiului.

În condițiile acestei legi, a fost clar de la început că structura în cauză va fi una ineficientă, cel puțin pe segmentul „etică profesională, deontologia medicală și bunele practici profesionale”, și nu va avea impactul dorit.

Formarea și promovarea unei culturi profesionale adecvate are ca premisă existența și aplicabilitatea unui COD DE CONDUITĂ. Deși în anul 2007 a fost elaborat Codul cadru de etică (deontologie) al lucrătorului medical și farmaceutic, care stipulează și încadrează valorile, principiile și normele de conduită obligatorii pentru personalul angajat în sistemul asistenței medicale, acesta nu a fost aprobat printr-un act normativ și nu a fost publicat în Monitorul oficial. Lipsa forței juridice determină o aplicabilitate și o respectare neuniformă a acestuia.

Una dintre prioritățile de bază din domeniul sănătății este garantarea accesului

la medicamente inofensive și de calitate. Asigurarea echității și eficienței, care presupune utilizarea corectă a resurselor limitate în scopul îmbunătățirii sănătății populației, dar și a satisfacției necesităților pacienților, se numără printre obiectivele de bază ale sistemului sănătății.

Însă, deficitul de medicamente cu care se confruntă periodic spitalele din țară atestă ineficiența procesului de achiziționare a produselor farmaceutice pentru necesitățile instituțiilor medico-sanitare publice.

Mecanismul actual de desfășurare a achiziției publice de medicamente și de alte produse de uz medical pentru necesitățile sistemului de sănătate este orientat spre asigurarea utilizării eficiente și optime a mijloacelor financiare disponibile în sistemul de sănătate, fiind lăsată în umbră una din prioritățile principale din domeniul sănătății - garantarea accesului pacienților la medicamente inofensive și de calitate.

Ineficiența acestui mecanism per ansamblu, lacunele existente în planificare, selectare și estimare a necesarului de medicamente de către instituțiile medico-sanitare publice în monitorizarea executării contractelor de achiziții are consecințe directe asupra nivelului de sănătate a populației și asupra realizării drepturilor omului în sistemul serviciilor de sănătate.

Faptul că Agenția Medicamentului și Dispozitivelor Medicale este structura responsabilă de expertiza, omologarea și înregistrarea medicamentelor, precum și de controlul calității acestora, și, în același timp - de achiziția centralizată a produselor farmaceutice pentru necesitățile instituțiilor medico-sanitare și programelor naționale prezintă, în opinia noastră, semne evidente de conflict de interese și, în acest sens, un mediu favorabil pentru acte de corupție sau înțelegeri de cartel. Întregul proces de planificare, organizare și desfășurare a procedurilor de achiziție și monitorizare a atribuirii contractelor prezintă îngrijorări din perspectiva vulnerabilității la corupție.

Sîntem ferm convinși că într-o societate în care respectarea drepturilor omului în ansamblu și a dreptului fundamental la ocrotirea sănătății în particular constituie o

prioritate a autorităților publice, impactul social al procesului de achiziționare a medicamentelor și a altor produse de uz medical trebuie să prevaleze asupra celui economic.

Din acest considerent, pledăm pentru adoptarea de măsuri urgente pentru eficientizarea mecanismului de achiziționare a medicamentelor și a produselor de uz medical destinate sistemului de sănătate, astfel încât să fie redus impactul negativ asupra sănătății populației.

3. DREPTUL LA ASISTENȚĂ ȘI PROTECȚIE SOCIALĂ

Realizarea obligațiilor statului de a le garanta persoanelor un nivel de trai decent care să le asigure sănătatea și bunăstarea rămâne a fi în continuare o provocare pentru autoritățile publice competente, pe fundalul evoluției prețurilor și tarifelor la mărfurile de consum și serviciile de primă necesitate. O mărturie în acest sens este

numărul mare al petițiilor depuse la Centrul pentru Drepturile Omului pe probleme legate de domeniul protecției și asistenței sociale, acestea situându-se pe locul trei în topul adresărilor la Instituția națională a ombudsmanului, în 2014.

Ca în anii precedenți, petiționarii sînt nemulțumiți de nivelul scăzut al veniturilor, prestațiilor sociale, care nu acoperă nici minimul de existență; de modalitatea de acordare a ajutorului social/ajutorului pentru perioada rece a anului; de modalitatea de stabilire și calculare a pensiilor. Ei se plîng de faptul că, în special, autoritățile publice locale nu informează suficient populația cu privire la facilitățile acordate păturilor sociale vulnerabile etc.

De rînd cu veniturile derizorii, creșterea continuă a prețurilor și tarifelor la mărfurile de consum și servicii afectează nivelul de trai al populației și contribuie la aprofundarea sărăciei celor mai vulnerabile grupuri ale populației.

Evoluția prețurilor și tarifelor la mărfurile de consum și servicii în perioada 2013-2014

Mărfuri și servicii	Decembrie 2014 în % față de:	Decembrie 2013 în % față de:
	Decembrie 2013	Decembrie 2012
ÎN TOTAL	4,7	5,2
Produse alimentare	5,1	7,6
Pîine	1,9	3,1
Legume proaspete	13,3	15,5
Fruite proaspete	19,7	-2,3
Carne, preparate și conserve din carne	2,2	5,0
Lapte și produse lactate	6,2	8,3
Zahăr	-11,9	3,7
Ouă	13,6	12,9
Mărfuri nealimentare	6,5	4,6
Confecții	5,6	6,1
Încălțăminte	6,2	5,6
Medicamente	5,6	4,2
Combustibili	6,4	3,4
Materiale de construcție	5,4	4,7
Servicii	1,6	2,9
Servicii comunal-locative	0,8	1,5
Apă potabilă și canalizare	0,0	6,9
Gaze naturale prin rețea	0,0	1,8
Transportul de pasageri	0,9	15,8
Alimentația publică	5,6	3,4

Sursa: Biroul Național de Statistică²¹

²¹ <http://www.statistica.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=4609>

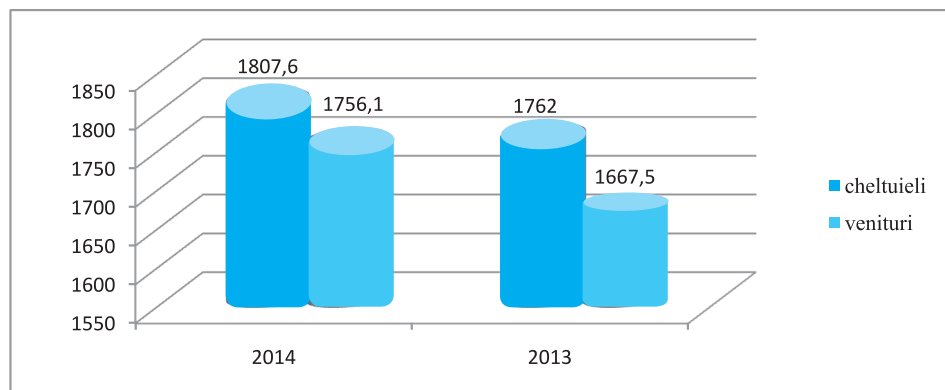
CAPITOLUL II

Datele oficiale cu privire la relația dintre veniturile și cheltuielile populației arată că și în anul 2014 cheltuielile depășesc veniturile (*Tabelul nr.2*). Într-o asemenea situație nu putem vorbi despre schimbări semnificative cu privire la calitatea vieții persoanelor.

într-o situație deosebit de dificilă.

Asigurarea socială

Sistemul de pensii actual din Republica Moldova se confruntă cu două provocări de bază: cuantumul mic al prestațiilor și nivelul scăzut al ratei de înlocuire²².

Sursa: Biroul Național de Statistică

Plățile salariale reprezintă cea mai importantă sursă de venit - 40,7% din veniturile totale disponibile ale populației, înregistrând o descreștere nesemnificativă față de anul 2013 (cu 1,1%). Cît privește prestațiile sociale, acestea au crescut cu 1,1%.

Datele oficiale arată că în semestrul I al anului 2014 mărimea minimului de existență a constituit 1667,7 lei în medie pe lună pentru o persoană, iar pentru pensionari - 1390,9 lei. Astfel, mărimea medie a pensiei lunare stabilite reprezintă 78% din valoarea minimului de existență.

Relația dintre pensia medie și minimul de existență în semestrul I al anului 2014

	2013	2014
Mărimea medie a pensiei lunare stabilite, lei	1020,8	1084,6
Mărimea medie a pensiei lunare stabilite pentru limită de vîrstă, lei	1052,5	1115,4
Relația dintre mărimea medie a pensiei lunare stabilite și valoarea medie a minimului de existență pentru pensionari, în %	76,1	78,0
Relația dintre mărimea medie a pensiei lunare stabilite pentru limită de vîrstă și valoarea medie a minimului de existență pentru pensionari, în %	78,5	80,2

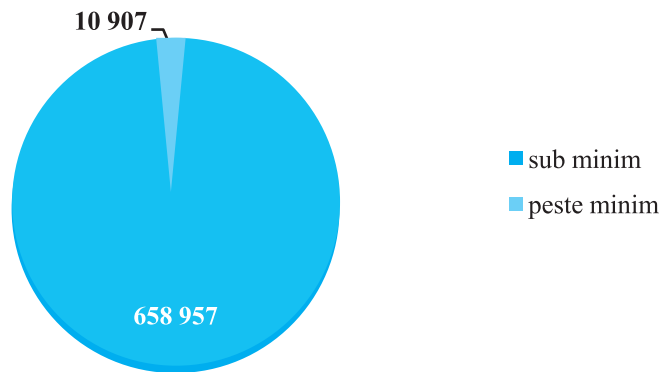
Transferurile bănești din afara țării rămîn în continuare o sursă importantă pentru bugetul gospodăriilor (18% sau cu 0,5% mai mult față de aceeași perioadă a anului precedent).

Persoanele ale căror venituri sînt constituite doar din prestații sociale, majoritatea fiind sub minimul de existență, se află

Și mai grav este faptul că circa 98% dintre beneficiarii de pensii primesc o pensie sub nivelul minimului de existență. Din datele prezentate de Casa Națională de Asigu-

²² Rata de înlocuire - raportul dintre pensia medie pentru limită de vîrstă și salariul mediu înregistrat în economie

Structura beneficiarilor de pensii în raport cu minimul de existență

rări Sociale pentru situația din 01.01.2015²³, rezultă că acest indicator rămîne la același nivel, comparativ cu anul 2013.

La numărul beneficiarilor de pensii cu pensia medie sub minimul de existență (658 957) trebuie raportați și cei 56 276 de beneficiari de alocații de stat, a căror mărime medie a constituit 339,18 lei, pentru situația din 01.01.2015.

Trebuie menționat că în susținerea acestor categorii de persoane, începînd cu 1 iulie 2014, plafonul pensiei de la care persoanele pot beneficia de suportul financiar de stat a fost majorat de la 1300 lei la 1500 lei, crescînd și sumele fixe ale acestui suport²⁴ (de la 50 lei la 100 lei; 60 lei – 120 lei; 90 lei – 180 lei). Totodată s-a decis majorarea cuantumului alocației lunare de stat pentru beneficiarii de pensii domiciliati în comunele Cocieri, Corjova, Coșnița, Molovata Nouă, Fîrlădeni și satele Copanca, Doțcaia, Pîrîta, Varnița, Hagimus²⁵.

În documentul de politici „Propunere

pentru Reformarea sistemului de pensii” (februarie 2014)²⁶ se menționează că nivelul pensiei medii este foarte scăzut în termeni absoluți, dar și în comparație cu nivelul salariului mediu. Acest lucru este reflectat de rata de înlocuire de doar 28,4%²⁷.

Experții avertizează că, în cazul menținerii condițiilor actuale de funcționare a sistemului, rata de înlocuire se va diminua continuu și va atinge valori critice de 14%, în 2040. Descreșterea ratei de înlocuire este cauzată de modalitatea de indexare a pensiei, dar și de neactualizarea venitului asigurat la determinarea pensiei.

Prin urmare, sistemul de pensii eșuează în realizarea obiectivului principal de a oferi un venit suficient pentru pensionarii ce au contribuit la sistem. Mai mult decît atît, dacă sistemul nu va fi reformat, nivelul pensiei va continua să scadă. Într-o asemenea situație multe persoane sînt nevoite să muncească și după vîrsta de pensionare.

Sistemul de pensii din prezent nu este sustenabil. În ceea ce privește sustenabilitatea socială, nivelul pensiilor și perspectiva pentru o scădere continuă a ratei de înlocuire sugerează că, fără reformarea sistemului de pensii, sărăcia persoanelor în vîrstă va deveni o problemă și mai gravă. Potrivit

²³ <http://www.cnas.md/lib.php?l=ro&idc=244&nod=1&>

²⁴ Legea pentru modificarea și completarea unor acte legislative nr. 147 din 17.07.2014 //Monitorul Oficial 223-230/505, 08.08.2014

²⁵ Legea pentru modificarea și completarea Legii nr.1591-XV din 26 decembrie 2002 privind protecția socială suplimentară a unor beneficiari de pensii, stabilite în sistemul public de asigurări sociale nr. 148 din 17.07.2014 //Monitorul Oficial nr.223-230/507 din 08.08.2014.

²⁶ http://get-moldau.de/download/policypapers/2014/PP_01_2014_ro.pdf

²⁷ Codul European de Securitate Socială consideră o rată de înlocuire de 40%.

experților, principala provocare pentru sistemul de pensii este să asigure un nivel adecvat de pensii și să sporească numărul contribuabililor prin transferul muncitorilor din economia informală și prin (re)activarea participării lor în sistemul de asigurări sociale. Mai mult, provocările curente vor fi mai mari odată cu îmbătrânirea populației.

Soții E. s-au plîns că eroarea admisă la calcularea pensiei pentru limită de vîrstă, la stabilirea stagiului de cotizare, prin selectarea celor mai favorabile 60 de luni de muncă consecutive pentru stabilirea coeficientului individual (K), a influențat negativ mărirea pensiei acestora. Problemele tehnice de calcul au fost confirmate prin Raportul de expertiză a Centrului Național de Expertize Judiciare, care a examinat dosarul în cauză.

În petițiile adresate Centrului pentru Drepturile Omului, petenții au invocat probleme la calcularea/stabilirea pensiei pentru limită de vîrstă. Reiterăm faptul că orice eroare care influențează asupra cuantumului pensiei înrăutățește situația persoanelor în vîrstă. Din acest considerent, le recomandăm responsabililor din domeniu să depună maximă diligență la examinarea fiecărui dosar în parte.

Un alt aspect problematic identificat din asemenea sesizări ține de deficiențele de la obținerea actelor necesare pentru confirmarea stagiului de cotizare, certificatului de salariu, cu precădere, în cazurile cînd întreprinderile sînt lichidate/reorganizate etc.

Asistența socială

La capitolul asistență socială putem menționa anumite progrese obținute, în special în crearea și dezvoltarea serviciilor sociale destinate păturilor social vulnerabile.

De asemenea, apreciem adoptarea Regulamentului cu privire la modul și con-

dițiile de desfășurare a Proiectului de construcție a locuințelor pentru păturile social/economic vulnerabile²⁸, care are ca scop asigurarea cu locuințe sociale a persoanelor social/economic vulnerabile și aflate în imposibilitate de a-și asigura condiții satisfăcătoare de locuit.

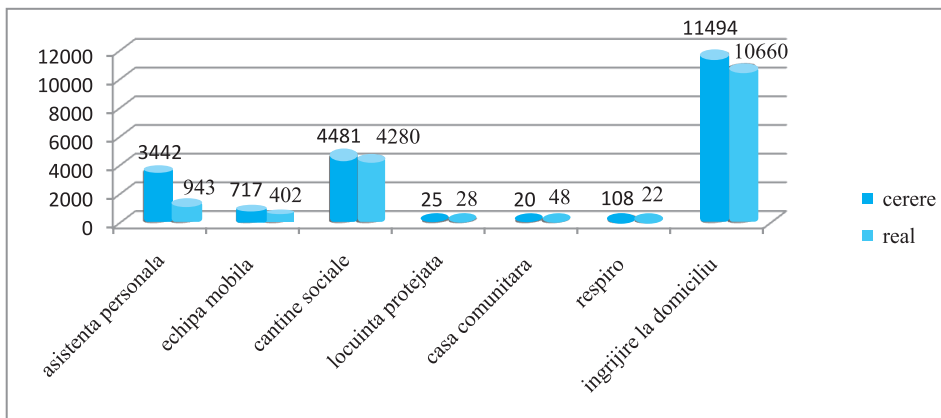
În raportul Centrului pentru Drepturile Omului din Moldova pentru anul 2013²⁹ am atenționat autoritățile competente cu privire la necesitatea elaborării unor măsuri de protecție socială a persoanelor fără adăpost. Deși am fost informați că a început elaborarea cadrului normativ privind organizarea și funcționarea serviciilor sociale de găzduire și adaptare socială pentru oameinii străzii și standardele minime de calitate a vieții acestei categorii de persoane, pînă în prezent problema rămîne nesoluționată.

Pentru a identifica problemele cu care se confruntă autoritățile publice locale în crearea și dezvoltarea serviciilor sociale, precum și pentru a stabili gradul de acoperire a necesităților păturilor social vulnerabile, în anul de referință Instituția Ombudsmanului a realizat o evaluare a situației la acest capitol.

Potrivit datelor furnizate de direcțiile/secțiile de asistență socială și protecție a familiei, o bună parte din serviciile sociale existente nu acoperă numărul de solicitări. Motivul cel mai des invocat este incapacitatea financiară a autorității publice locale de a crea/dezvolta serviciile sociale pentru acoperirea tuturor solicitărilor.

²⁸ Prin Ordinul nr. 75 din 14.05.2014, Ministerul Dezvoltării Regionale și Construcțiilor al Republicii Moldova a aprobat Regulamentul cu privire la modul și condițiile de desfășurare a proiectului de construcție a locuințelor pentru păturile social/economic vulnerabile;

²⁹ http://ombudsman.md/sites/default/files/rapoarte/raport_cpdom_2013.pdf;

Co-raportul dintre cererea de servicii sociale și posibilitățile reale oferite

Sursa: Direcțiile/secțiile de asistență socială și protecție a familiei, excepție partea stângă a Nistrului

Dacă la nivel de elaborare a cadrului normativ cu privire la organizarea și funcționarea serviciilor sociale pentru acordarea sprijinului necesar persoanelor/familiei aflate în situații de risc au fost înregistrate progrese, atunci la nivel de implementare există reșanțe serioase. Considerăm deosebit de important ca autoritatea emitentă să monitorizeze implementarea cadrului normativ și să stabilească indicatorii de evaluare a impactului serviciilor sociale respective asupra beneficiarilor pentru ajustarea și perfecționarea politicilor în domeniu.

Problemele existente cu privire la modalitatea de acordare a ajutorului social/ ajutorului pentru perioada rece a anului au fost abordate constant în rapoartele Centrului, începând cu anul 2011. Asta inclusiv pentru că în petițiile depuse în ultimii ani la Instituția națională a ombudsmanului mai mulți cetățenii se referă la acest subiect.

Trebuie menționat că între timp au fost operate modificări în cadrul normativ³⁰ menite să perfecționeze mecanismul de acordare a ajutorului social. Au fost aduse im-

bunătățiri ținându-se cont și de recomandarea ombudsmanului de a se exclude unii indicatori (bunuri) de evaluare a bunăstării familiei din testul PROXY etc.

În pofida acestui fapt, persoanele aflate în dificultate continuă să-i solicite ombudsmanului să intervină în fața autorităților competente pentru obținerea dreptului la ajutor social/ ajutor pentru perioada rece a anului. În cele mai multe cazuri solicitările sînt justificate în totalitate dată fiind situația precară în care se află familiile petenților. De aceea încurajăm autoritățile competente să depună eforturi conjugate pentru a interveni și găsi soluții optime în fiecare caz.

4. PROTECȚIA PERSOANELOR CU DIZABILITĂȚI

Pentru o abordare obiectivă a gradului de respectare a drepturilor persoanelor cu dizabilități ar fi relevantă poziția persoanelor cu dizabilități. Iar aceasta nu este deloc pozitivă. Problemele cu care se confruntă aceste persoane în mare nu diferă de la an la an și rămîn nesoluționate încă: prestații sociale sub nivelul minimului de existență; insuficiența serviciilor sociale la nivel comunitar; accesibilitate redusă la infrastructura socială, la transport, la mediul informațional, nivelul scăzut de plasare în

³⁰ Hotărârea Guvernului pentru modificarea și completarea Regulamentului cu privire la modul de stabilire și plată a ajutorului social nr. 821 din 07.10.2014 //Monitorul Oficial nr.313-318/870 din 17.10.2014

cîmpul muncii și motivarea redusă pentru angajarea persoanelor cu dizabilități; bariere în realizarea dreptului la vot; toleranța societății față de problemele acestor persoane.

Datele Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei arată că în Republica Moldova sînt înregistrate 183,5 mii de persoane cu dizabilități, număr care reprezintă aproximativ 5% din totalul populației.

Apreciem progresele înregistrate în privința promovării politicilor, a elaborării de programe adaptate la standardele internaționale în domeniul persoanelor cu dizabilități, dar încă nu putem vorbi despre o îmbunătățire semnificativă a situației persoanelor cu nevoi speciale.

După mai bine de doi ani de la intrarea în vigoare a Legii nr. 60 din 30.03.2012 privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități impactul acesteia nu se resimte asupra persoanelor vizate. Legea nr.60 stabilește un cadru general de garanții și servicii sociale în conformitate cu prevederile Convenției ONU, standardele internaționale privind incluziunea socială a acestei categorii de persoane. Un motiv pentru care Legea nr. 60 nu-și are efectul scontat este lipsa mecanismelor de implementare care întîrzie să apară.

Accesibilitatea spațiului public pentru persoanele cu mobilitate redusă

Din cauza lipsei sau asigurării neadecvate a căilor de acces la instituțiile de utilitate publică, dar și în spațiul locativ, persoanele cu deficiențe ale aparatului locomotor și cele cu deficiențe de auz și vedere trăiesc aproape izolate în casele lor sau sînt neajutorate, întrucît rămîn dependente de o persoană terță.

Instituția națională a ombudsmanului a avut mai multe consultări cu reprezentanți ai societății civile din domeniul protecției persoanelor cu dizabilități, fiind puse în discuție unele problemele stringente cu care se confruntă aceste persoanele.

Un subiect examinat a vizat **asigurarea accesibilității la transportul în comun a persoanelor cu dizabilități locomotorii, de auz și de vedere.**

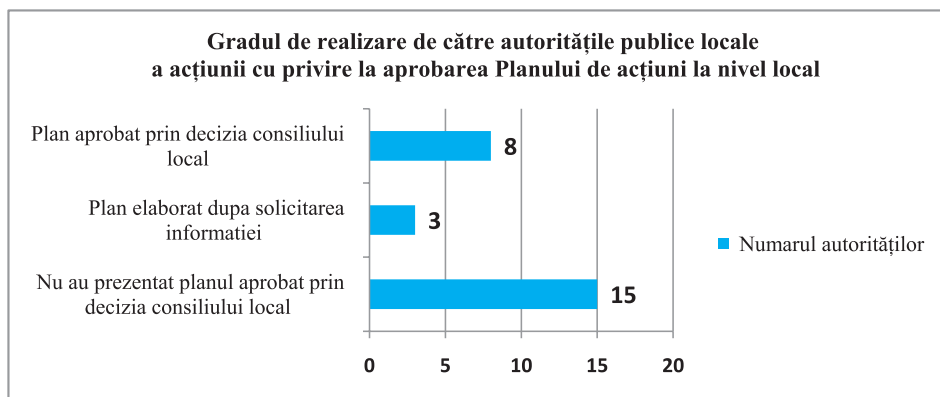
Asigurarea punerii în practică a legilor aprobate, dar și monitorizarea implementării acestora reprezintă o provocare care presupune eforturi consolidate din partea autorităților publice.

În acest context menționăm Planul de acțiuni privind implementarea măsurilor de asigurare a accesibilității persoanelor cu dizabilități la infrastructura socială³¹, care conține acțiuni concrete pe termen scurt, autoritățile responsabile și indicatori bine determinați. Evaluarea prealabilă realizată de Instituția națională a ombudsmanului a constatat că gradul de implementare a acestui Plan este insuficient.

Conform Planului de acțiuni aprobat prin Hotărîrea Guvernului nr.599, autoritățile administrației publice locale urmau să elaboreze și să aprobe planuri de acțiuni la nivel local privind adaptarea clădirilor la necesitățile persoanelor cu dizabilități, cu prevederea finanțării acțiunilor din bugetele unităților administrativ-teritoriale, proprietarilor de clădiri etc. (acțiunea nr.2) pînă în decembrie 2013. Din informația prezentată la solicitarea Cp-DOM cu privire la situația din luna ianuarie 2015, rezultă că mai multe autorități publice locale nu au aprobat un asemenea plan. Totodată, unele autorități publice locale au ignorat demersul Instituției ombudsmanului. Informația privind gradul de implementare a acestei acțiuni este prezentată în diagramă și care reflectă informația luată din de 24 raioane. Șapte raioane nu au răspuns la această solicitare.

Este de apreciat faptul că unele autorități publice locale (Hîncești, Ungheni, Taraclia) au prevăzut în Planul de acțiuni la nivel local măsuri (obiecte concrete), surse financiare și indicatori de progres măsurabili. Altele însă au inclus în Planul elaborat acțiuni generale sau care au fost preluate din Hotărîrea Guvernului nr.599. Unele autorități fie nu au elaborat un plan la nivel local, fie nu au prezentat informația solicitată.

³¹ Hotărîrea Guvernului nr.599 din 13.08.2013 cu privire la aprobarea Planului de acțiuni privind implementarea măsurilor de asigurare a accesibilității persoanelor cu dizabilități la infrastructura socială.

Ministerul Dezvoltării Regionale și Construcțiilor³² le-a expediat autorităților administrației publice locale scrisoarea nr.03/1-2664 din 17.12.2013, prin care a solicitat elaborarea și prezentarea „Planurilor de acțiuni la nivel local privind adaptarea clădirilor la necesitățile persoanelor cu dizabilități”, cu prevederea finanțării acțiunilor din bugetele unităților administrativ-teritoriale, ale proprietarilor de clădiri și din sursele partenerilor de dezvoltare. Situația descrisă ne face să constatăm faptul că Ministerul Dezvoltării Regionale și Construcțiilor, care este responsabil de monitorizarea și coordonarea procesului de executare a hotărârii respective, nu a depus suficient efort pentru a asigura realizarea acțiunilor preconizate.

De asemenea, potrivit Raportului generalizat privind inventarierea instituțiilor publice și cu scop social existente elaborat de Ministerul Dezvoltării Regionale și Construcțiilor³³, din cele 5137 de obiecte supuse inventarierii sub aspect de accesibilitate, 3440 nu sînt adaptate sau nu corespund normelor.

Totodată autoritatea publică centrală vizată a dat asigurări că, „începînd cu luna august 2014, Inspecția de Stat în Construcții solicită de la inspecțiile teritoriale informații și rapoarte săptămînale la acest capitol”.

Ministerul Educației, autoritatea responsabilă de elaborarea planului de învățămînt pentru specialitatea „Arhitectură” din cadrul instituțiilor de învățămînt superior privind proiectarea obiectelor cu respectarea condițiilor de accesibilitate și/sau acomodare rezonabilă³⁴ nu a oferit informații cu privire la realizarea acțiunii în cauză.

Totodată, ministerul a comunicat că „la sfîrșitul anului 2014 aproximativ 950 de instituții de învățămînt general au asigurat un proces educațional incluziv pentru copiii cu cerințe educaționale speciale (anii 2012-2013-291 de instituții; anii 2013-2014-400 de instituții), asistați de 603 cadre didactice care i-au sprijinit (în 2012-100, în 2013-360)³⁵.

Pentru armonizarea cadrului normativ la prevederile Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități, articolul 20³⁶ din Legea nr. 60 stabilește mai

³⁴ Acțiunea nr.4 din Planul de acțiuni aprobat prin Hotărîrea Guvernului nr.599 din 13.08.2013, termen de realizare aprilie 2014

³⁵ Scrisoarea Ministerului Educației nr.10/15-11592 din 29.01.2015

³⁶ Conform articolului 20, pentru a facilita accesul neîngrădit al persoanelor cu dizabilități la transport și călătorii, Ministerul Transporturilor și Infrastructurii Drumurilor, alte autorități publice centrale și locale, agenții economici indiferent de forma de proprietate, cu participarea asociațiilor obștești, au obligația de a:

a) adapta mijloacele de transport în comun aflate în circulație;
b) reutila autovehiculele conform necesităților persoanelor cu dizabilități locomotorii (ghidarea manuală);

³² www.mdrc.gov.md, compartimentul „arhitectură și urbanism”

³³ Acțiunea nr.1 din Planul de acțiuni aprobat prin Hotărîrea Guvernului nr.599 din 13.08.2013, termen de realizare decembrie 2013

multe dispoziții care au drept scop asigurarea accesului persoanelor cu dizabilități la mijloacele de transport în comun. Constatăm însă că cerințele articolului 20 nu sînt respectate în cea mai mare parte. Doar în municipiul Chișinău, potrivit afirmațiilor reprezentanților organizațiilor neguvernamentale preocupate de problemele persoanelor cu dizabilități, din cauza lipsei transportului specializat/ineadaptării unităților de transport, sînt afectate peste 3000 de astfel de persoane. Reiterăm că accesibilitatea trebuie considerată o condiție indispensabilă pentru exercitarea de către persoanele cu nevoi speciale a drepturilor lor civile, politice, sociale, economice și culturale. Acest obiectiv este extrem de actual în contextul aspirațiilor de integrare europeană ale Republicii Moldova.

Acest subiect a fost abordat cu regularitate în rapoartele anterioare și rămîne a fi în continuare unul vulnerabil. Din acest considerent, Instituția națională a ombudsmanului a lansat ideea aplicării tacticii pașilor mici pentru crearea unui mediu fără bariere pentru persoanele cu dizabilități și a propus adoptarea unor măsuri imediate³⁷:

- Desemnarea unor persoane responsabile de către autoritățile locale pentru asigurarea implementării Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități, dar și a prevederilor Legii privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități nr. 60 din 30.03.2012 (în vigoare 27.07.2012).

- c) adapta stațiile mijloacelor de transport în comun, inclusiv marcarea prin pavaj tactil a spațiilor de acces spre ușa de intrare în mijlocul de transport;
- d) monta panouri de afișaj corespunzătoare nevoilor persoanelor cu dizabilități vizuale și auditive în mijloacele de transport public;
- e) imprima cu caractere mari și în culori contrastante rutele și indicativele mijloacelor de transport public urban;
- f) adapta trecerile de pietoni și intersecțiile străzilor și drumurilor publice corespunzător cu nevoile persoanelor cu dizabilități vizuale și auditive;
- g) monta sistemele de semnalizare sonoră și vizuală la intersecțiile cu trafic intens.

³⁷ <http://www.ombudsman.md/ro/stiri/institutia-nationala-ombudsmanului-lanseaza-ideea-aplicarii-tacticii-pasilor-mici-crearea-unui>

- Crearea unei baze de date dezagregate privind persoanele cu dizabilități și necesitățile acestora pentru adaptarea mediului fizic la nevoile lor de Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei în comun cu Ministerul Sănătății și stabilirea modului de interacțiune în legătură cu această problemă.
- În contextul reformei implementate privind organizarea transportului în comun în municipiul Chișinău, solicităm adoptarea unor măsuri urgente pentru a stabili un grafic de circulație a transportului în comun (troleibuze, autobuze) adaptat pentru transportul persoanelor cu dizabilități locomotorii, cu informarea acestora despre posibilitatea de a beneficia de serviciile de transport în comun (*plasarea informațiilor pe site-urile Primăriei și ale preturilor municipiului Chișinău*).
- Monitorizarea strictă de către autoritățile de resort a respectării de către operatorii de taxi a alineatului 2 din articolul 20 al Legii nr. 60³⁸.
- Întreprinderea de acțiuni reale pentru adaptarea unităților de transport în comun, a stațiilor mijloacelor de transport în comun pentru nevoile persoanelor cu dizabilități locomotorii de către autoritățile locale/municipale, Ministerul Transporturilor și Infrastructurii Drumurilor. Montarea de către aceleași autorități a unor panouri corespunzătoare pentru nevoile persoanelor cu dizabilități vizuale și auditive în mijloacele de transport public; imprimarea cu caractere mari și în culori accentuate a informației despre rutele și indicativele mijloacelor de transport public urban. În acest sens:
- ✓ Ministerul Transporturilor și Infrastructurii Drumurilor trebuie să se asigure că, la prima etapă, pe fiecare traseu din țară se află în circulație cel puțin un mijloc de transport în comun adaptat.

³⁸ Potrivit alin.(2) art.20 „toți operatorii de taxi au obligația să asigure cel puțin o mașină adaptată transportului persoanelor cu dizabilități care utilizează fotoliul rulant”.

- ✓ Autoritățile municipiului Chișinău trebuie să monteze sisteme de semnalizare sonoră și vizuală la intersecțiile cu trafic intens, într-o prima etapă în perimetrul străzilor în care locuiesc persoane cu dizabilități de vedere și de auz.
- Asigurarea de către autoritățile locale a adaptării bordurilor de pe trecerile de pietoni conform necesităților persoanelor cu dizabilități care se deplasează în cărucior.

De asemenea, Instituția națională a ombudsmanului pledează pentru adoptarea de măsuri pentru îmbunătățirea situației actuale privind accesibilitatea redusă a spațiului public din Republica Moldova, cum ar fi: elaborarea unor planuri de acțiuni la nivel local pe termen mediu referitoare la înălțurarea graduală a barierelor existente pentru incluziunea totală a persoanelor cu nevoi speciale în societate; o mai eficientă aplicare a legislației privind obligativitatea accesibilizării mediului fizic și informațional, în paralel cu instituirea unui control riguros din partea instituțiilor abilitate; desemnarea unor responsabili din cadrul Inspecției de Stat în Construcții care să verifice respectarea cerințelor de accesibilitate la etapa de dare în exploatare a clădirilor/obiectelor.

Unui tânăr cu dizabilități din Hîncești i s-a refuzat accesul într-un local de recreere. Deși tinerii aveau locuri rezervate în acel local, administratorul clubului nu i-a permis să intre cu scaunul cu rotile, sugerîndu-le prietenilor acestuia să-l ia în brațe. „M-am simțit prost și am fost umilit. Speram că în următoarea zi să fiu telefonat și să mi se ceară scuze pentru cele întîmplate. Plecasem de acolo întristați și nedumeriți”, a afirmat tânărul.

Tînărul a fost contactat de către administratorul clubului de noapte, pentru a-și cere scuze și a aplană conflictul, numai după intervenția reprezentanților Centrului pentru Drepturile Omului, care s-au deplasat la fața locului și au soluționat acest caz prin mediere.

O altă problemă care este menționată de altfel și de persoanele cu dizabilități³⁹ este necunoașterea drepturilor și pasivitatea în cazul în care se cere respectarea acestora.

Persoanele cu dizabilități sînt mai vizibile atunci cînd devin membri activi ai societății. În anul 2014 persoanele cu dizabilități au denunțat mai multe cazuri de îngădire a accesului în localuri care prestează servicii de divertisment.

Situația actuală privind asigurarea persoanelor cu dizabilități locomotorii cu mijloace tehnice ajutătoare și încălțăminte specială a fost subiectul unei alte discuții cu reprezentanții ONG-urilor care activează în domeniul promovării drepturilor persoanelor cu dizabilități. Apreciem faptul că a fost soluționată problema asigurării gratuite cu încălțăminte ortopedică a copiilor care nu au grad de dizabilitate, acest fapt fiind o reușită a recomandărilor CpDOM inclusiv.

Potrivit celor menționate de către funcționarii CREPOR⁴⁰, prezenți de asemenea la întîlnirea organizată de CpDOM, anual sînt confecționate aproximativ 700 de proteze, nevoie fiind de 950-1000 de proteze, iar solicitări de cărucioare sau de fotolii rulante - pentru 1000. De asemenea, s-a menționat că din cauza posibilităților financiare reduse, întreprinderea nu poate produce cărucioare, încălțăminte specială, proteze, bandaje de înaltă calitate și de ultimă generație. Pe lîngă insuficiența de mijloace financiare, activitatea CREPOR mai este afectată de lipsa unei baze de date privind persoanele cu dizabilități locomotorii și necesitățile lor, această informație fiind colectată cu suportul responsabililor din domeniul protecției sociale din cadrul autorităților publice locale.

Un aspect problematic, potrivit reprezentanților Societății Orbilor, ține de asigurarea cu proteze oculare. În acest context s-a recomandat:

³⁹ <http://deca.md/?p=18755>

⁴⁰ CREPOR - Centrul Republican Experimental Protezare, Ortopedie și Reabilitare

- examinarea posibilității de extindere a serviciilor prestate de ÎS CREPOR pentru a asigura cu mijloace tiflo tehnice pentru nevăzători (bastoane);
- examinarea posibilității de asigurare cu proteze oculare de producere autohtonă a persoanelor cu dizabilități de vedere sau importarea protezelor oftalmologice la prețuri accesibile pentru beneficiarii din Republica Moldova.

Adoptarea Regulamentului privind prestarea serviciilor de comunicare prin utilizarea limbajului mimico-gestual/limbajul semnelor cu ajutorul interpretului⁴¹ a constituit un alt subiect examinat în cadrul consultărilor cu reprezentanții societății civile. Aceștia au pledat pentru perfecționarea documentului pentru ca Regulamentul să răspundă întru totul necesităților acestei categorii de persoane⁴². În context, li s-a mai propus Ministerului Educației și Ministerului Finanțelor să colaboreze cu Asociația Surzilor în vederea stabilirii unui limbaj oficial mimico-gestual care să fie acceptat pentru a fi asigurată instruirea persoanelor cu deficiențe de auz, elaborarea de manuale, pregătirea cadrelor de interpreți pentru limbajul mimico-gestual.

Incluziunea în câmpul muncii a persoanelor cu dizabilități constituie una din provocările majore ale politicilor de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități promovate la nivel internațional. Incluziunea în câmpul muncii a persoanelor cu dizabilități din Republica Moldova rămâne a fi unul dintre aspectele problematice. Oferirea de oportunități la angajare în câmpul muncii persoanelor cu dizabilități, dar și informarea despre oportunitățile existente, ar contribui la soluționarea parțială a problemelor financiare ale acestora și la îmbunătățirea calității vieții lor.

Problemele menționate cu 2 ani în urmă în raportul Centrului pentru Drepturi

Omului la acest capitol au fost reiterate în mare parte de către participanții la Conferința Națională "Incluziunea în câmpul muncii a persoanelor cu dizabilități: modele de succes și perspective de dezvoltare în Republica Moldova" din 22 octombrie 2014.

În concluzie, menționăm necesitatea conjugării eforturilor autorităților publice centrale și locale în vederea stabilirii mecanismelor de punere în aplicare a cadrului normativ ce vizează persoanele cu dizabilități, monitorizarea implementării acestora, dar și implicarea/consultarea persoanelor cu dizabilități. Astfel vor fi soluționate multe alte probleme cu care se confruntă persoanele cu nevoi speciale.

5. DREPTUL LA MUNCĂ ȘI LA PROTECȚIA MUNCII

Numărul adresărilor la CpDOM care se referă la încălcarea dreptului la muncă și la protecția muncii este relativ constant în perioada 2008-2014.

În cele mai multe cazuri, petenții care invocă încălcarea acestui drept sînt părți ale unor procese aflate pe rol în instanțele de judecată. Din acest motiv, ei sînt îndrumați să parcurgă etapele procesuale legale.

În mare parte, problemele sesizate rămîn aceleași ca și în anii precedenți: nivelul scăzut de remunerare a muncii; restanțe la plata salariului; nerespectarea legislației muncii; implicarea insuficientă a reprezentanților Inspectoratului de Stat al Muncii în examinarea cererilor cu privire la relațiile de muncă, la cercetarea accidentelor de muncă; discriminarea în câmpul muncii, șomajul și munca nedeclarată.

Salariul reprezintă, în general, principala sursă de venit a petenților și, prin urmare, mărimea acestuia are un impact major asupra puterii lor de economisire.

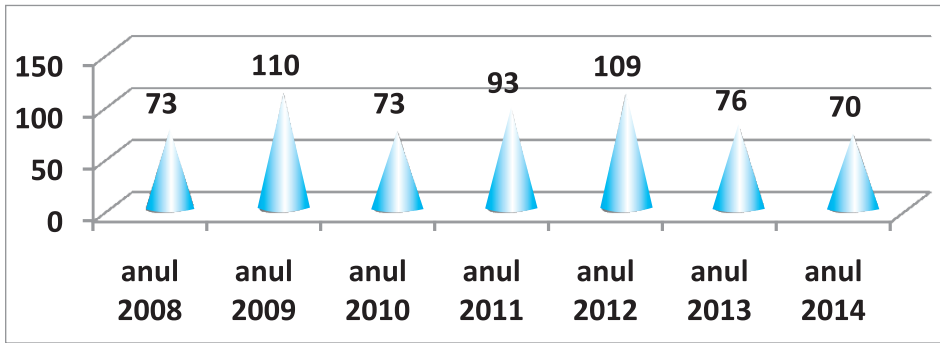
Moldova este în continuare unul dintre statele cu cele mai mici retribuții a muncii din Europa - sînt datele celui mai recent raport difuzat de Eurostat⁴³.

⁴¹ Hotărîrea Guvernului nr.333 din 14.05.2014 pentru aprobarea Regulamentului privind prestarea serviciilor de

comunicare prin utilizarea limbajului mimico-gestual/limbajului semnelor cu ajutorul interpretului.

⁴² <http://www.ombudsman.md/ro/stiri/implementarea-regulamentului-privind-prestarea-serviciilor-comunicare-prin-utilizarea>

⁴³ http://www.publika.md/raport-eurostat-moldova-este-in-continuare-unul-dintre-statele-cu-cele-mai-mici-salarii-din-europa_2117141.html

Începînd cu 1 octombrie 2014, salariul minim pe țară constituie 1000 de lei⁴⁴. Asta deși mărirea acestuia ar trebui să fie cel puțin la nivelul minimului de existență. Relevantă în acest context este recomandarea Comitetului ONU pentru Drepturile Economice, Sociale și Culturale⁴⁵ prin care statul este îndemnat să-și intensifice eforturile pentru garantarea unui salariu minim național, suficient pentru asigurarea unui standard de viață adecvat angajaților și familiilor acestora. Comitetul recomandă: statul parte să introducă un mecanism pentru a determina și a ajusta în mod regulat salariul minim proporțional cu costul de trai.

Mai mult, în condițiile tendinței de majorare substanțială a prețurilor la mărfurile de consum și a tarifelor la servicii, populația va face cu greu față cheltuielilor necesare pentru asigurarea unui standard minim de existență.

Amintim că pînă la 30 iunie 2016 statul va trebui să prezinte Comitetului ONU pentru Drepturile Economice, Sociale și Culturale cel de-al treilea raport periodic privind implementarea Pactului Internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale. Iar pînă atunci autoritățile urmează să identifice posibilități de implementare a ultimelor recomandări și observații ale Comitetului ONU pentru Drepturile Economice, Sociale și Culturale.

O problemă frecvent semnalată de către petenți în perioada de referință a fost problema restanțelor salariale. Pentru soluționarea unor asemenea cazuri funcționarii CpDOM au uzitat la maximum de mecanismul de mediere, iar în situațiile cînd acesta era inoperabil, au fost sesizate autoritățile competente: Inspectoratul de Stat al Municipiilor sau organele de drept.

Recomandăm în acest context ca autoritățile competente să-și exercite cu maximă diligență atribuțiile, uzitînd de toate pîrghiile atribuite prin lege la examinarea fiecărui caz în parte, astfel încît să nu se aducă atingere dreptului la muncă.

Orice întîrziere la plata salariului cauzată de anumite disfuncții ale sistemului, fie de ordin administrativ, fie de ordin economico-financiar, nu poate fi justificată **atunci cînd afectează drepturile omului, implicit dreptul la un trai decent**. Reiterăm că drepturile de natură salarială intră în sfera dreptului de proprietate reglementat de art.1 din Protocolul nr.1 la Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale.

Angajații grădiniței de copii din satul Budăi, raionul Taraclia, s-au plîns că de patru luni nu-și primesc salariile, spunîndu-li-se că lipsesc mijloacele financiare. Petenții sesizase autoritățile competente (Inspekția teritorială a municipiilor, Procuratura raionului Taraclia), însă problema nu a fost soluționată. Doar după intervenirea CpDOM restanțele la salariu au fost achitate integral.

⁴⁴ Hotărîrea Guvernului nr.550 din 09.07.2014 privind stabilirea cuantumului salariului minim pe țară

⁴⁵ Comitetul pentru Drepturi Economice, Sociale și Culturale, Sesiunea patruzeci și șase Geneva, 2-20 mai 2011

Achitarea restanțelor salariale este o problemă mai dificilă în cazul în care întreprinderile se află în procedura de insolvență. Este relevantă în acest context situația creată la SA „Alimentarmaș”⁴⁶, ai cărei salariați nu și-au primit banii pentru munca prestată în ultimii 8 ani, datorită la plățile salariale depășind 1 milion 700 mii de lei. Chiar dacă unii angajați au încercat să-și obțină salariile neplătite prin intermediul instanței de judecată, eforturile lor au fost fără sorți de izbândă. Cu referire la acest caz, Inspectoratul de Stat al Muncii a menționat că întreprinderea care se află în proces de insolvență nu are posibilitatea de a opera cu mijloacele aflate pe conturile bancare ale întreprinderii, acestea fiind blocate de către Inspectoratul Fiscal de Stat, din cauza datoriilor față de bugetul de stat. A fost desemnat un administrator al procesului de insolvență iar soluționarea litigiului respectiv ține de competența administratorului fiduciar al întreprinderii.

Motivul unei adrese colective remise CpDOM a constituit tergiversarea eliberării de către Judecătoria sectorului Rîșcani din municipiul Chișinău a titlului executoriu cu privire la plata drepturilor salariale. În acest caz s-a constatat neexercitarea judicioasă a atribuțiilor funcționale, neregulile fiind înălțurate doar după intervenirea Instituției naționale a ombudsmanului.

În 2014 în atenția CpDOM au intrat mai multe cazuri de neasigurare a securității și sănătății lucrătorilor la locul de muncă. În anul de referință au fost mediatizate mai multe accidente de muncă, soldate cu decese, care au avut loc pe șantiere de construcție. În urma cercetării datelor cu privire la accidentele de muncă produse în domeniul construcțiilor, Inspectoratul de Stat al Muncii a emis Dispoziția nr. 03 din 10.03.2014 „Cu privire la efectuarea controalelor la toate șantierele de construcție”.

Totodată, Inspectoratul de Stat al Muncii⁴⁷ i-a comunicat Instituției ombudsmanului despre existența unor impedimente

pentru efectuarea operativă a controalelor în domeniul muncii și securității muncii. Astfel, organul de control poate întreprinde controale doar la agenții economici incluși în graficul controalelor planificate⁴⁸, grafic întocmit în temeiul unor criterii de risc și coordonat cu autoritatea de supraveghere a controalelor (Cancelaria de Stat).

O altă problemă cu care se confruntă inspectorii de muncă în procesul cercetării accidentelor este direct legată de operativitatea comunicării acestora de către angajatori⁴⁹. Din numărul total de accidente produse, 23% sînt anunțate cu întârziere de către angajatori la Inspectoratul de Stat al Muncii, iar în unele cazuri aceste evenimente nu sînt comunicate operativ nici de instituțiile medicale, nici de poliție. Acest fapt contravine prevederilor Regulamentului privind modul de cercetare a accidentelor de muncă, aprobat prin Hotărîrea Guvernului nr. 1361 din 22 decembrie 2005.

Situația rămîne alarmantă în cazul în care angajatorii admit munca nedeclarată și achitarea salariilor “în plic”, nu evaluează factorii de risc la locurile de muncă, nu-i asigură pe muncitori cu echipament individual și/sau colectiv de protecție, ceea ce generează încălcarea dreptului la muncă.

În acest context, menționăm concluziile Comitetului european pentru drepturi sociale (CEDS)⁵⁰ referitoare la Republica Moldova: implicarea autorităților publice în cercetarea privind sănătatea și securitatea la locul de muncă, precum și în instruirea personalului calificat este inefficientă (3S1⁵¹); sistemul de raportare a accidentelor la locul de muncă este inefficient, măsurile luate pentru a reduce numărul excesiv de accidente mortale sînt insuficiente; sistemul de inspecție a muncii este inefficient (3S3).

⁴⁸ Articolul 16 din Legea nr. 131 din 08.06.2012 privind controlul de stat asupra activității de întreprinzător

⁴⁹ http://www.ism.gov.md/?lang=ro&menu_id=18

⁵⁰ <http://www.infoeuropa.md/politica-sociala/carta-sociala-europeana-revizuita-concluzii-2013-republica-moldova/>

⁵¹ Carta Socială Revizuită, Articolul 3 Dreptul la securitate și igiena muncii

Șomajul și munca nedeclarată sînt alte probleme care țin de realizarea dreptului la muncă. **Rata șomajului** la nivel de țară a înregistrat în trimestrul III al anului 2014 valoarea de 3,3%, fiind mai mică față de trimestrul III al anului 2013 (3,9%). Disparități semnificative s-au înregistrat între rata șomajului în mediul urban – 4,6%, față de rata șomajului în mediul rural – 2,3%. Cote alarmante se înregistrează în rândul tinerilor (15-24 de ani), rata șomajului constituind 9,5%, iar în categoria de vîrstă 15-29 de ani, acest indicator are valoarea de 7,2%⁵². În procesul de angajare în cîmpul muncii, tinerii se confruntă frecvent cu refuzul patronilor de a-i lua la lucru pentru că nu au experiență de muncă. Considerăm că lipsa de competențe și nu cea de experiență ar trebui să fie un motiv de neangajare a unei persoane.

Așadar, problema angajării tinerilor în cîmpul muncii rămîne una actuală. De aceea, sîntem de părerea că politicile de stimulare a angajării tinerilor trebuie să fie complementare altor instrumente de politici care să vizeze sistemul educațional și sectorul privat.

Experții trag alarma⁵³: discrepanța de calificare între cererea și oferta de forță de muncă devine tot mai mare. Evoluția indicelui dat pentru Republica Moldova relevă că piața muncii s-a caracterizat în ultimul deceniu printr-o creștere a discrepanței dintre cerere și oferta de muncă.

Creșterea discrepanțelor în materie de calificări pe piața muncii poate fi redresată prin schimbarea structurii ofertei de forță de muncă. În acest sens, rolul principal îi este atribuit sectorului educațional, a cărui racordare la cerințele pieței se poate atinge prin modificarea programului de studiu și o cooperare mai strînsă cu agenții economici.

De aceea este extrem de important să se continue reformele educaționale. Fără schimbarea situației, piața muncii riscă să

se transforme în una cu șomaj supracalificat.

Alinierea sistemului de învățămînt la nevoile pieței muncii a devenit și mai necesară, odată cu semnarea de către țara noastră a Acordului de Asociere cu Uniunea Europeană și deschiderea unor oportunități de noi investiții, care necesită forță de muncă calificată.

Un alt grup de experți⁵⁴ susține că în cel mai sărac stat din Europa, după cum este catalogată Republica Moldova, numărul cetățenilor străini care își perfectează permise de muncă în țara noastră crește anual. Dar și numărul străinilor care activează ilegal în varii domenii aproape că s-a dublat în 2014, arată datele Biroului de Migrație și Azil. La 31 decembrie 2014, au fost înregistrați 1 866 de străini stabiliți în Republica Moldova în scopul desfășurării activităților de muncă.

Un alt aspect semnalat de Instituția Ombudsmanului constituie interpretarea de către CNAS a prevederii din Codul Muncii⁵⁵ cu privire la salarizarea cumularzilor în defavoarea persoanei **la stabilirea indemnizației unice la nașterea copilului și indemnizației pentru creșterea copilului pînă la împlinirea vîrstei de 3 ani**⁵⁶. **Trezește îngrijorare în special formularea din art.155 alin.(2) din Codul muncii** "Mărirea salariului tarifar sau a salariului funcției pentru cumularzi, precum și mărirea premiilor, a sporurilor, a adaosurilor și a celorlalte recompense, determinate de condițiile de salarizare ... nu pot depăși mărimile prevăzute pentru ceilalți salariați din unitatea respectivă".

⁵⁴ <http://ziarulnational.md/migratie-strainii-vin-cu-miile-la-munca-in-r-moldova/>

⁵⁵ Art. 155 din Codul muncii

(2) Mărirea salariului tarifar sau a salariului funcției pentru cumularzi, precum și mărirea premiilor, a sporurilor, a adaosurilor și a celorlalte recompense, determinate de condițiile de salarizare, se stabilesc în contractul colectiv sau individual de muncă și nu pot depăși mărimile prevăzute pentru ceilalți salariați din unitatea respectivă.

⁵⁶ Hotărîrea Judecătorei Buiucani, mun. Chișinău din 02 iulie 2014

⁵² <http://www.statistica.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=4570#idc=34&>

⁵³ <http://www.eco.md/index.php/rss/item/2690-constr%C3%A2ngerile-pie%C5%A3ei-muncii-%C5%9Fi-riscul-unui-%C5%9Fomaj-%E2%80%9Esupracalificat%E2%80%9D>

6. NONDISCRIMINAREA ȘI PRINCIPIUL EGALITĂȚII

Monitorizarea respectării drepturilor omului în Republica Moldova prin prisma principiului egalității este un proces care are prioritate în activitatea Instituției Ombudsmanului. Este important ca acest proces să reflecte efectele politicilor și mecanismelor de drept naționale implementate pentru protecția drepturilor tuturor categoriilor de cetățeni și, nu în ultimul rând, a grupurilor minoritare. Deși statul garantează egalitatea tuturor persoanelor în fața legii, ne convingem adesea că acest principiu nu este respectat în deplină măsură. Ca urmare a întîlnirilor Ombudsmanului cu reprezentanții etniei rome⁵⁷, am ajuns la concluzia că problemele cu care se confruntă acest grup minoritar persistă. Deși Instituția Ombudsmanului a evidențiat anterior un șir de dificultăți de care se confruntă reprezentanții acestei etnii în procesul lor de incluziune socială⁵⁸, acestea nu au fost depășite. Problemele privind acordarea asistenței sociale pentru persoanele în vîrstă, a ajutorului material pentru perioada rece a anului, a asistenței juridice rămîn actuale pentru acest grup, iar potrivit reprezentanților administrației publice locale, ele nu pot fi soluționate de cele mai multe ori din cauza lipsei actelor de identitate a acestora cetățeni. Totodată, în cadrul discuțiilor avute s-a identificat faptul că unii copii de etnie romă nu sînt înscrși în instituțiile preșcolare deoarece nu sînt vaccinați, unul din motive fiind contraindicația medicului în urma examinării stării de sănătate a acestora. Analizînd legislația în vigoare, am ajuns la concluzia că aceasta urmează a fi îmbunătățită în sensul includerii unor excepții pentru vaccinare, cum ar fi motivul religios și contraindicația medicului în cazul unui tratament prescris. Propunerea dată a fost prezentată de Instituția Ombudsmanului și

în cadrul Comisiei Sectoriale de combatere a discriminării în sănătate de pe lîngă Ministerul Sănătății.

Familia Ș. este o familie de etnie romă, cu trei minori - doi băieți și o fetiță-, care ar trebui să meargă la grădiniță. Fetița s-a născut cu dizabilitate fizică, iar băieții au probleme de dezvoltare fizică. Pentru toți trei copii medicul, în urma examinării stării de sănătate, a contraindicat vaccinarea pînă la însănătoșirea lor deplină. În opinia părinților, copiii sînt apți și ar putea să frecventeze grădinița, pentru incluziune și o dezvoltare mai rapidă, dacă admiterea în grădiniță nu ar fi condiționată de vaccinarea obligatorie. Unul dintre băieți urmează să meargă la școală în anul viitor, însă, deoarece nu frecventează grădinița, ar putea fi lipsit de această șansă.

Lezarea dreptului la asistență și protecție socială, a accesului la educație, a accesului la serviciile de sănătate publică, precum și a dreptului la un trai decent prin prisma discriminării a constituit obiectul petiției unui cuplu tînăr de etnie romă din satul Bulboaca, raionul Anenii Noi. Aceștia au relatat că au doi copii minori, dintre care unul are o dizabilitate fizică. Familia întîmpină dificultăți în privința accesului la asistență socială și în privința dreptului la un trai decent mai ales din cauza secretarului autorității publice locale, care refuză să efectueze lucrările de secretariat solicitate de aceștia, pe motiv că sînt de etnie romă. Același motiv a fost invocat și în cazul refuzului autorităților locale de a înscrie copiii la grădiniță. În scopul soluționării problemelor invocate, a avut loc o reuniune de lucru⁵⁹ cu factorii de decizie din Primăria Bulboaca și Consiliul raional Anenii Noi. În urma discuțiilor avute, s-a constatat că printre cauzele apariției problemelor invocate este și accesul limitat la informația cu privire la asistența socială pentru această categorie de persoane, precum și atitudinea discri-

⁵⁷ <http://www.ombudsman.md/ro/stiri/diverse-probleme-ce-tin-respectarea-drepturilor-persoanelor-social-vulnerabile-au-fost>

⁵⁸ Raportul privind respectarea drepturilor omului în Republica Moldova în anul 2013, pag. 7-8;

⁵⁹ <http://www.ombudsman.md/ro/stiri/intilnirea-lucru-ombudsmanului-tudor-lazar-reprezentantii-administratiei-publice-locale-satul>

minimatorie a unor reprezentanți ai autorității publice locale. Ținând cont de faptul că reprezentanții unor astfel de grupuri minoritare nu au întotdeauna capacitatea de a citi și de a scrie, este necesar ca reprezentanții autorităților locale să-i informeze clar asupra pașilor necesari pentru a beneficia de serviciile sociale oferite de stat. Ca rezultat al intervenției Instituției Ombudsmanului, cazul a fost soluționat pozitiv, autoritățile au reacționat prompt⁶⁰. Concluzia dictată de astfel de cazuri este evidentă: pe de o parte statul, promovează prin politicile sale înscrierea copiilor reprezentanților etniei rome în instituțiile de învățământ, inclusiv și în cele preșcolare, pe de altă parte, însă unii funcționari creează impedimente în realizarea acestor politici. Principiul egalității în drepturi și al echității presupune, în opinia noastră, că drepturile să fie asigurate în condiții de egalitate și ca fiecare să depună eforturi pentru a beneficia de drepturile sale. În caz contrar, nu mai putem vorbi despre egalitate și echitate.

Principiul egalității de tratament constituie o valoare fundamentală a tuturor actelor internaționale referitoare la drepturile omului. El condamnă detenția arbitrară sau încălcarea drepturilor omului pe motive de orientare sexuală. Odată cu adoptarea Legii privind asigurarea egalității nr.121/25.05.2012, țara noastră și-a confirmat poziția de garant al drepturilor egale pentru toți. Prevederile acesteia impun o atitudine tolerantă și nediscriminatorie față de toți membrii societății, inclusiv față de reprezentanții grupului LGBT. Deși Instituția Ombudsmanului a calificat anterior drept alarmante acțiunile unor autorități statale întreprinse în privința grupului minoritar LGBT⁶¹, anul 2014 a demonstrat că societatea nu este încă pregătită totalmente să înțeleagă acest grup minoritar, iar autoritățile publice recurg adesea la indulgența reprezentanților acestui grup atunci când

ei încearcă să-și realizeze drepturile⁶². În acest context, subliniem că statul trebuie să asigure respectarea legii, a demnității și a echității, să protejeze și să contribuie la dezvoltarea unei societăți pentru toți, în care fiecare om să poată trăi fără frică și discriminare.

Petenta O.V. a sesizat Instituția Ombudsmanului în vederea acțiunilor violente ale soacrei sale, cet. V.V., îndreptate asupra copiilor petentei, unul dintre care este minor. Petenta a relatat că V.V. îi intimidează copiii, urmărindu-i în locurile de igienă personală (baie, WC) creindu-le disconfort și numindu-i cu cuvinte obscene. Totodată, cet. V.V., are un comportament agresiv cu ceilalți membri ai familiei și își arată în prezența copiilor, în semn de protest, părțile intime. Astfel de comportament a afectat psihologic copiii, în special pe cel minor.

Un alt aspect al monitorizării respectării drepturilor omului prin prisma principiului egalității se referă și la situația femeii în societate.

Deși problema dată a fost abordată de Instituția Ombudsmanului anterior⁶³ sub diferite aspecte, în 2014 situația nu s-a schimbat în mod considerabil. În anii precedenți, din conținutul petițiilor parvenite la CpDOM din partea femeilor-victime ale violenței în familie era evident faptul că acestea nu cunoșteau în mod suficient mecanismele de protecție garantate de stat și le era frica să se adreseze autorităților de

⁶⁰ <http://www.ombudsman.md/ro/activitate/situatia-grava-unei-familii-anenii-noi-s-schimbata-rezultatul-interventiei-ombudsmanului>

⁶¹ Raportul privind respectarea drepturilor omului în Republica Moldova în anul 2012, pag. 10-11; Raportul privind respectarea drepturilor omului în Republica Moldova în anul 2013, pag. 8-9;

⁶² Marșul LGBT din acest an a fost organizat pe bulevardul Grigore Vieru și nu pe bulevardul Ștefan cel Mare, după cum s-a solicitat în cererea depusă de această organizație. Susținătorii comunității LGBT au ieșit cu pancarde și lozinci „E timpul să fii tu însuși”. Cu toate acestea, unii dintre ei purtau măști, nefiind pregătiți să-și arate identitatea. De cealaltă parte a străzii marșul era așteptat de un grup de inițiativă a unor tineri homofobi cu lozinci „Okupai Pedofilei” sau „Zero Toleranță”. Acești tineri au scandat mesaje denigratoare la adresa gaylor și lesbienelelor.

⁶³ Raportul privind respectarea drepturilor omului în Republica Moldova în anul 2013, pag. 8-9;

resort, pentru a solicita protecția prevăzută de lege. În 2014, petițiile au relevat lipsa de operativitate a organelor de resort împunțite direct cu atribuții de prevenire și combatere a fenomenului.

În cadrul unor reuniuni de lucru și a unor seminare organizate de Instituția Ombudsmanului cu privire la acest subiect,⁶⁴ s-a stabilit că astăzi femeile-victime ale violenței domestice au devenit mai deschise în declararea acțiunilor de violență domestică, însă soluționarea pozitivă a cazurilor uneori întârzie uneori din cauza atitudinii impasibile a inspectorilor de poliție.

Pe parcursul anului 2014, Instituția Ombudsmanului a fost sesizată de 20 de persoane care au invocat fapte de violență în familie, dintre care trei adresări prin apelul telefonic; două cereri în formă scrisă și 15 solicitări de asistență juridică în cadrul audiențelor.

Astfel, în cadrul instruirilor efectuate de către angajații Instituției Ombudsmanului, s-a atestat faptul că unii polițiști din inspectoratele de poliție nu înțeleg corect specificul fenomenului violenței în familie, nu pot fi identifica corect manifestările acestui fenomen, manifestă o poziție reticentă, lipsită de profesionalism, o poziție formată sub influența unor tradiții și concepte perimate. În acest sens, polițiștii ar trebui să fie primii care, prin acțiuni hotărâte, bazate pe lege și utilizând mecanismele oferite de legislație, să combată conceptele greșite existente în societate. Lipsa de pregătire a polițiștilor pentru o activitate fermă și consecventă

în acest domeniu se soldează adesea cu tergiversarea examinării sau examinarea inefficientă a plîngerilor victimelor violenței domestice. Mai mult, în momentul depunerii plîngerii, unii inspectori de poliție privesc suspicios victimele, manifestînd un comportament nepoliticos față de acestea și creînd un climat psihologic lipsit de încredere generală în eficiența intervenției organelor de ordine publică.

Deși Instituția Ombudsmanului nu are o linie fierbinte specială pentru persoanele-victime ale violenței în familie, numărul adresărilor la oficiu cu tematica violenței domestice a fost suficient pentru a înțelege că fenomenul dat persistă în țara noastră, în localitățile rurale în mod special. Intervenția Instituției Ombudsmanului în soluționarea cererilor ne-a permis să concluzionăm că nu doar organele de poliție sînt cele care se fac vinovate de rezultatele superficiale ale examinării cazurilor de violență domestică, dar și organele de asistență socială, care sînt și ele abilitate cu competențe de intervenție și soluționare a unor astfel de cazuri.

Cazul cet. O.V. din satul Dănceni, raionul Ialoveni ne-a confirmat lipsa unei astfel de conlucrări. Pentru examinarea detaliată a cererii cet. O.V., Instituția Ombudsmanului a organizat o reuniune de lucru, unde au fost puse în discuție circumstanțele ce au creat situația de criză din familie, precum și acțiunile autorităților responsabile de prevenirea și combaterea violenței domestice. În timpul discuției s-a constatat lipsa de colaborare dintre serviciul de asistență socială și organul de poliție, fapt ce a rezultat în examinarea superficială a cazului. Pentru a optimiza procesul de examinare a cauzei, ombudsmanul a înaintat recomandări atît pentru asistentul social, cît și pentru inspectorului de sector. Ombudsmanul a solicitat implicarea unui psiholog și dispunerea unei expertize pentru obținerea unui raport referitor la gradul de dependență alcoolică, narcotică sau de altă natură a persoanelor – părți ale conflictului.

Astfel de cazuri ne fac să înțelegem că practica de examinare a cazurilor de violență în familie vine în contradicție cu teoria aplicabilității legislației cu privire la

⁶⁴ <http://www.ombudsman.md/ro/stiri/seminarul-violenta-domestica-si-preintimpinarea-ei-satul-avdarma-raionul-comrat>; <http://www.ombudsman.md/ro/stiri/intilnire-locuitorii-satului-capaclicantemir-cadru-campaniei-familie-fara-violenta>; <http://www.ombudsman.md/ro/stiri/cadru-campaniei-familie-fara-violenta-societate-fara-violenta-functionarii-cpdom-utag-au>; <http://www.ombudsman.md/ro/stiri/prelegere-cadru-campaniei-familie-fara-violenta-societate-fara-violenta-inspectoratul-politie>; <http://www.ombudsman.md/ro/stiri/intilnirea-reprezentantului-cpdom-angajatii-inspectoratelor-politie-taraclia-si-vulcanesti>;

prevenirea și combaterea acestui fenomen. Organele de poliție sînt cel mai des sesizate în privința acțiunilor de violență domestică și sînt adesea unicele care se luptă cu acest fenomen. Colaboratorii autorităților de asistență socială și reprezentanții autorităților locale lasă pe umerii poliției toată povara combaterii fenomenului de violență domestică. Inspectorii de poliție intervin la modul practic pentru îndepărtarea agresorilor de la locul faptei. În cadrul reuniunilor organizate, polițiștii au menționat că măsurile de constrîngere (aplicate atunci cînd acțiunile agresorului prezintă pericol iminent pentru viața, sănătatea și bunurile victimelor, sau se pot solda cu consecințe grave) sînt contestate adesea de către agresori în instanța de judecată, în pofida faptului că măsurile de constrîngere au fost aplicate în conformitate cu prevederile legislației în vigoare.

Considerăm că o concluzie mai intensă între organele de asistență socială și poliție în domeniul luptei cu fenomenul violenței în familie ar asigura o protecție adecvată și ar înlătura incertitudinea și lipsa de încredere din partea victimelor violenței domestice.

Ca în anii precedenți, situația cu privire la asigurarea garanțiilor femeilor gravide rămîne precară. Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Legea nr. 332 din 23.12.2013 pentru modificarea și completarea Legii nr.289-XV din 22 iulie 2004 privind indemnizațiile pentru incapacitate temporară de muncă și alte prestații de asigurări sociale, prin care diminuează plata indemnizațiilor pentru îngrijirea copiilor. Aceste modificări au fost efectuate cu privire la perioada de calcul a indemnizației lunare. Aceasta urma să fie calculată din venitul obținut în ultimele 12 luni lucrate, luîndu-se în calcul și perioadele de concedii, în care veniturile sînt mai mici. În cazul în care mama, aflată în concediu de maternitate, își reia activitatea, indemnizația se anulează sau poate fi remunerată doar cu 50 la sută din salariu, iar dacă o femeie aflată în concediu de maternitate rămîne însărcinată cu un al doilea copil, ea va beneficia de o indemnizație de 30 la sută din salariul mi-

nim de 1600 de lei și nu din venitul pe care l-a avut înainte de prima naștere, așa cum a fost prevăzut anterior. Toate aceste modificări au creat nemulțumiri în rîndul femeilor gravide⁶⁵, iar în rezultat Legea în cauză a fost contestată la Curtea Constituțională. Dat fiind faptul că la 28.03.2014 Parlamentul a adoptat Legea nr.50 prin care a operat modificări la Legea nr.332 din 23.12.2013, o parte din normele legale contestate au fost modificate, fapt care a avut drept consecință modificarea parțială a obiectului sesizării. Curtea urmează să examineze cauza ținînd cont de modul în care a acționat Ministerul de profil.

Petenta S.D., s-a adresat Ombudsmanului în legătură cu dreptul său la prestații sociale pentru incapacitate temporară de muncă (graviditate). În perioada de activitate în cadrul unei societăți cu răspundere limitată, petenta a rămas însărcinată cu primul copil. Angajatorul a fost înștiințat despre acest fapt, petenta prezentîndu-i un certificat medical care confirma starea ei. Dată fiind starea de graviditate, petentei urma să-i fie acordată indemnizația de creștere a copilului, prevăzută de legislația în vigoare, obligație care, din motive necunoscute, nu a fost onorată de către angajator. O situație similară a avut loc cînd petiționara a rămas gravidă cu al doilea copil, angajatorul refuzînd să-i achite indemnizația de îngrijire a copilului. Adresîndu-se angajatorului în vederea acordării indemnizației prevăzute de legislație, aceasta a fost informată despre faptul că a fost concediată. În rezultatul intervenției CpDOM la autoritățile de resort, inclusiv la Inspectoratul General al Muncii, cauza a fost soluționată, fără a se ajunge în instanța de judecată.

În opinia noastră, o astfel de abordare a subiectului protecției maternității din partea autorităților statale nu face altceva

⁶⁵ <http://protv.md/stiri/actualitate/mamicile-si-gravidele-din-nou-la-protest-ce-inca-le-nemultumeste---489971.html>

decît să înrădăcineze și mai mult stereotipul social deja existent, prin care femeia gravidă este o povară atunci cînd este vorba despre angajarea ei în cîmpul muncii, despre acordarea prestațiilor sociale etc., dîndu-i involuntar un rol inferior în societate și, respectiv, discriminînd-o în raport cu alte categorii de persoane. Este responsabilitatea comună a autorităților publice și a societății de a ține cont de situația femeilor care muncesc și de necesitatea de a asigura protecția gravidității, iar prestațiile acordate de stat trebuie să fie stabilite la un nivel care să-i permită femeii să poată să se întrețină singură și să întrețină copilul în condiții bune de sănătate și la un nivel de viață corespunzător⁶⁶.

7. LIBERTATEA DE EXPRIMARE ȘI DREPTUL LA INFORMAȚIE

Articolul 10 din CEDO garantează dreptul la libertatea de exprimare pentru fiecare persoană, acest drept cuprinzînd libertatea de opinie și libertatea de a primi sau de a comunica informații ori idei fără amestecul autorităților publice și fără a ține seama de frontiere.

Astfel, pe plan vertical, autoritățile statale au obligații pozitive de asigurare concretă a unor posibilități egale de exprimare a ideilor și opiniilor prin diverse mijloace, precum și de recepționare a informațiilor fără ingerințe, sub rezerva unui scop legitim.

Totuși, nu este suficientă existența unui scop legitim pentru a declara că o ingerință este conformă cu Convenția. Orice restricție de libertate a exprimării trebuie să fie prevăzută și de lege, ori aceasta implică în sine *"o necesitate socială imperioasă"*⁶⁷.

⁶⁶ Convenția nr.183/2000 privind revizuirea Convenției asupra protecției maternității din 1952, ratificată de Republica Moldova prin Legea 87/20.04.2006 Lege pentru ratificarea Convenției Organizației Internaționale a Muncii nr.183 privind revizuirea Convenției (revizuite) asupra protecției maternității din 1952 //Monitorul Oficial 75-78/320, 19.05.2006

⁶⁷ *Cauza Autronic AG v.Elveția, hotărîre CEDO din 22 mai 1990;*

*Deși presa nu trebuie să depășească dincolo de limitele fixate, protecția reputației altei persoane, ei îi revine totuși misiunea de a comunica informații și idei cu privire la chestiunile dezbătute pe arena politică, la fel ca și cele care vizează alte sectoare de interes public. Acestei misiuni, care constă în difuzarea informațiilor, se adaugă dreptul publicului de a primi informațiile*⁶⁸, iar autorităților statale le revine obligația de a asigura mijloace și condiții adecvate în acest sens.

Respectînd cerințele pluralismului, toleranței și spiritului deschis, fără de care nu există o societate democratică, jurnaliștii pot publica opinii minoritare și individuale. În exercitarea rolului său „câine de pază”, presa are datoria primordială de a respecta drepturile omului, iar statul, la rîndul său, urmează să garanteze, prin diferite măsuri legale, drepturile jurnaliștilor.

În acest context, Instituția Ombudsmanului a considerat alarmantă excluderea în anul 2014 a postului de televiziune Jurnal TV din lista posturilor retransmise obligatoriu de către operatorii de cablu⁶⁹, acest lucru semnificînd un atac asupra libertății de exprimare. În scrisoarea adresată în acest sens președintelui Consiliului Coordonator al Audiovizualului (CCA), CpDOM a reiterat rolul impotant al presei într-un stat de drept, pentru pluralismul de opinii care într-un final îi oferă cetățeanului posibilitatea să-și creeze o atitudine corectă față de informația furnizată. Orice restrîngere trebuie să fie rezonabilă și să aibă o justificare obiectivă. Totodată, Instituția Ombudsmanului a salutat intenția CCA de a supune dezbaterilor publice proiectul cu privire la includerea obligatorie a serviciilor de programe retransmise și, avînd în vedere experiențele negative de acest gen⁷⁰, a îndemnat spre o analiză minuțioasă a situației create pentru adoptarea unei decizii în spiritul normelor și principiilor democratice cu respectarea pluralismului

⁶⁸ *Cauza Lingens v. Austria, hotărîre din 08 iulie 1986;*

⁶⁹ <http://unimedia.info/stiri/Sase-operatori-de-cablu-din-moldova-au-exclus-jurnal-tv-din-ofertele-de-baza-70646.html>

⁷⁰ <http://radioorhei.info/ambasada-sua-ingrijorata-de-excluderea-a-unor-canale-tv-din-retelele-operatorilor-prin-cablu/>

de opinii. Chiar dacă rezultatul pozitiv de soluționare a cazului a fost pe deplin apreciat de Instituția Ombudsmanului, considerăm totuși că o astfel de tentativă de sfidare a mass-media rămâne a fi îngrijorătoare, mai ales că aceasta nu este unica pe parcursul ultimilor ani. Retragera licenței postului de televiziune NIT în anul 2012, precum și excluderea canalelor Accent TV și RTR Moldova în anul 2014 din mai multe pachete ale operatorilor prin cablu au trezit suspiciuni în cadrul societății civile și al comunității internaționale în privința independenței mass-media și a CCA⁷¹. Instituția Ombudsmanului cheamă autoritățile statale să-și revizuiască atitudinea față de rolul libertății de exprimare care stimulează dezvoltarea unei societăți deschise și tolerante, astfel încât aceasta să rămână o libertate absolută și necondiționată.

Tot în contextul dreptului la exprimare ținem să evidențiem caracterul pronunțat al discursurilor cu un conținut discriminatoriu, xenofob și rasist al unor demnitari și persoane publice⁷². Exprimarea punctului de vedere pe marginea unor subiecte, evenimente cu impact pentru publicul larg, constituie dovada de maturitate a unei societăți democratice. În acest context, instituția reiterează că autoritățile statului, precum și reprezentanții formațiunilor politice urmează să-și revadă atitudinea față de exercitarea unor astfel de drepturi ca cel la libera exprimare, protejat de Constituția Republicii Moldova și actele internaționale, pentru a demonstra respect și toleranță față de orice ființă umană, indiferent de criteriile care le deosebesc sau viziunile politice pe care le au.

În opinia ombudsmanilor, dialogul ci-

vilizat, cu excluderea intimidărilor și agresiunilor, este o condiție definitorie atunci când vine vorba despre libera exprimare. Or, manifestările violente ale intoleranței au un impact negativ, provocând sentimente de ură nu doar asupra unei singure victime, ci asupra unui întreg grup cu care victima este identificată și, în consecință, ar putea conduce la săvârșirea unor infracțiuni, care ar afecta coeziunea comunității și stabilitatea ei.

Evaluarea legislației în vigoare și a practicilor existente în domeniul discriminării au făcut ca, în anul 2014, Instituția Ombudsmanului să identifice aspecte esențiale de natură procedurală și juridică, care stau la baza eșecului cercetării penale a infracțiunilor motivate de prejudecată, fapt care a făcut oportună înaintarea către Ministerul Justiției a propunerii de creare a unui grup de lucru pentru elaborarea amendamentelor în legislația din domeniu. Instituția Ombudsmanului apreciază rezultatul pozitiv al examinării acesteia.

De asemenea, în cadrul acestui dialog este necesar ca statul să aibă rolul de apărare a personalității, a onoarei și demnității persoanei prin prisma unui cadru legal bine conturat. Conflictul dintre *morală* și libertatea de exprimare lasă adesea loc de interpretare a principiului de proporționalitate. Curtea de la Strasbourg le conferă autorităților naționale o marjă mai mare de apreciere, justificată prin abordarea specifică a termenului de *morală*, subliniind necesitatea includerii unei noțiuni uniforme a acesteia în sistemele juridice și ordinea socială din statele membre⁷³. De aceea Instituția Ombudsmanului consideră oportună îmbunătățirea legislației naționale prin definirea clară a noțiunilor de *onoare* și *demnitate*, fapt care ar determina și aprecierea obiectivă a circumstanțelor de către instanțele judiciare la examinarea cauzelor ce țin de lezarea demnității persoanei.

⁷¹ <http://ipn.md/ro/societate/59397>; <http://cca.md/news/declaratia-organizatiilor-mass-media-pri-vind-retragerea-licentei-de-emisie-postului-de-televizi>; <http://cms4.jurnal.md/ro/import/2012/4/9/onu-cere-autorita-ilor-rm-sa-intoarca-urgent-licen-a-nit-218420/> ;

⁷² <http://discriminare.md/renato-usatii-invinuit-de-rasism-dupa-ce-l-a-facut-pe-filat-tigan-mur-dar-si-imputit/>; <http://www.lgbt.md/rom/story.php?sid=793>; <http://curentul.md/social/fiodor-ghelici-si-a-cerut-scuze-publique-de-la-comunitatea-lgbt.html>;

⁷³ Cauza Muller v. Elveția; hotărâre CEDO; 1998;

8. DREPTUL LA VOT ȘI DREPTUL DE A FI ALES

Viața politică a Moldovei din anul 2014 a fost marcată de scrutinul parlamentar, care le-a permis cetățenilor să-și exprime voința prin intermediul alegerilor libere. Potrivit observatorilor internaționali, acesta a decurs în conformitate cu cerințele OSCE și standardele Consiliului Europei⁷⁴. În pofida unei opinii generale despre „calmul” campaniei electorale, Instituția Ombudsmanului a distins câteva semnale îngrijorătoare pentru conceptul de vot liber exprimat.

La 23 iunie 2014, prin Decizia nr.173, Ministerul Justiției a înregistrat partidul politic Partidul Comunist Reformator din Moldova⁷⁵.

Partidelor politice le este garantată oportunitatea de a contesta orice violare a drepturilor și libertăților care le limitează formarea și activitatea⁷⁶. Partidul Comunist din Republica Moldova a sesizat instanța judecătorească competentă. Acțiunea a fost întemeiată pe mai multe raționamente, inclusiv pe faptul că decizia în cauză „contravine prevederilor art.66 alin.(3) CC, potrivit cărora persoana juridică nu poate fi înregistrată dacă denumirea ei coincide cu denumirea unei alte persoane juridice înregistrate deja. De asemenea, au fost invocate și prevederile art.4 alin(2) din Legea nr.294/21.12.2007 privind partidele politice, prin care denumirea integrală, denumirea prescurtată și simbolurile partidului politic trebuie să se deosebească clar de cele ale partidelor înregistrate anterior în Republica Moldova”.

La 4 noiembrie 2014, Curtea de Apel Chișinău a suspendat decizia în cauză, emisă de Ministerul Justiției, pînă la examinarea în fond a cauzei. Astfel, pînă la decizia finală

⁷⁴ Declarația privind constatările și concluziile preliminare din 1 decembrie 2014 ale Misiunii Internaționale de Observare a Alegerilor din 30 noiembrie 2014, Republica Moldova;

⁷⁵ <http://unimedia.info/stiri/pcrm-declara-ca-partidul-comunist-reformator-a-fost-scos-in-afara-le-gii-84027.html>

⁷⁶ Ghid privind reglarea partidelor politice elaborat de OSCE/ODIHR și COMISIA DE LA VENEȚIA, adoptat de Comisia de la Veneția la a 84-a Sesiune plenară (Venice, 15-16 October 2010) ;

a instanței judecătorești, PCR nu avea drept de activitate, iar CEC, în calitate de organ responsabil de implementarea legislației electorale, urma să țină cont de actul juridic implementîndu-l potrivit normei de drept.

Potrivit Instituției Ombudsmanului, corectitudinea organizării și gestionării procesului electoral este direct proporțională cu gradul de respectare a dreptului la vot. Or, pluralismul politic este de neconceput fără o varietate largă de doctrine și idei politice puse la dispoziția alegătorului.

Prin Hotărârea Comisiei Electorale Centrale (CEC) nr.2749 din 13 octombrie 2014 a fost înregistrat concurentul electoral Partidul Politic „PATRIA”.

Potrivit art.38 alin.(8) din Codul Electoral, concurenții electorali prezintă o dată la două săptămîni organelor electorale respective rapoarte financiare, care să conțină informații referitoare la venituri și cheltuieli conform destinației. În urma verificării raportului financiar al partidului în cauză cu privire la fluxul mijloacelor bănești în decursul campaniei electorale, CEC, potrivit alin.(2) art.36 din Codul Electoral⁷⁷, a solicitat Curții de Apel, cu câteva zile înaintea alegerilor, anularea Deciziei nr.2749 din 13 octombrie 2014 privind înregistrarea partidului politic „PATRIA”. La 27 noiembrie 2014, Curtea de Apel Chișinău a acceptat cererea depusă de CEC și a decis excluderea partidului politic nominalizat din lista concurenților electorali. Ulterior, la 29 noiembrie 2014, decizia în cauză a fost menținută și de Curtea Supremă de Justiție.

Tratatele internaționale statuează importanța prevenirii oricărui act de corupție în contextul finanțării campaniilor electorale și specifică că statele urmează să încurajeze un sistem echidistant și transparent de finanțare a partidelor politice. Instituția Ombudsmanului consideră astfel de situații alarmante și cu un impact negativ asupra dreptului cetățeanului de a-și exprima opțiunea politică⁷⁸. Or, statul ar

⁷⁷ Art.36 alin(2) din Codul Electoral prevede că în cazul în care concurentul electoral a utilizat intenționat mijloace bănești din străinătate, Comisia Electorală Centrală adresează Curții de Apel Chișinău o cerere de anulare a înregistrării acestuia.

⁷⁸ <http://www.ombudsman.md/ro/stiri/directorul->

trebui de asemenea să sancționeze efectiv și respectînd principiul proporționalității orice încălcare a legislației cu privire la finanțarea campaniei electorale.

Excepțiile prevăzute de art. 11 CEDO, care consfințește libertatea de întrunire și de asociere în ceea ce privește partidele politice, urmează a fi interpretate în mod strict și numai niște motive convingătoare și incontestabile ar putea justifica restricțiile asupra libertății de asociere. Altfel spus, orice perturbare a competiției electorale cu efect asupra concurentului electoral va avea în mod incontestabil efecte asupra dreptului cetățeanului de a-și exprima opțiunea politică.

Partidele politice reprezintă o modalitate esențială de punere în valoare a libertății de asociere, necesară bunei funcționări a democrației. Este imperios necesar însă ca democrația să fie percepută de societate ca una veritabilă. Dezbaterile politice pe marginea programelor electorale, confruntarea unor doctrine, lansarea mesajelor „ademenitoare” pentru popor, ca parte din *demos cratis*, nu sînt posibile de principiu în lipsa unei competiții electorale care, firește, poate fi și este asigurată de către concurenții electorali. În această logică de idei este cazul să reasezăm accentele din formula „politician-popor” pe ultima componentă. Tocmai *demos-ul* este cel care oferă votul rîvnit.

În opinia Instituției Ombudsmanului, lipsa de atitudine față de o decizie judecătorească irevocabilă privind suspendarea înregistrării unei formațiuni politice cu impact direct asupra procesului electoral și excluderea altei formațiuni politice din cursa electorală „pe ultima sută de metri” constituie partea tehnică a problemei. Îngrijorarea vine și odată cu riscul ca acest exercițiu să diminueze din înțelegerea cetățenilor cu privire la democrație.

Desfășurarea campaniei electorale de o manieră imparțială este bazată pe obli-

cpdom-anatolie-munteanu-orice-perturbare-com-petiteiei-electorale-efect-asupra;

gativitatea statelor de a le oferi alegătorilor o educație civică corectă, care să răspundă necesităților electoratului, inclusiv prin distribuirea materialelor necesare într-o perioadă de timp utilă. În acest context, Oficiul Național al Ombudsmanului a intensificat colaborarea cu Comisia Electorală Centrală⁷⁹ pentru a crea condiții optime pentru exercitarea dreptului la vot de către cetățenii Republicii Moldova, axîndu-se pe informarea populației cu privire la procesul electoral și participanții la cursa electorală. În scopul educării cu privire la exercitarea dreptului de vot, Instituția Ombudsmanului a elaborat broșura „Vreau să votez”, care constituie un ghid practic pentru cetățenii Republicii Moldova și care vine să le aducă la cunoștință aspectul juridic al exercitării dreptului de vot, autoritățile responsabile de organizarea și desfășurarea procesului electoral, etapele de exercitare a votului, precum și răspunderea juridică pe care o poartă persoanele care creează impedimente în procesul de exercitare a dreptului de vot și autoritățile care pot fi sesizate în acest sens. Prezentarea ghidului a fost inițiată în contextul proiectului „Primul meu vot”, realizat de Asociația Presei Independente, cu susținerea Consiliului Europei. În cadrul acestuia, reprezentanți ai mass-media împreună cu angajați ai Oficiului Ombudsmanului, au mers prin instituțiile de învățămînt de nivel liceal pentru a le aduce la cunoștință elevilor care împlinesc majoratul modul de exercitare a dreptului de vot⁸⁰.

În contextul scrutinului legislativ din acest an, Instituția Ombudsmanului a ținut să analizeze, în limitele competenței sale, și crearea de condiții pentru asigurarea accesului fizic al persoanelor cu dizabilități locomotorii la secțiile de votare, procesul de informare a persoanelor cu dizabilități de auz și vedere despre procesul electoral și asigurarea principiului egalității de șanse și al principiului nediscriminării. Alegerile democratice corecte nu pot deveni o realitate decît dacă și alte drepturi fundamentale și

⁷⁹ <http://www.ombudsman.md/ro/stiri/parteneriat-intre-oficiul-national-al-ombudsmanului-si-comisia-electorala-centrala;>

⁸⁰ <http://www.ombudsman.md/ro/stiri/ombudsmanul-tudor-lazar-s-alaturat-campaniei-primul-meu-vot;> <http://www.ombudsman.md/ro/search/node/primul%20meu%20vot;>

CAPITOLUL II

libertăți pot fi exercitate liber, fără discriminări bazate pe rasă, culoare, sex, limbă, religie, politică sau alte considerente, origine națională sau socială, avere, naștere sau alt statut, incluzând dizabilitățile și fără restricții arbitrară sau nejustificate⁸¹.

Potrivit constatărilor preliminare ale observatorilor internaționali, în timpul campaniei electorale s-a constatat un număr limitat de încălcări, legate preponderent de accesul inechitabil în clădirile publice⁸². În acest sens, Oficiul Național al Ombudsmanului observă totuși o lipsă de atitudine din partea autorităților publice față de persoanele cu dizabilități, în ceea ce privește asigurarea condițiilor adecvate în procesul de exercitare a dreptului la vot. În pofida instalării cabinelor de votare special adaptate pentru persoanele cu dizabilități, în unele secții de votare nu a fost asigurat spațiul de manevră necesar pentru deplasarea persoanelor cu deficiențe locomotorii.

De asemenea, este necesară identificarea de soluții pentru problema accesului la informațiile cu caracter electoral pentru persoanele nevăzătoare și al celor cu dizabilități auditive. Deși această problemă a fost anterior evidențiată de Instituția Ombudsmanului⁸³, ea rămîne a fi încă nerezolvată. În cadrul întrevederii ombudsmanului cu vicepreședintele Comisiei Electorale Centrale, am fost informați că CEC conștientizează informare insuficientă a categoriei de persoane în vizate cadrul campaniilor electorale, însă din cauza resurselor financiare limitate, nu poate asigura implementarea votării prin buletinele de vot cu caractere Braille.

Potrivit datelor statistice ale CICDE (Centrul de Instruire Continuă în Domeniul Electoral), prezența rampelor pentru persoanele cu dizabilități care permit accesul în secțiile de votare este de la 15% la 85%

Mai există și problema lipsei de persoane care cunosc limbajul mimico-gestual. În opinia noastră, lipsa surselor financiare nu ar trebui să constituie temei de îngrădire a exercitării drepturilor persoanelor cu dizabilități. E de notat că în prezent nu există o bază de date referitoare la numărul de persoane cu dizabilități per localitate, ceea ce ar permite stabilirea necesităților financiare la organizarea procedurilor electorale. În opinia noastră, un punct de pornire pentru soluționarea acestei probleme ar fi investirea în infrastructura secțiilor de votare, inclusiv prin atragerea de fonduri, prin implicarea sectorului privat etc., cu efectuarea unui studiu preliminar la capitolul accesibilității persoanelor cu dizabilități în procesul de votare.

Organizarea de alegeri democratice corecte este o preocupare actuală în Instituția Ombudsmanului, iar conlucrarea cu Comisia Electorală Centrală a permis soluționarea pozitivă a unor lacune de ordin tehnic, în procesul electoral. Un exemplu este și cazul locuitorilor satului Bulgărica, ale căror drepturi de exercitare a votului erau îngrădite din cauza unor deficiențe de ordin tehnic. Instituția Ombudsmanului a apreciat intervenția promptă a CEC în acest caz și soluționarea lui pozitivă.

Oficiul Național al Ombudsmanului a fost sesizat prin telefon de către primarul comunei Sărata Nouă, raionul Leova, care a invocat o pretinsă încălcare a dreptului la vot a locuitorilor satului Bulgărica. În localitatea dată sînt aproximativ 100 de persoane cu drept de vot, pentru care a fost constituită o secție de votare. Însă, potrivit declarațiilor unor reprezentanți ai consiliului electoral de circumscripție Leova, voturile locuitorilor din Bulgărica urmau să nu fie validate, dat fiind faptul că în fișa de însoțire a buletinului de identitate ale acestora este indicată viza de reședință în comuna Sărata Nouă și nu în Bulgărica. Instituția Ombudsmanului a sesizat în acest sens CEC.

⁸¹ Declarația de principii privind observarea internațională a alegerilor; iulie 2005;

⁸² Declarația privind constatările și concluziile preliminare din 1 decembrie 2014 ale Misiunii Internaționale de Observare a Alegerilor din 30 noiembrie 2014, Republica Moldova;

⁸³ Raport privind respectarea drepturilor omului în Republica Moldova în 2012, pag.23

9. DREPTUL LA PROPRIETATE ȘI PROTECȚIA ACESTEIA

Sub aspect juridic, dreptul de proprietate reprezintă un complex de atribute juridice ocrotite, în virtutea cărora titularul dreptului își poate satisface interesele legate de apropierea unui lucru, interese care sînt condiționate de existența relațiilor economice de proprietate corespunzătoare unei societăți, la un moment dat.

Din anul 2012, problema construcției mansardelor s-a accentuat, acest fapt fiind de actualitate și în anul 2014. Argumentele petenților, care stau la baza dezacordului pentru construcția mansardelor sînt: starea precară a blocurilor locative vechi și avariate; numai acordul locatarilor de la ultimul etaj; nerespectarea condițiilor contractuale ale agenților economici care efectuează lucrările de construcție; lipsa unei documentări adecvate a procesului de mansardare; lipsa unui control riguros din partea autorităților a respectării cerințelor contractuale și a normelor din construcții de către agenții economici care efectuează mansardarea.

Proprietatea privată este inviolabilă⁸⁴ în condițiile legii, iar proprietatea publică se bucură de un regim juridic de protecție în sensul în care bunurile care îi formează obiectul sînt inalienabile. Cele două forme pot constitui adesea proprietatea în condominiu, care poate fi utilizată sub condiție.

Instituția Ombudsmanului remarcă o contopire obstrucționată a acestor două elemente ale proprietății, atunci cînd este vorba despre procesul de mansardare, atît de activ dezvoltat în municipiul Chișinău, și care lasă loc de interpretare consecventă a dreptului de proprietate comună.

Cu referire la fenomenul mansardării, considerăm că este de obligația autorității publice, dar și a deținătorilor de proprietate privată să dispună în comun și să administreze cotele-părți ce le revin asupra proprietății comune. Potrivit art.358 Codul Civil al Republicii Moldova, împărțirea în

scopul încetării proprietății comune pe cote-părți pentru satisfacerea anumitor interese profitabile este inadmisibilă în cazurile la care se referă art.355 Codul Civil al Republicii Moldova⁸⁵.

Cu regret, pe parcursul ultimilor ani, timp în care Instituția Ombudsmanului a monitorizat fenomenul mansardării, participînd chiar și în instanțele de judecată atunci cînd era sesizată de grupuri de locatari ce-și manifestau dezacordul în privința unor asemenea construcții, constată că autoritatea publică care acordă certificatul de urbanism, nu recunoaște dreptul de proprietate comună asupra acoperișurilor blocurilor locative destinate mansardării, indicînd că asupra acestora nu există cotă-parte și că doar administrația publică locală este în drept să dispună asupra modului de folosință și a dreptului de înstrăinare a acestora. Însă, pe de altă parte, autoritatea publică indică prin actele sale aprobate că principalul suport pentru realizarea concepției construcției mansardelor la blocurile de locuit cu mai multe etaje pe teritoriul mun. Chișinău este acordul locatarilor de la ultimul etaj, deasupra căruia se va realiza mansarda⁸⁶, ceea ce ne face să credem că aceasta recunoaște indirect dreptul în condominiu asupra blocurilor locative supuse mansardării.

Astfel de situații contradictorii se datorează și faptului că unele aspecte ale procesului privatizării, cum ar fi obligațiile proprietarilor de a întreține spațiile comune, delimitarea responsabilităților între proprietarii locuințelor, furnizorii de resurse energetice și autoritățile locale nu au fost operate în Legea privatizării fondului de locuințe din 1993, rămînînd neclare. Neconcordanțele din cadrul legal cu privire la efectuarea construcțiilor mansardelor sînt evidente și atunci cînd ne referim la expertiza tehnică.

⁸⁵ „Dacă într-o clădire există spații cu destinație de locuință sau cu o altă destinație avînd proprietari diferiți, fiecare dintre aceștia deține drept de proprietate comună pe cote-părți, forțată și perpetuă, asupra părților din clădire, care, fiind destinate folosinței spațiilor, nu pot fi folosite decît în comun.” Codul Civil al Republicii Moldova. Cartea a doua - Drepturile reale

⁸⁶ Decizia Consiliului Municipal Chișinău nr.16/5 din 02 august 2001;

⁸⁴ Articolul 46 din Constituția Republicii Moldova;

Astfel, conform Documentului normativ CP C.01.03 -2004 „Proiectarea și construcția mansardelor”, aprobat de Ministerul Construcțiilor, la mansardare este necesară efectuarea expertizei tehnice a întreg blocului locativ, pe cînd, potrivit Concepției de construcție a mansardelor la casele de locuit, decizia Consiliului Municipal Chișinău nr. 16/5 din 02.08 2001, urmează a fi efectuată doar expertiza tehnică a acoperișului. De asemenea, nu este expres prevăzut cine sînt beneficiarii mansardelor, în condițiile noțiunii de proprietate comună.

Pe parcursul anilor 2010-2014 CpDOM a înregistrat în total 485 de adresări privind încălcarea dreptului de proprietate privată; 31,34% - adresări colective privind dreptul de proprietate asupra terenurilor; 48,65% - adresări colective privind construcția blocurilor locative; 20% - adresări colective privind construcția mansardelor.

În această ordine de idei, relevăm că actele normative de interes local nu trebuie să contravină legislației naționale, ci doar să conțină prevederi specifice menite să eficientizeze activitatea la nivel local. Astfel, reiterăm că Instituția Ombudsmanului a solicitat și anterior Consiliului municipal adoptarea unui nou regulament cu privire la proiectarea mansardelor, anexelor supraetajate pentru că Regulamentul provizoriu privind proiectarea etajelor-mansardă nr. 14/2 din 08.10.2001 este unul depășit. Cu regret, Consiliului municipal așa și nu a întrunit pînă acum voturile aleșilor locali în această problemă.

În urma reuniunii de lucru⁸⁷ cu reprezentanți ai autorităților responsabile în domeniul construcțiilor din cadrul Ministerului Dezvoltării Regionale și Construcțiilor, reuniune organizată de Instituția Ombudsmanului, s-a constatat că astfel de construcții ca mansardele nu pot fi efectuate în blocurile locative edificate pînă în anul 1980. Totodată, s-a menționat că la

⁸⁷ <http://www.ombudsman.md/ro/stiri/avocatul-parlamentar-tudor-lazar-problema-mansardelor-dreptul-proprietate-trebuie-sa-fie>

momentul actual MDRC elaborează un nou document tehnic normativ privind o mai bună construcție a mansardelor cu prevederea mai detaliată a modalității efectuării lucrărilor și utilizarea produselor pentru construcții (materiale, articole, elemente), care reprezintă riscuri mici de incendiu și se caracterizează prin prezența materialelor și substanțelor ignifuge în stare rece. Situația e valabilă pentru incendiul produs în sectorul Botanica, mun. Chișinău⁸⁸ în urma căruia a fost mistuită mansarda blocului. În cazul aprobării unui astfel de act normativ tehnic, nu va fi necesară elaborarea altor regulamente de către autoritățile administrației publice locale.

În acest context, Instituția Ombudsmanului adresează un apel autorităților centrale și locale ca acestea să-și revizuiască de comun acord cadrul legal existent în domeniul construcțiilor, îmbunătățindu-l prin prisma standardelor europene.

O altă latură a dreptului de proprietate ține de arenda funciară. Astfel, pe parcursul anului 2014, în adresa Instituției Ombudsmanului au continuat să parvină plîngerii al căror obiect l-au făcut repartizarea cotelor de pămînt, arendarea loturilor de pămînt, precum și problema nerespectării clauzelor contractuale cu privire la arendă. Aceste probleme, în ciuda faptului că au fost relate în rapoartele anterioare ale CpDOM⁸⁹, nu au fost soluționate.

10. RESPECTAREA DREPTURILOR OMULUI ÎN REGIUNEA TRANSNISTREANĂ ȘI ÎN LOCALITĂȚILE LIMITROFE

Problematika respectării drepturilor omului în regiunea transnistreană se află în atenția Centrului pentru Drepturile Omu-

⁸⁸ <http://protv.md/stiri/actualitate/oficial-iata-cauza-incendiului-care-a-mistuit-o-mansarda-de-pe---547731.html>;

⁸⁹ Raport privind respectarea drepturilor omului în Republica Moldova în anul 2012, pag.56; Raport privind respectarea drepturilor omului în Republica Moldova în anul 2012, pag.21;

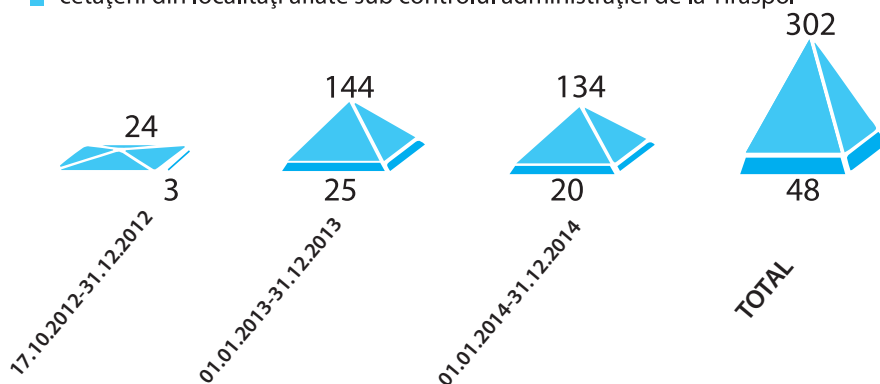
lui din momentul înființării instituției. În dependență de factorii care generează încălcarea unui drept, sînt alese cele mai potrivite metode pentru soluționarea problemei astfel încît cetățenii să resimtă cît mai puțin deficiențele procesului de negocieri

pentru reglementarea conflictului transnistrean.

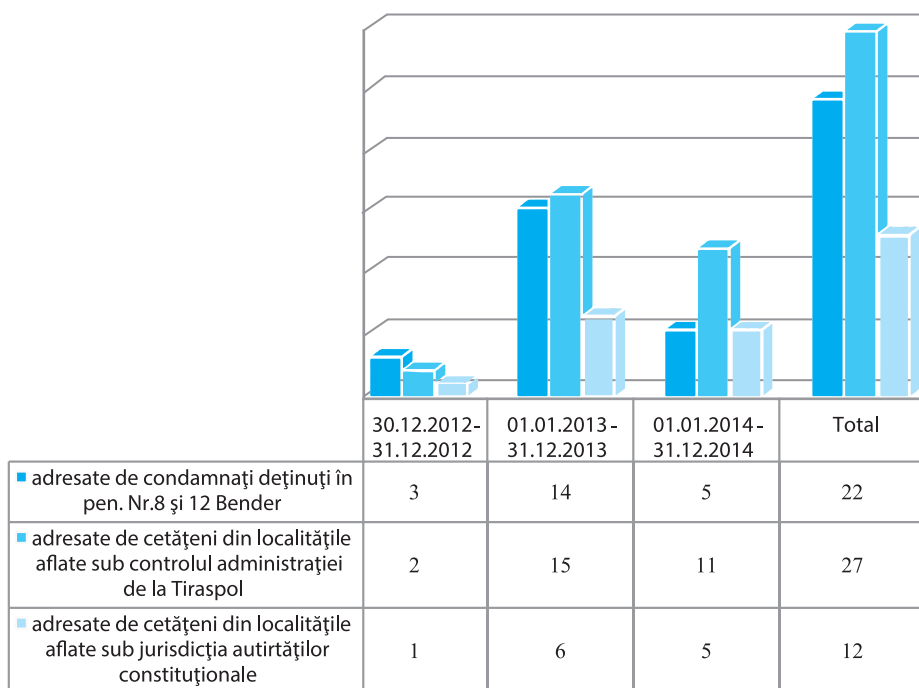
La 17 octombrie 2012, Centrul pentru Drepturile Omului a deschis o reprezentanță cu sediul în satul Varnița, raionul Anenii Noi. De la începutul activității la

Cetățeni audiați de la deschiderea Reprezetanței Varnița a CpDOM

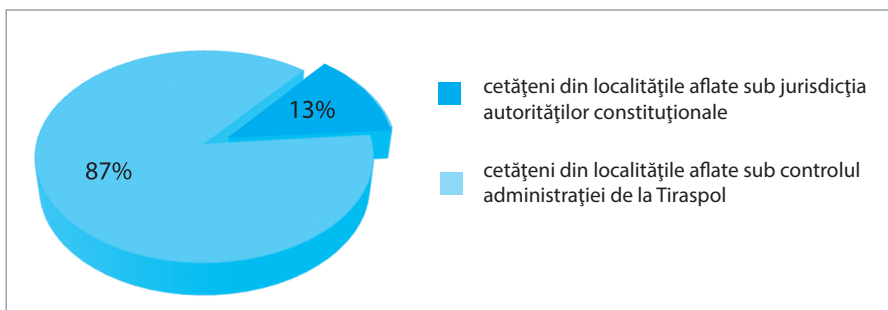
- cetățeni din localitățile aflate sub jurisdicția autorităților constituționale
- cetățeni din localități aflate sub controlul administrației de la Tiraspol

Cereri examinate de la începutul activității Reprezentanței Varnița a CpDOM

CAPITOLUL II

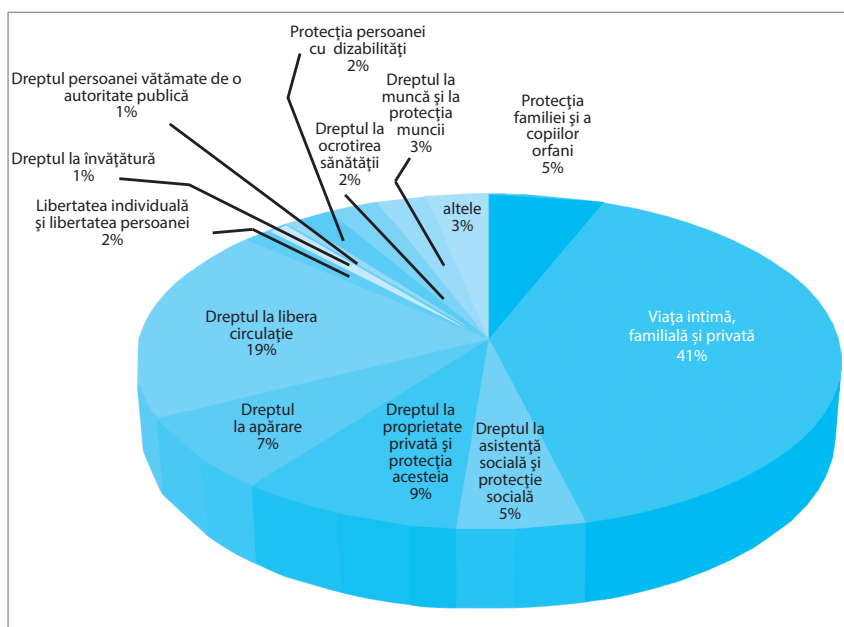
Reprezentanța Varnița a CpDOM s-au adresat 411 persoane, dintre care 61 au depus cereri pe numele avocatului parlamentar. În anul 2014, la Reprezentanța Varnița au apelat 175 persoane, dintre care 21 au depus cereri.

Ca în anii precedenți, majoritatea solicitanților sînt cetățeni domiciliați în localitățile din stînga Nistrului, număr care constituie 86% din numărul total de adrese.

Oamenii au abordat diferite probleme care, în opinia lor, le creează impedimente în realizarea drepturilor și libertăților constituționale. În funcție de natura raporturilor juridice, cele mai frecvente adresări ale locuitorilor din regiunea transnistreană și

localitățile limitrofe țin de protecția lipsită de efectivitate a drepturilor copilului, a dreptului la cetățenie, a dreptului la libera circulație, de proprietate privată, a dreptului la muncă, la asistență și la protecție socială, la ocrotirea sănătății, a libertății individuale și siguranței persoanei, integrității fizice și psihice.

După tipurile de instituții, cele mai multe cereri au vizat activitatea deficitară a Oficiului de Stare Civilă Varnița (35 % din persoanele primite în audiență au invocat acest subiect și 20% din petiționari s-au referit la problema dată în cererile depuse), iar de funcționarea Secției de Evidență și Documentare a Populației Varnița s-au plîns 13% din persoanele primite în audiență).

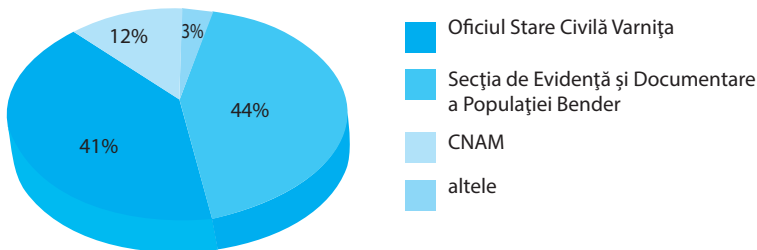

Comparativ cu anii precedenți⁹⁰, în anul 2014 circa 12% din cetățenii audiați s-au plîns de activitatea Secției de Evidență și Documentare a Populației, însă nu a fost înregistrată nicio cerere cu privire la acest subiect. Asta deși numărul solicitărilor pentru perfectarea actelor a crescut cu circa 36,44%. Totodată, 41% și-au exprus nemulțumirea față de activitatea Oficiului Stare Civilă din satul Varnița în timpul audienței și 20% - în cererile adresate ombudsmanului. De altfel, în procesul audierii și examinării cererilor s-a constatat că percepția cetățenilor privind activitatea deficitară a acestor instituții este generată de diferența cadrului normativ în vigoare în Republica Moldova și în Transnistria.

stituirea unui mecanism comun de monitorizare periodică a condițiilor de detenție din instituțiile de detenție din regiunea transnistreană (acțiune prevăzută în Planul național de acțiuni în domeniul drepturilor omului pe anii 2011-2014)⁹¹. Ne-am propus să creăm un grup de lucru care să identifice soluțiile optime pentru a asigura îndeplinirea acestui obiectiv. Pe lângă faptul că Centrul pentru Drepturile Omului a avut propria sa opinie cu privire la calitatea formulărilor în perspectiva de reușită a acțiunii, este regretabil să constatăm că aceasta nu a fost realizată așa cum ne-am planificat.

În același timp, am reușit să stabilim relații de colaborare cu reprezentanții sectorului asociativ din stînga Nistrului

Rata adresărilor în raport cu tipul instituției

Respectarea dreptului la integritate fizică și psihică, a libertății și siguranței persoanei în stînga Nistrului rămîne un subiect vulnerabil. Potrivit raportului privind respectarea drepturilor omului pe malul stîng al rîului Nistru, elaborat de expertul Thomas Hammarberg, în instituțiile penitenciare subordonate Tiraspolului condițiile de detenție nu corespund standardelor minime de detenție.

Din cauza accesului limitat pentru reprezentanții autorităților publice și oficialitățile Republicii Moldova în regiunea transnistreană, activitatea de prevenire a torturii nu se extinde asupra locurilor de detenție din această regiune. În acest context, în anul 2014 a fost prioritară pentru noi in-

teresați de problematica vizată. În anul 2014 a fost semnat un acord de parteneriat cu o organizație neguvernamentală din regiunea transnistreană care promovează instituirea mecanismului de prevenire a torturii pe lângă „împuternicitul pentru drepturile omului” de la Tiraspol. În cadrul ace-

⁹⁰ Raport privind respectarea drepturilor omului în Republica Moldova în anul 2013, http://ombudsman.md/sites/default/files/rapoarte/raport_cpdom_2013_0.pdf

⁹¹ Hotărîrea Parlamentului nr. 90 din 12.05.2011 cu privire la aprobarea Planului național de acțiuni în domeniul drepturilor omului pe anii 2011-2014, modificat prin Hotărîrea Parlamentului nr. 327 din 27.12.2012: obiectivul 80 "Asigurarea accesului la justiție pentru locuitorii din regiunea transnistreană" acțiunea 3) "Instituirea unui mecanism comun (cu implicarea organismelor internaționale) de monitorizare periodică a condițiilor de detenție din instituțiile de detenție din regiunea transnistreană", surse de finanțare – în limitele alocațiilor bugetare; responsabili – Centrul pentru Drepturile Omului, Cancelaria de Stat (Biroul pentru reintegrare), Ministerul Justiției; parteneri - ONU, CE; indicatori de progres - mecanism instituit, număr de vizite efectuate.

tui parteneriat, Instituția Ombudsmanului acordă sprijin informațional și metodologic în sfera promovării standardelor și mecanismelor internaționale de respectare a drepturilor omului în raioanele de est ale țării, inclusiv în instituțiile de detenție. Astfel, la finele anului a fost lansat un ciclu de ateliere de lucru la tema „Standardele naționale și internaționale în domeniul prevenirii rețelilor tratamente”. Angajații Instituției Ombudsmanului i-au instruit pe reprezentanții societății civile din stînga Nistrului în domeniul standardelor minime de detenție prevăzute de actele internaționale la care Republica Moldova face parte, precum și în domeniul jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului. La rîndul lor, partenerii de la Tiraspol au fost interesați de procesul de constituire în Republica Moldova a Mecanismului Național de Prevenire a Torturii și au relatat despre încercările de a institui un mecanism de prevenire a torturii în stînga Nistrului.

În atenția Instituției naționale a ombudsmanului rămîne a fi problema respectării dreptul la învățătură, care nu este asigurată în deplină măsură pentru toți copiii în localitățile din regiunea transnistreană. În pofida eforturilor de a soluționa problemele cu care se confruntă școlile cu predare în limba română, nu s-a înregistrat un progres substanțial în acest domeniu.

În Transnistria activează opt școli cu predare în limba română (cinci licee și trei gimnazii), în care studiază circa 1500 elevi. Autoritățile regiunii condiționează activitatea acestora, cerînd să fie înregistrate la Tiraspol, să achite pentru închirierea clădirilor și să desfășoare procesul educațional conform legilor transnistrene, iar profesorii - să achite impozite la bugetul local⁹².

La 19 octombrie 2012, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a pronunțat hotărîrea în cazul Catan și alții contra Moldovei și Rusiei⁹³, recunoscînd violarea dreptului

la instruire, precum și vina Federației Ruse pentru situația școlilor din stînga Nistrului. În același timp, Republica Moldova nu a fost recunoscută vinovată de violarea dreptului la educație în aceste cauze.

În Rezoluția interimară CM/ResDH (2014) 184 adoptată la reuniunea 1208e din 23-25 septembrie, Comitetul de Miniștri a reiterat insistent obligația necondiționată pentru fiecare stat pîrît de a se conforma hotărîrilor definitive în litigiile în care sînt pârți și le-a cerut insistent autorităților Federației Ruse să ia toate măsurile posibile pentru a înceta încălcarea dreptului reclamanților la instruire și a decis să reia examinarea acestui caz în cadrul reuniunii sale din decembrie 2014.

Libera circulație în zona cu regim sporit de securitate a conflictului Transnistrean este limitată din cauza prezenței posturilor forțelor militare de menținere a păcii instalate în baza Acordului despre principiile de reglementare pașnică a conflictului în regiunea transnistreană a Republicii Moldova, semnat la 21 iulie 1992 de către președintele Republicii Moldova, Mircea Snegur, și președintele Federației Ruse, Boris Elțin. Potrivit articolului 5 din acest acord, „părțile în conflict consideră inadmisibilă aplicarea unor sancțiuni sau blocade. În acest context vor fi prompt înlăturate orice obstacole din calea circulației mărfurilor, serviciilor și persoanelor...”.

Formularea enunțată în acest acord este binevenită, dar, în același timp, este viciată de lipsa mecanismelor de implementare. În asemenea condiții, locuitorii din zona de securitate care sunt parte a diferitor raporturi sociale ce implică deplasări în stînga Nistrului, se află într-o stare perpetuă de incertitudine și disconfort.

Protecția socială trebuie să constituie elementul fundamental al politicilor statului, fiind mecanismul principal prin care societatea intervine pentru a preveni, limita sau înlătura efectele negative ale evenimentelor considerate drept „riscuri sociale”. Un rol important în organizarea asistenței sociale le revine autorităților administrației

NDCHAMBER”];”itemid”:[“001-124596”]]

⁹² <http://president.gospmr.ru/ru/news/press-konferenciya-prezidenta-pridnestrovyya-ev-shevchukachast-iii>

⁹³ <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#> {"languageisocode":["RON"],"appno":["43370/04"] "18454/06";"8252/05";"documentcollectionid2":["GRA

publice locale, care trebuie să structureze serviciile teritoriale de asistență socială și să asigure aplicarea legislației la nivel teritorial.

Dat fiind faptul că Legea cu privire la prevederile de bază ale statutului juridic special al localităților din stînga Nistrului - (Transnistria) nr.173 din 22.07.2005 a rămas neimplementată, organele administrație locale nu se conduc în activitatea lor și nu pun în aplicare legislația Republicii Moldova și nu îndeplinesc programele naționale de dezvoltare social-economică. În consecință, persoanele domiciliat în stînga Nistrului nu beneficiază de asigurările pentru situațiile de risc, stabilite și acordate în baza mai multor acte normative naționale din domeniul asistenței și protecției sociale, cum ar fi: ajutorul material, ajutorul social/ajutor pentru perioada rece a anului, de serviciile sociale (sprijin pentru familiile cu copii, asistență personală pentru persoanele cu dizabilități severe, asistență socială și suport la domiciliu persoanelor cu dizabilități, îngrijire familială substitutivă oferită copiilor orfani sau rămași fără ocrotire părintească, servicii sociale specializate pentru persoanele cu dizabilități mintale)⁹⁴.

94 Legea fondului republican și a fondurilor locale de susținere socială a populației nr.827 din 18.02.2000; Legea cu privire la ajutorul social nr.133 din 13.06.2008; Legea asistenței sociale nr. 547 din 25.12.2003; Legea cu privire la serviciile sociale nr.123 din 18.06.2010; Regulamentul-cadru cu privire la organizarea și funcționarea Serviciului social de sprijin pentru familiile cu copii, aprobat prin Hotărîrea Guvernului nr.889 din 11.11.2013; Regulamentul-cadru privind organizarea și funcționarea Serviciului social "Asistență personală" și a Standardelor minime de calitate, aprobat prin Hotărîrea Guvernului nr.314 din 23.05.2012; Regulamentul casei de copii de tip familial, aprobat prin Hotărîrea Guvernului nr.937 din 12.07.2002; Regulamentul-cadru privind organizarea și funcționarea Serviciului social "Locuință protejată" și a Standardelor minime de calitate, aprobat prin Hotărîrea Guvernului nr.711 din 09.08.2010; Regulamentul cu privire la condițiile de stabilire, modul de calcul și de plată a indemnizațiilor pentru incapacitate temporară de muncă și altor prestații de asigurări sociale, modificat prin Hotărîrea Guvernului nr. 544 din 08.07.2014; Regulamentul-cadru privind organizarea și funcționarea Serviciului social "Echipă mobilă" și a Stan-

În decursul anului 2014 administrația de la Tiraspol a continuat să îngreădească exercitarea dreptului de proprietate de către posesorii terenurilor agricole din satele Dorotcaia, Pohrebea, Coșnița, Pîrita, comunele Cocieri și Molovata Nouă. Astfel, din luna martie accesul fermierilor și agenților economici la terenurile situate după traseul Tiraspol-Camenca a fost restricționat de reprezentanții autorităților transnistrene. Proprietarii terenurilor agricole au fost amenințați cu confiscarea tehnicii agricole și aplicarea unor sancțiuni administrative. Administrația secesionistă a invocat faptul că aceste terenuri sunt proprietatea ei și a insistat asupra adoptării unui mecanism de arendă a celor circa 6400 ha de terenuri agricole. Autoritățile constituționale au încercat să intervină, au discutat problemele fermierilor în rundele de negocieri și cu actorii internaționali, compensînd parțial prejudiciul suportat de fermierii din raionul Dubăsari. Totuși, situația rămîne incertă. Agenții economici nu au în continuare acces la propriile terenuri, invocă pierderi enorme, iar o parte din terenurile ce le aparțin sînt lucrate abuziv de persoane străine.

Lipsa progreselor considerabile în reglementarea problemei transnistrene ne face să reiterăm că dinamica și rezultatele consultărilor în cadrul formatului „5+2” de reglementare a conflictului transnistrean impun elaborarea unor strategii clare pentru viitor, revizuirea și adoptarea strategiei grupurilor de lucru sectoriale, aprobate prin Hotărîrea Guvernului pentru realizarea inițiativelor Președintelui Republicii Moldova privind întărirea încrederii și securității în contextul procesului soluționării problemei transnistrene nr.1178 din 31.10.2007. Totodată, reiterăm necesitatea instituirii grupului de lucru sectorial pentru drepturile omului, care ar trebui să fie una din prioritățile acestui proces.

dardelor minime de calitate, aprobat prin Hotărîrea Guvernului nr.722 din 22.09.2011; Regulamentul cu privire la condițiile de stabilire și plată a indemnizațiilor pentru copiii adoptați și cei aflați sub tutelă/curatelă, aprobat prin Hotărîrea Guvernului nr.581 din 25.05.2006.

CAPITOLUL III

ATRIBUȚIILE INSTITUȚIEI NAȚIONALE A OMBUDSMANULUI PRIN PRISMA PROTOCOLULUI OPȚIONAL LA CONVENȚIA ÎMPOTRIVA TORTURII ȘI A PEDEPSELOR SAU TRATAMENTELOR INUMANE SAU DEGRADANTE

1. CONSIDERAȚII GENERALE

Atribuțiile Instituției naționale a ombudsmanului prin prisma Protocolului Opțional la Convenția împotriva Torturii și a Pedepselor sau Tratamentelor Inumane sau Degradante (OPCAT)

Lipsa de fonduri pentru asigurarea condițiilor de detenție adecvate, instruirea necorespunzătoare a personalului și starea de lucruri potrivit căreia respectarea drepturilor persoanelor lipsite de libertate depinde pe deplin de autoritățile responsabile pentru locurile de detenție au impus instituirea unei monitorizări independente a locurilor de detenție, care contribuie la ameliorarea situației persoanelor aflate în custodia autorităților.

În acest sens, fondatorul Asociației pentru Prevenire a Torturii (APT) Jean-Jacque Gautier a spus că „efectuarea vizitelor în locurile în care persoanele sînt private de libertate este una din cele mai eficiente metode de a preveni tortura și maltratarea”.

Convenția Națiunilor Unite împotriva torturii și a altor pedepse sau tratamente crude, inumane sau degradante a fost recunoscută drept unul din instrumentele principale de prevenire și combatere a torturii. Convenția definește termenul de tortură ca „un act prin care o durere sau suferințe puternice, fizice sau mentale sînt provocate în mod intenționat unei persoane, în special în scopul de a obține de la această persoană sau de la o terță persoană informații sau mărturisiri, de

a o pedepsi pentru un act pe care acesta sau o terță persoană l-a comis sau este bănuită că l-a comis, de a o intimida sau de a face presiuni asupra ei sau asupra unei terțe persoane, sau pentru orice alt motiv bazat pe o formă de discriminare oricare ar fi aceasta, atunci cînd o asemenea durere sau astfel de suferințe sînt aplicate de un agent al autorității publice sau de oricare altă persoană care acționează cu titlu oficial ori cu consimțămîntul expres sau tacit al unei astfel de persoane”.

În anul 2002 la 18 decembrie, Adunarea Generală ONU a adoptat și Protocolul Opțional la Convenție (OPCAT) – un instrument inovator, deoarece se bazează pe efectuarea vizitelor preventive de către un organ internațional și pe „unul sau mai multe mecanisme de prevenire naționale, pe care statele părți sînt obligate să le creeze în urma ratificării”.

Conformîndu-se acestor prevederi, Parlamentul Republicii Moldova a adoptat la 26.07.2007 Legea nr.200 privind modificarea și completarea Legii cu privire la avocații parlamentari nr.1349 din 17 octombrie 1997⁹⁵, atribuind astfel mandatul de Mecanism Național de Prevenire a Torturii avocaților parlamentari. Comitetul European pentru prevenirea torturii a menționat în raportul său din 2009 progresele înregistrate în domeniu de țara noastră.⁹⁶

⁹⁵ Lege pentru modificarea și completarea Legii nr.1349 din 17 octombrie 1997 cu privire la avocații parlamentari nr.200 din 26.07.2007, Monitorul oficial nr.136-140/581 din 31.08.2007

⁹⁶ Par.42 din Raportul Comitetului European pentru

La investirea ombudsmanului cu mandatul în cauză s-a ținut cont de faptul că acesta corespunde întru totul criteriilor înaintate de Protocolul Opțional față de mecanismul național de prevenire:

- independență funcțională (avocații parlamentari numiți de Parlament pentru un mandat de cinci ani dispun de imunitate, sînt separați de puterea legislativă, executivă și judecătorească);
- aptitudini și cunoștințe profesionale necesare pentru exercitarea mandatului, dar și competențe largi la inspecția locurilor unde sînt sau pot fi deținute persoane în detenție.

De asemenea, pe lângă Centrul pentru Drepturile Omului a fost instituit un Consiliu consultativ, care avea menirea de a „acorda consultanță și asistență în exercitarea atribuțiilor avocaților parlamentari în calitate de mecanism național de prevenire a torturii”, avînd în această calitate atribuții egale cu cele ale avocatului parlamentar. Regulamentul de funcționare a acestui Consiliu a fost aprobat de către directorul CpDOM la 31.01.2008. De facto, Consiliul și-a început activitatea din trimestrul II al anului 2008. (*Membrii Consiliului consultativ din 2008: Veaceslav Ursu, Vanu Jereghi, Serghei Ostaf, Gheorghe Cuțitaru, Nicolae Rădița; Componența Consiliului consultativ din 27 iulie 2011: Veaceslav Ursu, Gheorghe Cuțitaru, Oxana Gumenai, Ion Guzun, Ion Schidu, Alexandru Covalschii, Tatiana Cermomorîț, Constantin Gonța, Alexandru Belibov*).

În redacția Legii nr.52 din 03.04.2014, intrată în vigoare la 09.05.2014, formula Mecanismului Național de Prevenire a Torturii a fost modificată, atribuțiile fiind transmise unui organ colegial, constituit din persoane fizice, a cărui activitate urmează să fie asigurată de Oficiul Avocatului Poporului.

Potrivit prevederilor articolului 30 alin. (1) din Lege, „în scopul protecției persoanelor împotriva torturii și altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante, **pe lângă Oficiul Avocatului Poporului se creează Consiliul pentru prevenirea tor-**

turii în calitate de mecanism național de prevenire a torturii”.

Consiliul urmează a fi alcătuit din șapte membri. Avocatul Poporului și Avocatul Poporului pentru drepturile copilului sînt membri de drept ai Consiliului. Ceilalți membri sînt propuși de societatea civilă și sînt selectați printr-un concurs organizat de către Oficiul Avocatului Poporului.

Avocatul Poporului asigură efectuarea de către membrii Consiliului a vizitelor preventive și de monitorizare în locurile unde se află sau se pot afla persoane private de libertate.

*În activitatea sa, Consiliul este asistat de o subdiviziune specializată din cadrul Oficiului Avocatului Poporului. Resursele necesare pentru realizarea atribuțiilor Consiliului, pentru contractarea specialiștilor și experților se includ **într-o linie bugetară separată**, parte integrantă a bugetului Oficiului Avocatului Poporului.*

Membrii Consiliului, cu excepția membrilor de drept, au dreptul la o remunerație în mărime de 10% din salariul mediu lunar pe economie pentru fiecare zi în care au efectuat vizite preventive în locurile de detenție sau au participat la ședințele Consiliului.

*Raportul anual privind respectarea drepturilor și libertăților omului, prezentat de Avocatul Poporului în Parlament, trebuie să conțină **un capitol privind prevenirea torturii**.*

Altfel spus, prin includerea ombudsmanului în componența Consiliului, asigurarea finanțării dintr-o „linie bugetară separată”, parte a bugetului Oficiului Avocatului Poporului, și prin asigurarea asistenței funcționale de către „o subdiviziune specializată din cadrul Oficiului Avocatului Poporului”, legiitorul a introdus, de fapt, în structura Instituției naționale de protecție și promovare a drepturilor omului, un mecanism național de monitorizare a locurilor de detenție, în conformitate cu prevederile Protocolului Opțional la Convenția împotriva Torturii și a Pedepselor sau Tratamente-
lor Inumane sau Degradante (OPCAT).

Astfel, sîntem de părerea că în situația creată Avocatul Poporului și Avocatul Poporului pentru drepturile copilului, avînd calitatea de membri ai unui organ colegial, își pierd o parte din independența funcțională și decizională în sensul Principiilor de la Paris. În asemenea circumstanțe, se aduce atingere *lato sensu* dreptului/ obligației Avocatului Poporului de a avea o opinie independentă în ceea ce privește concluziile din Raportul anual la capitolul privind prevenirea torturii.

Instituția națională de protecție și promovare a drepturilor omului trebuie să fie percepută de societate drept independentă, iar Raportul anual al acesteia - un document ce reflectă „viziunea” instituției asupra stării de lucruri în domeniul drepturilor omului. În acest context, pentru evitarea suprapunerii imaginilor acestor două entități *independente* de protecție a drepturilor omului, considerăm necesar ca raportul privind prevenirea torturii să constituie un document autonom față de raportul Instituției naționale a ombudsmanului.

Faptul că legea reglementează obligația Oficiului Avocatului Poporului de a susține financiar și logistic activitatea Consiliului consultativ din resursele instituției și de a asigura asistența membrilor acestuia de către angajații Instituției Ombudsmanului afectează independența Oficiului Avocatului Poporului. Mai mult ca atît, ar putea apărea dificultăți la punerea în aplicare a prevederilor în cauză în raport cu reglementările ce țin de sistemul bugetar, precum și cu actele normative care prevăd modul de evaluare a performanțelor funcționarilor din subdiviziunea care va asista activitatea Consiliului.

În această ordine de idei, considerăm că Avocatul Poporului și Avocatul Poporului pentru drepturile copilului, alături de un număr definit de reprezentanți ai societății civile, constituind un organ colegial, ar putea fi un Mecanism de Prevenire a Torturii în sensul Protocolului Opțional la Convenția împotriva Torturii și a Pedepselor sau Tratamentelor Inumane sau Degradante (OPCAT) cu condiția ca acest organ colegial să fie autonom și independent în sine și

să nu să se „alimenteze” preponderent din independența ombudsmanului.

Analiza comparativă a activităților realizate de Instituția națională a ombudsmanului în perioada 2008-2014 în sfera garantării dreptului la integritate fizică și psihică

Pornind de la obligațiile funcționale ale Avocatului Poporului prevăzute în Legea nr. 52 din 03.04.2014 cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul), publicată în *Monitorul Oficial* 110-114/278 din 09.05.2014, activitatea de prevenire a actelor de tortură și implicit de garantare a dreptului la integritate fizică rămîne una prioritară.

Deși au fost adoptate acte normative noi, nu a fost creat mecanismul național de prevenire a torturii. Totuși în anul 2014 CpDOM și-a continuat activitatea de prevenire și combatere a torturii, în aceste acțiuni avocații parlamentari fiind asistați de către angajații instituției. Mandatul ultimului membru al vechiului Consiliu de prevenire a torturii - Gheorghe Cuțitaru - s-a încheiat în luna aprilie 2014.

În anul 2014 au fost efectuate vizite la penitenciare, instituțiile de poliție, mai puțin la cele subordonate forțelor armate. Țintele vizitelor de monitorizare inopinată au fost stabilite avîndu-se în vedere faptul că în instituțiile de poliție există premise pentru comiterea relelor tratamente. Anume la primele ore ale reținerii în instituțiile de poliție există cel mai evident risc ca persoanele aflate în custodia colaboratorilor de poliție să fie maltratate pentru diferite motive, atît pentru dobîndirea unor mărturii ce ar face posibilă descoperirea comiterii unor infracțiuni, cît și în calitate de răzbunare sau revoltă pentru crimele ce au fost comise de către persoanele reținute⁹⁷.

În 2014 au fost efectuate vizite de monitorizare în internatele de psihoneurologie⁹⁸, administrația, personalul instituțiilor rezidențiale fiind atenționate cu privire la necesitatea de a asigura respectarea drep-

⁹⁷ Anexa nr. 1, Lista vizitelor efectuate în anul 2014

⁹⁸ Anexa nr. 1, Lista vizitelor efectuate în anul 2014

turilor persoanelor cu dizabilități mintale plasate în aceste instituții.

În ceea ce privește datele privind vizitele efectuate atât în cadrul mecanismului de prevenire a torturii, cât și ale activității avocaților parlamentari de asigurare a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, pe parcursul lunilor ianuarie – noiembrie ale anului 2014, au fost efectuate 128 de vizite preventive și de monitorizare. În perioada de referință vizitele au fost efectuate de avocații parlamentari și funcționarii CpDOM, inclusiv din reprezentanțe. Consiliul consultativ în perioada de referință nu a

activat, dat fiind că tuturor celor 10 membri aleși în anul 2011 le-a încetat mandatul.

Angajații reprezentanțelor Centrului pentru Drepturile Omului au efectuat următoarele vizite:

- Reprezentanța Bălți – 22 de vizite
- Reprezentanța Comrat – 39 de vizite
- Reprezentanța Cahul – 35 de vizite
- Reprezentanța Varnița – 2 vizite
- Oficiul central, Chișinău – 30 de vizite

Situația privind vizitele efectuate pe parcursul anilor 2008-2014 la diferite categorii de instituții este următoarea:

Categoriile instituțiilor vizitate	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Instituții subordonate MAI (<i>izolatoare de detenție provizorie</i>)	27	73	83	155	155	148	78
Instituții subordonate MJ (<i>penitenciare</i>)	13	44	39	70	60	53	40
Instituții subordonate MS (<i>spitale de psihiatrie</i>)	2	6	2	4	3	1	-
Instituții subordonate MMPSF (<i>internate psihoneurologice</i>)	1	3	1	-	6	10	6
Unități militare	-	2	2	9	27	15	4
În total	44	128	127	238	251	227	128

Datele statistice indică o dinamică pozitivă în ceea ce privește vizitele efectuate în instituțiile de detenție din anul 2008 până în prezent.

Datele analitice în dinamică a activității funcționarilor CpDOM cu atribuții de monitorizare a instituțiilor de detenție pentru perioada 2010–2014 sînt următoarele:

Anul	Vizite Reprezentanța Bălți	Vizite Reprezentanța Comrat	Vizite Reprezentanța Cahul	Vizite Reprezentanța Varnița	Vizite Oficiul central
2010	22	9	53	-	31
2011	25	67	80	-	55
2012	66	85	83	-	17
2013	54	85	57	-	31
2014	22	39	35	2	30

Asigurarea independenței funcționale a MNPT, precum și independența personalului acestuia reprezintă una din garanțiile pentru ca mecanismul național de prevenire să-și îndeplinească funcțiile de bază. Principiile de la Paris accentuează necesitatea unei finanțări adecvate a instituțiilor naționale ale ombudsmanului care să le permită să dispună de propriu personal și oficii,

pentru a putea fi independente de Guvern și a nu se supune unui control financiar.

Este de apreciat faptul includerii în Strategia de reformare a sectorului justiției⁹⁹

⁹⁹ Legea nr. 231 din 25.11.2011 privind aprobarea Strategiei de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011–2016, Monitorul Oficial nr. 1-6/6 din 06.01.2012

a prevederilor ce țin de eficientizarea și optimizarea activității MNPT. În conformitate cu prevederile Strategiei, în anul 2014 personalul implicat în activitățile MNPT a fost asigurat cu tehnică specială de măsurare a indicatorilor temperaturii, umidității, aparate foto, mijloace individuale de protecție, mijloacele respective urmînd să contribuie la buna realizare a funcțiilor mecanismului de prevenire a torturii.

2. ACTIVITĂȚILE DE PREVENIRE A TORTURII ÎN REPUBLICA MOLDOVA

ACTIVITATEA CENTRULUI PENTRU DREPTURILE OMULUI DIN MOLDOVA

• Acțiunile procesuale ale ombudsmanului

Activitatea ombudsmanului în Republica Moldova constă în monitorizarea respectării drepturilor și libertăților omului de către autoritățile publice, de către organizații și întreprinderi, indiferent de tipul de proprietate și forma juridică de organizare, de către organizațiile necomerciale și de că-

Conform atribuțiilor de care dispun, în anul 2014 avocații parlamentari au înaintat în adresa diferitor instituții 22 de avize cu recomandări de ameliorare a situației persoanelor aflate în detenție, precum și 4 demersuri ce vizau propunerea de intentare a unor proceduri penale sau disciplinare față de persoanele cu funcții de răspundere care au comis acte ce au condus la violarea drepturilor fundamentale ale omului.

În ceea ce privește înaintarea actelor procesuale, se poate constata o diminuare a numărului acestora. Acest fapt a fost determinat de lipsa în Legea nr. 52 cu privire la Avocatul Poporului a prevederilor referitoare la atribuția de înaintare a recomandărilor de îmbunătățire a aparatului administrativ. Totodată, multiple deficiențe depistate în timpul controalelor sînt înlăturate după recomandările verbale făcute nemijlocit în timpul vizitelor. În acest sens poate fi remarcată deschiderea manifestată de reprezentanții unor instituții monitorizate, acestea în unele cazuri solicită susținerea angajaților CpDOM.

În ceea ce privește avizele pentru

Acțiuni procesuale ale avocaților parlamentari (situația din anii 2008 -2014)

Tipul actului procesual	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	În total (2008 -2014)
Avize ¹⁰⁰	2	11	34	28	35	19	22	151
Recomandări ¹⁰¹	-	-	-	4	3	2	-	9
Demersuri ¹⁰²	2	17	17	9	13	10	4	76
Propuneri de modificare a cadrului normativ	-	-	-	-	2	-	-	2
În total	4	28	51	41	53	31	26	234

tre persoanele cu funcții de răspundere de toate nivelurile.

Hotărîrea Parlamentului nr. 6 din 16.02.2012 privind aprobarea Planului de acțiuni pentru implementarea Strategiei de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011-2016 Monitorul Oficial nr.109-112/371 din 05.06.2012

¹⁰⁰ Art.27 din Legea nr.1349 din 17.10.1997 cu privire la avocații parlamentari, din data de 09 mai 2014 - Art. 24 din Legea nr. 52 cu privire Avocatul Poporului (Ombudsmanul)

¹⁰¹ Art.29 alin.(1) lit. b) din Legea nr.1349 cu privire la

ameliorarea situației persoanelor aflate în detenție, în 2014 au fost înaintate 22 astfel de acte.

Dacă e să analizăm tipul instituțiilor în care s-au înaintat aceste avize putem evidenția următoarele:

avocații parlamentari

¹⁰² Art.28 alin.(1) lit. b) din Legea nr. 1349 cu privire la avocații parlamentari, din data de 09 mai 2014 - Art. 25 alin. (1) lit. b) din Legea nr. 52 cu privire Avocatul Poporului (Ombudsmanul)

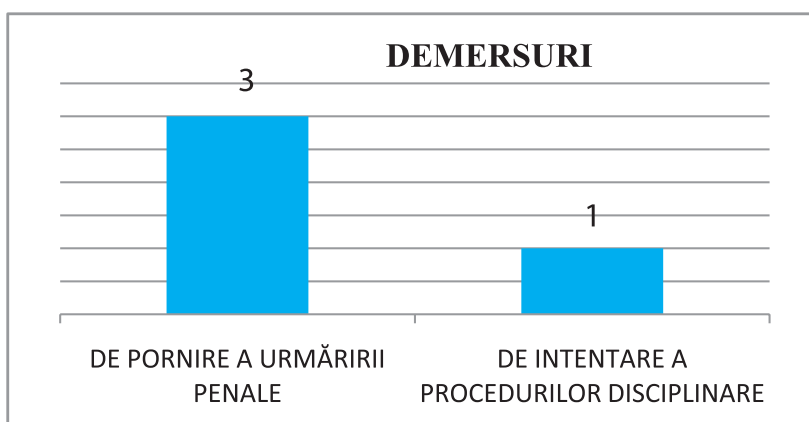
Autoritatea în a cărei subordine se află instituția	Tipul instituției	Nr. de avize
Ministerul Justiției (MJ), Departamentul Instituțiilor Penitenciare (DIP)	Penitenciare	13
Ministerul Afacerilor Interne	Izolatoare de detenție provizorie	8
Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei	Azil, internat	1

Principalele carențe depistate în timpul vizitelor și care au constituit subiectul recomandărilor de ameliorare a situației persoanelor aflate în custodia instituțiilor care asigură detenția persoanelor sînt aceleași, ca și anii precedenți:

- suprapopularea instituțiilor penitenciare;
- iluminarea insuficientă a spațiilor de detenție;
- lipsa unor condiții minime necesare în încăperile de repartizare a hranei din izolatoarele de detenție provizorie ale inspectoratelor de poliție;
- lipsa unor condiții minime necesare în încăperile de duș din inspectoratele de poliție;

- lipsa unor condiții minime pentru acordarea asistenței medicale în instituțiile subordonate poliției;
- persoanele deținute în penitenciare și în organele de poliție nu sînt asigurate cu saltele, perne, lenjerie curată, haine de sezon etc.;
- condiții precare de detenție în anumite sectoare ale penitenciarelor din țară.

Demersurile prin care ombudsmanul solicită pornirea urmăririi penale constituie cea mai „grea armă din dotare” a acestuia. În 4 cazuri ombudsmanii au ajuns la concluzia că ingerința în drepturile omului urmează a fi examinată prin prisma normelor penale.

Dinamica demersurilor înaintate de către avocații parlamentari în anii 2008 -2014:

Demersuri de pornire a urmăririi penale sau intentării unui proces disciplinar

Anul	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Numărul	2	28	17	9	13	10	4

În adresa Centrului pentru Drepturile Omului a parvenit informația că deținuții L. V. și N. S., ce-și ispășesc pedeapsa în Instituția penitenciară nr.13, Chișinău, ar fi fost maltratați în incinta Penitenciarului nr.3 Leova, acțiuni care s-ar fi petrecut în cadrul efectuării perchezițiilor din data de 16 ianuarie 2014.

În urma verificării informației, s-a stabilit că pe 16 ianuarie 2014, aproximativ pe la orele 06.05 minute a avut loc o percheziție inopinată în Penitenciarul nr. 3 Leova în sectorul unde erau deținuți condamnații N. S., L. V. și B. S. Potrivit relatării deținuților, în timpul efectuării percheziției colaboratorii DIP și cei din Penitenciarul nr. 3. ar fi aplicat forța fizică și mijloacele speciale.

Din explicațiile depuse de condamnații N. S. și L. V. s-a stabilit că aproximativ pe la orele 06.00 minute în sectorul în care aceștia se aflau au intrat colaboratorii Detașamentului cu destinație specială "Pantera" împreună cu angajații penitenciarului. După efectuarea percheziției condamnații au fost scoși în hol, după care au început să fie loviți cu mâinile și cu picioarele fără anumite motive de către angajații Penitenciarului nr.3 Leova. În aceeași zi deținuții au fost escortați în Penitenciarul nr.13 Chișinău.

Condamnații menționează că au fost percheziționați iar ulterior față de ei a fost aplicată și forța fizică pentru că existau presupuneri că ei ar fi efectuat filmări despre condițiile de detenție neadecvate din Penitenciarul nr.3 Leova, imagini care au fost difuzate în mass-media.

În urma investigării circumstanțelor invocate, Procuratura a decis neînceperea urmăririi penale. Acțiunile colaboratorilor penitenciarului au fost apreciate de către procurori drept întemeiate și legale, iar în privința condamnatului N. S. a fost pornită urmărirea penală pentru nesupunerea prin violență cerințelor colaboratorilor penitenciarului – art. 321 Cod Penal al Republicii Moldova.

La Centrul pentru Drepturile Omului s-a adresat condamnatul A. A. M., deținut în Penitenciarul nr. 9 Pruncul, care a invocat violarea de către colaboratorul Penitenciarului nr. 9 F. M. a dreptului la integritate fizică și psihică (art. 24 din Constituția Republicii Moldova), acțiuni ce s-ar fi avut loc în lunile martie - aprilie 2014.

În petiție A. A. M. menționează că lucra în calitate de infirmier în serviciul medical din Penitenciarul nr. 9 și că, după angajare în penitenciar, F. M. a început să-l maltrateze, să-l amenințe și să-l persecute în diferite situații. Această atitudine, potrivit deținutului, își are originea în relațiile ostile pe care le-ar fi avut deținutul cu F. M. încă de la libertate, când acesta lucra în Comisariatul de poliție a sectorului Buiucani. Astfel, în cererea sa A. A. M. a menționat că la începutul lunii aprilie F.M. l-ar fi lovit cu pumnul în abdomen, amintindu-i despre faptul că acesta se plîngea pe el când lucra în calitate de polițist. Totodată, la indicația lui F. M., A. A. ar fi fost persecutat și se încearcă pedepsirea sa pentru diverse motive formale. Din aceste rațiuni deținutul a solicitat investigarea aspectelor invocate și întreprinderea măsurilor ce se impun pentru garantarea dreptului la integritate fizică sau psihică în perioada ispășirii pedepsei privative de libertate.

În contextul celor menționate de A. A. M., conform jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului, dacă unei persoane i-au fost cauzate leziuni corporale în perioada aflării în detenție, orice astfel de leziune ar da o prezumție puternică că acea persoană a fost supusă relexelor tratamente. Este de datoria statului să prezinte o explicație plauzibilă despre cum leziunile corporale au fost cauzate, iar în cazul în care statul omite să facă acest lucru poate exista o situație care să cadă sub incidența art.3 din Convenție. Este de menționat că această obligație derivă și din prevederile art.10 alin.(31) CPP RM, conform cărora sarcina probațiunii neaplicării torturii și a altor tratamente sau pedepse crude, inumane sau degradante îi revine autorității în a cărei custodie se află persoana privată de libertate, plasată la dispoziția unui organ de stat sau la indicația acestuia, sau cu acordul ori consimțământul său tacit.

În urma investigării circumstanțelor invocate, Procuratura sect. Buiucani nu a constatat faptul unei infrațiuni și a decis să nu pornească urmărirea penală.

La data de 05 decembrie 2014 în adresa Centrului pentru Drepturile Omului a parvenit plîngerea cetățeanului R. O., deținut la Penitenciarul nr. 3 Leova, care s-a plîns de încălcarea dreptului la integritate fizică și psihică.

În cererea sa, condamnatul R. O. a menționat că este deținut în Penitenciarul nr. 3 din Leova și că a fost bătut de nenumărate ori de către alți condamnați din penitenciar, cerîndu-i-se să le dea bani. Dat fiind că nu ar fi avut posibilitatea de a le mai da bani, din data de 01 decembrie 2014 a fost nevoit să solicite izolarea și acordarea securității personale conform art. 206 Cod de Executare a Republicii Moldova. La o dată nespecificată de petiționar, el s-a deplasat să-și ia lucrurile personale din încăperea unde era deținut anterior. A fost însoțit de către un colaborator al serviciului securitate din penitenciar. Deși alături se afla un colaborator al penitenciarului, a fost bătut de către unii condamnați ale căror nume nu sînt specificate în plîngere. R. O. a solicitat cercetarea obiectivă a circumstanțelor invocate și tragerea la răspundere a persoanelor care se fac vinovate de violarea drepturilor sale.

Cele relatate de către deținutul R. O. ridică semne de întrebare privind modul în care i-a fost asigurat dreptul acestuia la integritate fizică și psihică pe perioada aflării în custodia statului, în sensul material al art. 3 CEDO.

Pentru realizarea obligației pozitive a statului ce vizează anchetarea eficientă, completă și cu celeritate a plîngerilor de maltratare și în temeiul art.25 alin.(1) lit. b) din Legea nr.52 din 02.04.2014 cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul), s-a solicitat dispunerea în conformitate cu art.274 CPP RM, a verificării circumstanțelor cauzării suferințelor fizice și psihice deținutului R. O. La momentul întocmirii prezentului Raport cauza se află în proces de investigare.

Adresările parvenite în adresa CpDOM în care se invocă încălcarea dreptului la integritate fizică sau psihică

De multe ori, faptele menționate în petițiile depuse la CpDOM în care se invocă aplicarea relelor tratamente nu se încadrează în formatul unei petiții a cărei soluționare este de competența ombudsmanului. Totuși, în plîngerile înregistrate există elemente care oferă teme pentru intervenția ombudsmanului sub aspectul protejării

dreptului la integritate fizică sau psihică.

Analizînd conținutul adresărilor examinate de CpDOM în ceea ce privește tematica încălcării dreptului la integritate fizică sau psihică pentru perioada anilor 2008 – 2014, am constatat următoarea stare de lucruri privind respectarea articolului 24 din Constituție:

Dreptul fundamental (art. 24 din Constituția Republicii Moldova)	Anii						
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Dreptul la integritate fizică și psihică	264	536	422	280	217	224	167
invocarea acțiunilor de tortură	25	75	93	50	35	36	23
invocarea condiții neadecvate de detenție	169	226	249	155	114	131	106

Astfel, de cele mai multe ori, petiții invocă în adresări dezacordul lor cu privire la condițiile neadecvate de detenție din penitenciarele în care sînt plasați. În același timp, au fost înregistrate adresări ce vizează asistența medicală necorespunzătoare și încălcarea normelor deontologice de că-

tre colaboratorii de poliție sau ai penitenciarelor.

La examinarea plîngerilor se acordă prioritate petițiilor în care sînt invocate acțiuni de maltratare din partea agenților instituțiilor în a căror custodie se află persoanele limitate în libertate.

În majoritatea cazurilor, sesizările înregistrate la CpDOM sînt investigate printr-un complex de măsuri care includ discuții cu persoanele ce au depus plîngerile, deplasări la fața locului, ridicarea materialelor pertinente, solicitarea de explicații persoanelor vizate, mai rar solicitarea unor expertize medico-legale.

Condamnatul D.V. s-a plîns că a fost deținut în celula nr. 46 din Penitenciarul nr. 13 în condiții inadecvate de detenție. Pentru verificarea faptelor invocate de petiționar (supunerea intenționată unui tratament inuman și degradant prin deținerea în condiții neadecvate de detenție, cauzarea de suferințe psihice de o intensitate sporită) funcționarii CpDOM au vizitat pe 28 mai 2014 celula nr. 46 în care era deținut D.V.. Potrivit informațiilor din Penitenciarul nr. 13, suprafața celulei vizate era de 9,87 m.p. Referitor la condițiile de detenție din celula dată, s-au constatat următoarele: lumina naturală pătrundea cu dificultate, fereastra era îngrădită cu 4 rînduri de gratii metalice. În nișa ferestrei erau praf și puf de plop, care pătrundea ușor în celulă. Nu au fost luate măsuri pentru eliminarea acestora. De asemenea, s-a constatat că în celulă erau condiții igienice precare – podea de beton, mucegai, prezența șobolanilor. E de menționat că anterior, printr-o hotărîre a Judecătoriei sect. Centru (dosar nr. 2-4109/13), s-a indicat că deținerea condamnatului în celula nr. 46 a Penitenciarului nr. 13 din mun. Chișinău reprezintă o încălcare a drepturilor fundamentale – art. 24 din Constituția Republicii Moldova și art. 3 CEDO.

În cazurile în care petenții invocă condiții neadecvate de detenție sînt efectuate vizite în instituțiile de detenție pentru monitorizarea condițiilor existente. Astfel, pe parcursul anului 2014 au fost efectuate 25 de vizite de documentare pentru investigarea obiectivă a circumstanțelor invocate în petiții. Cele mai vizitate instituții de detenție din care au fost recepționate petiții, în care s-au invocat condiții neadec-

vate de detenție, au fost Penitenciarele nr. 13 din mun. Chișinău, nr. 2 (Lipcani), nr.15 (Cricova), nr. 18 (Brănești).

Unii petenți au invocat plasarea de către administrația penitenciarelor în condiții neadecvate de detenție, deși anterior instanțele judiciare naționale au calificat drept inumană și degradantă deținerea condamnaților în atare condiții.

Condamnata S. N. a invocat un caz care a avut loc în Penitenciarul nr. 7 Rusca, pe 27 ianuarie 2014. În urma percheziției efectuate de către o colaboratoare pe nume N., în prezența angajatului Penitenciarului Rusca, V. B., deținuta S. N. ar fi supusă unui tratament umilitor. Potrivit deținutei, V. B. ar fi încălcat normele etice de comportament al unui colaborator al sistemului penitenciar.

Unii petenți s-au plîns de acțiunile abuzive ale colaboratorilor din instituțiile în a căror custodie se află și au invocat nerespectarea de către angajații DIP a normelor deontologice:

În contextul celor menționate, CpDOM amintește dezideratele Comitetului European de Prevenire a Torturii (CPT)¹⁰³: la baza unui sistem penitenciar de factură umană va fi întotdeauna personalul recrutat și format cu seriozitate, adevăratul profesionalism al personalului penitenciarelor cerînd ca ei să fie capabili să trateze deținuții într-o manieră decentă și umană, în timp ce se acordă atenție problemelor de ordine și securitate. Una din tematicile abordate în petiții este **asistența medicală deficitară** acordată condamnaților.

¹⁰³ Normele CPT, Consiliul European, CPT /Inf/E (2002) Româna, pag. 16

Și în petiția condamnatului T. A a fost abordată neglijența personalului medical din penitenciar. După o intervenție chirurgicală, T.A. a fost imediat plasat într-o celulă obișnuită a Penitenciarului nr. 13 din mun. Chișinău. După intervenirea CpDOM, condamnatul respectiv a fost transferat într-un salon al blocului medical al penitenciarului, unde i-a fost acordată asistența medicală necesară perioadei postoperatorii.

Centrul pentru Drepturile Omului din Republica Moldova a examinat petiția condamnatului A. G., deținut în Penitenciarul nr.13, care a invocat neacordarea asistenței medicale și tratamentului necesar contra colecistitei cronice calculoase, motiv din care a fost nevoit să suporte dureri fizice insuportabile. În urma intervenției CpDOM, deținutului A. G. i-au fost acordate consultațiile necesare în vederea diagnosticării afecțiunilor și prescrierea tratamentului necesar.

Abordarea în petiții a problemei privind activitatea serviciului protecției de stat în raport cu deținuții ce sînt parte a unor programe de stat de protecție a martorilor este un alt subiect care trezește dubii rezonabile în ceea ce privește asigurarea dreptului la integritate fizică și psihică a condamnaților.

Condamnatul M. S. a sesizat CpDOM despre ilegalitățile admise din partea reprezentanților sistemului penitenciar, precum și despre condițiile nesatisfăcătoare de detenție în procesul executării pedepsei și asigurării măsurilor de protecție a martorilor. Unele posibilități de asigurare a protecției de stat sînt legătură telefonică cu ofițerul de serviciu al unei direcții din cadrul Ministerului Afacerilor Interne și un buton de alarmă. Deținuții respectivi sînt desul de vulnerabili în raport cu angajații sistemului penitenciar care au acordat suport condamnaților pedepsiți în baza depozițiilor acestora.

Activitățile de promovare a drepturilor și libertăților omului și a mecanismelor de apărare a acestora

În anul 2014 au fost realizate mai multe activități de promovare a drepturilor și libertăților omului, de combatere a torturii și relexelor tratamente. Incidența cazurilor de tortură poate fi redusă într-o societate informată și cu funcționari bine instruiți.

La acest aspect, CPT-ul a subliniat importanța deosebită pe care o acordă instruirii responsabililor¹⁰⁴ pentru aplicarea legilor (care trebuie să includă educația în materia drepturilor omului și conform articolului 10 al Convenției Națiunilor Unite împotriva torturii și a altor tratamente sau pedepse crude, inumane sau degradante). Se poate susține că nu există nici o altă garanție mai bună împotriva aplicării relexelor tratamente față de persoane private de libertate decît un ofițer de poliție sau funcționar de penitenciar instruit adecvat. Ofițerii calificați vor fi în măsură să-și îndeplinească cu succes responsabilitățile, fără să recurgă la relexe tratamente și să-și asume existența garanțiilor fundamentale pentru deținuți.

Pentru instruirea responsabililor din domeniu, combaterea torturii și relexelor tratamente, Instituția națională a ombudsmanului a organizat în anul 2014 mai multe activități, funcționarii CpDOM fiind implicați și în acțiuni desfășurate de alte instituții și organizații.

1. **Minorii în detenție: soluții pentru reintegrarea în societate.** Respectarea drepturilor minorilor aflați în detenție, a demnității lor umane și stimularea activităților
2. motivaționale care oferă șanse reale de reintegrare socială au fost subiectele discutate în cadrul mesei rotunde „Este comunitatea pregătită de a primi copilul din detenție?”, organizate de Departamentul Instituțiilor Penitenciare din Republica Moldova la **20 februarie 2014**.

¹⁰⁴ Expresia “responsabili de aplicare a legilor” înglobează în acest raport funcționari din poliție și din închisori.

3. Pe **19 martie 2014** la Centrul de instruire al Departamentului Instituțiilor Penitenciare din Goian a avut loc seminarul „Garanțiile împotriva torturii (relațiile dintre colaboratori și deținuți), standardele internaționale și naționale ce asigură respectarea dreptului de a nu fi supus torturii, tratamentelor sau pedepselor crude, inumane sau degradante.”
4. Pe **21 martie 2014** în Unitatea militară a trupelor de carabinieri a avut loc seminarul „Standardele internaționale și naționale ce asigură respectarea dreptului de a nu fi supus torturii, tratamentelor sau pedepselor crude, inumane sau degradante. Cazurile și limitele aplicării forței fizice, mijloacelor speciale și ale armelor de foc”. În contextul numeroaselor condamnări ale statului nostru la Curtea Europeană pentru violarea art. 3 CEDO (interdicția aplicării torturii), militarii trupelor de carabinieri au fost informați despre necesitatea respectării în activitatea pe care o exercită a prevederilor legale și a normelor deontologice. Elementele-cheie în aplanarea situațiilor de risc sînt legalitatea și profesionalismul colaboratorilor organelor de drept, respectarea demnității și integrității fizice și psihice a tuturor oamenilor.
5. Pe **26 iunie 2014**, CpDOM a organizat o conferință de presă cu prilejul Zilei Internaționale pentru susținerea victimelor torturii. În cursul briefingului, ombudsmanul Anatolie Munteanu a menționat că statisticile privind reducerea cu 26 la sută a sesizărilor înregistrate de organele de drept privind cazurile de tortură sînt pe cît de grăitoare, pe atît de amăgitoare. Totodată, directorul Centrului pentru Drepturile Omului consideră că numărul mai mare de adresări la CEDO nu înseamnă neapărat și mai multe încălcări, ci denotă faptul că moldovenii au devenit mult mai combativi și știu unde să apeleze pentru a-și revendica drepturile.
6. **Campania de prevenire a torturii și de susținere a victimelor torturii**, lansată de Centrul pentru Drepturile Omului în

perioada 26 iunie-25 iulie, a inclus mai multe acțiuni ce s-au desfășurat atît în capitală, cît și în mai multe raioane ale țării. La Comrat a fost organizat pe **26 iunie 2014** un seminar de instruire la Unitatea Militară a Trupelor de Carabinieri. Pe **26 iunie**, a fost ținută o prelegere la aceeași temă și pentru angajații Inspectoratului de poliție din Comrat.

În cadrul companiei antitortură angajații Reprezentanței Cahul a Centrului pentru Drepturile Omului au ținut pe **30 iunie 2014** o prelegere pentru colaboratorii Penitenciarului Nr.5 or. Cahul. Totodată, funcționarul CpDOM de la Reprezentanța Bălți a avut pe **03 iulie 2014** o întîlnire cu angajații din Penitenciarul nr.11 Bălți. Pe **09 iulie 2014**, șeful Reprezentanței Cahul a Centrului pentru Drepturile Omului, Anatolie Cravcenco, a ținut o prelegere pentru colaboratorii Penitenciarului Nr.1 din orașul Taraclia. Pe **24 iulie 2014**, la Centrul de instruire al Departamentului Instituțiilor Penitenciare din s. Goian, mun. Chișinău, a avut loc un seminar cu tema „Garanțiile împotriva torturii (relațiile dintre colaboratori și deținuți), standardele internaționale și naționale ce asigură respectarea dreptului de a nu fi supus torturii, tratamentelor sau pedepselor crude, inumane sau degradante” și „Mecanismele naționale și internaționale de apărare a drepturilor omului. Rolul, funcțiile și sarcinile Instituției Avocatului Poporului în Republica Moldova.”

În contextul acțiunilor din cadrul Campaniei antitortură lansată de Centrul pentru Drepturile Omului, *între 14-25 iulie, la postul public Radio Moldova Tineret*, emisiunea „Fierbinte show” s-a desfășurat un concurs radiofonic la tema: „Stop tortura!”. Concursul a fost lansat pentru a spori cultura juridică a tinerilor, a-i informa despre garanțiile de bază împotriva torturii, mecanismele naționale și internaționale de combatere a torturii; promovarea ideii de toleranță zero față de tortură și rele tratamente.

Pe 13 august 2014, la Departamentul Instituțiilor Penitenciare, angajații CpDOM au ținut prelegeri pentru colaboratorii DIP la teme: „Fenomenul torturii în instituțiile subordonate Ministerului Justiției” și „Mecanismele internaționale și regionale de protecție a drepturilor omului. Condițiile de detenție și tratamentul persoanelor private de libertate în jurisprudența CEDO.”

7. **Pe 02 octombrie 2014**, în incinta Unității Militare nr.1001 a Trupelor de carabinieri din subordinea Ministerului Afacerilor Interne a avut loc un seminar cu tema: „Drepturile omului și libertățile fundamentale ale acestuia, protecția și garantarea acestora de trupele de carabinieri”. Evenimentul a avut loc în cadrul activităților Oficiului Avocatului Poporului de promovare a drepturilor omului.
8. **Pe 07 octombrie 2014**, în Centrul de instruire al Departamentului Instituțiilor Penitenciare din Goian a avut loc seminarul cu tematica „Declarația Universală a Drepturilor Omului și mecanismele naționale și internaționale de apărare a drepturilor omului, rolul, funcțiile și sarcinile Oficiului Avocatului Poporului în Republica Moldova.”

ACTIVITATEA INSTITUȚIILOR DE STAT CU ATRIBUȚII DE PREVENIRE ȘI COMBATERE A RELELOR TRATAMENTE

Pentru aprecierea nivelului de realizare și garantare a dreptului la integritate fizică și psihică este foarte important de urmărit activitățile instituțiilor de stat abilitate cu împuterniciri în acest domeniu. Astfel, CpDOM a analizat activitatea poliției, a Departamentului Instituțiilor Penitenciare și a Procuraturii Generale.

Poliției îi revine sarcina dificilă de apărare a ordinii de drept, activitate care implică situații de aplicare a forței fizice, a mijloacelor speciale, uneori cu depășirea limitelor impuse de lege. Activitatea instituțiilor penitenciare este de asemenea destul de

importantă. Aceste instituții au sarcina de a deține persoane în privința căror s-a aplicat măsura arestării preventive sau li s-a aplicat măsura privațiunii de libertate pentru comiterea infracțiunilor sau a delictelor administrative. Nu în ultimul rând, este destul de important rolul procuraturii care trebuie să investigheze eficient cazurile în care s-au aplicat relele tratamente și solicite tragerea la răspundere a persoanelor care se fac vinovate de comiterea unor asemenea fapte.

POLIȚIA

Potrivit datelor oferite de către Ministerul Afacerilor Interne al Republicii Moldova¹⁰⁵, la sfârșitul anului 2014 în țară activau 34 de izolatoare de detenție provizorie, activitatea a 4 izolatoare fiind sistată – inspectoratele de poliție Dubăsari, Dondușeni, Ialoveni și Strășeni. Potrivit datelor MAI, în perioada 2012 – 2014 MAI a recepționat plângeri în care s-a invocat aplicarea relelor tratamente după cum urmează:

- În anul 2012 – 19 petiții;
- În anul 2013 – 46 de petiții;
- În anul 2014 – 68 de petiții.

Principalul mecanism de prevenire a relelor tratamente în viziunea MAI este instruirea polițiștilor, fiind organizate seminare tematice care cultivă atitudinea „zero toleranță față de tortură”.

SISTEMUL PENITENCIAR

Sistemul penitenciar din Republica Moldova are următoarele sarcini¹⁰⁶:

- a) punerea în executare a pedepselor privative de libertate;
- b) punerea în executare a măsurii preventive sub formă de arest preventiv;
- c) punerea în executare a sancțiunii arestului contravențional;
- d) asigurarea ordinii de drept și legalității în instituțiile penitenciare, a securității persoanelor deținute în acestea, pre-

¹⁰⁵ Informație oferită de MAI, Centrului pentru Drepturile Omului (scrisoare nr. 4/39 din 15 ianuarie 2015)

¹⁰⁶ Lege nr. 1036/17.12.96 cu privire la sistemul penitenciar – art. 2 //Monitorul Oficial 15/154, 06.03.1997

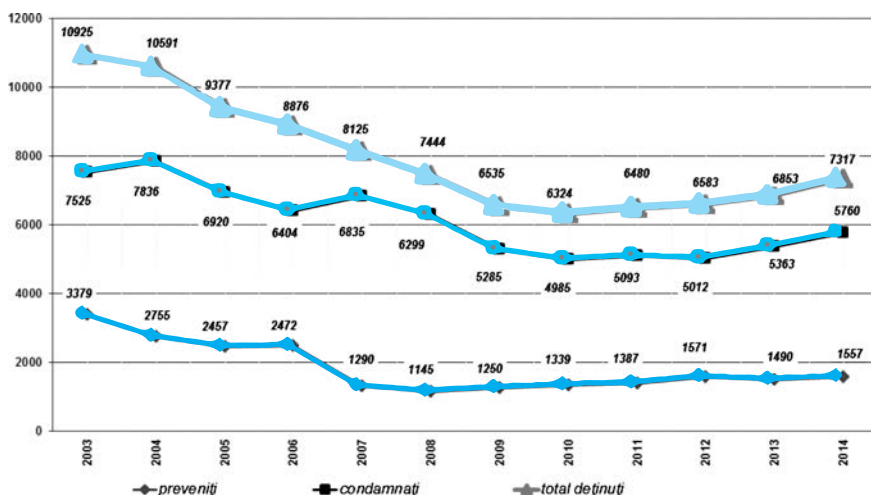
- cum și a acestor persoane în timpul escortării lor, a personalului, a persoanelor cu funcții de răspundere și cetățenilor aflați pe teritoriile acestor instituții;
- e) desfășurarea activității operative de investigații și participarea, în comun cu organele de stat competente, la descoperirea și prevenirea infracțiunilor;
 - f) antrenarea la muncă a deținuților, asigurarea pentru aceștia a posibilității de a se instrui în învățământul mediu de cultură generală și profesional, educarea lor spirituală și cultural-estetică, precum și realizarea măsurilor pentru adaptarea socială a persoanelor eliberate din locurile de detenție;
 - g) asigurarea ocrotirii sănătății deținuților;
 - h) dezvoltarea bazei tehnico-materiale și sferei sociale ale instituțiilor și organelor sistemului penitenciar;
 - i) asigurarea sistemului penitenciar cu cadre și crearea condițiilor normale pentru desfășurarea activității de serviciu;
 - j) asigurarea escortării deținuților, inclusiv a celor transferați în/din străinătate.

legale pentru realizarea scopului pedepsei penale¹⁰⁷:

- pedeapsa penală este o măsură de constrângere statală și un mijloc de corectare și reeducare a condamnatului care se aplică de instanțele de judecată, în numele legii, în cazul persoanelor care au săvârșit infracțiuni, cauzându-le anumite lipsuri și restricții drepturilor lor.
- pedeapsa are drept scop restabilirea echității sociale, corectarea condamnatului, precum și prevenirea săvârșirii de noi infracțiuni atât din partea condamnaților, cât și a altor persoane. Executarea pedepsei nu trebuie să cauzeze suferințe fizice și nici să înjosească demnitatea umană a persoanei condamnate.

Astfel, executarea pedepsei privative de libertate s-a dovedit a fi ineficientă, or numărul deținuților din penitenciare în ultimii ani a crescut, iar autoritățile statului urmează să întreprindă măsuri concrete de reducere a populației deținuților.

Schematic evoluția numărului de deținuți din penitenciare în perioada anilor 2003 -2014 potrivit datelor DIP se prezintă în felul următor:

Urmînd aceste prevederi, administrațiile instituțiilor penitenciare urmează să pună în executare prevederile

Spre deosebire de situația din Moldo-

¹⁰⁷ Codul penal al Republicii Moldova din 18.04.2002 art. 61 //Monitorul Oficial 128-129/1012, 13.09.2002

va, în Suedia, de exemplu, numărul deținuților a scăzut cu peste o mie în perioada 2005-2014, ca urmare a implementării unor politici penale și a implementării programului de reeducare a deținuților demarat de conducerea penitenciarelor¹⁰⁸. Directo-

CpDOM a constatat impactul negativ al introducerii în penitenciare a obiectelor interzise asupra funcționării normale a sistemului penitenciar. Astfel, potrivit datelor DIP numai în anul 2014 pe teritoriul penitenciarelor au fost depistate următoarele obiecte interzise:

Nº	Obiecte interzise	Total	Depistate pe teritoriul instituției	Contracarate la edificiile de pază punctele de control
1	Obiecte tăioase/spongioase	677/641	673/636	4/5
2	Băuturi alcoolice/bragă (litri)	1132/15665	901 l	230 l
3	Bani (lei/valută)	31558 lei/940 euro/503 USD/46670 Ruble FR/544 hrivne ucrainene/ 3lei românești		
4	Substanțe narcotice (hr.)	2942 gr. marijuana/31 gr. hașiș/72 ml. diazepam/3,4 gr metanfetamin/ 0,53 gr. fosfor roșu/0,73 gr. amfitamin/ 0,076 ubrenofin/2 gr cicloborb	275 gr. marijuana/ 3,7, gr. hașiș/0,2 gr. heroina	2666 gr. marijuana/9,3 gr. heroina/72 ml. diazepam/27 gr. hașiș/3,4 gr metanfetamin/ 0,53 gr. fosfor roșu/0,73 gr. amfitamin/ 0,076 ubrenofin/2 gr cicloborb
5	Telefoane mobile (buc.)	3860	3564	296

rul general al administrației penitenciarelor suedeze Nils Öberg a declarat: „Rolul nostru nu este să pedepsim deținuții. Pedepsa este însăși condamnarea, adică privarea de libertate. Pedepsa constă în faptul că se află aici”. Rata recidivismului în Suedia este de 40%, mult mai scăzută decât cea din Statele Unite ale Americii sau alte țări europene. Tot Nils Öberg a menționat că unele persoane trebuie încarcerate, dar scopul principal al unei închisori trebuie să fie acela de a-i integra în societate și a-i aduce într-o stare mult mai bună decât cea în care erau când au intrat aici.

Activitatea eficientă a Departamentului Instituțiilor Penitenciare și a celor 17 penitenciare este împiedicată de deficiențe de natură normativă și organizatorică. Astfel

Prezența în penitenciare a unui număr mare de obiecte interzise perturbază substanțial funcționarea normală a sistemului penitenciar, deoarece favorizează aplicarea relexor tratamentelor între deținuți din diferite categorii și atitudinea partinătoare a colaboratorilor penitenciarelor față de unii deținuți.

Este binevenită aprobarea în anul 2014 a planului organizatoric de implementare a propunerii de politică publică „Servicii medicale de calitate pentru persoanele deținute în penitenciare”. Prin această politică se urmărește asigurarea independenței funcționale a lucrătorilor medicali față de administrația locală a penitenciarului.

Și în anul 2014 au continuat practicile pozitive de îmbunătățire a condițiilor de detenție din penitenciare. Este de menționat și rolul proactiv al CpDOM în

¹⁰⁸ <http://ro.blastingnews.com/stiri/2015/02/suedia-inchide-mai-multe-penitenciare-din-lipsa-de-clienti-00261145.html>

CAPITOLUL III

acest proces. În acest context, trebuie a fi apreciate următoarele acțiuni:

- reconstruirea blocului de regim nr. 1 al Penitenciarului nr. 1 din or. Taraclia, inclusiv amenajarea sistemului celular de detenție, a blocurilor tehnico-sanitare individuale. A fost reamenajat blocul alimentar și sectorul locativ pentru deținuții încadrați în câmpul muncii. A fost construit un nou turn de alimentare a penitenciarului cu apă potabilă;
- reconstruirea unui bloc de detenție a Penitenciarului nr. 3 din or. Leova, fiind preconizată amenajarea sistemului celular de detenție;
- reconstruirea încăperilor izolatorului disciplinar în Penitenciarul nr. 4 din or. Cricova. Au fost reparate cantina, bucătăria, au fost schimbate rețelele ingineresti și a fost reparat acoperișul;
- montarea unui turn nou ce asigură alimentarea cu apă potabilă a Penitenciarului nr. 9 Pruncul;
- repararea blocului de detenție și demararea lucrărilor de reconstrucție a trei blocuri de detenție din Penitenciarul nr. 10 din s. Goian;
- efectuarea unor lucrări de reparație

nitenciarelor în realizarea scopului pedepsei penale și garantarea drepturilor condamnaților. Doar prin respectarea prevederilor legale, a demnității deținuților, manifestarea de spirit gospodăresc în administrarea treburilor în instituțiile penitenciare, se va putea asigura reintegrarea condamnaților în societate și evitarea recidivei infracționale.

Procuratura

În activitatea de prevenire și combatere a relelor tratamente procurorilor le revine un rol deosebit. Acest fapt este dedus din prevederile legale potrivit cărora :

- procurorul exercită urmărirea penală în cazurile infracțiunilor de tortură, tratament inuman sau degradant, prevăzute la art.166¹ din Codul penal¹⁰⁹.
- procuratura exercită controlul respectării legilor în locurile de detenție preventivă și în penitenciare¹¹⁰.

Analizînd în anul 2014 **sesizările despre tortură și alte rele tratamente parvenite în organele Procuraturii** în raport cu anii precedenți (a se vedea tabelul), Procuratura generală a constatat că situația s-a schimbat insignifiant din punct de vedere cantitativ, înregistrîndu-se o scădere redusă

Perioada	Categoriile de sesizări înregistrate (conform articolelor din Codul penal):					Total:
	art.309 (constrîngerea de a face declarații)	art.166 ¹ alin. (1), (2) (art.328 alin.(2), (3))	art.166 ¹ alin.(3), (4) (art.309 ¹)	art.368 (acte de violență săvîrșite asupra militarului)	art.370 (cu aplicarea violenței)	
anul 2009	22	630	310	-	30	992
anul 2010	19	491	284	2	32	828
anul 2011	43	587	295	26	7	958
Anul 2012	18	518	391	37	6	970
anul 2013	20	533	130	36	-	719
anul 2014	7	534	88	34	-	663

a acoperișului blocului de detenție a condamnaților ce urmează tratamentul de tuberculoză și îmbunătățirea condițiilor de detenție în Penitenciarul nr. 16 Pruncul.

În concluzie se poate menționa rolul administrației și al colaboratorilor pe-

¹⁰⁹ Art. 270 pct. 5) Codul de procedură penală al Republicii Moldova (partea specială) Nr. 122 din 14.03.2003 //Monitorul Oficial 104-110/447, 07.06.2003

¹¹⁰ Art. 5 lit. i) Lege cu privire la Procuratură 294/25.12.2008 //Monitorul Oficial 55-56/155, 17.03.2009

a numărului de adresări (cu doar 56 sesizări mai puține) în comparație cu anul 2013. Această diminuare a atins cel mai redus nivel în perioada 2009 – 2013 (a se vedea diagrama privind dinamica sesizărilor).

O tendință similară de scădere stabilă pentru toate compartimentele se atestă și în cazul analizei categoriilor de sesizări în a căror bază a fost pornită urmărirea penală:

Perioada	Categoriile de sesizări în a căror bază a fost pornită urmărirea penală (conform art. din Codul penal):					Total cauze penale pornite:
	art.309	art.166 ¹ alin.(1), (2); art.328 alin.(2), (3)	art.166 ¹ alin.(3), (4); art.309 ¹ (tortura)	art.368	art.370 (cu aplicarea violenței)	
anul 2009	1	97	40	1	20	159
anul 2010	-	54	46	2	24	126
anul 2011	-	58	28	19	3	108
anul 2012	1	55	54	27	3	140
anul 2013	2	86	37	32	-	157
anul 2014	-	73	18	27	-	118

Pe parcursul anului 2014, procurorii au dispus refuzul în pornirea urmăririi penale în **527** de cazuri, în comparație cu **540** în anul 2013, **796** în anul 2012, **775** în anul 2011, **671** în anul 2010 și – **837** în anul 2009.

În anul 2014, în urma examinării sesizărilor, s-a dispus pornirea urmăririi penale în **118** cazuri. În 2013 – în **157** cauze penale, în 2012 – în **140** cauze penale, în 2011 – în **108** cauze penale, în 2010 – au fost pornite **126**, iar în anul 2009 – **159** de dosare.

Pe parcursul anului 2013, procurorii Secției combatere tortură au analizat actele normative privind funcționarea instituțiilor responsabile de privarea de libertate în partea ce ține de obligația de raportare imediată către procuror a cazurilor de tortură sau de alte rele tratamente. Deoarece mai multe prevederi legale reglementează diferit acest aspect, s-a ajuns la concluzia privind necesitatea îmbunătățirii cadrului normativ în vigoare pentru a impune obligația certă a personalului locurilor de detenție sau a lucrătorului medical de a informa imediat procurorul atunci când deținutul reclamă că a fost supus torturii, tratamentelor cu

cruzime, inumane sau degradante sau când există alte circumstanțe care oferă temei de presupunere că persoana a fost supusă unor astfel de tratamente. Această cerință se impune în special în scopul de a asigura caracterul prompt, complet și obiectiv al investigării preținselor acte de tortură sau rele tratamente. Din acest punct de vedere, este regretabil faptul excluderii din alin. (3)

art. 232 Cod de executare a obligativității sesizării avocatului parlamentar în cazul depistării de către medicii din penitenciare a deținuților cu urme vizibile de tortură, tratamente inumane sau degradante.

Pe parcursul anului 2014, au fost remise cu rechizitoriu în instanța de judecată **46** cauze penale, indice similar cu cel realizat în anul 2013, când instanței de judecată i-au fost remise spre examinare – **49** de cauze penale.

În anul 2014, în baza art.166/1 din Codul penal instanțele de fond au pronunțat **11** sentințe în privința a **19** persoane, inclusiv șapte sentințe de condamnare în privința a **12** polițiști. Dintre aceștia, șase polițiști au fost condamnați cu pedeapsa reală a închisorii, alți trei polițiști au fost condamnați la pedeapsă cu închisoarea prin aplicarea art.90 din Codul penal cu suspendarea condiționată a executării pedepsei pe un termen de probă. Alți trei polițiști au fost condamnați la plata unei amenzi. Toți **12** polițiști au fost condamnați cu aplicarea pedepsei complementare a privării de dreptul de a activa în cadrul MAI

CAPITOLUL III

pe o anumită perioadă. Au fost pronunțate o sentință de încetare a procesului penal în privința a doi inculpați – polițiști (potrivit art.391 CPP) și o sentință de achitare a unui polițist. În același timp, au fost pronunțate două sentințe de achitare a patru persoane, inclusiv o sentință în privința unei persoane (profesor la liceu) și o sentință în privința a trei colaboratori ai instituției penitenciare. Sentințele de achitare au fost atacate cu apel de către acuzatorii de stat.

La 31.12.2014, erau pendinte în instanțele de fond, în conformitate cu art.166/1 Cod penal, 22 cauze penale în privința la 43 persoane.

Situația este reflectată în tabelul următor:

Art. din Codul penal	TOTAL sentințe / persoane	Condamnare sentințe / persoane			Încetare sentințe / persoane	Achitare sentințe / persoane
		pedeapsă reală	prin aplicarea art.90 din C.p.	amendă		
art.166/1	11/9	3/6	/23	2/3	1/2	3/5
art.309	-/-	-/-	-/-	-/-	-/-	-
art.309/1	6/10	3/6	2/2		1/1	0/1
art.328 alin.2, 3	6/10	2/2	1/2		1/2	2/4
art.368	20/23	-/-	17/20	2/2	1/1	-/-
TOTAL	43/62	8/14	22/27	4/5	4/6	5/10

Deficiențe identificate în sistemul instituțiilor privative de libertate

Îngrădirea accesului ombudsmanului și al membrilor MNPT (Consiliul consultativ de prevenire a torturii) în locurile de detenție

Cu această problemă funcționarii CP-DOM și membrii MNPT s-au confruntat de la începutul derulării activității mecanismului de prevenire a torturii. Situația a fost reflectată și în Raportul MNPT pentru anul 2009. Astfel, avocatul parlamentar și membrii Consiliului consultativ aveau acces cu întârziere în locurile de detenție din cadrul comisariatelor de poliție vizitate. Tot așa s-a întâmplat și cu accesul la materialele, informațiile și documentele necesare pentru exercitarea mandatului. Și membrii

cele de-a doua componente a Consiliului consultativ au întâmpinat asemenea bariere în activitatea desfășurată. Odată cu sporirea activismului grupurilor de monitorizare, a dispărut și problema menționată, aceasta fiind posibil implicit implicării active a reprezentanțelor Bălți, Cahul și Comrat în procesul de monitorizare a locurilor de detenție.

➤ **Reținerea administrativă „camuflată”** a persoanelor în a căror privință existau dubii rezonabile că au comis infracțiuni, dar nu existau temeiuri ale reținerii procesual penale. Astfel, pînă în anul 2008 majoritatea persoanelor aflate în locurile de detenție din cadrul comisariatelor de poliție ale sectoarelor municipiului Chi-

șinău erau reținute pentru comiterea huliganismului nu prea grav (art.16⁴¹ CCA RM), la care se adaugă în mod obligatoriu opunerea de rezistență în fața colaboratorului de poliție (art.17⁴⁵ CCA RM) sau ultragiurea colaboratorului de poliție (art.17⁴⁶ CCA RM). În prezent polițiștii nu uzează de dreptul de a reține o persoană pentru presupuse contravenții și de a efectua acțiuni de strîngere a unor probe ce ar permite incriminarea penală a acesteia. Fenomenul în cauză a dispărut odată cu adoptarea și intrarea în vigoare a noului Cod contravențional în 16 ianuarie 2009.

➤ **Suprapopularea spațiilor de detenție**

Reformele demarate în legislația penală le-au dat posibilitate autorităților să

soluționeze problema suprapopulării penitenciarelor. Începînd cu anul 2005, numărul deținuților din penitenciare s-a redus în mod considerabil. Astfel, dacă în anul 2005 în penitenciare erau deținute 9452 persoane, în anul 2006 au fost deținute 9042 de persoane, în anul 2007 – 7895 de persoane, iar în anul 2008 – doar 6830 de persoane. Problema suprapopulării rămîne actuală și urmează a fi luate măsuri pentru soluționarea acesteia. Problema este specifică în general penitenciarelor cu statut de izolator de urmărire penală, precum și spațiilor destinate izolatoarelor disciplinare din majoritatea penitenciarelor. Acest fenomen se atestă în special în Penitenciarul nr. 13, fiind constatate situații în care unor deținuți le este asigurat un spațiu mai mic de 2 m². În prezent se observă o tendință de creștere a numărului de condamnați.

➤ **Aplicarea agresiunii fizice față de condamnați**

Semnale despre asemenea cazuri au parvenit inițial din Penitenciarele nr.4, or. Cricova, nr.17, or. Rezina, nr. 18, s. Brănești, r-nul Orhei. Instituția națională a ombudsmanului a fost sesizată cu privire la faptul că procedee similare se mai aplică în special în penitenciarele nr. 6, or. Soroca, nr. 13, mun. Chișinău, nr. 5 or. Cahul.

➤ **Asistența judiciară necalificată**

Rezultatele vizitelor efectuate între anii 2008–2009 au arătat că avocații desemnați din oficiu își îndeplineau obligațiile pur formal și într-un mod necorespunzător. Avocații desemnați din oficiu nu manifestă, de regulă, inițiativă în materie de protecție a drepturilor și intereselor legitime ale bănuțului, învinutului, inculpatului. Examinarea adresărilor parvenite la CpDOM ne oferă posibilitatea să afirmăm că se conturează tendința înaintării petițiilor în interesul deținuților din partea a tot mai multor avocați, inclusiv a celor desemnați din oficiu. De cele mai multe ori se solicită verificarea condițiilor de detenție

în care sînt plasați clienții acestora sau tergiversarea examinării adresărilor privind maltratarea de către procuratură.

➤ **Maltratarea la primele ore ale reținerii**

Majoritatea persoanelor deținute în izolatoarele de detenție preventivă din subordinea Ministerului Afacerilor Interne relatează că au fost supuse presiunilor fizice și psihice imediat după reținerea lor, în cadrul primelor interogări, care aveau loc, de regulă, la etajele superioare ale comisariatelor de poliție. Membrii grupurilor de vizită nu au înregistrat asemenea alegerii în ultimii trei ani. Acest fapt este de apreciat. În special efectul preventiv reprezintă unul dintre scopurile de bază ale MNPT.

Printre direcțiile de bază ale activităților de promovare a drepturilor omului realizate de către echipa Instituției naționale a ombudsmanului este și cea de combatere a torturii și relelor tratamente. În acest scop, sînt organizate anual diverse activități. Totodată, în majoritatea sediilor de poliție sînt amplasate panouri informative privind activitatea CpDOM, MNPT, dar și cu privire la principalele instrumente de prevenire a torturii, fiind preconizată amplasarea unor asemenea panouri și în sediile procuraturilor din țară.

➤ **Constrîngerea fizică sau psihică în scopul obligării de a da declarații**

Scopul procesului penal este cel de aflare a adevărului, de stabilire a persoanelor vinovate și de tragere la răspundere penală a celor care se fac vinovați de comiterea infracțiunilor. Dar acest scop nu trebuie realizat cu orice mijloace. Jurisprudența europeană interzice obținerea probelor prin violență, acest procedeu nefiind acceptat nici în cazul unor atrocități de terorism sau pe timp de război. O bună parte din deținuții aflați în arest preventiv s-au plîns că au fost maltratați de către angajații de poliție pentru a fi determinați să-și recunoască vinovăția în comiterea infracțiunilor pentru care au fost reținuți sau a unor

CAPITOLUL III

infracțiuni pe care nu le-au săvârșit. Cei care afirmă că nu au fost maltratați au declarat că aceasta se datorează faptului că au acceptat din start să facă declarații. Această stare de lucruri rămâne a fi valabilă și în prezent. Iată de ce autoritățile de resort urmează să-și intensifice activitatea de instruire a agenților de poliție în domeniul utilizării celor mai bune practici de colectare a probelor și datelor operative fără utilizarea violenței. De asemenea, e nevoie ca polițiștii să fie asigurați cu mijloace de lucru ce le-ar permite să colecteze operativ toate probele necesare stabilirii circumstanțelor comiterii infracțiunilor.

➤ **Illuminarea insuficientă a spațiilor de detenție**

În majoritatea instituțiilor de detenție ale poliției această problemă a fost soluționată după reparațiile efectuate în anul 2010. Atunci, la recomandarea avocaților parlamentari, Guvernul a alocat 2 milioane de lei pentru repararea izolatoarelor de detenție din sediile inspectoratelor teritoriale de poliție. Un exemplu negativ în acest sens ar putea servi Izolatorul de detenție provizorie din cadrul Inspectoratului de poliție Anenii Noi, în care sînt utilizate celulele cu o iluminare naturală și artificială insuficientă. În același timp această problemă rămîne a fi nesoluționată în penitenciare. O schimbare radicală se va putea produce doar după construcția unor noi penitenciare care vor corespunde standardelor de detenție. S-a atestat un anumit progres în ceea ce privește iluminarea spațiilor de detenție în Penitenciarul nr. 13 din mun. Chișinău. În această instituție a fost asigurată iluminarea artificială cu becuri de o mai mare intensitate. Cu toate acestea, în celulele din această instituție penitenciară accesul luminii este redus din cauza mai multor rînduri de gratii.

Poză din Penitenciarul nr. 13. Aici ferestrele au 4-5 rînduri de gratii, ceea ce împiedică accesul luminii în celule

➤ **Condiții nesatisfăcătoare în încăperile de repartizare a hranei și în încăperile de baie din IDP ale inspectoratelor de poliție**

După reparațiile efectuate în anul 2010 în majoritatea izolatoarelor de detenție provizorie, au fost create condiții adecvate atît în încăperile de repartizare a hranei, cît și în majoritatea încăperilor de baie. Se atestă o altă situație la Inspectoratul de poliție din Comrat, în care nu au fost întreprinse măsurile administrative și organizatorice necesare pentru dotarea cu echipamentul necesar pentru primirea și repartizarea hranei, cu obiecte sanitare pentru menținerea igienei, pentru curățarea veselei și a încăperii respective. În acest context, CpDOM a menționat de mai multe ori că invocarea lipsei resurselor financiare este un motiv formal. De

cele mai multe ori, pentru schimbarea situației existente este necesară întreprinderea unor măsuri organizatorice și o bună administrare a treburilor în instituție.

Poză din IDP al Inspectoratului de poliție Ștefan Vodă (situații - model cum ar trebui să arate încăperile pentru repararea hranei)

➤ **Lipsa condițiilor minime necesare pentru acordarea asistenței medicale în instituțiile subordonate poliției**

În cele mai multe inspectorate de poliție au fost create condiții minime pentru acordarea asistenței medicale, fiind procurate frigider, dulapuri și truse pentru acordarea ajutorului medical primar. Totuși, în Inspectoratul de poliție Comrat, aceste cerințe nu sunt îndeplinite. Abia în 2014 aici a fost angajat un asistent medical. Examinarea medicală obligatorie a persoanelor reținute constituie o garanție a dreptului la integritate fizică și psihică, alături de asigurarea dreptului la apărare și a dreptului de a informa rudele despre faptul reținerii. Asigurarea reală a garanției de a fi examinat de un medic este aplicată defectuos în practică, în majoritatea inspectoratelor de poliție. Deși în aproape toate inspectoratele de poliție sunt angajați lucrători medicali, aceștia nu sunt prezenți întotdeauna atunci când sunt aduse persoanele reținute. Potrivit opiniei avocaților parlamentari, prezența la fiecare solicitare a lucrătorului medical ar fi benefică, ca și examinarea obligatorie, atât la plasarea, cât și la ieșirea din custodia poliției. Unele inspectorate nu au angajat cadre medicale. Este și cazul Inspectoratului de poliție din Basarabeasca. Aici, persoanele reținute sunt examinate în secția de gardă a serviciului de asistență medicală de urgență raională.

➤ **Lipsa asigurării adecvate a persoanelor deținute în penitenciare și în organele de poliție cu saltele, perne, lenjerie curată, haine de sezon**

Această carență se atestă de la începutul monitorizării instituțiilor de

detenție și trebuie a fi eliminată în cel mai scurt timp. În acest context standardele impun menținerea igienei persoanelor aflate în custodie ca o garanție a sănătății acestora și evitarea deținerii în condiții neadecvate.

➤ **Lipsa asigurării persoanelor deținute în IDP-le inspectoratelor de poliție cu hrană de 3 ori pe zi**

În toate instituțiile de detenție există probleme la acest capitol. Mai mult, persoanele deținute în penitenciare și a căror prezență este solicitată fie la organele de urmărire penală, fie în instanțele de judecată nu sunt asigurate cu pachete alimentare pe parcursul zilei. Și asta chiar dacă uneori ele sunt nevoite să stea toată ziua fără hrană și fără a li se da apă potabilă.

➤ **Condițiile inadecvate de lucru ale angajaților instituțiilor în care sunt deținute persoane private sau limitate în libertatea personală**

În ultimii ani au fost înregistrate progrese în ceea ce privește asigurarea unor condiții de lucru corespunzătoare pentru personalul instituțiilor de detenție. În ultimii 2 ani nu au fost atestate cazuri de îmbolnăvire a angajaților sistemului penitenciar, deși anterior acestea erau destul de frecvente. Starea de lucruri menționată denotă grija manifestată în ultimul timp pentru securitatea și sănătatea angajaților DIP.

Acțiunile procesuale ale ombudsmanului pentru prevenirea, combaterea reținerii tratamentelor realizate în anul 2014 și reacția autorităților la acestea

- Penitenciarul nr. 2 Lipcani
- Penitenciarul nr. 18 Brănești
- Penitenciarul nr. 13 mun. Chișinău

Potrivit unui plan al instituției, în 2014, ca și în alți ani, CpDOM a programat monitorizarea instituțiilor penitenciare în care au fost depistate cele mai multe curențe. Astfel, au fost planificate vizite de monitorizare, în mod prioritar, la Penitenciarul nr. 13 din mun. Chișinău, la Penitenciarului nr. 2 din or. Lipcani și la Penitenciarului nr. 18 din s. Brănești raionul Orhei.

PENITENCIARUL nr. 2 Lipcani

Pe 10 octombrie 2014, directorul CpDOM Anatolie Munteanu și funcționarul instituției Gheorghe Bosii au efectuat o vizită de monitorizare la Instituția Penitenciară nr. 2, situată în or. Lipcani, cu scopul de a verifica condițiile de detenție existente și tratamentul aplicat deținuților.

La momentul vizitei în penitenciar acolo erau deținuți 119 condamnați, dintre care 54 persoane - foști angajați ai organelor de drept și 64 de condamnați transferați, începînd cu luna iulie 2014, din alte penitenciare, măsură menită să soluționeze problema suprapopulării penitenciarelor din țară.

În timpul vizitei au fost monitorizate încăperile unde sînt situate izolatorul disciplinar, spațiul pentru carantină, precum și spațiile locative din cele două sectoare de detenție. Totodată, membrii grupului de lucru au vizitat birourile de serviciu ale colaboratorilor și camerele de întrevăderi de lungă durată pentru deținuți.

Spațiile locative

Au fost monitorizate cele două sectoare locative, fiind vizitate spațiile locative ale deținuților. În cele două sectoare locative, deținuții sînt plasați în încăperi nu prea mari, dar care corespund normei locative de 4 m² per persoană, majoritatea fiind dotate cu paturi și saltele noi. Celulele sînt asigurate cu mobilierul necesar. Totuși, ferestrele din dormitoare sînt din blocuri de sticlă și nu permit pătrunderea deplină a luminii solare, precum și ventilarea adecvată a dormitoarelor. În unele dormitoare, deținuții au scos unele blocuri de sticlă pentru a facilita pătrunderea aerului proaspăt în încăperi. Această stare de lucruri a rămas neschimbată de la vizitele avocaților parlamentari în Penitenciarul din Lipcani, efectuate pe 29.09.2009, 29.10.2010 și 24.03.2011. Crearea unor condiții de viață decente în penitenciar implică cheltuieli financiare majore. Totuși considerăm că și în aceste împrejurări e posibilă asigurarea unui minim de trai acceptabil pentru condamnați. Asta dacă factorii de resort din cadrul instituției peni-

tenciare vor manifesta responsabilitate, hotărîre și spirit managerial pentru garantarea condițiilor minime de detenție.

În cursul vizitei s-a mai constatat starea necorespunzătoare a veceurilor din blocul de locuit nr. 1. Acestea sînt amplasate în ogradă și nu asigură minimul necesar de intimitate. Nu corespunde cerințelor nici starea igienico-sanitară a veceurilor. Aceeași situație privind condițiile sanitaro-igienice a fost atestată și de membrii delegației Federației internaționale de protecție a drepturilor omului, care în luna noiembrie 2012 au efectuat o vizită de documentare în Republica Moldova, inclusiv la instituția respectivă¹¹¹.

Celulele punctului sanitar pentru cercetarea și izolarea persoanelor și ale izolatorului disciplinar

În celulele carantinei și ale izolatorului disciplinar nu era nici un condamnat la momentul vizitei. Anterior, la CpDOM au parvenit reclamații din partea unor deținuți care s-au plîns că au fost ținuți o perioadă de timp în încăperi neamenajate corespunzător – celule ale carantinei Penitenciarului nr. 2. Potrivit afirmațiilor petenților, în punctul sanitar pentru izolarea persoanelor veceurile nu erau pe deplin funcționale, nu asigurau intimitatea deținuților și erau într-o stare igienică precară. La fel, deținuții au invocat faptul că în timpul șederii în celulele carantinei le-a fost restrîns timpul pentru plimbare pînă la 20 minute pe zi. Condamnații s-au mai plîns de faptul că fostul șef al penitenciarului, Alexei Pleșcan, ar fi dorit să-și impună într-un mod abuziv autoritatea în rîndul deținuților. Starea de lucruri atestată în carantina penitenciarului confirmă cele menționate de către deținuți. Aceasta ar putea fi încadrată la condițiile neconforme cu art. 3 CEDO.

Printre neregulile atestate în timpul vizitei este și faptul că ferestrele de la celulele carantinei sînt fie acoperite cu blocuri de sticlă, fie cu peliculă. Plasarea condamnaților în asemenea încăperi în perioada rece a anului prezintă un risc pentru sănătatea lor.

¹¹¹ Raportul FIDH asupra vizitei efectuate în R. Moldova <http://www.fidh.org/IMG/pdf/moldavie-611roumain2013.pdf>

De asemenea, s-a mai constatat că în spațiul de carantină a penitenciarului nu exista mobilierul necesar: scaune, noptiere, precum și saltele, lenjerie de pat. Nesatisfăcătoare sînt și condițiile igienice din blocul sanitar.

Condițiile din bucătăria și cantina penitenciarului

Din discuțiile cu deținuții am stabilit că aceștia sînt satisfăcuți de alimentația din cadrul penitenciarului. Mai mult, ei au menționat că în această instituție de detenție mîncarea este mai gustoasă decît în penitenciarele de unde au fost transferați. Încăperile bucătăriei și ale cantinei au mobilier și utilaje învechite. Bucatele se prepară la foc deschis în cazane. Deși la momentul vizitei în bucătărie erau plasate instalații contemporane de pregătire a hranei, acestea nu erau funcționale. În încăperea de pregătire a hranei și în încăperea de spălare a veselei podeaua era murdară. Instalațiile de spălare a veselei nu erau conectate la sistemul de evacuare a apelor. Instrumentele tăietoare se păstrează contrar prevederilor pct. 29 din **Ordin Ministrului Justiției nr.512 din 26.12.2007 cu privire la aprobarea Regulamentului privind organizarea alimentației deținuților în penitenciare**. Potrivit acestuia, „inventarul ascuțit de bucătărie (cuțite, topoare etc.) trebuie să fie marcat cu cifre, să fie ținut la evidență într-un registru de forma stabilită și să se păstreze într-o ladă metalică cu lacăt. Acest inventar se distribuie de către șeful de gardă pe supraveghetori în folosință persoanei responsabile pentru bucătărie (șefului de cantină) sub semnătură și se returnează de către acesta după terminarea lucrului, contra semnătură în registrul menționat mai sus”.

Personalul cantinei era format din deținuți și o persoană civilă. La momentul vizitei, doar aceasta din urmă purta halat alb.

Baia

Condițiile din încăperile de baie lasă mult de dori, starea igienico-sanitară a acestora este precară.

Relațiile dintre personal și deținuți și relațiile între deținuți, resocializarea acestora

În cadrul vizitei efectuate la Penitenciarul nr. 2 s-a stabilit că situația din această

instituție a involuat: în urma transferării deținuților din alte penitenciare, acțiuni începute în iulie 2014, nu s-a ținut cont de specificul acestora. Din discuțiile confidențiale cu deținuții s-a constatat că în interiorul penitenciarului există o stare conflictuală cauzată de încercarea unor condamnați de a impune reguli de ierarhie, ceea ce ar putea conduce la dezordini și acțiuni violente între deținuți, separați formal în două tabere. Astfel, la momentul vizitei în penitenciar a fost detașat un grup de colaboratori din cadrul Departamentului Instituțiilor Penitenciare, trimis acolo să stabilizeze situația. Astfel, noii conducători a penitenciarului îi revine misiunea dificilă de a detensiona starea de lucruri și de a stabili o nouă ordine în instituție în spiritul respectului pentru supremația legii și al asigurării drepturilor fundamentale ale tuturor deținuților, cu excluderea relațiilor neformale între deținuți.

În acest context, este de menționat că relațiile pozitive dintre colaboratorii penitenciarului și deținuți constituie baza activității normale a instituției și urmează să contribuie la realizarea deplină a scopurilor pedepsei penale. Pedepsa închisorii, pe lângă funcția de izolare a condamnaților de societate, mai are și rolul de a pregăti condamnații pentru integrarea în societate, după eliberare.

De asemenea, rămîne actuală resocializarea condamnaților și înfăptuirea unor activități și intervenții care ar implica supravegherea, îndrumarea și asistența deținuților cu scopul incluziunii sociale a acestora și care are drept consecință siguranța comunității.

Impresia generală a fost că activitatea de resocializare a deținuților poartă un caracter formal. Centrul pentru Drepturile Omului ține să atenționeze administrația penitenciarului despre necesitatea de a antrena condamnații în activități educative, prin facilitarea și oferirea posibilității de a munci. Mai ales că în condițiile Penitenciarului nr. 2 acest lucru poate fi realizat cu succes, deoarece instituția dispune de un teritoriu mare și spații de producție care pot fi reanimate.

Deținuții ar trebui să aibă acces la o gamă de activități motivante (muncă, de preferat cu valoare vocațională, educație, sport, recreere, activități în comun). Mai

CAPITOLUL III

mult, ar trebui să fie în măsură să dețină un anumit grad de libertate pentru a alege modul în care își petrec timpul. Ar trebui luate măsuri suplimentare pentru a da un sens perioadei în care sînt încarcerati. Astfel, în opinia avocatului parlamentar, este necesară asistență psihologică pentru a ajuta deținuții să suporte încarcerarea lor și, cînd va veni timpul, să fie pregătiți pentru eliberare.

În ordinea ideilor expuse mai sus și bazîndu-se și pe recomandările CPT, directorul CpDOM consideră că eficientizarea relațiilor personalului penitenciarului cu deținuții și crearea unei infrastructuri sportive adecvate ar putea contribui la incluziunea socială a condamnaților.

Astfel, personalul penitenciarului urmează să trateze deținuții în mod egal, să nu facă diferențiere dintre categoriile de deținuți și să-și îndeplinească atribuțiile în mod profesional, acordînd atenție problemelor deținuților.

Pe de altă parte, în opinia grupului de monitori, este imperios necesară îmbunătățirea condițiilor în care activează angajații penitenciarului. Acestea prezintă un risc major pentru sănătatea lor: angajații instituției pot căpăta boli infecțioase, în special tuberculoza.

CONCLUZII

Analiza situației atestate în cadrul vizitei în cauză, raportată la situația constatată în cursul vizitelor anterioare efectuate de CpDOM, impune concluzia că în activitatea Penitenciarului nr. 2 au apărut unele disfuncționalități care au afectat activitatea instituției în ansamblu. O dovadă în acest sens o constituie situația privind condițiile de detenție, atmosfera generală din interiorul penitenciarului, exercitarea iresponsabilă și cu ignoranță a obligațiilor de serviciu de către angajații instituției. Astfel, pentru asigurarea și garantarea drepturilor fundamentale ale deținuților, a supremației legii, este necesară întreprinderea de măsuri urgente de stabilizare a situației în penitenciar. Avînd în vedere cele constatate în timpul vizitei și în scopul ameliorării stării de lucruri atestate, garantării respectării dreptului constituțional la securitatea fizică și psihică garantat de art. 24 din Constituție,

asigurării și realizării drepturilor fundamentale ale omului în Penitenciarul nr. 2 din or. Lipcani, CpDOM a expediat în adresa DIP mai multe recomandări.

În urma recomandărilor înaintate pe 10.11.2014, Departamentul Instituțiilor Penitenciare¹¹² a elaborat Planul de măsuri cu privire la înlăturarea încălcărilor depistate și ameliorarea condițiilor de detenție pentru condamnați:

- A fost efectuată reparația în blocurile sanitare din sectoare, au fost asigurate cu noptiere și lenjerie de pat încăperile din sectorul nr. 2;
- A început reparația celulelor destinate carantinei și ale izolatorului disciplinar;
- A fost eliminată pelicula de la geamuri și schimbată cu sticlă în sectoarele locative, în spațiul pentru carantină, în izolatorului disciplinar și în școala;
- A fost făcută curățenie în cantină, bucătărie și spațiile locative. În bucătărie vesela se spală în conformitate cu normelor sanitare;
- A fost amenajat corespunzător blocul baie – spălătorie. Pentru spălarea hainelor și lenjeriei tuturor deținuților a fost instalată o mașină automat;
- Pentru asigurarea relațiilor pozitive dintre colaboratori și condamnați s-a decis crearea serviciului de detenție și serviciului psihologic din penitenciar. Totodată s-a decis inițierea unor programe ocupaționale și de resocializare cum ar fi „adaptarea la condițiile de detenție a deținuților nou-veniți”, „Prosocial”, „Pregătirea pentru eliberarea condiționată înainte de termen”. A fost reînnoit fondul de carte al penitenciarului;
- Pentru ridicarea gradului de instruire a personalului penitenciarului au fost petrecute ore cu teme: „Standarde minime de detenție pentru condamnați”, „Convenția europeană pentru prevenirea torturii, pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante”.

¹¹² Notă Informativă DIP din 10.11.2014 nr. 9/1548, privind executarea recomandărilor adresate Penitenciarului nr. 2 Lipcani de reprezentanții CpDOM în urma vizitei efectuate la data de 10.10.2014

PENITENCIARUL nr. 18**Brănești, raionul Orhei**

Pe 01 septembrie 2014, funcționarii CpDOM au efectuat o vizită la Penitenciarul nr. 18 din Brănești care a avut ca scop monitorizarea condițiilor de detenție din izolatorul disciplinar, ca reacție la petiția deținutului B. S.. B. S. a invocat aplicarea unui tratament inuman și degradant de către autoritățile penitenciare, dat fiind că din luna mai până la data de 29 august 2014 a fost deținut în celula nr. 13 în care condițiile ar fi fost subnivelul standardelor în domeniu. În ziua vizitei, petiționarul se afla deja în celula nr. 9. Din acest motiv, a fost verificată starea de lucruri din ambele celulele - 9 și 13 din izolator.

Referitor la condițiile de detenție din celulele 9 și 13 s-au stabilit următoarele deficiențe:

- *sursa de apă potabilă și menajeră, fără de lavoar, era situată deasupra veceului. Amplasarea robinetului deasupra veceului constituie un fapt degradant, deținuții fiind nevoiți să își mențină igiena personală și să spele vesela deasupra closetului.*
- *deținuții nu sînt asigurați cu haine după sezon sau lenjerie de pat. Condamnatul B.S. a invocat faptul că nu are rude și deci nu are cine să-l asigure cu cele necesare.*
- *potrivit declarațiilor deținutului B.S., administrația nu îi asigură cu hîrtie de veceu decît o dată la trei luni, ceea ce contravine anexei 7 din HG nr. 609 privind normele minime de alimentație zilnică și obiecte de toaletă și menaj ale deținuților. Potrivit actului normativ respectiv, deținuților urmează să le fie asigurată o rolă de hîrtie igienică pe lună.*
- *B.S. a invocat alimentarea precară, pregătirea insalubră a hranei și uneori prezența viermilor și insectelor în mîncare. Lipsa margarinei sau a grăsimilor s-a confirmat: în timpul repartizării hranei mămăliga servită era fără grăsimi sau margarină. Cantina, bucătăria se găseau într-o stare insalubră.*

- *semnalul deținutului B.S. privind condițiile degradante din celula nr. 13 în care a fost plasat din mai pînă în 29 august 2014 s-a adevărat și el. Starea celei menționate nu permite deținerea persoanelor nici măcar pentru o zi. Plasarea deținuților în atare condiții poate fi catalogat drept tratament inuman sau degradant. Astfel, fereastră de 20X20 cm, situată într-un colț, nu permite accesul luminii în celulă. Podelele sînt grav deteriorate, iar pereții - insalubri. Anterior avocații parlamentari au recomandat ca deținuții să nu fie plasați sub nici un motiv în acest spațiu, nefiind acceptate argumentele administrației precum că aceștia ar fi dorit să stea acolo.*

În baza rezultatelor vizitei au fost înaintate următoarele recomandări menite să amelioreze situația deținuților din izolatorul disciplinar al Penitenciarului nr. 18:

- *închiderea celei nr. 13;*
- *crearea unor condiții adecvate în celula nr. 9, amplasarea unui lavoar și asigurarea încăperii cu energie electrică cu tensiunea de 220 V;*
- *asigurarea condițiilor igienico-sanitare în bucătăria penitenciarului și în depozitul de produse alimentare a penitenciarului.*

Șeful Penitenciarului nr. 18¹¹³ a reacționat la avizul înaintat de ombudsman pe 10.11.2014, fiind înlăturate încălcările depistate și ameliorate condițiile de detenție a condamnaților:

- *Celula nr. 13 a fost închisă.*
- *În celula nr. 9 a fost instalat un lavoar.*
- *Au fost luate măsuri pentru ameliorarea stării sanitaro-igienice în bucătăria penitenciarului.*

¹¹³ Răspunsul șefului Penitenciarului nr. 18 din 30.09.2014 nr. 5/2853 privind executarea recomandărilor adresate Penitenciarului nr. 18 Brănești, de reprezentanții CpDOM în urma vizitei efectuate la data de 03.09.2014

PENITENCIARUL nr.13 mun.Chișinău

Pe 22 decembrie 2014, a fost efectuată o vizită de monitorizare la Instituția Penitenciară Nr. 13, din mun. Chișinău. Scopul vizitei a fost verificarea condițiilor de detenție existente și tratamentul aplicat deținuților.

Au fost vizitate bucătăria penitenciarului, blocurile administrative, blocurile de locuit și celulele destinate carantinei. De asemenea, au fost vizitate celulele izolatorului disciplinar, blocul pentru minori, blocul pentru femei.

În monitorizarea penitenciarului au fost antrenati și specialiștii Centrului de Sănătate Publică a mun. Chișinău, pentru a oferi concluziile ce se impun cu privire la respectarea normelor sanitare din penitenciar.

Informații generale despre penitenciar

Penitenciarul nr. 13 din municipiul Chișinău se află în subordinea Departamentului Instituțiilor Penitenciare, subdiviziune a Ministerului Justiției. Conform Ordinului ministrului Justiției nr. 327 din 18.08.2005, Penitenciarul nr. 13 are statut de izolator de urmărire penală, fiind creat suplimentar un sector de tip semiînchis, pentru detenția condamnaților adulți de sex masculin.

În perioada funcționării Mecanismului de Prevenire a Torturii, Penitenciarul nr. 13 a fost vizitat periodic. Astfel, în anul 2008 au fost efectuate patru vizite, în 2011 – 19 vizite; în 2012 – cinci vizite; în 2013 – patru vizite; în 2014 – opt vizite.

Penitenciarul nr. 13 a fost vizitat de 3 ori de către delegațiile Comitetului european de prevenire a torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante (CPT): Vizita CPT din 11-21 octombrie 1998; Vizita CPT din 10-22 iunie 2001; Vizita CPT din 20-30 septembrie 2004¹¹⁴. Pe marginea acestor vizite, CPT i-a înaintat Guvernului Republicii Moldova un

șir de recomandări menite de a ameliora situația deținuților din Penitenciarul nr. 13.

Pe 03 octombrie 2012, Penitenciarul nr. 13 a fost vizitat de un grup de experți din cadrul Subcomitetul Națiunilor Unite privind prevenirea torturii și a altor pedepse sau tratamente inumane, crude sau degradante (SPT).

Condiții de detenție

Spațiile locale

Situația atestată în cadrul vizitelor anterioare ale MNPT și CpDOM

Potrivit informației oferite de către conducerea instituției, la momentul vizitei în Penitenciarul nr. 13 erau deținute 1231 persoane. Asta în timp ce conform standardelor de detenție ar urma să fie deținute maximum 710 persoane.

În Penitenciarul nr. 13 există trei blocuri de detenție, dintre care sînt 163 celule și șapte saloane ale blocului medical. Au fost vizitate toate celulele, precum și cantina penitenciarului, camerele pentru întrevederi, saloanele blocului medical.

Cît privește situația referitoare la condițiile de detenție, în cadrul vizitelor efectuate de către CpDOM au fost constatate numeroase nereguli. Principalele carențe atestate și care urmează a fi înlăturate sînt neasigurarea iluminării suficiente a spațiilor de detenție și a unei ventilări adecvate a celulelor, deconectarea pe parcursul zilei în unele încăperi a energiei electrice¹¹⁵.

Principalele probleme depistate care au fost vizate în recomandările înaintate de CpDOM sunt următoarele:

- *Suprapopularea spațiilor de detenție.* Astfel, în Penitenciarul nr. 13 într-o celulă de 33 m.p. erau plasați 16 deținuți la momentul vizitei din iunie 2013, unei persoane revenindu-i aproximativ 2 m.p. În penitenciarul respectiv există celulele în care unui deținut îi revin mai puțin de 1,5 m.p.¹¹⁶

¹¹⁴ <http://www.cpt.coe.int/documents/mda/2000-20-inf-fra.pdf>; <http://www.cpt.coe.int/documents/mda/2002-11-inf-fra.pdf>; <http://www.cpt.coe.int/documents/mda/2006-07-inf-fra.pdf>

¹¹⁵ Raport anual 2013 MNPT, pag. 12 http://ombudsman.md/sites/default/files/rapoarte/_raport_mnpt_2013.pdf

¹¹⁶ Raport anual 2013 MNPT pag. 12 http://ombudsman.md/sites/default/files/rapoarte/_raport_mnpt_2013.pdf

- *Întreruperea livrării energiei electrice în timpul zilei.*
- *Asigurarea precară cu apă potabilă a deținuților, precum și lipsa unor lavoare în majoritatea celulelor.*
- *Nerespectarea condițiilor de ventilare, a celor sanitaro-igienice, lipsa condițiilor elementare pentru menținerea igienei personale, neasigurarea iluminării suficiente a spațiilor de detenție.*
- *Lipsa condițiilor pentru spălarea lucrurilor personale de către deținuți.* Un lucru important este oferirea posibilității pentru condamnați de a-și spăla hainele personale, precum și lenjeria de pat. Majoritatea penitenciarelor au fost dotate cu mașini de spălat automate; există însă și instituții care nu le-au creat deținuților condiții pentru a-și spăla hainele. În Penitenciarul nr. 13 din Chișinău mai mulți condamnați le-au spus vizitatorilor MNPT că nu știu de existența unor spălătorii în penitenciare și că nu au posibilitatea de a-și spăla hainele. Totodată, menținerea acestora în condiții curate și decente este un lucru aproape imposibil de realizat în încăperile unde unui deținut i se oferă 2 m. p., iar hainele sînt păstrate în genți sau pe marginea paturilor. În acest context, mai trebuie menționat că în izolatoarele de urmărire penală deținuții sînt nevoiți să-și usuce hainele în încăperile de detenție, sporind nivelul de umiditate în celule și creînd un mediu favorabil pentru apariția mușchiului sau a tuberculozei.
- După numeroase recomandări venite din partea instituțiilor naționale și internaționale privind ameliorarea condițiilor de detenție, în Penitenciarul nr. 13, prin Legea nr.295 din 12.12.2013 a fost ratificat Acordul-cadru de împrumut dintre Republica Moldova și Banca de Dezvoltare a Consiliului Europei pentru realizarea Proiectului de construcție a unui nou penitenciar cu capacitatea de 1500 de locuri în mun. Chișinău. Proiectul urmează a fi realizat pînă în anul 2018. Deși există numeroși opozanți

ai construcției noului penitenciar, care consideră exagerate costurile legate de construcție (aproximativ 700 milioane de lei), sperăm că obiectivul respectiv va fi realizat conform celor planificate, fapt care va contribui la ameliorarea situației persoanelor deținute. Totodată, se va reduce rata incidenței condamnarilor Republicii Moldova legate de condiții inadecvate de detenție. Condițiile proaste de detenție din Penitenciarul nr. 13 au constituit temeiul pentru condamnarea la CtEDO a Republicii Moldova în 12 cazuri pentru violarea art. 3 CEDO¹¹⁷.

Hotărârile Curții Europene pentru Apărarea Drepturilor Omului, referitoare la încălcările art. 3 CEDO (condiții de detenție neadecvate în Penitenciarul nr. 13)

Constituția Republicii Moldova¹¹⁸ garantează dreptul oricărei persoane la satisfacție efectivă din partea instanțelor judecătorești competente împotriva actelor care violează drepturile, libertățile și interesele sale legitime.

Astfel, în cazul în care persoana epuizează toate căile de atac și consideră că nu a fost restabilită în dreptul lezată, i se oferă posibilitatea să se adreseze la Curtea Europeană.

Pînă în prezent, Curtea s-a pronunțat pe marginea a 17 cazuri de încălcare a art. 3 din Convenție.

1. Urmare a examinării cauzelor menționate, s-a constatat că violarea art. 3 al Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale se manifestă prin următoarele fapte:
 - **încălcarea dreptului de a nu fi supus unor tratamente inumane și degradante, ca urmare a condițiilor proaste de detenție;**
 - **calitatea proastă a alimentației și condițiile de igienă nesatisfăcătoare;**

¹¹⁷ Raport anual 2013 MNPT pag. 16 http://ombudsman.md/sites/default/files/rapoarte/_raport_mnpt_2013.pdf

¹¹⁸ Constituția Republicii Moldova, adoptată la 29.07.94 //Monitorul Oficial 1, 12.08.1994, art.20 ;

- **supraaglomerarea penitenciarelor;**
- **lezarea dreptului la un apărător în perioada detenției inițiale;**
- **alimentarea silită;**
- **cenzurarea corespondenței;**
- **încălcarea dreptului la întruniri confidențiale cu avocatul său și cu familia;**
- **fumatul pasiv și existența paraziților și șobolanilor în celule;**
- **deținerea condamnaților bolnavi de tuberculoză și alte boli infecțioase împreună cu cei sănătoși;**
- **refuzul acordării asistenței medicale;**
- **insuficiența temeiurilor legale pentru detenția lor.**

2. În majoritatea cazurilor invocate, Curtea Europeană menționează că, dacă suferința îndurată de reclamant în timpul detenției depășește nivelul de suferință inerentă detenției, există pericolul încălcării art. 3 al Convenției. Suferința inerentă detenției trebuie să atingă nivelul minim de severitate pentru a cădea sub incidența articolului 3.

„Evaluarea acestui nivel minim este, prin natura lucrurilor, relativă; el depinde de toate circumstanțele cauzei, precum durata maltratării, consecințele sale fizice și mintale și, în unele cazuri, de sexul, vîrsta și starea sănătății victimei (a se vedea *Kudla v. Poland* [GC], nr. 30210/96, § 91, ECHR 2000-XI și *Şarban*, citată mai sus, §§ 75 etseq.). Deși scopul maltratării este un factor care trebuie luat în considerație, în special dacă a existat intenția de a umili sau înjosi victima, lipsa unui astfel de scop nu conduce, în mod inevitabil, la constatarea că nu a avut loc o violare a articolului 3 (*Peers v. Greece*, nr. 28524/95, § 74, ECHR 2001-III).” (cauza *Istratii și Alții c. Moldovei*¹¹⁹).

De altfel, Curtea califică un tratament ca fiind:

- „inuman”, în cazul în care acesta a fost premeditat a fost aplicat ore în șir și a

cauzat fie leziuni corporale, fie suferințe fizice sau psihice intense;

- „degradant”, în cazul cauzării pentru victime a unor sentimente de frică, îngrijorare și inferioritate, capabile să le umilească și să le înjosească (a se vedea, de exemplu, *Kudlav. Poland* [GC], nr.30210/96, §92, ECHR 2000-XI) (cauza *Ostrovar c. Moldovei*¹²⁰).

3. La capitolul asigurarea confidențialității întâlnirii între client și avocat, Curtea consideră că: „necontestarea acestuia în instanțele de judecată naționale echivalează cu neepuizarea căilor de recurs interne”. De asemenea, Curtea menționează că impedimentele create de peretele de sticlă pentru confidențialitatea discuțiilor și schimbul de documente dintre avocați și clienții prejudiciază dreptul la apărare. (cauza *Ipati c. Republicii Moldova*¹²¹, cauza *Modărcă c. Moldovei*¹²²).

4. În ceea ce privește întâlnirile cu familia, Curtea menționează că „orice detenție, care este legală în conformitate cu articolul 5 al Convenției, impune prin însăși natura sa limite asupra vieții private și de familie. Totuși este un element esențial al dreptului deținutului la viața de familie ca administrația închisorii să-l sprijine în menținerea contactelor cu familia sa (a se vedea, spre exemplu, *Messina v. Italy* (nr. 2), nr. 25498/94, § 61, ECHR 2000-X). În același timp, Curtea recunoaște că unele măsuri de control asupra contactelor deținuților cu lumea exterioară sînt necesare și nu sînt incompatibile în sine cu Convenția (a se vedea, spre exemplu, *mutatis mutandis, the Silverand Others v. the United Kingdom*, citată mai sus, § 98).” (Cauza *Ostrovar c. Moldovei*).

5. La capitolul asistența medicală, Curtea consideră că lipsa asistenței medicale în circumstanțele în care o astfel de

¹²⁰ Cauza *Ostrovar c. Moldovei*, (Cererea nr. 35207/03);

¹²¹ Cauza *Ipati c. Republicii Moldova*, Cererea nr.55408/07;

¹²² Cauza *Modărcă c. Moldovei* (Cererea nr. 14437/05);

¹¹⁹ Cauza *Istratii și Alții c. MOLDOVEI*, Cererile nr. 8721/05, 8705/05 și 8742/05 ;

asistență nu este necesară nu poate să constituie în sine o violare a articolului 3 al Convenției. Însă omisiunea de a acorda imediat asistență medicală reclamantului într-o situație de urgență, precum și transferul său la un alt spital înainte ca el să se poate recupera suficient, combinate cu umilirea sa prin încătușarea în timpul aflării în spital, au constituit tratament inuman și degradant în sensul articolului 3 al Convenției (a se vedea Kudla v. Poland, citată mai sus, § 94; Farbtuhs v. Latvia, nr. 4672/02, § 51, 2 decembrie 2004; Nemerzhitsky v. Ukraine, nr. 54825/00, § 106, 5 aprilie 2005), (Cauza Istratii și Alții c. Moldovei).

6. O altă problemă des invocată de Curte este supraaglomerarea. Curtea consideră: „condițiile de detenție din Penitenciarul nr. 13, în special, supraaglomerarea, cantitatea și calitatea insuficiente a hrănilor, lipsa lenjeriei de pat adecvate și accesul limitat la lumina zilei, precum și condițiile sanitare insuficiente din celulă au constituit tratamente inumane și degradante în sensul articolului 3 al Convenției.” (Cauza Istratii și Alții c. Moldovei).
7. La solicitările de a găsi persoana vinovată, Curtea menționează că „rolul Curții nu este cel al unei „a patra instanțe de judecată” care să decidă asupra vinovăției sau nevinovăției unei persoane așa cum solicită reclamantul”. (Cauza Culev c. Moldovei¹²³, Cauza Mitrofan c. Moldovei¹²⁴).
8. Urmare a examinării de către Curtea Europeană a celor 17 cazuri împotriva Moldovei privind încălcarea dreptului interzicerii torturii, Guvernul Republicii Moldova a fost obligat să achite prejudicii materiale și morale în cuantum de 174250 euro.

¹²³ Cauza Culev c. Moldovei, (Cererea nr. 60179/09);

¹²⁴ Cauza Mitrofan c. Republicii Moldova (Cererea nr. 50054/07);

ANEXĂ

Suma prejudiciului achitat de Guvernului Republicii Moldova urmare a condamnărilor țării noastre la Curtea Europeană pentru Drepturile Omului pentru încălcarea art. 3 al Convenției

	Cazul	prejudicii morale (euro)	cost cheltuieli (euro)
1	c. Hadji	3000	100
2	c. Haritonov	4000	1200
3	c. Arsenev	15000	100
4	c. Modârca	0	0
5	c. Segheti	5000	1500
6	c. V.N. Roșca	30000	4000
7	c. Ciorap	20000	1150
8	c. Culev	4500	300
9	c. Ipati	9000	1500
10	c. Istratii și Alții	15000	4000
11	c. Mitrofan	5000	1500
12	c. Modîrca	7000	1800
13	c. Ostovar	3000	1500
14	c. Plotnicova	4500	100
15	c. Străisteanu și alții	10000	100
16	c. Struc	8000	1400
17	c. Turcan	9000	2000
ÎN TOTAL		152000	22250
		174250	

Rapoartele Comitetului european pentru prevenirea torturii (CPT) referitoare la vizitele efectuate în Penitenciarul nr. 13.

Penitenciarul nr. 13 a fost vizitat de 3 ori de către delegațiile Comitetului european de prevenire a torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante (CPT): vizita CPT din 11-21 octombrie 1998; vizita CPT din 10-22 iunie 2001; vizita CPT din 20-30 septembrie 2004¹²⁵. O mare parte

¹²⁵ <http://www.cpt.coe.int/documents/mda/2000-20-inf-fra.pdf>; <http://www.cpt.coe.int/documents/>

dintre recomandările înaintate de CPT au fost îndeplinite. Principala problemă privind suprapopularea spațiilor de detenție a rămas valabilă și la sfârșitul anului 2014.

Condițiile de detenție constatate în cadrul vizitei funcționarilor CpDOM la Penitenciarul nr. 13 din 22.12.2014

Inițial, funcționarii CpDOM au fost informați că celulele nr. 28, 50 și 51 nu mai sînt folosite, la recomandarea Instituției naționale a ombudsmanului, deoarece condițiile din cadrul acestora nu au fost adaptate la standardele de detenție.

Monitorii implicați au verificat condițiile de detenție în toate celulele din penitenciar, rezultatele monitorizării fiind reflectate într-un tabel-anexă la Raportul respectiv.

Cele mai rele condiții de detenție s-au constatat în demisolul Penitenciarului, și anume în celulele situate în demisolul blocului locativ nr. 1, ele fiind suprapopulate, iar lumina naturală pătrunzînd cu dificultate. Deși a fost efectuată o reparație cosmetică în majoritatea celulelor, marea majoritate a celulelor amplasate la demisol nu corespund standardelor naționale și internaționale.

Cauzele condițiilor neadecvate de detenție:

- Suprapopularea

În marea majoritate a celulelor se găseau un număr exagerat de persoane, nefiind respectate standardele privind spațiul de detenție de 4 m². În unele celulele (bunăoară, celula nr. 22) erau plasate 16 persoane pe o suprafață de 24 m², iar unui deținut îi revenea 1,41 m². Doar în cîteva celule erau asigurați cel puțin 3 m² pentru o persoană - celulele 01 (3 m²); 99 (7,5 m²); 109 (3 m²); 110 (3 m²); 138 (5 m²); 143 (3,5 m²); 144 (3,5 m²); 147 (4,75 m²). *Potrivit Normelor CPT¹²⁶, închisorile suprapopulate presupun spații neigienice și înguste, o lipsă constantă de intimitate (chiar și atunci cînd se folosesc*

mda/2002-11-inf-fra.pdf; <http://www.cpt.coe.int/documents/mda/2006-07-inf-fra.pdf>

¹²⁶ Normele Comitetului European de prevenire a torturii (CPT), pag. 16

utilitățile sanitare), activități reduse în afara celulelor date fiind dotările disponibile, servicii medicale superaglomerate, tensiune crescută și mult mai multă violență între deținuți și între aceștia și personalul închisorii.

- Starea igienico-sanitară nesatisfăcătoare din spațiile de detenție

Conform art. 226 Cod de executare, condamnatului i se asigură posibilitatea de a-și satisface nevoile fiziologice în condiții curate și decente și după necesitate. Însă în instituția penitenciară vizată veceurile sînt situate imediat lîngă paturile de dormit și sînt despărțite de restul celulei de o portieră. Doar în celulele 75, 76, 99, 105 veceurile erau total izolate de restul celulei. Deși standardele nu cer ca veceul să fie izolat, totuși veceurile din celulele nr. 65, 90, 108 – 110, 166 trebuie a fi reparate de urgență. De asemenea, trebuie monitorizate condițiile igienice din majoritatea celulelor.

- Fumatul pasiv

Conform pct. 90 din Statutul executării pedepsei de către condamnați (HG nr. 583 din 26.05.2006), este interzis fumatul în celule. Cu toate acestea, în celule se fumează, iar multor deținuți nefumători le este impusă respirarea fumului dens de țigară. Același fapt conduce la degradarea stării igienice a încăperilor de locuit.

- Dotarea cu saltele uzate, rupte și murdare

La momentul efectuării vizitei, saltele erau uzate. Toate persoanele deținute au menționat că le transmit rudelor lenjeria pentru a fi spălată, deoarece nu au acces la spălătoria centralizată a penitenciarului. Acest fapt dovedește plasarea pe termene mai îndelungate a persoanelor în această celulă, în pofida normelor de detenție prevăzute pentru penitenciarul dat. Deținuții sînt nevoiți să-și spele și să-și usuce hainele în celulă sau în boxele pentru plimbări, pe funii agățate haotic, ceea ce ridică nivelul umidității și mirosul neplăcut în celulă.

- O altă carență atestată în instituția vizitată o constituie starea generală de insalubritate din multe celule: mucegai

în celulele nr. 88,96,108, 144, 163 -165; pereți deteriorați – în celulele 66, 89, 102,103, pereți îngălbeniți de fum – în celulele 63,67, 74, 79, 81, 83, 85, 87, 90. Următoarele celule necesită reparații de urgență: 01,15 23, 24A, 25,26, 29, 30,38, 52,55,56, 57,58, 71, 115 – 123B, 125, 126, 146 - 151, 157. În celula 62 trebuie reparat WC-ul. În celula 78 trebuie reparat robinetul defect. În 60 de celule robinetele sînt așezate deasupra veceurilor. Totuși merită apreciat efortul noului șef al penitenciarului care, începînd cu anul 2012, a schimbat în bine starea de lucruri în ceea ce privește asigurarea condițiilor de detenție. Au fost reparate cele patru celule din zona de carantină a penitenciarului, au fost dotate cu lavoare mai multe celule, au fost asigurate cu saltele și paturi bune celulele unde sînt plasați deținuții din detașamentul de deservire gospodărească a penitenciarului. De asemenea, au fost amenajate adecvat holurile din blocurile de detenție și s-au întreprins acțiuni pentru asigurarea colaboratorilor penitenciarului cu birouri și condiții de muncă ce corespund cerințelor normelor de securitate și sănătate a muncii. Celula nr. 73 poate servi drept model de amenajare a celulelor, conform standardelor în domeniu.

- Situația persoanelor deținute este agravată de **lipsa unei iluminări suficiente a celulelor** 61-67, 73-92, 95, 98, 99,100, 164, 165. Astfel, amplasarea celulelor la demisol, precum și mărimea mică a ferestrelor și modalitatea de amplasare a acestora nu permit iluminarea naturală suficientă a celulelor. În momentul vizitei, deținuții au invocat faptul că nu beneficiază de lumina artificială în mod permanent. În Penitenciar este instituit un grafic de sistare a energiei electrice între orele 9³⁰ – 11³⁰ și 14⁰⁰ – 16⁰⁰.

Condițiile de detenție în spațiile locative din celulele destinate zonei de carantină

În conformitate cu prevederile art. 200 alin. (5) Cod de executare al Republicii Mol-

dova, imediat după primire, condamnatul este plasat în încăperea pentru carantină pe o perioadă de pînă la 15 zile, în decursul căreia este supus examenului medical pentru stabilirea stării sănătății și capacității sale de muncă și prescrierii, după necesitate, a tratamentului necesar.

În cadrul vizitei au fost inspectate celulele nr. 17, 60, 81 cu destinația de încăperi de carantină. S-au constatat următoarele:

- în toate celulele destinate zonei de carantină a fost constatată supraaglomerarea acestora: în celula nr. 17 cu o suprafață de 31,2 m² erau deținute 14 persoane (2,2 m² pentru un deținut); în celula nr. 60 cu o suprafață de 24 m² se aflau 14 persoane (1,72 m² pentru un deținut); în celula nr. 81 cu o suprafață de 25,44 m² erau deținute 14 persoane (1,82 m² pentru un deținut).
- starea sanitară din celulele carantinei a fost îmbunătățită substanțial. Totuși, din cauza numărului mare de condamnați, în celule se simte un miros neplăcut.
- o altă problemă depistată în celulele carantinei este lipsa luminii solare, întrucît celulele sînt amplasate în interiorul penitenciarului.

Condițiile de detenție din celulele izolatorului disciplinar

Condițiile în izolatorul disciplinar:

- În cadrul Penitenciarului nr. 13 există un izolator disciplinar, care este amplasat în subsolul penitenciarului. În acesta sînt deținute persoanele în privința cărora au fost aplicate sancțiuni disciplinare sub formă de încarcerare (izolare). La momentul vizitei, în celulele respective nu se găseau persoane, dar celulele nu erau sigilate pentru a nu fi admisă utilizarea lor.
- membrii echipei de monitorizare au constatat, cu referire la celulele nr. 4 și nr. 5 ale izolatorului disciplinar că, în pofida faptului că în celulele respective a fost efectuată o reparație cosmetică, condițiile de detenție din încăperile respective rămîn necorespunzătoare, creînd motive de îngrijorare.

CAPITOLUL III

- mai întâi trebuie remarcat faptul că starea pereților și a plafonului, a instalațiilor sanitare și starea deplorabilă a paturilor rabatabile creează o imagine de degradare generală a încăperilor respective.
- neconformitatea celulelor izolatorului disciplinar cu standardele minime de detenție a fost stabilită anterior. Urmare a vizitei de monitorizare din martie 2011, avocatul parlamentar a recomandat administrației Instituției Penitenciare nr. 13, dar și Ministerului Justiției, în calitate de instituție ierarhic superioară, să sisteze activitatea carcerelor. Nu a fost întreprins nimic în acest sens.
- Astfel, în urma vizitei din 16.04.2010 a Penitenciarului nr. 13, ex-ministrul de Justiție al Franței, Robert Badinter, actualul ambasador al UNICEF, i-a cerut în mod public ministrului Justiției de atunci Alexandru Tănase închiderea celulelor disciplinare din cadrul Instituției. Ulterior, MNPT a fost informat cu privire la sistarea activității izolatorului disciplinar din cadrul instituției penitenciare nr. 13 mun. Chișinău¹²⁷.

Condițiile boxelor pentru plimbare

Normele CPT prevăd posibilitatea deținuților de a face exerciții în aer liber cel puțin 1 oră, ca garanție de bază (preferabil să facă parte dintr-un program mai larg de activități). CPT-ul dorește să sublinieze că tuturor deținuților (incluzându-i pe cei pedepsiți prin izolare) trebuie să li se ofere posibilitatea să facă exerciții în aer liber în fiecare zi. Este evident că dotările pentru exercițiile în exterior trebuie să fie rezonabile și că trebuie să se ofere adăpost im-

¹²⁷ Pe 16.04.2010, fostul ministru de Justiție al Franței, Robert Badinter, actual ambasador al UNICEF, i-a cerut în mod public ministrului Justiției, Alexandru Tănase, să închidă celulele disciplinare, în cadrul unei vizite la Instituția penitenciară nr. 13 mun. Chișinău. Ministrul justiției moldovene a confirmat: despre condițiile din penitenciar că acestea ar fi potrivite pentru perioada medievală, specificând că situația privind locurile de detenție este o problemă sistemică. Potrivit ministrului, aceste probleme se află în vizorul Comisiei guvernamentale pentru planificare strategică și vor fi întreprinse măsuri pentru înlăturarea lor.

potriva intemperiilor.” Boxele de plimbare din Penitenciarul nr. 13 sînt dotate cu haltere și alte utilaje sportive. Totuși, trebuie menținut faptul că în majoritatea boxelor existau gunoaie.

2.1.8. Alimentarea deținuților

Încăperile depozitelor penitenciarului unde se păstrează produsele alimentare sînt neîngrijite, iar produsele - păstrate conform prevederilor **Ordinului, 512 din 26.12.2007** cu privire la aprobarea Regulamentului privind alimentarea deținuților în penitenciare pentru prepararea, distribuirea și primirea hranei de către subzistenți(*în continuare Ordin nr. 512*). În depozit se menține curățenia, pereții sînt împropățați cu var, iar produsele din carne și pește sînt păstrate separat în frigider.

9. Bucătăria este amplasată într-un bloc separat. Deși starea igienică din bucătărie era satisfăcătoare, în opinia avocatului parlamentar, situația urmează a fi îmbunătățită esențial, cu amenajarea unei bucătării moderne, care ar permite prepararea bucatelor în condiții sanitare adecvate și păstrarea în condiții igienice a produselor alimentare. În acest context, conform pct. 13 din **Ordinul Ministerului 512**, *în penitenciare se amenajează cantine cu următoarele încăperi: secția de preparare și distribuire a hranei calde, secția de preparare a hranei reci, secțiile de preparare a bucatelor din pește și carne, secția de legume, spălătorii de veselă de cantină și de bucătărie, încăperea pentru tăierea pâinii, magazia pentru păstrarea produselor uscate, biroul șefului cantinei, camera de odihnă a bucătarilor, sala de luare a mesei, lavoarul sălii de luare a mesei și garderoba. În cantinele mari se amenajează săli de făcut duș, toalete separate. Din partea exterioară a acestor încăperi se aplică plăcuțe cu denumirea încăperilor respective.*

Medicii sanitari din cadrul Centrului de Sănătate publică a mun. Chișinău¹²⁸ au depistat următoarele nereguli în cantină

¹²⁸ Anexa la prezentul raport

și în depozitul de păstrare a produselor alimentare:

- nu se respectă stocarea pe tipuri de alimente a produselor;
- lipsește apa curentă și nu se asigură igiena personală a angajaților depozitului;
- se utilizează ustensile nepotrivite pentru igienizarea spațiului utilajului frigorific;
- prelucrarea preliminară a produselor de pește și legume se efectuează într-o încăpere unde lipsesc mesele de lucru;
- lipsesc detergentul și substanțele dezinfectante omologate de Ministerul Sănătății pentru utilizarea zilnică imediat după terminarea lucrului;
- prelucrarea preliminară a cărnii se face în același spațiu, neasigurându-se desfășurarea fluxului într-un singur sens, astfel încât să fie evitată încrucișarea între spațiile insalubre și salubre;
- mesele pentru prelucrarea și tranșarea preliminară a produselor sînt ruginite. Tavanul și pereții încăperii sînt acoperiți cu mușgai;
- vesela cu bucatele gătite se păstrează pînă la repartizarea lor deținuților pe dușumeaua unui hol, lipsind suporturile și palierale;
- o parte din instrumentele utilizate în lucru necesită reînnoire;
- lipsește apa caldă pentru spălarea veselei.

Constatările Centrului de sănătate publică privind condițiile din celule

Potrivit Centrului de sănătate publică al mun. Chișinău, în unele celule lipsesc cîte 1-2 sticle de la geamuri, ferestrele fiind pe alocuri parțial blocate cu obiecte personale. Rețelele tehnice interioare sînt deteriorate și curg atît pe pereți, cît și pe tavanele din celule. În consecință, în unele celule se găsește mușgai pe pereți și cade tencuiala. Pereții din veceuri nu sînt finisați cu materiale lavabile, veceurile nu sînt separate prin pereți capitali de celulă, fapt ce poate influența nepotrivit sănătatea deținuților. Sistemul de ventilare pentru celulele de la etajele 1 și 2 nu asigură evacuarea aerului din acestea. Pe acoperișul blocurilor lipsesc

sistemele de evacuare a apelor. Peste 90 la sută din celule sînt suprapopulate, fapt care nu poate asigura schimbul de oxigen. Există celule unde unui deținut îi revine 1.5. m², inclusiv cu veceu. În circa 10% din celule este necesară reparația pereților, tavanelor și pardoselii. De asemenea, trebuie reparate 70 % din veceurile din celule. În blocul destinat detașamentului gospodăresc condițiile de trai sînt bune, fiind necesară reparația blocului sanitar și a rețelelor tehnice.

Nota informativă a Centrului de sănătate publică cu privire la respectarea condițiilor de igienă în Staționarul Serviciului Medical al Penitenciarului nr. 13 din Chișinău

Staționarul Serviciului Medical al Penitenciarului nr. 13 acordă asistență medicală de diagnostic și tratament specializat de ambulatoriu și staționar deținuților Penitenciarului în număr de 1231 persoane.

La momentul evaluării, în instituție funcționa secția de staționar pentru 180 de paturi (100- tuberculoză, 80-somatică) în 23 de saloane. Serviciul medical include specialiștii de profil: medicină internă, fiziopneumologie, ginecologie, stomatologie, oftalmologie și psihiatrie. Funcționează serviciile de laborator clinico-biochimic, bacteriologic și farmaceutic.

Blocurile instituției sînt racordate la rețelele urbane de apeduct, canalizare și încălzire. Asigurarea cu apă caldă se face centralizat și de la surse electrice locale (boilere). Iluminatul mixt și ventilația naturală. Încăperile de importanță epidemiologică (sălile de proceduri, stomatologie) sînt plătate cu faianță și teracotă. Toate încăperile sînt dotate cu cele necesare conform destinației și profilului activității.

Suprafețele încăperilor din cadrul secțiilor de staționar sînt mici și nu corespund prevederilor Regulamentului sanitar privind condițiile de igienă în instituțiile medico-sanitare, aprobat prin HG nr. 663 din 23.07.10. Nu se respectă parametrii de suprafață normativă pentru un pat. Pacienții sînt cazați cîte 6-12, la norma maximă de patru într-un salon.

Atribuțiile instituției naționale a Ombudsmanului prin prisma protocolului opțional la Convenția împotriva torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante

În staționarul penitenciarului există două săli de proceduri separate pentru profilul tuberculoză și somatică, cabinet stomatologic pentru o instalație împreună cu sala de prelucrare și sterilizare a instrumentarului, cabinet consultativ comun al medicilor oftalmolog, psihiatru, terapeut și laboratoare clinico-diagnostic și bacteriologic. Încăperile sînt plasate incorect și admit interferența fluxurilor „curat-murdar”. **Lipsește sala de pansamente; ultimele se fac în sălile de proceduri.**

Starea sanitaro-tehnică și igienică din sala de proceduri pentru bolnavi cu tuberculoză, cabinetul medicului ftiziatriu, încăperile laboratoarelor, saloanele pacienților este nesatisfăcătoare: sînt uzate și fisurate pardoseala, ușile, ferestrele, pereții. Mobilierul, utilajul sanitaro-tehnic și medical sînt învechite.

Regimul sanitaro-igienic din saloane se respectă parțial. Acestea sînt dotate cu lavoar, veceu, unele din ele fiind nefuncționale.

Lămpile bactericide din sălile de tratament nu dispun de documentație care să ateste termenul de valabilitate.

Pentru efectuarea manipulărilor medicale există seringi de unică folosință, sisteme de perfuzii, oglinzi ginecologice în cantități suficiente.

Pentru acordarea asistenței stomatologice nu există instrumentar și echipament medical necesar.

Nu sunt respectate prevederile Regulamentului privind gestionarea deșeurilor medicale nr. 06.8.3-45 din 10.12.2001 (vasele destinate gestionării deșeurilor medicale de toate categoriile nu sînt etichetate, lipsesc inscripțiile „deșeuri infecțioase”, „tăietoare-întepătoare”, „pericol biologic”). Deșeurile rezultate din activitatea medicală se supun arderii.

CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI

Conform standardelor internaționale în domeniu privind condițiile minime de detenție, în toate locurile unde deținuților li se cere să lucreze sau să trăiască, ferestrele trebuie să fie suficient de mari pentru a le permite deținuților să citească sau să scrie fără să-și strice vederea, beneficiind de lumină naturală în condiții normale. Aceleași cerințe se referă și la lumina artificială. Totodată, ferestrele vor fi astfel construite încît să permită pătrunderea aerului proaspăt în celulă.

Totodată, Curtea Europeană pentru Drepturile Omului a condamnat de 17 ori Republica Moldova pentru violarea art.3 al CEDO pentru condiții inumane de detenție în Penitenciarul nr. 13, în special pentru încălcări similare celor atestate în cadrul vizitei. De asemenea, în **Rapoartele Comitetului European de Prevenire a Torturii**¹²⁹, bazate pe vizitele repetate efectuate în acest penitenciar, dar și în avicele avocatului parlamentar s-a atras atenția asupra faptului că în instituția vizată condițiile de detenție pot fi catalogate drept degradante și inumane.

Pentru ameliorarea situației deținuților din Penitenciarul nr. 13 și întreprinderea măsurilor necesare în acest sens, administrației Penitenciarului nr. 13 din mun. Chișinău i-au fost trimise recomandări de îmbunătățire a stării de lucruri în care se află persoanele aflate în custodia penitenciarului. În context, directorul CpDOM pledează repetat pentru sistarea activității Penitenciarului nr. 13, date fiind condițiile de detenție neconforme standardelor de detenție.

¹²⁹ Părțile relevante ale raportului CPT în urma vizitei efectuate în Republica Moldova între 11 și 21 octombrie 1998 sînt prevăzute pe pagina web <http://www.cpt.coe.int/documents/mda/2000-20-inf-fra.pdf>

CAPITOLUL IV

RESPECTAREA DREPTURILOR COPILULUI

ÎN REPUBLICA MOLDOVA ÎN ANUL 2014

Justiția juvenilă

Delincvența juvenilă

Analiza datelor statistice pe parcursul mai multor ani a scos în evidență faptul că minorii comit în mod frecvent infracțiuni contra patrimoniului, fapt care scoate în evidență necesitatea susținerii materiale a minorilor/ familiilor acestora. Cei mai mulți minori aflați în conflict cu legea provin din familii vulnerabile, monoparentale. Sînt copii rămași fără supravegherea unui părinte sau a ambilor părinți, minorii din familiile cu mulți copii.

Cu toate acestea, în Republica Moldova nu există un plan național cu privire la prevenirea delincvenței juvenile. Nu există nici legi, iar politicile din domeniu sunt insuficiente. Acțiunile realizate de către autorități sînt lipsite de continuitate și ocazionale, avînd în mare parte un caracter informativ referitor la răspunderea juridică pentru comiterea infracțiunilor și nefiind materializate într-un sistem destinat prevenirii delincvenței juvenile.

Ombudsmanul consideră că Rezoluția nr.45/112 din 14 decembrie 1998, adoptată de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite, cunoscută și sub denumirea de „Principiile Națiunilor Unite pentru prevenirea delincvenței juvenile” sau „Principiile de la Riyadh”¹³⁰, trebuie să servească drept

reper în elaborarea unui astfel de document de politici.

Totodată, considerăm că sistemul de învățămînt nu este dezvoltat suficient sub aspectul prevenirii și combaterii delincvenței juvenile. Școala este instituția cu care copilul este în contact permanent, fapt care ar favoriza supravegherea copilului și identificarea din faza timpurie a manifestărilor de comportament inadecvate. Concomitent, dezvoltarea serviciilor psihopedagogice ar facilita intervenția profesională pentru a-i oferi copilului asistența necesară, reeducare și resocializare.

Considerăm că sistemul de învățămînt ar trebui dezvoltat și pentru a implica copiii în activități extra școlare¹³¹, fapt care ar favoriza dezvoltarea capacităților lor suplimentare și care ar permite o supraveghere mai eficientă a lor, a activităților acestora, pentru a ne asigura că nu sînt implicați în activități antisociale. Această necesitate rezultă din faptul că minorii petrec după ore o perioadă mare fără a fi supravegheați de părinți. Totodată, aceste activități extrașcolare trebuie să fie obligatorii (în prezent ele fiind opționale pentru toți co-

parteneriat cu societatea și să nu fie considerați ca și obiecte ale socializării sau controlului.

4. Implementarea prezentului Principiu, în acord cu sistemele legale naționale, bunăstarea persoanelor tinere începînd de la copilărie va trebui să fie fixată pe orice programe de prevenire.

5. Nevoia pentru politicile de prevenire progresivă a delincvenței juvenile și studierea în mod sistematic precum și elaborarea măsurilor ce trebuie recunoscute. Acestea ar trebui, pentru dezvoltarea copilului însuși să evite incriminarea și penalizarea acestuia pentru un comportament care nu a avut urmări grave.

6. Serviciile și programele comunității ar trebui să realizeze prevenirea delincvenței juvenile acționînd ca un factor activ. Instituțiile legale sau cele de control vor fi utilizate numai ca ultimă soluție.

¹³¹ Activități recreative și de dezvoltare a unor abilități

¹³⁰ 1. Prevenirea delincvenței juvenile este o parte importantă în prevenirea criminalității în societate. Prin implicarea în sistemul legislativ, adoptarea unor activități sociale folositoare, a unei orientări umaniste spre societate și nu egoistă, persoanele tinere pot dezvolta o atitudine necriminogenă.

2. Succesul în prevenirea delincvenței juvenile cere eforturi din partea întregii societăți să asigure o dezvoltare armonioasă a adolescenților, cu respect pentru propria personalitate încă din copilărie.

3. Pentru scopurile interpretării prezentelor Principii orientarea unui copil trebuie să fie influențată. Persoanele tinere trebuie să aibă un rol activ, să fie în

piii), ținându-se cont însă de interesele și vârsta acestora.

În același context, trebuie să reamintim și lipsa instituțiilor specializate de reeducare și resocializare a copiilor care au comis infracțiuni ce nu cad sub incidența Codului penal. Această problemă a apărut odată cu închiderea Școlii-internat pentru copii cu devieri de comportament din localitatea Soloneț, raionul Soroca, care nu corespunde standardelor în domeniu. În prezent, în Moldova nu există instituții similare.

Minorii în detenție

Pe parcursul anului 2014 au fost monitorizate locurile de detenție care asigură arestul preventiv al minorilor.

Astfel, am constatat că prevederile legale privind aplicarea măsurii arestului preventiv în Republica Moldova nu diferă esențial de practica altor țări. Dimpotrivă, sub unele aspecte, normele legislației naționale sînt mult mai permisibile în ceea ce privește aplicarea măsurii de arest preventiv. De exemplu, în Germania și SUA mandatul de arest poate fi eliberat de instanță chiar cînd există o suspiciune privind comiterea unor infracțiuni de gravitate sporită, fără a mai fi nevoie să se constate existența motivelor de arest. În rest, săvîrșirea unei infracțiuni deosebit de grave constituie, conform legii, motiv de arest atunci cînd elementele de fapt prezintă riscul ca pînă la aplicarea pedepsei acuzatul să săvîrșască alte infracțiuni de același gen sau să continue comiterea infracțiunii de care este învinuit.

Legislația României nu stabilește condiții speciale pentru copii în privința aplicării măsurii de arest preventiv, în schimb se ia în vedere vârsta inculpatului și proporționalitatea dintre efectele privării de libertate și scopul urmărit prin luarea măsurii.

Deși în principiu motivele de arest arătate anterior sînt aceleași ca și cele din Codul de procedură penală, am constatat că în privința acestora legislația federală germană acordă o mai mare atenție echilibrului, de obicei precar, între libertatea individului și necesitățile bunei desfășurări a procesu-

lui penal, prin eliminarea unor condiții prea generale sau neîntemeiate de genul stării de recidivă sau delictul flagrant. Odată ce judecătorul a decis că mandatul de arestare emis este legal și temeinic, nu mai este necesară prelungirea sau menținerea mandatului decît după trecerea unei perioade de trei luni și nu din 30 în 30 de zile sau la fiecare 60 de zile, așa cum se practică în Republica Moldova.

Unul din neajunsurile actuale ale sistemului de justiție în ceea ce privește aplicarea măsurii de arest preventiv este argumentarea slabă și insuficientă de către judecători a deciziilor respective. În una din încheierile judecătorului de instrucție se afirmă că instanța consideră întemeiate suspiciunile procurorului privind riscul de părăsire a localității de către minor și că acesta ar putea să comită alte infracțiuni. Concluzia a fost dedusă pornind de la caracterizarea personalității învinutului, care nu avea studii și un loc de muncă. Instanța de judecată a considerat că învinuitul ar putea să împiedice stabilirea adevărului în procesul penal sau ar să săvîrșască alte infracțiuni.

O altă problemă identificată ține de monitorizarea termenului de arest preventiv. Am constatat că autoritățile nu au posibilitatea să ofere informația dezagregată conform duratei arestului preventiv, din cauză că în prezent nu există un sistem de monitorizare electronic care să asigure legătura dintre toate instituțiile cu atribuții în domeniu. Totodată, sistemul electronic actual al Departamentului Instituțiilor Penitenciare nu dispune de asemenea posibilități tehnice.

În același context, a fost depistat un caz în care DIP-ul a solicitat instanței să clarifice durata arestului preventiv aplicată minorului pentru a calcula corect acest termen care urma să fie inclus în termenul de executare a pedepsei. Cazul a scos în evidență lacunele ce țin de conlucrarea dintre autorități, în special transmiterea materialelor din dosare, a încheierilor și sentințelor, accentuînd încă o dată necesitatea creării unei baze de date electronice care să asigure conexiunea/transferul de informații dintre toate instituțiile responsabile.

Utilizarea termenului maxim de arest preventiv în cadrul urmăririi penale în majoritatea cauzelor cu figuranți minori și lipsa reglementărilor privind termenul maxim pentru care să poată fi deținut un minor în arest preventiv în faza de judecată constituie o altă problemă. Cu toate acestea, considerăm că o reglementare care ar stabili un termen fix referitor la examinarea cauzelor în instanță, cu implicarea minorilor care sînt deținuți în arest preventiv, nu este o soluție optimă, deoarece ar putea avea efecte asupra calității materialelor dosarului etc. În opinia noastră, ar fi suficient ca instanțele judecătorești să stabilească singure termene cît mai mici pentru examinarea dosarelor și doar în cazuri excepționale să accepte prelungirea lor. Totodată, pentru a-i face pe procurori să instrumenteze mai repede dosarul, considerăm că instanța trebuie să fie mai receptivă la solicitările apărătorilor de a nu se mai prelungi starea de arest, dacă organele de urmărire penală nu au progresat între două termene de judecată cu citarea/aducerea martorilor, cu întocmirea anumitor acte, cu administrarea probelor.

Conform prevederilor legale, demersul de prelungire a arestului preventiv, trebuie să fie înaintat de către procuror cu 5 zile înainte de expirarea termenului arestului preventiv. Am constatat situații în care demersul a fost înaintat doar cu o zi înainte de expirarea termenului menționat.

Considerăm că rata de aproximativ 3% de minori în a căror privință a fost aplicată măsura arestului preventiv din totalul minorilor care au comis infracțiuni este una rezonabilă și atestă o tendință pozitivă în privința utilizării acestei măsuri de constrîngere.

Referitor la respectarea dreptului la educație a minorilor în detenție, au fost depistate mai multe nereguli cum ar fi: imposibilitatea continuării studiilor după finalizarea ciclului gimnazial, nu sînt predate toate orele și disciplinele obligatorii de studii¹³², nu există suficiente materiale didactice. Orele se predau minorilor din celule separate și fiecărui deținut în parte, corespunzător vârstei și nivelului de dezvoltare, ceea ce îngreunează procesul de instruire.

Nu în ultimul rînd, este necesară îmbunătățirea măsurii arestului preventiv aplicat față de minori sub aspectul condițiilor de detenție, resocializare și reeducare.

Astfel, instituțiilor de profil le-au fost înaintate următoarele recomandări:

1. instanțele să ia decizia privind aplicarea măsurii de constrîngere a arestului preventiv în privința minorilor numai ca măsură extremă.
2. În dispunerea măsurii arestului, atît procurorul în demersul său, cît și instanța de judecată, în hotărîrea sa, urmează să motiveze nu doar necesitatea de a aplica sau, după caz, de a prelungi arestul preventiv în privința minorului, dar și a explica de ce consideră situația drept excepțională și de ce alte măsuri preventive nu vor asigura prezența minorului la urmărirea penală sau în instanță.
3. de asemenea, trebuie să se motiveze de ce se optează pentru măsura arestului, dar numai cu indicarea materialelor din dosar, care ar genera obligativitatea și eficiența aplicării acestei măsuri preventive. În acest fel se va respecta principiul contradictorialității, conform căruia bănuitul, învinuitul minor și reprezentanții acestora au dreptul să ia cunoștință cu materialele cauzei prezentate de partea acuzării și să-și exprime opiniile și obiecții în privința acestora.
4. pentru luarea unei decizii argumentate și echilibrate este foarte important ca instanța să solicite în mod obligatoriu de la oficiul de probațiune referatul cu privire la minor¹³³.
5. pentru ținerea în stare de arest a unui minor, chiar și pe o perioadă de peste

¹³² Ordinul Ministerului Educației 679 din 04.06.2013, cu privire la planul cadru pentru învățămîntul primar, gimnazial și liceal în anul de studii 2013-2014.

¹³³ Art. 23, lit. h) din Legea cu privire la probațiune, nr. 8 din 14.02.2008 prevede că în exercitarea atribuțiilor de serviciu, consilierul de probațiune participă la ședințele de judecată, la solicitarea instanței, în momentul prezentării referatului prezentințial de evaluare psihosocială a personalității.

un an pînă la pronunțarea sentinței, instanța trebuie să fie mai receptivă la solicitările apărătorilor de a nu se mai prelungi starea de arest, dacă organele de urmărire penală nu au progresat între două termene de judecată cu citarea/aducerea martorilor, cu întocmirea anumitor acte, cu administrarea probelor. Acest lucru este valabil și prin prisma jurisprudenței CtEDO care pune un accent special pe celeritate și diligență în examinarea unor astfel de cauze de instanțele naționale.

6. asigurarea accesului la studii pentru copiii, absolvenți ai ciclului gimnazial, aflați în arest preventiv în Izolatoarele de detenție preventivă.

Minorii care au ispășit pedeapsa cu închisoarea

Toți minorii trebuie să beneficieze de sprijinul unor servicii specializate, care să îi ajute să se reintegreze în societate, în viața de familie, la școală sau la serviciu, după eliberare. În acest scop, trebuie prevăzute cursuri și proceduri speciale, inclusiv eliberarea condiționată.

Autoritățile competente trebuie să ofere sau să asigure servicii de asistență care să îi ajute pe minori să se reintegreze în societate și să atenueze prejudiciile cu care se confruntă aceștia. Aceste servicii trebuie să asigure, în măsura posibilului, că minorul beneficiază de condiții decente de trai, de un loc de muncă, de haine și mijloace suficiente pentru a se întreține după eliberare și pentru a facilita succesul reintegrării. Reprezentanții instituțiilor care asigură astfel de servicii trebuie consultați și trebuie să aibă acces la minori în timpul detenției, în scopul de a-i ajuta la întoarcerea în comunitate.

Dreptul la învățătură

Apreciem faptul că autoritățile statului contribuie la asigurarea respectării drepturilor copiilor cu dizabilități prin elaborarea și implementarea programelor de incluziune socială.

Un pas în plus pentru asigurarea res-

pectării drepturilor copiilor l-au constituit crearea serviciilor de asistență psihopedagogică¹³⁴ (SAP) și elaborarea instrumentelor de lucru pentru specialiști (metodologii, ghiduri, planuri etc.). Deși prin Hotărîrea Guvernului R. Moldova nr. 732 din 16 septembrie 2013 asigurarea implementării respectivei hotărîri în limitele mijloacelor financiare aprobate s-a lăsat la discreția administrației publice locale, autoritățile publice locale au conștientizat importanța serviciului de asistență psihopedagogică la nivel raional și municipal și au emis dispoziții de creare a serviciilor, identificînd mijloacele financiare necesare.

Totuși, pentru o mai bună funcționare a SAP-urilor, este necesar ca toate instituțiile implicate în procesul de incluziune să-și conjuge eforturile pentru scopul nobil și comun de asigurare a respectării drepturilor copilului cu necesități speciale, indiferent de mediul de proveniență, gradul de dizabilitate, apartenența etnică etc.

Astfel, considerăm că pentru îmbunătățirea situației în partea ce ține de asigurarea condițiilor pentru dezvoltarea potențialului copiilor cu CES, Ministerul Educației de comun cu Institutul de științe și Centrul republican de asistență psihopedagogică trebuie să elaboreze instrumente de lucru pentru specialiștii din cadrul SAP-urilor, dar și pentru membrii comisiilor multidisciplinare intrașcolare.

De asemenea, deoarece specialiștii din teritoriu au invocat mai multe dificultăți¹³⁵, autoritățile centrale, de comun cu partenerii locali și direcțiile de învățămînt urmează să organizeze instruirea specialiștilor din domeniu, pentru a depăși situații de acest fel și să elaboreze materiale informative pentru sensibilizarea opiniei publice.

¹³⁴ În continuare SAP

¹³⁵ Reticența și o pregătire specială slabă a cadrelor didactice, precum și a managerilor instituțiilor de învățămînt în ceea ce ține de promovarea și dezvoltarea educației incluzive; neîndeplinirea atribuțiilor funcționale de către comisiile multidisciplinare intrașcolare; incompetența cadrelor didactice la elaborarea și realizarea unui plan educațional individualizat; lipsa reglementării procesului de evaluare complexă a dezvoltării copilului; prestarea neuniformă a serviciilor educaționale la nivelul instituțiilor și comunității.

O altă problemă identificată este lipsa în cadrul normativ a prevederilor privind statutul specialiștilor din cadrul SAP-urilor, modalitatea de remunerare, promovare, atestare, etc. a acestora. Din aceste considerente este necesar ca Ministerul Educației să înainteze Guvernului proiectul de modificare a cadrului legal sub aspectele enumerate.

Aceasta deoarece, în opinia unor specialiști, curriculumul școlar nu este flexibil și nu este orientat spre valorificarea potențialului fiecărui copil, iar pentru copiii cu CES nu sînt elaborate materiale corespunzătoare (manuale, caiete, atlase, etc). Considerăm că este necesar ca Ministerului Educației, în comun cu Agenția de Asigurare a Calității, să revizuiască curriculumul școlar și să elaboreze sau să adapteze materialele didactice la necesitățile copiilor cu CES.

Pe lângă aspectele menționate, s-a identificat și lipsa serviciilor de educație incluzivă pentru copiii cu dizabilități severe/multiple, care nu sînt școlarizați, și a copiilor cu CES de vîrstă preșcolară; s-a constatat numărul mare de copii în grupele de grădinițe, fapt care nu permite identificarea și asistența timpurie a copiilor cu CES; lipsa serviciilor specializate pentru asistența copiilor cu autism, Down, alte tulburări specifice și asociate. Prin urmare, Ministerul Educației ar trebui să atragă atenție și la acest aspect, astfel ca și copiilor cu dizabilități severe/multiple care nu sînt școlarizați să le fie create condiții de dezvoltare, iar numărul copiilor în grupele din grădinițe să fie redus, pentru identificarea copiilor cu CES de la o vîrstă fragedă și asistarea acestora.

Insuficiența specialiștilor calificați pentru asistența copiilor cu CES (psihologi, psihopedagogi, logopezi, psihoterapeuți, etc.) este o altă problemă identificată în mai multe unități teritorial-administrative, care poate fi soluționată prin recalificarea profesională în cadrul Institutului de științe ale educației.

Se recomandă Ministerului Sănătății să atenționeze lucrătorii medicali asupra necesității de a îndeplini corespunzător

certIFICATELE medicale ale copiilor, pentru a facilita elaborarea de către specialiștii din cadrul SAP-urilor a planului de lucru individual corespunzător necesităților copilului.

Alte probleme identificate, precum lipsa mijloacelor de transport, a încăperilor de lucru și a condițiilor adecvate pentru specialiștii SAP-urilor, adaptarea încăperilor din instituțiile de învățămînt și dotarea instituțiilor cu echipament special, pot fi remediate de administrația publică locală prin prevederea de cheltuieli în bugetul anual și prin atragerea de proiecte și granturi, însă pentru aceasta este nevoie de o mai mare perseverență.

Este necesar de asemenea ca direcțiile de asistență socială și protecția familiei și primăriile locale, în calitate de autoritate tutelară, să lucreze individual cu părinții în ale căror familii sînt crescuți copii cu CES, pentru a-i responsabiliza în scopul de a garanta incluziunea socială a copiilor, iar tutorilor/curatorilor sau altor îngrijitori ai copiilor cu necesități speciale să le ofere suportul necesar pentru îngrijirea și educarea acestei categorii de copii.

Am constatat că există o problemă de adaptare a sistemului de învățămînt la necesitățile copiilor cu dizabilități. Astfel, Comisia Națională de Examenе a refuzat să-i ofere posibilitatea ca să susțină probele de examenе la domiciliu din cauza stării de sănătate unei eleve care a suferit un accident vascular în urma căruia a rămas invalid de gradul I. Deși ea a încheiat ciclul liceal beneficiind de instruire la domiciliu, Comisia a considerat că cererea înaintată nu se încadrează în prevederile cadrului normativ¹³⁶. A decis în schimb să-i ofere 60 de minute suplimentare pentru fiecare probă pe care urma să o susțină candidata.

¹³⁶ Refuzul de a convoca o Comisie raională de examenе, care să se deplaseze la domiciliul elevei a fost argumentat prin faptul că eleva nu este imobilizată, așa cum prevede pct. 18 al Metodologiei de organizare și desfășurare a examenelor de bacalaureat 2013-2014. În răspunsul primit de la Ministerul Educației este indicat următorul motiv: „Susținerea examenului de bacalaureat la domiciliu se poate permite doar persoanelor imobilizate, conform pct.18 al Metodologiei de organizare și desfășurare a examenului de bacalaureat, anul școlar 2013-2014”.

Ombudsmanul este de părerea că decizia de a-i oferi candidatei 60 de minute suplimentare la timpul destinat efectuării lucrării scrise este una formală și în detrimentul persoanei încadrate în gradul I de invaliditate. De asemenea, „oferirea posibilității” candidatei de a se deplasa la centrul de bacalaureat amplasat într-o altă localitate (situată la o distanță de aproximativ 30 km) în situația în care eleva nu se poate lipsi de ajutorul unui însoțitor, ridică mari semne de întrebare referitoare la garantarea respectării drepturilor persoanelor cu dizabilități.

Ombudsmanul consideră că fiecare caz trebuie analizat individual și necesită o abordare obiectivă și adecvată a situației. Din aceste considerente a recomandat Ministrului Educației, care este președintele Comisiei Naționale de Examen, să repună imediat în drepturi eleva, dar și alți candidați care se află în situații similare, prin crearea comisiilor raionale/municipale de examene pentru susținerea probelor la domiciliu. Ombudsmanul a accentuat că drepturile constituționale ale persoanelor cu dizabilități trebuie garantate și respectate, implicit dreptul la educație, iar statul trebuie să depună eforturi consecvente pentru a asigura toate condițiile necesare pentru integrarea socială a acestei categorii de cetățeni.

Pe 31 octombrie 2014, Ministerul Educației a aprobat Ordinul 1118 prin care a fost aprobată Metodologia de organizare și desfășurare a examenului de bacalaureat, în anul școlar 2014-2015. În pofida recomandărilor ombudsmanului de a lua în calcul situații similare celei prezentate anterior, metodologia respectivă a rămas neschimbată, ceea ce creează în mod inevitabil, condiții pentru repetarea unor astfel de cazuri.

Ministerul Educației trebuie să acorde în continuare o atenție deosebită subiectului taxelor școlare, care necesită a fi eliminate totalmente din sistemul educațional sau cel puțin pentru perioada în care nu există un cadru normativ care să asigure condițiile necesare exercitării dreptului la asociere al părinților în mod corespunzător și transparent. În caz contrar, situația actuală favo-

rizează tratamentul inegal, favoritismul și presiunea asupra părinților, lucruri care se răsfrâng și în raporturile cu elevii.

Dreptul la integritate fizică și psihică

Violența în școală

În pofida eforturilor depuse pentru a crea mecanisme noi de prevenire și combatere a violenței în școală, fenomenul este în continuare prezent în societatea noastră.

Am fost informați despre un caz în care un cadru didactic a manifestat un comportament agresiv față de elevi, dar și față de colegii săi, fapt pentru care a fost sancționat contravențional de două ori. La sesizarea părintelui, direcția de învățământ nu a întreprins măsurile de rigoare pe motiv că era sfârșitul anului de învățământ. Nici inspectoratul de poliție nu a reacționat sub nici o formă la sesizarea directorului adjunct al instituției de învățământ.

În cadrul discuțiilor angajaților CpDOM cu directorul instituției de învățământ faptele menționate de către petiționar s-au confirmat. Ulterior, pentru comportamentul inadecvat manifestat, cadrul didactic a fost sancționat potrivit prevederilor Codului muncii, dar și Codului contravențional, între timp expirând și contractul de muncă cu instituția de învățământ. Managerul instituției de învățământ a explicat că nu a luat decizia de eliberare din funcție a profesorului vizat, din lipsă acută de cadre.

Violența în familie

În vizorul ombudsmanului au ajuns și cazuri în care copiii au devenit victime ale violenței în familie. Aceste cazuri au evidențiat probleme ce țin de activitatea autorităților competente, care nu au intervenit în modul corespunzător pentru a proteja copiii și a asigura respectarea drepturilor acestora.

Un caz examinat de ombudsman se referă la doi copii minori care locuiau cu mama biologică și cu concubinel ei. Aceștia din urmă consumau alcool. Familia trăia în condiții insalubre, care împiedicau o dezvoltare firească fizică și psihică a copiilor.

Familia beneficia de o indemnizație unică pentru îngrijirea și creșterea copilului, de ajutor bănesc cu ocazia Zilei internaționale a copilului și de alte ajutoare sub formă de produse alimentare și îmbrăcăminte din partea autorităților publice locale. Angajații CpDOM au constatat că unul dintre copii a fost agresat fizic de către concubinul mamei, fiind pornită astfel urmărirea penală. Ulterior, mama împreună cu copii au fost plasați de urgență într-un centru maternal din cauza violenței manifestate de către concubinul femeii. Aceasta a plecat și a revenit împreună cu copiii în repetate rînduri la centrul maternal. Specialiștii instituției au închis însă cazul abia atunci cînd au primit refuzul scris de la mama copiilor.

Specialiștii centrului de plasament au solicitat intervenția autorităților locale de nivelul I pentru a întreprinde toate măsurile necesare pentru protejarea copiilor¹³⁷, solicitare care a fost făcută și de către șeful direcției de asistență socială și protecția familiei.

În pofida tuturor demersurilor și semnalelor, am constatat cu regret că autoritățile locale de nivelul I nu au intervenit în nici un fel timp de aproximativ doi ani.

În contextul celor expuse, ombudsmanul i-a înaintat Direcției de asistență socială și protecția familiei o sesizare¹³⁸, prin care a solicitat examinarea obiectivă a realizării atribuțiilor de serviciu de către asistentul social comunitar; repunerea imediată în drepturi a copiilor și oferirea asistenței psihologice recuperatorii copilului victimă și copilului martor. În răspunsul la sesizare se menționează că agresorul a fost condamnat de către instanța judecătorească la muncă neremunerată în folosul comunității în mărime de 120 ore în cauza penală privind aplicarea violenței domestice asupra copilului minor. S-a mai precizat că și în continuare copiii locuiau împreună cu agresorul, asistentul social monitorizînd

sistematic familia pentru a evita situații de conflict între membrii familiei, ce pot duce la acte de violență.

Totodată, a fost înaintat un aviz cu recomandări primarului localității, pentru repunerea în drepturi a copiilor, iar în răspunsul venit cu întîrziere s-a menționat că minorii se află în plasament și sînt pregătite demersurile pentru decăderea din drepturile părintești ale agresorului (tatăl unuia dintre copii) pe motivul antecedentelor penale referitoare la violența în familie. Ombudsmanul consideră că aceasta s-ar putea să nu fie cea mai bună soluție, deoarece mama copiilor poate să se întoarcă la concubin, ceea ce presupune că minorii vor reveni în același mediu cu agresorul.

Autoritățile publice locale de nivelul I sînt cele care dețin atribuțiile și funcțiile¹³⁹ necesare pentru soluționarea problemelor cetățenilor la nivel de comunitate și dețin suficiente pîrghii în acest sens. Din aceste considerente lipsa de reacție din partea autorităților pentru soluționarea problemei este inexplicabilă și total neconformă cu statutul, funcția și atribuțiile acestor autorități.

Abuzul față de copii

Respectarea dreptului la integritate fizică și psihică a copilului presupune inclusiv prevenirea și combaterea exploatarei sexuale și a abuzurilor sexuale împotriva copiilor. În acest sens Republica Moldova a ratificat¹⁴⁰ Convenția Consiliului Europei pentru protecția copiilor împotriva exploatarei sexuale și a abuzurilor sexuale, cunoscută sub numele de Convenția de la Lanzarote.

Pentru implementarea Convenției, Consiliul Europei a elaborat un ghid pentru parlamentari. Printre subiectele abordate, documentul respectiv face referire și la măsurile preventive, măsurile de protecție

¹³⁷ Potrivit prevederilor art. 12 din Legea nr. 45-XVI din 01 aprilie 2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie.

¹³⁸ Prevederile art. 1, 2, 17, 25 a Legii Republicii Moldova nr. 52 din 03 aprilie 2014 cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul)

¹³⁹ Art. 6, 8 al Legii nr. 140 din 14 iunie 2013 privind protecția specială a copiilor aflați în situații de risc și a copiilor separați de părinți; art. 13, 14 al Legii asistenței sociale nr. 547 din 25 decembrie 2003; art. 50 al Constituției Republicii Moldova; art. 53 din Codul Familiei; art. 3, 19 din Convenția ONU cu privire la drepturile copilului.

¹⁴⁰ Ratificată de către Parlamentul Republicii Moldova prin Legea nr. 263 din 19.12.2011.

și asistență pentru victime și măsurile de intervenție, pe care le considerăm foarte importante și în contextul Republicii Moldova.

Astfel, în vederea protejării copiilor de orice formă de exploatare sexuală și abuz sexual, se enumeră o serie de măsuri de sensibilizare a cadrelor de specialitate și a publicului, de pregătire a persoanelor care lucrează pentru copii și de informare a copiilor în cadrul școlii, strategii de sensibilizare și informare a publicului etc.

Deși obiectivul principal al luptei împotriva abuzurilor și exploatării sexuale este prevenirea acestora, este, de asemenea, esențial să ne asigurăm că atît copiii-victime ale acestor infracțiuni, cît și toate persoanele apropiate acestora vor primi cel mai bun sprijin și cea mai bună asistență posibilă. Din aceste considerente este esențială comunicarea suspiciunilor de exploatare sexuală sau abuz sexual, Convenția oferind posibilitatea, fără însă a obliga la un astfel de comportament, ca persoanele care lucrează în mod regulat sau ocazional cu copii să încalce secretul profesional, pentru a semnaliza serviciilor sociale orice situație în care există motive temeinice să se creadă că un copil este victima exploatării sexuale sau a abuzurilor sexuale. Este esențială dezvoltarea mijloacelor prin care oamenii să poată raporta în condiții de siguranță astfel de cazuri sau pur și simplu să poată vorbi cu o persoană din afara mediului lor obișnuit sau să fie asigurate servicii de asistență și asistență pentru victime.

Măsurile de intervenție presupun crearea unor programe de tratament pentru infractorii sexuali. Pe măsură ce informarea publicului privind abuzurile sexuale crește, în contextul unei tendințe către condamnări mai aspre, este important să fie elaborate programe de tratament pentru infractorii sexuali, cu alocarea de resurse necesare în acest scop. Fără acest lucru, este de neconceput o protecție reală a victimelor actuale și viitoare. Deși actele în sine nu trebuie nicidecum tolerate, nu trebuie uitat faptul că autorii unor asemenea infracțiuni sînt oameni care au nevoie de ajutor sau pacienți care au nevoie de tratament.

Protecția copiilor în situație de risc și rămași fără ocrotire părintească

Pe parcursul anului 2014 au fost identificate mai multe probleme ce țin de protecția copiilor în situații de risc și rămași fără ocrotire părintească. În procesul examinării unor cazuri, ombudsmanul a constatat abordări neconforme statutului și atribuțiilor de autoritate tutelară.

În unul dintre cazuri minorul s-a aflat în îngrijirea unei persoane aproximativ 5 ani de zile, după care autoritățile tutelare au decis să instituie tutela. Peste 2 ani, autoritățile tutelare au decis să anuleze tutela în baza declarațiilor vecinilor, care au afirmat că minorul ar fi fost supus abuzului emoțional din partea tutorelui, fapt care nu s-a adevărit. Menționăm că în anchetele sociale ale autorității tutelare cu privire la atmosfera familială s-a atras atenția cu foarte puțin timp înainte de decizia de anulare a tutelei la relațiile dintre tutore și copil și cele dintre tutore și specialiștii direcției. Acest lucru ridică semne de întrebare cu privire la calitatea actelor de evaluare realizate de autoritățile tutelare anterior, în care s-a pus accentul mai mult la aspectele ce țin de asigurarea materială a tutorelui.

În cazul unui alt minor, reprezentanții autorității tutelare au admis o neglijență vădită prin care i-au fost lezate drepturile copilului de a crește într-un mediu favorabil pentru dezvoltarea sa fizică și psihică armonioasă, dreptul la asistență și protecție socială, dreptul la învățătură etc. garantate de art. 47¹⁴¹ 49¹⁴², 50¹⁴³, 35¹⁴⁴ din Constituția Republicii Moldova; art. 3¹⁴⁵, 20¹⁴⁶, 19¹⁴⁷ prevăzute de Convenția ONU cu privire la drepturile copilului, cît și art. 3, 5 al Convenției Europene a Drepturilor Omului. Ombudsmanul s-a sesizat din oficiu în acest caz.

¹⁴¹ Dreptul la asistență și protecție socială

¹⁴² Protecția familiei și a copiilor orfani

¹⁴³ Ocrotirea mamei, copiilor și a tinerilor

¹⁴⁴ Dreptul la învățătură

¹⁴⁵ Interesul superior al copilului

¹⁴⁶ Protecția copiilor fără familie

¹⁴⁷ Protejarea copiilor față de abuzuri și neglijare și oferirea asistenței recuperatorii

Copilul a suferit de mic o traumă psihologică puternică, fiind martor al omorului mamei sale. Dat fiind că tatăl său biologic își ispășea termenul de executare a pedepsei cu închisoarea, iar mama a murit, copilul a fost plasat sub tutela unei rude pentru o perioadă îndelungată, din 2005 până în 2012. Din cauza particularităților psiho-fiziologice ale vârstei adolescenței, dar și a traumei psihologice prin care a trecut, copilul a început să manifeste un comportament asocial: fugea de la domiciliu, vagabonda, a fost implicat în furturi mărunte etc. Comportamentul agresiv al copilului a fost observat și de către pedagogi, care au elaborat un plan individual de reabilitare comportamentală a copilului și, deși agresivitatea în raport cu profesorii și colegii a scăzut, încălcările de comportament au continuat.

Din această cauză, tutorele a solicitat încetarea tutelei, iar autoritatea tutelară a admis cererea tutorelui în defavoarea copilului. Ulterior, într-o perioadă de aproximativ doi ani, copilul a fost plasat din instituție în instituție, ca în cele din urmă să ajungă la Spitalul Clinic de Psihiatrie, în baza deciziei primarului localității, pentru a beneficia de tratament pe o perioadă indicată de medic.

După cum s-a constatat în procesul examinării cazului, în actul administrativ s-a făcut trimitere în mod eronat la prevederile legale. Copilul minor a fost plasat în Spitalul Clinic Psihiatric pe un termen de 21 de zile, iar după finalizarea tratamentului, minorul s-a mai aflat în staționar încă patru luni. Asta pentru că reprezentanții primăriei nu s-au mai interesat de soarta copilului și nici nu au dat curs solicitărilor repetate ale instituției psihiatrice pentru a se prezenta și a lua minorul din staționar după finalizarea tratamentului.

Administrația instituției psihiatrice a cerut intervenția CpDOM pentru soluționarea cazului și, numai după demersurile Instituției naționale a Ombudsmanului, minorul a fost plasat în îngrijirea rudelor, adică a foștilor tutori.

Problemele identificate sînt evidente. Autoritățile tutelare au admis ca minorul respectiv să fie plasat în instituții rezidențiale

în timp ce statul depune eforturi pentru dezinstituționalizarea copiilor din sistemul rezidențial, deoarece nu este în interesul superior al copilului ca acesta să fie crescut și educat într-un astfel de mediu. În același context, trebuie să menționăm că, deși într-o situație de urgență acest copil ar fi fost plasat într-o instituție rezidențială, ulterior ar fi trebuit să beneficieze de un plasament planificat în conformitate cu prevederile Legii nr. 140 din 14 iunie 2013 privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți. Cu toate acestea, timp de aproximativ doi ani autoritățile tutelare nu au reușit să creeze un serviciu alternativ pentru plasarea copilului într-un mediu familial, ceea ce demonstrează lipsa acțiunilor din partea lor. În plus s-a observat incapacitatea autorităților locale de a interveni eficient și conform legislației, precum și colaborarea lor defectuoasă la nivel local.

Considerăm că, dacă în ambele cazuri ar fi fost realizate în mod adecvat evaluările privind situația copilului minor, ar fi fost posibilă soluționarea oricăror probleme și neconformități, astfel încît să fie respectat interesul superior al copilului. În opinia noastră, vina le revine, în principal, autorităților tutelare care nu au asigurat suportul adecvat pentru tutore.

Este necesar ca atunci cînd autoritățile decid asupra instituirii tutelei să se evalueze situația în mod corespunzător, pentru a nu se admite hotărîri contradictorii, deoarece este afectat în primul rînd copilul, care este supus în repetate rînduri unor șocuri emoționale, mai întîi fiind nevoit să se adapteze cu tutorele, iar ulterior să fie îndepărtat de lîngă acesta și plasat sub altă formă de îngrijire. Totodată, autoritățile tutelare nu trebuie să admită decizii pripite doar pentru a demonstra rezultate pozitive privind activitatea desfășurată. Este mai importantă calitatea prestației autorității tutelare, care se măsoară în bunăstarea și armonia în care este crescut și educat copilul. Din aceste considerente, autoritățile tutelare trebuie să acorde o atenție sporită nivelului de pregătire a specialiștilor în domeniu, să planifice acțiuni complexe de evaluare a situației copiilor din unitățile administrative

pe care le administrează și să țină evidența strictă a copiilor din toate categoriile vulnerabile.

Protecția socială

Monitorizarea activității direcțiilor de asistență socială

În scopul de a garanta respectarea drepturilor și a libertăților constituționale ale copilului, a fost realizată o analiză referitoare la exercitarea funcțiilor de autoritățile tutelare în domeniul protecției drepturilor copilului.

Analiza respectivă a vizat respectarea modalității de înregistrare a petițiilor, întocmirea avizului, ascultarea opiniei copilului în procesul examinării litigiilor care îl vizează, elaborarea actului de examinare a condițiilor de trai, elaborarea dispozițiilor de instituire a tutelei/ curatelei, dispunerea acordului autorității tutelare la înstrăinarea/ gajarea spațiului locativ la care au participat indirect copii minori și instituirea graficului de întrevederi dintre părinți și copil.

Unul dintre cele mai importante mecanisme de interacțiune cu cetățenii este cel de primire și înregistrare a petițiilor. Acest mecanism funcționează defectuos în cadrul majorității autorităților tutelare, cu grave încălcări ale prevederilor legale¹⁴⁸ din domeniu. Astfel, s-a stabilit că procesul este diferit în fiecare instituție în parte. În unele dintre acestea, petițiile sînt primite și înregistrate de către secretarul direcției; în altele - se înregistrează în cancelaria consiliului raional. Nu toate petițiile sînt înregistrate în Registrul de petiții sau în Registrul actelor de intrare; nu se aplică ștampila de înregistrare, în care se indică data primirii petiției și indicele de înregistrare. Petițiile sînt primite direct de către specialiști, fără a fi vizate corespunzător de către șeful direcției de asistență socială.

Lipsește registrul sau un alt mod de evidență a audienței efectuate de către specialiștii din cadrul direcției. Din aceste cauze, nu se duce evidența și controlul acestora, ceea ce în ultimă instanță afectează coerența activității subdiviziunii în ansamblu.

S-a mai constatat că nu este posibil de stabilit cu certitudine cîte petiții au fost primite într-un anumit interval de timp, care au fost solicitările înaintate și dacă s-a respectat termenul și modul lor de examinare. De asemenea, lipsește evidența persoanelor primite în audiență și notele despre problemele abordate și căile de soluționare.

În cadrul investigației s-a stabilit de asemenea că pentru majoritatea tipurilor de acte sus-menționate nu există o formă prestabilită care ar uniformiza și eficientiza munca angajaților din domeniu și ar garanta o practică general valabilă în toată țara, sporind astfel și calitatea actelor respective. Și în cazul actelor emise de autoritățile tutelare nu sînt respectate majoritatea criteriilor elementare stabilite de legislație pentru fiecare tip de act în parte.

Totodată, autoritățile tutelare evită să se pronunțe cu privire la unele probleme sensibile care îi privesc pe minori în mod direct, lăsînd la discreția instanței de judecată adoptarea deciziilor. Ele nu se pronunță nici cu privire la un șir de acte emise de către alte autorități și care au impact asupra minorilor¹⁴⁹.

Un alt aspect important monitorizat se referă la dreptul copilul de a-și exprima opinia cu privire la soluționarea problemelor de familie care-i afectează interesele și de a fi audiat în cursul dezbaterilor judiciare sau administrative. Trebuie să se țină cont

¹⁴⁸ Modul unic de ținere a lucrărilor de secretariat privind evidența și examinarea petițiilor persoanelor fizice și juridice în numele colectivelor, pe care le reprezintă depuse în scris sau în formă electronică, precum și efectuarea controlului asupra examinării și primirii în audiență a petiționarilor în organele de stat, întreprinderi, instituții și organizații este prevăzut conform prevederilor Legii cu privire la petiționare nr. 190-XIII din 19 iulie 1994, Hotărîrii Guvernului nr. 618 din 05 octombrie 1993 și Hotărîrii Guvernului nr. 208 din 31 martie 1995 se stabilește.

¹⁴⁹ Totodată, autoritatea tutelară nu se pronunță asupra certificatelor parvenite de la instituția în care copilul își face studiile și instituția medicală în care acesta se află la evidență, asupra caracterizării de la locul de trai și de muncă al părinților, cu privire la certificatul de la autoritatea publică locală, certificatul privind restanțele pensiei de întreținere, certificatului de la Registrul de Stat al Populației, certificatului de la Dispensarul Republican de Narcologie, cu privire la actul de examinare al condițiilor de trai, precum și în cazul altor acte, în funcție de acțiunea înaintată.

în mod obligatoriu de opinia copilului care a atins vârsta de 10 ani, dacă aceasta nu contravine intereselor lui¹⁵⁰. Contrar celor menționate, s-a constatat că, în procesul examinării litigiilor în al căror cadrul autoritatea tutelară urmează să se pronunțe cu un aviz sau o opinie, copiilor nu li se respectă întotdeauna dreptul de a-și exprima opinia cu privire la problemele care-i afectează.

Ombudsmanul consideră că este cazul ca în calitatea sa de autoritate centrală care elaborează politici în domeniu Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei să-și impună propriile modele de acte și proceduri. Astfel, vor fi evitate problemele menționate și va fi asigurată elaborarea documentelor conforme cu normele legale.

Executarea hotărârilor judecătorești privind la achitarea pensiei de întreținere

Problema achitării pensiei alimentare și asigurarea copilului un trai decent a fost abordată și în cererile cetățenilor din anul 2014. Atât cadrul legal național¹⁵¹, cât și angajamentele internaționale¹⁵² asumate de Republica Moldova prevăd garantarea acestui drept al copilului.

Dificultatea cea mai mare ține de executarea deciziilor instanței privind executarea silită, din cauza incapacității financiare a debitorilor sau din cauza muncii ilegale, care nu permite identificarea unor venituri oficiale ale acestora.

¹⁵⁰ În temeiul prevederilor art. 12 al Convenției ONU cu privire la drepturile copilului, art. 54 al Codului Familiei și art. 8 al Legii privind drepturile copilului nr. 338-XIII din 15 decembrie 1994.

¹⁵¹ Constituția Republicii Moldova, art. 48, 49 și 50; Codul Familiei al Republicii Moldova, art. 74; Legea privind drepturile copilului nr. 338 din 15.12.1994, art. 18

¹⁵² Declarația Universală a Drepturilor Omului, pactele internaționale în domeniu vin să proclame dreptul copiilor la ajutor și la asistență specială. Protecția socială trebuie să constituie elementul fundamental al politicilor statului, el constituind mecanismul principal prin care societatea intervine pentru a preveni, limita sau înlătura efectele negative ale evenimentelor considerate „riscuri sociale”; Convenția ONU, în art. 27 alin. (4) prevede că statele părți sînt obligate să ia măsuri adecvate pentru a asigura recuperarea pensiei alimentare a copilului de la părinții săi sau de la alte persoane care au o responsabilitate financiară față de el, indiferent dacă se află pe teritoriul lor sau în străinătate.

Totodată, deși este prevăzut și mecanismul de recuperare a pensiei alimentare în cazul debitorilor care se află peste hotare¹⁵³, aplicarea acestuia în practică este dificilă, fie din cauza lipsei informației despre debitor, fie din cauza muncii ilegale sau chiar din lipsă de interes din partea executorilor judecătorești pentru declanșarea procedurii respective. În plus, chiar dacă Republica Moldova a aderat la Convenția privind obținerea pensiei de întreținere în străinătate, este necesar să fie semnat și un acord bilateral între țara noastră și țara în care se află debitorul.

Achitarea indemnizației pentru adopție

Și pe parcursul anului 2014 CpDOM a fost sesizat cu privire la cazuri de nerespectarea obligațiilor autorităților tutelare privind plata prestațiilor sociale sub formă de indemnizație pentru copiii adoptați sau aflați sub tutelă/curatelă.

În unul dintre cazurile examinate s-a stabilit că în anul 2010 a fost încuviințată adopția copilului minor. În luna iunie 2010, adoptatorul a depus o cerere conform Regulamentului cu privire la condițiile de stabilire și plată a indemnizațiilor pentru copiii adoptați și cei aflați sub tutelă/curatelă, aprobat prin Hotărîrea Guvernului nr. 581 din 25 mai 2006, pentru a beneficia de indemnizația de adopție. Pentru solicitarea sa, adoptatorul nu a primit nici un răspuns. Ulterior, în anul 2014, el s-a adresat, în mod repetat, la autoritățile tutelare cu aceeași solicitare, care a fost respinsă de consiliul local (deși adoptatorul întrunea toate condițiile stipulate de legislație), pe motiv că lipsesc mijloacele financiare și că părinții adoptivi își pot îndeplini obligațiile de educație și întreținere a copilului.

Într-un caz similar, care se referă la adoptarea unui copil în anul 2011, adoptatorul a invocat aceleași cereri, menționînd că la momentul adresării la Centrul pentru Drepturile Omului nu beneficia de indemnizație.

¹⁵³ Legea nr. 88 din 20.04.2006 pentru aderarea Republicii Moldova la Convenția privind obținerea pensiei de întreținere în străinătate, încheiată la New York la 20.06.1956

Astfel, constatăm ca și pe parcursul anilor precedenți autoritățile invocă același motiv - lipsa resurselor financiare, deși conform atribuțiilor lor "aprobă bugetul local, modul de utilizare a fondului de rezervă, precum și a fondurilor speciale, aprobă împrumuturile și contul de încheiere a exercițiului bugetar; operează modificări în bugetul local", „contribuie la realizarea măsurilor de protecție și asistență socială, asigură protecția drepturilor copilului”¹⁵⁴...

Într-unul din cazurile examinate de Cp-DOM, decizia autorităților locale a fost luată peste aproximativ șase luni, iar informarea beneficiarilor - peste aproximativ patru ani, la insistența adoptatorilor. În acest context menționăm că, în conformitate cu prevederile legale, autoritatea administrației publice locale, emite, în termen de două săptămâni din momentul depunerii cererii de către solicitant, decizia cu privire la stabilirea și plata indemnizației sau cu privire la refuzul de a stabili și plăti indemnizația, iar în termen de 3 zile din data emiterii deciziei îi comunică solicitantului despre rezultatele examinării cererii¹⁵⁵.

În procesul examinării petiției s-a constatat că familiile implicate în cele două cazuri menționate nu se aflau în evidența autorității tutelare, iar adoptatorii nu au fost informați despre dreptul de a beneficia de indemnizație pentru copil adoptat.

Avînd la bază cele expuse mai sus, a fost înaintat un aviz cu recomandări către administrația publică locală pentru repunerea în drepturi a copiilor adoptați. Ulterior, a fost luată decizia privind achitarea indemnizației lunare pentru copiii adoptați în mărime de 600 lei, din momentul aprobării deciziei. Autoritatea tutelară nu s-a pronunțat cu referire la perioada anterioară din 2010.

În contextul celor menționate, a fost înaintată o cerere în instanța de judecată

¹⁵⁴ Conform art. 14 alin. (1), lit. n) și y) al Legii privind administrarea publică locală nr. 436-XVI din 28 decembrie 2006

¹⁵⁵ Potrivit pct. 11 și 12 al Regulamentului cu privire la condițiile de stabilire și plată a indemnizațiilor pentru copiii adoptați și cei aflați sub tutelă/curatelă, aprobat prin Hotărîrea Guvernului nr. 581 din 25 mai 2006.

privind recuperarea prejudiciului moral și material.

Respectarea drepturilor copilului în stînga Nistrului

În urma sesizării ombudsmanului de către cetățenii din regiune, am constatat că la capitolul respectarea drepturilor copilului în stînga Nistrului mai persistă problema perfectării actelor¹⁵⁶ în privința copiilor cu domiciliul în raioanele de est ale țării. Actele eliberate de către autoritățile nerecunoscute din stînga Nistrului nu sînt recunoscute de autoritățile constituționale ale Republicii Moldova. Totodată, autoritățile constituționale în a căror jurisdicție se află aceste raioane nu au acces asigurat pe teritoriul respectiv, atunci cînd procedura de documentare prevede în mod obligatoriu deplasarea la fața locului.

Această problemă a fost abordată de ombudsman încă în anul 2012 cînd, la insistența sa, Biroul pentru Reintegrare a organizat o ședință de lucru la care au participat reprezentanții Instituției naționale a ombudsmanului, Ministerului Justiției, Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei.

În urma procesului de consultare cu reprezentanții din stînga Nistrului, s-a convenit asupra unor măsuri de eficientizare a cooperării în ceea ce privește obținerea datelor privind evidența copiilor în situație de risc și a copiilor rămași fără ocrotire părintească, corelarea procedurilor privind identificarea, evaluarea inițială, evaluarea complexă, asistența și monitorizarea copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți, prin utilizarea managementului de caz în calitate de instrument unic și condițiile de atribuire a statutului de copil rămas fără ocrotire părintească de către autoritățile tutelare din stînga Nistrului.

În acest context, Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei le-a oferit reprezentanților din stînga Nistrului cadrul normativ și metodologia corespunzătoare,

¹⁵⁶ Este vorba despre instituirea tutelei/curatelei, adopție, stabilirea domiciliului, decăderea din drepturi părintești, evaluarea situației copilului etc.

care va asigura uniformizarea procedurilor în domeniul de referință aplicate în raioanele de est ale țării cu prevederile legislației Republicii Moldova.

În anul 2014, MMPSF a propus un proiect de completare a articolului 18 al Legii nr. 140 din 14 iunie 2013 privind protecția socială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți, prin care s-a propus ca actele emise de autoritățile tutelare din stînga Nistrului pentru luarea în evidență a copiilor în situație de risc să fie recunoscute valabile dacă au fost întocmite cu respectarea prevederilor legislației Republicii Moldova.

Parlamentul Republicii Moldova nu a examinat acest proiect de modificare pînă în prezent, deși în opinia ombudsmanului acest lucru este necesar pentru deblocarea situației existente și asigurarea respectării drepturilor copiilor domiciliați în stînga Nistrului.

Dreptul la ocrotirea sănătății

Problema îngrijirii accesului la învățatură a copiilor nevaccinați a revenit în atenția ombudsmanului pe parcursul anului 2014.

Unul din cazurile examinate se referă la situația a 13 copii dintr-un liceu situat în localitatea Congaz care nu au fost admiși în instituția de învățămînt pe motiv că nu sînt vaccinați potrivit Calendarului vaccinărilor obligatorii.

Pe 25 septembrie 2014, medicul-șef sanitar de stat al municipiului Comrat a emis prescripția medicală prin care i-a atenționat pe managerii instituțiilor de învățămînt să nu admită elevii nevaccinați în cadrul instituțiilor de învățămînt.

La adoptarea prescripției medicale, medicul-șef sanitar de stat s-a condus de prevederile art. 52 alin. (6) al Legii nr. 10-XVI din 03 februarie 2009 privind supravegherea de stat a sănătății publice care prevede că „*admiterea copiilor în colectivități și instituții educaționale și de recreere este condiționată de faptul vaccinării lor profilactice sistematice*”.

De asemenea, în prescripția medicală este făcută trimiterea la Decizia Curții Constituționale din 22 ianuarie 2013, prin care, în opinia medicului-șef sanitar de stat, a fost declarată constituțională prevederea alin. (6) art. 52 al Legii privind supravegherea de stat a sănătății publice.

Ombudsmanul atrage atenția că la 22 ianuarie 2013 Curtea Constituțională a decis „*sistarea procesului asupra sesizării pentru controlul constituționalității articolului 52 alineatul (6) din Legea nr. 10-XVI din 3 februarie 2009 privind supravegherea de stat a sănătății publice*”, deoarece s-a înregistrat paritate de voturi la adoptarea deciziei potrivit art. 60 lit. f) al Codului jurisdicției constituționale¹⁵⁷. Magistrații Curții Constituționale nu au declarat prevederea contestată de către avocatul parlamentar ca fiind constituțională sau neconstituțională.

Din materialele examinate am constatat că la 03 decembrie 2014, viceministrul Sănătății reiterează în răspunsul expediat șefului Direcției de învățămînt a UTA Găgăuzia: prevederile legislative poartă un caracter obligatoriu și admiterea copiilor în instituțiile de învățămînt este condiționată de faptul vaccinării lor profilactice.

Totodată, în această scrisoare este menționat faptul că dreptul la educație este secundar față de dreptul la ocrotirea sănătății.

Atragem atenția că, în opinia noastră, atît dreptul la învățatură cît și dreptul la ocrotirea sănătății sînt drepturi constituționale și urmează a fi asigurate și respectate în egală măsură, iar, potrivit art. 54 al Constituției, legile nu ar trebui să suprimă sau să diminueze drepturile și libertățile fundamentale ale omului, așa cum se constată în prevederile Legii nr. 52 din 03 februarie 2009.

¹⁵⁷ Articolul 60: Curtea Constituțională dispune sistarea procesului, dacă: a) sesizarea este retrasă; b) sesizarea nu ține de competența organelor și persoanelor care au făcut-o; c) soluționarea sesizării nu intră în competența Curții Constituționale; d) excepția de neconstituționalitate a actului normativ contestat este rezolvată; e) există o hotărîre anterioară a Curții Constituționale în problema dată; f) se înregistrează paritate de voturi la adoptarea hotărîrii, deciziei sau avizului în cazurile prevăzute la art.66 alin.(5).

Avînd în vedere că pînă în prezent Parlamentul Republicii Moldova nu a examinat propunerea înaintată de Centrul pentru Drepturile Omului în Moldova cu privire la modificarea legislației¹⁵⁸, ombudsmanul, care are rolul de a asigura respectarea drepturilor și libertăților omului, consideră că în situația ce a creat o confuzie atît în domeniul educațional cît și în cel medical, trebuie să existe un compromis, deoarece îngrădirea accesului copiilor sănătoși în instituțiile de învățămînt constituie și o discriminare.

Ombudsmanul este de părere că într-un stat de drept nu poate fi admisă situația cînd o autoritate susține că un drept constituțional prevalează în raport cu alt drept constituțional. Drepturile și libertățile fundamentale ale omului trebuie să fie unanim respectate. Copiii trebuie să fie sănătoși, dar și educați.

Ombudsmanul i-a recomandat medicului-șef sanitar de stat: revizuirea prescripției sanitare; examinarea individuală a fiecărui caz de refuz al părintelui de a-și vaccina copilul pentru asigurarea în egală măsură a dreptului acestuia la învățatură, cît și la ocrotirea sănătății; să nu le interzică copiilor sănătoși nevaccinați să frecventeze orele în cadrul instituțiilor de învățămînt.

De asemenea, Ministerului Sănătății i s-a recomandat: identificarea soluțiilor pentru asigurarea dreptului la ocrotirea sănătății și neîngrădirea accesului în instituțiile de învățămînt a copiilor nevaccinați, ținînd cont de starea lor de sănătate, de convingerile religioase, filozofice sau morale ale părinților, pînă la momentul în care Parlamentul se va pronunța pe marginea propunerii de modificare a legislației înaintate de către avocatul parlamentar; atenționarea medicilor de familie și a lucrătorilor din cadrul centrelor de sănătate publică privind necesitatea examinării individuale a fiecărui copil ce urmează a fi vaccinat, precum și asigurarea respectării art.2, 12 din Legea cu privire la drepturile și responsabilitățile pacientului nr. 263 din 27 octombrie 2005.

¹⁵⁸ http://ombudsman.md/sites/default/files/activitate/vaccinare_propunere.pdf

Dreptul la nume

Problema copiilor nedocumentați s-a aflat în vizorul ombudsmanului și în anul 2014. În raportul anterior pentru anul 2013 menționam că, în condițiile actuale de securizare a frontierei de stat pe segmentul transnistrean, minorii nedocumentați pot lesne deveni victime ale traficului de persoane. Unul dintre cazurile examinate de ombudsman în anul 2014 vine să confirme îngrijorările exprimate anterior. O minoră din Republica Moldova a ajuns în anul 2010 în orașul Krasnoiarsk din Federația Rusă, fără a fi însoțită de familie și fără a avea acte asupra sa. Cazul a ajuns în vizorul avocatului parlamentar prin intermediul imputernicitului pe lîngă președintele Federației Ruse pentru drepturile copilului din regiunea Krasnoiarsk, Irina Miroșnikova, care a solicitat suportul pentru documentarea și repatrierea copilului. La rîndul său, ombudsmanul a solicitat concursul Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei în acest caz, date fiind atribuțiile funcționale de autoritate tutelară centrală ale acestuia.

Un caz similar aflat în atenția ombudsmanului, în care copii au fost repatriați din Federația Rusă împreună cu presupusa mamă a acestora, a evidențiat aceeași problemă. Prin urmare, din cauza nedocumentării copiilor, nu se cunoaște exact în grijă cui se află aceștia și dacă printre persoanele în a căror grijă se află minorii sînt și părinții lor biologici etc.

Totodată, nu este clar, cum este posibil ca acești copii să se nască fără ca autoritățile să le țină sub evidență mama, fără ca nașterea să le fie înregistrată în Registrul actelor de stare civilă, atît ale Republicii Moldova, cît și ale Federației Ruse.

Astfel, reiterăm necesitatea de a eficientiza funcționarea mecanismelor responsabile de evidențierea populației la nivel local. Neglijența manifestată în etapa ținerii sub evidență a viitoarei mame și ulterior la înregistrarea actelor de stare civilă au consecințe nefaste pentru unii copii, care devin în timp cetățeni invizibili, lipsiți de orice drepturi și vulnerabili din toate punctele de vedere.

CAPITOLUL V

ACTIVITATEA DE PROMOVARE A DREPTURILOR OMULUI ÎN COMUNITATE

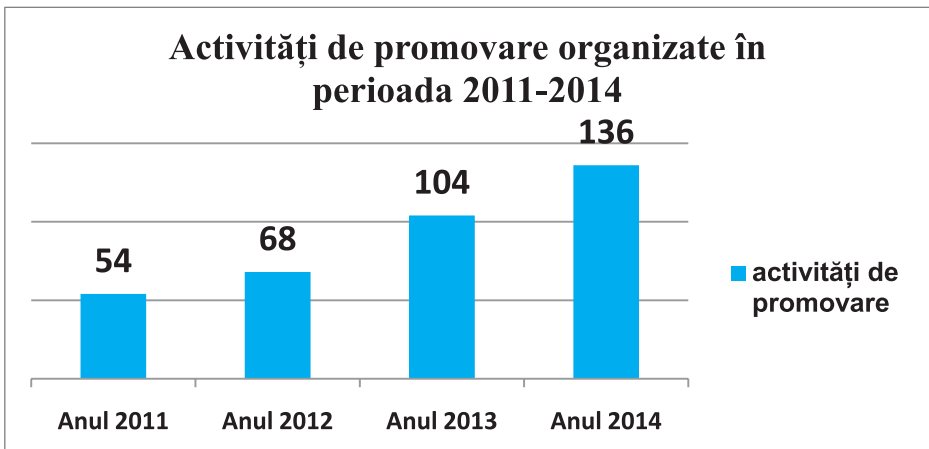
Anul 2014 a fost unul eficient pentru Oficiul național al ombudsmanului pe dimensiunea promovării drepturilor omului în comunitate. Acest lucru rezultă cel puțin din numărul de acțiuni îndeplinite, în creștere față de anii precedenți. Au fost fortificate relațiile cu unii parteneri din societatea civilă.

În același timp, perioada de referință nu a fost una favorabilă pentru colaborările cu mass-media, numărul aparițiilor în presă privind activitățile ombudsmanilor și ale CpDOM fiind în descreștere, în comparație cu ultimii doi ani. Sporirea activismului în sfera promovării drepturilor omului a fost determinată nu în ultimul rând de factorul financiar. Din bugetul Strategiei de Reformă a Sectorului Justiției, Oficiului Avocatului Poporului i-au fost repartizate pentru domeniul activității de promovare a drepturilor omului și a reformei instituționale

aproximativ 300 de mii de lei, care au fost valorificate în cea mai mare parte.

În anul 2014, CpDOM a organizat **două campanii de sensibilizare a opiniei publice: Campania de combatere a torturii și relexelor tratamente și Campania „Familie fără violență, societate fără violență”; o campanie de informare a tinerilor cu privire la dreptul la vot, procesul electoral. A mai fost organizat un săptăminal de promovare a drepturilor copilului și Decada pentru drepturile omului la tema promovării drepturilor persoanelor cu dizabilități. În total, au fost organizate 136 de acțiuni de promovare și de instruire. A fost elaborat un spot social cu tema promovării drepturilor persoanelor cu dizabilități mintale, au fost confecționate 70 de panouri de promovare a Oficiului Avocatului Poporului și 50 cu tematica „Toleranță zero față de tortură!”**

Activitatea de promovare a drepturilor omului în comunitate

Săptăminalul de promovare a drepturilor copilului

„Diferiți dar egali” a fost sloganul săptăminalului de promovare a drepturilor copilului desfășurat în perioada 25 mai – 2 iunie. Acesta a inclus 12 activi-

tăți care au avut loc la Chișinău, în satul Varnița și la Comrat¹⁵⁹: întâlniri cu copii, ateliere de lucru, prelegeri. În cadrul Săp-

¹⁵⁹ <http://www.ombudsman.md/ro/stiri/saptamina-promovarea-drepturilor-copilului-organizata-oficiul-national-al-ombudsmanului>

tămînalului a fost organizată o conferință de presă cu participarea șefului Serviciului pentru protecția drepturilor copilului, Tatiana Crestenco, consultantul principal Gheorghe Bosii, a șefului Penitenciarului nr.10 Goian Liuba Jignea cu tema „Respectarea drepturilor minorilor aflați în detenție.”¹⁶⁰

Totodată, pe 1 iunie, directorul CpDOM Anatolie Munteanu, în comun cu directorul RCTV „Memoria” Ludmila Popovici, au participat la o activitate desfășurată la Penitenciarul nr. 10 Goian cu prilejul Zilei internaționale a copilului¹⁶¹. În aceeași zi, membrii Organizației „Academia Nicolae Dumitrescu”, partener al CpDOM, au organizat ateliere de lucru cu minorii din cadrul penitenciarului.

ACȚIUNI DE COMBATERE A TORTURII

În perioada 26 iunie - 25 iulie a fost organizată o Campanie de combatere a torturii, care a fost lansată în cadrul unei conferințe de presă pe 26 iunie, de Ziua Internațională pentru susținerea Victimelor Torturii. Campania s-a încheiat pe 25 iulie, când s-au împlinit 7 ani de la ratificarea de către Republica Moldova a Protocolului Opțional la Convenția ONU împotriva torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante (OPCAT).

În contextul acțiunilor din cadrul Campaniei antitortură lansată de Centrul pentru Drepturile Omului, în comun cu IPNA Compania „Teleradio-Moldova”, Instituția ombudsmanului a desfășurat, în perioada 14 iulie – 25 iulie curent, la postul public Radio Moldova Tineret un concurs radiofonic cu tema: „Stop tortura!”. Concurusul a fost lansat pentru a ridica nivelul de cultură juridică a tinerilor, a-i informa

despre garanțiile de bază împotriva torturii, mecanismele naționale și internaționale de combatere a torturii; promovarea ideii de toleranță zero față de tortură și relele tratamente.

În cadrul campaniei antitortură au fost organizate mai multe întâlniri cu angajați ai instituțiilor penitenciare și ai comisarariatelor de poliție din capitală și din teritoriu: Penitenciarul nr.11 din Bălți, Penitenciarului Nr.5 din Cahul; Penitenciarului Nr.1 din orașul Taraclia; Unitatea de carabinieri nr.1045 din Comrat; Comisariatul de poliție din aceeași localitate.

La inițiativa CpDOM, la posturile de televiziune regionale „1 Narodnii TV” și televiziunea publică din UTAG - „GRT” au fost difuzate spoturi antitortură.

Angajații CpDOM au ținut prelegeri la Departamentul Instituțiilor Penitenciare și la Centrul de instruire al Departamentului Instituțiilor Penitenciare din Goian, municipiul Chișinău cu tema „Garanțiile împotriva torturii (relațiile dintre colaboratori și deținuți), standardele internaționale și naționale ce asigură respectarea dreptului de a nu fi supus torturii, tratamentelor sau pedepselor crude, inumane sau degradante”.

În anul 2014, pe pagina web a instituției a început să funcționeze o aplicație nouă - „Mecanismul Național de Prevenire a Torturii”. Aceasta funcționează sub formă unei hărți interactive, cu informații la zi privind vizitele efectuate în cadrul MNPT în fiecare instituție din țară unde sînt deținute persoane private de libertate. Informația este prezentată în conformitate cu structura teritorial-administrativă și conține date despre fiecare instituție penitenciară în parte: rapoartele elaborate pe marginea vizitelor efectuate în cadrul MNPT, actele de reacționare și răspunsurile autorităților vizate.

¹⁶⁰ <http://www.ombudsman.md/ro/stiri/conferinta-presa-respectarea-drepturilor-minorilor-aflati-detentie>

¹⁶¹ <http://www.ombudsman.md/ro/stiri/ombudsmanul-anatolie-munteanu-vizitat-minorii-penitenciarul-goian-ziua-copiiilor>

Campania de combatere a violenței în familie „Familie fără violență, societate fără violență!”

Campania „Familie fără violență, societate fără violență” a fost lansată pe 15 octombrie și s-a încheiat pe 25 noiembrie, de Ziua Internațională pentru Eliminarea Violenței împotriva Femeilor. Ea a fost organizată de Centrul pentru Drepturile Omului în parteneriat cu Asociația Promo-LEX și Centrul de asistență a victimelor și potențialelor victime ale traficului de ființe umane (CAP). IPNA Compania „Teleradio-Moldova” a fost partenerul media al Campaniei.

În cursul Campaniei au fost realizate 26 de activități. Este vorba de întâlniri cu locuitorii satelor Cojusna, raionul Strășeni, Capaclia, raionul Cantemir, satul Budești din suburbia capitalei, Avdarma din UTAG. În cadrul acestor întâlniri, echipa formată din angajații CpDOM, reprezentanții Promo-LEX și CAP le-a vorbit oamenilor despre mecanismele legale de protecție și cadrul instituțional existent de prevenire și combatere a violenței în familie. Psihologul de la CAP s-a referit la impactul violenței în familie asupra victimelor, a copiilor și membrilor comunității. Cu primarii din aceste sate s-a discutat despre situația la acest capitol în localitățile respective, problemele cu care se confruntă polițiștii de sector, asistenții sociali în aplicarea legii, emiterea ordonanței de protecție pentru protejarea victimelor violenței domestice.

Angajații CpDOM au ținut prelegeri pentru elevi și studenți în opt instituții de învățământ, precum și pentru polițiștii de sector din șapte raioane, respectiv, Cahul, Comrat, Cimișlia, Taraclia, Vulcănești, Basarabeasca și Florești.

Pe 24 noiembrie, funcționarii Reprezentanței CpDOM din Comrat au desfășurat o masă rotundă cu tema „Combaterea violenței domestice și promovarea drepturilor femeilor”, cu participarea reprezentanților Inspectoratului general de poliție, a asistenților sociali și a reprezentanților societății civile.

Campania a fost încheiată de Ziua Internațională pentru Eliminarea Violenței Împotriva Femeilor, pe 25 noiembrie, în cadrul reuniunii „Mecanisme de combatere a violenței domestice în Republica Moldova, probleme și soluții”¹⁶². Reuniunea a întrunit 35 de participanți - reprezentanți ai Aparatului Parlamentului, ai Procuraturii Generale și Inspectoratului General de Poliție, ai unor direcții raionale de asistență socială, ai 11 centre de reabilitare a victimelor violenței în familie, ai mai multor ONG-uri care activează în domeniul promovării drepturilor femeilor. De asemenea, la eveniment au fost prezenți șeful Oficiului UN Women Moldova, Ulziisuren Jamsran, reprezentanți ai OSCE și ai Misiunii Consiliului Europei în Moldova.

Oficiul Avocatului Poporului, Asociația Promo-LEX, Centrul de Asistență și Protecție a Victimelor și Potențialelor Victime ale Traficului de Ființe Umane (CAP) au pledat pentru semnarea și ratificarea de Republica Moldova a Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice, intrată în vigoare la 1 august anul curent.

Campania „Primul meu vot”

(38 de acțiuni)

Începînd cu 7 octombrie, ombudsmanul Tudor Lazăr și consultantul principal al avocatului parlamentar Carolina Cazaciuc s-au alăturat Campaniei „Primul meu vot”, desfășurată de Asociația Presei Independente, continuînd activitățile de informare chiar dacă API și-a încheiat campania.

Campania a avut ca scop de a stimula, prin activități de educație civică și electorală, activismul tinerilor și de a crește gradul de implicare a acestora în viața comunității locale și a țării în ansamblu. Astfel, în perioada 7 octombrie - 31 noiembrie, ombudsmanul, însoțit de consultantul principal Carolina Cazaciuc, dar și de alți angajați ai CpDOM au efectuat vizite în diferite raioane ale țării, unde s-au întâlnit cu tineri, viitori

¹⁶² <http://www.ombudsman.md/ro/stiri/masa-rotunda-mecanisme-combatere-violentei-domestice-republica-moldova-probleme-si-solutii>

alegători, și le-au prezentat informații ample cu privire la drepturile electorale. Publicului i-a fost distribuită broșura editată de Oficiul Avocatul Poporului „Vreau să votez!”.

Cu astfel de activități echipa CpDOM a fost prezentă la Liceului „Elada” din satul Măcărești, raionul Ungheni; la Liceul Teoretic din satul Hirtopol Mic, raionul Criuleni; la Liceul din satul Sipoteni, raionul Călărași; la Liceul „Mihai Eminescu” din Ungheni; la Liceul Teoretic „Ioan Vodă” din Cahul; la Liceul „Mihai Eminescu” din Dondușeni; la Liceul „George Coșbuc” din Bălți; la Liceul „Ion Creangă” din Florești; la Liceul „Mihai Eminescu” din Fălești.

23 de întâlniri și seminare au fost organizate de către șeful Reprezentanței Comrat a CpDOM, Svetlana Mironova, în Unitatea Teritorial Administrativă Găgăuzia.

De asemenea, broșura „Vreau să votez!” a fost distribuită la Spitalul de psihiatrie din capitală, în Penitenciarul nr. 13 din Chișinău și Penitenciarul nr. 11 din Bălți.

Decada pentru drepturile omului – ediția 2014

În perioada 01-10 decembrie curent, Instituția națională a ombudsmanului, a organizat în premieră o Decadă a drepturilor omului având ca temă promovarea drepturilor persoanelor cu dizabilități.

Scopul Decadei 2014 a fost de a atrage atenția opiniei publice și a autorităților responsabile asupra problemelor cu care se confruntă această categorie de cetățeni. În acest sens, au fost realizate atît acțiuni de promovare, cît și întruniri la care au fost puse în dezbatere subiecte sensibile legate de situația persoanelor cu dizabilități.

Pe 2, 3, 4 și 5 decembrie 2014 CpDOM a organizat **patru întâlniri** avînd ca teme: Accesul persoanelor cu dizabilități locomotorii, de vedere și de auz la transportul în comun¹⁶³; Evaluarea impactului serviciilor sociale asupra persoanelor cu dizabilități

și integrării lor în comunitate¹⁶⁴; Asigurarea cu proteze, încălțăminte specială a persoanelor cu dizabilități locomotorii¹⁶⁵; Implementarea Regulamentului privind prestarea serviciilor de comunicare prin utilizarea limbajului mimico-gestual/limbajul semnelor cu ajutorul interpretului¹⁶⁶.

La întruniri au participat reprezentanții Asociației „Motivație” din Moldova, Uniunii Organizațiilor Invalizilor din Moldova, Asociației „Humanitas”, Societății Orbilor din Moldova, Asociației de Reabilitare a Invalizilor, AO „Keystone Moldova”, AO „Speranța și Sănătate”, CMC „Suflet și sănătate”, Asociației Surzilor din Moldova, Centrului de Asistență Juridică pentru Persoanele cu Dizabilități.

La întâlniri au luat parte și reprezentanții Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei, ai Ministerului Educației, ai Ministerului Transporturilor și Infrastructurii Drumurilor, ai direcțiilor raionale de asistență socială Anenii Noi, Criuleni, Strășeni, Cimișlia și ai Întreprinderii de Stat CREPOR.

În urma întâlnirilor menționate a fost adoptată o Rezoluție, făcută publică în cadrul unei conferințe de presă și expediată factorilor de răspundere. Documentul conține mai multe recomandări privind acțiunile care se impun a fi întreprinse în mod operativ de către autoritățile publice centrale și cele ale municipiului Chișinău pentru redresarea situației în care se află persoanele cu dizabilități.

Decada a inclus ateliere de lucru și prelegeri la temă în mai multe instituții de învățămînt din țară, seminare, întâlniri cu reprezentanți ai unor ONG-uri din teritoriu.

În scopul promovării reformei sistemului de sănătate mintală conform cerințelor Convenției ONU cu privire la drepturile persoanelor cu dizabilități, CpDOM a elaborat

¹⁶⁴ <http://www.ombudsman.md/ro/stiri/reprezentantii-ong-urilor-dialog-angajatii-cpdom-tema-protectiei-sociale-persoanelor>

¹⁶⁵ <http://www.ombudsman.md/ro/stiri/asigurarea-persoanelor-dizabilitati-locomotorii-mijloace-ajutoare-tehnice-si-incaltaminte>

¹⁶⁶ <http://www.ombudsman.md/ro/stiri/implementarea-regulamentului-privind-prestarea-serviciilor-comunicare-prin-utilizarea>

un spot social la această temă. Acesta, precum și broșura **„Articolul 12 din Convenția Organizației Națiunilor Unite privind drepturile persoanelor cu dizabilități”** urmează a fi utilizate în contextul acțiunilor planificate în 2015 pentru promovarea drepturilor persoanelor cu dizabilități.

Promovarea toleranței în societate

Mai multe acțiuni de promovare a toleranței au fost desfășurate în instituțiile de învățământ, ai căror elevi au participat la concursul radiofonic **„Toleranța este democrație”**, organizat în decembrie 2013 de Centrul pentru Drepturile Omului din Moldova în colaborare cu Radio Moldova. Activități de promovare a drepturilor omului cu genericul „Persoanele cu dizabilități: între discriminare și toleranță” au avut loc la Penitenciarul nr. 10, Goian; la Liceul Teoretic „Alec Russo” din Cojușna; la Liceul Teoretic din satul Pleșeni raionul Cantemir; la Liceul Teoretic din satul Ghindești, raionul Florești și la Liceul Teoretic „A. Mateevici” din Șoldănești. De altfel, cele mai bune eseuri și desene ale participanților la concursul radiofonic au fost utilizate pentru editarea în 2014 a broșurii **„Toleranța este democrație”**.

Prevederile legislației naționale cu privire la crimele bazate pe ură a constituit subiect de discuție la mesele rotunde organizate la Chișinău și Bălți de Centrul pentru Drepturile Omului din Moldova, Oficiul Națiunilor Unite al Înaltului Comisar pentru Drepturile Omului (OHCHR), Asociația Avocaților Americani/Inițiativa pentru Supremăția Legii (ABA ROLI). La eveniment au participat factori implicați în procesul de investigare și examinare a infracțiunilor bazate pe ură – procurori, judecători, reprezentanți ai organelor de urmărire penală, ai Consiliului Suprem al Magistraturii, ai Curții Supreme de Justiție, ai Curții de Apel Chișinău, ai Ministerului Justiției, dar și reprezentanți ai Consiliului pentru Prevenirea și Eliminarea Discriminării și Asigurarea Egalității, INJ, ai

societății civile, reprezentanți ai misiunilor OSCE, OIM, PNUD în Moldova, ai comunității științifice din țară.

„Crimele bazate pe ură și integrarea străinilor: provocări și soluții” a constituit tema seminarului desfășurat pe 24 iunie de CpDOM în comun cu Organizația Internațională pentru Migrație și Institutul Național al Justiției.¹⁶⁷ În cadrul seminarului a fost supus dezbaterilor un studiu realizat la această temă, implicat prin contribuția experților de la CpDOM.

Activitatea editorială

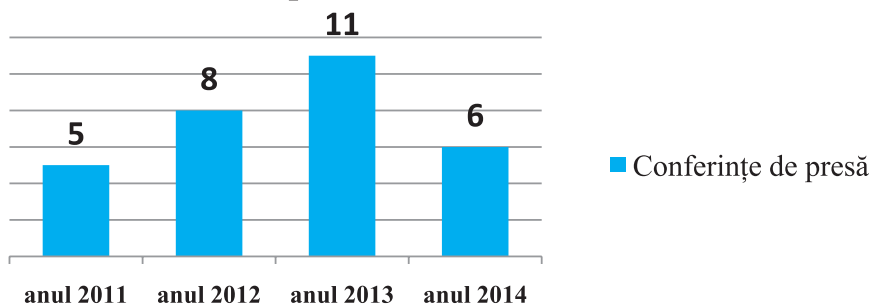
În anul 2014, Instituția națională a ombudsmanului a **publicat opt titluri de carte:** Raportul CpDOM privind respectarea drepturilor omului în Republica Moldova în anul 2014, Raportul privind activitatea CpDOM în anul 2013 pentru realizarea sarcinilor OPCAT, broșura „Drepturile copilului” în limbile română și rusă. Au mai fost editate broșurile „Ghidul tinerului tolerant”, „Dreptul la vot”, „Ce trebuie să știe proprietarii de terenuri agricole”, ultima în limbile română și rusă, Broșura „Articolul 12 din Convenția Organizației Națiunilor Unite privind drepturile persoanelor cu dizabilități”, Ghid pentru victimele violenței domestice.

Colaborarea cu mass-media

În anul 2014 au fost desfășurate **șase conferințe de presă**, în al căror cadru au fost abordate temele: *„Fenomenul violenței în școală”*; *„Documentarea copiilor în Republica Moldova”* (prezentarea publică a studiului „Analiza situației pe țară privind documentarea copiilor cu adeverințe de naștere”); *„Respectarea drepturilor minorilor aflați în detenție”*. Au fost organizate conferințe de presă de Ziua Internațională pentru susținerea Victimelor Torturii, cu ocazia lansării *Campaniei de combatere a violenței în familie*; la încheierea *Decadei pentru drepturile omului*.

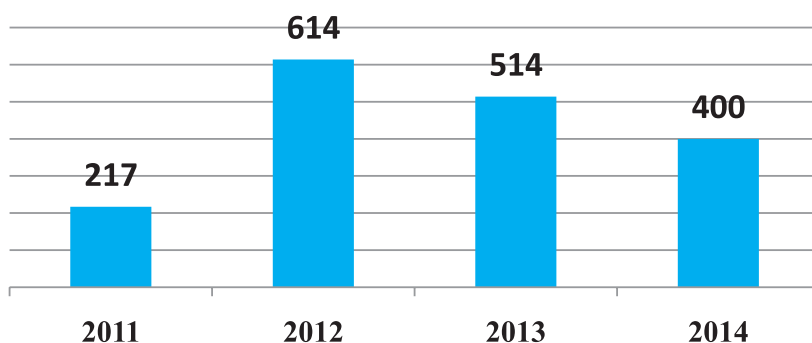
¹⁶⁷ <http://www.ombudsman.md/ro/stiri/atelierul-lucru-crimele-bazate-pe-ura-si-integrarea-strainilor-provocari-ti-solutii>

Conferințele de presă organizate de CpDOM în perioada 2011-2014

În anul 2014 au fost înregistrate **400 de apariții în mass-media**, în scădere față de anul trecut.

Dinamica prezenței CpDOM, a avocaților parlamentari în mass-media

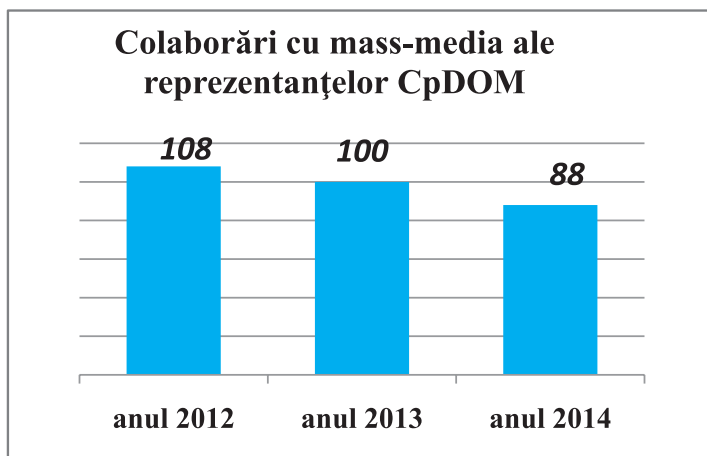
Numărul aparițiilor în mass-media regională a fost, de asemenea, în scădere, față de anii precedenți - 88 de subiecte în presă, comparativ cu 100 în 2013 și 108 în 2012. Ca și în anii precedenți, cele mai multe colaborări cu mass-media - 80 îi revin Reprezentanței CpDOM din Comrat. Și asta datorită activității eficiente desfășurate de către șeful reprezentanței Svetlana Mironova care, de altfel, a fost desemnată laureat al Premiului ONU ediția 2014 pentru promovare activă a drepturilor omului în comunitate.

Dintre cele peste 50 de sesizări din oficiu ale ombudsmanilor, 19 au constituit

reacții la subiectele apărute în mass-media cu privire la nerespectarea drepturilor omului. Cel mai de rezonanță subiect a fost **cazul de discriminare a unei persoane cu dizabilități, A.G., din orașul Hîncești**. Tînărului i-a fost îngăduit accesul la un club de noapte din localitatea dată, unde venise împreună cu un grup de prieteni¹⁶⁸. Cazul dat a fost soluționat de către ombudsmanul Tudor Lazăr prin procedura de conciliere.

Printre subiectele de rezonanță în presă privind cazurile examinate de CpDOM s-au numărat cel al femeii de 33 de ani care,

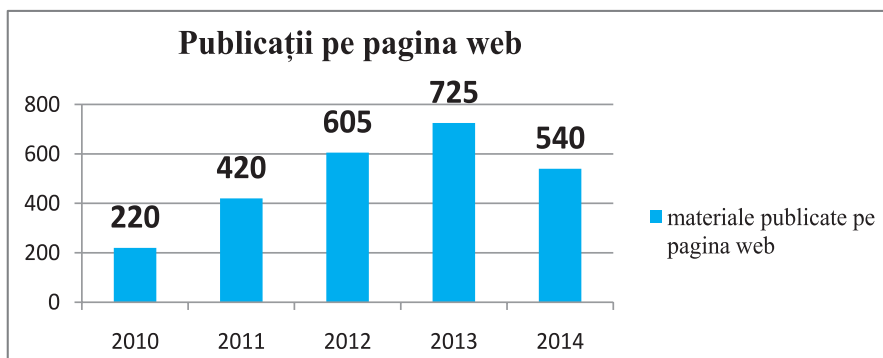
¹⁶⁸ <http://www.ombudsman.md/ro/stiri/caz-discriminare-unui-tinar-orasul-hincesti-examinat-ombudsmanul-tudor-lazar>

după îngrijirile medicilor, a rămas imobilizată la pat, se presupune din cauza unei erori medicale. A fost mediatizat intens și cazul minorului orfan trimis și uitat la spitalul de psihiatrie de către primarul unei localități.

Actualizarea paginii web

În anul 2014 pe pagina oficială a instituției au fost plasate 540 de materiale, față de 725 anul trecut.

Un număr spectaculos de vizualizări au acumulat comunicatele de presă ale CpDOM privind consultările purtate în Decada 2014 cu reprezentanții ONG-urilor din domeniul promovării drepturilor persoanelor cu dizabilități, plasate pe portalul comunicate.md. Acestea au fost citite de peste 600¹⁶⁹, 800¹⁷⁰ și chiar 2000¹⁷¹ de vizitatori unici. Asta în timp ce alte comunicate plasate pe același site, inclusiv ale CpDOM, acumulează, de regulă, pînă la 200 de vizualizări.

¹⁶⁹ http://comunicate.md/index.php?task=articles&action=view&article_id=8482

¹⁷⁰ http://comunicate.md/index.php?task=articles&action=view&article_id=8468

¹⁷¹ http://comunicate.md/index.php?task=articles&action=view&article_id=8472

Statistica vizualizărilor în 2014: **110 868**, dintre care **12 560** sînt vizitatori unici. Site-ul a fost accesat de către 82% de utilizatori din Republica Moldova, 4,5 % din România, 2% din SUA, 1,5% din Franța, 1,35 % din Rusia.

Începînd cu anul 2014, pagina web a asigurat accesul la anexele specializate - Harta interactivă MNPT și pagina pentru copii. Odată cu intrarea în vigoarea a Legii cu privire la Avocatul Poporului și suspendarea activității MNPT în vechea formulă, harta interactivă a MNPT nu a putut fi completată. Nici pagina pentru copii nu a fost actualizată, conform celor planificate.

**Consolidarea și extinderea
parteneriatelor cu societatea civilă**

În perioada de referință au fost înregistrate progrese pe dimensiunea colaborării cu societatea civilă și partenerii din cadrul instituțiilor publice. Astfel, două campanii desfășurate de CpDOM - Campania „Familie fără violență, societatea fără violență!” și Campania „Primul meu vot”, au fost organizate în comun cu organizații neguvernamentale. Asociația Promo-LEX a fost partenerul Instituției naționale a ombudsmanului în Campania de combatere a violenței în familie, iar Asociația Presei Independente – în Campania „Primul meu vot”. Experiența acestei colaborări ne inspiră încredere în realizarea pe viitor a noi proiecte în comun. Totodată, în mod tradițional, IPNA Compania „Teleradio-Moldova” a susținut informațional CpDOM în campania de combatere a violenței în familie, în acest context fiind stabilite relații de cooperare și cu Centrul de Asistență a Victimelor și Potențialelor Victime ale Traficului de Ființe Umane (CAP), care se mai ocupă și de combaterea violenței în familie. Efortul consolidat al CpDOM și al partenerilor acestuia a permis o bună organizare a evenimentelor din cadrul celor două campanii, asigurarea cu materiale informative și logistica corespunzătoare, dar și mai multă relevanță și credibilitate pentru mesajul transmis.

Dialogul cu societatea civilă a fost fortificat și în cadrul Decadei pentru drepturile omului, care a fost una cu o tematică restrânsă în acest an: promovarea și protecția

drepturilor persoanelor cu dizabilități. Cele patru întruniri cu caracter de consultare organizate de Oficiul Avocatului Poporului au oferit suficiente temeiuri pentru a se crede că discuțiile purtate au fortificat relațiile existente până acum cu mai multe ONG-uri care activează în acest domeniu. De fapt, consultările purtate ar putea fi calificate fără rezerve drept forum al ombudsmanului și al societății civile, unul într-un format mai neobișnuit, în patru reprize, pe problemele persoanelor cu dizabilități. Interesul manifestat față de întâlnirile organizate în cursul Decadei și participarea activă a reprezentanților mai multor ONG-uri confirmă faptul că modalitatea de dialog pusă în aplicare este una reușită și experiența merită a fi pusă în practică și pe viitor. De menționat că unul din obiectivele întâlnirilor menționate cu participarea reprezentanților organizațiilor neguvernamentale a fost tocmai de a impulsiona cooperarea Avocatului Poporului cu societatea civilă, pentru a fi consolidată anul viitor în cadrul unui forum național cu participarea ONG-urilor ce activează în sfera protecției și promovării drepturilor persoanelor cu dizabilități.

În perioada de referință au fost semnate patru acorduri de colaborare: cu portalul „Platforma E-Sănătate”, cu Institutul de Relații Internaționale din Moldova, cu Asociația Obștească „Centrul de Drept și Inițiative Democratice” și cu Asociația Obștească „Centrul media” din orașul Tiraspol.

CAPITOLUL VI

ALTE ASPECTE ALE ACTIVITĂȚII

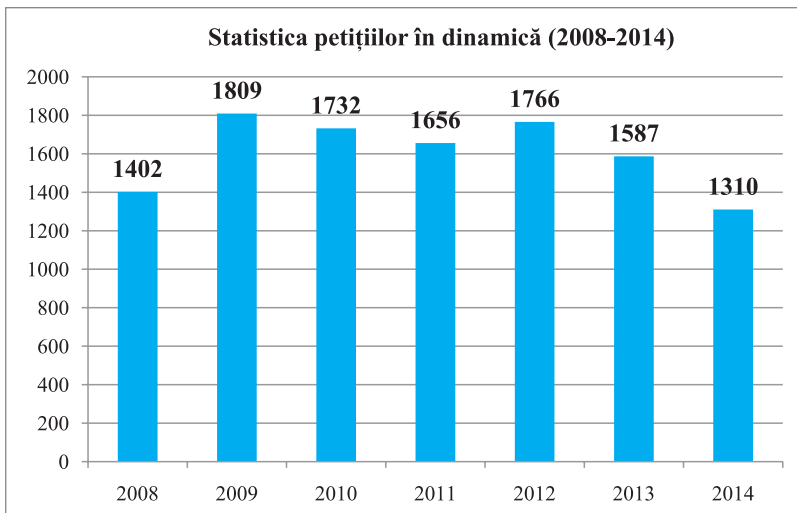
CENTRULUI PENTRU DREPTURILE OMULUI

ÎN ANUL 2014

1. INFORMAȚIE ANALITICO-STATISTICĂ CU PRIVIRE LA EVOLUȚIA ȘI ACTIVITATEA CpDOM ÎN ANUL 2014

În perioada 01 ianuarie - 31 decembrie 2014, Centrul pentru Drepturile Omului din Moldova a primit 1310 de petiții. Oficiul central (Chișinău) a recepționat 1140 de petiții, iar reprezentanțele CpDOM au înregistrat plângeri după cum urmează: Cahul – 55; Bălți – 55; Comrat - 39; Varnița - 21 de cereri.

Remarcăm că din anul 2010 cel mai abordat subiect de către petenți a fost pretinsa încălcare a dreptului de acces liber la justiție, numărul adresărilor relativ constant, variind neesențial de la un an la altul. În anul 2014, rata adresărilor cu acest subiect, în raport cu numărul total de petiții înregistrate, a constituit circa 20%, în anul 2013 - 23%, iar în anii 2012 și 2011 - 22%.

Statistica petițiilor adresate Centrului pentru Drepturile Omului din Moldova din ultimii ani denotă un număr relativ constant de adresări. De asemenea tematica celor mai frecvente motive de adresare rămâne preponderent aceeași: prelinsele încălcări ale dreptului de acces liber la justiție, dreptului la securitate și demnitate personală, ale dreptului la asistență și protecție socială, precum și nerespectarea dreptului de proprietate privată.

Prin urmare:

- în 48 de cazuri (18,11%) este reclamată pretinsa tergiversare a examinării cauzelor;
- în 49 de cazuri (18,5%) - neexecutarea hotărârilor judecătorești;
- în 23 de cazuri (8,6%) este invocat dezechilibrul cu sentința/hotărârea pronunțată;
- în 145 de cazuri (54,7%) - nerespectarea principiului contradictorialității procesului.

Analiza generală a adresărilor la CpDOM, începînd cu anul 2008, conform dreptului pretins a fi lezat (vezi tabelul), demonstrează o scădere a numărului de petiții la capitolul securitatea și demnitatea personală, tendință mai evidentă din anul 2011. Deși dinamica adresărilor la acest compartiment este în scădere, faptul că acestea ocupă locul doi din numărul total de petiții demonstrează că fenomenul relelor tratamente persistă în societate.

În anul 2014, cel mai semnalat aspect în adresările avînd acest obiect vizează condițiile de detenție din instituțiile penitenciare, acesta fiind invocat în 137 de petiții, în 2013 - în 150 de cazuri și în anul 2012 - în 133. În 2014 a fost invocată aplicarea torturii și

tratamentelor inumane sau degradante în 24 de cazuri, în anul precedent - 2013 - au fost semnalate 32 de cazuri, iar în anul 2012 au fost înregistrate 40 de petiții; 18 adresări se referă la lezarea demnității personale în anul 2014, 32 - în anul 2013, iar în anul 2012 au parvenit 28 de petiții la acest subiect.

Încalcări ale respectării procedurii la reținere sau arestare au fost invocate în 11 petiții înregistrate la CpDOM în anul 2014, în comparație cu 10 cazuri în 2013 și 12 cazuri în 2012.

Pe de altă parte, în ultimii trei ani devine evidentă tendința de creștere a numărului petițiilor în care se invocă nerespectarea dreptului la asistență și protecție socială, dar și a dreptului la proprietate privată.

Clasificarea adresărilor potrivit dreptului pretins lezat

Tematică adresărilor	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008
Accesul liber la justiție	265	368	397	361	429	392	401
Securitatea și demnitatea personală	190	224	217	280	422	536	264
Dreptul la asistență și protecție socială	154	181	187	190	172	177	127
Proprietatea privată	148	80	144	113	148	136	78
Accesul la informație	78	121	93	130	160	146	131
Dreptul la muncă	70	76	109	93	73	110	73
Viața familială	92	81	116	92	117	88	27
Dreptul la apărare	40	45	45	54	39	69	12
Viața intimă și privată	6	7	6	21	12	12	4
Dreptul la instruire	20	24	39	25	16	9	2
Dreptul la petiționare	21	12	17	25	37	15	23
Dreptul la libera circulație	6	11	12	10	30	18	10
Dreptul la ocrotirea sănătății	49	52	59	50	45	43	44
Libertățile personale	8	35	35	16	4	9	11
Dreptul la administrare	7	17	12	13	10	2	5
Dreptul la cetățenie	9	14	7	7	3	5	6
Dreptul de vot și de a fi ales	-	-	1	2	1	-	-
Altele	147	239	270	170	5	98	178

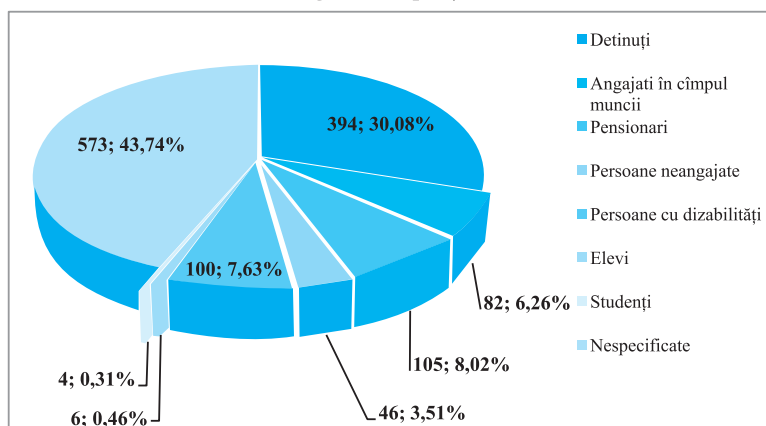
Notă. La rubrica „Altele” sînt incluse cererile în care nu se invocă încălcarea unui drept constituțional și nu pot fi încadrate în sistemul de evidență automatizată a adresărilor parvenite la CpDOM, cum sînt drepturile consumatorilor, solicitarea consultațiilor juridice, interpretarea actelor normative, precum și cereri cu presupuse încălcări care au avut loc în afara teritoriului Republicii Moldova.

Nemulțumirile persoanelor din grupurile sociale cu risc sporit de vulnerabilitate se referă la neasigurarea dreptului la asistență și protecție socială, acestea plasîndu-se constant pe poziția a treia. În particular, în 77 de cazuri petiționarii susțin că nu le sînt acordate înlesnirile sociale cuvenite, 48 de persoane consideră că nu le este asigurat dreptul la un trai decent, iar în 29 de cazuri este reclamat modul de calculare a

prestațiilor. Deși soluționarea problemelor abordate la acest capitol poate fi realizată, în majoritatea cazurilor, prin elaborarea/revizuirea politicilor publice din domeniul social-economic, avocații parlamentari intervin în cazurile în care identifică anumite erori la stabilirea prestațiilor sociale și în cazurile în care pot fi găsite soluții alternative.

Din numărul total de persoane care s-au adresat pe parcursul perioadei raportate la Centrul pentru Drepturile Omului, 30,08% sînt deținuți, 6,26% - persoane angajate în muncă, 8,02% - pensionari, 3,51% - persoane neangajate, 7,63% - persoane cu dizabilități, 0,46% - elevi, 0,31% - studenți, precum și alte categorii mai puțin numeroase. Aceste date sînt reflectate procentual în diagrama de mai jos.

Categoriile de petiționari

Categoriile de petiționari

Analiza categoriilor de petenți din anii precedenți relevă că pe primul loc se află petițiile care parvin de la deținuți (excepție făcînd anul 2008, în care acest loc era ocupat de persoanele angajate în câmpul muncii), urmînd persoanele angajate în câmpul muncii. De asemenea, CpDOM constată o creștere permanentă a adresărilor de la persoanele cu dizabilități și de la pensionari.

Examinarea cererilor are drept scop identificarea dreptului pretins a fi lezat, verificarea temeiniciei cererii în raport cu cadrul legislativ și normativ, național și internațional, examinarea posibilității de impli-

care a ombudsmanului, iar în cazul în care fapta invocată de către petiționar în cerere depășește competența ombudsmanului, este identificată instituția cu atribuțiile necesare pentru soluționarea cazului.

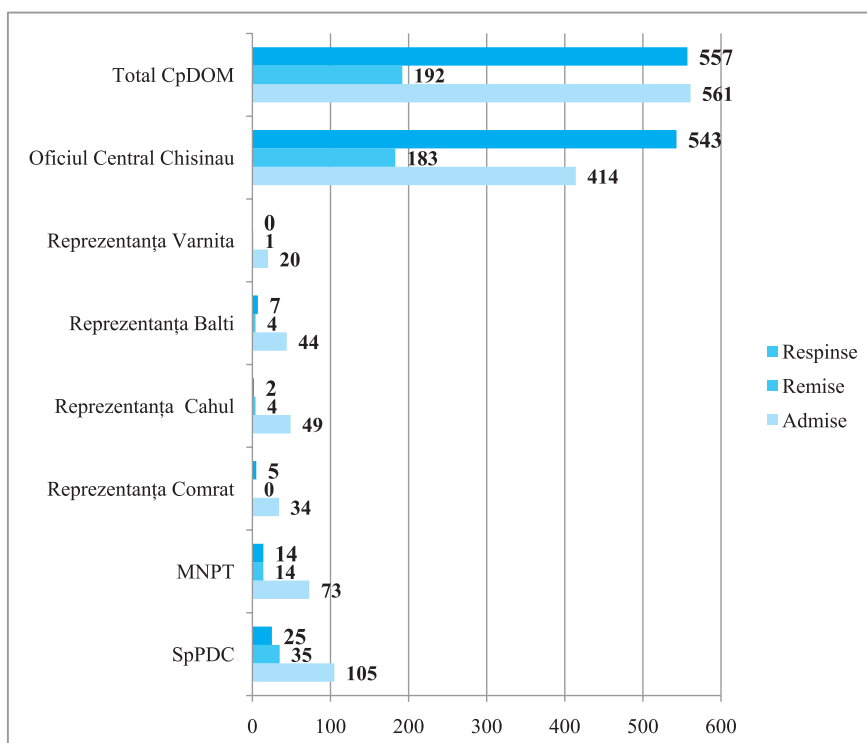
Clasificarea petițiilor în funcție de decizia adoptată

Din cele 1310 de petiții, înregistrate în instituție, 561(42,8%) au fost acceptate spre examinare. În aceste cazuri au fost emise acte de reacționare; a fost solicitat concursul organelor abilitate și al persoanelor cu funcții de răspundere, au fost solicitate informații, documente și materiale necesare, au fost efectuate vizite de monitorizare și înaintate propuneri de modificare a legislației etc.

În 192 (14,7 %) de cazuri cererile au fost remise spre examinare autorităților competente cu trimitere la prevederile art.21 alin.1 lit.c) din Legea cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul) nr. 52 din 03.04.2014, fiind instituit controlul avocatului parlamentar asupra rezultatelor examinării. La alte 557 (42,5 %) de cereri au fost oferite explicațiile de rigoare în temeiul art.18 din legea sus-numită, petiționarilor fiindu-le indicate procedurile pe care sînt în drept să le folosească pentru a-și apăra drepturile și libertățile.

Comparativ cu anii precedenți, în ultimii ani instituția avocatului parlamentar

Clasificarea petițiilor în funcție de decizia adoptată

și-a schimbat modalitatea de activitate, implicându-se mai activ în problemele abordate de către cetățeni. Astfel, dacă în anul 2008 au fost admise spre examinare circa 21% din petiții, fiind remise aproximativ jumătate din numărul total, pe parcursul anilor numărul petițiilor admise a crescut permanent, cota-parte a petițiilor admise în anul 2014 constituind 42.8 %.

Instruirea juridică prin intermediul audiențelor desfășurate de către ombudsmani și angajații CpDOM

(în conformitate cu punctul 5 lit.c) din Regulamentul Centrului pentru Drepturile Omului, a structurii, a statului de funcții și a modului de finanțare a acestuia aprobat prin Hotărârea Parlamentului nr. 57-XVI din 20.03.2008)

Repartizarea cererilor conform prevederilor art.21 alin.(1) din Legea cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul) nr. 52 din 03.04.2014

PETIȚII	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008
Admise	42.8%	45.43%	57.59%	44.87%	42.96%	34.48%	21.07%
Remise	14.7%	19.28%	16.08%	18.12%	26.91%	33.47%	43.75%
Restituite	42.5%	35.29%	26.33%	37.02%	30.14%	31.65%	35.17%

Petițiile cetățenilor și informația primită în cadrul audiențelor constituie pentru ombudsmani una din sursele importante de identificare a problemelor de sistem și a lacunelor legislative.

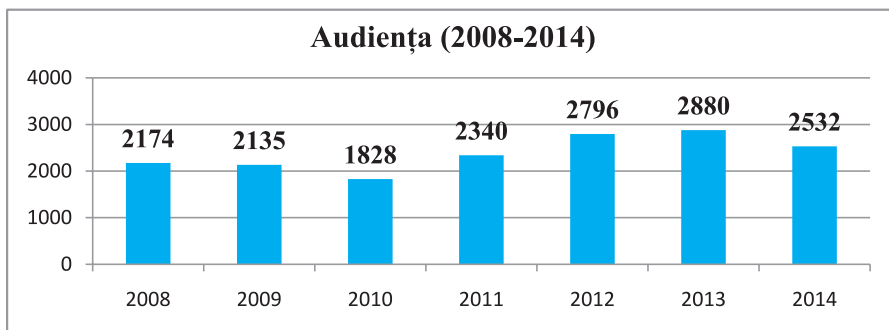
Primirea în audiență a cetățenilor are loc zilnic în sediul CpDOM și a reprezentanțelor CpDOM din Bălți, Cahul, Comrat și Varnița, precum și în sediile autorităților publice locale sau în instituțiile și organizațiile indicate de ombudsmani.

Conform prevederilor art.19 alin.(5) din Legea cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsman) nr.52 din 03.04.2014, Avocatul Poporului primește persoane în audiență cel puțin o dată pe lună, conform regulamentului aprobat de către acesta. În celelalte zile, petiționarii sînt primiți în audiență de către funcționarii instituției.

Pe parcursul anului 2014 funcționarii CpDOM au primit în audiență 2532 cetățeni, dintre care 914 (36%) de petiționari

au pretins că le-au fost lezate drepturile și libertățile garantate de Constituția Republicii Moldova.

În reprezentanțele din teritoriu s-au adresat cetățeni după cum urmează: la Reprezentanța CpDOM în UTA Găgăuzia, Comrat s-au adresat 836 (33%) de persoane, la Reprezentanța Cahul s-au adresat 483(19%) de petiționari, la Reprezentanța Bălți au apelat 145 (5.7%) de persoane, la Reprezentanța Varnița - 154 (6%) de petiționari.

Acte de reacționare

Urmare a examinării cererilor admise, au fost întocmite și înaintate autorităților

competente în legătură cu încălcările drepturilor constituționale ale cetățenilor următoarele acte de reacționare:

Tipul acțiunii/actului de reacționare	2014	2013*	2012*	2011*	2010*	2009*	2008*
Aviz (în temeiul art.24 alin.1 din Legea cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul) nr. 52 din 03.04.2014) *în anii 2008-2013, în baza art.27 din Legea cu privire la avocații parlamentari nr.1349 din 17.10.1997	99	74	77	95	144	68	13
Demersuri (pentru intentarea unui proces penal/disciplinar în privința persoanei cu funcții de răspundere care a comis încălcări ce au generat lezarea considerabilă a drepturilor și libertăților omului (art.25 lit. b) Legea nr. 52) din 03.04.2014) *în anii 2008-2013, în baza art.28 lit.d) din Legea cu privire la avocații parlamentari nr.1349 din 17.10.1997	19	18	22	13	32	33	8
Sesizări asupra cazurilor de încălcări ale eticii de serviciu, tergiversare și birocrațism, în temeiul art.25 alin. (1) lit.d) Legea nr. 52 din 03.04.2014) * în anii 2008-2013, în temeiul art.31 din Legea nr.1349)	13	45	15	14	59	2	-

Sesizări la Curtea Constituțională (în temeiul art.26 din Legea nr.52) din 03.04.2014) * în anii 2008-2013, în temeiul art.31 din Legea nr.1349 din 17.10.1997	4	8	6	7	10	-	2
Acțiuni în judecată/cereri cu privire la intervenirea în proces pentru a depune concluzii (în conformitate cu art. 74 CPC)	12/12	26/15	15/44	6	6	-	-
Rapoarte tematice	4	9	6	9	24	-	-
Acorduri de conciliere	3	5	4	8	1	-	-
Autosesizări	52	43	52	22	-	-	-
Propuneri de perfecționare a legislației în domeniul drepturilor omului (prezentate Parlamentului și Guvernului în temeiul art.27 lit.a) din Legea cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul) nr. 52 din 03.04.2014 * în anii 2008-2013 prezentate Parlamentului și Guvernului în temeiul art.29 lit.a) din Legea nr.1349 din 17.10.1997	7	8	11	11	28	5	10
Propuneri privind îmbunătățirea aparatului administrativ în temeiul art.29 lit.b) din Legea nr.1349	13	19	19	7	-	-	-
Sesizare pentru efectuarea investigațiilor de expertiză (art.24 lit.e) în temeiul art.24 alin.1 din Legea cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul) nr. 52 din 03.04.2014	3						
Total	241	270	271	192	304	108	33

Avize cu recomandări

(art. 24 din Legea cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsman))

În situațiile în care se constată încălcări ale drepturilor petiționarilor, ombudsmanii prezintă organelor sau persoanelor cu funcții de răspundere ale căror decizii sau acțiuni (inacțiuni) încalcă, în opinia lor, drepturile și libertățile constituționale ale omului, avize care conțin recomandări privind măsurile ce urmează a fi luate pentru repunerea imediată în drepturile încălcate a petiționarului.

În anul 2014 au fost întocmite 99 de avize cu recomandări, care au fost transmise în adresa autorităților publice centrale și locale. Pentru comparație, în anul precedent au fost elaborate 74 de avize cu recomandări, iar în anul 2012 au fost elaborate 77 avize cu recomandări.

Din numărul total de avize, 38 au fost înaintate în adresa autorităților publice locale. Subiectele abordate în avizele către aceste autorități sînt diverse: probleme ce vizează asigurarea accesului persoanelor cu dizabilități la organele publice, mai ales la cele din sfera socială, asigurarea dreptului la un trai decent, îngrădirea dreptului la informare a cetățenilor, lezarea dreptului constituțional la protecția socială al persoanelor cu dizabilități, respectarea dreptului de proprietate privată, asigurarea condițiilor în instituțiile de învățămînt, repunerea în drepturi a copiilor minori și întreprinderea măsurilor pentru combaterea fenomenului de violență în familie.

Ca în anii precedenți, din totalul avizelor expediate autorităților, avizele adresate Ministerului Justiției, inclusiv instituțiilor subordonate, țin în mare parte de necesitatea de ameliorare a condițiilor de deten-

Instituția vizată	2014	2013	2012	2011
Guvernul și autoritățile publice centrale	-	4	1	7
Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei, inclusiv instituțiile subordonate	8	8	13	18
Ministerul Educației și instituțiile subordonate	5	3	7	11
Ministerul Afacerilor Interne, inclusiv subdiviziunile subordonate și serviciile deconcentrate	8	3	16	18
Ministerul Justiției, inclusiv instituțiile subordonate	18	22	16	23
Sistemul judecătoresc	-	3	-	1
Procuratura Generală și organele procuraturii	-	1	-	3
Autoritățile publice locale	38	12	11	5
Primăria/Consiliul municipiului Chișinău	5	9	1	7
Persoane juridice	2	7	7	1
Ministerul Apărării și instituțiile subordonate	-	1	3	1
Ministerul Finanțelor	-	-	1	-
Ministerul Culturii	3	1	-	-
Ministerul Agriculturii	1	-	-	-
Ministerul Dezvoltării Regionale și Construcției	1	-	-	-
Ministerul Sănătății	10	-	-	-
Total	99	74	77	95

ție, de asigurarea spațiului în încăperile de detenție, în conformitate cu standardele pentru deținuți și cu privire la alte aspecte care țin de asigurarea standardelor minime pentru aceștia.

E., locuitoare a satului Miclești, raionului Criuleni s-a adresat la Oficiul Avocatului Poporului.

Petiționara a solicitat intervenția ombudsmanului pentru soluționarea problemei ce ține de comiterea actelor de violență de către M. asupra nepoților minori ai petiționarei, agresoarea fiind chiar mamă a acelor copii.

Petiționara a menționat că la 08.05.2014, când se întorcea de la școală, minora H. a fost lovită cu sapa de către M., pe una din ulițele satului, iar pe 09.07.2014 minora a fost agresată fizic din nou de M..

Avocatul parlamentar a înaintat Inspectoratului de Poliție Criuleni un aviz cu solicitarea de a începe urmărirea penală a agresorului. În cadrul examinării cazului dat, faptele menționate în aviz au fost confirmate parțial. În privința cet. M a fost începută o procedură contravențională, fiindu-i aplicată amendă în mărime de 25 u.c.(500 lei).

A.C., locuitoare a satului Măgdăcești raionul Criuleni, s-a adresat la CpDOM. Petiționara a invocat lezarea dreptului constituțional la ocrotirea sănătății. În urma demersului ombudsmanului, procuratura a cercetat circumstanțele acestui caz și a dispus începerea urmăririi penale pentru faptul că personalul medical al Spitalului Clinic Municipal nr.1 din Chișinău a traumatizat copilul nou-născut, prin neacordarea ajutorului medical petiționarei în măsura și la timpul necesare pe durata nașterii. Drept rezultat, copilul manifestă un grad sever de dizabilitate. În acest caz a fost pornită urmărirea penală pentru încălcarea din neglijență a regulilor și metodelor de acordare a asistenței medicale.

Ombudsmanii au adresat mai multe avize Ministerului Sănătății. Subiectele abordate țin de dreptul la ocrotirea sănătății, prin îngădirea accesului la servicii de sănătate calitative, respectarea dreptului copilului la un mediu sănătos și la alimentație sănătoasă în cadrul instituțiilor de învățământ, lezarea dreptului la învățătură, manifestat prin faptul că medicul de familie refuză eliberarea certificatului despre starea sănătății copilului, în cazul în care nu este

vaccinat, respectarea dreptului pacientului la informare, precum și protejarea copiilor față de abuzuri, neglijență și oferirea asistenței recuperatorii.

În majoritatea cazurilor instituțiile vizate au ținut cont de recomandările ombudsmanilor și au întreprins măsurile de rigoare, în limita resurselor financiare alocate, sau au oferit asigurări că recomandările vor fi îndeplinite în termene proximale.

Demersurile pentru intentarea unui proces disciplinar sau penal

(art. 25 lit.b) din Legea cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsman))

Pe parcursul anului 2014 ombudsmanii au intervenit de 19 ori (în 2013 - de 14 ori) în fața organelor competente cu demersuri pentru intentarea proceselor disciplinare sau penale în privința persoanelor cu funcții de răspundere care au comis încălcări ce au lezat în mod considerabil drepturile și libertățile omului, după cum urmează:

- Procuratura Generală și procuraturile raionale – 15
- Inspectoratul de Stat al Muncii – 3
- Ministerul Afacerilor Interne – 1

În acest context, Procuraturii Generale și procuraturilor raionale le-au fost adresate 12 demersuri pentru intentarea procedurii penale, fiind pornite trei dosare penale. În cazul a cinci demersuri a fost refuzată pornirea urmăririi penale, iar patru demersuri sînt în proces de examinare. În cadrul activității Mecanismului Național de Prevenire a Torturii, i-au fost înaintate Procuraturii Generale trei demersuri referitoare la aplicarea torturii și a tratamentelor inumane și degradante. În două cazuri s-a dispus prin ordonanță neînceperea urmăririi penale, iar un caz se află în proces de examinare. În adresa Inspectoratului de Stat al Muncii au fost înaintate trei demersuri pentru intentarea procedurii penale. Ele se află în proces de examinare.

De asemenea, au fost înaintate patru demersuri de intentare a procedurii disciplinare, care au fost expediate în adresa Ministerului Afacerilor Interne (1), Procuraturii Generale și procuraturilor raionale (2).

Într-un caz s-a refuzat începerea procedurii disciplinare, iar celelalte trei cazuri se află în proces de examinare.

În atenția avocatului parlamentar a ajuns cazul copiilor Ș.A., în vîrstă de 7 ani, și Ș.C., în vîrstă de 2 ani. Pentru examinarea obiectivă a situației acestor copii, ombudsmanul s-a sesizat din oficiu acumulînd informațiile și materialele necesare. Ombudsmanul a constatat că minorii sînt crescuți de mama acestora, Ș.T. și concubinel ei D.G., iar situația acestei familii se află în vizorul autorităților din 2012. S-a mai stabilit că minora Ș.A. venea la școală flămîndă și murdară, că mama și concubinel ei făceau abuz de alcool, că familia trăiește într-o odaie insalubră, în mizerie, întuneric și dezordine. În 2012, copilul Ș.A. a fost agresat de către D.G.. În acest caz a fost pornită urmărirea penală. În martie 2014 a avut loc plasamentul de urgență al mamei împreună cu copii la Centrul Maternal din Cahul, întrucît copilul a fost din nou agresat de concubin. La data de 26.06.2014, Judecătoria Cahul a emis o decizie prin care D.G. este recunoscut vinovat și i-a fost stabilită o pedeapsă sub formă de muncă neremunerată în folosul comunității în mărime de 120 ore.

Sesizări

((art.25 lit.d) din Legea cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsman))

În temeiul prevederilor art. 25 lit.d) din Legea cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsman)) au fost înaintate 13 sesizări în adresa persoanelor cu funcții de răspundere de toate nivelurile pe marginea cazurilor de neglijență în serviciu, de încălcare a eticii de serviciu, de tergiversare și birocratism. În comparație cu anul 2013 au fost înaintate 11 sesizări, după cum urmează:

- Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei - 1
- Ministerului Educației - 2
- Guvernului Republicii Moldova - 2

- Agenției Relații Funciare și Cadastru -1
- Ministerului Justiției - 1
- Autorităților publice locale -2
- Executorului judecătoresc - 1
- Ministerului Afacerilor Interne - 1

Au fost scoase în evidență următoarele probleme de sistem:

- neglijență în serviciu și încălcarea eticii de serviciu;
- dezacordul cu acțiunile reprezentanților administrației publice locale;
- condițiile de detenție în penitenciare;
- lezarea dreptului la proprietate privată;
- neachitarea indemnizației pentru copil adoptat de către administrația publică locală de gradul doi;
- lezarea dreptului la familie;
- lezarea dreptului copilului de a crește într-un mediu favorabil pentru dezvoltarea armonioasă fizică și psihică, dreptul la asistență și protecție socială, dreptul la învățătură;

Cazurile de neglijență și iresponsabilitate a persoanelor cu funcții de răspundere, constatate de CpDOM, generează încălcări grave ale drepturilor omului. Cel mai des afectați în asemenea cazuri sînt copiii, persoanele cu dizabilități și persoanele în vîrstă.

Concilierea părților (art. 23 alin (3) din Legea cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsman))

Medierea reprezintă o modalitate alternativă de soluționare pe cale amiabilă, cu ajutorul unei terțe persoane, a conflictului dintre părți. Pe parcursul anului 2014, ombudsmanii, în calitate de mediatori, au soluționat trei cazuri prin concilierea părților. În aceste cazuri, concilierea s-a finalizat cu semnarea unor acorduri de conciliere, fapt care a constituit temei pentru încetarea procesului de examinare a cererilor. Considerăm că materializarea prin acest procedeu a atribuțiilor de mediator urmează a fi utilizat cît mai mult în cazurile în care se impune un asemenea mod de soluționare a conflictelor.

În adresa ombudsmanului s-au adresat cet. G. și cet. D., domiciliat în satul Negrești, raionul Strășeni. În petiție este menționat că la 25.05.2010, prin Hotărîrea Judecătorei Strășeni, s-a decis adopția copiilor A. și G. de către petiționare. La 29.06.2010, G. și D. i-au adresat Primăriei localității Negrești o cerere de stabilire și achitare a indemnizației pentru copilul adoptat, conform Regulamentului cu privire la condițiile de stabilire și plată a indemnizațiilor pentru copiii adoptați. Petiționara G. menționează că nu a primit nici un răspuns la cererea depusă. Abia la 13.05.2014, cînd s-a adresat în mod repetat autorității tutelare cu aceeași solicitare, i-a fost îminată copia Deciziei Consiliului sătesc Negrești din 17.12.2010, prin care a fost decisă respingerea cererii. Aceeași situație s-a înregistrat și în cazul celui de-al doilea copil. Ombudsmanul a examinat acest caz și părțile au ajuns la un consens. Acordul de conciliere semnat de părți prevede că Consiliul Negrești va emite o altă decizie cu privire la stabilirea și plata indemnizației retroactiv, fără nici o limitare în termen, părinților adoptatori. În afară de aceasta, ombudsmanul a înaintat cerere de chemare în judecată privind repararea prejudiciului material și moral, privind anularea Deciziei din 17.12.2010 „Cu privire la stabilirea indemnizației pentru copilul adoptat”, decizia emisă de Consiliul sătesc Negrești, raionul Strășeni și obligarea Consiliul Negrești la emiterea unei alte decizii cu privire la stabilirea și plata indemnizației retroactiv, fără nici o limitare în termen, părinților adoptatori.

- 1 S.C., invalid de gradul II, s-a adresat cu o petiție la Reprezentanța Bălți, în care a invocat faptul că s-a adresat Fondului Municipal de Susținere Socială a Populației Bălți cu o cerere scrisă, însă autoritatea a refuzat să-i primească cererea. După mai multe acțiuni întreprinse de Instituția ombudsmanului în cadrul procedurii de mediere, părțile acestui

- conflict au semnat un acord de conciliere. Fondul Municipal de Susținere Socială a Populației Bălți a acceptat și a examinat cererea petiționarului.
- 2 În cadrul medierii unui caz din Hîncești, ombudsmanul a soluționat conflictul dintre A.G., un tînăr cu dizabilități, care se deplasează cu ajutorul unui scaun rulant, și administrația clubului de noapte „Rubin” din Hîncești, care a îngădit accesul tînărului în club, pe motiv că se deplasează în scaun rulant. Părțile au convenit să soluționeze incidentul din 12.07.2014 pe cale amiabilă și au semnat un acord de conciliere.
 - 3 Redactorul-șef al Revistei „Наше поколение” s-a adresat la CpDOM, invocînd refuzul neîntemeiat al conducerii ÎS Complexul „Casa Presei” de a prelungi contractul de arendă. După inițierea procedurii de conciliere, la 29.10.2014 a fost semnat un acord de conciliere. Părțile au convenit asupra prelungerii contractului de arendă.

Înaintarea acțiunilor civile (în temeiul art.25 din Legea cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsman))

După examinarea cererilor, ombudsmanii au dreptul să adreseze în instanțele de judecată cereri în apărarea intereselor petiționarilor. Acest mecanism este aplicat în cazurile de încălcare în masă sau gravă a drepturilor și libertăților constituționale ale omului, în cazurile de o importanță socială deosebită sau în cazurile cînd este necesar să fie apărute interesele unor persoane care nu pot folosi de sine stătător mijloacele juridice de apărare.

În perioada de referință, în instanța de judecată au fost trimise 12 cereri de chemare în judecată pentru apărarea intereselor petiționarilor și 12 cereri cu privire la intervenirea în procesul civil, pentru depunerea de concluzii, în temeiul art. 74 din Codul de procedură civilă.

În cererile adresate de ombudsmani în interesele petiționarilor a fost invocată încălcarea drepturilor omului, sub următoarele aspecte:

- îngădirea drepturilor și libertăților fundamentale consfințite în articolele 20,46 și 47 din Constituția Republicii Moldova, dar și de actele internaționale la care Republica Moldova este parte;
- apărarea drepturilor prevăzute de articolele 48 și 50 ale Constituției Republicii Moldova;
- apărarea dreptului la proprietatea privată;
- recuperarea prejudiciului moral și material și anularea Dispoziției pretorului sectorului Rîșcani din 21.01.2014;
- anularea deciziei cu privire la reorganizarea Gimnaziului din satul Troița Nouă din Anenii Noi;
- acordarea de spațiu locativ persoanei revenite din orfelinat;
- anularea Deciziei din 17.12.2010 „Cu privire la stabilirea indemnizației pentru copilul adoptat”, emisă de Consiliul sătesc Negrești, raionul Strășeni și obligarea Consiliului Negrești de a emite o decizie cu privire la stabilirea și plata a indemnizației retroactiv, fără nici o limitare în termen, către părinții adoptatori;
- anularea deciziei din 07.07.2014 a Comisiei pentru protecția copilului aflat în dificultate (Direcția pentru protecția drepturilor copilului sectorului Rîșcani);
- recunoașterea dreptului pretins, cu obligarea Primăriei Lăpușna, raionul Hîncești de a autentifica semnăturile fondatorului și celorlalți membri din Declarația de constituire a gospodăriei țărănești;
- stabilirea domiciliului copilului.

2.DINAMICA DEZVOLTĂRII ȘI POTENȚIALUL ECHIPEI CpDOM

Analiza structurii echipei

La sfîrșitul anului 2014, în cadrul Centrului pentru Drepturile Omului din Moldova își desfășurau activitatea 40 de angajați, la 55 de unități aprobate conform statului de personal.

În ceea ce privește dinamica resurselor umane, față de situația din anul 2008, în 2014, se remarcă o creștere semnificativă a numărului de salariați, cu 37,9%, mai ales datorată angajării lor în funcții publice de execuție, fapt motivat de creșterea atractivității acestei instituții.

Dinamica numărului de angajați CpDOM

Indicatori	Anul 2008	Anul 2014	Dinamica absolută (persoane)	Dinamica relativă
			2014/2008	2014/2008
Unități aprobate conform statului de personal	55	55	-	-
Număr de angajați	29	40	+11	137,9

În funcție de poziția ocupată în cadrul CpDOM, structura personalului este următoarea la sfârșitul anului 2014:

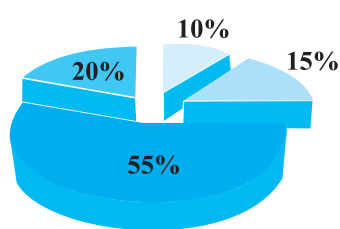
- Funcționari care dețin funcții de demnitate publică – 4 persoane
- Funcționari publici cu funcții de conducere - 6 persoane
- Funcționari publici cu funcții de execuție - 22 persoane
- Personal de deservire tehnică care asigură funcționarea autorităților publice și personal auxiliar - 8 persoane.

Structura personalului după funcții

Funcționarii publici, inclusiv funcționarii care dețin funcții de demnitate publică, constituie majoritatea în structura echipei Centrului pentru Drepturile Omului din Moldova.

În structura funcțiilor publice din cadrul Centrului pentru Drepturile Omului

Structura personalului după funcții

- Funcționari care dețin funcții de demnitate publică
- Funcționari publici cu funcții de conducere
- Funcționari publici cu funcții de execuție
- Personal de deservire tehnică ce asigură funcționarea autorităților publice și personal auxiliar

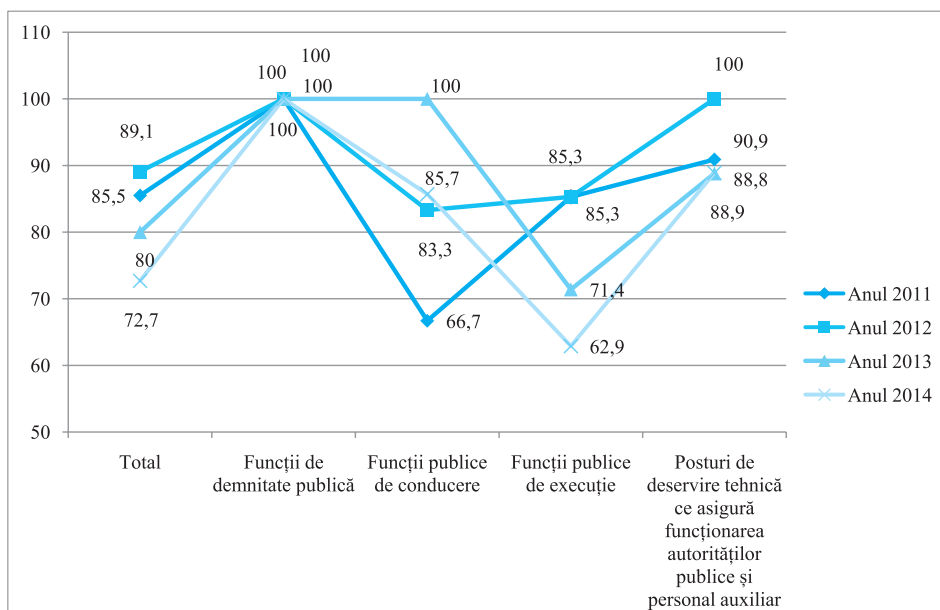
din Moldova, ponderea funcțiilor publice de execuție constituie 55%. Numărul funcțiilor publice de conducere (inclusiv funcțiile de demnitate publică) constituie 25%, fapt care corespunde normelor privind instituirea subdiviziunilor structurale ale autorității publice, aprobate prin Anexa nr.2 la Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr.1001 din 26.12.2011 privind punerea în aplicare a unor acte legislative. Astfel, unei

funcții publice de conducere îi revin în mediu pentru o autoritate publică 2,2 funcții publice de execuție.

Gradul de ocupare a funcțiilor publice și a posturilor

Gradul de ocupare a unităților de personal a fost calculat drept raportul dintre numărul salariaților și efectivul-limită de personal pe categorii.

Gradul de ocupare a unităților de personal, în procente

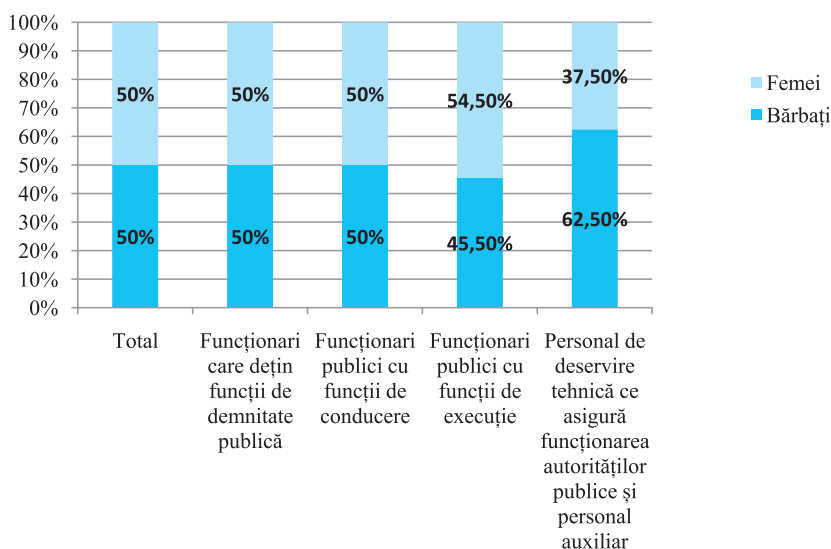
Analiza datelor denotă faptul că gradul de ocupare a funcțiilor publice și a posturilor din cadrul instituției este unul rezonabil. Este relevant pentru situația analizată gradul înalt de ocupare a funcțiilor de demnitate publică și a posturilor de servicii tehnice care asigură funcționarea autorității

publice. Este înregistrată o creștere a gradului de ocupare a funcțiilor publice de conducere cu 19,0% în 2014, față de anul 2011.

Numărul salariaților după sex pe categorii de personal, în Centrul pentru Drepturile Omului din Moldova, este prezentat în următoarea diagramă:

Analiza factorilor de gen și vîrstă la funcționarii publici și alte categorii de salariați

Structura cumulativă a personalului după gen

Datele generale relevă o structură uniformă a personalului din perspectiva de gen. Astfel, atât ponderea bărbaților, cât și cea a femeilor în numărul total de salariați constituie 50%. Totodată, ponderea bărbaților care ocupă funcții publice de execuție constituie 45,5%, iar cea a femeilor - 54,5%. Posturile de deservire tehnică ce asigură funcționarea autorităților publice și posturile auxiliare sînt ocupate preponderent de către bărbați (62,5 %).

După cum se poate observa din datele reflectate în tabel, majoritatea angajaților se încadrează în categoria de vîrstă cuprinsă în intervalul 25 - 54 de ani, fapt care relevă posibila existența a unui potențial ridicat al forței de muncă.

Structura personalului după vîrstă, persoane

Categoria funcției	Vîrstă sub 25 ani	Între 25-54 ani	55 ani și peste	Total
Efectiv (total)	-	40	4	44
Funcționari	-	34	2	32
Personal de deservire tehnică ce asigură funcționarea autorităților publice și personal auxiliar	-	6	2	8

Analiza nivelului de pregătire profesională a personalului

Tabelul ce urmează prezintă structura nivelului de pregătire profesională a salariaților, grupată în raport cu funcția ocupată.

Structura personalului după nivelul de pregătire profesională

	Funcționari care dețin funcții de demnitate publică, persoane	Funcționari publici de conducere, persoane	Funcționari publici de execuție, persoane	Personal de deservire tehnică ce asigură funcționarea autorităților publice și personal auxiliar, persoane	Total, persoane	Structura, %
Total	4	6	22	8	40	100,0
Doctorat	1	1	1	-	3	7,5
Master	1	-	10	-	11	27,5
Licență	2	5	11	4	22	55,0
Studii medii de specialitate	-	-	-	4	4	10,0

După cum se poate observa, 90% din totalul angajaților au studii superioare și postuniversitare, fapt care confirmă că persoanele care ocupă posturile respective corespund condițiilor înaintate pentru a ocupa o funcție publică, condiții prevăzute de art.27 alin.(2) din Legea nr. 158 din 04.07.2008 cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public.

Angajații cu studii medii de specialita-

te ocupă ponderea de 10 % din totalul de personal și își desfășoară activitatea în cadrul Serviciului administrativ, avînd funcții de șofer.

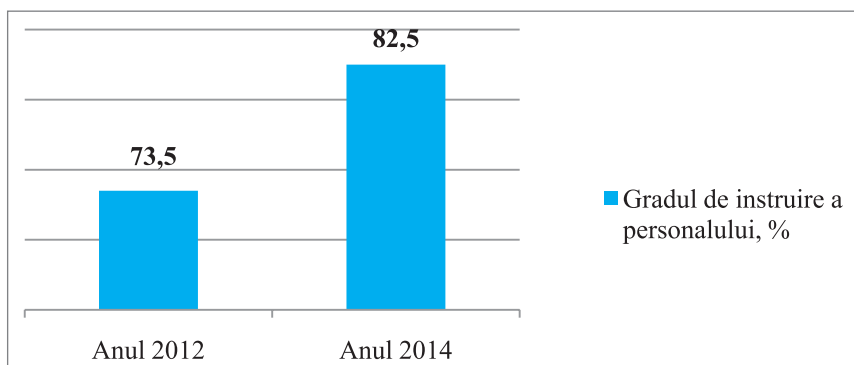
35% dintre angajați dispun de o pregătire postuniversitară, instituția dispunînd de personal bine pregătit în domeniile de activitate corespunzătoare funcțiilor ocupate.

Date despre dezvoltarea profesională a salariaților

Instruirea reprezintă un proces planificat care permite oferirea de informații, cunoștințe, abilitați necesare pentru desfășurarea unei activități performante de către orice salariat în funcția pe care o ocupă. Potrivit art. 37 din Legea cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public nr.158 din 04.07.2008, autoritatea publică trebuie să asigure dezvoltarea profesională a personalului sau să întreprindă acțiuni pentru a satisface aceste necesități.

Astfel, una din prioritățile-cheie pe termen scurt și mediu în activitatea instituției o constituie sporirea capacităților manageriale și profesionale ale personalului. Acest obiectiv este atins prin identificarea și asigurarea unor programe de instruire pentru diferite categorii de personal în raport cu necesitățile acestora și cerințele impuse de standardele din domeniu.

33 de angajați (dintre care 28 de funcționari publici) au beneficiat de instruire în 2014. Ei au participat la 3691 ore de instruire per total. Capacitățile profesionale ale angajaților au fost dezvoltate atât în cadrul

Gradul de instruire a personalului în dinamică

activităților de instruire internă, cât și al celor de instruire externă.

În anul 2014 se remarcă o creștere semnificativă de cca 9% față de anul 2012 a numărului angajaților care au beneficiat de instruire, deci a gradului de instruire al personalului, fapt care demonstrează că una din prioritățile politicii de personal din cadrul instituției o reprezintă dezvoltarea profesională a personalului.

Implementarea politicilor de personal

Pe parcursul anului 2014 s-a reușit implementarea în cadrul Centrului pentru Drepturile Omului a sistemului de management prin obiective. Acest sistem constă în stabilirea obiectivelor la toate nivelurile (organizație, subdiviziune, funcționar pu-

blic), planificarea activității pentru atingerea acestora, urmată de o evaluare a performanțelor). Astfel, obiectivele și rezultatele evidențiate la nivel de instituție pot fi distribuite la nivel de fiecare subdiviziune și funcționar public, în funcție de contribuția acestora. În afară de acestea, a fost implementată politica de motivare nefinanciară a personalului, care favorizează apariția unui proces de comunicare internă eficient, stabilirea unor relații interpersonale pozitive și minimizarea fluctuației de cadre. Pe lângă alte măsuri de motivare, angajații au fost antrenați în activități care sînt în concordanță cu interesele de creștere profesională, oferindu-le fiecăruia posibilitatea de a-și manifesta din plin potențialul.

2. BUGETUL INSTITUȚIEI NAȚIONALE A OMBUDSMANULUI ȘI EXECUTAREA LUI

Centrul pentru Drepturile Omului din Moldova este o instituție de stat independentă cu statut de persoană juridică și dispune de buget propriu care face parte din bugetul de stat.

În cadrul celei de-a doua sesiuni a Subcomitetului de acreditare al Comitetului Internațional de Coordonare a Instituțiilor Naționale pentru Drepturile Omului (ICC) (16-18 noiembrie 2009, Geneva), Centrul pentru Drepturile Omului din Moldova a fost acreditat cu statutul B, ceea ce înseamnă că instituția este parțial conformă cu Principiile privind Statutul Instituțiilor Naționale pentru Promovarea și Protecția Drepturilor Omului (Principiile de la Paris).

Subcomitetul de acreditare al ICC și-a exprimat în Recomandarea sa aprecierea pentru activitatea Centrului pentru Drepturile Omului „care se desfășoară în condiții dificile, mai ales din cauza insuficienței resurselor financiare alocate instituției, fapt care afectează capacitatea Centrului de a-și realiza competențele în mod eficient”.

Totodată, Subcomitetul a constatat că lipsa de finanțare adecvată este o problemă structurală a CpDOM. În ciuda eforturilor deosebite depuse de instituție, finanțarea

inadecvată subminează capacitatea de a angaja personal, de a beneficia de spații dotate și de a desfășura activități.

Mai nou, urmare a evaluării Republicii Moldova prin prisma mecanismului Evaluării Periodice Universale, în cadrul celei de-a 19 sesiuni a Consiliului ONU pentru Drepturile Omului din perioada 14-16 martie 2012, a fost adoptat **Raportul final privind Evaluarea Republicii Moldova (A/HRC/19/18)**. Pentru țara noastră au fost formulate **122 de recomandări**, acestea fiind acceptate parțial sau integral. Pe marginea acestora, în 2016, Republica Moldova urmează să prezinte un raport amplu privind implementarea sau realizarea lor la nivel național. **Din cele 122 recomandări patru se referă la asigurarea independenței Centrului pentru Drepturile Omului și sporirea finanțării instituției astfel încât aceasta să-și poată realiza eficient atribuțiile**

Conform Planului de finanțare aprobat de Ministerul de Finanțe pentru 12 luni ale anului 2014, pentru Centrul pentru Drepturile Omului din Moldova au fost aprobate surse financiare la componenta de bază, de 5989,3 mii lei, iar la componenta Strategia Justiției - 1999,3 mii lei.

Executarea planului de finanțare pentru 12 luni ale anului 2014 conform clasificării bugetare este următoarea:

Analiza executării bugetului CpDOM în anul 2014, componenta de bază

Denumirea indicilor	Anul 2014 planificat, mii lei	Anul 2014 executat, mii lei	Cota executării bugetului,%
Remunerarea muncii	3445.7	3445.6	100.00
Plata mărfurilor și serviciilor	1518.4	1215.5	80.05
Procurarea mijloacelor fixe	28.8	28.8	100.00
Deplasările în interes de serviciu	27.5	27.5	100.00
Contribuțiile la bugetul asigurărilor sociale de stat	755	754.9	100.0
Contribuțiile la asistența medicală	129.6	129.5	99.9
Indemnizații pentru incapacitatea temporară de muncă achitate din contul mijloacelor angajatorului	30.9	30.9	100
Transferurile peste hotare	53.4	52.7	98.7
TOTAL	5989.3	5685.4	94.93

Informația prezentată mai sus reflectă faptul că la componenta de bază a avut loc neexecutarea bugetului pentru anul 2014 în sumă de 303,9 mii lei. La sfârșitul anului 2014 instituția nu și-a putut onora mai multe plăți contractuale. Cauza ține de remiterea de către Trezoreria de Stat a ordinelor de plată neexecutate în sumă de 274,8 mii lei, cu explicarea motivului de neexecutare - neatingerea nivelului de venituri aprobat (precizat) prin Legea bugetului de stat pentru anul 2014. Suma restantă de 29,1 mii lei este formată din solduri nefolosite la contracte și rezerva de mijloace financiare, planificată pentru cheltuieli legate de schimbarea denumirii instituției, panourilor, ștampilelor și a altor cheltuieli, legate de reorganizarea instituției, care au fost prevăzute să aibă loc în anul 2014. Din cauza nedefinitivării și neadoptării cadrului legal, care urma să reglementeze funcționarea Oficiului Avocatului Poporului, aceste schimbări nu au avut loc.

Din tabelul prezentat mai jos putem constata că o bună parte din mijloacele alocate pe parcursul anilor pentru întreținerea Centrului pentru Drepturile Omului, și anume aproape 60%, a fost folosită pentru retribuirea muncii angajaților, asigurată în conformitate cu prevederile Legii cu privire la sistemul de salarizare a funcționarilor publici nr.48 din 22.03.2012 și Hotărârii Guvernului R.Moldova Nr.331 din 28.05.2012 privind salarizarea funcționarilor publici.

Nivelul salariilor de funcții a funcționarilor CpDOM este mai mic în comparație cu salariile de funcții ale funcționarilor publici din Secretariatul Parlamentului, Cancelaria de Stat, Curtea Constituțională, CNA etc. Nivelul de salarizare a funcționarilor CpDOM nu a fost ridicat la nivelul de salarizare a funcționarilor din instituțiile menționate mai sus, deși sarcinile angajaților centrului sînt foarte importante și contribuie direct la atingerea unor obiective complexe și importante.

Circa 15% din mijloace sînt folosite pentru achitarea la bugetul de stat a contribuțiilor de asigurări sociale de stat și a primelor obligatorii de asistență în medicină.

Circa 1% din mijloace este folosit pentru plata cotizațiilor de membru în cadrul organizațiilor internaționale de specialitate (Asociația Ombudsmanilor și Mediatorilor Francofoni, Institutul Internațional al Ombudsmanului, Institutul European al Ombudsmanului, Asociația ENOC (Rețeaua europeană a ombudsmanilor pentru copii), la care Centrul pentru Drepturile Omului este membru cu drept de vot.

Una din probleme ține de suma mijloacelor financiare alocate pentru întreținerea instituției, care constituie doar 20-25% din total și cea prevăzută pentru procurarea mijloacelor fixe – circa 1%. Cheltuielile pentru întreținerea instituției se distribuie pentru arendarea spațiilor (oficiul central și reprezentanțele), plata pentru serviciile de telecomunicație și de poștă, întreținerea mijloacelor de transport, lucrările IT, paza interdepartamentală, reparațiile curente ale utilajului și ale inventarului, pentru achiziționarea cărților și abonarea la edițiile periodice, serviciile editoriale: tipărirea broșurilor informative care ulterior sînt distribuite beneficiarilor, a materialelor promoționale, a rapoartelor, procurarea rechizitelor de birou, a materialelor și obiectelor de uz curent necesare în activitate.

Cu toate că pe parcursul anilor se planifică mijloace pentru deplasări peste hotare pentru a participa la evenimentele internaționale din domeniul drepturilor omului de multe ori nu se pot onora invitațiile pentru a se putea acoperi cheltuielile necesare și obligatorii ale instituției.

Deoarece pentru procurarea mijloacelor fixe rămîne doar 1% din suma totală alocată conform Legii bugetului de stat, un suport material important pentru rezolvarea problemelor materiale ale instituției sînt mijloacele financiare alocate din contul Strategiei de Reformare a Justiției.

Consolidarea capacităților Centrului pentru Drepturile Omului este una dintre direcțiile strategice ale Pilonului VI „Respectarea drepturilor omului în sectorul justiției” din Strategia de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011-2016, aprobată prin Legea nr. 231 din 25.11.2011.

Executarea bugetului CpDOM pe părți componente în dinamică (anii 2009-2014)

Denumirea indicilor	Anul 2009	Cota parte în buget,%	Anul 2010	Cota parte în buget,%	Anul 2011	Cota parte în buget,%	Anul 2012	Cota parte în buget,%	Anul 2013	Cota parte în buget,%	Anul 2014	Cota parte în buget,%
Remunerarea muncii	1867.7	59.2	1980.5	61.9	1916.8	57.8	2723.8	59.3	3413.4	58.5	3445.6	60.6
Plata mărfurilor și serviciilor	736.1	24.2	586.9	18.3	695.1	20.9	1090.3	23.7	1367	23.4	1215.5	21.4
Procurarea mijloacelor fixe	51	1.6	72.7	2.3	133	4.0		0.0	59.8	1.0	28.8	0.5
Deplasări în interes de serviciu	32.4	1.0	37.4	1.2	50.9	1.5	61.4	1.3	66.1	1.1	27.5	0.5
Contribuțiile la bugetul asigurărilor sociale de stat	373	11.8	435.9	13.6	421.6	12.7	590.8	12.9	746.3	12.8	754.9	13.3
Contribuțiile la asistența medicală	56.7	1.8	66.2	2.1	63.7	1.9	88.8	1.9	111.8	1.9	129.5	2.3
Indemnizații pentru incapacitate temporară de muncă					1	0.03	5.9	0.13	24.3	0.42	30.9	0.54
Transferuri peste hotare	12	0.38	19.1	0.60	36.1	1.09	33.7	0.73	45.7	0.78	52.7	0.93
ÎN TOTAL	3156	100	3198.7	100	3318	100	4595	100	5834	100	5685	100

Conform domeniului specific de intervenție 6.2.2. acțiunea 2, Centrului pentru Drepturile Omului îi revine sarcina de elaborare și implementare a planului de dezvoltare instituțională.

Pentru implementarea acestei acțiuni, la sfârșitul anului 2012 un grup de experți independenți a elaborat Programul de dezvoltare strategică a Centrului pentru Drepturile Omului pentru anii 2013-2017, care a inclus Raportul de analiză și evaluare instituțională a CpDOM.

În cadrul negocierilor asupra Acordului de finanțare dintre Guvernul Republi-

cii Moldova și Uniunea Europeană privind Programul de suport al reformei justiției, o precondiție pentru acordarea suportului suplimentar în volum de 8 milioane de euro, conform principiului „*more for more*” (în funcție de nivelul de avansare a reformelor preconizate) este consolidarea capacităților Centrului pentru Drepturile Omului din Moldova. Din acest considerent, susținerea începerii implementării imediate a Programului de dezvoltare strategică a Centrului pentru Drepturile Omului în vederea raportării ulterioare către partenerii externi a fost prioritară pentru Guvern.

Analiza executării bugetului CpDOM în anul 2014, componenta de realizare a reformei justiției

Denumirea indicilor	Anul 2014 planificat, mii lei	Anul 2014 executat, mii lei	Cota executării bugetului,%
Plata mărfurilor și serviciilor	612.6	595.3	97.2
Procurarea mijloacelor fixe	1386.7	1386.7	100.00
TOTAL	1999.3	1982	99.1

Eforturile conducerii CpDOM de a asigura instituția cu sediu, cu regret, nu s-au soldat cu succes.

Edificiul în care își desfășoară activitatea ombudsmanii și angajații (municipiul Chișinău, strada Sfatul Țării, nr.16) este situat într-o clădire care nu corespunde normelor de construcție și standardelor tehnice. Clădirea se află într-o stare avariată, fapt care prezintă un pericol sporit pentru viața și sănătatea celor care lucrează în ea. Prin scrisoarea nr. 16-3 nr. 4 din 14 ianuarie 2014, Secretariatul Parlamentului Republicii Moldova a reconfirmat faptul că exploatarea continuă a clădirii ar putea crea probleme de securitate pentru viața și sănătatea angajaților, recunoscând nevoia acută pentru un alt spațiu pentru desfășurarea activității instituției.

La solicitările anterioare ale Centrului pentru Drepturile Omului de a i se acorda un alt edificiu potrivit necesităților instituției, Guvernul ne-a informat despre lipsa sediilor disponibile (scrisorile nr. 1904-200 din

15.03.2012 și nr. 1904-394 din 23.05.2013).

În aceste condiții, achiziționarea unui imobil este unica modalitate de soluționare a problemei.

Centrul pentru Drepturile Omului activează din anul 1997 și este unica Instituție Națională de Promovare și Protejare a Drepturilor Omului din țara noastră acreditată potrivit Principiilor de la Paris.

3. AUDITUL CURȚII DE CONTURI AL SITUAȚIILOR FINANCIARE ALE CENTRULUI PENTRU DREPTURILE OMULUI PE EXERCIȚIUL BUGETAR 2013

În anul 2014, Curtea de Conturi a efectuat auditul situațiilor financiare ale Centrului pentru Drepturile Omului pe exercițiul anului bugetar 2013.

Raportul auditului situațiilor financiare ale Centrului pentru Drepturile Omului pe exercițiul anului bugetar 2013 a fost examinat în cadrul ședinței publice a Curții de Conturi din 10 iulie 2014.

În Raportul Curții de Conturi, se constată printre altele că resursele prevăzute pentru întreținerea instituției în anul 2013 au fost executate în proporție de 95,4%. Mijloacele planificate pentru realizarea reformei în domeniul justiției au fost valorificate doar în mărime de 2,9%. În SRJ pentru anul 2013 au fost planificate mijloace financiare în mărime de 9.768.900 lei în scopul procurării unui sediu pentru instituție. Însă, de facto, banii au intrat în contul CpDOM în luna noiembrie. Procedura de procurare a sediului durează de mai mult de o lună, prin urmare Instituția națională a ombudsmanului nu a reușit să valorifice acești bani.

Astfel, din mijloacele financiare alocate din SRJ au fost executate doar 281,5 mii lei.

În Raportul Curții de Conturi se mai menționează că, de la crearea CpDOM și pînă în prezent, instituția nu dispune de sediu propriu, activitatea fiind desfășurată într-o clădire primită în comodat de la Secretariatul Parlamentului Republicii Moldova. Auditorii Curții de Conturi mai notează că edificiul este avariat, cu un grad de rezistență seismică aproape nul și nu corespunde normelor de construcție și standardelor tehnice. Mai mult, Curtea de Conturi a constatat că angajații Centrului își desfășoară activitatea în condiții de risc, nefiindu-le asigurat nivelul de protecție și siguranță necesar. În raportul Curții de Conturi se mai precizează că la etapa efectuării auditului contractul de locațiune dintre Secretariatul Parlamentului și CpDOM nu era prelungit.

Potrivit concluziilor reprezentanților Curții de Conturi, cu toate că majoritatea proceselor operaționale ale Centrului pentru Drepturile Omului corespund și respectă cadrul legal-normativ, există și unele procese în activitate care prezintă dificultăți sau nereguli. Astfel, deficiențele în instituirea sistemului de evidență contabilă au generat un șir de erori și neconformități în contabilizarea mijloacelor publice, care au servit drept bază pentru exprimarea unei opinii rezervate vizavi de Raportul financiar al instituției la situația din 01.01.2014.

Auditorii Curții de Conturi au mai constatat nereguli la implementarea prevederilor Legii privind controlul financiar public intern nr.229 din 23.09.2010.

Reprezentanții Curții au mai stabilit că structura organizatorică a Centrului este una cu subordonări duble, iar delegarea responsabilităților este confuză. Totodată, s-a precizat că acest fapt rezultă din prevederile contradictorii ale cadrului legal instituțional. Deși angajații Centrului au statut de funcționari publici, unele prevederi ale actelor legislativ-normative care reglementează activitatea lor, nu au fost aplicate, fiind constatate neclarități în instituirea unităților structurale, în respectarea proporțiilor la instituirea posturilor, precum și în completarea și avizarea statutului de personal¹⁷².

La ședința publică de examinare a Raportului de audit referitor la CpDOM s-a remarcat faptul că pe parcursul efectuării auditului, Instituția națională a ombudsmanului a întreprins măsuri pentru lichidarea erorilor și deficiențelor atestate: au fost reflectate conturile contabile active în valoare totală de 50,6 mii lei; a fost raportată la componenta mijloace speciale, mijloace fixe și obiecte de mică valoare și scurtă durată suma de 724,3 mii lei; au fost efectuate corectări în evidența contabilă în sumă de 20,4 mii lei; a fost elaborată și aprobată Politica de contabilitate¹⁷³.

Curtea de Conturi a recomandat CpDOM:

- să aprobe și să înainteze Ministerului de Finanțe spre coordonare Politica de contabilitate, în conformitate cu cadrul legislativ în vigoare;
- să desfășoare procedura de inventariere anuală a patrimoniului instituției cu respectarea obligatorie a cerințelor prevăzute de cadrul normativ;

¹⁷² <http://www.ccrm.md/downloadserv.php?file=NzYyL1JPXzE4MjZfSDM3XzlwMTRfRHJlCHR1cmIsZU9tdWx1aV9SLmRvYWw==>

¹⁷³ <http://www.ccrm.md/downloadserv.php?file=NzYyL1JPXzE4MjZfSDM3XzlwMTRfRHJlCHR1cmIsZU9tdWx1aV9SLmRvYWw==>

- să efectueze corectarea registrelor contabile și a raportului financiar pe anul 2013;
- să implementeze sistemul de management financiar și control în cadrul instituției;
- să fie clar divizate obiectivele și responsabilitățile subdiviziunilor structurale din componența entității la elaborarea noii structuri;
- să se revizuiască componența Grupului de lucru pentru achiziții publice, prin divizarea clară a responsabilităților membrilor acestuia;
- să se instituie proceduri de control în domeniul achizițiilor publice, care să asigure planificarea și raportarea achizițiilor publice conform cadrului legal.

Conform cerințelor Curții de Conturi, în termen de 6 luni de la adoptarea Raportului de audit, CpDOM a informat Curtea de Conturi despre realizarea acțiunilor recomandate de către aceasta. Recomandarea Curții de Conturi care se referă la elaborarea noii structuri a instituției, nu a fost îndeplinită din cauza imperfecțiunii cadrului legal.

**ЦЕНТР ПО ПРАВАМ ЧЕЛОВЕКА
В МОЛДОВЕ**

**ДОКЛАД
о соблюдении прав человека
в Республике Молдова
в 2014 году**

Кишинэу 2015 год

.....

Se distribuie gratuit

СОДЕРЖАНИЕ

ПРЕАМБУЛА	129
ГЛАВА I	
<i>Права будущих поколений. Ответственность перед будущими поколениями</i>	131
ГЛАВА II	
<i>Соблюдение прав человека в Республике Молдова</i>	141
1. Свободный доступ к правосудию	141
2. Право на здравоохранение	143
3. Право на социальное обеспечение и защиту	147
4. Защита прав лиц с ограниченными возможностями	151
5. Право на труд и охрана труда	157
6. Недискриминация и принцип равенства	161
7. Свобода слова и право на информацию	165
8. Право избирать и право быть избранным	167
9. Право частной собственности и ее защита	171
10. Соблюдение прав человека в приднестровском регионе и прилегающих населенных пунктах	173
ГЛАВА III	
<i>Обязанности Национального учреждения омбудсмена сквозь призму Факультативного Протокола к Конвенции ООН против пыток и других жестоких, бесчеловечных или унижающих достоинство видов обращения и наказания</i>	179
ГЛАВА IV	
<i>Соблюдение прав ребенка в Республике Молдова в 2014-м году</i>	215
ГЛАВА V	
<i>Продвижение и поощрение прав человека в обществе</i>	232
ГЛАВА VI	
<i>Другие аспекты деятельности Центра по Правам Человека в Молдове в 2014-м году</i>	241

ПРЕАМБУЛА

В 2000 году, наряду с 189 странами, Республика Молдова присоединилась к «Декларации Тысячелетия Организации Объединенных Наций: человеческое развитие – задача особой важности», взяв на себя обязательство способствовать выполнению восьми Задач Тысячелетия по Развитию (ЗТР).

В данном документе утверждается приверженность международного сообщества к основным ценностям человечества: свободе, равенству, солидарности, толерантности, уважение к природе и разделение ответственности, также документ подчеркивает важность решения сложных проблем, связанных с укреплением мира, соблюдением прав человека, обеспечением устойчивого развития и защиты окружающей среды.

У Задач Тысячелетия по Развитию намечен срок выполнения – 2015-й год. Однако 2015-й год не является конечной точкой международного развития – в настоящее время имеет место диалог на международном уровне о дальнейшем развитии, после 2015-го года.

Таким образом, 2015-й год становится важной вехой, наделенной особым смыслом потому что этот год принесет с собой важные решения на международном уровне относительно развития, решения, которые станут продолжением Задач Тысячелетия по Развитию в следующие десятилетия. Исходя из указанного, Решением¹ Европейского Парламента и Совета Европейского Союза от 16 апреля 2014-го года, год 2015-й объявлен **Европейским годом развития**, его слоган провозглашает: **«Наш мир, наше достоинство, ваше будущее»**.

Одной из задач Европейского года развития является достижение более широкого понимания последовательности политики развития, а также продвижение среди граждан Европы и развивающихся стран чувства ответственности, солидарности, а также создание общих для всех возможностей в развивающемся и все более взаимосвязанном мире.

Поскольку тема прав будущих поколений затрагивается впервые из перспективы компетенции омбудсмена Республики Молдова, предпочту не давать рекомендаций по решению проблем, потому что суть решения ясна, а задать несколько вопросов, на которые нам предстоит найти ответы. Давайте вместе найдем их:

Желает ли Республика Молдова проявить больше уважения и щедрости к будущим поколениям?

Является ли полностью осознанным Республикой Молдова приоритетом защита общечеловеческих ценностей будущих поколений?

На какой ступени в шкале приоритетов каждого из нас стоит забота о правах будущих поколений?

**Директор Центра по Правам Человека в Молдове
Анатолие МУНТЯНУ**

¹ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=OJ:L:2014:136:FULL&from=EN>

ГЛАВА I

ПРАВА БУДУЩИХ ПОКОЛЕНИЙ.

ОТВЕТСТВЕННОСТЬ ПЕРЕД БУДУЩИМИ ПОКОЛЕНИЯМИ

“Мы так себя ведем потому, что никто с нас не спрашивает: будущие поколения не голосуют, они лишены политического или финансового влияния, они не в силах сопротивляться нашим решениям”.

(Доклад Всемирной комиссии по окружающей среде и Развитию «Наше общее будущее»)

Никто не может поставить под сомнение то, что человечество ответственно перед своими детьми и внуками, если не юридически, то морально. Забота о будущих поколениях – характерная черта человечества, это часть культурного разнообразия, универсальная ценность и один из основных принципов международных договоров и конституций многих стран.

Тем не менее, понятие ответственности перед будущими поколениями является относительно новым для области права и политики, особенно с точки зрения теоретической и практической. Считается, что научно-технический прогресс привел к пониманию того, что будущие поколения являются «заложниками» текущих действий и современной политики. Благодаря научным исследованиям, общество в состоянии понять долгосрочные последствия своих действий, технологические достижения дают возможность снизить разрушительные последствия этих действий, если общество посчитает это необходимым.

Ответственность и обязательства перед поколениями прошлого, настоящего и будущего являются ценностями, перечисленными в Преамбуле Конституции Республики Молдова. Государственные политики должны быть разработаны на основе этих принципов, стремиться к восстановлению и поддержанию разумного баланса в долгосрочной перспективе, между экономическим и социальным развитием и целостностью природной среды, в форме понятной и приемлемой для общества.

В Декларации об ответственности нынешних поколений перед будущими, принятой Организацией Объединенных Наций по вопросам образования, науки и культуры (ЮНЕСКО) в 1997-м году, сформулированы моральные аспекты данного принципа: нужды и интересы будущих поколений, свобода выбора, существование и продолжение человеческого рода, существование и продолжение жизни на Земле, защита окружающей среды, проблема генома человека, биологической разновидности, культурное разнообразие и наследие, всемирное общечеловеческое наследие, мир, развитие и воспитание, недискриминация.

Каждое поколение должно достигать цели в реализации своих потребностей, не оставляя будущим поколениям: финансовых долгов – крупных, внешних и внутренних долгосрочных займов; социальных долгов – игнорирование инвестиций в человеческий фактор; демографических долгов – неконтролируемый рост населения, либо экологические долги – истощение натуральных ресурсов, загрязнение почвы, воды и воздуха.

Старение населения, беспрецедентный процесс в истории человечества, протекающий медленно, но уверено, и по мнению специалистов, необратимо, по крайней мере, в ближайшее столетие, является серьезным сигналом опасности для будущих поколений.

В национальном контексте указанный процесс старения населения носит демографический характер, что обусловлено снижением уровня рождаемости и повышением уровня смертности насе-

ния, как непосредственного эффекта набиравшей обороты эмиграции, а также затянувшегося процесса экономических перемен, а в последние годы – глобального кризиса мировой экономики.

Феномен старения оказывает влияние на все поколения и на многие области человеческой деятельности, экономику, социальные сферы: рынок труда, социальное обеспечение, воспитание и образование, культуру и политику. Уменьшение количества и старение активного трудоспособного населения поднимают специфические проблемы экономического и социального развития: уровень пенсий, стратегии в области образования и профессионального формирования, социального обеспечения и медицинского страхования, адаптированного жилья, и проч.

Только в последние двадцать лет, средний возраст населения увеличился примерно на 5 лет, уровень продолжительности жизни – на три года, а рост взрослого населения пенсионного возраста 60-ти лет и более, параллельно с сокращением молодого населения в возрасте до 15-ти лет – всё это признаки **глубокого демографического кризиса**.

Критический порог старения составляет 12%² (соотношение населения в возрасте от 60-ти лет и больше и общего числа населения) преодолён ещё в 1988-м году, а в 2013-м достиг 15,7%.

Индекс демографической нагрузки, то есть количество возрастного нетрудоспособного населения в соотношении к 100 трудоспособным постоянно растёт, достигнув в 2014-м 51,5 человек, и 49,9 человек – в 2011-м году.

Возрастная структура населения отражает процесс усиленного демографического старения, вызванного в основном снижением уровня рождаемости в последние годы, что привело к абсолютному и относительному снижению молодого населения. В сравнении с 1 января

² Согласно шкале Шкале демографического старения Ж.Божё-Гарнье-Э.Россета показатель 12 и выше квалифицируется как «демографическое старение».

2000-го года, на 1 января 2013-го года отмечается снижение числа детей (от 0 до 14 лет) с 23,8% до 16,1% и рост населения в возрасте (от 60 лет и старше) от 13,6% до 15,3%.

На 1 января 2014-го года в Республике Молдова проживало 559,5 тысяч лиц в возрасте 60-ти лет и старше (в 2013 г. – 527,6 тысяч, в 2012 г. – 527,6 тысяч, в 2010 – 512, 3 тысячи, в 2009 г. – 500, 4 тысячи).

Так, завтрашнее поколение молодых должно будет не только поддерживать развитие человеческого общества, но и содержать всё большее количество стариков.

Согласно демографическим прогнозам, волна существенного старения начнется с 2014 го года, когда количественное соотношение детей в возрасте от 0 до 14-ти лет сравняется с количеством людей в возрасте от 60-ти лет и старше, когда первый показатель станет снижаться, а второй – неуклонно расти примерно до 2050-го года. Таким образом, коэффициент старения населения достигнет 16% в 2015-м, 18,5% - в 2020-м году, а в 2050-м году – 30,3%. Количество лиц пенсионного возраста будет расти ежегодно примерно на 2-2,6%, а в 2020-ом году – на 25% в сравнении со 2010 г.

В следующих десятилетиях интенсивность старения возрастет из-за роста количества пожилых людей, происходящих из многочисленных поколений, рожденных в 70–90 годы прошлого столетия, и параллельного сокращения населения активного возраста, которое родилось от малочисленных поколений в 90-е годы прошлого столетия³.

Рождаемость играет решающую роль в эволюции численности и возрастной структуры населения. По данным официальной статистики, с 1 января 2004 численность постоянного населения составила 3 607 400 жителей, а с 1 января 2014 года 3 557, 6 тысяч человек, с разницей в 49,8 тысяч. В тот же период, го-

³ Постановление Правительства Р.Молдова об утверждении программы по интеграции проблем старения в политиках № 406 от 02.06.2014

родское население увеличилось на 25, 1 тысячу, а количество сельского населения – снизилось на 74, 9 тысяч.

Общее количество детей, рожденных в 2004 году – 38,2 тысячи, в 2013 году этот показатель уменьшился до 37, 8, однако был зарегистрирован и медленный рост в 2008 –2012 гг.

Снижение рождаемости вызвано и усиливается на фоне политических изменений, экономических и социальных перемен, которые произошли после 1990 года. Социально-экономический кризис 1990–1999 гг. привел к снижению стандартов жизни, росту безработицы, усилению миграционного процесса, неопределенности и социальной нестабильности, которая в значительной мере способствует снижению рождаемости. В то же время, нельзя игнорировать воздействие факторов внеэкономического характера. Право на свободу передвижения и информации, доступ к контрацепции, современные модели брака, место ребенка в иерархии ценностей и предпочтений молодежи, правила рыночной экономики также являются факторами, которые значительно повлияли на снижение рождаемости. Роль этих факторов возрастает.

Смертность населения имеет прямое или косвенное влияние на демографический процесс. Изменения в показателях смертности в значительной мере определяют уровень рождаемости, натуральный прирост населения, продолжи-

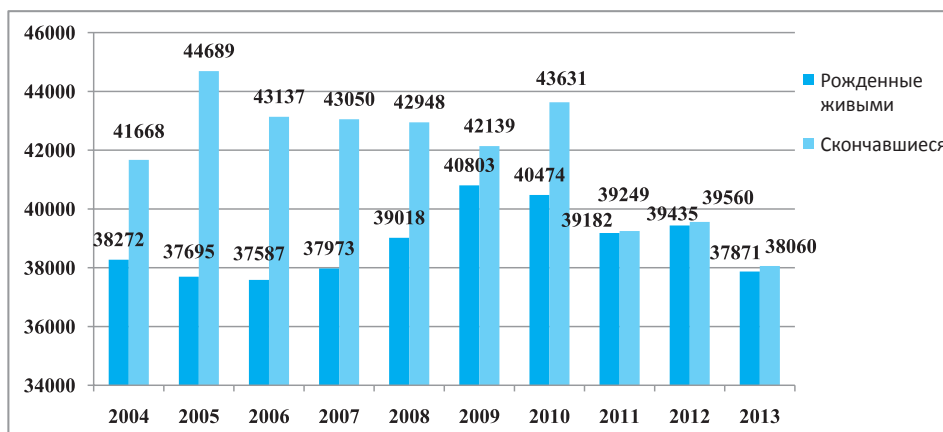
тельность жизни, рождаемость, количество браков. В свою очередь, смертность зависит от социально-экономических и биологических факторов (окружающая среда, образ жизни), от уровня медицинских услуг.

В Молдове существуют значительные различия в показателях смертности в городских и сельских местностях. Имеет место увеличение тенденции гендерного разрыва в показателях смертности. Мужская смертность на 1–2% выше, чем женская. Увеличивается мужская смертность, в сравнении с женской среди молодежи и взрослых. Этот показатель в возрастных группах 25–39 лет у мужчин в 3 раза выше, чем у женщин, а в возрастных группах 40–69 лет в 2 раза выше.

Квалифицированная по причине вызывающей смертельный исход, смертность сохраняет тенденцию роста вследствие острого инфаркта миокарда, злокачественных опухолей, убийств и самоубийств.

Натуральный рост населения

Количество браков падает и постепенно увеличивается возраст вступления в первый брак. Патриархальная модель семьи, характерная для Молдовы, претерпевает существенные изменения. Растет количество альтернативных моделей, таких как сожительство, растет число детей, рожденных вне брака или в неполных семьях. Рождаемость детей

вне брака остается высокой, это 22 % от общей рождаемости.

Семья, как основной социальный институт, была глубоко потрясена вследствие миграционного процесса, который привел к увеличению количества разводов, в последние годы данный показатель увеличился в 1,5 раза в городе и почти в 2 раза в сельской местности. Дети все чаще растут и воспитываются в неполных семьях, но при живых родителях.

Эмиграция и иммиграция глубоко влияют на демографические тенденции: эмиграция снижает долгосрочный экономический, демографический и социальный потенциал, общества. Болезненным последствием эмиграции является демографическая потеря экономически активного населения, уменьшение демографического генофонда, распад семей посредством формального или неформального развода, когда один из супругов эмигрирует на долгий срок.

Молодежь Молдовы (15–29 лет) составляет 25% от населения на 1 января 2014 года. В последние годы количество молодежи постепенно снижается, в частности, в возрастной категории 15–19 лет, доля которых снизилась с 31,8% по состоянию на 01.01.2009 до 26,0% на 1 января 2014 года. Также снизилось количество молодых в возрасте 20–24 лет на 48,5 тысяч человек, то есть на 2,3%. Только возрастная категория 25–29 лет увеличила показатель на 8,2 %.

Здоровье молодых людей зависит от нескольких факторов, наиболее важными из которых являются образ жизни, условия, в которых молодые люди живут, учатся или работают. Проблемы со здоровьем вызваны питанием, употреблением табака, наркотиков или алкоголя, данные проблемы часто проявляются в раннем возрасте, однако здоровый образ жизни может предотвратить хронические заболевания.

По результатам исследования 2012 года «Открытый доступ к услугам здравоохранения» доля курильщиков среди молодежи составила 14,3%.

Молодые люди являются одной из групп наиболее подверженных риску, связанному с ВИЧ/СПИД. Количество заражения вирусом иммунодефицита человека (ВИЧ) в последние годы среди молодежи снизилось примерно на 9% по сравнению с 2008 годом. В структуре заболеваемости ВИЧ наименее распространен среди молодых людей в возрастной группе 15–29 лет, на втором месте молодежь в возрасте 25–29 лет, затем следует возрастная группа 20–24 лет (36,8%). Увеличивается частота заболеваемости одновременно с увеличением возраста от 7 случаев на 100 000 молодых людей в возрасте 15–19 лет до 28 случаев на 100 000 молодых людей в возрасте 25–29 лет.

Уровень воспитания молодежи является одним из факторов, определяющих занятость и социальную защиту, соответственно, этой группе населения. В контексте сокращения населения школьного возраста (3–23 лет) в период 2008–2013 годов на 15,2%, в том, что касается охвата, имеет место снижение количества детей/молодых людей включенных в национальную систему образования. В возрастной группе 3–23 лет имела место непрерывная тенденция роста, которая достигла в 2013/14 учебном году 64,4%. Тем не менее, показатель зачисления молодых людей в возрастную группу 16–23 лет в систему образования сохранил динамичность, регистрируя более выраженное снижение в 2013/14 учебном году – 1,6%. Снижение темпов охвата в большинстве стран происходит после завершения обязательного образования, в Республике Молдова – по окончании гимназии.

Образование – сложный сектор, его эволюция неоднозначна. Тест PISA⁴ проведенный в 2012 году показал низкий уровень навыков, полученный учащимися из Молдовы по сравнению с учащимися других стран. Тест проводился на выборке из 74 государств, и Молдова оказалась среди отстающих, «в самом хвосте»

⁴ Тесты PISA оценивают уровень подготовки учащихся к активной жизни.

по результатам: 65-е место по читательской грамотности, 59-е место по математической грамотности и на оказалась на 57-м месте по естественнонаучной грамотности. Плохое качество обучения молодых людей в школах – фактор, который со временем увеличивается, что негативно влияет на учебный процесс в университетах или профессиональных учебных заведениях и, в конечном итоге, определяет низкий уровень знаний и навыков выпускников. В Молдове низкий уровень образования и недостаточная квалификация определяются экономическими агентами как существенные ограничения для бизнеса. Таким образом, 69,2% предпринимателей считают, что образование профессиональное/техническое не соответствует потребностям предприятий, а 67,8% экономических агентов квалифицируют высшее образование как совместимое с потребностями бизнеса. С другой стороны, широкая общественность не осознает этих проблем, и 80% населения удовлетворены качеством образования в Молдове.⁵

Безработица среди молодежи находится на более высоком уровне, чем в других возрастных группах или в среднем по стране. Четыре из десяти безработных – молодые. Таким образом, в 2013 году уровень безработицы составил 8,7% для молодых людей в возрасте 15–29 лет и 12,2%, соответственно, в группе в возрасте 15–24 лет, в то время как в среднем по стране данный показатель составил 5,1%. В долгосрочной безработице (12 месяцев и более), были 13% от общего числа безработных 15–29 лет, этот показатель в последние годы имеет тенденцию к сокращению.

Молодежь – активный участник миграционных процессов, внутренней миграции (из сельских районов в города, из малых городов – в крупные), а также эмиграции. В Молдове нет четких механизмов по регистрации внутреннего пе-

ремещения населения, а значительная часть молодых людей, проживающих в городах, имеет постоянное место жительства в сельской местности.

Что касается внешней миграции молодых людей, определены несколько категорий:

- а) Молодежь, которая уехала на учебу за границу: сложно определить их количество, речь идет о десятках тысяч (30–40 тысяч молодых людей, по неофициальным оценкам, основанным на данных о стипендиях за рубежом, предлагаемых принимающими странами, и молодежь, которая обучается в университетах других стран);
- б) Молодежь, которая уехала за границу работать или в поисках работы: это около 15 % молодых людей в возрасте 15–29 лет, уехавших за границу для работы или поиска работы. В поисках работы эмигрировало примерно 135,5 молодых людей. 78,2% из них молодые люди из сельских местностей, и 73,8% мужчин. Молодежь из городов представляет 31,3% от общего количества эмигрантов, в сельской местности этот процент значительно выше (44,5%).
- в) Молодые люди, которые эмигрировали на постоянное место жительства в некоторые страны, такие как Канада, США, Россия, которые разворачивают государственные программы, привлекательные для молодых иммигрантов из Молдовы. Количество молодых из данной категории также сложно оценить, потому что не существует механизма по точному определению данного показателя. Например, только в 2010 году в Квебеке (Канада) поселилось около 2000 человек, большинство из них – молодые.⁶

Репродуктивное здоровье признано одним из основных компонентов, необходимых для человеческого развития,

⁵ Republica Moldova: Raportul Național de Dezvoltare Umană 2014 – Cetățeni corporativi veritabili. Obiectivele Publice și private în serviciul dezvoltării umane, www.md.undp.org

⁶ Национальная стратегия развития молодежного сектора 2020, утвержденная Постановлением Правительства Р. Молдова 1006 от 10.12.2014 г.

это один из определяющих факторов не только общего состояния здоровья населения, но также процветания и развития нации. Правильное репродуктивное поведение обеспечивает положительное влияние на будущие поколения.

Несмотря на приложенные в последние годы усилия, улучшение показателей репродуктивного здоровья в Молдове незначительно. Улучшение ситуации в этой области является сложным процессом, данная ситуация усугубляет проблемы общества, имеет отрицательные последствия для демографического поведения всего населения.

Доступ населения к услугам по планированию семьи ограничен, право подростков на образование и услуги по охране репродуктивного здоровья не обеспечивается повсюду. Аборт по-прежнему остается довольно распространенным методом планирования семьи, и представляет серьезную опасность для здоровья женщин. Не в полной мере осознаны последствия насилия в семье, сексуального насилия и торговли людьми, всё это оказывает влияние на репродуктивное здоровье. Сексуальные проблемы мужчин игнорируются, несмотря на то, что данным проблемам необходимо уделять должное внимание, и оказывать специализированную помощь для их устранения. Необходимо внедрять модели медицинских услуг, дружественные молодежи, чтобы сохранить здоровье и потенциал развития подростков и молодежи.

Качество питьевой воды, доступ к данному ресурсу по-прежнему является одной из самых важных проблем, стоящих перед Молдовой.

Экономическое развитие увеличивает отрицательное влияние на окружающую среду, что, в свою очередь, оказывает влияние на качество жизни человека. В условиях нашей страны, вода оказывает наибольшее влияние на здоровье жителей нашей страны. Поверхностные и подземные воды в значительной степени загрязняются коммунальными служ-

бами, домашними хозяйствами, объектами сельского хозяйства и энергетики. Большинство источников подземных вод не соответствует стандартам и требованиям качества питьевой воды, превышая предельно допустимые концентрации нитритов, ионов аммония и т.д. Факторами загрязнения подземных источников воды являются животноводческие фермы, свалки, хранилища отходов, а также отсутствие канализационных систем.

Специалисты Национального Центра Общественного Здравоохранения квалифицируют качество воды в Молдове как «стабильно низкое». Худшая ситуация наблюдается в сельских местностях, где колодцы являются основным источником воды. По данным Национального Центра Общественного Здравоохранения, около 61% системы водопроводов, связанных с подземными источниками воды и около 84% колодцев не соответствуют санитарно-гигиеническим нормам по своему химическому составу. Таким образом, вода содержит повышенное количество флора, сульфата, сероводорода и других химических веществ. Качество питьевой воды из подземных источников по бактериологическим показателям также не соответствует нормам.

Доступная вода в настоящее время в Молдове имеет объем примерно 500 м³ на душу населения в год или меньше, таким образом, Молдова оказывается в категории стран, где «воды недостаточно», это может привести к напряженной ситуации с ресурсами, что, в свою очередь, приведет к будущему изменению климата.

Порог рекомендуемого безопасного уровня доступности возобновляемых источников пресной воды. Если объем доступной пресной воды меньше 1.000 м³ /душу/год, дефицит воды может препятствовать экономическому развитию и нанести вред здоровью и качеству жизни населения. В настоящее время в Молдове доступные водные ресурсы находятся на критическом уровне, что влияет на потенциал развития страны.

Водные ресурсы в Молдове чувствительны к изменению климата, как с точки зрения количества, так и качества. По прогнозам, доступные ресурсы поверхностных вод снизятся на 16–20% до 2020 года. Это означает, что безопасность обеспечения водой всех пользователей будет под угрозой уже в 2020 году, когда интенсивность использования воды достигнет 100%.⁷

Из-за плохого качества воздуха, ограниченного доступа к питьевой воде и санитарным системам, а также по причине инфраструктуры низкого качества и высокой зависимости от сельскохозяйственного сектора экономики, Молдова имеет высокую степень чувствительности к изменению климата.

Загрязнение воздуха является еще одной актуальной экологической проблемой. Одним из основных факторов, способствующих интенсификации загрязнения воздуха являются выбросы отравляющих атмосферу веществ от различных предприятий разных секторов экономики, в том числе веществ, вызывающих парниковый эффект. Также автомобильный транспорт является одним из основных источников загрязнения воздуха.

Атмосферные выбросы вредных веществ не только разрушают природу, но также отрицательно влияют и на здоровье человека, они могут изменять свойства атмосферы, что приводит к неблагоприятным климатическим и экологическим последствиям. Специалисты в области медицины и экологии установили прямую связь между ухудшением состояния окружающей среды и увеличением числа людей, страдающих от аллергии, астмы, рака и других заболеваний. Оксиды азота, диоксид серы, тропосферный озон, окиси углерода, формальдегид, фенолы, первичные загрязнители⁸ главные загрязнители, которые отрицательно действуют на организм человека.

⁷ Raportul Național de Dezvoltare Umană în Moldova – Schimbările Climatice în Republica Moldova. Impactul socio-economic și opțiunile de politici pentru adaptare, <http://www.undp.md>

⁸ <http://www.meteo.md/mold/influenta.htm>

Управление отходами в Республике Молдова остается сложной и нерешенной проблемой. Неправильная утилизация и переработка отходов влияет на качество жизни близлежащих населенных пунктов а также на качество жизни в стране в целом и представляет угрозу для окружающей среды, и способствует росту глобальных выбросов веществ, приводящих к возникновению парникового эффекта. В настоящее время, наиболее широко используемый метод утилизации отходов это свалки, которые зачастую являются основным источником загрязнения почвы и грунтовых вод.

Так, существующая система статистики в том, что касается утилизации отходов, отражает только часть картины положения дел, недостоверна информация о конкретных потоках специфических опасных отходов недостоверна, таких как отработанные масла, отслужившие свой срок автомобили, изношенные шины, отходы электрического и электронного оборудования, отходы строительства и сноса старых построек. При отсутствии систем сбора и обработки этих потоков отходов, на протяжении многих лет данному процессу не уделялось должного внимания.

Проблема стойких органических загрязнителей считается одной из наиболее острых экологических проблем. Репрезентативный анализ показывает, что пестициды из категории стойких органических загрязнителей составляют 20–30% от общего объема запасов неиспользуемых и запрещенных в Республике Молдова пестицидов. В настоящее время этот объем составляет порядка 3 тысяч тонн. Исследования, проведенные в непосредственной близости к складам, показывают, что почва и поверхностные воды загрязнены этими веществами.⁹

Медицинские отходы, происходящие из медицинских учреждений, со-

⁹ Стратегия по управлению отходами в Республике Молдова на 2013–2027 годы, утвержденная Постановлением Правительства №248 от 10.04.2013 г.

стоят из остатков пищи, отходов лекарственных веществ (таблеток, порошков, реагентов), антиген-лабораторных тестов, дезинфицирующих средств, моющих средств, органических отходов (питательных сред, материалов биохимических, иммунологических, биологических субстратов, крови, сывороток, органических тканей), медицинских приборов и радиоактивных материалов, а также бытовых отходов. Все эти потоки отходов определяются как медицинские отходы, происходящие из медицинских учреждений, преимущественно больниц. Примерно 10–25% медицинских отходов являются опасными и требуют специальных методов утилизации. Они представляют более высокий риск для здоровья человека и окружающей среды, в настоящее время данные отходы разделены на 5 категорий: инфекционные отходы, колюще-режущие предметы, химические и фармацевтические отходы, патологические отходы и части тела, радиоактивные отходы.

Из-за отсутствия специальных печей по переработке, эти отходы хранятся вместе с бытовыми отходами в медицинских учреждениях. По данным исследования «Здоровье без ущерба»¹⁰, годовая выработка медицинских отходов составляет 15,7 тысяч тонн, из которых 2,75 тонн считаются инфекционными отходами и 314 тонн – опасными отходами. Эти расчеты не включают медицинские отходы из других медицинских учреждений, таких как аптеки и медицинские учреждения. Еще одной проблемой является отсутствие централизованной сети сбора использованных шприцев.

Специальный докладчик ООН по вопросу о неблагоприятных последствиях перевозок токсичных и опасных продуктов и отходов на реализацию прав человека отметил в своем докладе¹¹, что для

управления медицинскими отходами, предстоит многое сделать, чтобы обеспечить эффективную реализацию права на жизнь, закрепленного в ст. 6 Международного пакта о гражданских и политических правах, а также права каждого человека наслаждаться оптимально достижимым физическим и психическим уровнем здоровья, права, закрепленного в ст.12 Международного пакта о социальных, экономических и культурных правах.

Все лица, подвергающиеся воздействию вредных медицинских отходов подвергаются также риску травм и/или риску инфицирования. Это медицинские работники пациенты, люди, вовлеченные в управление отходами и обработку, и люди, живущие рядом с местами, где сжигаются, хранятся или незаконно захоронены медицинские отходы.

Изменение климата происходит на наших глазах, последствия для будущих поколений уже проявляются, и человечество несет ответственность за этот процесс. Признано, что изменение климата является вызовом, стоящим перед человечеством уже в двадцать первом веке, а не в отдаленной перспективе. Некоторые последствия изменения климата, увеличение частоты и интенсивности стихийных бедствий уже ощущаются. Для Молдовы изменения климата проявились в виде последней катастрофической засухи 2007-го года и разрушительных наводнений в 2008-го года.

По своей природе, изменение климата – явление глобальное, однако наиболее уязвимыми с этой точки зрения являются беднейшие страны, потому что ощутимые для них последствия носят более интенсивный характер, а адаптивная способность этих стран весьма ограничена.

Таким образом, непосредственные и скоординированные действия необходимы не только на международном, но и на национальном уровне, для смягчения последствий изменения климата путем

реализацию прав человека, <http://www.un.org/Docs/journal/asp/ws.asp?m=A/HRC/18/31>

¹⁰ Стратегия по управлению отходами в Республике Молдова на 2013–2027 годы, утвержденная Постановлением Правительства №248 от 10.04.2013 г.

¹¹ Доклад специального докладчика ООН по вопросу о неблагоприятных последствиях перевозок токсичных и опасных продуктов и отходов на

сокращения выбросов парниковых газов и помощи развитым странам, а также слаборазвитым странам адаптироваться к этим уже ставшим неизбежными последствиям. К сожалению, в Молдове, изменения климата иногда воспринимаются как далекие и неактуальные концепции¹².

В настоящее время Республика Молдова незначительно способствовать ускорению изменения климата в результате выброса парниковых газов. Тем не менее, изменение климата повлияет на перспективы Молдовы в том, что касается достижения своих целей в области развития. Необходимо осознать риск, связанный с влиянием изменения климата на задачи, необходимо корректировать задачи и разрабатывать политики по адаптации, которые позволят дальнейшее развитие Молдовы. Вопрос изменения климата должен быть включен в повестку дня национальных политик, которые могут предоставить решения проблем, связанных с изменением климата и обеспечением безопасного будущего для грядущих поколений.

Утрата биоразнообразия Молдовы будет продолжаться и даже расти, если не будут предприняты эффективные меры по адаптации и интеграции в области экологической политики и в других областях. Несмотря на то, что изменение климата происходит в глобальном масштабе, национальные и местные действия, направленные на сохранение биоразнообразия и рационального использования природных ресурсов, воды, леса и почвы являются решающими для предотвращения деградации экосистем в Молдове.

В 2000 году, присоединившись к 189 странам, Республика Молдова присоединилась «Декларации Тысячелетия Организации Объединенных Наций: человеческое развитие – задача особой важности», взяв на себя обязательство

способствовать выполнению восьми Задач Тысячелетия по Развитию (ЗТР).

В данном документе утверждается приверженность международного сообщества к основным ценностям человечества: свободе, равенству, солидарности, толерантности, уважению к природе и разделению ответственности, также документ подчеркивает важность решения сложных проблем, связанных с укреплением мира, соблюдением прав человека, обеспечением устойчивого развития и защитой окружающей среды.

Восемь задач, рассмотренных и адаптированных к национальным приоритетам развития, в краткой форме определяют восемь целей, которые должны быть достигнуты к 2015 году: искоренение крайней нищеты и голода; обеспечение всеобщего доступа к среднему образованию; обеспечение гендерного равенства и расширения прав и возможностей женщин; сокращение детской смертности; улучшение материнского здоровья; борьба с ВИЧ/СПИДом, туберкулезом, малярией и другими заболеваниями; обеспечение экологической устойчивости; создание глобального партнерства в целях развития.

У Задач Тысячелетия по Развитию намечен срок выполнения – 2015-й год. Однако 2015-й год не является конечной точкой международного развития – в настоящее время имеет место диалог на международном уровне о дальнейшем развитии, после 2015-го года.

Сводный отчет Генерального секретаря ООН по вопросу новых рамок устойчивого развития на период после 2015 года, «Дорога к достойной жизни к 2030 году: искоренение нищеты, изменение жизни всех людей и защита», распределенный 4 декабря 2014 года, предложил универсальную и революционную программу в области устойчивого развития, основанную на правах человека, ориентированную на жителей нашей планеты. Предлагается набор из шести ключевых элементов, призванных помочь определить и уточнить повестку дня в области устойчивого развития и обеспечения

¹² Raportul Național de Dezvoltare Umană în Moldova – Schimbările Climatice în Republica Moldova. Impactul socio-economic și opțiunile de politici pentru adaptare, <http://www.undp.md>

общенациональной перспективы, реализации идеалов, касающихся: а) достоинства, – необходимо искоренение нищеты и борьба с неравенством; б) людей – необходимо обеспечить здоровый образ жизни, образование и участие женщин и детей в жизни общества; в) образование, необходимо создание сильной экономики, всеохватывающей, ориентированной на трансформацию; г) планеты – необходима защита экосистемы на благо всех обществ и наших детей; е) юстиция – необходима для обеспечения безопасного и мирного общества и создания сильных государственных институтов; е) партнерство – необходимо усилить глобальную солидарность в интересах устойчивого развития.

В ближайшие месяцы государства-члены Организации Объединенных Наций проведут переговоры и определяют окончательные параметры устойчивого развития после 2015-го года, которые будут содержать 17 задач, касающихся области искоренения нищеты, борьбы с голодом, здравоохранения, обеспечения гендерного равенства, изменений климата, доступа к качественному образованию на всех уровнях, экономического роста, доступа к услугам возобновляемых источников энергии, надежных и доступных, в области сохранения биоразнообразия и лесов, океанов и морей, доступа к воде, санитарии и гигиены, и т.д.

Данные новые приоритеты были установлены в глобальном масштабе в выводах и рекомендациях, сделанных на национальном уровне каждого государства-члена ООН.

Таким образом, 2015-й год становится важной вехой, наделенной особым смыслом потому, что это год, который принесет с собой важные решения на международном уровне относительно развития, решения, которые станут продолжением Задач Тысячелетия по Развитию в следующие десятилетия. Исходя из вышеперечисленного, Решением¹³ Европейского Парламента и Совета Ев-

ропейского Союза от 16 апреля 2014-го года, год 2015-й объявлен **Европейским годом развития**, его слоган провозглашает: «**Наш мир, наше достоинство, ваше будущее**». Одной из задач Европейского года развития является достижение более широкого понимания последовательности политики развития, а также продвижение среди граждан Европы и развивающихся стран чувства ответственности, солидарности, а также создание общих для всех возможностей в развивающемся и все более взаимосвязанном мире.

Между тем, опасения и чаяния сегодняшнего и завтрашнего дня молдавских граждан, их взгляды на риск, связанный с долгосрочным развитием для нашей страны и будущим, которое они хотели бы видеть после 2015-го года, изложены в Докладе «Agenda de dezvoltare post-2015»¹⁴, и становятся хорошей платформой для диалога между ООН и Молдовой о дальнейшем развитии после 2015-го года.

Поскольку тема прав будущих поколений затрагивается впервые из перспективы компетенции омбудсмена Республики Молдова, предпочтем не давать рекомендаций по решению проблем, потому что суть решения ясна, а зададим несколько вопросов, на которые нам предстоит найти ответы, а еще важнее – начать вместе искать их:

- **Желает ли Республика Молдова проявить больше уважения и щедрости к будущим поколениям?**
- **Является ли полностью осознанным Республикой Молдова приоритетом защита общечеловеческих ценностей будущих поколений?**
- **На какой ступени в шкале приоритетов каждого из нас стоит забота о правах будущих поколений?**

¹³ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=OJ:L:2014:136:FULL&from=EN>

¹⁴ Agenda de dezvoltare post-2015: Raportul final privind consultările din Republica Moldova, <http://www.md.undp.org/content/moldova/ro/home/library/mdg/post2015/>

ГЛАВА II

СОБЛЮДЕНИЕ ПРАВ ЧЕЛОВЕКА В
РЕСПУБЛИКЕ МОЛДОВА1. СВОБОДНЫЙ ДОСТУП К
ПРАВОСУДИЮ

Вопрос соблюдения права на доступ к правосудию и в 2014 году был в центре внимания национального учреждения омбудсмана. Причиной этого является частота, с которой данное предполагаемое нарушение права поднимается заявителями в их обращениях в Центр по Правам Человека в Молдове. В частности, заявители жаловались на необоснованное затягивание в рассмотрении дел, нарушение принципа состязательности процесса, несогласие с решением суда/приговором, неисполнение судебных решений¹⁵.

Стратегия реформы сектора юстиции на 2011–2016 годы¹⁶ остается главным политическим документом, который фокусируется на основных вопросах сектора юстиции в Молдове и который создал общие рамки, включающие в себя все усилия по реформе, в целях обеспечения устойчивого развития сектора, путём реалистичных и конкретных действий.

Внедряя Стратегию, органы власти решают задачу усиления независимости, ответственности, беспристрастности, эффективности и прозрачности судебной системы; оптимизации процесса досудебного расследования для обеспечения соблюдения прав человека, безопасности каждого человека и снижения уровня преступности; улучшение организационной структуры и процессов, которые обеспечивают эффективный доступ к правосудию (эффективная юридическая помощь, рассмотрение дел и исполнение

судебных решений в разумные сроки, модернизация статуса некоторых смежных профессий системы правосудия); поощрение и осуществление принципа нулевой терпимости к проявлениям коррупции в секторе юстиции; принятие мер, через которые сектор правосудия будет способствовать созданию благоприятного климата для устойчивого экономического развития; обеспечение эффективного соблюдения прав человека в юридической практике и политиках в данной области.

Таким образом, построение сектора юстиции, эффективного и доступного, независимого и профессионального, транспарентного и ответственного перед обществом, соответствующего европейским стандартам, который обеспечит верховенство закона и соблюдение прав человека, а также обеспечит доверие общества к акту правосудия, находится, как минимум на уровне стратегии, среди приоритетов власти.

Термин «сектор юстиции», используемый в Стратегии, включает в себя, в первую очередь, судебную систему, а также все остальные органы и сеть взаимосвязей, способствующих совершению правосудия, а именно органы уголовного преследования, смежные профессии сектора юстиции (адвокаты, нотариусы, медиаторы, судебные исполнители, юристы, администраторы процесса неплатежеспособности, специалисты/переводчики), систему probation, систему исполнения судебных решений, пенитенциарную систему, Министерство юстиции, омбудсмана, Конституционный суд. В частности также, Стратегия предусматривает вклад и других органов и учреждений: Парламент, Правительство, Высший совет магистратуры, в степени, в

¹⁵ См. главу VI

¹⁶ Закон об утверждении Стратегии реформы сектора юстиции на 2011–2016 годы, № 231 от 25.11.2011г.

которой их деятельность связана с принятием и внедрением законодательных актов, затрагивающих деятельность сектора юстиции.

Так более 32 учреждения и структуры способствуют, в большей или меньшей степени, внедрению более чем 475 действий, предусмотренных Стратегией.

Помимо механизма по мониторингу внедрения действий Стратегии, предусмотренного Законом №231, ассоциативный сектор также проводит внешний мониторинг продвижения реформ.¹⁷

Внушает надежду то, что уровень доверия граждан к системе юстиции незначительно вырос в сравнении с прошлыми годами.¹⁸ Например, опросы общественного мнения, проводимые организацией Institutul de Politici Publice, постоянно содержат вопрос о степени доверия граждан к государственному органам, включительно органам системы юстиции. Ответ на вопрос «Какова степень вашего доверия к юстиции?», полученный в ноябре 2014 г., отражает легкую степень роста доверия граждан к системе юстиции. Анализ ответов «Очень много доверия» и «Немного доверия» отмечает, что данный показатель составил 23% в ноябре и 22% в апреле 2014 г., в сравнении с 16% в ноябре 2013 г. и 13% в апреле 2013 г. Обнадёживает общее понимание важности обеспечения независимой системы юстиции, а именно то, что 11% респондентов считают, что обеспечение независимости юстиции является одной из трёх наиболее важных задач, которые необходимо решить в Республике Молдова, в сравнении с 6% – в апреле 2014 г. и 6,3% – в ноябре 2013 г.

¹⁷ Исследование «Succesele și insuccesele în reformarea justiției din Republica Moldova 2012-iulie 2014», выполненное организацией Centrul de Resurse Juridice din Moldova, <http://crjm.org/wp-content/uploads/2014/09/Studiu-reforma-justitiei-web.pdf>;

Ежеквартальные доклады по мониторингу внедрения Стратегии реформы сектора юстиции, составленные организацией Asociația Promo-LEX, <http://www.promolex.md/index.php?module=publications>

¹⁸ http://www.ipp.md/public/files/Barometru/Brosura_BOP_11.2014_prima_parte-r.pdf

Ощутимые результаты, достигнутые властями на некоторых участках в краткосрочной перспективе, по нашему мнению, полезны для страны и каждого гражданина: были приняты или изменены законы способствующие обеспечению неподкупности работников системы правосудия, увеличена заработная плата судей, внедрено случайное распределение дел и цифровая аудиозапись судебных заседаний, разработаны новые критерии отбора, продвижения и перевода судей.

Несмотря на принятые меры по реструктуризации системы, имеет место диспропорция между приложенными усилиями в некоторых участках и ощутимыми на данный момент результатами. Недостатки в реформировании МВД, отсутствие прогресса в реформе прокуратуры обуславливают общее представление о динамике изменения к лучшему в системе юстиции.

Помимо того, что преобразования сталкиваются со сдержанной, а местами скептической реакцией профессионалов в рамках системы, сдерживающим фактором еще выступает дифференцированный подход к различным ключевым органам и учреждениям сектора юстиции: например, постоянно повышаемая зарплата судей в соотношении с растущей уязвимостью других субъектов, не менее важных для системы.

Мы убеждены, что показатель приговоров по делам о коррупции с реальным наказанием важен для установления новых стандартов системы. Однако мы также уверены, что этот показатель не является определяющим. Тем не менее, ключ к успеху в реформе сектора юстиции заключается в удалении причины, а не в вечной борьбе с последствиями коррупции.

Мы призываем все общество к участию в процессах по предотвращению и борьбе с коррупцией в судебной системе не ради показателей, а ради будущего страны.

2. ПРАВО НА ЗДРАВООХРАНЕНИЕ

Всемирная Организация Здравоохранения определяет здоровье, как «общее и полное состояние хорошего самочувствия с физической, психической и социальной точек зрения, а не только как отсутствие болезни или какого-либо физического недостатка».

Эта формула показывает, что здоровье населения определяется целым рядом факторов: экономических, социальных, экологических, наследственных, индивидуальных особенностей, в том числе образа жизни каждого человека. Здоровье предполагает, в качестве предпосылки, экономическую и социальную безопасность, гармоничные межличностные и социальные отношения, путем обеспечения безопасных и здоровых условий труда и жизни, надлежащего качества воды, воздуха и почвы, достаточного и рационального питания, дополненных здоровым образом жизни и доступом к качественным медицинским услугам.

Конвенция о защите прав и достоинства человека в связи с применением достижений биологии и медицины (Конвенция о правах человека и биомедицине) – первый международный правовой инструмент, генерирующий обязательство защищать достоинство, права человека и его свободы от любого ненадлежащего применения достижений прогресса в области биологии и медицины – устанавливает ряд принципов и запретов, касающихся генетики, медицинских исследований, согласия лица, в вопросах, касающихся вмешательства в области здоровья, права на неприкосновенность частной жизни и права на информацию, права на согласие изъятия органов и тканей.

Ратифицировав данную Конвенцию¹⁹, Республика Молдова взяла на себя обязательство «предпринимать адекватные меры для справедливого доступа у медицинским услугам адекватного качества». По требованию Генерального секретаря Совета Европы, государство должно

предоставлять объяснения о внутренних инструментах права, обеспечивающих эффективное применение любого из положений данной Конвенции.

В настоящее время система охраны здоровья в Молдове проходит этап реформирования и приведения в соответствие с европейскими стандартами. Пересматриваются и принимаются новые нормативные акты, задачей которых является осуществление изменений данного сектора, обеспечение первичной медицинской помощи высокого качества и улучшение управления в здравоохранении и его финансировании.

С сожалением констатируем, что несмотря на изменения, происходящие в системе, бенефициары услуг здравоохранения продолжают жаловаться на нарушения прав в области здравоохранения, особенно в том, что касается: отсутствия уважения со стороны работников сферы здравоохранения, отсутствия корректного отношения (соблюдения конфиденциальности) при оказании медицинских услуг, неравного подхода и неудовлетворительного качества оказанных медицинских услуг, обследования, лечения, реабилитации в неадекватных санитарно-гигиенических условиях, разглашения информации, относящейся к медицинской тайне. Также поводом особой озабоченности является множество обвинений работников медицины в совершении врачебных ошибок и масштабы взяток в медицине.

Европейский Суд по Правам Человека развил обширную юриспруденцию по данным вопросам сквозь призму статей 2, 3, 5, 6 и 8 Конвенции о защите прав человека и основных свобод. Наряду с другими государствами, Республика Молдова осуждена Европейским Судом по Правам Человека за неоказание медицинской помощи в пенитенциарных учреждениях, за разглашение врачебной тайны, хирургическое вмешательство без терапевтических на то показаний, отсутствие уплаты компенсации за причинение ущерба здоровью и физической целостности.

¹⁹ Закон №1256 от 19.07.2002 г.

Мы убеждены, что обеспечение прав человека в системе здравоохранения, уважение к достоинству пациента и повышение роли участия людей в принятии решений в сфере здравоохранения должно действительно стать приоритетом. Однако здоровье не только социальная, экономическая и политическая проблема, но также и проблема прав человека. **Нарушения прав человека могут привести к ухудшению здоровья или стать результатом плохого здоровья.**

В предыдущих Докладах о соблюдении прав человека в Молдове, Центр по Правам Человека обращал внимание на недостатки системы и обнаруженные нарушения, которые, по нашему мнению, представляют прямую или косвенную опасность для надлежащего осуществления права на здравоохранение. Таким образом, существуют опасения относительно справедливости системы обязательного медицинского страхования; возникают вопросы о порядке рассмотрения обращений и жалоб на врачебные ошибки; об эффективности и объективности аккредитации и аттестации врачей, фармацевтов и других работников здравоохранения; о степени уважения и соблюдения частной жизни пациентов работниками здравоохранения; об эффективности контроля и профилактики туберкулеза, профилактики и контроля сахарного диабета, охраны репродуктивного здоровья и сексуального здоровья. Наличие коррупции в системе здравоохранения стало серьезной угрозой для нашего общества в условиях нищеты и плохого состояния здоровья²⁰.

В ходе рассмотрения жалоб относительно нарушений права на здравоохранение найдены некоторые недостатки в администрировании и управлении.

Так, не существует надзора за обращениями в скорую медицинскую по-

мощь, которые перенаправляются в сектор первичной медико-санитарной помощи. В частности, не проверяется правильность оформления вызовов, сортировки вызовов в зависимости от степени приоритетности срочности случая и оперативного обслуживания больных. Также нет четких правил о регистрации и сотрудничестве скорой медицинской помощи с сектором первичного здравоохранения. Не существует четких правил о том, как регистрируются вызовы и происходит сотрудничество по вызовам скорой медицинской помощи с сектором первичной медицины.

Не соблюдаются положения Закона № 828 от 31.10.2011г., который утвердил список и типовые формы документации при оказании первичной медицинской помощи. Эти формы должны были быть введены во всех государственных и частных медицинских учреждениях, начиная с 01 января 2012 года, с целью повышения эффективности деятельности медицинских учреждений, объединения базы данных по учету и обеспечению полного объема и достоверности информации, отражающей деятельность учреждений системы здравоохранения.

Установлено соблюдение не в полном объеме прав человека в системе оказания медицинских услуг, в соответствии с Законом о правах и ответственности пациента №263 27.10.2005, и особенно выполнение положений пункта (4) ст.16 «Защита прав пациента во внесудебном порядке». Так, вопреки положениям ст.16 Министерство здравоохранения не создало независимую комиссию по проведению профессиональной медицинской экспертизы для рассмотрения жалоб пациентов. По мнению чиновников Министерства, данная комиссия не была создана, и не было одобрено специальное положение на том основании, что не поступали жалобы. В этой ситуации право пациента в полной мере воспользоваться внесудебным механизмом защиты прав пациентов, установленным законом, остается прописанным лишь на бумаге.

В этом контексте следует отметить, что рассмотрение и разрешение жалоб

²⁰ http://ombudsman.md/sites/default/files/rapoarte/raport_cpdom_2013_0.pdf; <http://ombudsman.md/sites/default/files/rapoarte/raport2012-final.pdf>; http://ombudsman.md/sites/default/files/rapoarte/cpdom_raport_2011anexe_0.pdf

от получателей медицинских услуг является поверхностным, а ответы на жалобы, как правило, формальны. Это подтверждается Национальным Центром по Борьбе с Коррупцией, который в процессе анализа заявлений и жалоб, поступивших в несколько государственных медицинских учреждений, выявил некоторые недостатки: отсутствие эффективной и единой процедуры рассмотрения петиций; петиции неоднократно направлялись как в медицинские учреждения, так и в вышестоящие организации; жалобы оставались неразрешенными; нарушения в процессе регистрации жалоб в Регистр жалоб и заявлений.

Управление и улучшение качества медицинской помощи - менее развитая область здравоохранения в Молдове. Имеют место лишь определенные элементы управления качеством. Например, Национальная медицинская страховая компания должна осуществлять контроль (экспертизу) качества и количества оказанной помощи для застрахованных лиц, или Национальный совет по оценке и аккредитации в области здравоохранения, который имеет право вносить предложения Министерству здравоохранения, с целью улучшения нормативных актов по качеству услуг, предоставляемых в учреждениях здравоохранения и фармацевтики.

Для обеспечения мониторинга процесса осуществления медицинской практики, 10 марта 2014 г. вошел в силу Закон о Коллегии врачей Республики Молдова № 261 от 01.11.2013 г. Согласно закону, Коллегия врачей Республики Молдова является профессиональной организацией публичного права врачебного корпуса страны, не имеющей целью приобретение собственности или получение прибыли, главным предметом деятельности которой являются мониторинг и надзор за осуществлением профессиональной врачебной деятельности, поддержание престижа профессии в рамках социальной жизни в соответствии с законодательством.

В области профессионального формирования и развития врачей Коллегия:

оценивает уровень профессиональной квалификации врачей; продвигает принципы соблюдения врачами законов и других нормативных актов, регулирующих осуществление врачебной деятельности, а также обязательств перед пациентами и публичным здравоохранением, а именно: рассматривает петиции и обращения физических и юридических лиц исключительно по случаям нарушения врачами норм профессиональной этики, медицинской деонтологии и правил добропорядочной профессиональной практики; налагает дисциплинарные профессиональные взыскания на своих членов в соответствии с положениями закона с уведомлением об этом Министерства здравоохранения и обращением, в случае необходимости, в полномочные органы.

Де-юре, создана структура сферами деятельности которой являются: профессионально-научная деятельность и образование; профессиональная этика и медицинская деонтология; профессиональная юрисдикция и споры; дача заключений и аккредитование; социально-экономическая и административно-организационная деятельность. Де-факто, Коллегия не была организована, и создается впечатление, что Закон №.261 не работает.

С одной стороны, это профессиональная организация публичного права врачебного корпуса страны, ответственная за мониторинг и контроль осуществления медицинской практики, наделена правом оценивать уровень профессиональной квалификации врачей, рассматривает петиции и обращения физических и юридических лиц исключительно по случаям нарушения врачами норм профессиональной этики, медицинской деонтологии и правил добропорядочной профессиональной практики; налагает дисциплинарные профессиональные взыскания на своих членов. С другой стороны, членство в Коллегии врачей достигается добровольным заявлением о вступлении в коллегия, основанном на свободном согласии врача и под-

тверждается удостоверением члена коллегии, которое выдается после оплаты установленного уставом Коллегии вступительного взноса.

Согласно этому закону, было ясно с самого начала, что данная структура будет неэффективной, по крайней мере, в том, что касается «профессиональной этики, медицинской этики и позитивной практики», и с самого начала не производит желаемого эффекта.

Обучение и продвижение соответствующей профессиональной культуры является неременным условием существования и применения Деонтологического Кодекса. Хотя в 2007 году был разработан Кодекс этики (деонтологический) врача и фармацевта, который предусматривает и объединяет в себя ценности, принципы и стандарты поведения, обязательные для сотрудников системы здравоохранения, указанный документ не был принят законодательным актом и не был опубликован в Мониторул Официал. Отсутствие юридической силы вызывает неравномерное применение и исполнение документа.

Одним из главных приоритетов в области здравоохранения является обеспечение доступа к безопасным и качественным лекарственным средствам. Обеспечение справедливости и эффективности, которая подразумевает правильное использование ограниченных ресурсов, с целью улучшения здоровья населения, а также удовлетворение потребностей пациентов, являются одними из основных приоритетов системы здравоохранения.

Тем не менее, дефицит лекарств, с которым периодически сталкиваются лечебные учреждения, доказывает неэффективность процесса закупки лекарственных средств для нужд государственных учреждений здравоохранения.

Существующий механизм проведения закупок лекарственных средств и других медицинских товаров для нужд системы здравоохранения направлен на обеспечение эффективного и оптимального использования имеющихся средств

в системе здравоохранения, отодвигает на второй план одну из приоритетных задач в этой области - обеспечение доступа пациентов к безопасным и качественным лекарственным средствам.

Неэффективность этого механизма в целом, пробелы в планировании, выборе и оценке потребностей государственных медицинских учреждений в лекарствах, наряду с недостатками системы мониторинга выполнения договоров оказывает прямые отрицательные последствия на состояние здоровья населения, а также на соблюдение прав человека в области здравоохранения.

То, что Агентство по лекарствам является структурой, ответственной за экспертизу, признание и регистрацию лекарственных средств, а также за контроль их качества, и в то же время то же агентство совершает централизованные закупки лекарственных средств и фармацевтических товаров для нужд медицинских учреждений и национальных программ, по нашему мнению, содержит явные признаки конфликта интересов, а в этом смысле создает благоприятную среду для коррупции и лоббирования интересов. С точки зрения уязвимости к коррупции, весь процесс планирования, организации и проведения процедур закупок, мониторинга предоставления договоров вызывает крайнюю озабоченность.

Мы уверены, что в обществе, где соблюдение прав человека, в целом, соблюдение одного из основных прав - права на здравоохранение, в частности, является приоритетом для органов государственной власти, осознание социальной важности процесса закупки медикаментов и фармацевтических товаров должно превалировать над экономической выгодой.

По этой причине, мы выступаем за принятие срочных мер по оптимизации механизма закупки медикаментов и товаров медицинского назначения для системы здравоохранения, с учётом необходимости снизить негативное влияние данного фактора на здоровье населения.

3. ПРАВО НА СОЦИАЛЬНОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ И ЗАЩИТУ

Реализация обязательства государства по обеспечению достойного уровня жизни, который обеспечил бы здоровье и благополучие людей до сих пор остается вызовом для компетентных государственных органов на фоне динамики роста цен на потребительские товары и тарифов на услуги первой необходимости. Свидетельством этого факта является большое количество заявлений, поступивших в Центр по Правам Человека по вопросам, связанным с социальным обеспечением и защитой, которые стабильно занимают третье место в классификации обращений граждан в национальное учреждение по защите и

продвижению прав человека в Молдове в 2014 году.

Как и в предыдущие годы, заявители недовольны низким уровнем доходов и социальных выплат, которые не достигают прожиточного минимума; процедурой начисления и выдачи социальной помощи/ помощи в отопительный сезон; методом расчета и начисления пенсий. Заявители жалуются на то, что местные власти не достаточно информируют общественность о льготах, предоставляемых социально уязвимым слоям населения.

Наряду с чрезвычайно низкими доходами, продолжение роста цен и тарифов на товары и услуги влияют на уровень жизни населения и способствуют повышению уровня бедности среди наиболее уязвимых групп населения.

Эволюция цен и тарифов на услуги и товары широкого потребления в период 2013-2014 гг.

ТОВАРЫ И УСЛУГИ	декабрь 2014 г. в % относительно: Декабря 2013 г.	декабрь 2013г. в % относительно: декабря 2012 г.
ВСЕГО	4,7	5,2
ПРОДУКТЫ	5,1	7,6
Хлеб	1,9	3,1
Свежие овощи	13,3	15,5
Свежие фрукты	19,7	-2,3
Мясо, мясные изделия и консервы	2,2	5,0
Молоко и молочные продукты	6,2	8,3
Сахар	-11,9	3,7
Яйца	13,6	12,9
Непродовольственные товары	6,5	4,6
Одежда	5,6	6,1
Обувь	6,2	5,6
Медикаменты	5,6	4,2
Горючее	6,4	3,4
Строительные материалы	5,4	4,7
Услуги	1,6	2,9
Коммунальные услуги	0,8	1,5
Водопровод и канализация	0,0	6,9
Природный газ	0,0	1,8
Пассажирские перевозки	0,9	15,8
Общественное питание	5,6	3,4

Источник: Национальное Бюро Статистики²¹

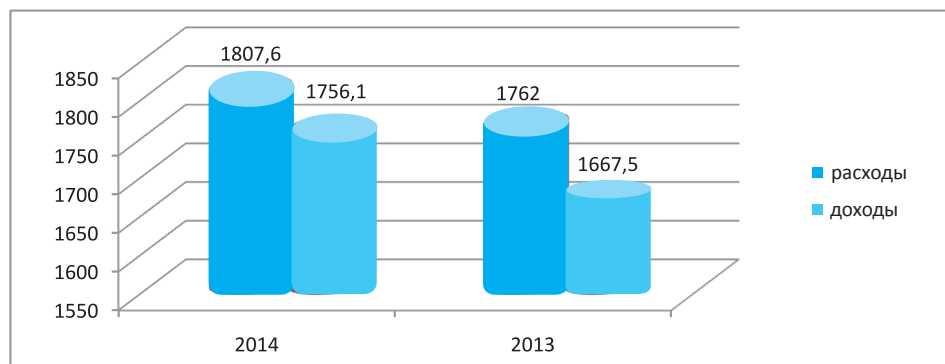
²¹ <http://www.statistica.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=4609>

Официальная статистика о соотношении между доходами и расходами населения показывает, что и в 2014 г. расходы превышают уровень доходов. В этих обстоятельствах говорить о существенных изменениях качества жизни людей не приходится.

Социальное обеспечение

Существующая в Молдове система пенсий сталкивается с двумя главными проблемами: низкий уровень социальных льгот и низкий уровень замещения.²²

Официальные данные показывают, что в первой половине 2014 года размер

Заработная плата является наиболее важным источником дохода – 40,7% от общих доходов населения, по данному показателю регистрируется небольшое снижение по сравнению с 2013 г. (1,1%). Что касается социальных выплат, они незначительно выросли на 1,1%.

прожиточного минимума в среднем за месяц на одного человека составлял 1667,7 лей, а для пенсионеров – 1390,9 лей. Таким образом, средняя пенсия составляет 78% от прожиточного минимума.

Еще большее беспокойство вызывает тот факт, что пенсия более 98% по-

Соотношение между средней пенсией и прожиточным минимумом в первой половине 2014 года

	2013 г.	2014 г.
Средний размер установленной месячной пенсии, в леях	1020,8	1084,6
Средний размер установленной пенсии по достижении пенсионного возраста, в леях	1052,5	1115,4
Соотношение между установленной средней пенсией и средним показателем прожиточного минимума для пенсионеров, в %	76,1	78,0
Соотношение между установленной средней пенсией по возрасту и средним показателем прожиточного минимума для пенсионеров, в %	78,5	80,2

Денежные переводы из-за рубежа по-прежнему остаются важным источником семейного бюджета (18%, или на 0,5% больше, по сравнению с аналогичным периодом прошлого года).

Граждане, чей доход состоит только из социальных выплат, уровень которых не достигает прожиточного минимума, находятся в особо тяжелом положении.

лучателей пенсии ниже прожиточного уровня. По данным Национальной Кассы Социального Страхования, по ситуации на 01.01.2015²³, данный показатель остается на уровне 2013 года.

²² Доля замещения – соотношение между средней пенсией по достижении возраста и средней заработной платой по экономике.

²³ <http://www.cnas.md/lib.php?l=ro&idc=244&nod=1&>

К числу получателей пенсий со средней пенсией ниже прожиточного минимума (658 957) следует прибавить и 56 276 получателей государственных социальных пособий, размер которых составил 339,18 лей, по данным на 01.01.2015 г.

Необходимо отметить, что в поддержку данных категорий граждан, начиная 1 июля 2014 г., увеличен с 1300 лей до 1500 лей плафон пенсии, с которого выдается государственная материальная помощь, повышены и фиксированные суммы по данной помощи²⁴ (50 лей – 100 лей; 60 лей – 120 лей; 90 лей – 180 лей). Также принято решение об увеличении размера государственного пособия получателям, проживающим в селах Кочиерь, Коржова, Кошница, Моловата Ноуэ, Фырэдень, Копанка, Пырлита, Варница, Дороцкая, Хаджимус²⁵.

В политическом документе «Предложение по реформированию пенсионной системы» (февраль 2014 г.)²⁶ утверждается, что уровень средней пенсии очень

низок в абсолютном показателе, но также и в сравнении с уровнем средней заработной платы. Данный факт отражен долей замещения всего в 28,4%²⁷.

Эксперты предупреждают, что при сохранении нынешних условий работы системы, коэффициент замещения будет непрерывно уменьшаться и достигнет критического значения 14% в 2040 году. Снижение, связанное с коэффициентом замещения, обусловлено процедурой индексации пенсий, а также отсутствием индексации застрахованного дохода при определении пенсии.

Таким образом, пенсионная система не позволяет достичь главной цели – обеспечения достаточного дохода для пенсионеров, которые внесли свой вклад в систему. Более того, если система не реформируется, пенсии будут продолжать снижаться. В этой ситуации, многие люди вынуждены работать и после достижения пенсионного возраста.

Пенсионная система при текущих спецификациях не является устойчивой. Что касается социальной устойчивости, уровень пенсий и перспектива дальнейшего снижения замещения предполагает, что без изменения пенсионной системы, бедность пожилых станет более серьез-

²⁴ Закон о внесении изменений в некоторые законодательные акты №147 от 17.07.2014 г.

²⁵ Закон о внесении изменений и дополнений в Закон о дополнительной социальной защите получателей пенсий, установленных в государственной системе социального страхования № 1591–XV от 26 декабря 2002 года №148 от 17.07.2014 г.

²⁶ http://get-moldau.de/download/policypapers/2014/PP_01_2014_ro.pdf

²⁷ Европейский Кодекс Социальной Безопасности считает долю замещения 40%.

ной проблемой в будущем. По мнению экспертов, основной задачей пенсионной системы является обеспечение адекватного уровня пенсий и увеличение количества налогоплательщиков путем перехода работников из неофициальной экономики в систему социального страхования. Кроме того, нынешние проблемы будут возрастать по мере старения населения.

В своих обращениях в Центр по Правам Человека в Молдове петиционеры поднимали проблемы, связанные с расчетом/начислением пенсии по возрасту. Настаиваем на том, что любая ошибка влияет на размер пенсии и ухудшает положение пожилых людей. По этой причине мы рекомендуем специалистам подходить с полной ответственностью и прилагать максимальное усердие при изучении каждого конкретного дела.

Еще один проблемный аспект из выявленных в обращениях недостатков, связан со сбором документов, необходимых для подтверждения стажа работы, справки о заработной плате, особенно в тех случаях, когда предприятия ликвидированы, либо реорганизованы и т.д.

Супруги Е. пожаловались на то, что неправильный расчет пенсии по возрасту, в частности при установлении страхового пенсионного стажа, выборки 60-ти наиболее благоприятных последовательных месяцев работы для установления индивидуального коэффициента (К) отрицательно повлиял на размер их пенсий.

Технические ошибки при расчете пенсии подтвердились Докладом по экспертизе Национального Центра Судебных Экспертиз, который рассмотрел данное дело.

Социальная помощь

Что касается социальной помощи, можно отметить некоторый прогресс, достигнутый, в частности, в создании и развитии социальных услуг для социально-уязвимых групп населения.

Мы также высоко ценим принятие Положения о порядке и условиях Проекта строительства жилья для социально/экономически-уязвимых, целью которого является предоставление социально-жилья социально/экономически уязвимым слоям населения²⁸, которые не в состоянии самостоятельно обеспечить себя нормальными условиями жилья.

В Докладе о соблюдении прав человека в Молдове в 2013 г.²⁹ году мы обратили внимание властей на необходимость разработать пакет мер по социальной защите лиц без жилья. Несмотря на то, что мы были проинформированы о начале разработки нормативно-правовой базы относительно организации и функционирования служб по обеспечению услуг проживания для бездомных, а также их социальной адаптации и обеспечения минимальных стандартов качества жизни данной категории людей, вопрос остается нерешенным до сих пор.

Для выявления проблем, с которыми сталкиваются местные органы власти в создании и развитии социальных услуг, а также для того, чтобы установить степень охвата и определить потребности социально-уязвимых групп, Учреждение омбудсмена в 2014-м году провело оценку положения дел в этой области.

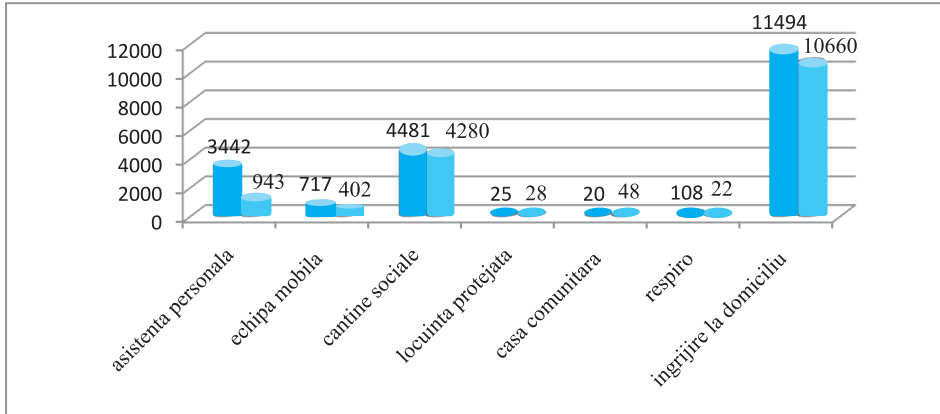
По данным управлений/отделов социальной помощи и защиты семьи, значительная часть социальных услуг не покрывают количество запросов. Причиной чаще всего является финансовая неспособность местной власти создать/развить социальные услуги, которые охватывали бы весь спектр необходимого.

Если на уровне развития нормативно-правовой базы по организации и функционированию социальных служб для оказания необходимой поддержки лицам/семьям, находящимся в трудном

²⁸ Приказом №75 от 14.05.2014 г., Министерство регионального развития и строительства утвердило Положение о способе и условиях Проекта строительства жилья для социально или экономически-уязвимых слоев населения;

²⁹ Доклад о соблюдении прав человека в Молдове в 2013 г.

Соотношение между спросом на социальные службы и реальные возможности данных служб

Источник: Управления/отделы социальной помощи и защиты семьи, за исключением районов левого берега Днестра

положении, зарегистрирован прогресс в реализации, в том, что касается внедрения, имеется еще много недоработок.

Мы считаем особенно важным, чтобы орган, разработавший документ, проводил мониторинг по его внедрению, контроль за осуществлением требований нормативно-правовой базы, для установления показателей оценки его воздействия на получателей социальных услуг для оптимизации политики.

Существующие проблемы, связанные с выдачей социальной помощи/материальной помощи на отопительный сезон, постоянно поднимались в докладах Центра, начиная с 2011-го года, потому, что многие заявители в своих петициях, направленных и в последние годы, привлекали внимание к данной теме.

Следует отметить, что в то же время произошли изменения нормативно-правовой базы ³⁰, предназначенной для улучшения механизма социальной помощи. Улучшения были сделаны также вследствие рекомендации омбудсмена об исключении некоторых показателей из оценочного теста PROXY по опреде-

лению уровня благосостояния семьи, целью которых является улучшение механизмов выдачи социальной помощи.

Несмотря на это, нуждающиеся граждане по-прежнему обращаются к омбудсмену с просьбой вмешаться, чтобы получить право на социальную помощь/помощь в отопительный сезон. В большинстве случаев, запросы оправданы в полной мере, учитывая тяжелое положение, в котором находятся семьи просителей. Поэтому призываем компетентные органы предпринять согласованные усилия для нахождения оптимальных решений в каждом конкретном случае.

4. ЗАЩИТА ПРАВ ЛИЦ С ОГРАНИЧЕННЫМИ ВОЗМОЖНОСТЯМИ

Для объективного представления степени соблюдения прав лиц с ограниченными возможностями самой объективной является оценка самих инвалидов. А эта оценка отнюдь не является положительной. Тем не менее, проблемы, с которыми сталкиваются люди с ограниченными возможностями не меняются год от года и остаются нерешенными: социальные выплаты не достигающие прожиточного минимума; недостаточные

³⁰ Постановление Правительства Р. Молдова о внесении изменений и дополнений в Положение о порядке установления и выплаты социального пособия 821 от 07.10.2014 г.

социальные услуги по месту жительства; ограниченный доступ к социальной инфраструктуре, общественному транспорту, информационной среде, низкий уровень трудоустройства и отсутствие мотивации для найма на работу людей с инвалидностью; барьеры на пути реализации права голоса; терпимость общества к проблемам людей с ограниченными возможностями.

По данным Министерства труда, семьи и социальной защиты, в Молдове зарегистрировано 183 500 людей с ограниченными возможностями, что составляет около 5% от общей численности населения.

Несмотря на то, что мы высоко оцениваем достигнутый прогресс в продвижении политики, разработке программ для инвалидов с учетом международных стандартов, однако до сих пор о значительном улучшении положения лиц с особыми потребностями говорить не приходится.

После более, чем двух лет после вступления в силу Закона №60 30.03.2012 г. о социальной интеграции людей с ограниченными возможностями, его влияние на положение людей с ограниченными возможностями не ощущается. Закон № 60 претворяет в жизнь положения Конвенции ООН, и устанавливает общие рамки для обеспечения безопасности и социальных услуг, в соответствии с международными стандартами по социальной интеграции данной категории лиц. Одной из причин того, что Закон №. 60 не достигает поставленных задач, является отсутствие механизмов, которые создаются с опозданием.

Доступность общественного пространства для людей с ограниченной подвижностью

Из-за отсутствия или недостаточного обеспечения доступа к государственным учреждениям, а также к жилому фонду, люди с недостатками опорно-двигательного аппарата и люди с ослабленным слухом и зрением вынуждены жить почти изолировано в своих домах, они беспо-

мощны, потому что по-прежнему зависят от других.

Национальное Учреждение Омбудсмена провело ряд консультаций с представителями гражданского общества, которые занимаются защитой людей с ограниченными возможностями. На указанных встречах обсуждался ряд актуальных проблем, стоящих перед людьми с ограниченными возможностями.

Одной из обсужденных проблем было ***обеспечение доступности транспорта для людей с ограниченными физическими возможностями, с проблемами слуха и зрения.***

Обеспечение функциональности утвержденных законов, мониторинг их выполнения – задачи, которые требуют консолидации усилий органов государственной власти.

В этом контексте отметим План действий по внедрению мер по обеспечению доступа лиц с ограниченными возможностями к социальной инфраструктуре³¹, который содержит конкретные краткосрочные действия, ответственные за выполнение органы и учреждения, а также четко установленные показатели. Предварительная оценка национального учреждения омбудсмена установила, что степень реализации данного плана неудовлетворительна.

В соответствии с Планом действий, утвержденным Постановлением Правительства Р. Молдова №.599 от 13.08.2013 г., местные органы власти должны разработать и утвердить планы действий на местном уровне по адаптации зданий к потребностям людей с ограниченными возможностями, с предоставлением финансирования мероприятий из бюджетов административно-территориальных единиц, собственников зданий и проч. (действие №2) до декабря 2013 года. Из информации, представленной

³¹ Постановление Правительства Р. Молдова №.599 от 13.08.2013 г. об утверждении Плана действий по внедрению мер по обеспечению доступа лиц с ограниченными возможностями к социальной инфраструктуре.

Центру по Правам Человека, по ситуации на январь 2015 года, следует, что многие местные органы власти не разработали и не утвердили такой план. Некоторые местные органы власти проигнорировали обращение омбудсмена. Информация о степени выполнения этого действия отображена в диаграмме, которая отражает информацию, представленную из 24 районов. 7 районов не предоставили информации омбудсмену.

к выводу, что Министерство регионального развития и строительства, которое отвечает за мониторинг и координацию исполнения решений данного постановления не приложило достаточных усилий для того, чтобы выполнить меры, предусмотренные указанным документом.

Кроме того, согласно Докладу по инвентаризации существующих государственных учреждений социального назначения, разработанному Министерством

Стоит отметить, что некоторые местные органы власти (Хынчешть, Унгень, Тараклия), предусмотрели в Плате действий на местном уровне (конкретные задачи), финансовые ресурсы и измеримые показатели прогресса, а другие включили в План действий, общие действия, заимствованные из Постановления Правительства №599. Некоторые органы власти не представили запрашиваемую информацию.

Министерство регионального развития и строительства³² направило письмо за №03/1-2664 от 17.12.2013 г., в котором предписало местным органам власти подготовить и представить Планы действий по адаптации зданий к потребностям людей с ограниченными возможностями, с мероприятиями, обеспеченными финансово из бюджетов административно-территориальных единиц, владельцев зданий, либо из источников партнеров по развитию. Данная ситуация приводит нас

регионального развития и строительства³³, из 5137 объектов инвентаризации с точки зрения доступности, 3440 не адаптированы либо не соответствуют нормам и стандартам.

Также орган центральной власти заверил, что «с августа 2014 г. Государственная строительная инспекция запрашивает информацию от территориальных инспекций, а также еженедельные отчеты по данной проблеме».

Министерство просвещения, ответственное за разработку учебных программ для специальности «Архитектура» в ВУЗах, на предмет разработки и специальной программы (для данной специальности) по проектированию объектов, с соблюдением требований по доступности и/или разумного приспособления³⁴,

³² www.mdrc.gov.md, раздел «Архитектура и урбанизм»

³³ Действие №1 из Плана действий по внедрению мер по обеспечению доступа лиц с ограниченными возможностями к социальной инфраструктуре, утвержденного Постановлением Правительства Р. Молдова №.599 от 13.08.2013 г.

³⁴ Действие №4 из Плана действий по внедрению мер по обеспечению доступа лиц с ограничен-

не предоставило информацию о реализации указанных действий.

Министерство заявило, что «в конце 2014-го года около 950 заведений общего образования обеспечили инклюзивный образовательный процесс для детей с особыми потребностями (в 2012–2013 гг. – 291 учреждение, в 2013–2014 гг. – 400 учебных заведений), при помощи 603 учителей-ассистентов (в 2012г. –100; в 2013 г. –360)»³⁵.

В целях приведения нормативно-правовой базы в соответствие с положениями Конвенции ООН о правах инвалидов, статья 20 Закона №. 60 устанавливает³⁶ ряд положений, направленных на

ными возможностями к социальной инфраструктуре, утвержденного Постановлением Правительства Р.Молдова №.599 от 13.08.2013г., срок выполнения – апрель 2014 г.

³⁵ Письмо Министерства Просвещения №/15-11592 от 29.01.2015 г.

³⁶ Согласно ст.20 Закона о социальной интеграции лиц с ограниченными возможностями № 60 от 30.03.2012, в целях облегчения беспрепятственного доступа лиц с ограниченными возможностями к транспортным средствам и поездкам Министерство транспорта и дорожной инфраструктуры, другие центральные и местные органы публичной власти, хозяйствующие субъекты, независимо от их формы собственности, при участии общественных объединений обязаны обеспечить:

- a) приспособление транспортных средств общего пользования, находящихся в обращении;
- b) переоснащение автотранспортных средств с учетом потребностей лиц с ограниченными опорно-двигательными возможностями (ручное управление);
- c) приспособление остановок транспортных средств общего пользования, в том числе применение тактильного покрытия на площадках доступа к входным дверям транспортного средства;
- d) установка в средствах общественного транспорта дисплеев для объявлений, соответствующих потребностям лиц с ограниченными возможностями по зрению и слуху;
- e) воспроизведение крупным шрифтом контрастных цветов маршрутов и указателей средств городского общественного транспорта;
- f) приспособление пешеходных переходов и перекрестков улиц и дорог общего пользования в соответствии с потребностями лиц с ограниченными возможностями по зрению и слуху;
- g) монтирование систем звуковой и визуальной сигнализации на перекрестках с интенсивным движением.

обеспечение доступа инвалидов к общественному транспорту. Отметим, однако, что требования статьи 20 в большинстве НЕ соблюдаются. Только в Кишинэу, в соответствии с заявлениями членами неправительственных организаций, занимающихся проблемами людей с ограниченными возможностями, из-за отсутствия специализированного транспорта/неподходящих транспортных единиц, страдают более 3000 человек с ограниченными возможностями. Мы подтверждаем, что доступность должна рассматриваться условием для осуществления людьми с особыми потребностями гражданских, политических, социальных, экономических и культурных. Эта цель является чрезвычайно актуальной в контексте европейских интеграционных устремлений Молдовы.

Данная тема регулярно поднималась и в предыдущих докладах и до сих пор остается актуальной. По этой причине, Национальное учреждение Омбудсмана разработало и выдвинуло идею применения тактики малых шагов в создании среды без барьеров для людей с ограниченными возможностями, для чего предложило предпринять немедленные меры³⁷:

- Местным властям назначить ответственных за обеспечение осуществления Конвенции ООН о правах инвалидов и Закона о социальной интеграции лиц с ограниченными возможностями № 60 от 30.03.2012 г. (вступил в силу 27.07.2012 г.).
- Министерству труда, социальной защиты и семьи совместно с Министерством здравоохранения следует разработать базу данных по лицам с ограниченными возможностями и их потребностям, для адаптации физической среды к их потребностям, а также определить способы взаимодействия в этом вопросе.
- В контексте реформы по организации общественного транспорта в

³⁷ <http://www.ombudsman.md/ro/stiri/institutia-nationala-ombudsmanului-lanseaza-ideea-aplicarii-tacticii-pasilor-mici-crearea-unui>

Кишинэу, требуем принятия неотложных мер по разработке графика работы общественного транспорта (троллейбусы, автобусы), приспособленного для перевозки пассажиров с ограниченными физическими возможностями, с информированием указанной категории граждан о возможности воспользоваться услугами городского общественного транспорта (размещение на сайтах Примэрии и претур Кишинэу).

- Местным органам власти проводить регулярный мониторинг полного соблюдения водителями такси части 2 статьи 20 Закона № 60³⁸.
- Местному/муниципальному управлению транспорта и дорожной инфраструктуры, Министерству транспорта и дорожной инфраструктуры предпринять реальные действия по адаптации транспортных единиц, остановок городского транспорта средствами для нужд людей с ограниченными физическими возможностями, обеспечить монтаж информационных панелей адаптированных для потребностей людей с проблемами слуха и зрения специальными средствами; напечатать большими символами и контрастными цветами информацию о маршрутах и графике работы городского общественного транспорта, адаптированных транспортных единиц.

Для этого необходимо:

- ✓ Министерству транспорта и дорожной инфраструктуры, на первом этапе, обеспечить минимум одну адаптированную транспортную единицу на каждом маршруте страны.

- ✓ Властям муниципия Кишинэу, на первом этапе, установить системы звуковых и визуальных оповещений на перекрестках с интенсивным движением, по периметру улиц, на которых проживают люди с проблемами зрения и слуха.

- Местные органы власти должны обеспечить установку адаптированных бордюров на пешеходных переходах в соответствии с потребностями людей с ограниченными возможностями, которые передвигаются в инвалидной коляске (в Кишинэу, на первом этапе, на всех крупных бульварах столицы).

Кроме того, Национальное Учреждение омбудсмена продолжает настаивать на принятии мер по изменению текущей ситуации в том, что касается ограниченного доступа общественного пространства в Молдове для людей с ограниченными возможностями, а именно таких мер как: разработка местных планов действий в среднесрочной перспективе для постепенного устранения существующих барьеров для полной интеграции людей с особыми потребностями в общество; более полное применение и внедрение законодательства по созданию доступной физической среды и доступности информации, наряду с созданием системы строгого контроля со стороны компетентных учреждений; назначение Государственной Инспекцией по Строительству ответственных за соблюдение требований доступности на этапе ввода в эксплуатацию зданий/объектов.

Другой проблемой, которая, кстати, упоминается людьми с ограниченными возможностями³⁹ – это непризнание прав и пассивность в том, что касается требований соблюдения данных прав. Люди с ограниченными возможностями более заметны, когда они становятся активными членами общества. В 2014 году общественность была информирована лицами с ограниченными возможностями о нескольких случаях ограничения доступа в места отдыха.

³⁹ <http://deca.md/?p=18755>

³⁸ Согласно ч.(2) ст.20 Закона о социальной интеграции лиц с ограниченными возможностями, все операторы такси обязаны оборудовать не менее одной машины для перевозки лиц с ограниченными возможностями, использующих передвижное кресло. Отказ водителя такси от перевозки лица с ограниченными возможностями и его устройства для передвижения считается дискриминационным. Устройство перевозится бесплатно, без взимания дополнительной платы.

Нынешняя ситуация по обеспечению людей с ограниченными физическими возможностями вспомогательными техническими средствами и специальной обувью стала предметом обсуждений на рабочей встрече с представителями НПО, действующих в области защиты и поощрения прав лиц с ограниченными возможностями. Стоит отметить усилия, приложенные государством по бесплатному обеспечению специальной ортопедической обувью детей, которые не являются инвалидами, но имеют показания к ношению такой обуви, это стало возможным, в том числе, и в результате выполнения рекомендаций, разработанных ранее омбудсменом.

Молодому человеку, инвалиду-колясочнику из Хынчешть был отказан вход в ночной клуб. Несмотря на то, что компания молодых людей заранее зарезервировала места в данном заведении, администратор клуба отказал молодому человеку войти в клуб на инвалидной коляске, предложив его друзьям взять молодого человека на руки и таким образом войти в клуб. «Я почувствовал себя очень плохо, униженным. Надеялся, что на второй день мне позвонят из клуба и извинятся за случившееся, мы ушли оттуда расстроенными и в недоумении», рассказал молодой человек. С молодым человеком связался администратор клуба для того, чтобы принести свои извинения и уладить конфликт, только после вмешательства сотрудников Центра по Правам Человека, которые выехали на место конфликта и разрешили его с помощью процедуры медиации.

Согласно сотрудникам государственного предприятия CREPOR⁴⁰, которые присутствовали на рабочей встрече, организованной Центром, ежегодно изготавливаются около 700 протезов, при

необходимости в 950–1000 протезов ежегодно и запросов по инвалидным коляскам примерно в 1000 единиц. Было также отмечено, что в связи с ограниченными финансовыми возможностями, предприятие не может производить тележки, специальную обувь, протезы, повязки высокого качества, которые соответствуют передовым технологиям. Кроме недостаточного финансирования, деятельность предприятия CREPOR затруднена из-за отсутствия базы данных по людям с ограниченными физическими возможностями и их потребностям, данная информация собирается при поддержке работников системы социальной защиты в местных органах власти.

Отдельной проблемой, по словам представителей Общества слепых, является отсутствие возможности изготовить в Молдове глазной протез. В этом контексте рекомендовано следующее:

- изучить возможность расширения услуг, предоставляемых государственным предприятием CREPOR по обеспечению инвалидов специальными средствами для слепых (палочками);
- рассмотрение возможностей по производству на месте глазных протезов для лиц с нарушениями зрения или имеющих глазные протезы, либо импорт глазных протезов заграничного производства по доступным для получателей в Молдове ценам.

Утверждение Положения об услугах переводчика для лиц, использующих язык мимики-жестов⁴¹, стало другой темой, рассмотренной в ходе встреч с представителями гражданского общества. Представители общества глухих и некоторых НПО выдвинули просьбу о существенной доработке документа в соответствии с тем, чтобы документ полностью учитывал потребности этой категории лиц⁴². В данном контексте Министерству

⁴⁰ CREPOR – Centrul Republican Experimental Protezare, Ortopedie și Reabilitare (Республиканский Центр по Протезированию, Ортопедии и Реабилитации).

⁴¹ Постановление Правительства Р. Молдова №333 от 14.05.2014 г. об утверждении Положения о предоставлении услуг по общению, используя язык мимики-жестов / язык жестов, с помощью переводчика.

⁴² [http://www.ombudsman.md/ro/stiri/](http://www.ombudsman.md/ro/stiri/implementarea-regulamentului-privind-prestarea-)
implementarea-regulamentului-privind-prestarea-

просвещения, Министерству финансов, совместно с Обществом глухих предложено сотрудничать в направлении установления единого официального языка жестов, приемлемого для обучения слабослышащих, для разработки учебников, а также для подготовки переводчиков с языка жестов.

Обеспечение занятости людей с ограниченными физическими возможностями является одной из основных проблем политики социальной интеграции для людей с ограниченными возможностями, проводимой международным сообществом.

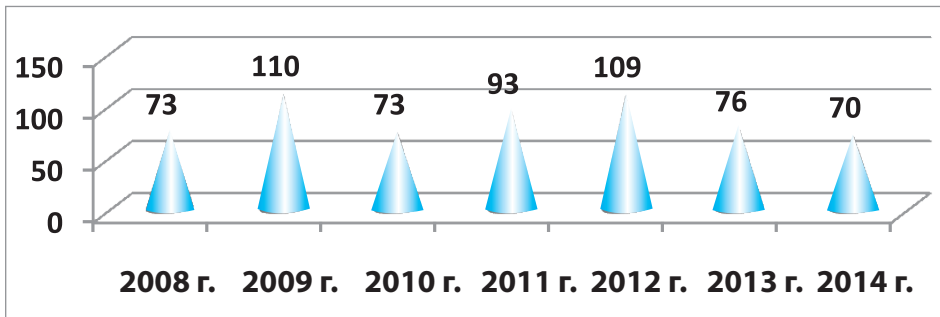
Обеспечение занятости лиц с ограниченными физическими возможностями в

ми, мониторингу их выполнения, и вовлечения/консультирования с людьми с ограниченными возможностями. Это позволит решить многие другие проблемы, стоящие перед людьми с особыми потребностями.

5. ПРАВО НА ТРУД И ОХРАНА ТРУДА

В период 2008–2014 гг. число обращений в ЦПЧМ, относительно проблемы права на труд и охраны труда остается неизменным.

В большинстве случаев, заявители информирующие о нарушении данного права, уже имеют иски и судебные про-

Молдове остается важной и нерешенной проблемой. Предоставление инвалидам возможностей для трудоустройства, а также их информирование о существующих возможностях, поможет решить финансовые проблемы инвалидов и частично улучшить качество их жизни.

В своих выступлениях, участники Национальной Конференции «Трудоустройство лиц с ограниченными возможностями: успешные модели и перспективы роста в Молдове», состоявшейся 22 октября 2014 года, в основном, повторили проблемы, указанные два года назад в докладе Центра по Правам Человека.

В заключение, подчеркиваем необходимость совместных усилий центральных и местных органов власти по созданию механизмов реализации нормативно-правовой базы по проблемам людей с ограниченными возможностями serviciilor-comunicare-prin-utilizarea

цессы, большая часть которых на стадии рассмотрения. По этой причине, омбудсмен советует данным лицам пройти все правовые процессуальные этапы.

В большинстве своем, проблемы данной тематики остаются теми же, что и в предыдущие годы: низкий уровень оплаты труда; задолженность по заработной плате; несоблюдение трудового законодательства; недостаточное участие представителей Государственной Инспекции Труда в рассмотрении заявлений о трудовых отношениях, при расследовании несчастных случаев на рабочем месте; дискриминация при приеме на работу, безработица и работа без должного правового оформления.

Зарплата, как правило, является основным источником дохода большей части заявителей и, следовательно, её размер имеет большое влияние на способность работников тратить и экономить.

***Молдова остается одной из стран с самым низким уровнем оплаты труда в Европе, по данным последнего отчета, опубликованного Евростатом*⁴³.**

С 1 октября 2014 года минимальная заработная плата по стране составляет 1000 лей⁴⁴. Это при том, что её размер должен быть, по крайней мере, на уровне прожиточного минимума. Релевантной в этом смысле является Рекомендация Комитета ООН по экономическим, социальным и культурным правам⁴⁵, в которой государству настоятельно рекомендуется активизировать свои усилия по обеспечению национальной минимальной заработной платы, достаточной для обеспечения надлежащего уровня жизни в работников и их семей. Комитет рекомендует: Государству-участнику внедрить механизм для определения и регулярно корректировать минимальную заработную плату пропорционально стоимости жизни.

Более того, учитывая тенденции существенного увеличения цен на потребительские товары и рост тарифов на услуги, население с трудом будет покрывать расходы, необходимые для обеспечения минимального уровня жизни.

Напомним, что до 30 июня 2016 года государство должно представить в Комитет ООН по экономическим, социальным и культурным правам третий периодический доклад о внедрении Международного пакта об экономических, социальных и культурных правах. А до этого власти должны идентифицировать возможности для реализации новейших рекомендаций и замечаний Комитета ООН по экономическим, социальным и культурным правам.

Одной из проблем, на которую жаловались заявители в течение отчетного пе-

риода, были задолженности по заработной плате. Работники ЦПЧМ всегда прилагают максимум усилий для решения таких споров, чаще всего данные споры удавалось решить путем применения процедуры механизма посредничества, т.е. медиатизации (примирения), а в ситуациях, когда это не представлялось возможным, путем вмешательства компетентных органов: Государственной инспекции труда или правоохранительных органов.

Рекомендуем в данном контексте компетентным органам осуществлять свои обязанности с максимальной тщательностью, прибегая ко всем рычагам, предоставленным законодательством для рассмотрения каждого случая, чтобы предотвратить любое нарушение права на труд.

Любая задержка по выплате заработной платы связана с какой-либо дисфункцией в системе, либо административной, экономической или финансовой проблемой, однако задержка по выплате заработной платы не может быть оправдана, **так как она нарушает права человека, а также право на достойную жизнь.** Мы подтверждаем, что права, связанные с оплатой труда, относятся к сфере права собственности, обговоренных статье 1 Протокола №1 к Конвенции о защите прав человека и основных свобод.

Погашение задолженности по заработной плате является более сложной проблемой, когда предприятия находятся в процедуре несостоятельности. Например сложившаяся в SA «Alimentarmas»⁴⁶ ситуация, чьи сотрудники не получали заработную плату за работу в течение последних 8 лет, задолженность предприятия по заработной плате превышает 1 миллион 700 тысяч лей. Хотя, некоторые сотрудники пытались получить невыплаченную заработную плату, обратившись в суд, их усилия не имели шансов на успех. Применительно к этому делу, Государственная инспекция труда отметила, что предприятие, которое находится в процедуре банкротств-

⁴³ http://www.publika.md/raport-eurostat-moldova-este-in-continuare-unul-dintre-statele-cu-cele-mai-mici-salarii-din-europa_2117141.html

⁴⁴ Постановление Правительства №550 от 09.07.2014 г. об установлении размера минимальной заработной платы по стране.

⁴⁵ Комитет ООН по экономическим, социальным и культурным правам, 46-я сессия, Женева, 2–20 мая 2011 г.

⁴⁶ <http://cms4.jurnal.md/ro/import/2014/4/16/iaucerit-salariile-in-fa-a-guvernului-1167870/>

ва не имеет возможности распоряжаться имеющимися на его банковских счетах средствами, данные средства блокируются Государственной налоговой инспекцией, из-за долгов в государственный бюджет. По данному делу был назначен управляющий имуществом должника в рамках процесса несостоятельности, а разрешение данного спора является компетенцией администратора доверительной компании.

Сотрудники детского сада села Будэй, района Тараклия жаловались, что четыре месяца не получают зарплату, ссылаясь на ответ компетентных органов об отсутствии средств. Заявители обращались в разные инстанции (Территориальная инспекция труда, Прокурора Тараклия), но проблема не была решена. Только после вмешательства сотрудников ЦПЧМ задолженности по заработной плате были выплачены в полном объеме.

Причиной другого коллективного обращения в ЦПЧМ стало затягивание выдачи Исполнительного листа на выплату заработной платы Судом района Рышкань в Кишинэу. В этом случае было обнаружено, недобросовестное выполнение должностными лицами своих должностных обязанностей, конфликт удалось решить только после вмешательства омбудсмана.

В ЦПЧМ в 2014 году поступило несколько сигналов о нарушении или несоблюдении техники безопасности на производстве. В отчетном году было обнародовано много несчастных случаев с человеческими жертвами, которые произошли на производствах. Проанализировав данные о несчастных случаях на строительных площадках, Государственная инспекция труда разработала «Положение о проведении проверок на всех строительных площадках» № 03 от 10.03.2014 г.

Однако, Государственная инспекция труда⁴⁷ сообщила омбудсмену о существ-

вовании препятствий при проведении оперативных инспекций труда, безопасности труда. Надзорный орган проводит инспекции только на предприятиях, которые включены в график плановых проверок⁴⁸, составленный на основе критериев риска и согласованный с контролирующим органом управления (Государственной канцелярии).

Еще одна проблема, с которой сталкиваются инспекторы труда в расследовании несчастных случаев на производстве напрямую связана с оперативностью, с которой работодатель сообщает⁴⁹ о несчастном случае. Из общего числа несчастных случаев, в 23% случаев работодателями извещали Государственную Инспекцию Труды с опозданием, а в некоторых случаях о несчастном случае работодатель вообще не сообщал ни в медицинские учреждения, ни в органы полиции. И это противоречит Положению о расследовании несчастных случаев на производстве, утвержденному Постановлением Правительства №. 1361 от 22 декабря 2005 года.

Ситуация остается тревожной в случаях, когда работодатели нанимают на работу без официального оформления или выплачивают заработную плату «в конверте», не проводят оценку факторов риска на рабочем месте, не обеспечивает индивидуальными средствами, обеспечивающими безопасность труда, все это является нарушением права на труд.

В этом контексте напоминаем выводы Европейского Комитета по социальным правам (CEDS)⁵⁰ в отношении Республики Молдова: участие государственных органов в расследовании по вопросам охраны здоровья и безопасности труда, а также обучение квалифицированного персонала неэффективно (35¹⁵¹);

№ 388/531 от 18.04.2014 г.

⁴⁸ Статья 16 Закона №131 от 08.06.2012 г. государственном контроле предпринимательской деятельности.

⁴⁹ http://www.ism.gov.md/?lang=ro&menu_id=18

⁵⁰ <http://www.infoeuropa.md/politica-sociala/carta-sociala-europeana-revizuita-concluzii-2013-republica-moldova/>

⁵¹ Социальная карта, Статья 3 Право на безопас-

⁴⁷ Письмо из Государственной Инспекции Труды

система учёта по несчастным случаям на производстве малоэффективна, меры, принимаемые для снижения избыточного количества несчастных случаев со смертельным исходом являются недостаточными; система инспекции труда является неэффективной (353).

Безработица и работа без официального оформления, а также другие вопросы, связанные с соблюдением права на труд. Уровень безработицы в стране в третьем квартале 2014 года возрос до 3,3%, что немного ниже, чем в третьем квартале 2013 года (3,9%). Имеются существенные различия между городской безработицей – 4,6%, по сравнению с безработицей в сельской местности – 2,3%. Самые тревожные показатели по безработице относятся к показателям среди молодых людей (в возрасте 15–24 лет) уровень безработицы составил 9,5%, а в возрастной группе 15–29 лет этот показатель составил 7,2%⁵². Молодежь часто сталкиваются с отказом работодателей о приёме на работу, по причине отсутствия опыта. Мы считаем, что отсутствие навыков и опыта не должно быть причиной для отказа при приёме на работу.

Так, проблема занятости молодежи на рынке труда по-прежнему остается актуальной. Таким образом, считаем, что политику стимулирования занятости молодежи, должны дополнять другие политические инструменты, направленные на развитие системы образования и частного сектора.

Эксперты⁵³ бьют тревогу: разрыв между спросом и предложением квалифицированной рабочей силы растет. Эволюция этого показателя для Республики Молдова указывает на то, что рынок труда в последнее десятилетие характеризуется увеличением несоответствия между

ностью и гигиену труда.

⁵² <http://www.statistica.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=4570#idc=34&>

⁵³ <http://www.eco.md/index.php/rss/item/2690-const%C3%A2n%C5%A3ei-muncii-%C5%9Fi-riscul-unui-%C5%9Fomaj-%E2%80%99Esupracalificat%E2%80%99D>

спросом и предложением вакансий.

Ситуация увеличения несоответствия между спросом и предложением на рынке труда может быть улучшена за счет изменения структуры предложения рабочей силы. В связи с этим, главная роль отводится сфере образования, чья связь с требованиями рынка может быть достигнута путем изменения учебных программ и более тесного сотрудничества с экономическими агентами.

Поэтому крайне важно продолжать образовательные реформы. Без изменения ситуации, рынок труда, скорее всего, превратится в рынок квалифицированной безработицы.

Адаптация системы образования к потребностям рынка труда стала еще более необходимой в связи с подписанием нашей страной Соглашения об ассоциации с Европейским Союзом, а также в связи с открытием новых инвестиционных возможностей, которые требуют квалифицированной рабочей силы. Другая группа экспертов⁵⁴ считает, что в самой бедной стране в Европе, а они считают, что Молдова таковой является, каждый год растет число иностранцев, получающих разрешение на работу в нашей стране. Также количество иностранцев, работающих нелегально в различных областях экономики, увеличилось почти в два раза в 2014 году, по данным Бюро по миграции и беженцам. По данным на 31 декабря 2014 года, было зарегистрировано в Республике Молдова 1866 иностранцев, с установленной целью трудовой деятельности.

Другим аспектом, подчеркнутым омбудсменом, является интерпретация Национальной Кассой Социального Страхования положения Трудового кодекса⁵⁵ об

⁵⁴ <http://ziarulnational.md/migratie-strainii-vin-cu-miile-la-munca-in-r-moldova/>

⁵⁵ Часть (2) статьи 155 Трудового кодекса: Размеры тарифных ставок или должностных окладов для совместителей, а также размеры премий, надбавок, доплат и других вознаграждений, предусмотренных условиями оплаты труда, устанавливаются в коллективном или индивидуальном трудовом договоре и не могут превышать размеры, предусмотренные для остальных ра-

оплате труда при совмещении профессий (должностей) в ущерб работнику **при установлении размера единого пособия по рождению ребенка и пособия по уходу за ребенком до 3 лет**⁵⁶. В частности, вызывает озабоченность часть (2) статьи 155 Трудового кодекса «Размеры тарифных ставок или должностных окладов для совместителей, а также размеры премий, надбавок, доплат и других вознаграждений, предусмотренных условиями оплаты труда, устанавливаются в коллективном или индивидуальном трудовом договоре и **не могут превышать размеры, предусмотренные для остальных работников соответствующего предприятия**».

6. НЕДИСКРИМИНАЦИЯ И ПРИНЦИП РАВЕНСТВА

Мониторинг прав человека в Молдове в соответствии с принципом равенства является приоритетом деятельности учреждения омбудсмана. Важно, чтобы данный процесс отражал влияние стратегий и механизмов национального законодательства, внедренных с целью защиты прав всех категорий граждан, и не в последнюю очередь, прав меньшинств. Хотя государство гарантирует каждому равенство перед законом, на деле мы часто убеждаемся, что этот принцип не соблюдается в полной мере.

Вследствие встреч омбудсмана с представителями ромов⁵⁷, мы пришли к выводу, что проблемы с которыми сталкивается данная группа граждан продолжают иметь место. Несмотря на то, что Учреждение омбудсмана ранее выявило ряд трудностей, с которыми сталкиваются представители данной национальности в процессе социальной интеграции⁵⁸, данные трудности не удалось

преодолеть. Вопросы, касающиеся социальной помощи пожилым, материальной помощи на отопительный сезон, оказание юридической помощи для данной группы остаются актуальными и, по словам представителей местных властей, не могут быть решены, в значительной степени, из-за отсутствия удостоверяющих личность документов у ромов. Кроме того, в ходе обсуждения установлено, что дети ромов не посещают дошкольные учреждения, потому что они не вакцинированы, имея при этом противопоказание врача к вакцинации, после обследования состояния их здоровья.

Семья С. – семья ромов, в которой растут 3 ребенка, девочка и два мальчика, которые должны были посещать детский сад. Девочка родилась с физической инвалидностью, а мальчики имеют проблемы физического развития. Для всех троих детей, после обследования состояния здоровья, врач запретил вакцинирование до полного излечения подростков. По мнению родителей дети могли бы посещать детский сад, для более быстрого развития и социальной интеграции, если бы запись в детский сад не была обусловлена обязательным вакцинированием. Один из мальчиков на следующий год должен пойти в школу, однако, поскольку он не посещает детский сад, у него может и не быть такого шанса.

Анализируя действующее законодательство, мы пришли к выводу, что его необходимо совершенствовать, чтобы включить в соответствующие документы положения об исключениях для вакцинации, например, религиозные убеждения, медицинские противопоказания для назначенного лечения. Учреждение омбудсмана представило данное Предложение в ходе работы Комиссии по борьбе с дискриминацией в области здравоохранения при Министерстве здравоохранения.

Нарушение права на здравоохранение и социальную защиту, на доступ к

ботников соответствующего предприятия.

⁵⁶ Определение Суда Буюкань муниципия Кишинэу от 02 июля 2014 г.

⁵⁷ <http://www.ombudsman.md/ro/stiri/diverse-probleme-ce-tin-respectarea-drepturilor-persoanelor-social-vulnerabile-au-fost>

⁵⁸ Доклад о соблюдении прав человека в Республике Молдова в 2013 году, стр. 7-8.

образованию, доступ к услугам здравоохранения, а также право на достойную жизнь в условиях борьбы с дискриминацией стало предметом обращения к омбудсмену молодой семьи ромов из села Булбоака, Анений Ной. Они указали, что у них двое несовершеннолетних детей, один из которых является инвалидом. Семья сталкивается с трудностями в доступе к социальной помощи и достойному уровню жизни, во многом потому, что местные власти, в лице секретаря Примэрии, отказываются оформить данной семье необходимые документы, по их мнению, потому что они ромы. По той же причине местные власти отказались записать детей в детский сад. Для того чтобы решить данные проблемы, была проведена рабочая встреча⁵⁹ с должностными лицами Примэрии Булбоака и Районного Совета Анений Ной. В ходе обсуждения выяснилось, что среди причин, которые привели к указанным проблемам и ограниченный доступ этой категории лиц к информации о социальной помощи, и дискриминационное отношение некоторых представителей местной власти. Учитывая тот факт, что у представителей таких меньшинств, не всегда есть навыки чтения и письма, необходимо, чтобы местные органы власти информировали их о том, какие необходимо предпринимать шаги, чтобы пользоваться социальными услугами, предоставляемыми государством. В результате вмешательства омбудсмана, дело было урегулировано положительно, власти оперативно и последовательно отреагировали⁶⁰. Вывод вследствие рассмотрения таких случаев очевиден: с одной стороны, государство, на национальном уровне, продвигает политику, которая должна убедить представителей ромов отдавать своих детей в учебные заведения, в том числе и в дошкольные, с другой стороны, некоторые чиновники препятствуют реализации

данной политики. Принцип равенства и справедливости, на наш взгляд, означает, что права должны быть обеспечены на равных условиях, и каждый должен прилагать усилия, чтобы воспользоваться своим правом, в противном случае, о равенстве и справедливости говорить не приходится.

В течение 2014 года в Учреждение омбудсмана обратилось 20 человек, которые жаловались на факты насилия в семье, из которых 3 обращения по телефону, 2 – письменных заявления и 15 – обратились за юридической консультацией на приёме граждан.

Принцип равного обращения является фундаментальной ценностью всех международных документов по правам человека. Он осуждает казни, произвольные задержания или нарушения прав человека по причине сексуальной ориентации или гендерной идентичности. С принятием Закона об обеспечении равенства №121 от 25.05.2012 г., наша страна взяла на себя обязательства по гарантии равных прав для всех, положения данного закона содержат в себе толерантное и недискриминационное отношение ко всем членам общества, в том числе к представителям сообщества ЛГБТ. Хотя омбудсмен ранее квалифицировал как вызывающее тревогу некоторые действия государственных органов, предпринятые в отношении группы ЛГБТ⁶¹ меньшинства, 2014 год показал, что сообщество пока не готово толерантно воспринимать данную группу меньшинств, в то же время органы власти часто выказывают снисходительное отношение когда представители этого сообщества пытаются реализовать свои права⁶². В этом кон-

⁵⁹ <http://www.ombudsman.md/ro/stiri/intilnirealucru-ombudsmanului-tudor-lazar-reprezentantii-administratiei-publice-locale-satul>

⁶⁰ <http://www.ombudsman.md/ro/activitate/situatia-grava-unei-familii-anenii-noi-s-schimbatarezultatul-interventiei-ombudsmanului>

⁶¹ Доклад о соблюдении прав человека в Республике Молдова в 2012 году, стр. 10–11; Доклад о соблюдении прав человека в Республике Молдова в 2013 году, стр. 8–9.

⁶² Марш ЛГБТ в этом году прошел по бульвару Г.Виеру, а не по бульвару Штефан чел Маре, как об этом сообщалось в заявке о проведении мероприятия, направленной в местные органы власти. Сторонники ЛГБТ вышли на марш с пла-

тексте подчеркиваем важность соблюдения закона, достоинства и справедливости, со стороны государства, тогда когда оно должно защищать и способствовать развитию действительно инклюзивного общества, в котором каждый может жить без страха и дискриминации.

Другой аспект мониторинга соблюдения прав человека сквозь призму принципа равенства касается и положения женщины в обществе.

Несмотря на то, что Учреждение омбудсмана ранее поднимало эту проблему⁶³ под разными углами, в 2014 ситуация не изменилась существенно. В прошедшие годы из содержания заявлений поданных в Центр по Правам Человека женщинами-жертвами насилия в семье, следовало, что, с одной стороны, они недостаточно знали о законных инструментах защиты, гарантированных государством, а с другой стороны, они боялись обращаться в компетентные органы для того, чтобы потребовать предусмотренную законом защиту. В 2014 году основной акцент в петициях поставлен на отсутствие оперативности в ходе вмешательства компетентных органов, напрямую наделенных полномочиями по предупреждению и борьбе с насилием в семье.

В ходе совещаний и рабочих встреч, организованных учреждением омбудсмана по данной тематике⁶⁴, было уста-

новлено, что сегодня женщины – жертвы домашнего насилия стали более открытыми в заявлении о фактах домашнего насилия, но положительное решение дел иногда задерживается, из-за предвзятого отношения участковых офицеров полиции. Тренинги, проводимые работниками офиса омбудсмана, показали, что некоторые полицейские неправильно понимают специфику насилия в семье, не могут правильно определить проявления этого явления, имеют непрофессиональное, предвзятое, скептическое отношение к фактам насилия, такая позиция формируется под влиянием традиционных заблуждений и устаревших взглядов общества. В этом отношении полицейские должны быть первыми, кто решительными действиями, основываясь на законе, с использованием механизмов, предусмотренных законом, искореняет сложившиеся в обществе заблуждения. Отсутствие профессиональной подготовки сотрудников полиции, навыков решительной и последовательной работы в этой области, часто приводят к затягиванию расследования или неэффективному расследованию заявлений жертв домашнего насилия. Кроме того, в процессе приёма жалобы, некоторые полицейские с подозрением относятся к жертвам насилия, ведут себя грубо с ними и создают психологический климат недоверия в целом, что влияет на эффективность вмешательства со стороны органов власти.

Несмотря на то, что офис омбудсмана не располагает специальным телефоном доверия для пострадавших от домашнего насилия, количество обращений по теме бытового насилия было достаточным, чтобы понять, что это явление продолжает иметь место в нашей стране, особенно в сельских населенных пунктах. Вмешательство омбудсмана в решение данной категории жалоб позволило сде-

катами «Настало время быть собой!». Несмотря на это, некоторые члены сообщества носили маски, не будучи готовыми показать свою личность. На другой стороне улицы находились противники марша, инициативная группа молодежи с лозунгами «Окулай! Педофилия!» или «Ноль толерантности!», указанные молодые люди с гомофобными настроениями скандировали оскорбляющие достоинство выражения в адрес геев и лесбиянок.

⁶³ Доклад о соблюдении прав человека в Республике Молдова в 2013 году, стр.8-9.

⁶⁴ <http://www.ombudsman.md/ro/stiri/seminarul-violenta-domestica-si-preintimpinarea-ei-satul-avdarma-raionul-comrat>; <http://www.ombudsman.md/ro/stiri/intilnire-locuitorii-satului-capaclia-cantemir-cadrul-campaniei-familie-fara-violenta>; <http://www.ombudsman.md/ro/stiri/cadrul-campaniei-familie-fara-violenta-societate-fara-violenta-functionarii-cpdom-utag-au>; <http://>

www.ombudsman.md/ro/stiri/prelegere-cadul-campaniei-familie-fara-violenta-societate-fara-violenta-inspectoratul-politie; <http://www.ombudsman.md/ro/stiri/intilnirea-reprezentantului-cpdom-angajatii-inspectoratelor-politie-taraclia-si-vulcanesti>;

лать вывод, что не только полиция несет ответственность за поверхностное исследование жалоб по насилию в семье, но также и работники отделов/управлений социальной помощи, которые также обладают необходимыми полномочиями для вмешательства и оказания помощи в случаях насилия в семье.

Дело гражданки О.В. из села Дэнчень, района Яловень подтвердило отсутствие такого сотрудничества. Для более полного изучения обстоятельств дела О.В., Учреждение омбудсмена провело рабочую встречу, где обсудили обстоятельства, которые привели кризису в семье О.В. и действия властей, ответственных за предупреждение и борьбу с насилием в семье. В ходе обсуждения было установлено отсутствие сотрудничества между социальной службой и полицией, в результате чего, дело было рассмотрено поверхностно. Для оптимизации рассмотрения, омбудсмен сделал рекомендации социальному работнику и инспектору полиции. Омбудсмен запросил участие психолога и экспертизу по определению степени алкогольной, наркотической или другой зависимости участников конфликта.

Из таких случаев следует, что практика рассмотрения дел о насилии в семье противоречит теории применимости закона о предотвращении и борьбе с этим явлением. Полиция получает сигналы о фактах домашнего насилия и часто оказывается единственным органом, который борется с данным явлением, сотрудники местной службы социальной защиты и представители других компетентных органов не разделяют с полицией всю тяжесть борьбы с явлением насилия в семье. Инспекторы полиции, участвующие в практическом удалении нарушителя с места совершения актов насилия, в ходе встреч, указали, что меры пресечения (применяемые, когда действия агрессора представляют непосредственную опасность для жизни, здоровья и имущества потерпевших, или могут привести к тяжким последствиям) часто оспариваются агрессорами в суде, несмотря на то, что

меры пресечения применены в строгом соответствии с действующим законодательством.

Мы считаем, что более тесное сотрудничество между социальными службами и органами полиции в борьбе с насилием в семье обеспечит адекватную защиту и снимет неопределенность положения и отсутствие доверия со стороны жертв насилия в семье.

Заявительница С.Д. обратилась к омбудсмену для защиты права на социальное обеспечение по временной нетрудоспособности (беременность). В период работы в ООО заявительница забеременела первым ребенком. Работодатель был извещен об указанном факте, заявительница предоставила медицинскую справку об этом. Поскольку заявительница была беременна, ей следовало бы выплатить предусмотренное законодательством пособие на ребенка, но работодатель его не выплатил пособия по неизвестным причинам.

Похожая ситуация имела место, когда заявительница забеременела вторым ребенком, работодатель отказался выплатить пособие на ребенка.

Когда заявительница обратилась к работодателю с просьбой выплатить ей пособие, предусмотренное законодательством, она была извещена о том, что уволена. В результате вмешательства омбудсмена и других компетентных органов, в том числе Генеральной Инспекции Труда, указанный конфликт был успешно разрешен, без обращения в судебную инстанцию.

Как и в предыдущие годы, положение дел по социальному обеспечению беременных женщин остается сложным. Парламент Республики Молдова принял Закон №332 от 23.12.2013 г. о внесении изменений в Закон №289-XV от 22 июля 2004 г. пособиях по временной нетрудоспособности и других пособиях социального страхования, который внес ряд

законодательных поправок, снижающих выплату детских пособий. Эти изменения были сделаны на период для расчета ежемесячного пособия, которое должно было быть рассчитано из доходов, полученных в течение последних 12 месяцев работы с учетом праздников и отпусков, когда доходы меньше. Если мама, которая находится в декретном отпуске, возвращается на работу, выплата пособия отменяется, либо выплачивается лишь 50 процентов от заработной платы, и если женщина в отпуске по беременности и родам забеременеет вторым ребенком, она будет получать пособие в размере 30 процентов от минимальной заработной платы в 1600 лей, а вне зависимости дохода матери до рождения первого ребенка, как было ранее предписано.

Все эти изменения вызвали недовольство со стороны беременных женщин⁶⁵, в результате чего данный закон был опротестован в Конституционном Суде. Поскольку 28.03.2014 Парламент Республики Молдова принял Закон №50, которым внес изменения в Закон №332 от 23.12.2013, часть опротестованных положений закона претерпела изменения, что послужило причиной для дальнейшего изменения предмета Обращения в Конституционный Суд, которому предстоит рассмотреть Обращение, учитывая реакцию профильного Министерства.

На наш взгляд, такой подход к вопросу охраны материнства со стороны государственных органов только укореняет существующий социальный стереотип, что беременная женщина является бременем, когда дело доходит до принятия её на работу, о предоставлении социальных льгот и т.д., тем самым ставя её в низшее положение в обществе, дискриминируя её в сравнении с другими людьми. Это общая ответственность органов государственной власти и общества принимать во внимание особое положение трудящихся женщин и необходимость защиты беременности. Предоставляе-

мые государством льготы, должны быть установлены на уровне, позволяющем женщинам быть в состоянии достойно содержать себя и ребенка, в условиях, обеспечивающих здоровье и соответствующий уровень жизни⁶⁶.

7. СВОБОДА СЛОВА И ПРАВО НА ИНФОРМАЦИЮ

Статья 10 ЕКПЧ гарантирует право на свободу выражения мнений каждого человека, само по себе право включает свободу придерживаться своего мнения и свободу получать и распространять информацию и идеи без какого-либо вмешательства со стороны публичных властей и независимо от государственных границ.

Вертикально, государственные органы имеют позитивные обязательства по конкретному обеспечению равных возможностей выражения идей и мнений с помощью различных средств, и возможности получать информацию без вмешательства, таковое возможно только при условии наличия законной цели.

Тем не менее, не достаточно наличия законной цели, чтобы утверждать, что вмешательство соответствует Конвенции. Любое ограничение свободы выражения должно быть предусмотрено и законом, а закон включает в себя **«натуральной социальной потребность»**⁶⁷.

Несмотря на то, что пресса не должна превышать установленные границы, а именно границу защиты репутации другого человека, СМИ также несут миссию передачи информации и идей по вопросам, обсуждаемым на политической арене, а также информацию другого рода, вызывающую общественный интерес. К

⁶⁵ <http://protv.md/stiri/actualitate/mamicile-si-gravidele-din-nou-la-protest-ce-inca-lenemultumeste---489971.html>

⁶⁶ Конвенция Международной организации труда № 183 о пересмотре Конвенции (пересмотренной) об охране материнства, ратифицированная Р.Молдова Законом о ратификации Конвенции Международной организации труда № 183 о пересмотре Конвенции пересмотренной) об охране материнства 1952 года N 87-XVI от 20.04.2006 г.

⁶⁷ Дело *Autronic AG против Швейцарии*, РЕШЕНИЕ ЕСПЧ от 22 мая 1990 г.

миссии прессы, которая заключается в распространении информации, присоединяется также право общественности на получение информации⁶⁸, а государственные органы обязаны обеспечить адекватные средства и условия в этом отношении.

Соблюдая требования плюрализма, терпимости и широты взглядов, без которых невозможно демократическое общество, журналисты, предоставляя в прессе доступ и иным мнениям, которых не придерживается большая часть общественности. Осуществляя свою роль в качестве гаранта демократии, пресса изначально обязана уважать права человека, в свою очередь, права журналистов также должны обеспечиваться.

В этом контексте, омбудсмен считал тревожным сигналом исключение в 2014 году телевизионного канала «Jurnal TV» из списка обязательных для трансляции каналов, ретранслируемых операторами кабельной связи⁶⁹, потому что означало бы покушение на свободу слова. В письме, направленном омбудсменом по этому поводу председателю Координационного совета по телерадиовещанию (КСТР), подчеркнул важную роль, которую играет пресса в правовом государстве, для обеспечения плюрализма взглядов, которые, в конечном итоге, предоставляют гражданину возможность иметь правильное отношение к поставляемой информации. Омбудсмен считает, что любое ограничение должно быть разумным и иметь объективные основания. Омбудсмен также приветствовал намерение вынести на общественное обсуждение проект КСТР проект об обязательном включении услуг по ретрансляции и, учитывая отрицательный опыт такого рода⁷⁰, призвал провести тщательный анализ создавшейся ситуации, и принять решение

с соблюдением демократических принципов, соблюдая плюрализм мнений. Несмотря на то, что положительный исход дела был в полной мере оценен учреждением омбудсмена, однако, мы считаем, что такие попытки бросить вызов прессе остаются тревожным сигналом, так как это не единственный факт такого рода, имевший место в последние годы. Отмена Лицензии Телевизионного Канала «NIT» в 2012 году, и исключение телеканалов «Accent» и «РТР Молдова» в 2014 году из пакетов операторов кабельного ТВ вызвало подозрение гражданского общества и международного сообщества в том, что касается реальной независимости средств массовой информации и КСТР⁷¹. Учреждение омбудсмена призывает органы государственной власти пересмотреть свое отношение к роли свободы выражения, которая стимулирует развитие открытого и терпимого общества таким образом, чтобы свобода выражения могла оставаться абсолютной и безусловной свободой.

Оценка существующего законодательства и практики в области дискриминации в 2014 году, позволил Учреждению омбудсмена определить ключевые вопросы процедурного и юридического характера, которые являются причиной неудачного расследования уголовных преступлений, мотивированных предрассудками, что позволило направить в Министерство юстиции предложение о создании рабочей группы по разработке поправок для улучшения законодательства в данной области. Учреждение омбудсмена приветствует положительный результат рассмотрения своего предложения.

Кроме того, в контексте свободы слова, мы хотим, обратить внимание на

⁶⁸ Дело *Lingens против Австрии*, РЕШЕНИЕ ЕСПЧ от 08 июля 1986 г.

⁶⁹ <http://unimedia.info/stiri/Sase-operatori-de-cablu-din-moldova-au-exclus-jurnal-tv-din-ofertele-de-baza-70646.html>

⁷⁰ <http://radioorhei.info/ambasada-sua-ingrijorata-de-excluderea-a-unor-canale-tv-din-retelele-operatorilor-prin-cablu/>

⁷¹ <http://ipn.md/ro/societate/59397> ; <http://cca.md/news/declaratia-organizatiilor-mass-media-privind-retragerea-licentei-de-emisie-postului-de-televizi>; <http://cms4.jurnal.md/ro/import/2012/4/9/onuscere-autorita-ilor-rm-sa-intoarca-urgent-licen-anit-218420/>;

характер выступлений некоторых политических лидеров и общественных деятелей, содержащих дискриминационные, расистские и ксенофобские высказывания⁷². Выражение своих взглядов по общественным вопросам и событиям является доказательством зрелости демократического общества. В этом контексте, Учреждение омбудсмана напоминает, что органам государственной власти и представителям политических партий, следует пересмотреть свое отношение к осуществлению таких прав, как право на свободу слова, защищенное Конституцией и международными актами, чтобы показать уважение и толерантность в отношении каждого человеческого существа, независимо от критериев, которые их различают или от политических взглядов, которых они придерживаются.

По мнению омбудсмана, цивилизованный диалог, с исключением запугивания и агрессии являются определяющим, когда речь идет о свободе слова. Яростные проявления нетерпимости оказывают отрицательное влияние, вызывая чувство ненависти не только в отношении одной жертвы, но и в отношении целых групп, с которыми жертва идентифицируется, следовательно, могут привести к совершению ряда преступлений, которые могут повлиять на сплоченность общества и его стабильность.

Кроме того, в рамках данного диалога необходимо, чтобы государство играло роль защитника личности, чести и достоинства, основываясь на четкой и ясной законодательной базе.

Зачастую конфликт между *моралью* и *свободой* выражения мнений оставляет место для интерпретации принципа пропорциональности, а Суд дает национальным инстанциям свободу усмотрения, оправданную конкретной спецификой термина *мораль* в разных странах, под-

черкнув необходимость включить единую концепцию и понятие морали для правовых систем государств-членов⁷³. Поэтому Учреждение омбудсмана считает целесообразным совершенствование национального законодательства, четким определением понятий *чести* и *достоинства*, которые повлекут за собой и объективную оценку судебными инстанциями обстоятельств при рассмотрении дел, связанных с нарушением достоинства личности.

8. ПРАВО ИЗБИРАТЬ И ПРАВО БЫТЬ ИЗБРАННЫМ

Политическая жизнь Молдовы в 2014 году прошла под знаком парламентских выборов, которые позволили гражданам выразить свою волю посредством свободного голосования. По мнению международных наблюдателей, выборы прошли в соответствии с требованиями ОБСЕ и стандартами Совета Европы⁷⁴. Несмотря на общее впечатление «спокойной» кампании, Учреждение омбудсмана обнаружило несколько тревожных сигналов относительно концепции свободного голосования.

Министерство юстиции своим Решением №173 от 23 июня 2014 г., зарегистрировало политическую партию Коммунистическая Партия Реформаторов Молдовы⁷⁵.

Политическим партиям гарантируется возможность оспорить любое нарушение его прав и свобод, которое ограничивает процесс их формирования и деятельность⁷⁶, так Коммунистическая

⁷³ Дело *Muller против Швейцарии*; РЕШЕНИЕ ЕСПЧ; 1998.

⁷⁴ Заявление по предварительным данным и заключениям Кишинэу, 1 декабря 2014 Международной миссии по наблюдению за выборами Республика Молдова – парламентские выборы, 30 ноября 2014.

⁷⁵ <http://unimedia.info/stiri/pcrm-declara-ca-partidul-comunist-reformator-a-fost-scos-in-afara-legii-84027.html>

⁷⁶ Руководство по регламентации политических партий, разработанное ОБСЕ/ОДИHR и Венецианской комиссией, принятое Венецианской Комиссией в рамках 84-й

⁷² <http://discriminare.md/renato-usatii-invinuit-de-rasism-dupa-ce-l-a-facut-pe-filat-tigan-murdar-si-imputit/>; <http://www.lgbt.md/rom/story.php?sid=793>; <http://curentul.md/social/fiodor-ghelici-si-a-cerut-scuze-publice-de-la-comunitatea-lgbt.html>

Партия Молдовы обратилась в компетентную судебную инстанцию. Иск был основан на нескольких аргументах, включая то, что решение «противоречит положениям ч. (3) ст.66 ГК, согласно которому, юридическое лицо не может быть зарегистрировано, если его наименование совпадает с наименованием другого, ранее зарегистрированного юридического лица». Также были указаны положения ч (2) ст.4 Закона №.29 от 21.12.2007 г., которые предусматривают, что «полное наименование, сокращенное наименование и символика политической партии должны отличаться от наименования и символики других партий, зарегистрированных ранее в Республике Молдова. Не допускается использование партиями одинаковых графических символов независимо от геометрической формы, в которую они помещены».

4 ноября 2014 года, Апелляционная Палата Кишинэу приостановила решение Министерства юстиции, до рассмотрения дела по существу. Таким образом, до принятия окончательного решения суда, Коммунистическая Партия Реформаторов Молдовы не имела права на деятельность, а ЦИК, в качестве органа, ответственного за реализацию законодательства о выборах, должна была учитывать правовой акт и выполнять его согласно букве закона.

По мнению омбудсмана, корректность организации и управления избирательным процессом прямо пропорциональна степени соблюдения права голоса. Политический плюрализм немыслим без разнообразных политических доктрин и идей, предоставленных на выбор избирателя.

Решением Центральной Избирательной Комиссии (ЦИК) №2749 от 13 октября 2014 г. зарегистрирован конкурент Политическая партия «PATRIA».

Согласно ст. 38 ч.(8) Кодекса о выборах, конкуренты раз в две недели представляют соответствующим избирательным органам финансовые отчеты, которые должны содержать информацию о

расходах и прибыли по назначению. После проверки финансового отчета данной партии о финансовых потоках в ходе избирательной кампании, ЦИК, в соответствии со ст. 36 ч.(2) Кодекса о выборах⁷⁷, обратился в Апелляционную Палату, за несколько дней до выборов с заявлением об аннулировании Решения №2749 от 13 октября 2014 г. о регистрации Политической партии «PATRIA». 27 ноября 2014 г. Апелляционная Палата Кишинэу удовлетворила заявление ЦИК и приняла решение об исключении указанной партии из избирательного списка. Впоследствии, 29 ноября 2014 г. данное решение было оставлено в силе Решением Высшей Судебной Палаты.

Международные договоры утверждают важность предотвращения любого акта коррупции в контексте финансирования избирательной кампании и указывают на то, что государства должны поощрять сбалансированную и прозрачную систему финансирования политических партий. Учреждение омбудсмана рассматривает такие ситуации как вызывающие тревогу и отрицательно влияющие на право гражданина выражать свой политический выбор⁷⁸. Государство должно также требовать, чтобы любое нарушение законодательства о финансировании предвыборной кампании становилось предметом эффективного и соразмерного наказания.

Исключения, предусмотренные ст.11 ЕКПЧ, которая закрепляет свободу собраний и ассоциаций в отношении политических партий, можно интерпретировать строго, и лишь убедительные и весомые причины могут оправдать ограничения на свободу ассоциаций. Другими словами, любое нарушение конкуренции в ходе

⁷⁷ Ст.36 ч.(2) Кодекса о выборах предусматривает: «В случае умышленного использования конкурентом на выборах средств из-за рубежа Центральная избирательная комиссия обращается в Апелляционную палату Кишинэу с заявлением об аннулировании регистрации этого конкурента.

⁷⁸ <http://www.ombudsman.md/ro/stiri/directorul-cpdom-anatolie-munteanu-orice-perturbare-competitiei-electorale-efect-asupra;>

избирательного процесса, которое оказывает влияние на конкурента, несомненно, будет влиять также и на право гражданина выражать свой политический выбор.

Политические партии являются важным средством реализации свободы ассоциации, необходимой для надлежащего функционирования демократии. Однако необходимо, чтобы данная демократия воспринималась обществом как подлинная. Политические дебаты по предвыборным программам, столкновение различных доктрин, «соблазнительные» для граждан обещания, как часть «cratis» от слова демократия, не возможны в принципе, в отсутствие конкуренции на выборах, которая, конечно, может быть обеспечена и обеспечивается кандидатами. По этой логике, пришло время сместить акценты в формуле «политик-народ» на последнюю часть тандема, ведь только «демос» (что в переводе означает народ) обеспечивает такой желанный для политиков голос.

По мнению омбудсмана, отсутствие реакции в отношении окончательного судебного решения о приостановлении регистрации одной из политических партий, с прямым воздействием на ход избирательного процесса, исключение другой политической партии из предвыборной гонки, «на самом финише» - технические стороны проблемы, опасность всех этих явлений в том, что все это влияет на восприятие демократии гражданами.

Проведение корректной избирательной кампании имеет в своей основе обязательства государств по обеспечению правильного гражданского воспитания избирателей, отвечающего потребностям избирателей, в том числе путем распространения необходимых информационных материалов в подходящее время. В этом контексте Национальное Учреждение омбудсмана развернуло сотрудничество с Центральной Избирательной Комиссией⁷⁹, чтобы создать

⁷⁹ <http://www.ombudsman.md/ro/stiri/parteneriat->

оптимальные условия для осуществления гражданами Республики Молдова права голоса и сосредоточив сотрудничество на информировании населения о ходе избирательного процесса и правах участников избирательной кампании. С целью информирования об осуществлении права голоса, Учреждение омбудсмана разработало брошюру «Vreau să votez!» (пер. «Хочу голосовать!»), которая является практическим руководством для молдавских граждан, получающих информацию о правовых аспектах права голоса, органах, ответственных за организацию и проведение выборов, об этапах и процедуре голосования, юридической ответственности лиц, которые создают препятствия для осуществления избирательных прав, и органы, в которые можно обратиться в таких случаях. Данная брошюра была представлена в рамках проекта «Primul meu vot», проведенного Ассоциацией Независимой Прессы при поддержке Совета Европы. В рамках данного проекта, представители средств массовой информации вместе с сотрудниками офиса омбудсмана, побывали в лицеях страны учреждений с мероприятиями по обучению и информированию школьников, достигших совершеннолетия об их избирательных правах, о том, как эти права осуществляются, а также об избирательной кампании в целом⁸⁰.

В контексте парламентских выборов этого года, учреждение омбудсмана, в пределах своих полномочий, пыталась рассмотреть и проанализировать создание условий для обеспечения физического доступа для лиц с ограниченными возможностями на избирательные участки, процесс информирования в ходе избирательной кампании лиц с проблемами слуха и зрения об избирательном процессе, выборах и процессе голосования, а также обеспечение принципа равных возможностей и недискриминации.

intre-oficiul-national-al-ombudsmanului-si-comisia-electoral-centrala;

⁸⁰ <http://www.ombudsman.md/ro/stiri/ombudsmanul-tudor-lazar-s-alaturat-campaniei-primul-meu-vot;> <http://www.ombudsman.md/ro/search/node/primul%20meu%20vot;>

По статистическим данным Учебного центра в области избирательного права, соотношение между наличием и отсутствием специально адаптированных рампы для лиц с ограниченными возможностями на избирательных участках составляет 15% к 85%

Демократические выборы имеют место при условии соблюдения большого количества других фундаментальных прав и свобод, и осуществляются на существующей постоянной основе, без дискриминации по признаку расы, цвета кожи, пола, языка, религии, политических или иных убеждений, национального происхождения или социального, имущественного, сословного или иного положения, в том числе инвалидности, и без произвольных и необоснованных ограничений⁸¹.

По предварительным данным международных наблюдателей, во время избирательной кампании установлено некоторое количество нарушений, в основном, они связаны с неравным доступом к общественным зданиям⁸². В связи с этим, Национальный офис омбудсмана констатирует неправильное отношение органов государственной власти к людям с ограниченными возможностями в плане обеспечения адекватных условий для реализации права голосовать. Несмотря на то, что были установлены кабины для голосования, специально приспособленные для людей с ограниченными возможностями, в некоторых избирательных участках не было обеспечено пространство для перемещения людей с нарушением опорно-двигательного аппарата, то есть не было среды без барьеров либо адаптированной среды.

Также необходимо определить пути решения проблемы доступа к информации в избирательной кампании людей с нарушениями зрения и слуха. Несмо-

тря на то, что данная проблема ранее ранее поднималась учреждением омбудсмана⁸³, она по-прежнему остается нерешенной. В ходе встречи омбудсмана с заместителем главы Центральной избирательной комиссии, омбудсмен был проинформирован о том, что ЦИК осознает недостаточность информации для целевых категорий лиц в ходе избирательных кампаний, но из-за ограниченных финансовых ресурсов, не может обеспечить внедрение процедуры голосования бюллетенями с символами по системе Брайля. Существует также проблема острой нехватки специалистов, которые владеют языком мимики и жестов. На наш взгляд, отсутствие финансовых ресурсов не должно рассматриваться как основание для ограничения осуществления прав лиц с ограниченными возможностями. Стоит также отметить, что в настоящее время отсутствует база данных людей с ограниченными физическими возможностями в каждом населенном пункте, что позволило бы провести расчет необходимого финансового обеспечения при организации избирательных процедур.

В Национальный Офис Омбудсмана позвонил по телефону примар коммуны Сэрата Ноуэ района Леова, который информировал о якобы нарушении избирательного права жителей села Булгэрика. В данном населенном пункте живут примерно 100 человек, для которых был открыт избирательный участок. Однако согласно заявлениям представителей окружной избирательной комиссии Леова, голоса жителей села Булгэрика не были бы валидированы, потому что в приложении к удостоверению личности указано место прописки коммуна Сэрата Ноуэ, а не село Булгэрика. Национальное Учреждение омбудсмана обратилось по данному поводу в ЦИК.

⁸¹ Заявление о принципах по международному наблюдению за выборами, июль 2005 г.

⁸² Заявление по предварительным данным и заключениям Международной Комиссии по наблюдению за выборами в Республике Молдова – парламентские выборы, 30 ноября 2014 г.

⁸³ Доклад о соблюдении прав человека в 2012 году, стр.23.

На наш взгляд, отправной точкой для решения этой проблемы было бы инвестирование средств в развитие инфраструктуры избирательных участках, в том числе путем участия в различных проектах социального характера, с привлечением фондов, привлечения частного сектора и т.д., однако все данные действия должны следовать за проведенным мониторингом доступности избирательных участков и участия в процедуре голосования лиц с ограниченными возможностями.

Организация корректных, демократических выборов постоянно в центре внимания Учреждения омбудсмана, а сотрудничество в этой связи с Центральной Избирательной Комиссией позволило положительно решить некоторые технические проблемы организации процесса выборов. Примером является случай жителей села Булгэрика, избирательное право которых было ограничено из-за технических проблем, связанных с документацией процедуры выборов. Омбудсмен оценил быстрое вмешательство ЦИКа в этом случае и его быстрое и положительное решение.

9. ПРАВО ЧАСТНОЙ СОБСТВЕННОСТИ И ЕЁ ЗАЩИТА

В правовом аспекте, владение представляет собой комплекс защищенных правовых атрибутов, в соответствии с которым правообладатель может удовлетворить свои интересы, связанные с владением вещью, интересы, которые определяются, в случае наличия экономических отношений, соответствующими собственности компании на определенный момент времени.

С 2012 года вопрос о строительстве мансард усложнялся, таким же сложным и актуальным остается он и в 2014 году. Аргументами заявителей, лежащими в основе несогласия на строительство мансард, являются: плохое состояние старых жилых зданий и их повреждение; согласие на строительство только

жильцов верхних этажей; несоблюдение договорных требований предприятиями подрядчиками строительных работ; отсутствие адекватной документации процесса постройки мансард; отсутствие строгого контроля со стороны властей за соблюдением договорных и строительных норм экономическими агентами, строящими мансарды.

Частная собственность неприкосновенна в соответствии с законом⁸⁴, а общественная собственность пользуется режимом правовой защиты в том смысле, что объект собственности – имущество – является неотъемлемым. Часто эти две формы могут быть condominiumом, которые могут быть условно использованы.

Учреждение Омбудсмана отмечает возникновение трудностей при слиянии этих двух элементов собственности, когда дело доходит до процесса постройки мансард, который так активно развивается в Кишинэу, который, однако, оставляет место для интерпретации права общей собственности.

В том, что касается постройки мансард, считаем обязанностью государственной власти, а также владельцев частной собственности совместно управлять своими долями общей собственности. В соответствии со статьей 358 Гражданского кодекса Республики Молдова, раздел общей долевой собственности недопустим в случаях, предусмотренных статьей 355 Гражданского кодекса, а также в других случаях, предусмотренных законом⁸⁵.

К сожалению, на протяжении последних лет, когда Учреждение омбудсмана проводило мониторинг строительства мансард, участвуя даже в судебных за-

⁸⁴ Статья 46 Конституции Республики Молдова;

⁸⁵ «Если в здании есть предназначенные для жилья, либо имеющие другое назначение площади, принадлежащие разным собственникам, каждый из них обладает правом принудительной и бесспорной общей долевой собственности на части здания, которые, будучи предназначенными для пользования площадями, не могут использоваться иначе, как сообща». Гражданский кодекс. Книга вторая – Вещные (имущественные) права.

седаниях, когда об этом просили группы жильцов, несогласных со строительством, установило, что органы публичной власти, которые выдают урбанистический сертификат в этом смысле не признают права общей собственности на крыши многоэтажных жилых домов, над которыми будут строиться мансарды, указывая, что на них не существует долевой части и только местная администрация вправе решать, как использовать, или отчуждать данные объекты. Однако, с другой стороны, орган власти, своими утвержденными документами указывает, что главным основанием при реализации концепции строительства мансард в многоэтажных жилых домах на территории Кишинэу является согласие жителей последнего этажа, над которым будет построена мансарда⁸⁶, что, по нашему мнению, косвенно признает право кондоминиума в многоэтажных домах, где будут строиться мансарды.

Такие противоречивые ситуации имеют место, потому что некоторые аспекты процесса приватизации, такие, как обязанность собственников содержать общие площади, разделение ответственности между собственниками квартир, поставщиками энергетических ресурсов и местными органами власти не предусмотрены в Законе о приватизации жилищного фонда 1993 года, оставаясь неясными. Несоответствия в законодательстве по строительству мансард очевидны, когда мы говорим о технической экспертизе. Например, в соответствии с нормативным документом СР С.01.03 – 2004 «Проектирование и строительства мансард», утвержденным Министерством строительства, при строительстве мансарды необходимо провести техническую экспертизу всего многоквартирного дома, в то же время, в соответствии с Концепцией строительства мансард над многоквартирными жилыми домами, решение Кишиневского муниципального Совета за №16/5 от 02.08.2001 года, будет осуществляться только техническая

экспертиза крыши. Также, напрямую не предусмотрено, кто является бенефициаром мансард, в условиях понятия общей собственности.

В этом контексте, отметим, что нормативные акты органов местного управления по вопросам местного значения не должны противоречить национальному законодательству, они должны содержать конкретные положения, направленные на решение задач с местной спецификой. Таким образом, мы подтверждаем, что омбудсмен обратился к Муниципальному совету с рекомендацией принять новое Положение о проектировании мансард и надэтажных пристроек. Временное Положение о строительстве мансардного этажа №. 14/2 от 10.08.2001 устарело. К сожалению, Муниципальному совету не удалось собрать необходимое количество голосов советников по данному вопросу.

На протяжении 2010 – 2014 гг. в ЦПЧМ зарегистрировано 485 обращений по поводу нарушения права частной собственности;

31,34% – коллективные обращения по нарушения права собственности на земельные участки;

48,65% – коллективные обращения по поводу строительства многоэтажных жилых домов;

20% – коллективные обращения по поводу строительства мансард.

Вследствие рабочей встречи, организованной учреждением омбудсмена,⁸⁷ с представителями компетентных органов в области строительства из Министерства регионального развития и строительства, установлено, что конструкции типа мансард не могут возводиться над жилыми домами, построенными до 1980 года. Также на встрече указывалось на то, что МРПС разрабатывает новый технический нормативный документ о более качественном строительстве мансард с детальным указанием способа проведе-

⁸⁶ Решение муниципального Совета Кишинэу №16/5 от 02.08. 2001г.;

⁸⁷ <http://www.ombudsman.md/ro/stiri/avocatul-parlamentar-tudor-lazar-problema-mansardelor-dreptul-proprietate-trebuie-sa-fie>

ния работ и используемых строительных материалов (материалы, элементы, артикли), безопасные с точки зрения пожарной опасности и характеризуются наличием невозгораемых материалов и веществ в холодном виде. Ситуация касается и сгоревшей дотла мансарды в секторе Ботаника муниципия Кишинэу⁸⁸. В случае утверждения такого нормативного технического документа, отпадет необходимость в разработке органами местной власти ряда других регламентирующих актов.

В данном контексте Учреждение омбудсмена обращается к центральным и местным органам власти с призывом совместно пересмотреть существующее законодательство в области строительства, оптимизировав его в соответствии с европейскими стандартами.

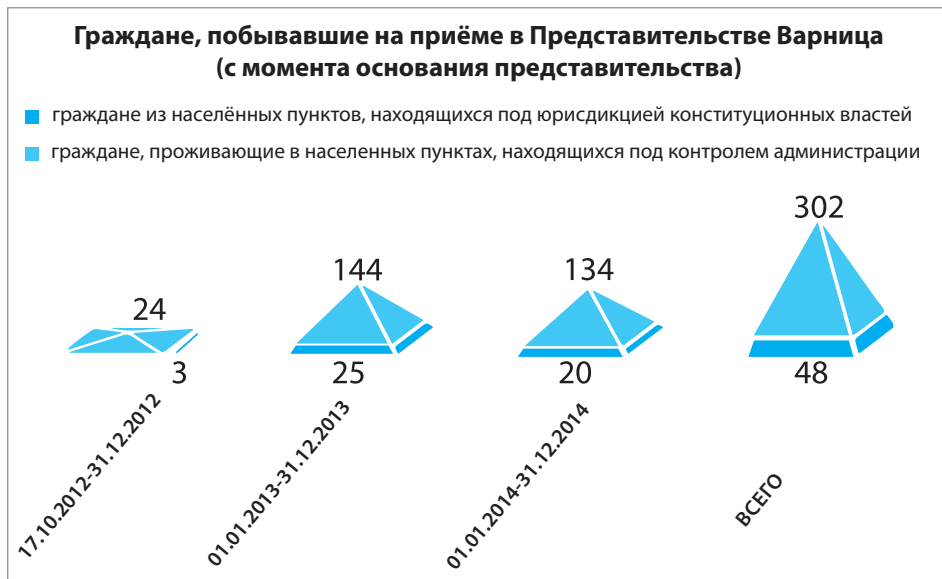
Другим аспектом права собственности является аренда земли. Таким образом, в течение 2014 года в адрес учрежде-

несмотря на то, что омбудсмен поднимал их в предыдущих ежегодных докладах центра, не нашли своего решения.⁸⁹

10. СОБЛЮДЕНИЕ ПРАВ ЧЕЛОВЕКА В ПРИДНЕСТРОВСКОМ РЕГИОНЕ И ПРИЛЕГАЮЩИХ НАСЕЛЕННЫХ ПУНКТАХ

Проблема соблюдения прав человека в приднестровском регионе находится в центре внимания омбудсмена с момента основания учреждения. В зависимости от факторов, которые генерируют нарушения, были выбраны наиболее подходящие методы для решения проблем, чтобы граждане как можно меньше чувствовали на себе трудности, вызванные переговорным процессом по урегулированию приднестровского конфликта.

17 октября 2012 Центр по Правам Че-

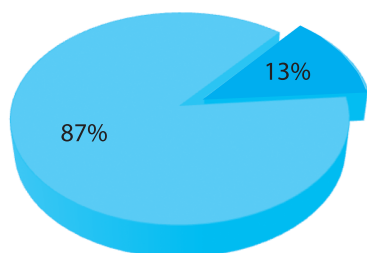
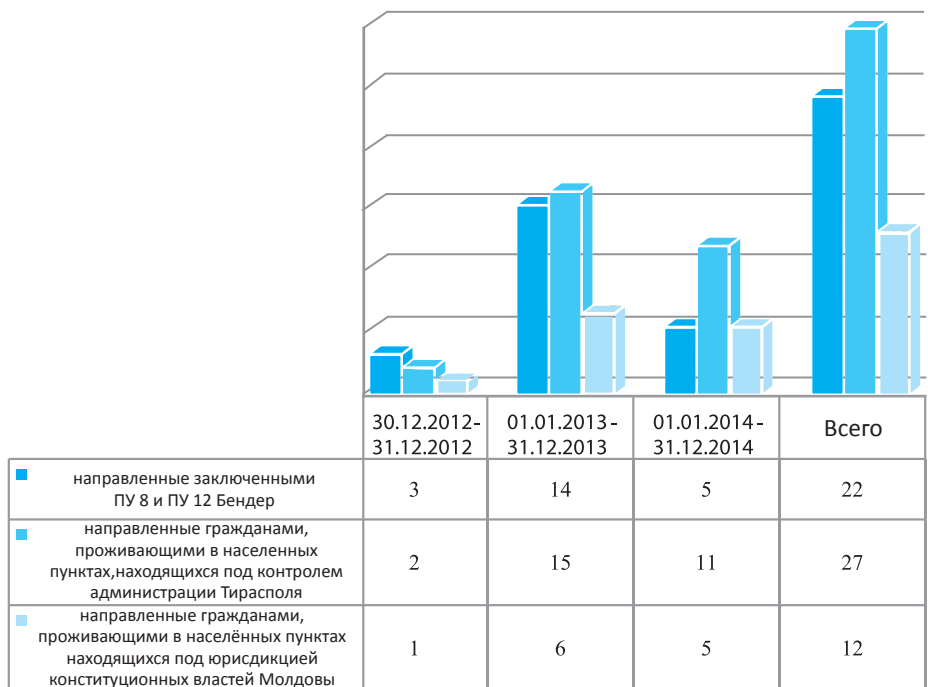
ния омбудсмена продолжали поступать жалобы, объектом которых является выделение земельных участков, аренда земельных участков и отказ составления договора об аренде земли. Эти проблемы,

⁸⁸ <http://protv.md/stiri/actualitate/oficial-iata-cauza-incendiului-care-a-mistuit-o-mansarda-de-pe---547731.html>;

ловека открыл своё Представительство в селе Варница района Анений Ной. С момента открытия, в Представительство в Варнице обратился 411 человек, из которых 61 подал жалобы на имя омбудсмена. В 2014 году в Представительство Варни-

⁸⁹ Доклад о соблюдении прав человека в Республике Молдова в 2012 году, стр. 21; стр.56.

Заявления, рассмотренные Представительством Варница (с момента открытия Представительства)

- граждане, проживающие в населенных пунктах, находящихся под юрисдикцией конституционных властей
- граждане, проживающие в населенных пунктах, находящихся под контролем администрации Тирасполя

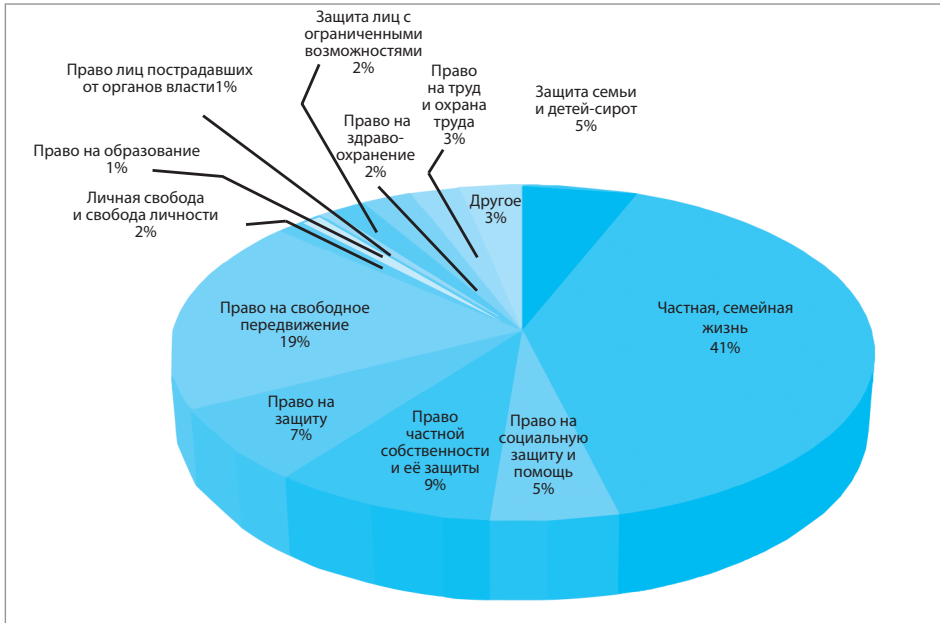
ца обратилось 175 человек, из которых 21 подали заявления.

Как и в предыдущие годы, большинство заявителей являются гражданами, проживающими в левобережных населенных пунктах Днестра, что составляет 86% от общего числа заявлений.

Граждане поднимали различные проблемы, которые, по их мнению, создают трудности в реализации конституционных прав и свобод. В зависимости

от юридических аспектов, жители приднестровского района и прилегающих населенных пунктов чаще всего жаловались на трудности в реализации прав ребенка, права на гражданство, права на свободное перемещение, частную собственность, труд, социальную защиту и помощь, здравоохранение, личную свободу и безопасность, физическую и психическую неприкосновенность.

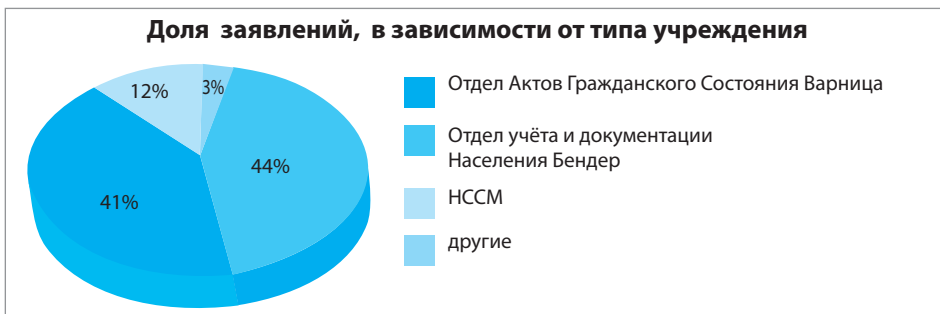
По типу учреждений, большинст-

во жалоб были на работу Отдела Записи Актов Гражданского Состояния села Варница (35% из побывавших на приёме граждан обращались по этим вопросам, и 20% заявителей касались данных проблем в своих письменных заявлениях), 13% из побывавших на приёме граждан жаловались на работу Отдела Регистрации и Документирования Населения Варница).

По сравнению с предыдущими годами⁹⁰, в 2014 году около 12% обратившихся граждан, жаловались на деятельность Отдела Регистрации и Документирования

Населения Варница, однако по данной проблеме не было зарегистрировано ни одной петиции. Несмотря на то, что хотя число заявок на выдачу документов возросло на 36,44%. Тем не менее, 41% граждан оформлявших документы удостоверяющие личность и проч., выразили недовольство работой Отдела Записи Актов Гражданского Состояния села Варница, 20% граждан жаловались по этому поводу в своих письменных обращениях к омбудсмену. В рамках приёма граждан и анализа петиций установлено, что сре-

⁹⁰ Доклад о соблюдении прав человека в Республике Молдова в 2013 году, http://ombudsman.md/sites/default/files/rapoarte/raport_cpdom_2013_0.pdf

ди прочего, одной из причин неудовлетворительной оценки, данной гражданами работе указанных учреждений, явля-

ется разница между нормативно-правовыми базами в Республике Молдова и в Приднестровье.

Доля заявлений, в зависимости от типа учреждения

Соблюдение права на физическую и психическую неприкосновенность, свободу и безопасность личности в Приднестровье остается сложной проблемой. Согласно Докладу о соблюдении прав человека на левом берегу Днестра, разработанного экспертом Томасом Хаммарбергом, в пенитенциарных учреждениях, подведомственных Тирасполю, условия содержания в тюрьмах не отвечают минимальным стандартам содержания под стражей.

Из-за ограничения доступа представителям власти и должностным лицам Республики Молдова в Приднестровье, деятельность по предупреждению и борьбе с пытками не распространяется на тюрьмы в этом регионе. В этом контексте, в 2014 году для нас стало приоритетом создание общего механизма для регулярного мониторинга условий содержания под стражей в местах лишения свободы в Приднестровье (действие предусмотрено в рамках Национального плана действий в области прав человека на 2011–2014 годы)⁹¹. Мы решили создать рабочую группу, чтобы определить оптимальные решения для выполнения данной задачи. Помимо того, что

⁹¹ Постановление Парламента Республики Молдова об утверждении Национального плана действий в области прав человека на 2011–2014 годы № 90 от 12.05.2011, измененное Постановлением Парламента Республики Молдова о внесении изменений в Национальный план действий в области прав человека на 2011–2014 года № 327 от 27.12.2012 г. Задача 80: Обеспечение жителям приднестровского региона доступа к правосудию. Действие 3: Создание совместного (с привлечением международных организаций) механизма периодического мониторинга условий заключения в местах содержания под стражей в приднестровском регионе. Ответственные: Центр по правам человека; Государственная канцелярия (Бюро по реинтеграции); Министерство юстиции. Источники финансирования: В пределах бюджетных ассигнований. Партнеры: ООН; СЕ. Показатели прогресса: Созданный механизм; количество осуществленных посещений.

Центр по Правам Человека имеет свою собственную точку зрения на качество формулировок в перспективе успешного выполнения указанного действия, с сожалением констатируем, что данное действие не было выполнено так, как мы его планировали.

В то же время, нам удалось установить отношения с представителями ассоциативного сектора, работающих в данном направлении в Приднестровье. В 2014 году было подписано соглашение о партнерстве с неправительственной организацией, которая продвигает в приднестровском регионе идею учреждения превентивного механизма по предупреждению пыток при так называемом «уполномоченном по правам человека» в Тирасполе. В этом партнерстве национальное Учреждение омбудсмана обеспечивает информационную и методологическую поддержку в области продвижения стандартов и международных механизмов для содействия соблюдению прав человека в восточных районах страны, в том числе в местах лишения свободы.

В конце прошлого года были проведены семинары на тему «Национальные и международные стандарты в области предупреждения пыток и жестокого обращения». Национальное Учреждение омбудсмана обучало представителей гражданского общества левобережья Днестра минимальным стандартам содержания под стражей, установленным международными соглашениями, участником которых является Республика Молдова, а также различным аспектам юриспруденции Европейского Суда по Правам Человека. В свою очередь, партнеры из Тирасполя интересовались процессом создания в Молдове Национального Механизма по Предупреждению Пыток и рассказали о попытках создать механизм по предупреждению пыток в приднестровском регионе.

Национальное Учреждение омбудсмана проводит мониторинг соблюдения права на образование, которое не обеспечено в полной мере для всех детей, проживающих в данном регионе. Не-

смотря на усилия по решению проблем, стоящих перед школами, преподающими на латинской письменности, прогресса в этой области нет.

В левобережных районах Днестра действует восемь школ с обучением на румынском языке (5 лицеев и 3 гимназии), в которых, обучаются около 1500 учащихся. Так называемые органы власти обуславливают их работу требованием зарегистрироваться в Тирасполе, оплачивать аренду помещений и проводить учебный процесс в соответствии с приднестровскими законами, учителей – платить налоги в местный бюджет⁹².

19 октября 2012 года Европейский суд по правам человека вынес решение по делу Catan и другие против Молдовы и России⁹³, признав нарушение права на образование и ответственность Российской Федерации за ситуацию, сложившуюся в школах Приднестровья. В то же время, Молдова не была признана ответственной за нарушение права на образование по данному делу.

Временное Постановление СМ / ResDH (2014) 184, принятое на заседании 1208е от 23–25 сентября Комитет министров решительно настоял на безусловном обязательстве каждого государства-ответчика выполнять окончательное решение суда по делам, по которым они являются участниками и призвал власти Российской Федерации принять все возможные меры, чтобы остановить нарушение права истцов на образование и решил возобновить рассмотрение этого дела на своем заседании в декабре 2014 года.

Свободное передвижение в районе приднестровского конфликта, районе с повышенным режимом безопасности, ограничено, из-за присутствия военных постов миротворческих сил, установленных в соответствии с Соглашением о

принципах мирного урегулирования вооруженного конфликта в Приднестровском регионе Республики Молдова, подписанного 21 июля 1992 года Президентом Республики Молдова Мирчей Снегуром и Президентом России Борисом Ельциным. Согласно ст. 5 настоящего Соглашения, «Конфликтующие стороны считают недопустимым применение любых санкций и блокад. В этом контексте будут незамедлительно устранены любые помехи на пути движения товаров, услуг и людей...».

Формулировка, указанная в этом соглашении, приветствуется, но в то же время, зависит от отсутствия механизмов реализации. В данных условиях, жители зоны безопасности, будучи частью различных социальных отношений, связанных с посещением территории левого берега Днестра, находятся в постоянном состоянии неопределенности и дискомфорта.

Социальная защита должна стать краеугольным камнем государственной политики, основным механизмом, с помощью которого общество вмешивается, чтобы предотвратить, ограничить или устранить негативные последствия событий, которые считаются «социальными рисками». Местные органы власти играют важную роль в организации социальной помощи, именно им надлежит создать территориальные структуры социальных служб и обеспечить соблюдение и выполнение законодательства на местном уровне.

Поскольку Закон об основных положениях особого правового статуса населенных пунктов левобережья Днестра (Приднестровья) №173-XVI от 22.07.2005 г. остался невыполненным, органы местного самоуправления левобережья не руководствуются данным законом в своей деятельности, не руководствуются законодательством Республики Молдова, не выполняют национальные программы социально-экономического развития. Следовательно, лица, проживающие на левом берегу Днестра, не пользуются льготами социального страхования со-

⁹² <http://president.gospmr.ru/ru/news/press-konferenciya-prezidenta-pridnestrovy-ev-shevchuka-chast-iii>

⁹³ [hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx?{"languageisocode":\["RON"\],"appno":\["43370/04"\],"18454/06","8252/05"\],"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER"\],"itemid":\["001-124596"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx?{"languageisocode":["RON"],"appno":["43370/04"],"18454/06","8252/05"],"documentcollectionid2":["GRANDCHAMBER"],"itemid":["001-124596"]})

циальных рисков, установленными и предоставляемыми на основании законодательных актов Республики Молдова: в области здравоохранения и социальной защиты, таких, как материальная помощь, социальная помощь/помощь на отопительный сезон, другие социальные услуги – поддержка многодетных семей, помощь для лиц с тяжелыми формами инвалидности, социальная помощь и поддержка на дому для людей с ограниченными возможностями, услуги социальных служб, помогающих детям-сиротам или детям, оставшимся без попечения родителей, специализированные социальные услуги для людей с ограниченными умственными возможностями⁹⁴.

⁹⁴ Закон о Республиканском и местных фондах социальной поддержки населения № 827-XIV от 18.02.2000; Закон о социальном пособии № 133-XVI от 13.06.2008; Закон о социальной помощи № 547-XV от 25.12.2003; Закон о социальных услугах № 123 от 18.06.2010; Постановление Правительства Р. Молдова об утверждении Рамочного положения об организации и функционировании Социальной службы семейной поддержки для семей с детьми № 889 от 11.11.2013; Постановление Правительства Р. Молдова об утверждении Типового положения об организации и функционировании Социальной службы "Персональный ассистент" и Минимальных стандартов качества № 314 от 23.05.2012; Постановление Правительства Р. Молдова об утверждении Положения о детском доме семейного типа № 937 от 12.07.2002; Постановление Правительства Р. Молдова об утверждении Типового положения об организации и функционировании социальной службы "Защищенное жилье" и Минимальных стандартов качества № 711 от 09.08.2010; Постановление Правительства Р. Молдова об утверждении изменений, которые вносятся в Постановление Правительства № 108 от 3 февраля 2005 г. «Об утверждении Положения об условиях назначения, порядке исчисления и выплаты пособий по временной нетрудоспособности и других пособий социального страхования» № 544 от 08.07.2014; Постановление Правительства Р. Молдова об утверждении Типового положения об организации и функционировании Социальной службы "Мобильная бригада" и Минимальных стандартов качества № 722 от 22.09.2011; Постановление Правительства Р. Молдова об утверждении Положения об условиях назначения и выплаты пособий усыновленным детям и детям, над которыми установлена опека/попечительство № 581 от 25.05.2006 г.

На протяжении 2014 года, так называемая администрация Тирасполя продолжала самовольно вмешиваться в выполнение права собственности на землю собственников из сел Дороцкая, Похребя, Кошница, Пырыта, Кочиерь, Маловата Ноуэ.

Таким образом, в марте доступ фермерам и экономическим агентам к земельным участкам, расположенным вдоль трассы Тирасполь–Каменка, был ограничен представителями так называемых приднестровских властей, собственникам земли угрожали конфискацией сельскохозяйственной техники и применением административных санкций. Сепаратистская администрация утверждает, что является владельцем этих земель и настаивала на принятии механизма аренды около 6400 га сельскохозяйственных земель. Конституционные власти Р. Молдова пытались вмешаться, обсуждая в ходе переговоров проблемы фермеров с представителями международных организаций, частично компенсируя ущерб, причиненный фермерам из Дубэсарь. Тем не менее, ситуация остается неопределенной. Экономические агенты, по-прежнему, не имеют доступа к своей земле, несут огромные потери, а часть земель, незаконно и самовольно обрабатывается посторонними лицами.

Из-за отсутствия существенного прогресса в приднестровском урегулировании, мы повторяем, что динамика и результаты консультаций в формате «5+2» по приднестровскому урегулированию требует разработки четких стратегий на будущее, пересмотра и принятия стратегии секторальных рабочих групп, утвержденных Постановлением Правительства о реализации инициатив Президента Республики Молдова по укреплению доверия и безопасности в контексте разрешения приднестровской проблемы №1178 в 31.10.2007 г. Тем не менее, мы подтверждаем необходимость секторальной рабочей группы по правам человека, что должно стать приоритетом этого процесса.

ГЛАВА III

ОБЯЗАННОСТИ НАЦИОНАЛЬНОГО УЧРЕЖДЕНИЯ ОМБУДСМЕНА СКВОЗЬ ПРИЗМУ ФАКУЛЬТАТИВНОГО ПРОТОКОЛА К КОНВЕНЦИИ ООН ПРОТИВ ПЫТОК И ДРУГИХ ЖЕСТОКИХ, БЕСЧЕЛОВЕЧНЫХ ИЛИ УНИЖАЮЩИХ ДОСТОИНСТВО ВИДОВ ОБРАЩЕНИЯ И НАКАЗАНИЯ

1. ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ

Обязанности Национального учреждения омбудсмента сквозь призму Факультативного Протокола к Конвенции ООН против пыток и других жестоких, бесчеловечных или унижающих достоинство видов обращения и наказания (ФПКПП)

Стал аргумент государственных властей относительно отсутствия средств для обеспечения надлежащих условий содержания под стражей, недостаточной подготовки персонала и положение, когда права лиц, лишенных свободы, зависят полностью от ответственных органов власти, в чьих полномочиях находится содержание под стражей. Основанием для создания независимого механизма по мониторингу мест, где содержатся лица лишённые свободы. Задачей данного механизма является способствование улучшению положения указанных лиц.

В этом смысле основатель Ассоциации по Предотвращению пыток (АПП/АРТ) Жан-Жак Готье сказал: «посещение мест, в которых содержатся лица, лишённые свободы – один из самых эффективных методов борьбы с пытками и жестоким обращением.»

Конвенция ООН против пыток и других жестоких, бесчеловечных или унижающих достоинство видов обращения

и наказания признана одним из главных инструментов предотвращения и борьбы с пытками. Конвенция определяет «пытку» следующим образом: «пытка» означает любое действие, которым какому-либо лицу умышленно причиняется сильная боль или страдание, физическое или нравственное, чтобы получить от него или от третьего лица сведения или признания, наказать его за действие, которое совершило оно или третье лицо или в совершении которого оно подозревается, а также запугать или принудить его или третье лицо, или по любой причине, основанной на дискриминации любого характера, когда такая боль или страдание причиняются государственным должностным лицом или иным лицом, выступающим в официальном качестве, или по их подстрекательству, или с их ведома или молчаливого согласия».

В 2002 году, 18 декабря, Генеральная Ассамблея ООН приняла Факультативный Протокол к Конвенции против пыток и других жестоких, бесчеловечных или унижающих достоинство видов обращения и наказания (ФПКПП/ОРСАТ) – инновационный инструмент, поскольку он основывается на превентивных посещениях, проводимых международным органом и «одним из многих национальных превентивных механизмов, которые государства-участники обязаны создать после ратификации.»

Соблюдая данные положения, Парламент Республики Молдова 26.07.2007 года принял Закон №200 об изменении и дополнении Закона о парламентских адвокатах № 1349 от 17 октября 1997 г.⁹⁵, присвоив таким образом мандат Национального Превентивного Механизма по борьбе с пытками парламентским адвокатам. Европейский Комитет по предупреждению пыток в своем докладе 2009 года отметил прогресс зарегистрированные в данной области.⁹⁶

При инвестировании омбудсмана данным мандатом было принято во внимание, что учреждение полностью отвечает критериям, выдвинутому Факультативным протоколом к национальному превентивному механизму:

- функциональная независимость (парламентские адвокаты назначаются Парламентом сроком на 5 лет и располагают иммунитетом, они отделены от законодательной, исполнительной и судебной власти);
- профессиональные навыки и знания, необходимые для осуществления своего мандата и широкие полномочия для проверки мест, где люди содержатся или могут содержаться под стражей.

Кроме того, при Центре по Правам Человека был создан Консультативный Совет, который должен был «оказывать консультативную помощь в осуществлении омбудсменами своих полномочий в качестве национального механизма предотвращения пыток», имея при этом равные с парламентскими адвокатами полномочия механизма предотвращения пыток. Положение о деятельности Совета было утверждено директором Центра 31.01.2008 г. Де-факто, Совет начал работу во втором квартале 2008 года (состав Консультативного Совета в 2008: Вяче-

слав Урсу, Вану Жереги, Серджиу Остаф, Георге Куцитару, Николае Радица. Состав Консультативного Совета от 27 июля 2011 года: Вячеслав Урсу, Георге Куцитару, Оксана Гуменная, Ион Гузун, Ион Скиду, Александр Ковальский, Татьяна Черномориц, Константин Гонца, Александр Белибов).

В редакции Закона №52 от 04.03.2014, вступившего в силу с 05.09.2014 г., формула Национального Механизма по Предупреждению Пыток изменилась, полномочия передаются коллегиальному органу, состоящему из физических лиц, чья деятельность будет обеспечиваться Офисом Народного Адвоката (омбудсмана).

В соответствие с частью (1) статьи 30 Закона «в целях защиты лиц от пыток и других жестоких, бесчеловечных или унижающих достоинство видов обращения и наказания», **при Офисе народного адвоката создается Совет по предупреждению пыток в качестве национального механизма по предупреждению пыток** в соответствии с Факультативным протоколом к Конвенции против пыток и других жестоких, бесчеловечных или унижающих достоинство видов обращения и наказания.

В состав Совета входят семь членов. Народный адвокат и народный адвокат по защите прав ребенка являются членами Совета по праву. Остальные члены предлагаются гражданским обществом, отбираются на основе организованного Офисом народного адвоката конкурса.

В целях обеспечения защиты лиц от пыток и других жестоких, бесчеловечных или унижающих достоинство видов обращения и наказания, **народный адвокат обеспечивает** проведение периодических профилактических и контрольных посещений мест, где лица, лишённые свободы, содержатся или могут содержаться по распоряжению государственного органа или по его указанию, либо с его ведома или молчаливого согласия.

В своей деятельности Совету оказывает помощь специализированное струк-

⁹⁵ Закон о внесении изменений и дополнений в Закон №1349 от 17 октября 1997 о парламентских адвокатах №200 от 26.07.2007 г.

⁹⁶ Часть 42 Доклада Европейского комитета по предупреждению пыток, 27–31 июля 2009 г. <http://www.cpt.coe.int/documents/mda/2009-37-inf-eng.pdf>

турное подразделение в составе Офиса народного адвоката. Средства, необходимые для осуществления полномочий Совета, заключения договоров со специалистами и экспертами, **включаются в отдельную бюджетную линию**, которая является составной частью бюджета Офиса народного адвоката.

Члены Совета, за исключением членов по праву, имеют право на вознаграждение в размере 10 процентов от среднемесячной заработной платы по экономике за каждый день осуществления профилактических посещений мест лишения свободы или участия в заседаниях Совета.

Ежегодный доклад о соблюдении прав и свобод человека, представленный Народным Адвокатом в Парламент, должен содержать **одну главу о предупреждении пыток**.

Другими словами, путем включения в состав Совета омбудсмана, обеспечения финансирования «отдельной бюджетной линии» со стороны офиса омбудсмана, а также путем предоставления помощи «специализированным подразделением в рамках офиса омбудсмана», законодатель «привил» к структуре национального учреждения по поощрению и защите прав человека национальный механизм по мониторингу мест содержания под стражей, в соответствии с положениями Факультативного протокола к Конвенции против пыток и бесчеловечного или унижающего достоинство обращения или других видов наказания (ФПКПП).

Таким образом, мы считаем, что в этой ситуации, народный адвокат и народный адвокат по правам ребенка, будучи членами коллегиального органа, теряют часть своей функциональной независимости и самостоятельности при принятии решений, в соответствии с Парижскими принципами. В данных обстоятельствах, *lato sensu* ущемляются права/обязанности омбудсмана, особенно касательно независимого мнения и выводов, изложенных в Годовом отчете, в главе о предупреждении пыток.

Национальное учреждение по защите и поощрению прав человека, должен восприниматься обществом как независимый, а также его ежегодный отчет – как документ, который отражает «видение» учреждения по положению в области соблюдения прав человека. В этом контексте, во избежание пересечения видений этих двух независимых механизмов, в проблеме соблюдения прав человека, считаем необходимым, чтобы доклад о предотвращении пыток являлся отдельным документом, независимым от доклада национального учреждения омбудсмана.

То, что законодательство выдвигает в качестве обязанности Офиса Народного Адвоката поддержку финансовыми и материально-техническими ресурсами деятельности Консультативного Совет института и его членов, а также оказание помощи сотрудниками учреждения омбудсмана, несомненно, ущемляет независимость учреждения Народного Адвоката. Кроме того, могут возникнуть трудности в осуществлении положений, касающихся бюджетной системы, а также с нормативными актами, которые предусматривают, оценки показателей качества деятельности должностных лиц из подразделений, оказывающего поддержку деятельности Совета.

В этом смысле, считаем, что Народный Адвокат и Народный Адвокат по правам ребенка, совместно с определенным количеством представителей гражданского общества, составляя коллегиальный орган, могут стать Национальным Механизмом по Предупреждению Пыток, в соответствии с положениями Факультативного протокола к Конвенции против пыток и бесчеловечного или унижающего достоинство обращения или других видов наказания (ФПКПП) при условии, что данный орган является автономным, самостоятельным и не «подпитывается» преимущественно из самостоятельности омбудсмана.

Сравнительный анализ деятельности, осуществляемой Национальным учреждением омбудсмана в период 2008–2014 годов по гарантированию права на физическую и психическую неприкосновенность

В соответствии с функциональными обязанностями Народного Адвоката (омбудсмана), предусмотренными в Законе №52 от 03.04.2014 г. о Народном Адвокате (омбудсмене), предотвращение пыток и гарантия права на физическую неприкосновенность остается приоритетом в деятельности омбудсмана.

Хотя новое законодательство было принято, Национальный Механизм по Предупреждению Пыток не был создан. Однако в 2014 году Центр продолжил свою работу по предупреждению и пресечению пыток, в этой работе парламентским адвокатам помогали сотрудники офиса омбудсмана. Мандат последнего члена Консультативного Совета Георгия Куцитару истек в апреле 2014 года.

В 2014 году проведены посещения в тюрьмах, инспекторатах полиции, меньше было посещений подведомственных подразделений вооруженных сил. Задачей необъявленных посещений и мониторинга было предупреждение применения жестокого обращения, принимая во внимание, что в полиции имелись предпосылки для применения жестокого обращения. Именно в первые часы содержания под стражей, в полицейских участках имеет место наиболее очевидный риск, что в отношении человека, который находится под стражей в полиции, возможны злоупотребления по различным причинам, как для получения признаний, для возможного раскрытия преступления, а также из мести или негодования в отношении совершаемого задержанным преступления⁹⁷.

В 2014 году проведены посещения психоневрологических интернатов⁹⁸, в рамках данных посещений обращено внимание администрации учреждений и сотрудников на необходимость соблюдать права лиц с ограниченными умственными возможностями.

Что касается данных о проведенных посещениях, как в рамках механизма по предотвращению пыток, так и в рамках деятельности парламентских адвокатов по обеспечению основных прав и основных свобод, в течение периода с января по ноябрь 2014 года, были проведены 128 превентивных посещений и мониторинга. За отчетный период посещения были проведены омбудсменами и сотрудниками ЦПЧМ, в том числе сотрудниками представительств. Консультативный совет в течение отчетного периода не действовал, так как у всех 10 членов, избранных в 2011 году истек срок мандата.

Сотрудники представительств Центра по Правам Человека провели следующее количество посещений:

- Представительство Бэлць – 22 посещения
- Представительство Комрат – 39 посещений
- Представительство Кахул – 35 посещений
- Представительство Варница – 2 посещения
- Центральный Офис, Кишинэу – 30 посещений

Положение дел по проведенным посещениям в период 2008–2014 гг. по различным категориям учреждений:

Статистические данные указывают на позитивную динамику в том, что касается проведенных посещений в места лишения свободы с 2008 года до настоящего времени.

⁹⁷ Приложение №1, список проведенных в 2014 году посещений.

⁹⁸ Там же.

Учреждения по категориям	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Учреждения, подведомственные МВД (изоляторы временного содержания)	27	73	83	155	155	148	78
Учреждения, подведомственные МЮ (пенитенциарные учреждения)	13	44	39	70	60	53	40
Учреждения, подведомственные МЗ (психиатрические больницы)	2	6	2	4	3	1	-
Учреждения, подведомственные МТСЗС (психоневрологические интернаты)	1	3	1	-	6	10	6
Военные части	-	2	2	9	27	15	4
Всего	44	128	127	238	251	227	128

Динамика аналитических данных деятельности сотрудников ЦПЧМ с обязанностями по проведению мониторинга учреждений, в которых содержатся лица лишённые свободы за период 2008–2014 гг.:

жениями Стратегии, в 2014 сотрудники, участвующие в деятельности НМПП, были обеспечены специальным оборудованием для измерения показателей температуры, влажности, камер, личны-

Год	Посещения Представительство Бэлць	Посещения Представительство Комрат	Посещения Представительство Кахул	Посещения Представительство Варница	Посещения Центральный офис
2010	22	9	53	-	31
2011	25	67	80	-	55
2012	66	85	83	-	17
2013	54	85	57	-	31
2014	22	39	35	2	30

Обеспечение функциональной независимости НМПП и независимость его сотрудников является одной из гарантий по выполнению своих основных функций национальным превентивным механизмом. Парижские принципы подчеркивают необходимость надлежащего финансирования национальных учреждений омбудсмена, чтобы позволить им иметь свой собственный персонал и офис, для того, чтобы быть независимым от правительства и не подлежать финансовой зависимости.

Стоит отметить включение в Стратегию реформы сектора юстиции ⁹⁹ положений, связанных с оптимизацией деятельности НМПП. В соответствии с поло-

ми защитными средствами, эти средства впоследствии должны внести свой вклад в беспрепятственное осуществление функций превентивного механизма.

2. ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ПО ПРЕДУПРЕЖДЕНИЮ ПЫТОК В МОЛДОВЕ

ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ЦЕНТРА ПО ПРАВАМ ЧЕЛОВЕКА В МОЛДОВЕ

• Акты реагирования Омбудсмена

В своей деятельности, Омбудсмен в Республике Молдова обеспечивает соблюдение прав и свобод человека органами публичной власти, организациями и предприятиями, независимо от вида собственности и организационно-правовой формы, некоммерческими организациями, а также должностными лицами всех уровней.

⁹⁹ Закон №231 от 25.11.2011 г. об утверждении Стратегии реформы сектора юстиции на 2011–2016 годы Постановление Парламента №6 от 16.02.2012 г. об утверждении плана действий по реализации Стратегии реформы сектора юстиции на 2011–2016 годы.

Согласно своим обязанностям, парламентские адвокаты в 2014 году направили в различные учреждения 22 заключения с рекомендации по улучшению положения заключенных и четыре ходатайства с предложением о

возбуждении уголовного преследования или дисциплинарного производства в отношении должностных лиц, совершивших действия, которые привели к нарушению фундаментальных прав человека.

**Акты реагирования парламентских адвокатов
(положение на период 2008 -2014 гг.)**

Тип акта реагирования	2008 г.	2009 г.	2010 г.	2011 г.	2012 г.	2013 г.	2014 г.	всего (2008 г. –2014 г.)
Заключения ¹	2	11	34	28	35	19	22	151
Рекомендации ²	-	-	-	4	3	2	-	9
Ходатайства ³	2	17	17	9	13	10	4	76
Предложения по изменению законодательства	-	-	-	-	2	-	-	2
Всего	4	28	51	41	53	31	26	234

В том, что касается направления в различные органы процессуальных актов реагирования, имеет место снижение их количества. Данный факт обусловлен отсутствием в Законе №52 о Народном Адвокате (омбудсмене) положений о заключениях с рекомендациями относительно улучшения деятельности административного аппарата. Однако, несмотря на это, многие из обнаруженных недостатков устраняются вследствие устных рекомендаций, данных в ходе проведения посещений. В этом смысле

стоит отметить расположенность к сотрудничеству со стороны сотрудников некоторых учреждений, в которых проводился мониторинг, данные сотрудники принимали и просили помощь от работников ЦПЧМ.

В том, что касается заключений по улучшению положения лиц лишенных свободы, в 2014 году направлено 22 документа данного типа.

По учреждениям, в которые направлены такие заключения, имеем следующее:

Ведомство, в чьем ведении находится учреждение	Тип учреждения	Количество заключений
Министерство юстиции (МЮ), Департамент Пенитенциарных Учреждений (ДПУ)	Пенитенциары	13
Министерство внутренних дел(МВД)	Изоляторы временного содержания	8
Министерство труда, социальной защиты и семьи	Интернаты, дома престарелых и проч.	1

Основные обнаруженные при проведении посещений недостатки стали предметом рекомендаций по улучшению положения лиц, находящихся в местах лишения свободы, и данные рекомендации остаются теми же, что и прошлые годы:

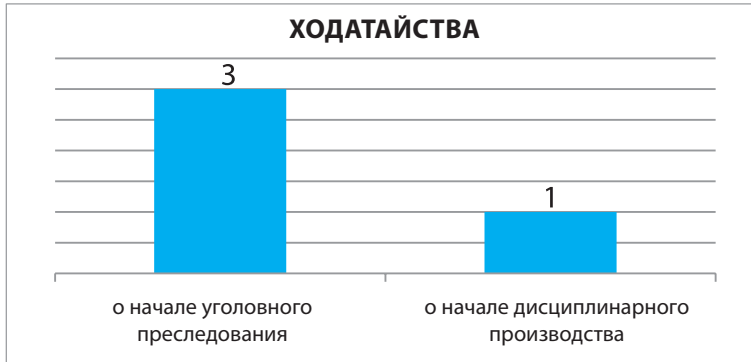
- Перенаселенность пенитенциарных учреждений

- недостаточное освещение помещений в местах содержания под стражей
- отсутствие минимальных условий, необходимых для распределения питания в помещениях изоляторов временного содержания в инспекторах полиции;
- отсутствие минимальных условий в

- душевых помещениях изоляторов временного содержания в инспекторатах полиции;
- отсутствие минимальных условий для оказания медицинской помощи в изоляторах временного содержания в инспекторатах полиции;
- лица, задержанные в тюрьмах и в полиции, не обеспечены матрасами, подушками, чистым постельным

- бельём, сезонной одеждой и проч.;
- плохие условия содержания в некоторых секторах тюрем страны.

Ходатайство о возбуждении уголовного преследования является наиболее «тяжелым оружием» омбудсмена. В 4 случаях омбудсмен пришел к выводу, что вмешательство в обеспечение прав человека должно быть рассмотрено в рамках уголовного законодательства.

Динамика направленных парламентскими адвокатами ходатайств в период с 2008 по 2014 годы:

Ходатайства о начале уголовного преследования или начале дисциплинарного производства

Год	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Количество	2	28	17	9	13	10	4

В адрес центра по Правам Человека поступила информация о том, что к заключенным L. V. и N. S., которые отбывают наказание в Пенитенциарном учреждении №13 Кишинэу, было применено жестокое обращение в Пенитенциаре №3 Леова, что имело место в ходе проведения обыска от 16 января 2014 г.

Из пояснений, представленных осужденными N. S., L. V. установлено, что около 06.00 часов утра в сектор, где они находились, проникли бойцы отряда специального назначения «Pantera» вместе с сотрудниками тюрьмы. После проведения обыска, заключенных вывели в коридор, после чего их стали бить руками и ногами без какой-либо причины сотрудники ПУ№3 Леова. В тот же день заключенные были этапированы в ПУ № 13 в Кишинэу. Задержанные подчеркнули, что обыск, а потом применение физической силы произошли потому, что были подозрения о том, что якобы заключенные снимали неадекватные условия содержания в ПУ№ 3 Леова на видео, которое, якобы, было показано в средствах массовой информации.

После исследования указанных обстоятельств, прокуратура решила не начинать уголовное преследование. Действия работников пенитенциарной системы были квалифицированы прокурорами как оправданные и законные, в отношении осужденного Н.С. начато уголовное преследование за неповиновение с применением насилия требованиям администрации пенитенциарного учреждения, по признакам ст. 321 Уголовного кодекса Республики Молдова.

В Центр по Правам Человека обратился осужденный А. А. М., который содержится в Пенитенциарном учреждении №9 Прункул. Заявитель жаловался на то, что сотрудник Тюрем №9 Ф.М. нарушил его право на физическую и психическую неприкосновенность (ст. 24 Конституции). По сведениям заявителя, действия имели место в период с марта по апрель 2014 года.

В жалобе заявитель утверждает, что работал в ПУ №9 в качестве санитара медицинской службы тюрьмы. Проблемы начались, когда Ф.М. устроился на работу в ПУ №9. Ф.М. сразу же начал плохо обращаться с А. А. М., бить, угрожать ему и преследовать в разных ситуациях. Такое отношение, по словам заключенного, имело место из-за неприязненных отношений, сложившихся между ними еще до встречи в тюрьме, а именно когда Ф.М. работал в Комиссариате Полиции сектора Буюкань. В жалобе А.А.М. указал, что в апреле Ф.М. ударил его кулаком в живот, напомнив, что А.А.М. жаловался на него, когда Ф.М. работал в полиции. В тот период, по словам заявителя, Ф.М. преследовал А.А.М., пытаясь привлечь его к ответственности по различным надуманным поводам. По указанным причинам заключенный обратился с просьбой расследовать указанные факты и принять необходимые меры, чтобы гарантировать ему право на физическую и психическую неприкосновенность в период отбывания наказания.

Исходя из этого, в соответствии с юриспруденцией Европейского суда по правам человека, если кому-либо нанесены телесные повреждения во время пребывания в местах лишения свободы, любое такое повреждение является основанием для обоснованного предположения, что указанный человек был подвергнут жестокому обращению. Это обязанность государства предоставить правдоподобное объяснение того, как повреждения были причинены, и если государство не делает этого, то это может быть ситуацией, которая подпадает под действие статьи 3 Конвенции. Следует отметить, что это обязательство также вытекает из положений ст.10 (3¹) УПК РМ, бремя доказывания неприменения пыток и других жестоких, бесчеловечных или унижающих достоинство видов наказания возлагается на власти, в чей юрисдикции содержится лицо, лишенное свободы, по распоряжению государственного органа или по его указанию, либо с его ведома или молчаливого согласия.

Расследовав указанные обстоятельства, Прокуратура сектора Буюкань не нашла состава какого-либо преступления и решила не возбуждать уголовное преследование.

5 декабря 2014 года в Центр по Правам Человека поступила жалоба от заключенного R.O., содержащегося в Пенитенциарном Учреждении №3 Леова, который жаловался на нарушение его права на физическую и психическую неприкосновенность.

В своем заявлении, осужденный R.O. отметил, что он отбывает наказание в ПУ №3 Леова, и там его неоднократно избивали другие осужденные из тюрьмы, которые принуждали его отдавать им свои деньги. Так как у него не было больше возможности давать деньги, с 1 декабря 2014 он был вынужден просить, чтобы его изолировали и обеспечили ему личную безопасность, в соответствии со ст. 206 Исполнительного кодекса Республики Молдова. В указанный заявителем день он пришел в жилое помещение, где раньше размещался, чтобы взять свои личные вещи. Его сопровождал сотрудник службы безопасности пенитенциара. Несмотря на то, что заявителя сопровождал сотрудник тюрьмы, он был избит несколькими заключенными, чьих имен не указал в жалобе. R.O. просил в своем обращении объективно расследовать указанные обстоятельства и привлечь к ответственности лиц, виновных в нарушении его прав.

Жалоба заключенного R.O. поднимает ряд вопросов о том, как было гарантировано право на физическую и психическую неприкосновенность во время пребывания в заключении, в материальном смысле ст.3 ЕКПЧ.

Для достижения позитивного обязательства государства, направленного на оперативное, полнообъемное и эффективное расследование жалобы о жестоком обращении и в соответствии со статьей 25 п. (1) п.б) Закона № 52 от 04.02.2014 о Народном Адвокате (Омбудсмене) было предложено, в соответствии с положениями ст.274 УПК РМ, проверить обстоятельства и причинения физических и психических страданий заключенному R.O. На момент написания данного отчета, указанные факты расследовались.

Обращения, поступившие в адрес ЦПЧМ, в которых жалуются на нарушения права на физическую и психическую неприкосновенность

Указанные в жалобах, поступивших в ЦПЧМ, факты применения жестокого обращения довольно часто не соответствуют требованиям петиции, которую рассматривает омбудсмен. Однако, в зарегистрированных петициях имеются

элементы которые дают основание для вмешательства омбудсмана с точки зрения защиты права на физическую и психическую неприкосновенность.

Анализируя содержание направленных в ЦПЧМ обращений по тематике нарушения права на физическую и психическую неприкосновенность за период 2008–2014 годов, установили следующее положение дел по соблюдению положений статьи 24 Конституции Р. Молдова:

Основное право (ст.24 Конституция Республики Молдова)	Годы						
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Право на физическую и психическую неприкосновенность	264	536	422	280	217	224	167
Жалобы на применение пыток	25	75	93	50	35	36	23
Жалобы на неадекватные условия содержания	169	226	249	155	114	131	106

Таким образом, заявители часто указывают в своих обращениях на несогласие с неадекватными условиями содержания под стражей в тюрьмах, где они содержатся. В то же время были жалобы на неадекватную медицинскую помощь, нарушение этических норм сотрудниками полиции или тюрем. При рассмотрении, приоритет отдается жалобам на предполагаемые действия жестокого обращения со стороны должностных лиц, в чьей юрисдикции находятся лишенные свободы лица.

Методика рассмотрения жалобы включает в себя различные действия: дискуссии с заключенными и задержанными, которые подали жалобы, посещение мест лишения свободы, изъятие соответствующих материалов, изъятие объяснительных у должностных и других лиц,

иногда ходатайство о проведении судебного-медицинской экспертизы.

В большинстве случаев, когда заявители жалуются на неадекватные условия содержания под стражей, осуществляется посещение мест содержания под стражей, цель которых провести фактический мониторинг существующих условий и объективный сбор информации по фактам, изложенным в жалобе. Таким образом, в течение 2014 было проведено 25 посещений для объективного расследования фактов содержания в неадекватных условиях. Чаще всего такого рода жалобы поступали из Пенитенциарного учреждения №13 мун. Кишинэу, Пенитенциарного учреждения № 2 Липкань, Пенитенциарного учреждения № 15 Крикова, Пенитенциарного учреждения № 18 Брэнешть.

Осужденный D.V. жаловался, что его содержали в камере №46 Пенитенциарного учреждения № 13, в неадекватных условиях содержания под стражей. Чтобы проверить факты, изложенные заявителем (бесчеловечное и унижающее достоинство обращение, содержание в неподходящих условиях содержания под стражей, причинение особых психических страданий) сотрудники Центра по Правам Человека в Молдове посетили 28 мая 2014 г. камеру №46, где содержался осужденный D.V.

По информации администрации пенитенциара №13, общая площадь камеры №46 составляет 9,87м2. Что касается условий содержания под стражей в камере, сразу было установлено, что: естественный свет проникает с трудом в помещение, на окне решетка в 4 ряда металлических прутьев. Прорез окна содержит пыль и тополиный пух, который легко проникает в камеру. Меры, для удаления грязи пуха не предпринимались. Было также установлено, что в камере были ненадлежащие гигиенические условия – бетонный пол, плесень, присутствовали крысы.

Стоит отметить, что ранее, в решении Суда сектора Центру (дело №. 2-4109/13) указывается, что содержание осужденного в камере №46 Пенитенциарного учреждения №13 мун. Кишинэу, является нарушением основных прав – ст. 24 Конституции и ст. 3 ЕКПЧ

Некоторые заявители ссылаются на то, что администрация пенитенциара размещает их в ненадлежащих условиях содержания под стражей, несмотря на то, что ранее национальные суды квалифицировали данные условия содержания как бесчеловечные и унижающие человеческое достоинство.

Некоторые заявители жаловались на превышение полномочий в действиях сотрудников пенитенциарной системы, а также нарушение сотрудниками ДПУ деонтологических норм и правил.

Осужденная S.N. ссылалась на случай, имевший место в Пенитенциарном учреждении №7 Руска, 27 января 2014 года. При обыске, выполняемом сотрудниками пенитенциара по имени N., в присутствии сотрудника пенитенциара V. B., осужденная S. N. была подвергнута унижающему человеческое достоинство обращению. Согласно заявительнице, V. B. нарушил деонтологические нормы поведения работника пенитенциарной системы.

В контексте вышеуказанного, ЦПЧМ напоминает пожелание Европейского комитета по предупреждению пыток и бесчеловечного или унижающего достоинство обращения или наказания (ЕКПП /СРТ)¹⁰⁰: «Очевидно, что в основе гуманной пенитенциарной системы, как лучшая из гарантий против жестокого обращения с лицом, лишенным свободы, это должным образом подготовленный полицейский или пенитенциарный служащий. Квалифицированные служащие будут способны успешно выполнять свои обязанности без применения жестокостей и справляться со своими задачами в условиях соблюдения основных гарантий прав задержанных и заключенных. Другой часто поднимаемой в петициях задержанных и заключенных темой является низкий уровень оказания медицинской помощи.

Центр по Правам Человека в Молдове рассмотрел петиции осужденного A. G., содержащегося в Пенитенциарном Учреждении №13, который пожаловался на неадекватное лечение при диагнозе хронический холецистит, из-за чего он был вынужден терпеть невыносимую боль. Вследствие вмешательства ЦПЧМ, заключенному A.G. была оказана необходимая консультация по диагностике и назначению необходимого лечения.

¹⁰⁰ Стандарты ЕКПП на <http://www.cpt.coe.int/lang/rus/rus-standards.pdf>

И в петиции осужденного Т. А. была указана халатность медицинских работников тюрьмы. После проведенной хирургической операции, Т.А. сразу же был переведен в обычную камеру Пенитенциара №13 мун.Кишинэу. После вмешательства ЦПЧМ, указанный осужденный был переведен в палату медицинской части тюрьмы, где ему было оказано необходимое послеоперационное лечение

Также поднимают массу вопросов по обеспечению физической и психической неприкосновенности петиции, в которых указывается на работу государственной службы охраны в отношении заключенных, которые являются частью государственных программ по защите свидетелей.

Осужденный М. S. информировал ЦПЧМ о беззакониях, допущенных представителями пенитенциарной системы и о неудовлетворительных условиях заключения, в порядке исполнения наказания и обеспечении мер защиты свидетеля. Единственной возможностью обеспечения государственной защиты является телефонная связь с сотрудником отдела МВД и кнопка вызова. Данные заключенные весьма уязвимы в своих отношениях с сотрудниками пенитенциарной системы, которые предоставили поддержку осужденным, обвиненным по их (свидетельским) показаниям.

Деятельность по поощрению прав и свобод человека и защитные механизмы

В 2014 году был проведен ряд мероприятий в целях поощрения прав и свобод человека, по борьбе с пытками и жестоким обращением. Явление пыток может быть снижено при условии информированности общества и хорошо подготовленных чиновников.

В этом смысле ЕКПП желает подчеркнуть большую важность, которую он придает подготовке правоохранительного персонала¹⁰¹ (которая должна включать информированность в вопросах прав человека – см. также статью 10 Конвенции Организации Объединенных Наций против пыток и другого жестокого, бесчеловечного или унижающего достоинство обращения или наказания). Очевидно, что не существует лучшей гарантии против жестокого обращения с лицом, лишенным свободы, чем должным образом подготовленный полицейский или пенитенциарный служащий. Квалифицированные служащие будут способны успешно выполнять свои обязанности без применения жестокостей и справляться со своими задачами в условиях соблюдения основных гарантий прав задержанных и заключенных.

Для подготовки ответственных работников пенитенциарной системы в области борьбы против пыток и жестокого обращения, Национальное Учреждение омбудсмана организовало ряд мероприятий в 2014 году, также сотрудники ЦПЧМ принимали участие в мероприятиях, организованных другими учреждениями и организациями.

1. **Несовершеннолетние в заключении: решения для реинтеграции в общество**, соблюдение прав и человеческого достоинства несовершеннолетних, поощрение мероприятий, открывающих возможности и мотивацию по социальной реинтеграции стало темой обсуждения за круглым столом "Готово ли общество принять детей, отбывших уголовное наказание в заключении?", организованном Департаментом Пенитенциарных Учреждений Республики Молдова **20 февраля 2014 года.**

2. **19 марта 2014 года** в Учебном центре Департамента пенитенциарных учреждений Гоян прошел семинар «Гарантии против пыток (отношения между сотрудниками пенитенциарной системы и заключенными), международные и национальные стандарты, которые обеспечивают

101 В данном контексте формулировка «персонал правоохранительных органов» охватывает как сотрудников полиции, так и пенитенциарных служащих.

печивают соблюдение права не быть подвергнутым пыткам, жестоким, бесчеловечным или унижающим человеческое достоинство видов обращения».

3. **21 марта 2014 года** в воинской части Департамента Войск Карабинеров состоялся семинар «Международные и национальные стандарты, которые обеспечивают соблюдение права не быть подвергнутым пыткам, жестокому обращению, жестоким, бесчеловечным или унижающим человеческое достоинство видов обращения. Случаи и пределы применения физической силы, специальных средств и огнестрельного оружия». В контексте многочисленных осуждений нашего государства в Европейском Суд за нарушение ст. 3 ЕКПЧ (запрещение пыток), карабинеры были проинформированы о необходимости в ходе выполнения своего долга, соблюдать права человека, правовые положения действующего законодательства, деонтологические нормы. Ключевыми элементами в смягчении возникающих ситуаций потенциального риска являются профессионализм сотрудников правоохранительных органов, соблюдение военными законности, порядка, человеческого достоинства, физической и психологической неприкосновенности каждого человека.

4. **26 июня 2014 года**, Центр по Правам Человека провел пресс-конференцию по случаю Международного дня в поддержку жертв пыток. Во время брифинга, омбудсмен Анатолие Мунтяну подчеркнул, что статистические данные о сокращении на 26 процентов количества жалоб, зарегистрированных правоохранительными органами по делам о пытках, является как показательным, так и обманчивым. Тем не менее, Центр по Правам Человека считает, что большее количество обращений в ЕСПЧ, не обязательно означает, больше нарушений, но указывает, что молдаване стали более решительными и информированными, знают куда обратиться, для отстаивания своих прав.

5. **Кампания по предупреждению пыток и поддержки жертв пыток**, запущенная Центром по Правам Челове-

ка в период **с 26 июня по 25 июля** включала в себя мероприятия, которые были проведены как в столице, так и в нескольких районах страны, в **Комрате 26 июня 2014** года был организован учебный семинар в Воинской Части Департамента Войск Карабинеров. **26 июня** проведена та же лекция с сотрудниками Инспектората полиции Комрат.

В рамках Кампании по предупреждению пыток Представительство компании Кахул Центра по Правам Человека провело **30 июня 2014** лекцию для сотрудников в Пенитенциарном учреждении №5 Кагул. В то же время, Представительство Бэлць 3 июля 2014 организовало встречу с сотрудниками Пенитенциарного учреждения №11. Начальник Представительства Кахул Центра по Правам Человека Анатолий Кравченко **9 июля 2014**, провел лекцию для сотрудников в Пенитенциарном учреждении №1 Тараклия. **24 июля 2014** года в Учебном центре Департамента Пенитенциарных учреждений Гоян, мун. Кишинэу состоялся семинар на тему «Гарантии против пыток (отношения между сотрудниками пенитенциарной системы и заключенными), международные и национальные стандарты, которые обеспечивают соблюдение права не быть подвергнутым пыткам, жестокому обращению, жестоким, бесчеловечным или унижающим человеческое достоинство видам обращения, а также роль, функции и задачи учреждения Омбудсмена в Республике Молдова».

В контексте мероприятий **Кампании по борьбе с пытками**, проведенной Центром по Правам Человека, в период **с 14 по 25 июля** на общественном канале Radio Moldova Tineret в рамках молодежной программы «Fierbinte show» проведен **Конкурс на тему: «Остановите пытки!»** Конкурс был проведен для повышения правовой культуры молодежи, информирования о гарантиях против пыток, о национальных и международных механизмах по борьбе с пытками; для продвижения в обществе идеи нулевой терпимости к явлению пыток и жестокого обращения.

13 августа 2014 года, в Департаменте пенитенциарных учреждений, сотрудники Центра по Правам Человека прочли лекции на темы: «Пытки в учреждениях, подведомственных Министерству юстиции» и «Международные и региональные механизмы защиты прав человека. Условия содержания под стражей и обращение с задержанными, заключенными в юриспруденции ЕСПЧ».

8. 2 октября 2014 года в Военской части 1001 Департамента войск карабинеров состоялся семинар на тему: «Права человека и основные свободы, их гарантирование и защита карабинами». Мероприятие состоялось в ходе ряда действий, проведенных учреждением омбудсмена, в целях поощрения прав человека.

9. 7 октября 2014 года в Учебном центре Департамента пенитенциарных учреждений Гоян был проведен семинар на тему: «Всеобщая декларация прав человека, национальные и международные механизмы защиты прав и свобод человека, роль, функции и задачи учреждения Омбудсмена в Республике Молдова».

ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ГОСУДАРСТВЕННЫХ УЧРЕЖДЕНИЙ, ОТВЕТСТВЕННЫХ ЗА ПРЕДУПРЕЖДЕНИЕ И БОРЬБУ С ЖЕСТОКИМ ОБРАЩЕНИЕМ

Для оценки уровня реализации и гарантирования права на физическую и психическую неприкосновенность, очень важно следить за деятельностью государственных учреждений, обладающих полномочиями в этой области. Центр проанализировал работу органов полиции, Департамента пенитенциарных учреждений и Генеральной Прокуратуры.

Задачей полиции является обеспечение правопорядка, что связано при определенных обстоятельствах с применением физической силы, специальных средств, а иногда и превышением ограничений, предусмотренных законом. Деятельность пенитенциарных учреждений также очень важна. Эти учреждения на-

делены полномочиями по содержанию лиц под стражей, к которым была применена мера пресечения в виде лишения свободы, за совершение преступления или административного правонарушения. Не менее важную роль играет прокуратура, которая должна эффективно расследовать случаи жестокого обращения и добиваться наказания лиц, виновных в совершении таких деяний.

ПОЛИЦИЯ

Согласно данным, предоставленным Министерством внутренних дел Молдовы¹⁰², к концу 2014 г в стране действовало 34 изолятора временного содержания, деятельность 4 ИВС была приостановлена: инспектораты полиции Дубэсарь, Дондушень, Яловень, Стрэшень. По данным МВД, в период 2012–2014 гг. число жалоб о жестоком обращении, поступивших в министерство, составило:

- В 2012 году – 19 петиций;
- В 2013 году – 46 петиций;
- В 2014 году – 68 петиций.

Главным механизмом борьбы с пытками, по мнению МВД, является надлежащее обучение полицейских, для выполнения данной задачи были организованы семинары по продвижению нетерпимого отношения к применению пыток и жестокого обращения «Нулевой уровень толерантности к пыткам!».

ПЕНИТЕНЦИАРНАЯ СИСТЕМА

Задачами пенитенциарной системы являются¹⁰³:

- a) исполнение назначенных судом уголовных наказаний, связанных с лишением свободы;
- b) приведение в исполнение меры пресечения в виде предварительного ареста;
- c) приведение в исполнение наказания в виде административного ареста;

¹⁰² Информация, предоставленная МВД Центру по Правам Человека (письмо №. 4/39 от 15 января 2015 г.).

¹⁰³ Закон о пенитенциарной системе № 1036-XIII от 17.12.1996 г.

- d) обеспечение правопорядка и законности в пенитенциарных учреждениях, безопасности содержащихся в них лиц, а также этих лиц во время их конвоирования, персонала, должностных лиц и граждан, находящихся на территориях этих учреждений;
- e) осуществление оперативно-розыскной деятельности и участие совместно с компетентными государственными органами в раскрытии и предупреждении преступлений;
- f) привлечение заключенных к труду, обеспечение им возможности обучаться в системе среднего общего и профессионального образования, их духовное и культурно-эстетическое воспитание, а также осуществление мер по социальной адаптации лиц, освобожденных из мест лишения свободы;
- g) обеспечение охраны здоровья заключенных;
- h) развитие материально-технической базы и социальной сферы учреждений и органов пенитенциарной системы;
- i) обеспечение пенитенциарной системы кадрами и создание им нормальных условий для служебной деятельности;
- j) обеспечение конвоирования заключенных, в том числе переводимых из-за границы (за границу).

Принимая во внимание вышеизложенное, учреждения пенитенциарной системы должны реализовывать цели уголовного наказания¹⁰⁴:

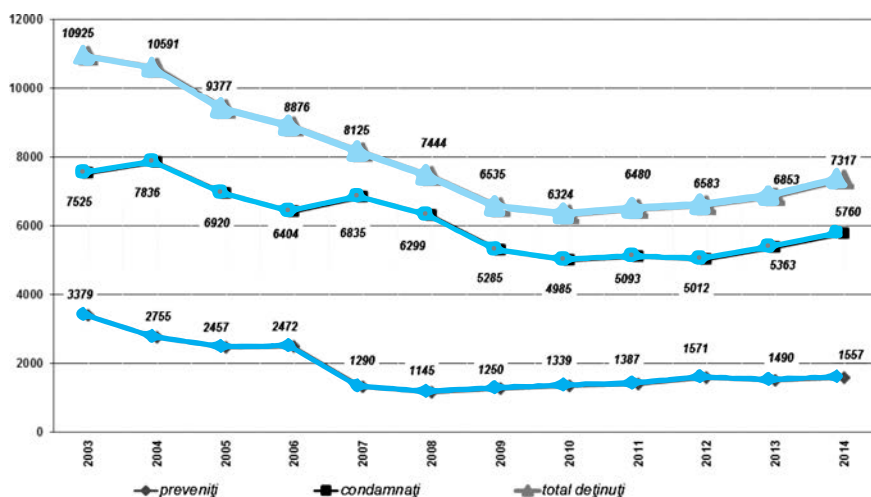
Уголовное наказание является мерой государственного принуждения и средством исправления и перевоспитания осужденного и применяется судебными инстанциями именем закона к лицам, совершившим преступление, с определенным лишением и ограничением их прав.

Наказание имеет целью восстановление социальной справедливости, исправление осужденного, а также предупреждение совершения новых преступлений как осужденными, так и иными лицами. Отбывание наказания не должно причинять осужденному физические страдания и унижать его человеческое достоинство.

Таким образом, исполнение наказания в виде лишения свободы оказалось неэффективным, число заключенных в последние годы возросло, а государственным органам власти предстоит предпринять конкретные меры по сокращению количества заключенных.

Схема эволюции числа заключенных в тюрьмах, в период 2003–2014, в соответствии с данными предоставленными ДПУ, выглядит следующим образом:

¹⁰⁴ Уголовный кодекс Республики Молдова, ст.61.

В отличие от ситуации в Молдове, в Швеции, например, число заключенных сократилось более, чем на тысячу в период 2005–2014 гг., в результате реализации политики и программ по реабилитации заключенных, программа внедряется администрациями тюрем¹⁰⁵. Генеральный директор Шведской тюремной администрации Нильс Оберг сказал: «Наша роль заключается не в наказании заключенных, осуждение, то есть лишение свободы, является само по себе наказанием. Наказание в том, что он находится здесь...» Доля рецидивных преступлений в Швеции составляет 40%, что намного ниже, чем в Соединенных Штатах или в европейских странах. Тот же Нильс Оберг сказал, что некоторых людей необходимо изолировать в тюрьме, однако главной

задачей тюрьмы должна быть подготовка к интеграции заключенных в общество и приведения их в гораздо лучшую форму, чем та, в которой они были, когда оказались в тюрьме.

Эффективная деятельность Департамента Пенитенциарных Учреждений и 17 тюрем затруднена недостатками организационного и нормативного характера. Так Центр отметил негативное влияние попыток пронести запрещенные предметы на территорию тюрем, на нормальное функционирование пенитенциарной системы. Таким образом, в соответствии с информацией поступившей из ДПУ, в 2014 году на территории тюрем были обнаружены следующие запрещенные предметы:

№	Запрещенные предметы	Всего	Обнаруженные на территории учреждения	Обнаруженные на контрольно-пропускных пунктах
1	Острые/ колото/ режущие предметы	677/641	673/636	4/5
2	Алкобольные напитки/ брага (литров)	1132/15665	901 I	230 I
3	Деньги (лей / валюта)	31558 лей/940 евро/503 USD/46670 рублей РФ /544 украинские гривны/ 3 lei румынский лей		
4	Наркотические средства (граммы)	2942 гр. марихуаны /31 гр. гашиша/72 мл. диазепам /3,4 гр. метанфитамина / 0,53 г. Красного фосфора/0,73 г. амфитамина/ 0,076 убренофина/2 гр. циклоборба	275 гр. марихуаны/ 3,7, гр.гашиша/0,2 г. героина	2666 гр. марихуаны/9,3 гр. героина /72 мл. Диазепам /27 г. Гашиша /3,4 г. метанфитамина/ 0,53 гр. красного фосфора. /0,73 гр. амфитамина/ 0,076 убренофина/2 гр. циклоборба
5	Мобильные телефоны (штуки)	3860	3564	296

¹⁰⁵ <http://ro.blastingnews.com/stiri/2015/02/suedia-inchide-mai-multe-penitenciare-din-lipsa-de-clienti-00261145.html>

Наличие большого количества запрещенных предметов в тюрьмах может существенно нарушить нормальное функционирование пенитенциарной системы, потому что это способствует появлению фактов жестокого обращения между различными категориями заключенных и предвзятому отношению сотрудников пенитенциарных учреждений к некоторым задержанным.

Приветствуем одобрение в 2014 году организационного плана по реализации предложения государственной политики «Качество медицинских услуг для заключенных в тюрьмах». Этот план должен обеспечить функциональную независимость медицинских работников от администрации тюрьмы.

В 2014 году также продолжились положительные действия по улучшению условий содержания под стражей в тюрьмах. Стоит отметить, и активную роль Центра по Правам Человека в этом процессе. В контексте отметим, что заслуживает одобрительной оценки следующее:

- а) Капитально отремонтирован корпус №1 Пенитенциарного учреждения №1 Тараклия, отстроена систем камер для осужденных, отстроены отдельные индивидуальные санитарных узлы. Отремонтирован и переоборудованы кухня и жилой сектор для работающих заключенных. Отстроена новая водонапорная башня для питьевой воды при тюрьме;
- б) Начата перестройка одного из жилых корпусов Пенитенциарного учреждения №. 3 Леова, предполагающего систему содержания в отдельных камерах;
- в) В Пенитенциарном учреждении №4 Крикова перестроены камеры дисциплинарного изолятора. Также отремонтированы столовая, кухня, отремонтированы инженерные сети и кровля;
- д) В Пенитенциарном учреждении №9 Прункул установлена новая водоснабжающая башня, которая обеспечивает питьевой водой данное учреждение;

- е) В Пенитенциарном учреждении №10 Гоян отремонтирован жилой корпус, начаты работы по перестройке еще трёх жилых корпусов;
- е) В Пенитенциарном учреждении №16 Прункул произведен ремонт крыши корпуса где содержатся больные туберкулезом, улучшены условия содержания.

В заключение необходимо отметить роль тюремной администрации и персонала в достижении цели уголовного наказания и обеспечения прав заключенных. Неукоснительно соблюдая закон, достоинство заключенных, проявляя хозяйственность, рачительность в управлении бытовыми делами в тюрьмах, только совокупность всех этих факторов в состоянии обеспечить реинтеграцию заключенных в общество и избежать уголовного рецидива.

ПРОКУРАТУРА

В борьбе с предупреждением жестокого обращения особую роль играют прокуроры. Этот вывод проистекает из положений закона, согласно которым:

- Прокурор осуществляет уголовное преследование в случае преступлений, связанных с пытками, бесчеловечным или унижающим достоинство обращением, предусмотренных статьей 166¹ Уголовного кодекса¹⁰⁶.
- Прокурор осуществляет контроль за соблюдением законов в местах предварительного заключения и пенитенциарных учреждениях¹⁰⁷;

Генеральная Прокуратура, проанализировав в 2014 году **жалобы на применение пыток и жестокого обращения, поступившие в Прокуратуру**, в сравнении с прошлыми годами (смотри таблицу), установила, что ситуация количественно изменилась несущественно, имеет место несущественное снижение

¹⁰⁶ Ст. 270 п. 5) Уголовного процессуального кодекса Республики Молдова (специальная часть) №122 от 14.03.2003 г.

¹⁰⁷ ст. 5 п. i) Закона о Прокуратуре №294 от 25.12.2008 г.

количества обращений (всего на 56 заявлений меньше) в сравнении с 2013 годом. Самый низкий уровень был достигнут в период 2009 – 2013 годов (смотри диаграмму по динамике обращений).

уголовных дел, в 2011 году – 108 уголовных дел, в 2010 году – начато 126 уголовных преследований, а в 2009 году – 159 дел.

Период	Категории зарегистрированных петиций (в соответствии со статьями Уголовного Кодекса):					всего:
	ст.309 (принуждение к даче показаний)	ст.166 ¹ ч.(1), (2) (ст.328 ч.(2), (3))	ст.166 ¹ ч.(3), (4) (ст.309 ¹)	ст.368 (насилие совершенное в отношении военнослужащего)	ст.370 (с применением насилия)	
год 2009	22	630	310	-	30	992
год 2010	19	491	284	2	32	828
год 2011	43	587	295	26	7	958
год 2012	18	518	391	37	6	970
год 2013	20	533	130	36	-	719
год 2014	7	534	88	34	-	663

Похожая тенденция к снижению показателей очевидна и по всем категориям жалоб, по которым начато уголовное преследование:

В течение 2013 года прокуроры Отдела по борьбе с пытками анализировали нормативные акты, касающиеся функционирования учреждений, ответствен-

Период	Категории жалоб по которым начато уголовное преследование (в соответствии со статьями Уголовного кодекса):					Всего начато уголовных преследований:
	ст.309	ст.166 ¹ ч.(1), (2); ст.328 ч.(2), (3)	ст.166 ¹ ч.(3), (4); ст.309 ¹ (пытка)	ст.368	ст.370 (с применением насилия)	
год 2009	1	97	40	1	20	159
год 2010	-	54	46	2	24	126
год 2011	-	58	28	19	3	108
год 2012	1	55	54	27	3	140
год 2013	2	86	37	32	-	157
год 2014	-	73	18	27	-	118

В 2014 году прокуратура вывела постановление об отказе в начале уголовного преследования по 527 делам, по сравнению с 540 в 2013 году, 796 в 2012 году, 775 в 2011 году и 671 в 2010 году – 837 в 2009 году.

В 2014 году, после изучения обстоятельств по заявлениям, начато уголовное преследование по 118 делам. В 2013 – начато 157 уголовных дел, в 2012 году – 140

ных за лишение свободы в отношении их обязанности немедленно сообщать в прокуратуру о фактах пыток или других видов жестокого обращения. Поскольку различные правовые положения, регулирующие этот вопрос, разнятся от ведомства к ведомству, пришли к выводу о необходимости совершенствования нормативно-правовой базы в том, что касается обязанности сотрудников системы

содержания под стражей и медицинских работников немедленно сообщать прокурору, когда заключенный жалуется, что он был подвергнут пыткам, жестокому, бесчеловечному или унижающему достоинство видам обращения или когда имеются иные обстоятельства, дающие основания полагать, что человек стал предметом такого жестокого обращения. Это требование обеспечит быстрое, полное и объективное расследование всех аспектов пыток или жестокого обращения. С этой точки зрения, вызывает сожаление исключение ч.(3) ст.232 Исполнительного кодекса об обязательности информирования омбудсмана о фактах обнаружения тюремными врачами заключенных с видимыми следами пыток, бесчеловечного или унижающего достоинство обращения.

Во 2014 году направлены с обвинительным заключением в суд 46 уголовных дела, что близко к тому же показателю в 2013 году, когда на рассмотрение в суд было направлено 49 уголовных дел.

В 2014 году, **в соответствии со статьей 166/1 Уголовного кодекса** суды первой инстанции вынесли 11 приговоров в отношении 19 лиц, в том числе семь обвинительных приговоров в отношении 12 полицейских. Из них шесть полицейских были приговорены к реальному тю-

ремному заключению, трое других полицейских были приговорены к лишению свободы, с применением статьи 90 УК, то есть условно осуждены с применением испытательного срока. Еще трое полицейских приговорены к штрафу. Все 12 полицейских были приговорены к наказанию с дополнительным лишением права работать в органах МВД на разные сроки. Также был вынесен приговор о прекращении уголовного преследования в отношении двух обвиняемых полицейских (в соответствии с ст.391 УПК) и один оправдательный приговор в отношении одного полицейского. В то же время, было два оправдательных приговора, вынесенных в отношении четырех подсудимых, в том числе один оправдательный приговор в отношении одного лица (учитель средней школы) и один оправдательный приговор в отношении 3 сотрудников пенитенциарного учреждения. Оправдательные приговоры были обжалованы государственными обвинителями.

К 31.12.2014 г. в судах первой инстанции, на рассмотрении по существу по обвинению по ст.166/1 Уголовного кодекса, находилось 22 уголовных дела в отношении 43 лиц.

Положение дел в данной области отражено в таблице:

Статья Уголовного Кодекса	Всего приговоров / осужденных	Осуждено Приговоров / лиц			Прекращено приговоров / лиц	Оправдано приговоров / лиц
		Реальное наказание	С применением ст.90 УК	штраф		
ст. 166/1	11/9	3/6	/23	2/3	1/2	3/5
ст. 309	-/-	-/-	-/-	-/-	-/-	-
ст. 309/1	6/10	3/6	2/2		1/1	0/1
ст. 328 ст. 2, 3	6/10	2/2	1/2		1/2	2/4
ст. 368	20/23	-/-	17/20	2/2	1/1	-/-
ВСЕГО	43/62	8/14	22/27	4/5	4/6	5/10

Проблемы в работе системы учреждений лишения свободы

✓ Ограничение доступа омбудсмена и членов НМПП (Консультативный совет по предотвращению пыток) в места лишения свободы

С данной проблемой сотрудники ЦПЧМ и члены НМПП сталкивались в начале работы механизма предупреждения пыток, данная ситуация отражена в докладе НМПП за 2009 год. Тогда, омбудсмен и члены Консультативного совета с большой задержкой получили доступ к местам содержания под стражей в Комиссариатах Полиции, также были задержки доступа к материалам, информации и документам, необходимым для работы. Кроме того, члены второго состава Консультативного совета сталкивались с такого рода барьерами в своей деятельности. Одновременно с ростом активности мониторинговой группы, указанная проблема исчезла, что стало возможным благодаря активному участию сотрудников представительств из Бэлць, Кахул и Комрат Центра по Правам человека в процессе мониторинга мест лишения свободы.

✓ «Завуалированное» административное задержание лиц, в отношении которых существовало обоснованное подозрение о совершении преступления, однако не существовало процессуальных оснований для задержания. Так, до 2008 года большинство лиц задержанных в местах лишения свободы при отделениях полиции муниципия Кишинэу были задержаны за совершение менее тяжкого хулиганства (ст.16⁴¹ КоАП РМ), к которому, в обязательном порядке, добавлялось сопротивление сотруднику полиции (ст.17⁴⁵ КоАП РМ) или оскорбление сотрудника полиции (ст.17⁴⁶ КоАП РМ). В настоящее время полицейские не используют право задерживать человека за предполагаемые правонарушения и проводить мероприятия по сбору доказательств, которые позволили бы инкриминировать ему совершение преступления. Данное явление исчезло одновременно со вступлением в силу

нового Кодекса о правонарушениях от 16 января 2009 г.

✓ Перенаселение помещений в местах лишения свободы

Начатые в уголовном законодательстве реформы позволили органам власти решить проблему перенаселения тюрем. Начиная с 2005 года, количество содержащихся в тюрьмах заключенных существенно снизилось. Так в 2005 году в пенитенциарях содержалось 9452 человек, в 2006 году – 9042 человек, в 2007 году – 7895 человек, а в 2008 году – 6830 человек. Однако проблема перенаселения тюрем остается актуальной, для её решения необходимо предпринимать конкретные меры. Данная проблема специфична для следственных изоляторов временного содержания, а также для камер дисциплинарных изоляторов в тюрьмах. Данное явление имеет место именно в Пенитенциарном Учреждении №13, где установлено, что на одного заключенного приходится менее 2 м². В настоящее время существует тенденция к росту количества заключенных.

✓ Применение физической агрессии в отношении осужденных

Сигналы о таких фактах ранее поступили из Пенитенциаров №4 Крикова, №17 Резина, № 18 Брэнешть, район Орхей. Национальное Учреждение омбудсмена было проинформировано о применении таких практик и в Пенитенциарных учреждениях №6 Сорока, №13 мун. Кишинэу, № 5 Кахул.

✓ Неквалифицированная юридическая помощь

Результаты посещений, проведенных между 2008–2009 гг. показали, что назначенные государством адвокаты выполняли свои обязанности формально и исполняли свои обязанности защитника не надлежащим образом. Назначенные юристы, как правило, не проявляют инициативу в деле защиты прав и интересов подозреваемого, обвиняемого, подсудимого. Анализ обращений, поступивших в Центр, дает нам основание утверждать, что вырисовывается тенденция

направления все большего количества ходатайств в интересах задержанных от адвокатов, в том числе и от назначенных государством. Чаще всего обращаются с требованием проверить условия содержания их клиентов под стражей либо в заключении, также жалуются на затягивание прокуратурой рассмотрения обращений о жестоком обращении.

✓ **Жестокое обращение в первые часы содержания под стражей**

Большинство лиц, содержащихся в предварительном заключении в учреждениях Министерства внутренних дел, сообщили, что они подвергались физическому и психологическому давлению в первые часы после их ареста, в ходе первого допроса, который происходит, как правило, на верхних этажах комиссариатов полиции. Члены мониторинговой группы не регистрировали обращения по данному предмету в течение последних 3 лет. Мы ценим этот факт, потому что именно превентивный эффект является одной из основных задач деятельности НМПП.

Среди основных направлений деятельности по поощрению прав человека команды учреждения омбудсмана является борьба против пыток и жестокого обращения. Для этого ежегодно проводятся различные мероприятия. В большинстве инспекторов полиции размещены информационные стенды ЦПЧМ о деятельности НМПП, об основных инструментах по предотвращению пыток, ожидается размещение таких панно и зданиях прокуратур в стране.

✓ **Физическое или психическое принуждение к даче показаний**

Целью уголовного процесса является установление истины, виновных в совершении преступления лиц и привлечение их к уголовной ответственности. Однако данная цель не должна достигаться любыми средствами. Европейская юриспруденция запрещает добычу доказательств путем применения насилия, этот путь не приемлем даже в случае угрозы терроризма или преступлений в воен-

ное время. Многие из подследственных жаловались, что они подвергались жестокому обращению со стороны сотрудников полиции с целью принуждения их признаться в совершении преступления, за которое они были задержаны или преступлении, которые они не совершили. Те, кто не подвергались жестокому обращению заявили, что они не подвергались жестокому обращению по причине того, что они сразу же согласились дать признательные показания. Такие ситуации имеют место и сегодня. Вот почему соответствующим органам надлежит активизировать процесс повышения квалификации полицейских, изучения и внедрения наилучших практик по сбору доказательств без применения насилия. Кроме того, полицейские должны быть обеспечены современными инструментами, которые позволили бы им собрать оперативно и качественно все необходимые доказательства для установления обстоятельств совершения преступления и его раскрытия.

✓ **Недостаточное освещение помещений**

В большинстве полицейских изоляторов эта проблема была решена после ремонта в 2010 году. Тогда по рекомендации парламентских адвокатов, правительство выделило 2 млн. лей для ремонта мест содержания под стражей в полиции и офисов инспекторов полиции. Отрицательным примером в этом отношении может послужить ИВС в Инспекторате Полиции района Анений Ной, там в камерах используется недостаточное естественное и искусственное освещение. В то же время этот вопрос остается нерешенным и в тюрьмах. Ощутимое и существенное изменение по данной проблеме произойдет только после строительства новых тюрем, которые будут соответствовать стандартам содержания под стражей. Определенный прогресс в плане освещения помещений установлен в Пенитенциарном Учреждении №13 мун. Кишинэу, тюрьма была обеспечена более мощными источниками искусственного света. Тем не менее, в камерах в

этом пенитенциаре доступ естественно-го света ограничен несколькими рядами металлических решеток.

Фотография из Пенитенциара №13 мун. Кишинэу. Указанные окна имеют 4-ряда решеток, что мешает проникновению света в камеры

✓ **неудовлетворительные условия в помещениях для распределения питания и в душевых помещениях ИВС при Инспекторатах Полиции**

После проделанного в 2010 году ремонта, в большинстве помещений для распределения питания и душевых помещениях ИВС при инспекторатах полиции созданы адекватные условия.

По другому обстоит дело в Инспекторате полиции Комрат, где никакие действия ни административного, ни организационного характера по обеспечению необходимым оборудованием для приема и распределения питания, по обеспечению санитарно-техническим оборудованием для поддержания гигиены кухни и посуды не предпринимались. В этом контексте, ЦПЧМ неоднократно заявлял, что ссылка на нехватку финансовых ресурсов – это формальная причина. В большинстве случаев, для таких изменений, необходимо предпринять определенные организационные меры и надлежащем образом обеспечить управление делами учреждения.

Фотография из ИВС Инспектората полиции Штефан-Водэ (образец помещения для распределения питания)

✓ **отсутствие минимальных условий для оказания медицинской помощи в изоляторах полиции**

В большинстве инспекторатов полиции были созданы элементарные условия для оказания медицинской помощи, обеспечили холодильником, шкафами и наборами для оказания первичной медицинской помощи. Однако в Инспекторате полиции Комрат эти требования не выполнены, только в 2014 году там был принят на работу фельдшер. Обязательное медицинское обследование задержанных является одной из трех гарантий права на физическую и психическую неприкосновенность, помимо права на защиту и права информировать родственников о задержании. Обеспечение соблюдения права быть осмотренным врачом на практике в большинстве инспекторатов полиции соблюдается с трудом. Несмотря на то, что почти во всех инспекторатах полиции работают медицинские работники, они не всегда находятся в здании инспектората, когда поступают задержанные лица. По мнению парламентских адвокатов, следует обеспечить присутствие медицинского работника при каждом поступлении задержанного лица, с обязательным осмотром последнего, как при поступлении, так и при выходе из инспектората. В не-

которых инспекторатах никто не устраивается на должность медицинского работника, так например, в Инспекторате Полиции Басарабьяска. Здесь задержанные осматриваются в приёмном покое Службы скорой помощи района.

✓ **необеспечение в надлежащей степени лиц, содержащихся в тюрьмах и полицейских изоляторах, постельными принадлежностями, бельем и сезонной одеждой**

Этот недостаток наблюдается с начала мониторинга мест лишения свободы, его следует устранить в самые краткие сроки. В этом контексте, стандарты устанавливают требование поддержания гигиены лиц, содержащихся под стражей, в качестве гарантии их здоровья и во избежание содержания задержанных и заключенных в неподходящих условиях.

✓ **необеспечение лиц, содержащихся в ИВС инспекторов полиции трёхразовым питанием**

Во всех местах заключения имеются проблемы в этой области. Более того, лица, которые находятся под арестом в тюрьмах, присутствие которых необходимо обеспечить в суде или в органах уголовного преследования, не обеспечиваются продовольственным пакетом в течение дня. Иногда они вынуждены обходиться весь день без пищи и без доступа к питьевой воде.

✓ **неудовлетворительные условия труда работников учреждений, где содержатся лица под стражей или ограниченные в личной свободе**

В последние годы был достигнут определенный прогресс в плане обеспечения надлежащих условий труда для работников пенитенциарных учреждений. В последние 2 года не было зарегистрировано случаев заболевания работников пенитенциарной системы, хотя ранее это было распространенным явлением. Сложившиеся в последнее время положение является результатом заботы о безопасности и здоровье сотрудников пенитенциарной системы.

Процессуальные действия омбудсмена по предупреждению и борьбе с жестоким обращением предпринятые в 2014 г. и реакция органов власти на них

- Пенитенциарное Учреждение № 2 Липкань
- Пенитенциарное Учреждение № 18 Брэнешть
- Пенитенциарное Учреждение № 13 Кишинэу

В 2014 году, как и в другие годы, согласно плану учреждения, Центр по Правам Человека в Молдове запланировал мониторинг пенитенциарных учреждений, в которых было обнаружено больше недостатков. Таким образом, были запланированы мониторинговые посещения Пенитенциарные Учреждения №13 Кишинэу, №2 Липкань, №18 Брэнешть, Орхей.

ПЕНИТЕНЦИАРНОЕ УЧРЕЖДЕНИЕ №. 2 Липкань

10 октября 2014 г., директор ЦПЧМ Анатолие Мунтяну и сотрудник центра Георге Босый провели мониторинговое посещение Пенитенциарного учреждения №2 Липкань с целью проверки существующих условий содержания заключенных.

На момент посещения, в учреждении содержалось 119 заключенных, из которых 54 человека – бывшие работники правоохранительных органов и 64 переведенных осужденных, начиная с июля 2014 г., из других мест заключения, мера предпринятая для решения проблемы перенаселения тюрем нашей страны.

В рамках посещения проведен мониторинг камер дисциплинарного изолятора, карантина, жилых помещений из двух секторов пенитенциара, а также помещений для долгосрочных свиданий. Также члены рабочей группы провели мониторинг состояния рабочих мест сотрудников учреждения, рабочих кабинетов.

Жилые помещения

В рамках посещения были осмотрены два жилых сектора пенитенциара. В данных двух жилых секторах содержатся

ся заключенные в камерах, не слишком больших, но соответствующих нормативу – 4 м² на человека, большинство камер оборудовано новыми кроватями и матрасами. Камеры снабжены необходимой мебелью. Однако окна в спальном помещении состоят из стеклянных блоков, которые не позволяют в полной мере проникать солнечному свету и препятствуют нормальной вентиляции помещений. В некоторых камерах заключенные вытаскивали несколько стеклянных блоков, чтобы облегчить доступ свежего воздуха и света в помещение. Эта ситуация не изменилась с прошлых посещений омбудсменами Пенитенциара в Липкань, проведенных 29.09.2009, 29.10.2010 и 24.03.2011. Создание достойных условий жизни в тюрьме включает существенные финансовые затраты. Однако мы считаем, что даже в этих условиях можно обеспечить минимально приемлемый уровень жизни для заключенных. Все это при условии, что администрация тюрьмы в пределах пенитенциарного учреждения проявит ответственность, рачительность, управленческие и хозяйственные навыки, чтобы обеспечить минимальные условия содержания в заключении.

В ходе посещения также обнаружено неадекватное состояние туалетов в жилом корпусе №1. Они расположены во дворе, и не предоставляют минимальную необходимую интимность. Туалеты также не отвечают санитарно-гигиеническим требованиям. Та же ситуация в том, что касается санитарно-гигиенических условий установлена делегацией Международной Федерации Охраны Прав Человека, которая в ноябре 2012 года, в рамках визита в Республику Молдова, побывала и данном пенитенциарном учреждении¹⁰⁸.

Камеры и помещения санитарного поста, камеры дисциплинарного изолятора

На момент посещения в камерах карантина и дисциплинарного изолятора не содержалось осужденных. Ранее в

Центр поступали жалобы от заключенных, которые жаловались на то, что они их содержали некоторое время в камерах карантина ПУ №2 в несоответствующих условиях. В соответствии с указанными в заявлениях фактами, туалеты в данных помещениях не работали, не обеспечивали изоляцию, были в плохом санитарном состоянии. Также, задержанные жаловались, что во время их пребывания в карантинных камерах было ограничено их время прогулки до 20 минут в день. Осужденные также жаловались, что бывший начальник тюрьмы, Алексей Плешкан, в неадекватной форме хотел навязать свою власть заключенным. Ситуация, установленная в камерах карантина, подтвердила жалобы заключенных, все эти условия в совокупности, доведенные до определенной степени интенсивности могут считаться обстоятельствами, несоответствующими ст. 3 ЕКПЧ.

Среди обнаруженных во время визита нарушений установлено, что окна в камерах карантина закрыты блоками из стекла или пленкой. Соответственно, размещение заключенных в таких помещениях в холодное время года представляет опасность для их здоровья.

Кроме того, также установлено, что в помещениях карантина отсутствует необходимая мебель: стулья, прикроватные тумбочки и матрасы, постельное белье. Неудовлетворительными являются и условия гигиены и санитарии в данном корпусе.

Условия в тюремной кухне и столовой

Из разговоров с заключенными, мы установили, что они удовлетворены питанием в данной тюрьме. Кроме того, они отметили, что в этом учреждении еда вкуснее, чем в тюрьмах, откуда они были переведены. Помещение столовой и кухни, мебель и оборудование устарели. Еда готовится на открытом огне в котлах. Несмотря на то, что в ходе посещения было обнаружено, что на кухне установлено новое оборудование для готовки, на момент посещения данное оборудование не работало. В помещении для приготовления пищи и мытья посуды пол был

¹⁰⁸ Доклад МФОПЧ(FIDH) по результатам посещения Республики Молдова
<http://www.fidh.org/IMG/pdf/moldavie61roumain2013.pdf>

грязный. Посудомоечные объекты не были подключены к канализационной системе. Режущий инструмент хранятся с нарушением статьи 29 Приказа Министра юстиции №512 от 26.12.2007 г. об утверждении Положения об организации питания лиц, содержащихся в тюрьмах. Согласно данному документу, «острый кухонный инвентарь (ножи, топоры и т.д.) должны быть пронумерованы, иметься на учете в специальном журнале, и хранится в металлическом ящике под замком. Данный инвентарь передается начальником охраны лицу, ответственному за кухню (начальнику столовой) под подпись и возвращается им после работы, после записи в указанном выше журнале».

Работниками кухни являются заключенные и одно гражданское лицо. В ходе посещения сотрудники ЦПЧМ заметили, что в специальной одежде был только гражданский.

Банное помещение

Условия в банных помещениях оставляют желать лучшего, их санитарно-гигиеническое состояние является неудовлетворительным.

Отношения между персоналом и заключенными, отношения между заключенными, их ресоциализация

В ходе визита в ПУ № 2 было установлено, что положение в данном учреждении неудовлетворительно: после перевода заключенных из других тюрем, действий, которые начались в июле 2014 года, не принималась во внимание специфика контингента. В ходе конфиденциальных разговоров с заключенными в тюрьме было обнаружено, что в учреждении существует состояние конфликта, вызванное попытками некоторых заключенных навязать некие неписанные правила внутренней иерархии, все это может привести к беспорядкам и актам насилия между заключенными, формально разделенными на два лагеря. Таким образом, на момент посещения, в учреждение была прикомандирована группа сотрудников Департамента пенитенциарных учреждений, перед которой стояла задача стабилизировать ситуацию.

Новому руководству тюрьмы предстоит сложная миссия – решить возникшую непростую ситуацию и установить новый порядок в учреждении, в духе уважения верховенства закона и обеспечения основных прав всех заключенных, а также исключить неформальные отношения между заключенными

В этом контексте стоит отметить, что позитивные отношения между тюремным персоналом и заключенными являются основой нормальной деятельности учреждения и способствуют полной реализации целей уголовного наказания. Наказание тюремным заключением, помимо функции изоляции заключенных от общества, играет роль подготовки заключенных для интеграции в общество после освобождения.

Также остаются актуальными ресоциализация осужденных и мероприятия, которые будут охватывать надзор, руководство и помощь заключенным с целью их социальной интеграции впоследствии. Все это в целом будет способствовать общественной безопасности.

Общее впечатление было таким, что работа по ресоциализации заключенных носит формальный характер. Центр по Правам Человека предупреждает тюремную администрацию о необходимости включения заключенных в различные воспитательные мероприятия, особенно обеспечив им возможность работать. Особенно в условиях Пенитенциарного учреждения №2 это может быть успешным, потому что учреждение имеет большую территорию, производственные помещения, которые могут быть восстановлены.

Заключенные должны иметь доступ к целому ряду целенаправленных мероприятий (работа, желательно по призванию, спорт, отдых, совместная деятельность). Кроме того, они должны быть в состоянии распоряжаться определенной степенью свободы и выбирать, как они проводят свое время. Должны быть приняты дополнительные меры, чтобы осмыслить время, которое они проводят в дисциплинарном изоляторе. Таким образом, по мнению парламентского адвоката, необходима психологическая

поддержка, чтобы помочь заключенным принять и адаптироваться к своему заключению, а когда придет время – подготовиться к освобождению.

В порядке вышеизложенного, на основе рекомендаций ЕКПП, директор Центра по Правам Человека считает, что для оптимизации отношений между сотрудниками тюрьмы и заключенными, создание подходящей спортивной инфраструктуры в пенитенциарных учреждениях может способствовать будущей социальной интеграции заключенных.

Тюремный персонал должен относиться к заключенным в равной степени корректно, не делая различий между категориями заключенных и выполнять свои профессиональные обязанности, обращать больше внимания на проблемы заключенных.

С другой стороны, по мнению мониторинговой группы, остро необходимо улучшить условия, в которых работают сотрудники тюрем. Данные условия создают реальный риск для их здоровья: опасность заражения инфекционными заболеваниями, особенно туберкулезом.

ВЫВОДЫ

Из анализа положения дел, установленного в ходе посещения ЦПЧМ, а также в связи с ситуацией, наблюдаемой в ходе предыдущих посещений Пенитенциарного Учреждения № 2, следует вывод, что в работе данного учреждения возникли некоторые проблемы, которые повлияли на деятельность учреждения в целом. Доказательством этого является ситуация с условиями содержания под стражей, общая атмосфера в тюрьме, безответственное отношение к своим служебным обязанностям со стороны сотрудников учреждения. Таким образом, для того, чтобы обеспечить и гарантировать основные права заключенных, верховенство закона, необходимо предпринять срочные меры для стабилизации ситуации в тюрьме. Учитывая результаты посещения, в целях улучшения положения в ПУ №2, для обеспечения соблюдения конституционного права на физическую и психическую неприкосновенность, га-

рантированного статьей 24 Конституции Республики Молдова, для обеспечения соблюдения основных прав и свобод человека в Пенитенциарном Учреждении №2. Липкань, Центр по Правам Человека направил в ДПУ несколько рекомендаций.

Вследствие данных рекомендаций, в 11.10.2014 г. Департамент пенитенциарных учреждений¹⁰⁹ разработал План действий по устранению выявленных нарушений и улучшению условий содержания под стражей для заключенных:

Был выполнен ремонт в санитарных блоках секторов, были обеспечены тумбочками, постельным бельем камеры в Корпусе 2;

Выполнены работы по ремонту карантинной камеры и камер дисциплинарного изолятора;

Удален скотч с окон и вставлены стекла в камерах жилого сектора, карантина, дисциплинарного изолятора, школы;

Проведена уборка столовой, кухни и жилых площадей. Мытье посуды на кухне производится в соответствии с санитарными нормами;

Адекватно оборудована ванная комната – прачечная. Для стирки одежды и постельных принадлежностей для всех заключенных была установлена автоматическая стиральная машина;

Для обеспечения позитивных отношений между сотрудниками тюрьмы и заключенными принято решение о создании службы по заключению и психологической службы тюрьмы. В то же время было принято решение инициировать профессиональные и социальные программы реабилитации, такие как «Адаптация вновь прибывших заключенных к условиям содержания», «Prosocial», «Подготовка к условно-досрочному освобождению». Возобновлен книжный фонд тюрьмы;

Для повышения уровня подготовки сотрудников были проведены семинары на темы: «Минимальные стандарты для содержания заключенных», «Европейская Конвенция по предупреждению пыток и бесчеловечного или унижающего достоинство обращения или наказания».

¹⁰⁹ Справка из ДПУ от 10.11.2014 г. за № 9/1548, о выполнении рекомендации по Пенитенциарному учреждению № 2 Липкань.

ПЕНИТЕНЦИАРНОЕ УЧРЕЖДЕНИЕ №18 Брэнешть, Орхей

01 сентября 2014 года сотрудники ЦПЧМ посетили Пенитенциарное учреждение №18 Брэнешть, Орхей. Задачей посещения являлся мониторинг условий содержания под стражей в дисциплинарном изоляторе тюрьмы, вследствие поступившей от осужденного В.С. жалобы. Осужденный В.С. жаловался на применение бесчеловечного и унижающего достоинство обращения со стороны администрации пенитенциара, так как с мая по 29 августа 2014 г. содержался в камере №13, которая никак не соответствует минимальным стандартам в данной области. На день посещения осужденный находился уже в камере №9. По этой причине было проверено положение дел в обеих камерах изолятора, № 9 и №13.

Что касается условий содержания под стражей, в камерах № 9 и № 13 обнаружены следующие недостатки:

- **Источник питьевой и бытовой воды находится над туалетом, кран расположен над унитазом. Расположение водопровода над туалетом может быть истолковано как унижающий достоинство факт, так как заключенные для поддержания личной гигиены и мытья посуды вынуждены использовать кран над унитазом.**

- **Заключенные не обеспечены сезонной одеждой или постельным бельем. Осужденный В.С. жаловался, что у него нет родственников, и поэтому некому обеспечить его тем, в чем он нуждается.**

- **По заявлениям заключенного В.С. администрация не обеспечивает заключенных туалетной бумагой, а точнее выдает её раз в три месяца, что противоречит Приложению 7 Постановления Правительства №609 о минимальных нормах ежедневного питания и обеспечения заключенных предметами личной гигиены и моющими средствами от 29.05.2006 г. В соответствии с положениями данного документа, заключенные должны**

быть обеспечены рулоном туалетной бумаги в месяц.

- **В.С. жаловался на плохое качество пищи, приготовление пищи в антисанитарных условиях, на наличие иногда червей и насекомых в пище. Отсутствие маргарина и других жиров подтвердилось: при распределении пищи, в выдаваемой мамалыге не было жира или маргарина. Столовая и кухня были в антисанитарном состоянии.**

- **Сигнал, поступивший от заключенного В.С. об унижающих достоинство условиях содержания в камере №13, куда он был помещен с мая по 29 августа 2014 г. также подтвердился. Положение дел в данной камере категорически не позволяет содержать в ней кого-либо даже в течение одного дня. Размещение заключенных в таких условиях может быть классифицировано как бесчеловечное или унижающее достоинство обращение. Окно 20х20 см, расположено в углу, не позволяет свету проникать в камеру. Полы серьезно повреждены, а стены – в антисанитарном состоянии. Ранее омбудсмены рекомендовали, чтобы заключенных ни под каким предлогом не размещали в данное помещение, ни при каких обстоятельствах, не принимая аргументы администрации о том, что заключенные сами хотели быть там размещены.**

Основываясь на результатах посещения, направлены следующие рекомендации, для улучшения положения заключенных в дисциплинарном изоляторе ПУ № 18.

- **Закрыть камеру № 13;**
- **Создать адекватные условия в камере № 9, установить умывальник/раковину и обеспечить помещение электроэнергией с напряжением 220 В;**
- **Предпринять меры по улучшению санитарно-гигиенического состояния кухни пенитенциара и на складе продуктов тюрьмы.**

Начальник Пенитенциарного учреждения №18¹¹⁰ отреагировал на заключение с рекомендациями, направленное в его адрес омбудсменом 10.11.2014 г., устранив ранее установленные нарушения и улучшив условия содержания заключенных:

**Камера № 13 была закрыта.
В камере № 9 установлен умывальник/раковина.
Предприняты меры по улучшению санитарно-гигиенического состояния кухни пенитенциара.**

ПЕНИТЕНЦИАРНОЕ УЧРЕЖДЕНИЕ №13, мун. Кишинэу

22 декабря 2014 года, было проведено мониторинговое посещение Пенитенциарного учреждения №13, мун. Кишинэу. Целью посещения была проверка существующих условий содержания и обращения с задержанными.

В рамках посещения осмотрены: тюремная кухня, административные здания, жилые помещения и камеры для карантина. Также посетили камеры дисциплинарного изолятора, корпус, где содержаться несовершеннолетние, корпус для женщин.

Центр общественного здоровья мун. Кишинев также предоставил специалиста для проведения мониторинга соответствия условий содержания санитарно-гигиеническим нормам.

Общая информация о Пенитенциарном учреждении №13

Пенитенциарное учреждение №13 мун. Кишинэу находится в подчинении Департамента пенитенциарных учреждений, Министерства юстиции. По Приказу министра юстиции № 327 от 18.08.2005 г., Пенитенциарное учреждение №13 имеет

¹¹⁰ Ответ Начальника Пенитенциарного учреждения №18 от 30.09.2014 г. за № 5/2853 о выполнении рекомендаций, направленных в Пенитенциар №18 сотрудниками ЦПЧМ вследствие проведенного 03.09.2014 посещения.

статус следственного изолятора, дополнительно создан сектор для взрослых заключенных мужского пола полузакрытого типа.

В рамках своей деятельности, Механизм по предотвращению пыток регулярно посещал Пенитенциарное учреждение №13 мун. Кишинэу. Таким образом, в 2008 году проведено четыре посещения, в 2011–19 посещений; в 2012 году – 5 посещений; в 2013 году – 4 посещения; в 2014 году – 8 посещений.

Пенитенциарное учреждение №13 мун. Кишинэу посещалось 3 раза делегациями Европейского комитета по предупреждению пыток и бесчеловечного или унижающего достоинство обращения или наказания (ЕКПП): посещение ЕКПП с 11 по 21 октября 1998 года; визит ЕКПП с 10 по 22 июня 2001 года; посещение ЕКПП с 20 по 30 сентября 2004 года¹¹¹. После данных посещений, ЕКПП направил молдавскому правительству ряд рекомендаций для улучшения положения заключенных в Пенитенциарном учреждении №13.

3 октября 2012 года Пенитенциарное учреждение №13 посетила группа экспертов Подкомитета Организации Объединенных Наций по предупреждению пыток и других жестоких или бесчеловечных, жестоких или унижающих достоинство видов обращения (SPT).

Условия заключения

Жилые помещения

Положение дел, установленное в ходе ранее проведенных посещений в рамках деятельности НМПП и ЦПЧМ

Согласно информации, предоставленной руководством учреждения во время посещения, в ПУ №13 содержался 1231 человек. По стандартам содержания под стражей и существующим нормативам, должно содержаться максимум 710 человек.

¹¹¹ <http://www.cpt.coe.int/documents/mda/2000-20-inf-fra.pdf>; <http://www.cpt.coe.int/documents/mda/2002-11-inf-fra.pdf>; <http://www.cpt.coe.int/documents/mda/2006-07-inf-fra.pdf>

В Пенитенциарном учреждении №13, мун. Кишинэу имеются 3 корпуса, 163 камеры, 7 палат медицинского корпуса. В рамках посещения осмотрены все камеры и тюремная кухня и столовая, комнаты для встреч, палаты медицинского корпуса.

Что касается положения относительно условий содержания, в ходе посещений проведенных ЦПЧМ, были обнаружены многочисленные нарушения. Основными обнаруженными недостатками, которые следует устранить, являются необеспечение достаточной степени освещенности и вентиляции в камерах, на протяжении дня отключается электроэнергия в некоторых камерах¹¹².

Основные выявленные проблемы были отражены в рекомендациях, представленных в Центром по Правам Человека:

- *Перенаселенность камер.* Таким образом, в Пенитенциарном учреждении №13, мун. Кишинэу в одной камере площадью 33 м², при посещении в июне 2013 года были размещены 16 человек, то есть приходилось около 2 м² на человека. В Пенитенциарном учреждении №13 имеются¹¹³ камеры, где на одного заключенного приходится менее 1,5 м².
- *Прерывание подачи электроэнергии в течение дня.*
- *Плохое обеспечение питьевой водой заключенных, отсутствие умывальников/раковин в большинстве камер.*
- *Несоблюдение вентиляции санитарно-гигиенических условий в камерах, вентиляции, отсутствие элементарных условий для поддержания личной гигиены, необеспечение достаточного освещения помещений.*
- *Отсутствие условий для стирки личных вещей.* Важно предоставлять заключенным возможность стирать свою собственную одежду и постельные

принадлежности. Большинство тюрем оборудованы автоматическими стиральными машинами; однако существуют учреждения, которые не создают условий для заключенных или задержанных стирать одежду. В Пенитенциарном учреждении №13, мун. Кишинэу заключенные рассказали посетителям НМПП, что они не знают о существовании тюремной прачечной, либо у них нет возможности стирать одежду. Содержать заключенных в чистых и приличных условиях почти невозможно в помещениях, где на одного человека приходится по 2 м², а одежда хранится в мешках или на кровати. В связи с этим следует отметить, что в следственных изоляторах заключенные вынуждены сушить одежду в камерах, повышая тем самым уровень влаги в камерах и создавая благоприятные условия для развития плесени или распространения туберкулеза.

Вследствие многочисленных рекомендаций национальных и международных учреждений по улучшению условий содержания в Пенитенциарном учреждении №13, в соответствии с Законом №295 от 12.12.2013, ратифицировано Рамочное соглашение о займе между Республикой Молдова и Банком развития Совета Европы для реализации Проекта строительства пенитенциарного учреждения в Кишинэу на 1500 мест. Проект будет внедрен до 2018 года. Несмотря на то, что существует множество противников строительства новой тюрьмы, которые считают чрезмерными затраты, связанные со строительством (700 млн. леев), мы надеемся, что эта цель будет достигнута, как и планировалось, что будет способствовать улучшению положения заключенных. Это также снизит количество проигранных нашей страной дел в Европейском суде, связанных с плохими условиями содержания под стражей. Ненадлежащие условия содержания в Пенитенциарном учреждении №13 послужили основой для осуждения Молдовы по 12 делам такого рода в Европейском суде, за нарушение ст. 3 ЕКПЧ¹¹⁴.

¹¹² Годовой отчет НМПП за 2013 год, стр.12.

http://ombudsman.md/sites/default/files/rapoarte/_raport_mnpt_2013.pdf

¹¹³ Там же, стр. 12 http://ombudsman.md/sites/default/files/rapoarte/_raport_mnpt_2013.pdf

¹¹⁴ Годовой отчет НМПП за 2013 год, стр. 16. <http://>

Решения Европейского Суда по правам человека, вынесенные по фактам нарушения ст. 3 ЕКПЧ (неадекватные условия содержания в Пениitenciарном учреждении № 13)

Конституция Республики Молдова¹¹⁵ гарантирует любому лицу право на эффективное восстановление в правах компетентными судами в случае нарушения его прав, свобод и законных интересов.

Таким образом, если человек прошел через все судебные инстанции, и считает, что он не был восстановлен в своих нарушенных правах, у него есть возможность обратиться в Европейский Суд по Правам Человека.

Пока суд рассмотрел 17 дел по факту нарушения ст. 3 Конвенции.

1. Вследствие рассмотрения данных дел, установлено, что нарушение ст. 3 Европейской Конвенции по правам человека проявляется следующими фактами:

- **Нарушение права не подвергаться бесчеловечному и унижающему достоинство обращению, в результате плохих условий содержания под стражей;**
- **Плохое качество еды и неудовлетворительные гигиенические условия;**
- **Переполненность тюрем;**
- **Нарушение права на адвоката во время первоначального задержания;**
- **Принудительное кормление;**
- **Цензура корреспонденции;**
- **Нарушение права заключенных на конфиденциальные встречи со своим адвокатом и семьей;**
- **Пассивное курение сигаретного дыма и наличие паразитов и крыс в камерах;**
- **Содержание заключенных, страдающих туберкулезом и другими**

инфекционными заболеваниями в одном помещении со здоровым;

- **Отказ в оказании медицинской помощи;**
- **Недостаточные правовые основания для содержания под стражей.**

1. В рамках большинства рассмотренных дел, Европейский Суд указывает, что если страдания, которые испытывает истец при исполнении наказания превышают уровень страданий, присущий наказанию лишением свободы, появляется угроза нарушения положений статьи 3 Конвенции. Присущие наказанию страдания, должны достигать минимального уровня строгости, чтобы попасть под действие ст.3.

«Оценка такого минимума является, по природе вещей, относительной, она зависит от всех обстоятельств дела, например от длительности такого обращения, его физических и психических последствий, в некоторых случаях от пола, возраста и состояния здоровья жертвы (смотри *Kudla v. Poland*[GC], nr. 30210/96, § 91, ECHR 2000-XI и *Şarban*, §§ 75 etseq.). В то же время цель плохого обращения является фактором, который следует принимать во внимание, особенно преследовалась ли цель унижения и оскорбления жертвы, однако отсутствие такой цели не приведет неизбежно к выводу, что нарушение статьи 3 не имело место (*Peers v. Greece*, nr. 28524/95, § 74, ECHR 2001-III). (дело *Istratii şi alţii* против Молдовы)¹¹⁶.

Суд квалифицирует обращение:

«**бесчеловечным**», если оно было преднамеренным, было применено в течение нескольких часов и вызвало либо телесные повреждения, либо сильные физические или психические страдания;

«**унижающим**», если жертвам причинены чувства страха, озабоченности, неполноценности и чувства, способные унижить и оскорбить их (смотри *Kudlav. Poland* [GC], nr.30210/96, §92, ECHR 2000-XI), (дело *Ostrovar* против Молдовы)¹¹⁷).

ombudsman.md/sites/default/files/rapoarte/_raport_mnpt_2013.pdf

¹¹⁵ Конституция Республики Молдова, статья 20.

¹¹⁶ Дело *Istratii şi alţii* против Молдовы, Иск №. 8721/05, 8705/05 şi 8742/05.

¹¹⁷ Дело *Ostrovar* против Молдовы (Иск №.

2. В том, что касается обеспечения конфиденциальности встречи между клиентом и адвокатом, Суд считает, что: «неоспаривание данного факта в национальных судебных инстанциях эквивалентно неисчерпанию всех возможных путей внутригосударственных средств защиты». Суд также отмечает, что стеклянные прозрачные стены, препятствуют конфиденциальности дискуссий и обмену документами между адвокатом и клиентами, ущемляя право на защиту. (Дело Ipati против Республики Молдова¹¹⁸, дело Modârcă против Молдовы¹¹⁹).

3. В том, что касается встреч с семьей, Суд заявил, что «любое задержание, которое является законным в соответствии со статьей 5 Конвенции, по самой своей природе накладывает ограничения на частную и семейную жизнь. Тем не менее, это существенный элемент права заключенного на семейную жизнь, тюремная администрация должна помочь ему в поддержании контактов со своей семьей (смотри Messina v. Italy (nr. 2), nr. 25498/94, § 61, ECHR 2000-X). В то же время, суд признает, что некоторые меры контроля над контактами заключенных с внешним миром необходимы и не являются несовместимыми с Конвенцией (смотри mutatis mutandis, the Silverand Others v. the United Kingdom, § 98)» (Дело Ostrovar против Молдовы).

4. В том, что касается оказания медицинской помощи, Суд считает, что отсутствие медицинской помощи в обстоятельствах, когда таковая не является необходимой, не может само по себе быть квалифицировано как нарушение положений ст.3 Конвенции. Однако неопределение медицинской помощи в случаях, когда оказание медицинской помощи является срочной необходимостью, а также перевод заключенного в другое медицинское учреждение для его полной реабилитации, сопровождаемые унижением достоинства путем применения наручни-

ков во время пребывания заключенного в медицинском учреждении является жестоким обращением, унижающим человеческое достоинство, то есть, нарушает статью 3 Конвенции (смотри ранее упоминаемое дело Kudla v. Poland, § 94; Farbtuhs v. Latvia, nr. 4672/02, § 51, 2 декабря 2004г.; Nevmerzhtsky v. Ukraine, nr. 54825/00, § 106, 5 апреля 2005 г.), (Дело Istratii și alții против Молдовы).

5. Одной из часто поднимаемых Судом проблем является перенаселенность. Суд считает, «условия содержания под стражей в Пениitenciарном учреждении №13, в частности, перенаселенность, недостаточное количество и качество пищи, отсутствие постельных принадлежностей и белья, ограниченный доступ к дневному свету и неудовлетворительные санитарные условия в камере были квалифицированы бесчеловечным и унижающим достоинство обращением, нарушающим ст. 3 Конвенции». (Дело Istratii și alții против Молдовы).

6. На исковые претензии об обвинении лица, Суд заявил, что «роль Суда не в том, чтобы стать *четвертым судом*, не в том, чтобы принять решение о виновности или невиновности какого-либо лица по требованию истца». (Дело Culev против Молдовы¹²⁰, дело Mitrofan против Молдовы¹²¹).

7. Вследствие рассмотрения Европейским Судом 17-ти дел против Молдовы по фактам нарушения запрета пыток, Правительство Республики Молдова было обязано выплатить моральный и материальный ущерб в размере 174 250 евро.

35207/03).

¹¹⁸ Дело Ipati против Молдовы, (Иск nr.55408/07).

¹¹⁹ Дело Modârcă против Молдовы (Иск №. 14437/05).

¹²⁰ Дело Culev против Молдовы, (Иск № 60179/09).

¹²¹ Дело Mitrofan против Молдовы (Иск № 50054/07).

ПРИЛОЖЕНИЕ

Сумма ущерба выплаченного
Правительством Республики
Молдова вследствие вынесенных
решений Европейского Суда по Правам
Человека по осуждению нашей страны
за нарушение ст.3 Конвенции

	Дело	Мо- раль- ный ущерб (евро)	Судеб- ные рас- ходы (euro)
1	Дело Hadji	3000	100
2	Дело Haritonov	4000	1200
3	Дело Arsenev	15000	100
4	Дело Modârca	0	0
5	Дело Segheti	5000	1500
6	Дело V.N. Roşca	30000	4000
7	Дело Ciorap	20000	1150
8	Дело Culev	4500	300
9	Дело Ipati	9000	1500
10	Дело Istratii şi alţii	15000	4000
11	Дело Mitrofan	5000	1500
12	Дело Modîrca	7000	1800
13	Дело Ostovar	3000	1500
14	Дело Plotnicova	4500	100
15	Дело Străisteanu şi alţii	10000	100
16	Дело Struc	8000	1400
17	Дело Turcan	9000	2000
ВСЕГО		152000	22250
		174250	

Доклады Европейского комитета по предупреждению пыток (ЕКПП) по посещениям Пенитенциарного учреждения №13, мун. Кишинэу

Делегации Европейского комитета
по предупреждению пыток и бесчеловеч-
ного или унижающего достоинство об-
ращения или наказания (ЕКПП) три раза
посетили Пенитенциарное учреждение
№13, мун. Кишинэу: с 11 по 21 октября
1998 года; посещение ЕКПП с 10 по 22
июня 2001 года; с 20 по 30 сентября 2004

года¹²². Большая часть рекомендаций,
представленных ЕКПП были выполнены,
однако главная проблема изолятора –
перенаселенность остается нерешенной
и в конце 2014 года.

Условия содержания, обнаруженные в рамках посещения 22.22.2014 г. сотрудниками Центра по Правам Человека Пенитенциарного учреждения №13, мун. Кишинэу

Первоначально сотрудники ЦПЧМ
были проинформированы о том, что ка-
меры 28, 50 и 51 больше не используется,
вследствие рекомендации национально-
го омбудсмана, потому что условия в них
не были адаптированы к стандартам со-
держания в заключении.

Сотрудники ЦПЧМ проверили усло-
вия содержания во всех тюремных каме-
рах, результаты мониторинга отражают-
ся в таблице, в Приложении к докладу.

Наихудшие условия содержания
обнаруженных на цокольном (полупод-
вальном) этаже, а именно в камерах жи-
лого сектора №1, данные камеры пере-
полнены, естественный свет проникает
туда с трудом. Несмотря на то, что в боль-
шинстве камер проведен косметический
ремонт, подавляющее большинство ка-
мер, расположенных в на цокольном эта-
же (в полуподвале), не отвечают нацио-
нальным и международным стандартам.

Причины неадекватных условий содержания:

Перенаселенность

В подавляющем большинстве камер
размещено непропорционально боль-
шое количество людей, не соблюдаются
стандарты по обеспечению площадью: 4
м² на одного человека. В некоторых ка-
мерах (например, в камере № 22) на пло-
щади 24 м² были размещены 16 человек,
на одного заключенного приходилось по
1,41 м². Только в нескольких камерах были
обеспечены по крайней мере 3 м² на че-
ловека – камеры №№ 01 (3 м²); 99 (7,5 м²);

¹²² <http://www.cpt.coe.int/documents/mda/2000-20-inf-fra.pdf>; <http://www.cpt.coe.int/documents/mda/2002-11-inf-fra.pdf>; <http://www.cpt.coe.int/documents/mda/2006-07-inf-fra.pdf>

109 (3 м²); 110 (3 м²); 138 (5 м²); 143 (3,5 м²) 144 (3,5 м²); 147 (4,75 м²). В соответствии с нормами ЕКПП¹²³, антисанитарная и переполненная тюрьма означает грязные и малые по площади места, постоянное отсутствие уединения (даже при пользовании туалетом), низкий уровень активности за пределами камер, вследствие спроса, опережающего возможности персонала и доступные материальные средства; перегруженную систему оказания медицинской помощи, усиленную напряженность и, следовательно, больше насилия между заключенными, а также между заключенными и персоналом.

Неудовлетворительное санитарно-гигиеническое состояние помещений в тюрьме

Статья 226 Исполнительного кодекса предусматривает, что осужденным обеспечивается возможность отправлять свои физиологические потребности в гигиенических и не унижающих достоинство человека условиях и в нужный момент. Однако в данной тюрьме туалеты расположены непосредственно около спальных мест и отгорожены от остального помещения занавеской. Только в камерах №№ 75, 76, 99, 105 туалеты отделены от остального помещения, несмотря на то, что стандарты не требуют, чтобы туалет был отделен, при этом, туалеты в камерах №№ 65, 90, 108 – 110, 166 нуждаются в срочном ремонте. Также необходим мониторинг санитарно-гигиенических условий во всех камерах тюрьмы.

Разрешение курить для заключенных

Согласно п.90 Устава отбывания наказания (Постановление Правительства № 583 от 26.05.2006 г.), курение в камерах запрещено. Тем не менее, в камерах курят, а многие некурящие заключенные вынуждены, в силу обстоятельств, вдыхать плотный сигаретный дым. Также данный факт приводит к деградации гигиенического состояния стен в помещениях.

Наличие матрасов с высокой степенью износа, порванных и грязных.

¹²³ Стандарты ЕКПП, <http://www.cpt.coe.int/lang/rus/rus-standards.pdf>

В ходе посещения установлено, что матрасы старые, имеют высокую степень износа. Все заключенные передают постельное белье родственникам для стирки, потому что не имеют доступа к централизованной тюремной прачечной. Это доказывает долгосрочное размещение людей в этой камере, несмотря на сроки содержания, предусмотренные для пенитенциарного такого типа. Заключенные вынуждены сушить белье в камерах либо в боксах для прогулок, на хаотично развешенных веревках, все это поднимает уровень влажности в камерах и производит неприятный запах.

Другим обнаруженным недостатком является **общее плохое санитарно-гигиеническое состояние большинства камер: плесень** в камерах 88, 96, 108, 144, 163–165; **поврежденные стены** – камеры №№66, 89, 102,103, **пожелтевшие от дыма стены** – камеры 63, 67, 74, 79, 81, 83, 85, 87, 90. Следующие камеры нуждаются в срочном ремонте: №№01,15 23, 24А, 25, 26, 29, 30, 38, 52, 55, 56, 57, 58, 71, 115 – 123В, 125, 126, 146 – 151, 157. В камере №62 необходимо ремонтировать туалет. В камере №78 требуется ремонт крана. В 60 камерах краны не имеют умывальника/раковины и расположены над туалетом. Однако стоит отметить усилия, прилагаемые новым начальником тюрьмы, который начиная с 2012 года, изменил к лучшему состояние дел в том, что касается условий содержания. Были отремонтированы 4 карантинных тюремных камеры, оборудованы умывальниками/раковинами некоторые камеры, были обеспечены матрасами и хорошими кроватями камеры, где размещены заключенные хозяйственного отряда. Также коридоры в корпусах приведены в соответствие в том, что касается обеспечения надлежащих безопасных условий труда и охраны здоровья для служащих тюрьмы, которые соответствуют правилам безопасности. Камера 73 может служить достойным примером соответствия стандартам.

Положение содержащихся в камерах №№61–67, 73–92, 95, 98, 99, 100, 164, 165 осложнено **отсутствием необходимого освещения**. Так, расположение камер в

полуподвале, малая площадь окон, препятствует нормальному натуральному освещению. В ходе посещения заключенные жаловались на то, что лишены возможности пользоваться искусственным освещением постоянно. В пенитенциаре имеется график выключения электрической энергии по часам: 9³⁰ – 11³⁰ și 14⁰⁰ – 16⁰⁰.

Условия содержания под стражей в карантинных камерах

В соответствии со ст.200 пункт. (5) Исполнительного Кодекса Республики Молдова, сразу по прибытии осужденный размещается в карантинном помещении в течение до 15 дней, в течение которых он подвергается медицинскому освидетельствованию для определения состояния здоровья и трудоспособности и назначения, в случае необходимости, индивидуального лечения.

После посещения карантинных камер 17, 60, 81 установлено следующее:

- Во всех карантинных камерах имеет место быть перенаселение: в камере 17 площадью 31,2 м² размещено 14 человек (по 2,2 м² на одного заключенного); в камере 60 с площадью 24 м² размещены 14 человек (1,72 м² на одного заключенного); в камере 81 площадью 25,44 м² размещены 14 человек (1,82 м² на одного заключенного).
- Санитарное состояние карантинных камер значительно улучшилось. Тем не менее, из-за большого числа заключенных в камерах чувствуется неприятный запах.
- Другой проблемой карантинных камер является отсутствие прямого доступа солнечного света, потому что камеры расположены внутри пенитенциара.

Условия содержания под стражей в камерах дисциплинарных изоляторов

Условия в дисциплинарном изоляторе:

- В Пенитенциарном учреждении №13 имеется дисциплинарный изолятор, который находится в подвале тюрьмы. В нем содержатся лица, в отношении которых применены дисципли-

нарные взыскания в виде содержания в карцере (изоляция). В ходе посещения в камерах дисциплинарного изолятора никого не было, однако камеры не запечатаны, чтобы не допускать их использования.

- Члены команды мониторинга установили, что в камерах 4 и 5 дисциплинарного изолятора, несмотря на то, что в них сделан косметический ремонт, условия содержания в данных помещениях несоответствующими, что является причиной для беспокойства.
- Прежде всего следует отметить, что общее состояние стен и потолка (штукатурка), канализации (туалет/умывальник), плачевное состояние кровати-раскладушки, все в целом, создает общее ощущение упадка и ветхости, грязи, отсутствия гигиены во всех помещениях.
- Несоответствие условий содержания в камерах дисциплинарного изолятора минимальным стандартам содержания под стражей было установлено ранее. Парламентский адвокат, по итогам посещения в марта 2011 г., рекомендовал администрации Пенитенциарного Учреждения №13, а также Министерству юстиции, как вышестоящему органу, остановить деятельность указанных помещений, но ситуация не изменилась к лучшему.

Так, вследствие посещения 16.04.2010 Пенитенциара №13 бывшим министром юстиции Франции Робертом Бадинтером, в настоящее время посол UNICEF, он публично потребовал у тогдашнего министра юстиции Александру Тэнасе закрыть камеры дисциплинарного изолятора в данном учреждении. Позже НМПП был информирован о прекращении деятельности дисциплинарного изолятора Пенитенциарного учреждения №13 мун. Кишинэу¹²⁴.

¹²⁴ 16.04.2010, бывший министр юстиции Франции Роберт Бадинтер, в настоящее время посол UNICEF, публично потребовал у тогдашнего министра юстиции Александру Тэнасе закрыть камеры дисциплинарного изолятора в Пенитенциарном учреждении №13. Министр юстиции Мол-

Условия в помещениях (боксах) для прогулок

Нормы ЕКПП предусматривают необходимость обеспечить заключенным возможность делать физические упражнения на свежем воздухе минимум 1 час в день (предпочтительно, чтобы данные упражнения были частью более объемной программы мероприятий и действий). ЕКПП подчеркивает, что «всем заключенным, без исключения, (включая тех, кто наказан изоляцией) необходимо предоставлять возможность делать физические упражнения на свежем воздухе в каждый день. Также очевидно, что размер помещения для физических упражнений должен предоставлять, когда необходимо, место для укрытия от непогоды». Прогулочные помещения (боксы) в Пени-тенциарном учреждении №13 оснащены гантелями, спортивным инвентарем, параллельными брусками, турником, таким образом у заключенных есть возможность заниматься спортом. Однако в данных помещениях необходимо соблюдать чистоту и гигиену, на момент проведения посещения во многих помещениях для прогулок обнаружен мусор.

2.1.8. Питание заключенных

Складские помещения тюрьмы, где хранятся продукты чистые, продукты хранятся в соответствии с Приказом №512 от 26.12.2007 г. об утверждении Положения об организации питания заключенных в пени-тенциарных учреждениях (далее Приказ № 512). Помещение склада содержится постоянно в чистоте, стены были освежены известковой побелкой, мясные и рыбные продукты хранятся отдельно в холодильнике.

Кухня расположена в отдельном корпусе. Несмотря на то, что кухня в удовлетворительном гигиеническом состоянии, по мнению омбудсмена, положение дел

довы подтвердил: условия содержания в данной тюрьме соответствуют средневековью, уточнив, что положение дел по количеству мест лишения свободы является системной проблемой. Согласно министру, условия в пени-тенциаре находятся в поле зрения Правительственной Комиссии по стратегическому планированию и в будущем будут предприниматься меры по их устранению.

следует существенно изменить путем организации современной кухни, которая позволила бы готовить в надлежащих санитарных условиях и хранить продукты питания с соблюдением норм гигиены. В этом контексте, согласно пункту 13 **Приказа Министерства № 512**, для приготовления, раздачи и приема пищи в учреждениях оборудуются столовые со следующими помещениями: горячий цех (варочно-раздаточная), холодный цех, мясной и рыбный цехи, овощной цех, моечные столовой и кухонной посуды, помещение для нарезки хлеба, кладовая для сухих продуктов, комната заведующего столовой, комната отдыха поваров, обеденный зал, умывальная при обеденном зале и гардероб. В больших столовых устраиваются душевые комнаты, отдельные туалеты и умывальники. С внешней стороны указанных помещений вывешиваются таблички с наименованиями этих помещений.

Все производственные помещения должны быть изолированы и располагаться с учетом последовательности технологических процессов обработки продуктов, приготовления и раздачи пищи, отсутствия встречных потоков сырых продуктов и готовой пищи.

Санитарные врачи Центра общественного здоровья муниципия Кишинэу¹²⁵ обнаружили следующие недостатки на кухне и на складе продовольствия:

- Не соблюдается совместимость хранения продовольственных продуктов – маргарин и продукты птицы (яйца);
- Отсутствует проточная вода на складе и невозможно соблюдение личной гигиены работающих на складе;
- Неадекватный инвентарь, используемый для санитарно-гигиенической обработки площадей холодильного оборудования;
- Первичная обработка рыбных и овощных продуктов происходит в помещениях без рабочих столов;

¹²⁵ Приложение к настоящему докладу.

- *Отсутствует моющее средство и дезинфицирующие санитарные средства, одобренные Министерством здравоохранения, разрешенные для использования при выполнении ежедневных санитарных процедур по окончании работы;*
- *Кроме того, в упомянутом пространстве осуществляется предварительная обработка мяса, не обеспечено продвижение потока в одном направлении, не приняты меры по предотвращению пересечения чистого и грязного пространств;*
- *Столы для предварительной обработки и резки продуктов повреждены коррозией. Потолок, стены помещения покрыты плесенью;*
- *Посуда с готовой пищей до распределения заключенным, хранится на полу в коридоре, отсутствуют поддоны, полки и проч.;*
- *Часть используемого инвентаря требует обновления - ножи;*
- *Отсутствует горячая вода для мытья посуды.*

Выводы Центра общественного здоровья об условиях в камерах

Согласно Центру общественного здоровья муниципия Кишинэу, в некоторых камерах в окнах отсутствуют 1–2 стекла, некоторые окна частично заблокированы посторонними предметами. Внутренние инженерные сети иногда повреждены имеют место утечки, течёт как по стенам, так и по потолку камер. В результате данного факта, в некоторых камерах имеются плесень на стенах и падение штукатурки. Стены туалетов отделаны моющимися материалами, которые можно было бы санитарно обрабатывать, туалеты не разделены капитальными стенами от камеры, что может влиять на параметры микроклимата в камерах. Система вентиляции камер на первом и втором этажах не обеспечивают вентиляцию/эвакуацию воздуха в камерах. На крышах отсутствуют системы эвакуации воды. Более 90 процентов из камер переполнены, что не может обеспечить обмен

кислорода в камерах. Имеются камеры, где на одного заключенного приходится по 1,5 м² площади, в том числе туалета. Примерно в 10% камер необходимо отремонтировать стены, потолок и пол. Кроме того, 70% туалетов в камерах необходимо отремонтировать. В корпусе хозяйственного отряда условия жизни лучше, однако необходим ремонт санитарного бока и технических сетей.

Справка

Центра общественного здоровья о соблюдении гигиены в Стационаре медицинской службы Пенитенциарного учреждения №13 Кишинэу

Стационар медицинской службы Пенитенциарного учреждения №13 оказывает медицинскую помощь по амбулаторной диагностике и специализированному лечению заключенных Пенитенциарного учреждения №13, которых в данном учреждении содержатся 1231 человек.

На момент проведения проверки в учреждении в стационарном отделении было 180 коек (100 – для больных туберкулезом, 80 – для больных с соматическими заболеваниями) в 23 палатах.

В медицинской службе работают следующие специалисты: общего профиля, фтизиопульмонологи, гинекологи, стоматологи, офтальмологи, психиатры. А также специалисты клинико-биохимической, бактериологической и фармацевтической лабораторий.

Корпусы учреждения подключены к сетям городского водоснабжения, канализации и отопления. Обеспечение горячей водой – централизованное и локальное (бойлеры). Смешанный тип освещения и естественная вентиляция. Области эпидемиологической опасности (процедурная, стоматология) покрыты плиткой. Все помещения оснащены необходимым для работы соответственно назначению и профилю деятельности.

Площади палат стационарного отделения малы и не соответствуют санитарным нормам Положения

о нормах по гигиене в медицинских учреждениях, утвержденных Постановлением Правительства №663 от 23.07.2010. Не соблюдается норматив площади по кроватям. Пациенты размещаются от 6 до 12 человек в палате, при максимальной вместимости 4 человека в палате.

В стационаре тюрьмы имеются две отдельные процедурные: туберкулезная и соматического профиля, имеется стоматологический кабинет для одной установки с комнатой для обработки и стерилизации инструментов, общий кабинет для консультации офтальмолога, психиатра, терапевта, бактериологическая и клинично-диагностическая лаборатории. Помещения расположены неправильно, и допускают пересечение потоков «чистый/грязный». **Отсутствует перевязочная, перевязки выполняются в процедурной.**

Санитарно-техническое и гигиеническое состояние процедурной, помещения для больных туберкулезом, кабинета врача-фтизиатра, помещения лабораторий, палат пациентов является неудовлетворительным: везде присутствуют трещины (полы, двери, окна, стены). Мебель, санитарно-техническое и медицинское оборудование устарели.

Санитарно-гигиенический режим в палатах соблюдается частично. В палатах имеются умывальник, туалет, которые в некоторых палатах не работают.

Бактерицидные лампы в помещениях не имеют надлежащей документации, что позволило бы определить их срок годности.

Для медицинских процедур имеются в достаточном количестве шприцы одноразовые, системы для капельниц, гинекологические зеркала.

Для оказания стоматологической помощи не существует необходимого инструментария и аппаратов.

Не соблюдается Положение по управлению медицинскими отходами № 06.8.3-45 от 10.12.2001 (емкости для сбора медицинских отходов не имеют

этикеток с обозначением типа отходов: «инфекционные отходы», «колото-режущие отходы», «биологическая опасность». Отходы медицинской деятельности подвергаются сжиганию.

ВЫВОДЫ И РЕКОМЕНДАЦИИ

В соответствии с международными стандартами по минимальным условиям содержания под стражей, во всех местах, где содержатся заключенные, где они работают или живут, окна должны быть достаточно большими, что обеспечило бы естественное освещение, позволяющее в нормальных условиях заключенным читать или писать, без вреда для зрения. Такое же требование относится к искусственному освещению. В то же время, окна должны позволять проникновение свежего воздуха в камеры.

Тем не менее, Европейский Суд по Правам Человека осудил Молдову по 17 делам за нарушение статьи 3 ЕКПЧ за нечеловеческие условия содержания под стражей в Пенитенциарном учреждении №13, а именно за нарушения, установленные в ходе посещений. Кроме докладов Европейского комитета по предупреждению пыток¹²⁶ на основе повторных посещений, проведенных в этой тюрьме, в заключениях омбудсмана, обращалось внимание на то, что условия в указанном учреждении могут быть отнесены к бесчеловечным, унижающим человеческое достоинство условиями содержания под стражей.

Для улучшения ситуации заключенных в Пенитенциарном учреждении №13 и принятия необходимых мер в этом отношении, в адрес администрации Пенитенциарного учреждения №13 мун. Кишинэу были отправлены рекомендации. В этом контексте, директор Центра по Правам Человека повторил свой призыв о прекращении работы данного пенитенциарного учреждения по причине неадекватных условий содержания.

¹²⁶ Релевантные части доклада КПТ по проведенному посещению Р. Молдова между 11 и 21 октября 1998 года можно прочитать на веб-странице: <http://www.cpt.coe.int/documents/mda/2000-20-inf-fra.pdf>

ГЛАВА IV

СОБЛЮДЕНИЕ ПРАВ РЕБЕНКА В РЕСПУБЛИКЕ МОЛДОВА В 2014 ГОДУ

ЮВЕНАЛЬНАЯ ЮСТИЦИЯ

Преступность среди несовершеннолетних

Анализ статистических данных нескольких лет подряд выявил, что несовершеннолетние чаще всего совершают преступления против собственности, что подчеркивает необходимость материальной поддержки несовершеннолетних/их семей. Большинство несовершеннолетних, нарушивших закон, происходят из социально-уязвимых семей, это дети из семей без одного родителя, либо дети, оставшиеся без присмотра со стороны одного или обоих родителей, дети из многодетных семей. Несмотря на это, в Республике Молдова отсутствует общегосударственный план по предупреждению детской преступности, а также отсутствуют законодательные рамки, стратегические политические документы в данной области не обращают должного внимания на указанную проблему. Действия органов власти в данной сфере лишены последовательности, редки, носят информативный характер в том, что касается уголовной ответственности за совершение преступлений и не представляют ни по форме ни по содержанию систему, направленную на предупреждение преступности среди несовершеннолетних. Омбудсмен считает, что Резолюция №45/112 от 14 декабря 1998 г., принятая Генеральной Ассамблеей Организации Объединенных Наций, известная под названием «Руководящие принципы Организации Объединенных Наций для предупреждения преступности среди несовершеннолетних» (Эр-Риядские ру-

ководящие принципы)¹²⁷, должна стать основой для разработки такого стратегического документа.

¹²⁷ 1. Предупреждение преступности среди несовершеннолетних является важнейшим аспектом предупреждения преступности в обществе. Участвуя в законной, социально полезной деятельности и вырабатывая гуманистический взгляд на общество и жизнь, молодежь может быть воспитана на принципах, не допускающих преступную деятельность.

2. Для того чтобы предупреждение преступности среди несовершеннолетних было эффективным, необходимы усилия всего общества в целом в целях обеспечения гармоничного развития подростков при уважении к их личности и поощрении ее развития с раннего детства.

3. Для целей толкования настоящих Руководящих принципов должна проводиться ориентация на нужды детей. Молодые люди должны играть активную роль в обществе и быть его полноценными участниками и не должны рассматриваться лишь как объекты для подготовки к жизни в обществе или контроля.

4. При осуществлении настоящих Руководящих принципов в соответствии с национальными правовыми системами в центре внимания любой программы предупреждения преступности должно быть обеспечение благосостояния молодежи с раннего детства.

5. Следует признать необходимость и важность осуществления прогрессивной политики предупреждения преступности среди несовершеннолетних, а также необходимость и важность систематического изучения и выработки мер. При этом следует избегать криминализации и наказания ребенка за поведение, не причиняющее серьезного ущерба развитию самого ребенка или вреда другим.

6. Для предупреждения преступности среди несовершеннолетних, особенно в тех местах, где еще не создано никаких учреждений, необходимо разрабатывать общинные службы и программы. Официальные учреждения социального контроля должны использоваться лишь в крайних случаях.

Также считаем, что система образования недостаточно развита с точки зрения предупреждения и борьбы с преступностью в рядах несовершеннолетних. Школа – это учреждение, с которым ребенок постоянно контактирует, данный факт может способствовать контролю над ребенком, раннему установлению неадекватных проявлений в его поведении. Также развитие служб психо-педагогической помощи облегчило бы профессиональное вмешательство для оказания ребенку необходимой помощи для перевоспитания и ресоциализации.

Также считаем, что система образования должна развивать внеклассные занятия¹²⁸, что позволило бы развивать некоторые дополнительные навыки у учащихся, а также позволило бы создать более эффективную систему контроля над детьми, их занятиями, чтобы гарантировать то, что они не вовлечены в антисоциальные действия. Эта необходимость проистекает из того, что многие подростки проводят довольно много свободного времени, которое остается после занятий, без контроля родителей. Также внешкольные занятия должны быть обязательными (в настоящее время дети добровольно принимают участие в них), однако в обязательном порядке необходимо учитывать интересы и возраст ребенка.

В этом контексте необходимо отметить и отсутствие специализированных учреждений по перевоспитанию и ресоциализации детей, совершивших преступление, наказание за которое не предусмотрено Уголовным кодексом. Данная проблема появилась одновременно с закрытием специализированной школы-интерната для детей с отклонениями в поведении из села Солонец, района Сорока, которая не соответствовала стандартам. В настоящее время в Молдове нет аналогичных учреждений.

Несовершеннолетние, содержащиеся в местах лишения свободы.

На протяжении 2014 года проводился мониторинг мест лишения свободы, в

которых содержатся несовершеннолетние, находящиеся под арестом или в заключении.

Таким образом, мы установили, что положения законодательства о применении меры пресечения в виде предварительного ареста в Республике Молдова, в целом, не отличаются от практики других стран. Наоборот, в некоторых аспектах положения национальной законодательной базы более мягкие в том, что касается применения меры пресечения в виде предварительного ареста. Например, в Германии, в США мандат об аресте может быть выдан даже, когда существует только подозрение о совершении тяжкого преступления, не являясь необходимым установление причин для ареста.

В остальном, совершение особо тяжкого преступления является, согласно закону, причиной для применения меры пресечения в виде ареста, когда признаки деяния указывают на риск совершения нарушением другого преступного деяния, либо продолжения уже совершенного, в котором он обвиняется.

Законодательство Румынии не устанавливает особых условий для детей при применении меры пресечения в виде предварительного ареста, однако принимается во внимание возраст обвиняемого и пропорциональность между последствиями и задачами применения меры пресечения в виде лишения свободы

Несмотря на то, что, в принципе, ранее указанные причины совпадают с указанными в Уголовно-процессуальном кодексе, установлено, что в этом отношении немецкое законодательство обращает больше внимания на баланс, зачастую несовершеннолетний, между свободой личности и необходимостью проведения оптимально эффективного уголовного преследования, путем исключения слишком общих или необоснованных условий, например, рецидива или явного преступления. Если судья решил, что мандат на арест выдан законно и обоснованно, то продолжение ареста проводится только через три месяца, а не каждые 30 дней

¹²⁸ Развлекательные и развивающие занятия.

или раз в 60 дней, как это практикуется у нас, в Молдове.

Одним из недостатков современной системы юстиции в том, что касается применения меры пресечения в виде предварительного ареста, является слабая и недостаточная аргументация судьями вынесенных решений. В одном из заключений, вынесенных судьей по уголовному преследованию указывается, что суд считает обоснованными доводы прокурора о том, что существует риск, что несовершеннолетний покинет местность, а также, что он может совершить другое преступление. Данный вывод сделан на основании характеристики личности обвиняемого, у которого не было ни образования, ни работы. Судебная инстанция сделала вывод о том, что обвиняемый может препятствовать установлению истины по делу в ходе уголовного преследования, либо совершить другие преступления.

Другая проблема касается мониторинга сроков предварительного ареста. Мы установили, что органы власти не имеют возможности представить обработанные данные по срокам предварительного содержания под стражей, по причине отсутствия единой электронной системы, которая обеспечила бы единую систему данных для всех учреждений, которые имеют какие-либо полномочия в данной области. Существующая система при Департаменте пенитенциарных учреждений не располагает необходимыми для этого техническими функциями.

В данном контексте обнаружен случай, когда ДПУ обратился к судебной инстанции для определения длительности срока содержания под стражей несовершеннолетнего для определения правильного срока отбывания наказания. Данный случай выявил некоторые проблемы в том, что касается сотрудничества между различными учреждениями системы юстиции, особенно в том, что касается передачи материалов, документов, приговоров, определений, что еще раз подтвердило необходимость создания электронной базы данных, которая обес-

печила бы связь/перевод информации между всеми учреждениями системы.

Использование максимальных сроков содержания под стражей в процессе уголовного преследования по большинству дел с участием несовершеннолетних при отсутствии дополнительной регламентации в том, что касается максимального срока по таким делам, на которые несовершеннолетний может содержаться под стражей на стадии судебного разбирательства – это еще один важный вопрос. Тем не менее, мы считаем, что закон, который установит фиксированный срок для рассмотрения в судах дел с участием несовершеннолетних, содержащихся под стражей, не является оптимальным решением, потому что это может оказать влияние на качество материалов дела и добытых в процессе уголовного преследования доказательств, и т.д. На наш взгляд, было бы достаточно того, чтобы суды самостоятельно определяли срок скорейшего рассмотрения дел, и только в исключительных случаях, принимали бы решение о продлении срока содержания под стражей. Также, с целью заинтересовать прокуроров в проведении скорейшего расследования дела, без его затягивания, мы считаем, что суд должен быть более восприимчивым к ходатайствам защитников об отмене меры пресечения в виде содержания под стражей в случаях, когда уголовное преследование не продвинулось между двумя слушаниями в том, что касается мероприятий по уголовному преследованию: вызов/привод свидетелей, составление определенных документов, сбор доказательств.

В соответствии с законодательными положениями, ходатайства о продлении срока содержания под стражей, должны быть представлены прокурором за пять дней до истечения срока действия меры пресечения. Мы нашли случаи, когда ходатайство подавалось лишь за один день до истечения этого срока.

Мы считаем, что доля, составляющая примерно 3% от общего числа несовершеннолетних, совершивших преступления, в отношении которых была принята

мера пресечения в виде содержания под стражей, является разумной и показывает положительную тенденцию в использовании данной меры пресечения в отношении несовершеннолетних.

В соответствии с законодательными положениями, ходатайства о продлении срока содержания под стражей, должны быть направлены прокурором за пять дней до истечения срока содержания под стражей. Мы обнаружили случаи, когда запрос был подан лишь за один день до истечения этого срока.

В том, что касается права на образование несовершеннолетних, которые находятся в заключении, были обнаружены несколько нарушений: невозможность продолжения обучения после окончания средней школы, преподаются не все обязательные предметы, не вычитывается нужное количество часов, недостаточно учебных материалов¹²⁹ либо отсутствие таковых. Предметы преподаются подросткам отдельно, в соответствии с возрастом и уровнем развития, что затрудняет обучение.

Особенно необходимо оптимизировать меру пресечения в виде содержания под стражей, применяемую в отношении к несовершеннолетним в том, что касается условий содержания, перспективы ресоциализации и необходимости переподготовки.

Так, профильным учреждениям направлены следующие рекомендации:

1. Судебным инстанциям следует принимать решение о применении меры пресечения в виде содержания под стражей в отношении несовершеннолетних только в качестве крайней меры пресечения.
2. При принятии решения о применении меры пресечения в виде содержания под стражей, прокурору в своем ходатайстве, а также в судебной инстанции в своем решении,

следует не только мотивировать необходимость применения или, в соответствующих случаях, продления меры пресечения в виде содержания под стражей в отношении несовершеннолетних, но также и объяснить, почему считает ситуацию исключительной и почему другие меры пресечения не обеспечат присутствия несовершеннолетних в ходе уголовного преследования или судебного разбирательства.

3. Необходимо также мотивировать, почему выбрана мера пресечения в виде ареста, но только с указанием на материалы уголовного дела, из которых следует необходимость и эффективность именно данной меры пресечения – содержания под стражей. Таким образом, будет соблюден принцип состязательности, согласно которому, несовершеннолетний подозреваемый/обвиняемый и его представители имеют право ознакомиться с материалами дела, которые представлены обвинением и выражать свои мнения и возражения в связи с доказательствами, представленными прокурором.
4. Для принятия аргументированного и справедливого решения важно, чтобы судебная инстанция, в обязательном порядке, потребовала досудебный доклад относительно психосоциальной оценки личности несовершеннолетнего из Офиса по пробации¹³⁰.
5. При принятии решения о продлении содержания под стражей в отношении несовершеннолетнего на длительный срок, более чем на год до вынесения приговора, суд дол-

¹²⁹ Приказ Министерства Просвещения № 679 от 04.06.2013 г., cu privire la planul cadru pentru învățământul primar, gimnazial și liceal în anul de studii 2013-2014.

¹³⁰ Ст. 23, h) Закона о пробации №8 от 14.02.2008 г. «Компетенции советника по пробации», предусматривает, среди должностных обязанностей советника по пробации участие в судебном заседании по требованию судебной инстанции при представлении досудебного доклада относительно психосоциальной оценки личности.

жен быть более восприимчивым к ходатайствам защитников о прекращении меры пресечения в виде содержания под стражей в случаях, когда уголовное преследование не продвинулось между двумя слушаниями в том, что касается мероприятий по уголовному преследованию: вызов/привод свидетелей, составление определенных документов, сбор доказательств. Это действительно и в свете юриспруденции ЕСПЧ, которая ставит акцент на скорость и усердие при рассмотрении такого рода дел судебными инстанциями страны.

6. Обеспечить детям, содержащимся под стражей в изоляторах временно-го содержания, окончившим гимназический цикл, доступ к продолжению образования.

Несовершеннолетние, отбывшие наказание, связанное с лишением свободы

Все несовершеннолетние должны пользоваться услугами специализированных служб, которые помогают вернуться в общество, к жизни в кругу семьи, к образованию, либо к работе после освобождения. Для этого необходимо предусмотреть специальные курсы и процедуры, включительно условное освобождение.

Компетентные органы должны предоставлять или обеспечить несовершеннолетних помощью по интеграции в общество, способствовать снижению предвзятого отношения, с которым сталкиваются отбывшие наказание несовершеннолетние. Данные службы должны обеспечить, по мере возможностей, нормальные условия жизни для несовершеннолетних, работой, одеждой, достаточными средствами для жизни после освобождения, всё это для того, чтобы облегчить успешную социальную реинтеграцию. Представители учреждений, которые обеспечивают услуги такого рода, должны иметь доступ к несовершеннолетним еще до освобождения, а также с указанными специалистами необходимо

консультироваться еще во время отбывания наказания несовершеннолетним. Данные действия необходимы для того, чтобы помочь несовершеннолетним вернуться в общество.

Право на образование

Мы ценим то, что государственные органы способствуют обеспечению соблюдения прав детей-инвалидов путём разработки и внедрения программ по их социальной интеграции.

Еще одним шагом в соблюдении прав детей стало создание Служб психологической помощи¹³¹ (СПП) и разработка инструментов для специалистов (методологий, руководств, планов, и проч.). Так, Постановлением Правительства Р. Молдова №732 от 16.09.2013 г. органы местной власти обеспечивают внедрение решения в рамках утвержденных финансовых средств, органы местной власти осознали важность службы психологической помощи на районном и городском уровне и вынесли распоряжения о создании служб, идентифицировав их финансовое обеспечение.

Однако, для лучшей работы СПП, необходимо, чтобы все учреждения, участвующие в инклюзивном процессе, объединили свои усилия в достижении общей благородной цели - обеспечение прав ребенка с особыми потребностями, независимо от происхождения, степени инвалидности, этнической принадлежности и т.д.

Так, считаем, что для улучшения ситуации в том, что касается обеспечения условий для развития потенциала детей с ООП, Министерству образования в сотрудничестве с Институтом науки воспитания и Республиканским центром психологической помощи следует разработать инструменты для деятельности специалистов СПП, а также для членов междисциплинарных школьных комиссий.

Также по причине того, что специалисты на местах ссылались на трудности¹³²,

¹³¹ В дальнейшем СПП

¹³² Слабая подготовка и сдержанность педагогов и менеджеров в том, что касается продвижения и

центральные органы власти совместно с партнерами на местах, управлениями образования, должны организовать обучение специалистов на местах, во избежание такого рода ситуаций, а также для разработки информативных материалов, с целью привлечения общественного внимания к проблеме.

Другая обнаруженная проблема касается статуса специалистов из СПП, оплаты их труда, их продвижения по службе, аттестации, и проч. Поэтому исходя из ранее изложенного, необходимо, чтобы Министерство просвещения направило Правительству проект изменения законодательной базы по указанным аспектам.

По мнению некоторых специалистов, школьная программа лишена гибкости, не ориентирована на использование потенциала каждого учащегося, а для детей с особыми воспитательными потребностями не разработаны соответствующие материалы (учебники, рабочие тетради по предметам, карты и атласы, проч.) Считаем необходимым, чтобы Министерство просвещения, совместно с Агентством по обеспечению качества, пересмотрело программу и адаптировало дидактические материалы для детей с особыми воспитательными потребностями.

Кроме вышеуказанных аспектов, установлено: отсутствие служб по инклюзивному воспитанию детей с тяжелыми формами инвалидности, которые не посещают школу, а также детей с ОВП дошкольного возраста; большое количество детей в группах детских садов, что не позволяет раннего диагностирования и помощи детям с ОВП; отсутствие служб помощи детям с аутизмом, синдромом Дауна, другими смежными отклонениями.

развития инклюзивного образования, невыполнение своих полномочий многодисциплинарными школьными комиссиями, некомпетентность педагогов при разработке и реализации индивидуализированного воспитательного плана, отсутствие регламентации процесса комплексной оценки развития ребенка, неоднородно предоставление воспитательных услуг на уровне учреждений и сообщества.

Таким образом, Министерство просвещения должно обратить внимание на создание условий и для детей с тяжелой/множественной инвалидностью, которые не посещают школу, чтобы создать условия для их развития, а количество детей в группах детских садов сократить, для того, чтобы можно было на ранних этапах обнаружить детей с ОВП и предоставить им необходимую помощь.

Недостаточное количество квалифицированных специалистов по помощи детям с ОВП (психологи, психо-педагоги, логопеды, психотерапевты, и проч.) является другой проблемой, обнаруженной в нескольких территориально-административных единицах, которую можно решить путём профессиональной переквалификации в рамках Института воспитания.

Рекомендовано Министерству здравоохранения обратить внимание медицинских работников на необходимость правильного заполнения медицинских справок для детей, чтобы облегчить специалистам из СПП разработку индивидуального плана соответствующего потребностям ребенка.

Другие выявленные проблемы, такие как отсутствие транспорта, рабочих помещений и соответствующих условий для квалифицированных специалистов СПП, адаптация помещений в образовательных учреждениях, оснащение учреждений специальным оборудованием, могут быть решены местными органами власти путем внесения данных расходов в годовой бюджет, а также привлечением проектов и грантов, но это требует большей настойчивости.

Также необходимо, чтобы Управления социальной помощи и защиты семьи и Примэрии на местах, в качестве органа опеки и попечительства, работали индивидуально с родителями, в семьях которых воспитываются дети с ОВП, для того, чтобы довести до них осознание необходимости обеспечения социальной интеграции детей, а воспитателям/опекунам или другим лицам, воспитывающим де-

тей с особыми потребностями, обеспечить необходимую поддержку по уходу и воспитанию этой категории детей.

Мы обнаружили, что существует проблема адаптации системы образования к потребностям детей с ограниченными возможностями.

Национальная Экзаменационная Комиссия отказалась предоставить возможность сдать выпускной экзамен на дому выпускнице, которая ранее перенесла инсульт и была инвалидом первой группы. Это несмотря на то, что она завершила цикл бакалавра, обучаясь на дому, Комиссия сочла, что заявление ученицы не соответствует требованиям нормативно-правовой базы¹³³, но решила предоставить ей 60 дополнительных минут для каждого предмета, который она будет сдавать.

Омбудсмен считает, что решение, о предоставлении ученице дополнительных 60-ти минут к общепринятому времени для письменной работы – это формальный подход, который работает против человека с первой группой инвалидности. Кроме того, так-называемое «предоставление возможности» кандидату, сдавать экзамен в одном из центров по сдаче экзаменов на степень бакалавра, расположенном в другом населенном пункте (на расстоянии около 30 км), в ситуации, когда ученица не может обойтись без помощи другого человека, поднимает большие вопросы в том, что касается обеспечения соблюдения прав инвалидов.

Омбудсмен считает, что каждый случай должен рассматриваться индивидуально и требует объективного и соответствующего подхода. Исходя из этого, ом-

будсмен рекомендовал министру просвещения, который является председателем Национальной комиссии по проведению экзаменов, немедленно восстановить ученицу в правах, а также других кандидатов, которые находятся в подобном положении, путем создания районных/муниципальных комиссий по сдаче экзаменов на дому. Омбудсмен подчеркнул, что конституционные права лиц с ограниченными возможностями должны быть гарантированы и соблюдены, в том числе право на образование, а государство должно прилагать последовательные усилия для обеспечения всех необходимых условий для социальной интеграции указанной категории граждан.

31 октября 2014 года Министерство просвещения утвердило Приказ №1118, которым утверждена Методология организации и проведения экзаменов на степень бакалавра в учебном году 2014–2015. Несмотря на рекомендацию омбудсмена учитывать ситуации подобные вышеуказанной, методология не изменилась в том, что касается соблюдения прав лиц с ограниченными возможностями, что неизбежно создает предпосылки для повторения подобных ситуаций.

Министерству просвещения следует и в дальнейшем обратить особое внимание на тему сбора денег в учебных заведениях, данное явление должно быть полностью искоренено из системы образования или, по крайней мере, на тот срок пока отсутствует четкая законодательная база для обеспечения условий, необходимых для реализации права на объединение родителей. В противном случае, нынешняя ситуация способствует неравному отношению к учащимся, фаворитизму и давлению на родителей, все это отрицательно влияет на отношения с учащимися.

Право на физическую и психическую неприкосновенность

Насилие в школах

Несмотря на приложенные усилия по созданию новых механизмов для предотвращения, пресечения насилия в

¹³³ Отказ созвать заседание Районной Экзаменационной Комиссии, которая поехала бы на дом к ученице был аргументирован тем, что она якобы не имобилизована, как указано в п.18 Методологии организации проведения экзаменов степени бакалавра в 2013–2014 гг. В ответе Министерства Просвещения указана следующая причина: «Сдача экзамена на степень бакалавра разрешается только имобилизованным лицам, в соответствии с п.18 Методологии организации проведения экзаменов степени бакалавра в 2013–2014г.»

школах, это явление по-прежнему имеет место в нашем обществе.

Омбудсмен был проинформирован о случае, когда педагог вел себя агрессивно по отношению к ученикам, а также в отношении и своих коллег, за что был два раза административно санкционирован. На обращение родителей по данному поводу Управление образования не предприняло никаких мер, по причине окончания учебного года. Полиция также никаким образом не отреагировала на жалобу по данным фактам со стороны заместителя директора образовательного учреждения.

В ходе беседы сотрудников ЦПЧМ с директором учебного заведения, факты, упомянутые заявителями, нашли своё подтверждение. Впоследствии, неадекватное поведение учителя было наказано, в соответствии с Трудовым Кодексом и положениями Кодекса о правонарушениях, в то же время истек трудовой договор между данным педагогом и учебным заведением. Менеджер учебного заведения объяснил, что учебное заведение не увольняло учителя по причине острой нехватки кадров.

Насилие в семье

Омбудсмен расследовал дела, по которым дети стали жертвами насилия в семье. Данные дела выявили ряд проблем в деятельности компетентных органов, которые не вмешались вовремя и надлежащим образом для защиты детей и обеспечения соблюдения их прав.

Омбудсмен рассмотрел дело двоих детей, проживающих со своей биологической матерью и её сожителем. Указанные лица злоупотребляли алкогольными напитками, семья проживала в антисанитарных условиях, что отрицательно влияло на психическое и физическое развитие детей. Семья получала со стороны местной администрации единое пособие на содержание детей, материальную помощь по случаю Международного дня защиты прав ребенка, другую помощь в виде продуктов, одежды. Сотрудники ЦПЧМ установили, что один из детей под-

вергся физическому насилию со стороны сожителя своей матери. По данному факту начато уголовное преследование в отношении сожителя матери. Дети со своей матерью были размещены в центр помощи матери и ребенку, откуда мать, вместе с детьми, неоднократно уходила и возвращалась, специалисты центра закрыли дело лишь тогда когда получили от неё решительный, письменный отказ.

Специалисты центра помощи обратились к органам власти первого уровня для принятия мер, необходимых для защиты детей¹³⁴, с таким же требованием обратился и начальник Управления социальной помощи и защиты семьи.

Несмотря на множество обращений и сигналов, установлено, что органы власти первого уровня не предприняли никаких мер по данному случаю на протяжении двух лет.

В свете вышесказанного, омбудсмен направил акт реагирования¹³⁵ в Управление социальной помощи и защиты семьи, в котором требовал провести объективную оценку обязанностей социального работника; немедленное восстановление детей в правах и предоставление психологической реабилитации ребенку-жертве и ребенку-свидетелю. В своем ответе, управление указало, что в отношении нарушителя применено административное взыскание, ему предписаны судом общественные работы в размере 120 часов за применение насилия по отношению к несовершеннолетнему ребенку. Управление также информировало о том, что дети продолжают проживать совместно с обидчиком, социальный работник проводит систематический мониторинг семьи, с целью предупреждения конфликтов между членами семьи, которые могут привести к насилию.

Было также направлено заключение примару населенного пункта с рекомендацией о немедленном восстановлении

¹³⁴ Согласно положениям ст.12 Закона № 45-XVI от 01 апреля 2007 г. о предупреждении и пресечении насилия в семье.

¹³⁵ Положения ст.ст. 1, 2, 17, 25 Закона о Народном Адвокате (омбудсмене) №52 от 03 апреля 2014 г.

детей в правах, между тем, в запоздалом ответе из Примэрии было указано, что несовершеннолетние находятся в центре размещения несовершеннолетних и подготовлены документы для ходатайства о лишении родительских прав агрессора (отца одного из детей), на основании ранее установленных фактов применения насилия в семье. Омбудсмен считает, что это может быть не лучшим решением, потому что существует вероятность возвращения матери и детей к своему сожителю, что означает, что несовершеннолетние вернутся в ту же среду, где живет агрессор.

Местные органы власти первого уровня наделены полномочиями и функциями¹³⁶, необходимыми для решения проблем граждан по месту жительства и владеют достаточными рычагами в этом отношении. Поэтому отсутствие реакции со стороны властей по решению проблемы необъяснимо и не соответствует законному статусу, функциям и полномочиям данных органов власти.

Насилие в отношении детей

Соблюдение права ребенка на физическую и психическую неприкосновенность предполагает включительно предотвращение и борьбу с сексуальной эксплуатацией детей и сексуальным насилием в отношении детей. В этом смысле стоит отметить, что Республика Молдова ратифицировала¹³⁷ Конвенцию Совета Европы о защите детей от эксплуатации и надругательств сексуального характера.

С целью внедрения Конвенции, Совет Европы разработал Руководство для парламентариев. Среди прочего, указанный документ ссылается также на меры предотвращения, меры защиты и помо-

щи жертвам, меры вмешательства, которые мы считаем весьма важными для изменения положения дел в данной области в Молдове, перечисляется ряд мер по привлечению внимания общественного мнения к проблеме, информированию и подготовки педагогов, и тех, кто работает с детьми, к такого рода ситуациям, а также меры по информированию самих детей, в рамках учебных заведений и др.

Несмотря на то, что главной задачей борьбы против сексуального насилия и эксплуатации детей является предупреждение, необходимо обеспечить как детям –жертвам сексуального насилия, так и другим лицам необходимую квалифицированную помощь. Исходя из этого, решающим становится информирование о подозрениях о случаях сексуального насилия или эксплуатации. Конвенция предоставляет возможность, однако не налагает обязательств, чтобы лица, постоянно/непостоянно работающие с детьми, нарушали профессиональную тайну и докладывали социальным службам любую ситуацию, в которой существуют обоснованные подозрения того, что ребенок является жертвой сексуальной эксплуатации или сексуального насилия. Особо важны способы безопасного информирования о насилии и эксплуатации. Иногда жертвам необходимо поговорить с человеком не из своей привычной среды, для этого необходимо развивать службы помощи и поддержки жертвам насилия и эксплуатации.

Меры вмешательства предполагают создание программ по лечению преступников совершивших преступления сексуального характера. По мере возрастания уровня информированности общественного мнения о преступлениях сексуального характера, в контексте вынесения более строгих наказаний за совершение такого рода деяний, также необходимо разрабатывать специальные программы по лечению преступников, совершивших преступления сексуального характера, с выделением необходимых для этого средств. Без этого реальная защита жертв (настоящих и будущих) невозмож-

¹³⁶ Ст. 6, 8 Закона № 140 от 14.06. 2013 г. об особой защите детей, находящихся в ситуации риска, и детей, разлученных с родителями; ст.ст. 13, 14 Закона о социальной помощи №547 от 25.12.2003 г.; ст.50 Конституции Республики Молдова; ст. 53 Семейного кодекса; ст. 3, 19 Конвенции ООН о правах ребенка.

¹³⁷ Ратифицирована Парламентом Республики Молдова Законом №263 от 19.12.2011 г.

на. Несмотря на то, что терпимость в отношении такого рода деяний недопустима, следует помнить, что совершившие такого рода преступления все-таки люди, они нуждаются в помощи, это пациенты, которым нужно лечение.

Защита детей, находящихся в ситуации риска, и детей, разлученных с родителями

В 2014 году мы определили ряд вопросов, связанных с защитой детей, находящихся в ситуации риска и детей, оставшихся без попечения родителей. При рассмотрении дел омбудсмен нашел деятельность органов опеки и попечительства противоречащей в некоторых аспектах статусу и обязанностям данного органа.

В одном случае ребенок был фактически под опекой около 5 лет, лишь спустя это время орган опеки попечительства решил официально установить опеку над ребенком. Через два 2 года, органы опеки и попечительства решили отменить опеку на основе заявлений соседей, которые сообщали, что ребенок, якобы, подвергался эмоциональному насилию со стороны опекуна, что, как было установлено позднее, не является правдой. Обращаем внимание, что в социальных анкетах органа опеки и попечительства на вопросы, касающиеся семейной атмосферы, отношения между опекуном и ребенком, опекуна и сотрудников органа опеки, обратили внимание незадолго до принятия решения об отмене опеки. Это поднимает вопросы о качестве актов оценки, составленных органами опеки и попечительства, в которых ранее акцент ставился больше на аспекты материального обеспечения опекуна.

В случае другого несовершеннолетнего, органы опеки и попечительства допустили очевидную халатность, тем самым нарушив право ребенка расти и развиваться в среде, благоприятной для гармоничного физического и психического развития, право на социальное обеспечение и защиту, право на образование, и

т.д. гарантированные статьями 47¹³⁸ 49¹³⁹, 50¹⁴⁰, 35¹⁴¹ Конституции Республики Молдова; статьями 3¹⁴², 20¹⁴³, 19¹⁴⁴ Конвенции о правах ребенка, а также статьи 3 и 5 Европейской Конвенции о правах ребенка. По данному факту омбудсмен начал собственное расследование.

Ребенок в раннем детстве получил тяжелейшую психологическую травму, он стал свидетелем убийства своей матери. Учитывая, что его биологический отец отбывал срок лишения свободы, а мать умерла, ребенок был помещен под опеку родственника и находился под опекой в течение длительного периода, с 2005 по 2012 год. Из-за особенностей психофизиологического развития подросткового возраста, под влиянием пережитой в детстве психологической травмы, ребенку в подростковом возрасте стало характерно асоциальное поведение: он сбегал из дома, скитался, был вовлечен в мелкие кражи и т.д. Агрессивное поведение ребенка также отметили и учителя, которые разработали индивидуальный план реабилитации данного ребенка, указанный подросток вел себя агрессивно в отношении и одноклассников, и учителей, через некоторое время уровень его агрессивности снизился, однако нарушения социальных норм с его стороны все же продолжились.

Не справляясь с ребенком, опекун обратился в орган опеки о прекращении опеки, государственный орган опеки удовлетворил данное ходатайство, в ущерб ребенку. Позже, в течение примерно двух лет, ребенок переходил из учреждения в учреждение, в конечном итоге, он был помещен в психиатрическую больницу, по решению примара села, для лечения в течение указанного врачом срока.

¹³⁸ Право на социальное обеспечение и защиту.

¹³⁹ Защита семьи и детей-сирот.

¹⁴⁰ Защита матерей, детей и молодежи.

¹⁴¹ Право на образование.

¹⁴² Высший интерес ребенка.

¹⁴³ Защита детей без семьи.

¹⁴⁴ Защита детей от насилия отсутствия заботы и предоставление реабилитационной помощи.

Как было установлено в ходе рассмотрения дела, в административном акте примар неправильно ссылается на законодательные акты. Несовершеннолетний был помещен в психиатрическую больницу на 21 день, для лечения, а после завершения срока лечения, несовершеннолетний оставался в психиатрическом стационаре еще четыре месяца. Это потому, что чиновники Примэрии «забыли о ребенке», не интересовались судьбой ребенка и не реагировали на неоднократные требования психиатрического учреждения забрать ребенка из больницы после завершения лечения.

Администрация психиатрического учреждения обратилась в ЦПЧМ с просьбой о вмешательстве для решения возникшей проблемы, и только после действий, предпринятых в ответ на реакцию омбудсмана, несовершеннолетний вернулся на попечение своих родственников, бывших опекунов.

Выявленные проблемы очевидны. Органы опеки и попечительства допустили, чтобы данный подросток был размещен в государственные учреждения, это при том, что политика государства в данный момент направлена на дезинституционализацию детей, потому что не в интересах ребенка воспитывать его и давать ему образование в среде государственного учреждения. В этом контексте, следует отметить, что, даже если в срочной ситуации ребенок был бы размещен в стационарное государственное учреждение, после этого орган опеки должен был провести его запланированное размещение, в соответствии с Законом №140 от 14 июня 2013 года об особой защите детей, находящихся в ситуации риска, и детей, разлученных с родителями. Тем не менее, в течение двух лет органы опеки и попечительства не смогли создать альтернативную службу для размещения ребенка в семейную среду, что доказывает отсутствие действий со стороны органов власти. В дополнение к наблюдаемой неспособности местных властей эффективно и в соответствии с законом решать такого рода ситуации, имеет место

и отсутствие сотрудничества на местном уровне.

Мы считаем, что, если в обоих случаях были должным образом проведены оценки положения несовершеннолетнего ребенка, было бы возможно решить любые проблемы и несоответствия так, чтобы был соблюден высший интерес ребенка. На наш взгляд, вина лежит главным образом на органах опеки и попечительства, которые не обеспечили должной и достаточной поддержки опекунам.

Необходимо, чтобы власти, при принятии решения об установлении опеки, оценивали ситуацию должным образом, во избежание противоречивых решений, потому что это, в первую очередь, влияет на ребенка, который неоднократно подвергается эмоциональным потрясениям, который с трудом адаптируется к личности опекуна, а затем его удаляют и помещают в государственное учреждение, для оказания другой формы помощи. Также органам опеки и попечительства не следует допускать поспешных решений в погоне за положительными результатами по деятельности, более важным является качество оказываемой, которое измеряется степенью благополучия и гармонии, в которой растет и воспитывается ребенок. Поэтому органы опеки и попечительства должны уделять больше внимания подготовке специалистов, разрабатывать комплексные планы действий по оценке положения детей в администрируемых ими единицах, вести строгий учет всех детей из групп риска.

Социальная защита

Мониторинг работы управлений социальной помощи

Для того, чтобы гарантировать соблюдение конституционных прав и свобод ребенка, был проведен анализ деятельности органов опеки и попечительства в области защиты детей.

Анализ был направлен на проверку соблюдения правил регистрации петиций, подготовки заключения, проверку факта опроса мнения ребенка при рас-

смотрении споров о нем, акта изучения условий жизни ребенка, разработки решений об установлении опеки/ попечительства, соблюдения интересов ребенка при выдаче соглашения органа опеки при принятии решения об отчуждении/ залоге жилья с косвенным участием несовершеннолетних, установление графика встреч между родителями и ребенком.

Одним из наиболее важных механизмов взаимодействия с гражданами является приём и регистрация заявлений граждан. Этот механизм, в случае большинства органов опеки и попечительства, работает неисправно, с серьезными нарушениями соответствующих правовых положений¹⁴⁵. Таким образом, было установлено, что процесс отличается в каждом учреждении, в некоторых – петиции получал и регистрировал секретарь управления, в других – канцелярия районного Совета. Не все жалобы регистрируются в Журнале заявлений или Журнале входящей корреспонденции, петиции регистрируются без применения печати с указанием даты поступления ходатайства и номера по регистру. Специалисты получают жалобы напрямую, без резолюции руководителя отдела социальной помощи. Отсутствует Журнал приёма граждан, либо другие способы письменного учёта приёма, осуществляемого специалистами управления. По данным причинам, отсутствует регистрация, учёт и контроль за исполнением, всё это влияет на согласованность и последовательность работы подразделения в целом.

Было также установлено, что невозможно определить точное количество поступивших жалоб в определенный отрезок времени, отсутствуют записи о

вопросах, по которым обращались заявители, записи о том, какое было принято решение по данной жалобе. Также отсутствует учёт количества принятых на приёме граждан, записи о вопросах, по которым обращались заявители, записи о том, какое было принято решение по данному обращению.

В ходе расследования также установлено, что для большинства типов указанных актов не существует установленной формы, которая унифицировала бы и упростила работу сотрудников на местах, а также обеспечила бы единую практику по всей стране, что позволило бы увеличить качество данных документов. Большая часть документов, исходящих из органов опеки и попечительства нарушают элементарные требования, установленные законом для каждого типа документа.

Органы опеки и попечительства избегают высказывать свою четко сформулированную позицию по вопросам, которые напрямую касаются несовершеннолетних, оставляя принятие решений на усмотрение судебных инстанций, также не высказываются по некоторым решениям и документам других органов власти, которые имеют отношение к несовершеннолетним¹⁴⁶.

Еще один важный аспект, по которому проводился мониторинг, относится к праву ребенка выражать свое мнение при решении в семье вопросов, затрагивающих его интересы, а также быть заслушанным в ходе судебных или административных разбирательств. Учет мнения ребенка, достигшего возраста 10 лет, обязателен, если это не противоречит его интересам¹⁴⁷. Вопреки вышеуказан-

¹⁴⁵ Единые правила по ведению делопроизводства в органах центрального отраслевого публичного управления и местного самоуправления по учёту и рассмотрению петиций физических и юридических лиц от имени коллективов, которые, в письменном виде, подаются по почте, направляются по электронной почте, принимаются в ходе приема граждан предусмотрены и установлены Законом о подаче петиций №190-XIII от 19.07.1994, Постановлением Правительства Р. Молдова № 618 от 05.10.93, Постановлением Правительства Р. Молдова №208 от 31.03.1995 г.

¹⁴⁶ Также органы опеки и попечительства, не высказываются по поводу справок полученные из учебного заведения, в котором учится ребенок и медицинских справок из медицинского учреждения, где он зарегистрирован и состоит на учёте, характеристики с места жительства и работы родителей, справки местного органа власти, справки о задолженности пособия по содержанию, справки из Государственного Регистра Населения, Республиканского Наркологического Диспансера, акт изучения условий жизни, а также по поводу других документов по делу.

¹⁴⁷ На основании положений ст.12 Конвенции

ному, установлено, что в ходе разбирательств, по которым органам опеки и попечительства надлежит высказать свое мнение, не всегда соблюдается право детей выражать свое мнение по вопросам, затрагивающим их интересы.

Омбудсмен считает, что Министерство труда, социальной защиты и семьи, в качестве центрального органа власти, разрабатывающего политики в данной области, должно ввести свои собственные единые для всех своих подразделений образцы документов и положения регламентирующие процедуры. Это будет способствовать избежанию массы формальных проблем при оформлении документов, таким образом, будет обеспечена разработка документов, соответствующих нормативной базе.

Исполнение судебных решений о взыскании алиментов

Проблема уплаты алиментов и обеспечения ребенку достойного уровня жизни поднималась в обращениях граждан и в 2014 году. Национальное законодательство¹⁴⁸ также международные обязательства¹⁴⁹, принятые Республикой Молдова, предусматривают гарантирование данного права ребенку.

ООН по правам ребенка, ст. 54 Семейного кодекса и ст.8 Закона о правах ребенка №338-XIII от 5.12.1994 г.

¹⁴⁸ Конституция Республики Молдова, ст. 48, 49 и 50; Семейный кодекс Республики Молдова, ст. 74; Закона о правах ребенка №338-XIII от 5.12.1994 г., ст. 18.

¹⁴⁹ Всеобщая декларация прав человека, соответствующие международные соглашения в данной области провозглашают право детей на помощь и специальную помощь. Социальная защита должна стать краеугольным камнем государственной политики, основным механизмом, с помощью которого общество вмешивается, чтобы предотвратить, ограничить или устранить негативные последствия событий, которые считаются «социальными рисками»; Конвенция ООН о правах ребенка в ст. 27 п. (4) предусматривает, что Государства-участники принимают все необходимые меры для обеспечения восстановления содержания ребенка родителями или другими лицами, несущими финансовую ответственность за ребенка, как внутри государства-участника, так и из-за рубежа.

Наибольшая трудность связана с исполнением судебных решений в принудительном порядке, из-за финансовой несостоятельности должников или из-за того, что должники работают неофициально, что препятствует идентификации официального дохода должника.

При этом, несмотря на то, что предусмотрен механизм взыскания алиментов, в случае если должник находится за границей¹⁵⁰, его практическое применение затруднено, либо из-за отсутствия информации о должнике, либо из-за того, что должник работает неофициально/нелегальной работы, либо из-за отсутствия интереса со стороны судебных исполнителей начать соответствующую процедуру. Более того, даже если Молдова присоединилась к Конвенции о взыскании алиментов за границей, необходимо подписать и двусторонние соглашения между нашей страной и странами, где находятся должники.

Выплаты пособий усыновленным детям и детям, над которыми установлена опека/попечительство

И в течение 2014 года в Центр по Правам Человека поступило несколько жалоб на несоблюдение обязанностей местного органа опеки и попечительства по назначению и выплате пособий усыновленным детям и детям, над которыми установлена опека/попечительство.

По одной из рассмотренных жалоб было установлено, что в 2010 году было утверждено усыновление несовершеннолетнего ребенка. В июне 2010 года усыновитель подал заявление о назначении и выплате пособия усыновленному ребенку, в соответствии с Положением об условиях назначения и выплаты пособий усыновленным детям и детям, над которыми установлена опека/попечительство, утвержденного Постановлением Пра-

¹⁵⁰ Закон о присоединении Республики Молдова к Конвенции о взыскании за границей алиментов № 88-XVI от 20.04.2006 г., заключенной в Нью-Йорке 20 июня 1956 года.

вительства №. 581 от 25 мая 2006 года. На свое заявление усыновитель не получил никакого ответа. Позднее, в 2014 году, он повторно обратился в орган опеки и попечительства с той же просьбой, которая была отклонена местным Советом (несмотря на то, что усыновитель соответствовал всем требованиям законодательства, обуславливающим назначение и выплату пособия усыновленному ребенку), мотивировав свой отказ отсутствием финансовых средств по данной статье расходов, утверждая, что родители-усыновители в состоянии выполнять свои обязательства, связанные с образованием и содержанием детей.

В аналогичном случае, который касается усыновления ребенка в 2011 году, усыновитель жаловался по тому же факту, отметив, что на момент обращения в Центр по Правам Человека, в 2014 году, данное пособие ему выплачено не было.

Таким образом, мы констатируем, что органы власти, как и в предыдущие годы, указывают на ту же причину – недостаток финансовых ресурсов, несмотря на то, что в соответствии с их функциональными обязанностями, местный совет «утверждает местный бюджет, порядок использования резервного фонда, а также специальных фондов; утверждает займы и отчет об исполнении бюджета; вносит изменения в местный бюджет; содействует реализации мер по социальной защите и социальному обеспечению, обеспечивает защиту прав ребенка...»¹⁵¹

В одном из дел, рассмотренных по ЦПЧМ, решение местных властей было принято примерно через шесть месяцев, и информирование получателей имело место через примерно четыре года, по настоянию усыновителей. В этом контексте отметим, что в соответствии с положениями закона, орган местного самоуправления, в течение двух недель с момента подачи заявления заявителем должен принять решение об определении и выплате компенсации или отказе в выплате компенсации и в течение 3 дней

¹⁵¹ Согласно ст.14 ч. (1), п) у) Закона о местном публичном управлении №436-XVI от 28.12.2006 г.

с даты вынесения решения сообщает заявителю о результатах рассмотрения заявления¹⁵².

При рассмотрении петиции установлено, что семьи в обоих случаях не были зарегистрированы в органе опеки и попечительства, и усыновители не были проинформированы о праве на получение компенсации по усыновлению ребенка.

Основываясь на приведенной выше информации, омбудсмен направил местным органам власти рекомендации о восстановлении в правах усыновленных детей. Впоследствии, было принято решение о выплате ежемесячного пособия на усыновленных детей, установленного в размере 600 лей, с момента принятия решения. Относительно периода с 2010 года до настоящего времени, орган опеки не высказался.

В контексте вышесказанного, омбудсмен подал исковое заявление в суд о взыскании морального и материального ущерба.

Соблюдение прав ребенка на левом берегу Днестра

Вследствие обращений граждан данного региона к омбудсмену, мы установили, что проблема соблюдения прав ребенка на левом берегу Днестра сохраняется, особенно в том, что касается оформления документов для детей¹⁵³, проживающих в восточной части страны. Документы, выданные органами непризнанной администрации левобережья Днестра не признаются молдавскими конституционными властями. Также конституционные власти, в чей юрисдикции находятся данные районы, лишены

¹⁵² Согласно п. 11 и 12 Постановления Правительства Р. Молдова об утверждении Положения об условиях назначения и выплаты пособий усыновленным детям и детям, над которыми установлена опека/попечительство №581 от 25.05.2006 г.

¹⁵³ Это касается, по большей части, процедуры установления опекунов или попечительства, усыновления, установления места проживания ребенка, лишения родительских прав, оценки ситуации, в которой находится ребенок.

доступа в соответствующие населенные пункты, это при том, что существуют процедуры, документации, для осуществления которых является обязательным посещение места жительства.

Эту проблему омбудсмен поднимал еще в 2012 году, когда по его инициативе, Бюро по реинтеграции провело рабочую встречу с участием представителей национального учреждения омбудсмена, Министерства юстиции, Министерства труда, социальной защиты и семьи.

После консультаций с представителями левого берега Днестра, была достигнута договоренность о мерах по укреплению сотрудничества по регистрации, оформлению документов и записи данных по детям, находящимся в ситуации риска, и детям, оставшихся без попечения родителей, о координации процедур по установлению личности, начальной оценки, общей оценки, о помощи и мониторингу детей, находящимся в ситуации риска, и детей, разлученных с родителями, используя установленную процедуру по делу, в качестве единого документа и условия предоставления статуса ребенку, оставшемуся без попечения родителей органами опеки и попечительства в Приднестровье.

В данном контексте Министерство труда, социальной защиты и семьи предоставила представителям левобережья Днестра соответствующую нормативную базу и методологию, которые обеспечили бы униформизацию процедур в данной области в восточных районах страны и приведение указных процедур в соответствие с законодательством Республики Молдова.

В 2014 г. МТСЗС предложило проект дополнения к статье 18 Закона № 140 от 14 июня 2013 г. об особой защите детей, находящихся в ситуации риска, и детей, разлученных с родителями, который предусматривает, чтобы удостоверяющие личность документы детей, находящихся в ситуации риска, и детей, разлученных с родителями, выданные так называемыми приднестровскими

властями были признаны годными, если они составлены без противоречий национальному законодательству Республики Молдова.

Парламент Республики Молдова до настоящего времени не рассмотрел данный проект, несмотря на то, что, по мнению омбудсмена, это необходимо для решения существующей ситуации и обеспечения соблюдения прав детей, проживающих на левом берегу Днестра.

Право на здравоохранение

Проблема ограничения доступа к образованию невакцинированных детей вновь вошла в поле зрения омбудсмена в 2014 году.

Одно из исследований омбудсмена касается ситуации 13-ти детей из Лицея с. Конгаз, которым было отказано в доступе в учебное заведение, по причине отсутствия у детей вакцинации согласно Календарю обязательного вакцинирования.

25 сентября 2014 г. Главный государственный санитарный врач муниципия Комрат направил предписание руководителям учебных заведений, в котором рекомендовал руководителям учебных заведений не допускать в учебные заведения невакцинированных детей.

В санитарно-медицинском предписании автор ссылается на Решение Конституционного Суда от 22 января 2013 г., которым, по мнению главного государственного санитарного врача, признано конституционным положение ч.(6) ст.52 Закона №10-XVI от 3 февраля 2009 г. о государственном надзоре за общественным здоровьем, которая предусматривает, что «допуск детей в коллективы, образовательные учреждения и учреждения для отдыха обусловлен наличием у них прививок, предусмотренных систематической профилактической вакцинацией».

Омбудсмен обращает внимание на то, что 22 января 2013 г. Конституционный Суд решил «прекратить производство по обращению о проверке консти-

туционности части (6) статьи 52 Закона №10-XVI от 3 февраля 2009 г. о государственном надзоре за общественным здоровьем», поскольку зарегистрировано равенство голосов при принятии решения, в соответствие с букв. ф) ст. 60 Кодекса конституционной юрисдикции¹⁵⁴. Судьи Конституционного Суда не признали положение, на которое ссылался в своем обращении парламентский адвокат, **конституционным** либо **неконституционным**.

Из рассмотренных материалов установлено, что 03 декабря 2014 г., вице-министр просвещения направил письмо начальнику Управления образования в АТО Гагаузии в котором настаивает на том, что предусмотренное законодательством условие профилактических вакцинаций, является обязательным для записи в учебные заведения дошкольного и школьного образования.

Также в данном письме указано, что право на образование вторично в отношении права на здравоохранение.

Обращаем внимание, что, по нашему мнению, как право на образование, так и право на здравоохранение являются конституционными правами и необходимо обеспечить их соблюдение в одинаковой мере, а в соответствии со ст.54 Конституции, в Республике Молдова не могут быть приняты законы, запрещающие или умаляющие права и основные свободы человека и гражданина, как это следует из положений Закона №10-XVI от 3 февраля 2009 г. о государствен-

ном надзоре за общественным здоровьем.

Принимая во внимание то, что в настоящее время Парламент Республики Молдова не рассмотрел предложение об изменении законодательства, выдвинутое Центром по Правам Человека в Молдове¹⁵⁵, омбудсмен, задача которого состоит в обеспечении соблюдения прав и свобод человека, считает, что в ситуации, которая породила конфликт как в области образования, так и в области здравоохранения, необходимо найти компромисс, поскольку ограничение доступа здоровых детей к учебе является дискриминацией.

Омбудсмен считает, что в правовом государстве недопустимо, чтобы государственный орган поддерживал позицию, когда одно конституционное право превалирует в отношении другого конституционного права. Основные права и свободы человека должны были всецело соблюдены. Дети должны быть здоровы, но и образованы.

Омбудсмен рекомендовал главному государственному санитарному врачу: пересмотреть санитарное предписание, индивидуальный подход к каждому случаю отказа родителей от вакцинации ребенка, для обеспечения равного доступа к образованию, а также здравоохранению, не запрещать здоровым невакцинированным детям посещать занятия в учебных заведениях.

Также рекомендовано Министерству здравоохранения: найти решения для обеспечения реализации права на здравоохранение, устранить препятствия в доступе к учебе в школьных и дошкольных учреждениях невакцинированным детям, принять во внимание состояние их здоровья, религиозные, философские, моральные убеждения родителей, до момента когда Парламент выразит свою позицию по вопросу о предложении об изменении законодательства, внесенном парламентским адвокатом, привлечение

¹⁵⁴ Статья 60: Конституционный суд принимает решение о прекращении производства по делу в случаях:

- a) отзыва обращения;
- b) если обращение не входит в компетенцию представившего его органа и лица;
- c) если рассмотрение обращения не входит в компетенцию Конституционного суда;
- d) устранения неконституционности оспариваемого нормативного акта;
- e) наличия решения Конституционного суда по данному вопросу;
- f) констатации равенства голосов судей при принятии постановления, определения или заключения в случаях, предусмотренных частью (5) статьи 66.

¹⁵⁵ http://ombudsman.md/sites/default/files/activitate/vaccinare_propunere.pdf

внимания семейных врачей и медицинских работников, о необходимости индивидуального подхода к каждому ребенку, которому предстоит вакцинирование, а также обеспечить соблюдение ст.2, ст.12 Закона о правах и ответственности пациента № 263 от 27.10.2005 г.

Право на имя

Проблема детей без документов, удостоверяющих личность и 2014 году была в центре внимания омбудсмена. В Докладе о соблюдении прав человека в 2013 году отмечали, что в нынешних условиях обеспечения безопасности государственной границы в приднестровском регионе, несовершеннолетние без документов оказываются в ситуации риска и легко могут стать жертвами торговли людьми. Одно из дел, решенных омбудсменом в 2014 году, подтверждает высказанные ранее опасения. Несовершеннолетняя из Молдовы доехала до Красноярска в 2010 году, без сопровождения семьи и без документов, удостоверяющих личность. Дело было передано молдавскому омбудсмену Ириной Мирошниковой, уполномоченным при Президенте Российской Федерации по правам ребенка по Красноярской области, которая обратилась к омбудсмену с просьбой о содействии для документации и репатриации ребенка. В свою очередь, омбудсмен обратился в Министер-

ство труда, социальной защиты и семьи, поскольку министерство является главным государственным органом опеки.

Другое дело, которым занимался детский омбудсмен – дело о репатриации детей из Российской Федерации с их предполагаемой мамой, выявило ту же самую проблему. Таким образом, из-за того, что дети не имеют документов удостоверяющих личность, нет ясности в том, кто заботится о данных детях, являются или нет люди, которые растят и заботятся о детях, их биологическими родителями.

Также нет ясности, как рождаются эти дети без учёта будущей матери со стороны компетентных органов, без регистрации рождения ребёнка в Регистре актов гражданского состояния, будь то Республики Молдова, будь то Российской Федерации.

Таким образом, настаиваем на необходимости сделать более эффективным на местном уровне действие механизмов, ответственных за учёт и документирование населения. Халатность, проявленная на этапе учета будущей матери и впоследствии на этапе оформления документов гражданского состояния, отрицательно влияет на судьбу детей, которые со временем становятся «гражданами-невидимками», лишенными всех прав и уязвимыми со всех точек зрения.

ГЛАВА V ПРОДВИЖЕНИЕ И ПООЩРЕНИЕ ПРАВ ЧЕЛОВЕКА В ОБЩЕСТВЕ

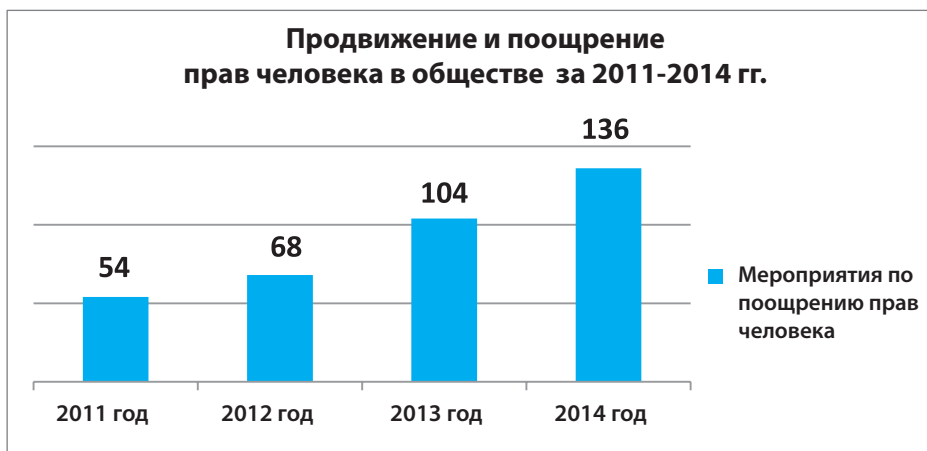
2014-й год был эффективным годом для Центра по Правам Человека в Молдове, в том, что касается продвижения и поощрения прав человека в обществе. Это следует, по крайней мере из количества организованных мероприятий, по сравнению с предыдущими годами. Укреплены отношения с партнерами из гражданского общества.

Однако подотчетный период нельзя оценить как благоприятный для сотрудничества со средствами массовой информации, число публикаций в СМИ о деятельности омбудсменов и ЦПЧМ уменьшилось по сравнению с предыдущими двумя годами. Рост активности в том, что касается продвижения правозащитной деятельности, был обусловлен не в последнюю очередь финансовым фактором. Из Стратегии по реформе сектора юстиции, Офису Омбудсмана были выделены для деятельности по поощрению прав человека, а также для проведения реформы учреждения, около 300

тысяч леев, которые, по большей части, были использованы.

В 2014-м году Центр организовал **две кампании по повышению и привлечению внимания общественности: Кампанию по борьбе с пытками и жестоким обращением и Кампанию «Семья без насилия–общество без насилия; Кампанию по информированию молодежи об избирательных правах в ходе избирательного процесса. Также проведена недельная акция защиты и поощрения прав детей, Декада Прав Человека, посвященная защите прав лиц с ограниченными возможностями. В общей сложности организовано и проведено 136 мероприятий по продвижению, обучению и поощрению прав человека. Разработан и снят видеоролик на тему защиты прав лиц с ограниченными умственными способностями, созданы 70 панно с информацией об Офисе Омбудсмана и 50 панно на тему борьбы против пыток и жестокого обращения.**

**Продвижение и поощрение
прав человека в обществе за 2011-2014 гг.**

НЕДЕЛЯ ПРОДВИЖЕНИЯ ПРАВ РЕБЕНКА

„Разные, но равные” стало слоганом недели продвижения прав ребенка, которая прошла в период с 25 мая по 02 июня. 12 мероприятий в течение данной тематической недели прошли в Кишинэу, в Варнице и в Комрате¹⁵⁶: это были встречи с детьми, мастер-классы, рабочие встречи и лекции. Начальник Службы по защите прав ребенка Татьяна Крестенко, главный консультант Георге Босый и Начальник Пенитенциарного учреждения №10 Гоян, Любовь Жигня, приняли участие в пресс-конференции по теме: «Соблюдение прав несовершеннолетних, содержащихся под арестом или в отбывающих наказание в пенитенциарных учреждениях».¹⁵⁷

Также 01 июня директор ЦПЧМ Анатолие Мунтяну, совместно с директором неправительственной организации RCTV «Memoria» Людмилой Попович, приняли участие в мероприятии, организованном в Пенитенциарном учреждении №10 Гоян, в котором содержатся несовершеннолетние, отбывающие уголовное наказание. Праздник был организован по случаю Дня защиты прав ребенка¹⁵⁸. В тот же день активисты неправительственной организации «Academia Nicolae Dumitrescu», партнера ЦПЧМ, организовали мастер-классы для несовершеннолетних из указанного пенитенциара.

МЕРОПРИЯТИЯ ПО ПРЕДУПРЕЖДЕНИЮ ПЫТОК

В период с 26 июня – 25 июля была организована Кампания по предупреждению пыток, которая открылась пресс-конференцией 26-го июня, в Международный день поддержки жертв пыток и закончилась 25 июля,

в день, когда 7 лет назад, Республикой Молдова ратифицировала Факультативный Протокол к Конвенции ООН против пыток и других жестоких, бесчеловечных и унижающих достоинство видов обращения и наказания (ФПКПП).

В ходе мероприятий Кампании по предупреждению пыток, проведенной Центром по Правам Человека в Молдове, совместно с НППА «*Teleradio-Moldova*», Национальное учреждение омбудсмена, в период с 14 июля по 25 июля 2014-го года, провело на *Radio Moldova Tineret* Радиоконкурс „*Stop tortura!*”

Задачей Конкурса стало повышение юридической культуры в рядах молодежи, информирование молодежи об основных правовых гарантиях в том, что касается защиты от пыток, о существующих международных и национальных механизмах предупреждения пыток, продвижение идеи нетерпимости в отношении пыток и других жестоких, бесчеловечных и унижающих достоинство видов обращения и наказания.

В ходе кампании против пыток и жестокого обращения было организовано несколько встреч с работниками пенитенциарных учреждений и инспекторов полиции из Кишинэу и других населенных пунктов: Пенитенциарное учреждение №11 Бэлць, Пенитенциарное учреждение №5 Кахул, Пенитенциарное учреждение №1 Тараклия, Военная часть карабинеров №1045 из Комрата, Инспектората Полиции района Комрат.

По инициативе Центра, региональные Телеканалы «1НародныйТВ» и Общественное Телевидение Гагаузии "ГРТ" транслировали ролики НМПП по тематике борьбы с пытками и жестоким обращением.

Сотрудники Центра прочитали ряд лекций сотрудникам Департамента Пенитенциарных Учреждений и Учебного центра Гоян при ДПУ, а также в муниципии Кишинэу «Гарантии про-

¹⁵⁶ <http://www.ombudsman.md/ro/stiri/saptamina-promovarea-drepturilor-copilului-organizati-oficiul-national-al-ombudsmanului>

¹⁵⁷ <http://www.ombudsman.md/ro/stiri/conferinta-presa-respectarea-drepturilor-minorilor-aflati-detentie>

¹⁵⁸ <http://www.ombudsman.md/ro/stiri/ombudsmanul-anatolie-munteanu-vizitat-minorii-penitenciarul-goian-ziua-copiiilor>

тив пыток (отношения между сотрудниками и заключенными)», «Международные и национальные стандарты по борьбе с пытками, жестоким, бесчеловечным или унижающим достоинство обращением».

В 2014 году на официальном сайте омбудсмена www.ombudsman.md заработало новое приложение «Национальный Механизм по Предупреждению Пыток». Приложение создано в виде интерактивной карты с информацией, собранной на сегодняшний день по деятельности НМПП, это данные о всех посещенных местах в которых содержатся лица, лишённые свободы, статистические данные.

Информация представлена по принципу административно-территориального разделения и содержит данные о каждом учреждении: доклады, подготовленные на основе посещений НМПП, разработанные вследствие посещений акты реагирования и ответы из соответствующих органов.

КАМПАНИЯ ПО ПРЕДОТВРАЩЕНИЮ НАСИЛИЯ В СЕМЬЕ «СЕМЬЯ БЕЗ НАСИЛИЯ – ОБЩЕСТВО БЕЗ НАСИЛИЯ»

Кампания по предотвращению насилия в семье «Семья без насилия – общество без насилия» началась 15 октября и завершилась 25 ноября в Международный День борьбы с насилием против женщин. Кампания организована в партнерстве с Ассоциацией «Promo-LEX» и организацией «Centrul de asistentă a victimelor și potențialelor victime ale traficului de ființe umane» (CAP), совместно с Компанией „Teleradio-Moldova” в качестве медийного партнера.

В ходе кампании организованы и проведены 26 мероприятий. Были организованы и проведены встречи с жителями нескольких населенных пунктов: село Кожушна, района Стрэшень, село Капаклия, района Кантемир, село Авдарма, АТО «Гагауз Ери», село Будешть в пригороде столицы.

На этих встречах команда сотрудников Центра по Правам Человека, совместно с представителями организаций «Promo-LEX» и «Centrul de asistentă a victimelor și potențialelor victime ale traficului de ființe umane» (CAP) говорили с людьми о юридических механизмах защиты жертв насилия, а также о существующих юридических процедурах по предотвращению и борьбе с насилием в семье.

Психолог из организации «Centrul de asistentă a victimelor și potențialelor victime ale traficului de ființe umane» (CAP) рассказал о видах насилия в семье, о роли жертвы и агрессора, о влиянии домашнего насилия на пострадавших, на детей и других членов семьи. Примары этих сёл обсудили ситуацию в связи домашним насилием в указанных населенных пунктах. В ходе кампании обсуждались действия и задачи, стоящие перед участковыми офицерами полиции, социальными работниками, правоохранительными органами, обсуждалась процедура вынесения постановления о защите жертв домашнего насилия.

Сотрудники Центра прочитали лекции по указанной теме для студентов из восьми учебных заведений, а также для участковых офицеров полиции из семи районных инспекторов полиции Кахул, Комрат, Тараклия Чимишлия, Вулкэнешть, Басарабьяска и Флорешть.

24 ноября сотрудники Представительства Комрат ЦПЧМ провели круглый стол на тему: «Борьба с насилием в семье и защита прав женщин» с участием представителей Генерального инспектора полиции, работников социальных служб, представителей гражданского общества.

Кампания завершилась в Международный День борьбы с насилием против женщин, 25 ноября, круглым столом «Молдова: механизмы по борьбе с насилием в семье, проблемы и решения»¹⁵⁹. Встреча собрала

¹⁵⁹ <http://www.ombudsman.md/ro/stiri/masa-rotunda-mecanisme-combatere-violentei-domestice-republica-moldova-probleme-si-solutii>

35 участников – представителей Парламента, Генеральной Прокуратуры и Генеральной инспекции полиции, районных Управлений социального обеспечения, 11 реабилитационных центров для жертв насилия в семье, неправительственных организаций, работающих в области защиты и продвижения прав женщин. Также на мероприятии были Начальник Офиса ООН Women Молдова Ульсун Жамсран, представители миссии ОБСЕ, Миссии Совета Европы в Молдове.

Офис Народного Адвоката, Ассоциация Promo-LEX, организация «Centrul de Asistență și Protecție a Victimelor și Potențialelor Victime ale Traficului de Ființe Umane» (CAP) высказались о необходимости подписания и ратификации Республикой Молдова Конвенции Совета Европы по предотвращению и борьбе с насилием в отношении женщин и насилием в семье, которая вступила в силу с 1 августа 2014 г.

КАМПАНИЯ «PRIMUL MEU VOT»

(38 мероприятий)

Начиная с 7 октября, Омбудсмен Тудор Лазэр, главный консультант омбудсмента Каролина Казачук присоединились к Кампании «Primul meu vot», проводимой Ассоциацией независимой прессы. Центр по Правам Человека продолжил мероприятия по данной кампании, даже когда АНП закончила свою.

Основной задачей данной кампании стало стимулирование гражданской активности молодежи путём обучающих семинаров по вопросам избирательного права, для увеличения участия молодёжи в избирательном процессе. Таким образом, в период с 7 октября по 31 ноября омбудсмен, в сопровождении главного консультанта К. Казачук, а также других работников Центра, провели в разных районах страны ряд встреч и семинаров, где они разъясняли молодым избирателям, которым предстояло впервые в своей жизни отдать свой голос на

имевших место осенью выборах а Парламент страны, их права и обязанности, процедуру выборов и ход избирательной кампании. На этих мероприятиях каждый участник получил изданную ЦПЧМ брошюру «Я хочу голосовать».

Команда Омбудсмента провела такие семинары в лицее «Elada» села Мэкэрешть, района Унгень; в Лицее села Хыртопул Мик, района Криулень; в сельской школе Сипотень района Кэлэрашь, в Лицее «Михай Эминеску» из Унгень; в лицее «Иоан Водэ» в Кахул; в Лицее «Михай Эминеску» Дондушень; в Лицее «Дж. Кошбук» из Бэлць; в Лицее «Ион Крянгэ» из Флорешть; в Лицее «Михай Еминеску» из Фэлешть.

23 встречи и семинара были проведены в АТО Гагаузии главой Представительства Комрат ЦПЧМ Светланой Мирановой.

Брошюра «Я хочу голосовать» распространялась в психиатрической клинике мун. Кишинэу, в Пенитенциарных учреждениях № 13 в Кишинэу и № 11 Бэлць. Также данная брошюра использовалась Центральной Избирательной Комиссией в просветительских мероприятиях на тему выборов.

ДЕКАДА ПРАВ ЧЕЛОВЕКА – 2014

Впервые Национальный Офис Омбудсмента провел тематическую ДЕКАДУ ПРАВ ЧЕЛОВЕКА, она была посвящена защите и поощрению прав лиц с ограниченными возможностями. Задачей Декады Прав Человека-2014 стало привлечение общественного мнения и соответствующих органов к проблемам, с которыми сталкивается данная категория граждан. В ходе тематической недели были проведены мероприятия и встречи, на которых обсуждались различные проблемы людей с ограниченными возможностями.

2, 3, 4 и 5 декабря 2014 года Центр провел четыре встречи по следующим темам: Доступ людей с ограниченными физическими возможностями, инвалидов зрения и слуха к обществен-

ному транспорту¹⁶⁰; Оценка влияния социальных услуг на уровень жизни лиц с ограниченными возможностями и их интеграцию в общество¹⁶¹; Обеспечение протезами, специальной обувью лиц с ограниченными физическими возможностями¹⁶²; Выполнение Положения об услугах предоставляемых лицам, использующим переводчика мимико-жестового языка¹⁶³.

На встречах участвовали представители Ассоциации «Motivație», Союза Организаций Инвалидов Молдовы, Ассоциации «Humanitas», Общества Слепых Молдовы, Ассоциации по Реабилитации Инвалидов, Ассоциации «Keystone Moldova», НПО «Speranța și Sănătate», «Suflet și sănătate», Ассоциации Глухих Молдовы, а также организации Centrul de Asistență Juridică pentru Persoanele cu Dizabilități. Также в работе форума приняли участие представители Министерства труда, социальной защиты и семьи, Министерства просвещения, Министерства транспорта и дорожной инфраструктуры, районных управлений социального обеспечения Анеий Ной, Криулень, Стрэшень, Чимишлия, Государственного Предприятия CREPOR.

Вследствие проведенного диалога была принята Резолюция, которая была доведена до сведения общественности на пресс-конференции и направлена в соответствующие органы.

Документ содержит рекомендации по принятию срочных мер органами центральной и местной администрации муниципия Кишинэу по улучшению положения лиц с ограниченными возможностями.

¹⁶⁰ <http://www.ombudsman.md/ro/stiri/asigurarea-accesului-transportul-public-al-persoanelor-dizabilitati-locomotorii-dizabilitati>

¹⁶¹ <http://www.ombudsman.md/ro/stiri/reprezentantii-ong-urilor-dialog-angajatii-cpdom-tema-protectiei-sociale-persoanelor>

¹⁶² <http://www.ombudsman.md/ro/stiri/asigurarea-persoanelor-dizabilitati-locomotorii-mijloace-ajutatoare-tehnice-si-incaltaminte>

¹⁶³ <http://www.ombudsman.md/ro/stiri/implementarea-regulamentului-privind-prestarea-serviciilor-comunicare-prin-utilizarea>

Декада включила в себя рабочие встречи, обучающие семинары и мероприятия в учебных заведениях страны, встречи с представителями НПО на местах.

В целях продвижения реформы системы учреждений для лиц с интеллектуальными и психическими расстройствами, в соответствии с требованиями Конвенции ООН о правах инвалидов, ЦПЧМ разработал социальный ролик на тему прав лиц с интеллектуальными и психическими расстройствами. Указанный ролик, а также изданная Офисом Омбудсмана «*Articolul 12 din Convenția Organizației Națiunilor Unite privind drepturile persoanelor cu dizabilități*» будут в дальнейшем использованы в контексте запланированных на 2015-й год мероприятий по продвижению прав лиц с ограниченными возможностями.

ПООЩРЕНИЕ ТОЛЕРАНТНОСТИ В ОБЩЕСТВЕ

Мероприятия по поощрению толерантности были проведены в учебных заведениях, ученики из которых участвовали в Радиоконкурсе «*Toleranța este democrație*», организованном в декабре 2013 года Центром по Правам Человека в сотрудничестве с Радио Молдова. Обучающие мероприятия по продвижению и защите прав человека «Положение лиц с ограниченными возможностями: от дискриминации до толерантности» были проведены в Пенитенциарном Учреждении №10 Гоян; в Лицее «А. Russo» из села Кожушна; в сельской школе села Плешень, района Кантемир; в Лицее села Гиндешть, района Флорешть и в Лицее «А. Mateevici» из Шолдэнешть. Необходимо отметить, что лучшие эссе и рисунки участников конкурса были использованы в качестве иллюстраций к брошюре на тему толерантности, изданной в 2014 году.

Положения национального законодательства о преступлениях на почве ненависти стали предметом обсуждения на круглых столах, прове-

денных Центром по Правам Человека в Кишиневе и Бельцах, Офисом Верховного комиссара по правам человека Организации Объединенных Наций (ОНЧР), Ассоциации американских юристов/Инициатива по верховенству закона (ABA ROLI). В мероприятии приняли участие представители органов, расследующих преступления на почве ненависти – прокуроры, судьи, представители Высшего совета магистратуры, Высшей судебной палаты, Апелляционной палаты Кишинэу, Министерства юстиции и Совета по предупреждению и ликвидации дискриминации и обеспечению равенства, Национального института юстиции, гражданского общества, представителей Миссии ОБСЕ, МОМ, PNUD Молдова, научного сообщества в стране.

«Преступления ненависти и интеграции иностранцев: проблемы и решения» – тема семинара¹⁶⁴, проведенного 24 июня ЦПЧМ совместно с Международной организацией по миграции и Национальным институтом юстиции. В ходе семинара обсуждалось исследование на данную тему, при составлении которого участвовали и сотрудники ЦПЧМ.

ИЗДАТЕЛЬСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ

В 2014-м году Национальное учреждение омбудсмана издало **8 книг**: еже-

годный Доклад ЦПЧМ о соблюдении прав человека в Молдове в 2013 году; Доклад по выполнению задач ФППКП (ОРСАТ), брошюра «Drepturile copilului» на русском и румынском языках. Также изданы брошюры «Ghidul tînărului tolerant», «Dreptul la vot», «Ce trebuie să știe proprietarii de terenuri agricole», последняя на румынском и русском языке, брошюра «Articolul 12 din Convenția Organizației Națiunilor Unite privind drepturile persoanelor cu dizabilități», «Ghid pentru victimele violenței domestice».

СОТРУДНИЧЕСТВО СО СМИ

В 2014-м году проведено **6 пресс-конференций** по следующим вопросам: «Случаи насилия и жестокости в учебных заведениях»; «Обеспечение детей документами, удостоверяющими личность (презентация нового исследования «Анализ положения дел в стране по документированию детей и обеспечению их свидетельством о рождении»); «Права несовершеннолетних лишенных свободы». Также были организованы пресс-конференции по случаю Международного дня в поддержку жертв пыток, по случаю начала Кампании по борьбе с насилием в семье, по завершении Декады Прав Человека.

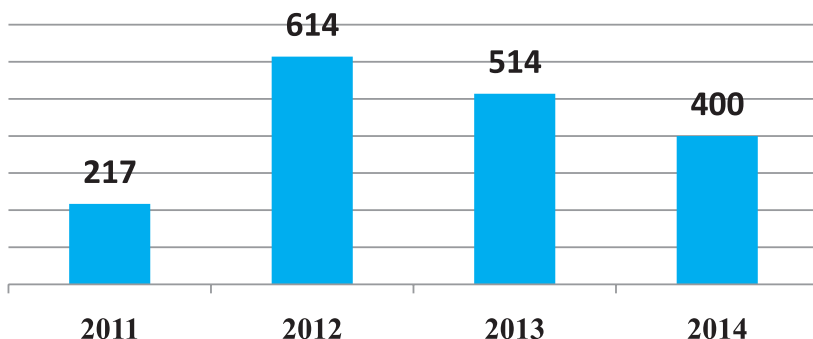
В 2014 г. зарегистрировано всего **400 публикаций в СМИ, что меньше, чем в предыдущем году.**

¹⁶⁴ <http://www.ombudsman.md/ro/stiri/atelierul-lucru-crimele-bazate-pe-ura-si-integrarea-strainilor-provocari-ti-solutii>

Количество публикаций в региональных СМИ также понизилось: 88 публика-

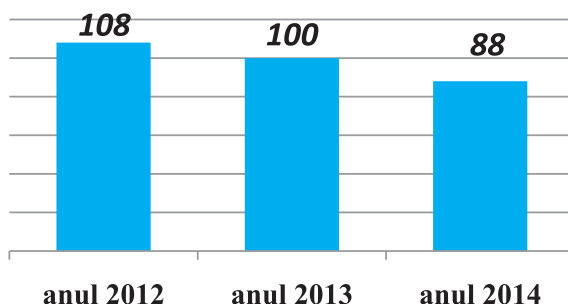
Публикации о ЦПЧМ и парламентских адвокатах в СМИ

ций в прессе, в сравнении со 100 публикациями в 2013 г. и 108 в 2012 г. Также как и в прошлые годы, большинство публикаций в региональных СМИ (80) относятся к Представительству ЦПЧМ в Комрате. Это

достижение – личная заслуга Начальника Представительства Комрата Светланы Мироновой, которая стала в 2014 лауреатом Премии ООН за активное продвижение прав человека в обществе.

Сотрудничество Представительств ЦПЧМ со СМИ

Из 50-ти заключений, направленных омбудсменами в различные инстанции, на основании собственных производств, 19 были реакциями на появившиеся в прессе публикации о нарушении прав человека. Большой резонанс получил случай дискриминации молодого человека А.Г., инвалида-колясочника из Хынчешть. Молодому человеку воспрепятствовали вход в ночной клуб, куда молодой человек, вместе со своими друзьями хотел войти, чтобы провести время и

отдохнуть¹⁶⁵. Данный случай был решен с использованием процедуры медиации (примирения) парламентским адвокатом Т.Лазэр.

Среди имевших резонанс в прессе решенных ЦПЧМ случаев, стоит отметить дело 33-летней женщины, которая вследствие действий медиков, была парализована, предположительно вследствие медицинской ошибки.

¹⁶⁵ <http://www.ombudsman.md/ro/stiri/caz-discriminare-unui-tinar-orasul-hincesti-examinat-ombudsmanul-tudor-lazar>

Также широкий отклик в прессе имел случай несовершеннолетнего сироты, который был направлен в психиатрическое учреждение и там «забыт» органом попечительства, а именно примаром одного населенного пункта. Рекордное для пресс-релизов Офиса Омбудсмана количество просмотров имели пресс-релизы ЦПЧМ о консультациях с представителями гражданского общества, прошедших в рамках Декады Прав Человека – 2014 г. по вопросам о защите и продвижении прав людей с ограниченными возможностями, которые были опубликованы на сайте www.comunicate.md. Так, данные пресс-релизы набрали более 600¹⁶⁶, 800¹⁶⁷ и даже 2000¹⁶⁸ просмотров. Это гораздо больше в сравнении с другими пресс-релизами, опубликованными ЦПЧМ на том же сайте, которые, в среднем, как правило, набирают 200 просмотров.

РАБОТА С ВЕБ-СТРАНИЦЕЙ УЧРЕЖДЕНИЯ

В 2014-м году на официальной странице омбудсмана опубликовано 540 материалов, в сравнении со 725 публикациями в прошлом году.

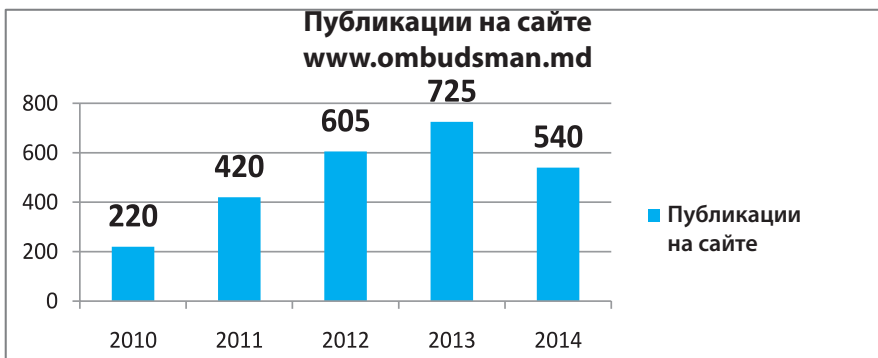
Статистика посещений сайта в 2014-м году: **110 868 просмотров**, из которых **12 560** – уникальных посетителей. На-

иболее часто сайт посещают пользователи из Республики Молдова – 82%, из Румынии – 4,5 %, из США – 2%, Франции – 1,5; 1,35 % – из России.

Начиная с 2014 г., веб-страница обеспечивает доступ к двум специальным приложениям – интерактивной карте НМПП и детской странице. В связи со вступлением в силу Закона о Народном Адвокате и, соответственно, приостановлением деятельности НМПП, указанная карта не могла быть своевременно обновлена информацией, как это предусматривалось при создании приложения. Обновление детской страницы, как это предусматривалось изначально, не оказалось возможным по тем же причинам.

УКРЕПЛЕНИЕ И РАСШИРЕНИЕ ПАРТНЕРСТВА С ГРАЖДАНСКИМ ОБЩЕСТВОМ

В течение отчетного периода был достигнут прогресс в сотрудничестве с гражданским обществом и государственными учреждениями-партнерами центра. Две кампании, «Семья без насилия-общество без насилия» и «Primul meu vot», были организованы совместно с НПО. Ассоциация «Promo-LEX» была партнером омбудсмана в национальной кампании по борьбе с насилием в семье

¹⁶⁶ http://comunicate.md/index.php?task=articles&action=view&article_id=8482

¹⁶⁷ http://comunicate.md/index.php?task=articles&action=view&article_id=8468

¹⁶⁸ http://comunicate.md/index.php?task=articles&action=view&article_id=8472

и Ассоциация независимой прессы в кампании «Primul meu vot». Опыт этого сотрудничества вселяет уверенность в том, что в будущем будут реализованы новые проекты. Тем не менее, Компания

IPNA «Teleradio-Moldova» традиционно поддержала Центр по Правам Человека в проведении кампании против насилия в семье, в данном контексте Центр установил отношения сотрудничества с организацией «Centrul de Asistență a Victimelor și Potențialelor Victime ale Traficului de Ființe Umane» (CAP), которая также занимается борьбой с насилием в семье. Консолидированные усилия Центра и его партнеров позволили обеспечить хорошую организацию мероприятий в двух кампаниях, с ответственными информационными материалами и логистику, а также придать большую актуальность и достоверность призыву кампаний.

Диалог с гражданским обществом был усилен в ходе ДЕКАДЫ ПРАВ ЧЕЛОВЕКА-2014, которая впервые была тематической, то есть посвящена поощрению и защите прав лиц с ограниченными возможностями. Четыре рабочие встречи, организованные Офисом Омбудсмана, предоставили достаточные основания полагать, что указанные дискуссии укрепили существующие отношения с неправительственными организациями, работающими в этой области. Фактически, проведенные консультации могут быть без преувеличения квалифицированы

как форум омбудсмана и гражданского общества, в необычном формате, в четырех раундах обсуждались проблемы лиц с ограниченными возможностями. Интерес участников, высказанный в ходе встреч, проведенных во время Декады, активное участие представителей ряда неправительственных организаций подтверждают, что путь диалога успешен, результативен и данный опыт следует применять в будущем. Следует отметить, что одной из задач данных рабочих встреч с представителями неправительственных организаций стало активизирование сотрудничества омбудсмана с гражданским обществом, которое в будущем году консолидировано в ходе национального форума с участием неправительственных организаций, работающих в сфере защиты и поощрения прав лиц с ограниченными возможностями.

В отчетный период подписано четыре с оглашения о сотрудничестве: с порталом «Platforma E-Sănătate», с Институтом Международных Отношений Молдовы, с Общественными Организациями «Centrul de Drept și Inițiative Democratice», «Centrul media» из Тирасполя.

ГЛАВА VI

ДРУГИЕ АСПЕКТЫ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ЦЕНТРА ПО ПРАВАМ ЧЕЛОВЕКА В МОЛДОВЕ в 2014-м году

1. СТАТИСТИЧЕСКИЕ И АНАЛИТИЧЕСКИЕ ДАННЫЕ ПО ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ЦЕНТРА ПО ПРАВАМ ЧЕЛОВЕКА В МОЛДОВЕ В 2014-М ГОДУ

В период с 1 января по 31 декабря 2014 г., в Центр по Правам Человека в Молдове поступило 1310 петиций. Центральный Офис (Кишинэу) получил 1140 заявлений, представительства ЦПЧМ зарегистрировали соответственно: Кахул – 55; Бэлць – 55; Комрат – 39; Варница – 21 заявление.

судию, права на личную безопасность и достоинство, несоблюдение или нарушение права на социальную помощь и защиту, а также несоблюдение права на частную собственность

Отметим, что с 2010-го года чаще всего обращения граждан связаны с нарушением права свободного доступа

Статистика направленных в последние годы в Центр по Правам Человека петиций указывает на относительно постоянное количество обращений.

Также тематика самых частых обращений остается прежней: жалобы на нарушение свободного доступа к право-

судию, количество обращений остается на том же уровне. В 2014-м год доля обращений по данному вопросу в соотношении к общему числу жалоб составила более 20%, в 2013 г. составила 23%, а в 2012-2011 гг. составляет 22%.

Например:

- в 48 обращениях (18,11%) предметом жалобы является затягивание сроков рассмотрения дел в судебных инстанциях;
- в 49 случаях (18,5%) – невыполнение судебных решений;
- по 23 жалобам (8,6%) – несогласие с вынесенным приговором/ решением суда;
- по 145 петициям (54,7%) – жалуются на несоблюдение принципа состязательности процесса.

Общий анализ данных по обращениям граждан в ЦПЧМ, начиная с 2008 года, по критерию права, которое нарушено, доказывает снижение количества обращений по проблематике защиты достоинства и безопасности личности, тенденция становится очевидной с 2011 года. Несмотря на то, что динамика обращений по данной проблеме в последние годы имеет явную тенденцию к спаду, тот факт, что она занимает вторую позицию списка нарушенных прав, на которые жалуются заявители, указывает на то, что

жестокое обращение имеет место в нашем обществе.

В 2013 году самым частым аспектом обращений были условия содержания в пенитенциарных учреждениях, на это указывалось в 137 обращениях, в 2013 году – в 150 жалобах в 2012 году – в 133 случаях и в 2011 г. – в 134 случаях. В 24 случаях в прошлом году указывается на применение пыток и жестокого, унижающего достоинство обращения, в 2013 году в 32 случаях, в 2012 данная причина зарегистрирована по 40 жалобам, в 2011 году – в 50 случаях. 18 жалоб об унижении личного достоинства зарегистрировано в 2014 году, 32 – в 2013 году, в 2012 г. – 28 обращений по данному признаку. В других 11 жалобах, направленных в ЦПЧМ, указаны различные проблемы, касающиеся соблюдения процедуры задержания и ареста в 2014 г., в сравнении с 10 жалобами в 2013 году, и 12 в 2012 году. С другой стороны, в период последних трех лет наблюдается тенденция роста количества петиций, в которых указывалось на нарушение права на социальную помощь и защиту, а также права на частную собственность.

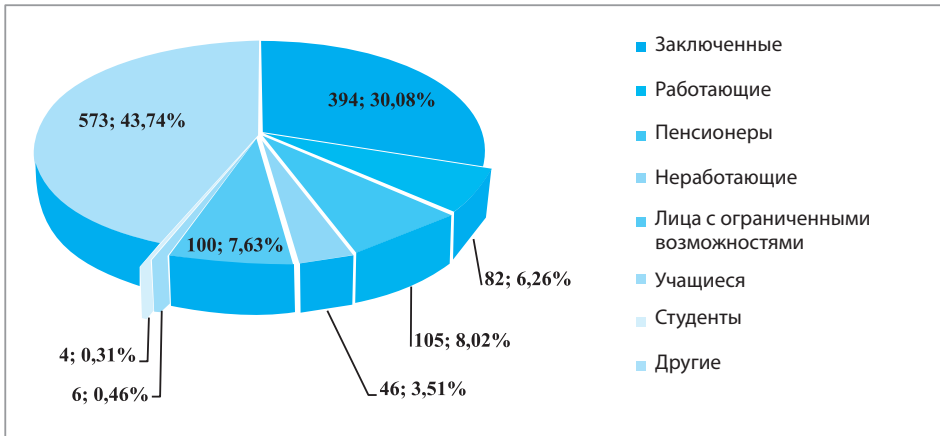
Классификация обращений по типу нарушенного права

Тематика заявлений	2014 г.	2013 г.	2012 г.	2011 г.	2010 г.	2009 г.	2008 г.
Свободный доступ к правосудию	265	368	397	361	429	392	401
Личная безопасность и защита личности	190	224	217	280	422	536	264
Право на социальную помощь и защиту	154	181	187	190	172	177	127
Частная собственность	148	80	144	113	148	136	78
Доступ к информации	78	121	93	130	160	146	131
Право на труд	70	76	109	93	73	110	73
Семейная жизнь	92	81	116	92	117	88	27
Право на защиту	40	45	45	54	39	69	12
Частная и личная жизнь	6	7	6	21	12	12	4
Право на образование	20	24	39	25	16	9	2
Право на подачу жалобы	21	12	17	25	37	15	23
Право на свободное перемещение	6	11	12	10	30	18	10
Право на здравоохранение	49	52	59	50	45	43	44
Личные свободы	8	35	35	16	4	9	11
Право на управление	7	17	12	13	10	2	5
Право на гражданство	9	14	7	7	3	5	6
Избирательное право	-	-	1	2	1	-	-
Другое	147	239	270	170	5	98	178

Примечание: В рубрику **Другое** включены петиции, предмет которых не составляет нарушение какого-либо конституционного права и не может быть включен в автоматизированную систему учета петиций ЦПЧМ, как то нарушение прав потребителей, обращение за юридической консультацией или петиции о нарушениях, имевших место вне территории Республики Молдова.

в течение отчетного периода в Центра по Правам Человека, 30,08% составляют заключенные; 6,26% – работающие лица; 8,02% – пенсионеры; 3,51% – не работающие; 7,63% – люди с ограниченными возможностями; 0,46% – учащиеся; 0,31% – студенты и другие менее многочисленные группы, эти данные отражены в процентном выражении в диаграмме ниже.

Категории петиционеров

Жалобы лиц из социально-уязвимых групп населения относятся к несоблюдению права на социальное обеспечение и защиту, которое постоянно занимает третье место в классификации. В частности, заявители в 77 случаях утверждают, что они не получают полагающиеся им социальные льготы, 48 человек считают, что им не гарантируется право на достойную жизнь, а в 29-ти случаях жалуются на неправильный расчет социальных выплат и пособий. Несмотря на то, что решение указанных вопросов может быть достигнуто, в большинстве случаев, путем разработки/пересмотра государственных социально-экономических политик, парламентские адвокаты вмешиваются в случаи, когда устранение предполагаемого нарушения при выплате или расчете социальных выплат имеет альтернативное решение.

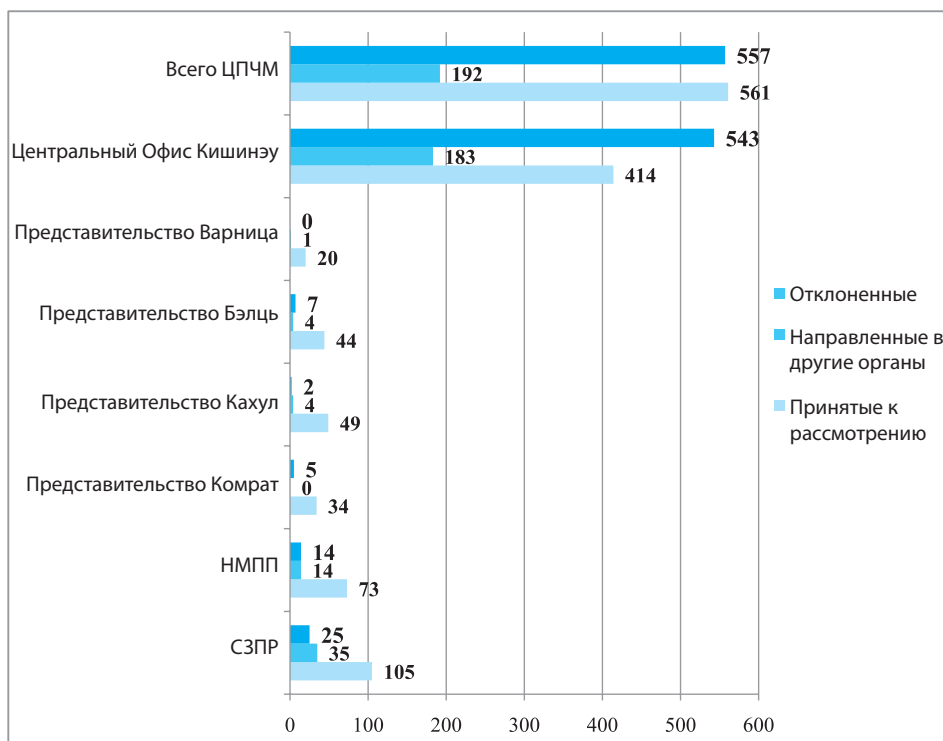
Из общего числа лиц, обратившихся

Категории петиционеров

Анализ предыдущих лет по категориям заявителей указывает на то, что большая часть жалоб поступает от заключенных (за исключением 2008 года, когда по количеству петиций на первом месте были заявления от неработающих граждан). Кроме того, Центр по Правам Человека отмечает постоянный рост обращений от инвалидов и пенсионеров.

Анализ поступивших петиций направлен на выявление якобы нарушенного права, проверку обоснованности приведенных заявителем аргументов в отношении действующего законодательства, национальных и международных нормативных актов, в каждом случае изучается возможность и необходимость вмешательства омбудсмена, в случае если факты, на которые ссылается заявитель, выходят за пределы компетенции омбудсмена, идентифицируется уполномоченное решить данную проблему учреждение.

Классификация петиций в зависимости от принятого решения

Классификация петиций в зависимости от принятого решения

Из общего количества 1310 зарегистрированных в ЦПЧМ в 2014 году петиций, 561 (42.8%) были приняты к рассмотрению. По данным заявлениям вынесены акты реагирования; запрошено участие компетентных органов и должностных лиц, запрошена информация, материалы, документы, проведены мониторинговые посещения и внесены предложения по изменению законодательства и проч. В 192 (14.7 %) случаях заявления направлены на рассмотрение в компетентные органы, в соответствии со ст.21 ч.(1) lit.c) Закона о Народном Адвокате (Омбудсмене) №52 от 03.04.2014 г., результат рассмотрения был взят на контроль парламентского адвоката. По

другим 557 (42.5 %) жалобам даны все необходимые разъяснения, на основании ст.18 указанного Закона, петиционеры проинформированы о процедурах, которые они вправе использовать для защиты своих прав и свобод.

В сравнении с прошедшими годами, учреждение парламентских адвокатов изменило способ деятельности и стало более активно вмешиваться в решение проблем, на которые указывают граждане. Так, если в 2008-м году были приняты к рассмотрению более 21% петиций, более половины общего числа петиций были направлены в компетентные органы, в последние годы количество принятых к рассмотрению петиций постоянно возрастало, в 2014 году доля принятых к рассмотрению петиций составила 42.8%.

Классификация петиций в зависимости от принятого решения
(в соответствии со ст.21 ч.(1) Закона о Народном Адвокате (омбудсмене)
№52 от 03.04.2014

ПЕТИЦИИ	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008
Принятые к рассмотрению	42.8%	45.43%	57.59%	44.87%	42.96%	34.48%	21.07%
Отклоненные	14.7%	19.28%	16.08%	18.12%	26.91%	33.47%	43.75%
Направленные в другие органы	42.5%	35.29%	26.33%	37.02%	30.14%	31.65%	35.17%

Повышение уровня юридической грамотности населения на приёме граждан омбудсменами и сотрудниками ЦПЧМ

(в соответствии с пунктом 5 lit.c) Постановления об утверждении Положения о Центре по Правам Человека, его структуры, штатного расписания и порядка финансирования №57-XVI от 20.03.2008)

Петиции и полученная в ходе приёма граждан информация являются для омбудсменов одним из важных источников идентификации системных проблем и недостатков законодательства.

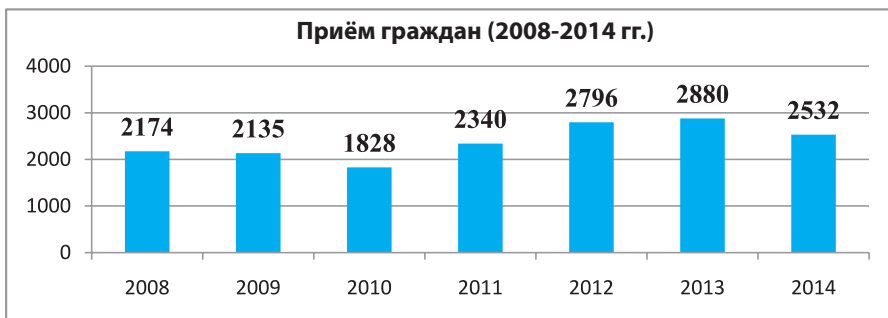
Приём граждан проходит ежедневно в главном офисе ЦПЧМ в Кишинэу, а также в Представительствах Бэлць, Комрат, Кахул, Варница, в зданиях местных органов власти либо в учреждениях и организациях указанных омбудсменами.

В соответствии со ст.19 ч(5) Закона о Народном Адвокате (Омбудсмене) №.52

от 03.04.2014 г., Народный Адвокат рассматривает также устные заявления, поступающие в ходе приема граждан, проводимого не реже одного раза в месяц в соответствии с положением, утвержденным Народным Адвокатом. В остальные дни приём проводится сотрудниками Офиса Народного Адвоката.

В течение 2014 г. сотрудники ЦПЧМ приняли на приёме 2532 граждан, из них 914 (36%) заявителей жаловались на нарушение их прав и свобод, гарантированных Конституцией Республики Молдова.

В территориальные Представительства обратились граждане, соответственно: в Представительство в АТО Гагауз-Ери в Комрате обратились 836 (33%) человек, в Представительство Кахул обратились 483 (19%) заявителей, в Представительство Бэлць 145 (5.7%) граждан, в Представительство в Варнице – 154 (6%) петиционеров.

Акты реагирования

Вследствие рассмотрения принятых к рассмотрению заявлений, были составлены и направлены в компетентные органы по нарушениям конституционных прав граждан следующие акты реагирования:

Тип акта реагирования	2014	2013*	2012*	2011*	2010*	2009*	2008*
Закключения с рекомендациями (на основании ст.24 ч.1 Закона о Народном Адвокате (омбудсмене) №52 от 03.04.2014 г.) *в 2008–2013 гг. на основании ст.27 Закона о парламентских адвокатах №1349 от 17.10.1997 г.	99	74	77	95	144	68	13
Ходатайство о возбуждении дисциплинарного либо уголовного производства в отношении должностного лица, допустившего нарушения, повлекшие ущемление прав и свобод человека (на основании ст.25 lit. b) Закона о Народном адвокате(омбудсмене) № 52) от 03.04.2014 г.) * в 2008–2013 гг. на основании ст.28 lit.d) Закона о парламентских адвокатах №1349 от17.10.1997 г.	19	18	22	13	32	33	8
Указание должностным лицам всех уровней на случаи проявления халатности в работе, нарушения служебной этики, волокиты и бюрократизма (на основании ст.25 ч (1) lit.d) Закона о Народном Адвокате (омбудсмене) №52 din 03.04.2014) * в 2008–2013 гг. на основании ст.31 Закона о парламентских адвокатах №1349 от 17.10.1997 г.	13	45	15	14	59	2	-
Обращения в Конституционный Суд (на основании ст.25 lit. b) Закона о Народном адвокате (омбудсмене) № 52) от 03.04.2014 г.) * в 2008–2013г.г. на основании ст.31Закона о парламентских адвокатах №1349 от17.10.1997 г.	4	8	6	7	10	-	2
Иски на участие в процессе для дачи заключения по делу (в соответствии со ст.74 ГПК РМ)	12/12	26/15	15/44	6	6	-	-
Тематические доклады	4	9	6	9	24	-	-
Соглашения о примирении (процедура медиации)	3	5	4	8	1	-	-
Собственные производства (меры реагирования принятые по собственной инициативе народного адвоката)	52	43	52	22	-	-	-

Предложения и рекомендации по совершенствованию законодательства в целях устранения причин и условий, создающих предпосылки для нарушения прав и свобод человек (на основании ст.27 lit.a) Закона о Народном адвокате (омбудсмене) № 52) от 03.04.2014 г.) * в 2008–2013 гг. на основании ст.29 lit.a) Закона о парламентских адвокатах №1349 от 17.10.1997 г.	7	8	11	11	28	5	10
Предложения по совершенствованию деятельности административно-управленческого аппарата (в порядке п. b) ст.29 Закона о парламентских адвокатах) №1349 от 17.10.1997 г.	13	19	19	7	-	-	-
Ходатайство о назначении проведения экспертизы (на основании ст.24 lit.e) Закона о парламентских адвокатах №1349 от 17.10.1997 г.)	3						
ВСЕГО	241	270	271	192	304	108	33

Заключения с рекомендациями

(на основании ст. 24 ч.1) Закона о Народном Адвокате (омбудсмене))

При установлении факта нарушения прав или свобод заявителя, Народный Адвокат направляет соответствующему органу или должностному лицу, решения, действия или бездействия которых, по его мнению, нарушают права и свободы человека, свое заключение, содержащее рекомендации по поводу принятия необходимых мер для безотлагательного восстановления нарушенных прав заявителя.

В 2014 году составлено 99 заключений с рекомендациями, которые передавались компетентным органам местной и центральной администрации. Для сравнения: в прошлом году разработаны 74 заключения с рекомендациями, а в 2012 г. разработано 77 заключений с рекомендациями.

В ЦПЧМ обратилась А.С., жительница села Мэгдэчешть, района Криулень. Заявительница жаловалась на нарушение конституционного права на здравоохранение. По ходатайству омбудсмента, прокуратура расследовала обстоятельства данного дела и постановила начать уголовное преследование по факту травмирования ребёнка при рождении, допущенного путём неоказания медицинской помощи в необходимом объёме и в нужное время медицинскими работниками Клинической больницы №1 мун. Кишинэу, в результате чего в настоящее время ребенок имеет тяжкую степень инвалидности. По данному факту, то есть по факту халатности и нарушения правил и способов оказания медицинской помощи, начато уголовное преследование.

Учреждения	2014 г.	2013 г.	2012 г.	2011 г.
Правительство и органы центральной власти	-	4	1	7
Министерство труда, социальной защиты и семьи, подведомственные учреждения	8	8	13	18
Министерство просвещения и подведомственные учреждения	5	3	7	11
Министерство внутренних дел, подведомственные учреждения и службы	8	3	16	18
Министерство юстиции, подведомственные учреждения	18	22	16	23
Судебная система	-	3	-	1
Генеральная Прокуратура и органы прокуратуры	-	1	-	3
Местные органы власти	38	12	11	5
Примэрия /Муниципальный Совет Кишинэу	5	9	1	7
Юридические лица	2	7	7	1
Министерство обороны и подведомственные учреждения	-	1	3	1
Министерство финансов	-	-	1	-
Министерство культуры	3	1	-	-
Министерство сельского хозяйства	1	-	-	-
Министерство регионального развития и строительства	1	-	-	-
Министерство здравоохранения	10	-	-	-
Всего	99	74	77	95

Из общего числа заключений с рекомендациями, 38 направлены местным органам власти. Темы, рассматриваемые в данных документах, разнообразны: вопросы, связанные с доступом людей с ограниченными возможностями к государственным органам власти, особенно к органам социального обеспечения, право на достойное существование и его обеспечение, ограничение права граждан на информацию, нарушение конституционного права на социальную защиту лиц с ограниченными возможностями, несоблюдение права частной собственности, обеспечение условий в учреждениях образования, восстановление в правах несовершеннолетних, а также просьбы о принятии мер по борьбе с насилием в семье.

Как и в предыдущие годы, из общего числа заключений с рекомендациями, направленные Министерству юстиции заключения, в том числе направленные подведомственным учреждениям, в основном, связаны с необходимостью улучшения условий содержания под

стражей, обеспечением соответствующей установленным нормам содержания под стражей площади в изоляторах временного содержания в инспекторатах полиции, а также по другим вопросам, связанным с соблюдением минимальных стандартов в местах лишения свободы.

Омбудсмен направил в Министерство здравоохранения несколько заключений с рекомендациями, в которых затрагиваются проблемы, связанные с правом на здравоохранение, ограничением доступа к качественным медицинским услугам, соблюдением права ребенка на здоровую окружающую среду, на здоровое питание в образовательных учреждениях, нарушением права детей на образование, которое проявляется в том, что семейные врачи отказываются выдавать справку о состоянии здоровья ребенка, если дети не вакцинированы, соблюдением права пациента на информацию, а также о защите детей от жестокого обращения, пренебрежения и предоставления вспомогательной реабилитации.

В большинстве случаев, государственные учреждения, в которые были направлены заключения с рекомендациями, учли рекомендации омбудсмена и приняли необходимые меры, в рамках выделенных ресурсов, а также заверили, что невыполненные рекомендации будут реализованы в ближайшее время.

Ходатайство о возбуждении дисциплинарного, либо уголовного производства

(на основании ст.25 lit. b) Закона о Народном адвокате (омбудсмене) № 52 от 03.04.2014 г.)

В центре внимания омбудсмена был случай двоих детей, Ш.А., – семи лет и Ш.К., – двух лет. Для объективного рассмотрения ситуации указанных детей, омбудсмен начал собственное расследование. Для этого были собраны документы и прочие материалы. Омбудсмен установил, что детей растят их мать Ш.Т., и её сожитель Д.Г., а ситуация данной семьи с 2012 года находится под наблюдением компетентных органов. Установлено, что несовершеннолетняя Ш.А. приходила в школу голодной, в грязных вещах. Мать и её сожитель злоупотребляли алкогольными напитками, семья живет в грязной комнате, в грязи, в темноте и беспорядке. В 2012 г. ребёнок Ш.А. подвергся насилию со стороны сожителя матери. По данному факту в отношении сожителя начато уголовное преследование. В марте 2014 г. мать и дети были в срочном порядке размещены в Центре помощи матерям города Кахул, потому что ребёнок снова подвергся насилию со стороны сожителя матери. 26.06.2014 г. Суд Кахул вынес решение, которым Д.Г. признан виновным и приговорен к наказанию в виде неоплачиваемого труда в пользу общества в размере 120 часов.

В течение 2014 г. омбудсмены направили в компетентные органы 19 ходатайств о возбуждении дисциплинарного либо уголовного производства в отно-

шении должностного лица, допустившего нарушения, повлекшие ущемление прав и свобод человека (в 2013 г. – 14 ходатайств), как следует:

- Генеральная Прокуратура и районные прокуратуры – 15
- Государственная инспекция труда – 3
- Министерство Внутренних Дел – 1

В Офис Народного Адвоката обратилась Е., жительница села Миклешть, р. Криулень. Заявительница просила омбудсмена вмешаться чтобы решить проблему, связанную с актами насилия, которые в отношении внуков заявительницы совершала их мать. Заявительница утверждала, что 08.05.2014, по возвращении из школы, на внучку прямо на улице напала ее мать и стала бить. 09.07.2014 имел место еще один случай агрессии со стороны матери ребенка.

Омбудсмен направил в Полицию Криулень ходатайство о начале уголовного преследования в отношении агрессора. В ходе проведенного расследования изложенные в жалобе и ходатайстве факты частично подтвердились. В отношении М. начато административное производство, с неё взыскан штраф в размере 25 у.е. (500 лей)

В данном контексте в Генеральную Прокуратуру, а также в районные прокуратуры направлено 12 ходатайств о начале уголовного преследования, вследствие чего начато три уголовных преследования, по пяти ходатайствам оказано в начале уголовного преследования, а четыре ходатайства находятся в процедуре рассмотрения. В ходе деятельности Национального Механизма по Предупреждению пыток в Генеральную Прокуратуру направлено три ходатайства о начале уголовного преследования по фактам применения пыток и жестокого, бесчеловечного и унижающего достоинство обращения, по двум ходатайствам отказано в начале уголовного преследования, одно ходатайство находится на рассмотрении.

В Государственную инспекцию труда направлено три ходатайства о начале уголовного преследования, в двух случаях процедура взята на контроль, одно находится в стадии рассмотрения.

Также направлены четыре ходатайства, три – в районные прокуратуры, одно – в Министерство внутренних дел. Из указанных ходатайств, в одном случае начато дисциплинарное производство, а три случая – находятся на стадии рассмотрения.

Указание должностным лицам всех уровней на случаи проявления халатности в работе, нарушения служебной этики, волокиты и бюрократизма

(на основании ст.25 lit. d) Закона о Народном адвокате (омбудсмене) № 52 от 03.04.2014 г.)

На основании ст.25 lit.d) Закона о Народном адвокате, омбудсмен указывает должностным лицам всех уровней на случаи проявления халатности в работе, нарушения служебной этики, волокиты и бюрократизма. Так, в 2014 году омбудсмен направил 13 указаний должностным лицам всех уровней на случаи проявления халатности в работе, нарушения служебной этики, волокиты и бюрократизма, в 2013 году – 11 указаний:

- Министерство труда, социальной защиты и семьи – 1
- Министерство просвещения – 2
- Правительство Республики Молдова – 2
- Агентство по земельным отношениям и кадастру – 1
- Министерство юстиции – 1
- Местные органы власти – 2
- Судебный исполнитель – 1
- Министерство внутренних дел – 1

Так были выделены следующие системные проблемы:

- Халатность и нарушение служебной этики;
- Несогласие с действиями представи-

телей органов местного самоуправления;

- Условия содержания под стражей в тюрьмах;
- Нарушение права частной собственности;
- Неуплата органами местной администрации пособия на усыновленного ребенка;
- Нарушения семейного права;
- Нарушение права ребенка на развитие в гармоничной физической и психической среде, права ребенка на социальную помощь и защиту, его права на образование.

Факты халатности и безответственности должностных лиц, констатированные ЦПЧМ, приводят к серьезным нарушениям прав человека. Чаще всего в таких случаях страдают дети, инвалиды и старики.

Соглашения о примирении сторон (процедура медиации)

(ст. 23 ч.(3) Закона о Народном Адвокате (омбудсмене))

Посредничество – альтернативный способ внесудебного урегулирования, при участии третьей стороны в споре между двумя конфликтующими сторонами. В течение 2014 года омбудсмены, в качестве медиаторов (посредников), урегулировали при помощи медиации три случая. Все эти случаи примирения закончились подписанием Соглашения о примирении, которое стало основанием для прекращения рассмотрения дела. Считаем, что применение процедуры медиации необходимо использовать как можно более широко по делам, по которым такое урегулирование конфликтов возможно.

- 1 С.К., инвалид второй группы, обратился в Представительство Бэлць с заявлением, в котором он жаловался на то, что он обратился в Муниципальный Фонд социальной поддержки населения Бэлць с заявлением, однако служащие учреждения отка-

зались принять его заявление. После некоторых действий, предпринятых учреждением омбудсмана в процессе медиации, стороны конфликта подписали соглашение о примирении. Муниципальный Фонд Социальной Поддержки Населения Бэлць принял и рассмотрел петицию С.К.

- 2 В ходе медиации дела из Хынчешть, по факту отказа в доступе молодому человеку А.Г., инвалиду-колясочнику, в ночной клуб «Рубин», по причине того, что он перемещается в коляске, стороны пришли к согласию и решили конфликт, подписав соглашение о примирении, вследствие проведенной сотрудниками ЦПЧМ работы.
- 3 В ЦПЧМ обратился главный редактор журнала «Наше поколение», который жаловался на необоснованный отказ руководства ГП Complexul «Casa Presei» продлить срок договора об аренде. В ходе процедуры медиации, к 29.10.2014 г. стороны конфликта подписали соглашение о примирении, а также стороны пришли к соглашению о продлении срока действия договора об аренде.

Подача исковых заявлений в защиту интересов заявителя в судебные инстанции

(на основании ст.25 Закона о Народном Адвокате (омбудсмене))

По результатам рассмотрения заявления, Народный Адвокат вправе обратиться в судебную инстанцию с заявлением в защиту интересов заявителя, права и основные свободы которого были нарушены. Этот механизм применяется в случаях серьезного или массового нарушения конституционных прав и свобод человека, в случаях особой социальной важности или в случаях, когда это необходимо для защиты интересов людей, которые не могут самостоятельно использовать правовые средства защиты.

В течение отчетного периода, в Суд были направлены 12 заявлений в защиту интересов заявителей и 12 исков на

участие в процессе для дачи заключения по делу, в соответствии со ст. 74 Гражданского процессуального кодекса.

К омбудсмену обратились жительницы села Негрешть Г. и Д. В петиции указано, что 25.05.2010г., Решением Суда Стрэшень они стали опекунами детей А. и Г. 29.06.2010 г., Д и Г. обратился в Примэрию Негрешть с заявлением о начислении и выплате пособия на усыновленного ребенка, в соответствии с Положением об условиях начисления и выплаты пособия на усыновленных детей. Заявительница Г. Указала в своем заявлении в ЦПЧМ, что не получила ни одного ответа из Примэрии. 13.05.2014 г., при повторном обращении с той же просьбой, ей вручили копию Решения Сельского Совета Негрешть от 17.12.2010 г., об отказе в удовлетворении просьбы. Та же ситуация имела место и в случае со вторым ребенком. Омбудсмен рассмотрел данный случай и вследствие проведенной работы, стороны пришли к согласию. Соглашение о примирении, подписанное сторонами, предусматривает, что Сельский Совет Негрешть вынесет другое решение, об ретроактивном установлении и выплате пособия, без какого-либо ограничения в сроках приёмных родителей. Кроме этого, омбудсмен направил в суд иск в защиту интересов заявителей о возмещении причиненного материального и морального ущерба, об аннулировании Решения от 17.12.2010 г. об отказе в удовлетворении требования об установлении и выплате пособия для усыновленного ребёнка, вынесенного Советом Негрешть, а также обязать Сельский Совет Негрешть вынести другое решение об ретроактивном установлении и выплате пособия, без какого-либо ограничения в сроках приёмных родителей.

В исках, направленных в судебные инстанции в интересах заявителей омбудсмены ссылались на нарушение прав человека по следующим аспектам:

- предотвращение ограничения фундаментальных прав и свобод, закрепленных в статьях 20, 46 и 47 Конституции, а также в международных актах, к которым присоединилась Республика Молдова;
- о защите прав, предусмотренных статьями 48 и 50 Конституции Республики Молдова;
- о защите права частной собственности;
- об возмещении морального и материального ущерба и отмены решения Претуры Рышкань, муниципия Кишинэу;
- об аннулировании решения о реорганизации гимназии в селе Ноуа Троица;
- о предоставлении жилья лицам, покинувшим детский дом-интернат;
- об отмене Решение Местного Совета Негрешть и принятии нового решения;
- об отмене Решение Комиссии по защите прав ребенка в трудной жизненной ситуации в Управлении по защите прав ребенка сектора Рышкань;
- о признании права, с обязательством

Примэрии Лапушна, района Хынчешть подписи членов крестьянского хозяйства;

- об установлении места жительства ребёнка.

2. ДИНАМИКА РАЗВИТИЯ И ПОТЕНЦИАЛ КОМАНДЫ ЦПЧМ

Анализ структуры и потенциала команды ЦПЧМ

В конце 2014 года, в Центре по Правам Человека в Молдове на разных должностях работали 40 человек, из 55 единиц, утвержденных согласно штатному расписанию.

Что касается динамики человеческих ресурсов в 2014 году, относительно ситуации на 2008 год, имеет место значительное увеличение числа сотрудников, с 37,9%, в основном из-за принятия на работу на исполнительные государственные должности, что мотивировано повышением привлекательности учреждения для потенциальных кандидатов на свободные вакансии в учреждении.

Динамика сотрудников ЦПЧМ

Показатели	2008 год	2014 год	Абсолютная динамика (человек)	Относительная динамика
			2014/2008	2014/2008
Единицы, утвержденные согласно штатному расписанию	55	55	-	-
Количество персонала, человек	29	40	+11	137,9

В зависимости от позиции, занимаемой в штатном расписании ЦПЧМ, структура сотрудников центра в 2014 была следующей:

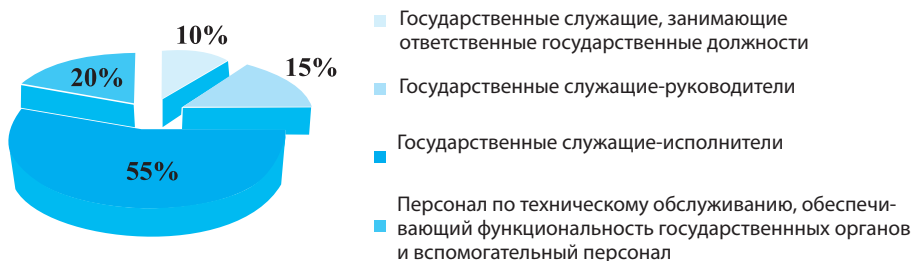
- Государственные служащие, занимающие ответственные государственные должности – 4 человека
- Государственные служащие-руководители – 6 человек
- Государственные служащие исполнители – 22 человек

- Персонал по техническому обслуживанию, обеспечивающий функциональность государственных органов и вспомогательный персонал – 8 человек.

Структура штатного расписания по должностям, в процентах

Государственные служащие, включительно государственные служащие, занимающие ответственные государственные должности, составляют большую часть команды Центра по Правам Человека.

Структура штатного расписания по должностям, в процентах

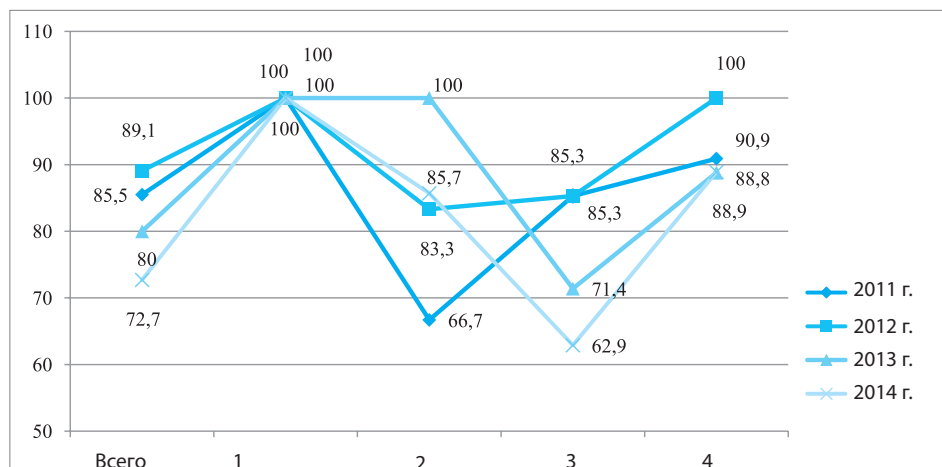
В кадровой структуре учреждения доля исполнительных должностей государственных служащих составляет 55%. Количество государственных руководящих должностей составляет 25%, что соответствует нормам по образованию структурных подразделений государственных учреждений, утвержденных в Приложении №2 к Постановлению Правительства Р. Молдова №1001 от 26.12.2011 г. о введении в действие некоторых законодательных актов. Так, на одну руко-

водящую государственную должность, в среднем, на государственное учреждение приходится по 2,2 исполнительные государственные должности.

СТЕПЕНЬ ЗАНИМАЕМОСТИ ДОЛЖНОСТЕЙ И ФУНКЦИЙ

Степень занимаемости единиц штатного расписания рассчитана, исходя из соотношения числа работников/максимального количества персонала по категориям.

Степень занимаемости должностей и функций, в процентах

Примечание: В диаграмме обозначены цифрами:

1. Государственные служащие, занимающие ответственные государственные должности;
2. Государственные служащие-руководители;
3. Государственные служащие-исполнители;
4. Персонал по техническому обслуживанию, обеспечивающий функциональность государственных органов и вспомогательный персонал.

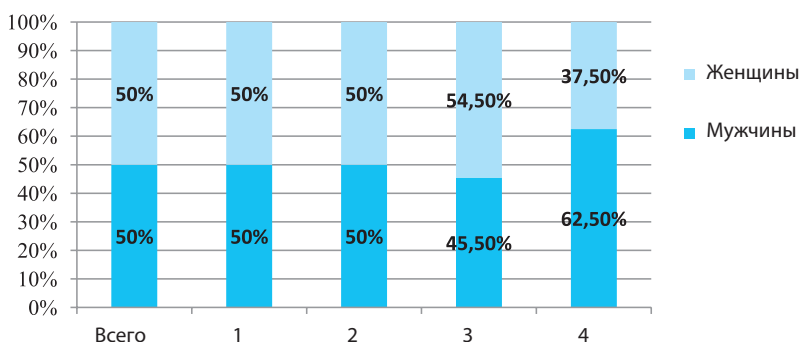
Анализ данных показывает, что занятость государственных должностей в учреждении соответствует разумному балансу. Следует отметить высокую степень заполнения вакансий государственных служащих, занимающих ответственные государственные должности, а также персонала по техническому обслуживанию, обеспечивающего функциональность государственных органов и вспомогательного персонала. Имеет

место увеличение количества государственных служащих на управленческих должностях на 19,0% в 2014 году, по сравнению с 2011 года.

Анализ фактора половой принадлежности и возраста у государственных служащих и других сотрудников

Количество сотрудников по половой принадлежности в Центре по Правам Человека в Молдове представлено в следующей диаграмме:

Структура состава сотрудников в зависимости от половой принадлежности

Примечание: В диаграмме обозначены цифрами:

1. Государственные служащие, занимающие ответственные государственные должности;
2. Государственные служащие-руководители;
3. Государственные служащие-исполнители;
4. Персонал по техническому обслуживанию, обеспечивающий функциональность государственных органов и вспомогательный персонал.

Совокупные данные указывают на однородную структуру персонала по признаку пола, так что обе доли мужчин и женщин в общей численности работников составляют 50%. Доля мужчин, занимающих государственные исполнительные должности, представлена 45,5%, а женщин – 54,5%, мужчины по показателю Персонал по техническому обслуживанию, который обеспечивает функциональность государственных органов, а также и вспомогательный персонал, занимают (62,5%).

Как указано в таблице, большую часть коллектива составляют работники в возрасте 25–54 лет, что обеспечивает наличие высокого потенциала рабочей силы.

Структура состава сотрудников в зависимости от возраста, количество человек

Категория должности	До 25 лет	Между 25-54 годами	55 лет и более	Всего
Персонал (всего)	-	40	4	44
Служащих	-	34	2	32
Персонал технического обслуживания, обеспечивающий деятельность государственных органов и второстепенного персонала	-	6	2	8

Анализ уровня профессиональной подготовки сотрудников

Следующая таблица представляет структуру уровня профессиональной подготовки сотрудников, в соотношении с занимаемой должностью.

Структура персонала по уровню профессиональной подготовки

	Государственные служащие, занимающие ответственные государственные должности	Государственные служащие, руководители	Государственные служащие исполнители	Персонал технического обслуживания, обеспечивающий деятельность государственных органов и второстепенного персонала	Всего, человек	Структура, %
Всего	4	6	22	8	40	100,0
Докторат	1	1	1	-	3	7,5
Мастер	1	-	10	-	11	27,5
Лицензиат	2	5	11	4	22	55,0
Средне-специальное образование	-	-	-	4	4	10,0

Как следует из вышеуказанного, **90% из общего количества сотрудников имеют высшее и послуниверситетское образование**, что подтверждает тот факт, что сотрудники соответствуют условиям, выдвинутым к данным государственным должностям, предусмотренным в ст.27 ч.(2) Закона №158 от 04.07.2008 г. о государственной должности и статусе государственного служащего.

Сотрудники со средне-специальным образованием составляют 10 % от общего числа сотрудников, они, в основном, занимают должности водителей в административной службе.

35% сотрудников имеют послуниверситетское образование, таким образом, учреждение располагает хорошо подготовленными профессиональными кадрами, соответствующими по уровню своей подготовки занимаемым должностям.

Данные о профессиональном росте сотрудников

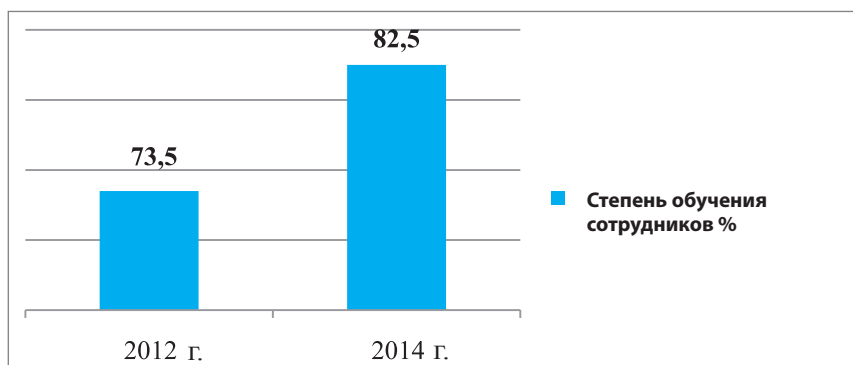
Обучение – плановый процесс, который позволяет осуществлять обмен информацией, приобретать знания, навыки, необходимые для эффективного вы-

полнения своей деятельности каждым сотрудником на той должности, которую он занимает. Согласно ст.37 Закона о государственной должности и статусе государственного служащего №158 от 04.07.2008 государственный орган должен обеспечить профессиональное развитие своих сотрудников и принимать меры для удовлетворения этих потребностей.

Таким образом, одним из ключевых приоритетов в работе учреждения в краткосрочной и среднесрочной перспективе является повышение управленческих и профессиональных навыков своих сотрудников. Это достигается путем выявления и предложения обучающих программ и курсов для различных категорий персонала, в зависимости от их потребностей и требований стандартов в данной области.

33 сотрудника (28 из них государственные служащие) прошли обучение в 2014 году, всего они провели 3691 час обучения. Профессиональный уровень сотрудников ЦПЧМ повышался в ходе обучающих мероприятий, организованных и проведенных в учреждении и вне его.

Степень обучения сотрудников ЦПЧМ в динамике

В 2014 году отмечается значительный рост, более чем на 9%, в сравнении с 2012 годом, количества сотрудников, которые прошли обучение, то есть степени обучения персонала, что указывает на то, что одним из приоритетов кадровой политики учреждения является профессиональный рост сотрудников.

Внедрение кадровой политики

В течение 2014 года в Центре по Правам Человека внедрена система менеджмента путём установления задач. Данная система состоит из установления задач на всех уровнях (организации, подразделения, государственного служащего), планирования деятельности для достижения поставленных задач, после чего проводится оценка достижений). Таким образом, задачи и достижения могут быть распределены на уровне каждого подразделения и государственного служащего, в зависимости от степени его участия в их реализации. Кроме этого, была внедрена политика нефинансовой мотивации персонала, что способствует возникновению эффективного процесса общения внутри учреждения, установления позитивных отношений между коллегами, и минимализации текучести кадров. Кроме других мер по мотивации персонала, сотрудники принимали участие в мероприятиях, которые соответствуют их интересам профессионального роста, что позволило каждому полностью реализовать свой потенциал.

3. БЮДЖЕТ НАЦИОНАЛЬНОГО УЧРЕЖДЕНИЯ ОМБУДСМЕНА И ЕГО ИСПОЛНЕНИЕ

Центр по Правам Человека в Молдове – независимое и самостоятельное государственное учреждение, имеющее статус юридического лица. Центр располагает собственным бюджетом, который является частью государственного бюджета.

В рамках второй сессии Подкомитета по аккредитации Международного Комитета по Координации национальных учреждений, занимающихся поощрением и защитой прав человека (ICC), (16–18 ноября 2009 г., Женева), Центр по Правам Человека был аккредитован с присвоением статуса В, а это означает, что учреждение частично соответствует Принципам, касающимся статуса национальных учреждений, занимающихся поощрением и защитой прав человека (Парижские принципы).

Подкомитет по аккредитации МКК выразил в своей Рекомендации положительную оценку деятельности Центра по Правам Человека в Молдове «*который осуществляет свою деятельность в сложных условиях, при острой нехватке средств по финансированию учреждения, что отрицательно влияет на эффективность реализации Центром своих полномочий и компетенций.*»

Также Подкомитет установил, что отсутствие соответствующего финанси-

рования является структурной проблемой ЦПЧМ. Несмотря на усилия, приложенные учреждением, недостаточное финансирование препятствует возможности нанимать специалистов, располагать необходимыми для деятельности площадями, а также организовывать на должном уровне мероприятия.

Более того, вследствие оценки Республики Молдова сквозь призму механизма Универсального периодического обзора, в ходе Девятнадцатой Сессии Совета ООН по правам человека в период 14–16 марта 2012-го года, был утвержден Доклад по оценке Республики Молдова (A/HRC/19/18).

Для нашей страны утверждены, частично или в полном объеме, **122 рекомендации**. По данным рекомендациям, в 2016-м году Молдова представит об-

стоятельный доклад по их внедрению и выполнению на национальном уровне. Из указанных 122 рекомендаций 4 относятся к обеспечению независимости Центра по Правам Человека и усилению финансирования учреждения, для дальнейшего успешного выполнения учреждением своих полномочий.

Согласно Плану по финансированию, утвержденному Министерством Финансов, для финансирования Центра по Правам Человека в 2014-м году утверждены средства по общей части в объеме – 5989,3 тысяч лей и по части Стратегия развития сектора юстиции - 1999,3 тысяч лей.

Выполнение плана по финансированию за 12 месяцев 2014-го года по бюджетной классификации следующее:

Анализ исполнения ЦПЧМ в 2014 г. году бюджета по основной части

Название показателей	2014 год Запланировано, тысяч лей	2014 год Исполнено, тысяч лей	Доля исполнения бюджета, в %
Оплата труда	3445.7	3445.6	100.00
Оплата товаров и услуг	1518.4	1215.5	80.05
Приобретение основных фондов	28.8	28.8	100.00
Служебные командировки	27.5	27.5	100.00
Взносы в государственный бюджет социального страхования	755	754.9	100.0
Взносы медицинского страхования	129.6	129.5	99.9
Пособия по временной нетрудоспособности, выплаченные из финансовых средств работодателя	30.9	30.9	100
Переводы за границу	53.4	52.7	98.7
ВСЕГО	5989.3	5685.4	94.93

Вышеуказанная информация отражает факт неисполнения бюджета по основной части в 2014-м году на сумму 303,9 тысяч лей. В конце 2014-го года учреждение не смогло осуществить оплату по некоторым договорам. Причина состоит в отказе исполнения Государственным Казначейством платежных поручений на сумму 274,8 тысяч лей с указанием причины неисполнения – недостижение утвержденного уровня доходов (уточненного) Законом о государственном бюджете на 2014 год.

Оставшаяся сумма в 29,1 тысяч лей образовалась из неиспользованных остатков по договорам и резерва финансовых средств, запланированных на расходы связанные с изменением названия учреждения, панно, печати и прочее, которые были предусмотрены на 2014 год. По причине непринятия законодательной базы, которая должна регулировать деятельность Офиса Народного Адвоката, указанные изменения не имели место.

Из нижеуказанной таблицы следует вывод, что большая часть выделенных на протяжении лет средств на содержание Центра по Правам Человека, а именно более 60% использовалась для оплаты труда сотрудников, в соответствии с положениями Закона о системе оплаты труда государственных служащих №48 от 22.03.2012 г. и Постановления Правительства Республики Молдова №331 от 28.05.2012 г. об оплате труда государственных служащих.

Уровень заработной платы государственных служащих ЦПЧМ ниже уровня заработной платы государственных служащих Секретариата Парламента, Конституционного Суда, Государственной канцелярии, НЦА, и проч. Уровень заработной платы государственных служащих ЦПЧМ ниже, чем в вышеуказанных учреждениях, несмотря на то, что задачи, которые решают работники центра важны и влияют на достижение сложных и важных задач государственного характера.

Около 15% ресурсов использовалось для погашения взносов в государ-

ственный бюджет социального страхования, а также взносов обязательного медицинского страхования.

Около 1% использованных средств составляет оплата членских взносов в международные специализированные организации, (Ассоциация франкоязычных омбудсменов и медиаторов; Международный институт омбудсмана; Европейский институт омбудсмана; Ассоциация ENOC (Европейская сеть омбудсменов детей), членом которых является Центр по Правам Человека.

Одна из проблем связана с количеством средств, выделенных на содержание учреждения, которые составляют лишь 20–25% от общей суммы, а от предусмотренной на приобретение основных фондов – около 1%. Расходы на содержание учреждения распределяются на аренду помещения (главный офис и представительства), на оплату телекоммуникационных и почтовых услуг, техническое обслуживание транспортных средств, IT-работы, межведомственная охрана, для ремонта оборудования и инвентаря, для покупки книг и подписки на периодические издания, издательские услуги, печать информационных материалов, которые позже распределяются бенефициарам, рекламных материалов, отчетов, на покупку канцелярских принадлежностей, хозяйственных товаров, необходимых для полноценной деятельности учреждения.

Несмотря на то, что протяжении многих лет планируются поездки за границу для участия в международных мероприятиях в области прав человека, часто учреждение вынуждено отказываться от участия, чтобы сэкономить средства и покрыть другие необходимые и обязательные для учреждения расходы.

Поскольку для приобретения основных фондов остается только 1% от общей суммы, выделенной Законом о государственном бюджете, важной материальной поддержкой для решения материальных проблем учреждения являются финансовые средства, выделенные из

Исполнение ЦПЧМ бюджета по частям в динамике (2009-2014 гг.)

Название показателей	2009 г.	Долевая часть бюджета ,%	2010 г.	Долевая часть бюджета ,%	2011 г.	Долевая часть бюджета ,%	2012 г.	Долевая часть бюджета ,%	2013 г.	Долевая часть бюджета ,%	2014 г.	Долевая часть бюджета ,%
Оплата труда	1867.7	59,2	1980.5	61.9	1916.8	57.8	2723.8	59.3	3413.4	58.5	3445.6	60.6
Оплата товаров и услуг	736.1	24.2	586.9	18.3	695.1	20.9	1090.3	23.7	1367	23.4	1215.5	21.4
Покупка основных фондов	51	1.6	72.7	2.3	133	4.0		0.0	59.8	1.0	28.8	0.5
Служебные командировки	32.4	1.0	37.4	1.2	50.9	1.5	61.4	1.3	66.1	1.1	27.5	0.5
Взносы в государственный бюджет социального страхования	373	11.8	435.9	13.6	421.6	12.7	590.8	12.9	746.3	12.8	754.9	13.3
Взносы медицинского страхования	56.7	1.8	66.2	2.1	63.7	1.9	88.8	1.9	111.8	1.9	129.5	2.3
Пособия по временной нетрудоспособности					1	0.03	5.9	0.13	24.3	0.42	30.9	0.54
Переводы за границу	12	0.38	19.1	0.60	36.1	1.09	33.7	0.73	45.7	0.78	52.7	0.93
ВСЕГО	3156	100	3198.7	100	3318	100	4595	100	5834	100	5685	100

Стратегии по реформе сектора юстиции.

Укрепление потенциала Центра по Правам Человека является одним из стратегических направлений Пилота VI «Соблюдение прав человека в секторе юстиции» Стратегии по реформе сектора юстиции на 2011–2016 гг., утвержденной Законом № 231 от 25.11.2011 г.

Согласно специальным мерам 6.2.2. Действия 2, задачей Центра по Правам Человека является разработка и реализация плана институционального развития.

Для реализации этой меры, в конце 2012 года группа независимых экспертов разработала Стратегическую программу развития Центра по Правам Человека на годы 2013-2017 гг., которая включила в себя Доклад об анализе и институциональной оценке ЦПЧМ.

В ходе переговоров по Соглашению о финансировании между Правительством Республики Молдова и Европейским Союзом по Программе поддержки реформы юстиции, одним из сформулированных предварительных условий для предоставления дополнительной поддержки в размере 8 миллионов евро, по принципу «больше за большее» (в зависимости от уровня продвижения ожидаемых реформ), стало требование об укреплении потенциала Центра по Правам Человека в Молдове. Таким образом, поддержка немедленного запуска программы стратегического развития Центра по Правам Человека, в виду последующей отчетности внешним партнерам о проделанной работе по данному показателю, было приоритетным для Правительства.

**Анализ исполнения бюджета ЦПЧМ в 2014 г.,
составляющая по реализации реформы юстиции**

Показатели	2014 г. запланировано, тысяч лей	2014 г. запланировано, тысяч лей	Доля исполнения бюджета, %
Оплата товаров и услуг	612.6	595.3	97.2
Приобретение основных фондов	1386.7	1386.7	100.00
ВСЕГО	1999.3	1982	99.1

К сожалению, усилия, приложенные руководством ЦПЧМ по обеспечению зданием, не увенчались успехом.

Здание, в котором расположен Центр по Правам Человека и работают омбудсмены и сотрудники (муниципий Кишинэу, улица Сфатул Цэрий, №16), старое, находится в аварийном состоянии и не соответствует техническим и строительным стандартам, что представляет повышенную опасность для жизни и здоровья работников.

В Письме № 16-3 № 4 от 14 января 2014 г., Секретариат Парламента Республики Молдова подтвердил, что дальнейшая эксплуатация здания является угрозой безопасности жизни и здоровья сотрудников центра, а также признал

острую необходимость в другом помещении, для выполнения деятельности учреждения.

На ранее направленные Центром по Правам Человека требования о выделении здания, соответствующего нуждам учреждения, Правительство информировало нас об отсутствии свободных зданий (письма №1904-200 от 15.03.2012 г. и №1904-394 от 23.05.201 г.).

В данных условиях, приобретение здания является единственным приемлемым решением проблемы, вытекающим из неспособности государства обеспечить Центр по Правам Человека адекватным помещением.

Центр по Правам Человека осуществляет свою деятельность с 1997-го

года и является единственным Национальным Учреждением по Продвижению и защите Прав Человека, соответствующим Парижским Принципам.

АУДИТ, ПРОВЕДЕННЫЙ СЧЕТНОЙ ПАЛАТОЙ ФИНАНСОВОЙ ОТЧЕТНОСТИ И БЮДЖЕТА ЦЕНТРА ПО ПРАВАМ ЧЕЛОВЕКА В МОЛДОВЕ НА 2013-Й ГОД

В 2014 году Счетная Палата провела аудит финансовой отчетности и бюджета Центра по Правам Человека в 2013 году.

Доклад об аудите Центра по Правам Человека в бюджетном году 2013 был рассмотрен на общественных слушаниях Счетной Палаты от 10 июля 2014.

В Докладе Счетной Палаты, в частности, отмечается, что ресурсы, выделенные на содержание учреждения в 2013 году, исполнены в пропорции 95,4%. Средства, планируемые на реализацию мер по реформе системы юстиции, использовались только в размере 2,9%. В 2013 году, из средств по Стратегии по Реформе Сектора Юстиции, было выделено 9.768.900 лей для приобретения здания для учреждения. Тем не менее, де-факто, деньги поступили на счет ЦПЧМ только в ноябре. Процедура закупки здания длится более месяца, по этой причине национальное Учреждение омбудсмена не смогло осуществить данную закупку. Таким образом, из средств, выделенных из Стратегии по Реформе Сектора Юстиции, исполнено всего 281,5 тысяч лей.

Также в Докладе Счетной Палаты отмечается, что, поскольку Центр на сегодняшний день не имеет своего помещения, деятельность учреждения осуществляется в здании выделенном Секретариатом Парламента Р. Молдова на основе договора о безвозмездном пользовании. Аудиторы Счетной Палаты также подчеркнули, что здание повреждено, имеет почти нулевой уровень сейсмостойкости и не отвечают

строительным нормам и техническим стандартам. Кроме того, Счетная Палата обнаружила, что сотрудники Центра работают в условиях повышенного риска, им не обеспечивается необходимый уровень защиты и безопасности. В докладе Счетной Палаты также отмечается, что на момент проведения аудита договор об аренде здания между Секретариатом Парламента и Центром по Правам Человека не был продлен.

Выводы представителей аудитора свидетельствуют о том, что большинство операционных процессов Центра по Правам Человека соответствуют и соблюдают нормативно-правовую базу, однако имеются процессы, создающие проблемы или нарушения в деятельности. Так, недостатки в создании системы бухгалтерского учета привели к ряду ошибок и несоответствий в учете государственных средств, что послужило основанием для некоторых вопросов относительно Финансового отчета учреждения по ситуации на 01.01.2014 г.

Аудиторы нашли нарушения в реализации положений Закона о государственном внутреннем финансовом контроле №229 от 23.09.2010 г.

Представители Счетной Палаты заявили, что организационная структура центра является несовершенной, имеет место двойное подчинение и отсутствует четкое распределение обязанностей и ответственности. В то же время аудиторы подчеркнули, что это происходит из-за противоречивых положений правовой базы, на основе которой разворачивает свою деятельность учреждение. Несмотря на то, что сотрудники центра имеют статус государственного служащего, определенные положения законодательных и нормативных документов, регламентирующих деятельность учреждения не были применены, установлено отсутствие ясности при создании структурных подразделений, соблюдения пропорциональности при учреждении должностей, а также в том, что касается

укомплектования и утверждения штатного расписания¹⁶⁹.

На общественных слушаниях Доклада по аудиту Центра по Правам Человека отмечено, что во время проведения аудита, национальное Учреждение омбудсмена предприняло меры по устранению обнаруженных ошибок и недостатков: были отражены в бухгалтерских счетах активы на общую сумму 50 600 лей; зарегистрированы как основные фонды, специальные средства, краткосрочные активы и предметы малой стоимости в размере 724 300 лей; сделаны поправки в бухгалтерском учёте в размере 20,4 тысяч лей; разработана и утверждена Финансовая Политика учреждения¹⁷⁰.

Счетная палата рекомендовала Центру по Правам Человека в Молдове:

- Утвердить и представить Министерству финансов, для учета и координации, бухгалтерскую политику учреждения, в соответствии с действующим законодательством;
- Проводить ежегодную процедуру инвентаризации имущества учреждения с обязательным соблюдением требований нормативно-правовой базы;

- Осуществить коррекцию бухгалтерского учета и финансовой отчетности за 2013 года;
- Внедрить в учреждении системы управления и финансового контроля;
- При разработке новых структур четко определить и распределить задачи и обязанности структурных подразделений в рамках организации;
- Пересмотреть состав Рабочей группы по государственным закупкам с четким разделением обязанностей её членов;
- Установить процедуры контроля по государственным закупкам, что обеспечило бы планирование и отчетность государственных закупок, в соответствии с действующей нормативно-правовой базой.

В соответствии с требованиями Счетной Палаты, в течение 6-ти месяцев со дня принятия Доклада по Аудиту, ЦПЧМ проинформировал о реализации мер, рекомендованных Палатой. Из-за недоработки и отсутствия некоторых необходимых актов законодательной базы, осталась невыполненной только рекомендация о разработке новой структуры учреждения.

¹⁶⁹ <http://www.ccrm.md/hotarireview.php?idh=707&l=ro#rec>

¹⁷⁰ <http://www.ccrm.md/downloadserv.php?file=NzYyL1JPXzE4MjZfSDM3XzlwMTRfRHJlcHR1cmIsZU9tdWx1aV9SLmRvYw==>

**CENTER FOR HUMAN RIGHTS
OF MOLDOVA**

REPORT
on observance of human rights
in the Republic of Moldova
in 2014

Chisinau 2015

.....

Se distribuie gratuit

CONTENTS

PREAMBLE	267
CHAPTER I	
<i>The Rights of Future Generations</i>	
<i>Responsibility towards Future Generations</i>	269
CHAPTER II	
<i>Observance of Human Rights in the Republic of Moldova</i>	278
1. Free access to justice	278
2. The right to health care	279
3. The right to social assistance and protection	282
4. Protection of persons with disabilities	287
5. The right to work and labour protection	292
6. Non-discrimination and the principle of equality	295
7. Freedom of expression and the right to information	299
8. The right to vote and to be elected	300
9. The right to property and its protection	303
10. Observance of human rights in the Transnistrian region and bordering localities	305
CHAPTER III	
<i>Powers of the National Ombudsman Institution through the Optional Protocol to the Convention against Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment</i>	311
CHAPTER IV	
<i>Observance of Child's Rights in the Republic of Moldova</i>	242
CHAPTER V	
<i>Activity for the Promotion of Human Rights in the Community</i>	356
CAPITOLUL VI	
<i>Other Aspects of the Activity of the Center for Human Rights in 2014</i>	364

PREAMBLE

In 2000, along with other 189 countries, the Republic of Moldova joined the „*United Nations Millennium Declaration: human development – paramount objective*” pledging thereby to contribute to the achievement of the eight Millennium Development Goals (MDGs). The document affirms the commitment of the international community to the fundamental values of humanity – freedom, equality, solidarity, tolerance, respect for nature and shared responsibility – and emphasizes the importance of solving major issues related to peace consolidation, observance of human rights, ensuring sustainable development and protection of environment.

The Millennium Development Goals have the year 2015 as deadline. However, 2015 is not the terminus for international development – currently an intensive dialogue on the post-2015 development framework is taking place globally.

Thus, the year 2015 is becoming a symbolic and essential one, as it is the year when major international decisions are to be taken on the development framework to replace the MDGs over the coming decades. For this reason, by the decision of the European Parliament and the Council of Europe of April 16, 2014¹, the year 2015 was designated as „**European Year for Development**”, the motto being „**Our world, our dignity, our future**”. One of the objectives of the European Year for Development is to reach a broader understanding of policy coherence for development, as well as to foster among citizens in Europe and developing countries a sense of joint responsibility, solidarity and opportunity in a changing and increasingly interdependent world.

As it is a first approach to the rights of the future generations, in terms of the powers of the Ombudsman in the Republic of Moldova, I prefer not to come with recommendations for remediation, as they are easy to deduce, but to ask a few questions to which to look for and, most importantly, find answers together:

Does the Republic of Moldova wish to be more respectful and generous towards its future generations?

Is the protection of generally human values of the future generations a fully aware priority in the Republic of Moldova?

Where is the concern for the rights of future generations placed on the list of priorities of each of us?

**Director of CHRM,
Anatolie MUNTEANU**

¹ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=OJ:L:2014:136:FULL&from=EN>

CHAPTER I

THE RIGHTS OF FUTURE GENERATIONS RESPONSIBILITY TOWARDS FUTURE GENERATIONS

***"We act so that nobody will hold us accountable:
future generations do not vote, they have no political or financial power;
they may not oppose our decisions"***

*(from the Report of the World Commission on Environment and Development
„Our Common Future“)*

Nobody doubts that humanity has responsibilities to children and grandchildren at least morally if not legally. Caring for the future generations is a characteristic of humankind, this care is an aspect of cultural diversity, a universal value and a basic principle of international treaties and of the Constitutions of many states.

However, the concept of responsibility for the future generations is relatively new to the fields of law and politics from the theoretical, but more importantly from the practical point of view. It is believed that scientific and technical progress has led to the understanding of the fact that future generations are the tributaries of current actions and policies. Due to scientific research, the society is able, if it wants, to understand the long-term consequences of its actions, while the technical advances offer opportunities to reduce the destructive effects of such actions.

The responsibility and obligations towards previous generations, present and future are among the constitutional values listed in the Preamble of the Constitution of the Republic of Moldova. State public policies must be developed based on these principles, to seek the restoration and maintenance of a rational balance, in the long term, between the economic and social development and the integrity of the natural environment, as understood and accepted by society.

The moral aspects of this principle are formulated in the Declaration on the Responsibilities of the Present Generations Towards Future Generations adopted by the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO) in 1997: the needs and interests of future generations, freedom of choice, maintenance and perpetuation of humankind, preservation of life on Earth, protection of environment, human genome and biological diversity, cultural diversity and cultural heritage, common heritage of humankind, peace, development and education, non-discrimination.

Every generation must seek the satisfaction of its own needs without leaving the future generations in financial liabilities – long-lasting large loans, foreign and domestic; social liabilities – neglecting investment in the human factor; demographic debts by unchecked population growth and environmental liabilities – natural resources depletion or pollution of soil, water and air.

Population aging, being an unprecedented process in human history, which is slow but persistent, and according to experts irreversible for at least the next hundred years, indicates serious warning signals for future generations.

In the national context, demographic aging is specific. It is caused by low fertility and high rates of mortality and exacerbated by the effects of large-scale emigration, the continuing impact of economic

transitions, and more recently by the global economic crisis.

The phenomenon of aging has a profound impact on all generations and over most areas of economic and social activity: the labour market, social protection, education, culture, politics. The decline of the working population and the aging of the labour force raise issues of particular economic and social development: the cost of pensions, strategies in education and training, health care and social assistance, adapted housing.

Only in the last 20 years, the average age of the population increased by almost 5 years, life expectancy by about 3 years, the increase of the proportion of adult population of over 60 years related to the decrease of people under the age of 15, denotes a **noticeable demographic crisis**. The critical threshold of aging by 12 %² (the percentage of people of 60 and older in the total population) was exceeded back in 1988 and reached the amount of 15.7 % in 2013.

The index of demographic charge, i.e. the number of old people unable to work related to 100 people of working age is constantly increasing, reaching 51.5 people in 2014, from 49.9 people in 2011.

The age structure of the population reveals an intense demographic aging phenomenon mainly due to declining birth rates in recent years, which resulted in absolute and relative reduction of the young population. Compared to January 1, 2000 on January 1, 2013, the drop in the share of children (0-14) from 23.8 % to 16.1 % is remarked and the increase of elderly population (60 and over) from 13.6 to 15.3 %.

On January 1, 2014, 559, 5 thousand people of the age of 60 and over lived in the Republic of Moldova (in 2013 – 527, 6 thousand; 2012 – 527, 6 thousand; 2010 – 512, 3 thousand; 2009 – 500, 4 thousand).

Thus, the youth of tomorrow, fewer in number, will have to support not only the evolution of the human society, but also to maintain many more elderly.

² According to G. Bojio-Garnier scale, the indicator 12 and over qualify as "demographic aging".

According to demographic forecasts, considerable aging wave will occur since 2014, when the percentage of children aged 0 - 14 will be equal to the percentage of people aged 60 and over, after which, as forecast, the first variable will decrease, and the second, on the contrary, will steadily increase till 2050. Thus, the population aging coefficient would reach 16 % in 2015, 18.5 % in 2020 and 30.3 % by 2050. The number of people in retirement age will annually increase by 2 – 2.6 %, in 2020 by about 25 %, compared to 2010. In the decades immediately following, the intensity of population aging will increase by the expansion of the elderly, who come from the numerous generations born in the 70s – 90s of the previous century, and the parallel decrease of working population that comes from the less numerous generations born in the 90s of the previous century³.

Birth rate occupies a decisive place in the evolution of the number and age structure of the population. According to official statistical data, on January 1, 2004, the number of resident population was of 3,607.4 thousand inhabitants and on January 1, 2013 – 3,557.6 thousand inhabitants, the difference being of 49, 8 thousand. In the same period, the urban population increased by 25,1 thousand, and the rural population decreased by 74,9 thousand.

The total number of children born in 2004 was of 38,2 thousand decreasing by 2013 up to 37,8 thousand, though there has been a slow growth in 2008-2012.

The decline of the birth rate was triggered and amplified on the background of political, economic and social changes, which have occurred since 1990. the socio-economic crisis in the period 1990-1999 generated lower living standards, rising unemployment, increased migration process, uncertainty and social instability, which contributed significantly to the decline of birth rates. At the same time, the impact of non-economic factors cannot be overlooked. The right to freedom of movement

³ Government Decision No. 406 of 02.06.2014 on approval of the Program on the integration of aging issues into policies.

and information, access to contraception means, contemporary models of marriage, the child's place in the hierarchy of values and preferences of the young people, the rules of market economy are also factors that have significantly contributed to low birth rates. The role of these factors is increasing.

Population **mortality** has a direct or indirect impact on the demographic process. Changes in mortality rates largely determine the birth rate, the natural increase, life expectancy, births, marriages. In turn, mortality is influenced by socioeconomic and biological factors (the environment, the lifestyle), the level of health services.

In the Republic of Moldova, there are major differences in mortality rates in urban and rural areas. The tendency of increasing the gender gap in mortality is maintained. Male mortality rate is by 1-2 % higher than female. In youth and adults, male mortality rate is increasing compared with female mortality. This indicator in the age group of 25-39 in men is 3 times higher than in women and in the age group between 40-69 years is 2 times higher.

Mortality by cause of death indicates a rising trend in the number of deaths caused by acute myocardial infarction and malignant tumors, homicides and suicides.

Vital statistics

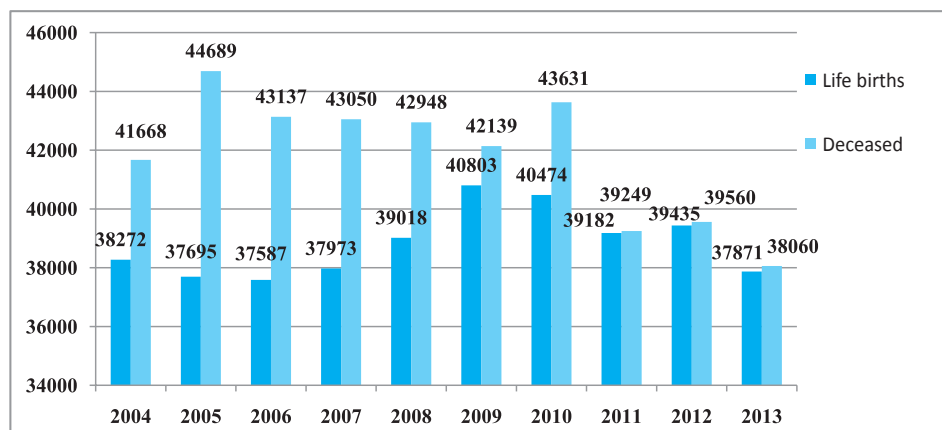
The marriage indicators decrease and first marriage age increases. The patriarchal

family model, characteristic of Moldova, undergoes essential changes. Alternative models such as co-living and the number of children born out of wedlock or in incomplete families is growing. The rate of extra-marital birth rate is high, the share of children born outside marriage being of 22 %.

The family, as the fundamental social institution, has been deeply shaken by the migration process that led to increased divorce, which grew in recent years by 1.5 times in urban areas and by about 2 times in rural areas. The children are increasingly being raised and educated in incomplete families, but with living parents.

Both emigration and immigration have profoundly amended the demographic situation: emigration reduces the long-term economic, demographic and social potential of the society. A painful consequence of emigration is the demographic loss of economically active population, the diminishing gene pool, disintegration of families through formal or informal divorce when one of the spouses has emigrated for a long period.

Moldovan youth (15-29) formed 25 % of the stable population on January 1, 2014. During the last years, the young generation is falling steadily, especially the 15-19 age category whose share decreased from 31.8 % on January 1, 2009 to 26 % on January 1, 2014. The number of persons aged 20-24 also decreased by 48,5 thousand people or by 2.3 %. Only in the case of young

people aged 25-29 an increase of 8.2. % is observed.

The health of young people is affected by several factors, the most important being the lifestyle, the conditions in which young people live, study and work. Nutrition, tobacco, drugs and alcohol consumption cause health problems, which occur at an early age. The adoption of a healthy lifestyle could prevent chronic diseases.

According to the survey results of 2012 on „Public access to health services“, the share of smokers among youth was of 14.3 %.

Young people are one of the target group subjected to risks associated with HIV/AIDS. The incidence of infection with human immunodeficiency virus (HIV) decreased in young people in recent years by 9 % compared to 2008. In the structure of HIV incidence among young people in the age group 15 -29, each second youth is between 25-29 years old, followed by the age group 20-24 (36.8 %). Thus, the incidence rate increases with age from 7 cases per 100,000 young people aged 15-19 to 28 cases per 100,000 people aged 25-29.

The education level of young people is one of the factors determining the employment and respectively social security of this category of population. In the context of reducing the population of school age (3-23 years) in the period 2008-2013 by 15.2%, a decrease in the number of children / young people included in the national education system is observed. Thus, school enrollment rate for persons in the age group 3-23 years was a continuous upward trend and reached 64.4% in the 2013-14 school year. However, the rate of enrollment in education of people in the 16 - 23 age group had a fluctuating dynamic, registering a more pronounced decrease in the 2013-14 academic year - 1.6 percentage points. The reduction of enrollment rate in most countries takes place after completion of the compulsory education, in the Republic of Moldova this being the gymnasium.

Education is a complex sector that records an ambiguous development as well.

PISA+⁴ test, conducted in 2012, revealed a low level of skills in education obtained by pupils from Moldova compared with pupils in other countries. The test was conducted on a sample of 74 states, and Moldova was among the “laggards” and obtained poor results: position 65 in reading, 59 in math and 57 in science. Poor training of young people in schools is a factor that increases over time, negatively affects the educational process in universities or vocational educational institutions and determines the final low level of skills and knowledge of graduates. In the Republic of Moldova, low education levels and insufficient qualification are considered by economic agents important constraints for business. Thus, 69.2% of businesspersons believe that education vocational / technical does not meet the needs of companies and 67.8% of business agents qualify higher education as less compatible with business needs. On the other hand, the public is not aware of these problems, and 80% of the population are satisfied with the quality of education in Moldova⁵.

Unemployment among youth registers higher values compared with other age groups or the country average. Four out of ten unemployed are young people. Thus, in 2013 the unemployment rate was of 8.7 % in youth aged 15-29, and of 12.2 % in youth aged 15-24, while the national average was 5.1 %. 13 % of the total unemployed aged 15-29 were in a long period of unemployment (12 months and longer), the value of this indicator is decreasing in recent years.

The youth are involved both in internal migration (rural-urban, big towns-small towns), and emigration. There are no clear mechanisms in the Republic of Moldova regarding the registration of internal mobility of the population. The majority of the young people live in urban areas with permanent residence in the countryside.

⁴ By administering the PISA tests, the preparedness of students for integration into active life is identified.

⁵ Republic of Moldova: National Human Development Report 2014 – Corporate genuine citizens. Public and private objectives in the service of human development, www.md.undp.org

As regards the external migration of the young people, several categories are identified:

a) Youth gone to study abroad: their share is difficult to estimate, but it is about several tens of thousand (30-40 thousand young people, according to the unofficial estimates, based on the scholarships offered by host countries and the young people enrolled at universities abroad);

b) Young people gone for work abroad: about 15 % of the young people aged 15-29 are abroad for work or looking for work. The estimated number of the young people who emigrated in search of a job is about 135,500. Of this total, 78.2 % are young people from villages and 73.8 % are men. If urban youth represent 31.3 % of the total number of emigrants, in the rural areas this share is significantly higher (44.5%).

c) Young people who have emigrated for permanent residence in the host country: a number of countries such as Canada, the USA, and Russia have immigration governmental programs attractive to young people from the Republic of Moldova. Their share is also difficult to estimate, as there is no mechanism for quantification. For example, only in 2010, about 2,000 people settled in Quebec (Canada), the majority being young people⁶.

Reproductive health is recognized as one of the fundamental components necessary for human development, being the promoter of the general health of the population, but also of prosperity and development. Healthy reproductive behavior ensures a positive impact on future generations.

Despite the efforts made in recent years the reproductive health indicators in Moldova have improved very little. Improving the situation in this area is a difficult process, which exacerbates the problems of society having negative consequences on the demographic behavior of the whole population.

The access of the population to family planning services is limited, the right to education and adolescent reproductive health services are not provided everywhere. Abortion continues to be a fairly common method of family planning, causing serious risks for women's health. The consequences of domestic violence, sexual abuse and human trafficking, which also impact the reproductive health, are not yet fully estimated. Male sexual problems are ignored; they need proper attention and specialized assistance. Models of youth-friendly health services follow to be strengthened in order to maintain the health and development potential of adolescents and youth.

The **quality of drinking water** and access to it continues to be one of the most important problems facing The Republic of Moldova.

Economic development increases the degree of negative influence on the environment, which in turn has an impact on the quality of human life. Given the conditions of our country, water influences most on people's health. Both surface and ground water is heavily polluted by the communal households, agriculture and energy sectors. Most groundwater sources do not meet the standards and quality requirements of drinking water, maximum allowable concentrations to nitrites, ammonium ions, etc. being exceeded. Underground water sources are affected most by livestock farms, landfills, manure and waste deposits, and the lack of sewage and treatment systems.

National Center for Public Health (NCPH) specialists describe the water quality in Moldova as „consistently low”. The worst situation is observed in rural areas where wells are the main source of water. According to NCPH, about 61% of aqueducts related to underground water sources and about 84% water wells do not meet the sanitary standards by chemical composition. Thus, the water contains an increased amount of fluoride, sulphates, hydrogen sulphide and other chemicals. The quality of drinking water from underground sources does not correspond to bacteriological indexes either.

⁶ National Development Strategy of youth sector 2020, approved by Government Decision No. 1006 of 10.12.2014.

The water currently available in Moldova is approximately 500 m³ per capita per year or less, which places Moldova in the category of countries where „water is insufficient”, which can create a resource stress, which in turn will be affected by future climate changes.

The recommended thresholds of safe level availability of renewable fresh water. If the volume of water available is less than 1.000 m³ per capita per year, water scarcity can impede the economic development and can harm the health and the living standards of the population. Currently, in Moldova, available water resources are at a critical level, which affects the country's development capacity.

Water resources in the Republic of Moldova are sensitive to climate changes, both in terms of quantity as well as quality. According to the estimation, available surface water resources will decrease by 16-20% until 2020. This means that security of supplying all users with water will be endangered in 2020, when the intensity of water use will reach 100%⁷.

Because of poor air quality, limited access to drinking water and improved sanitation, poor quality infrastructure and high exposure to the agricultural sector of the economy, the Republic of Moldova records a high degree of sensitivity to climate changes.

Air pollution is another current environmental problem. One of the main factors contributing to the intensification of air pollution are gas emissions from different sectors of the economy, including those of greenhouse effect. Auto transport is the main source of pollution in the air.

The atmospheric emissions of harmful substances are detrimental not only because they destroy nature and affect human health; they can also change the properties of the atmosphere, leading to adverse climatic and ecological consequences. Medical and ecology specialists have estab-

lished a direct link between environmental degradation and the increasing number of people suffering from allergies, asthma, cancer and other diseases. Nitrogen oxides, sulfur dioxide, ground-level ozone, carbon monoxide, formaldehyde, phenols, particulate matter⁸ are the main pollutants that negatively act on the human body.

Waste management in the Republic of Moldova is a difficult issue and remains unresolved. Improper waste management affects local communities, threatens the environment and contributes to global emissions of greenhouse effect gases. Currently, the most widely used method of treating waste is landfill, which is often a major source of soil and groundwater pollution.

The current statistical system with respect to waste management reflects only part of the picture on household waste management. The information about specific hazardous waste streams such as waste oils, old vehicles, worn tires, electrical and electronic equipment waste generated by consumers, waste resulting from construction and demolition activities, is uncertain. Over the years, little attention has been paid to this issue in the absence of systems for collecting and treating these waste streams.

The problem of persistent organic pollutants is considered one of the most pressing environmental problems. A representative analysis indicates that POPs pesticides category constitutes 20-30% of the total stock of obsolete and forbidden pesticides in Moldova. In 2013, this amount was estimated at 3000 tons. Studies conducted in the vicinity of the deposits indicate that ground and surface waters are contaminated by such substances⁹.

Medical waste produced by medical institutions are made up of food debris, waste medicines (pills, powders, reagents), antigen-laboratory tests, disinfectants, detergents, organic waste (culture media, biochemical and immunological materials, biological substrates, blood, serums,

⁷ National Report on Human Development in Moldova – Climate changes in the Republic of Moldova. Socio-economic impact and policy options for adaptation, <http://www.undp.md>

⁸ <http://www.meteo.md/mold/influenta.htm>

⁹ Waste Management Strategy in the Republic of Moldova for the period 2013-2017, approved by Government Decision No. 248 of 04.10.2013.

organic tissue), medical devices and radioactive materials, household waste. All these waste streams are defined as medical waste originating from healthcare centers. Approximately 10-25% of medical waste are hazardous wastes requiring special treatment. They pose a higher risk for both human health and the environment being divided into 5 categories: infectious waste, cutting and pungent waste, chemical and pharmaceutical waste, pathological waste and body parts, radioactive waste. For lack of special ovens, these wastes are accumulated together with household waste or are stored in medical institutions. According to the study „*Health without any damage*”¹⁰, *the annual generation of medical waste is of 15.7 thousand tons, of which 2.750 tons is considered infectious waste and 314 tons hazardous waste.* These calculations do not include medical waste from other hospitals, such as pharmacies and medical offices. Another problem is the lack of centralized network to collect used syringes.

The UN Special Rapporteur on the adverse effects of the movement and dumping of toxic and dangerous products and wastes on the enjoyment of human rights noted in his Report¹¹ that for the management of medical waste there is much to be done to ensure effective realization of the right to life, enshrined in Article 6 of the International Covenant on Civil and Political Rights and the right of everyone to enjoy the best physical and mental health attainable enshrined in Article 12 of the International Covenant on Social, Economic and Cultural Rights. All persons exposed to hazardous medical waste influence are at risk of injury and / or risk of infection. These include medical staff, patients, people involved in the management and processing of waste and people living near places where such wastes are incinerated, stored or buried illegally.

¹⁰ Ibidem

¹¹ UN Report of the Special Rapporteur on the adverse effects of the movement and dumping of toxic and dangerous products and wastes on the enjoyment of human rights, <http://www.un.org/Docs/journal/asp/ws.asp?m=A/HRC/18/31>

We are witnessing a **climate change**, whose consequences for future generations are already manifested, and humanity is responsible for the process. It is recognized that climate change is a priority challenge facing humanity in the XXI century and which is no longer a distant prospect. Some consequences of climate change are already being felt - increased frequency and greater intensity of natural disasters. For the Republic of Moldova, this meant the latest catastrophic drought in 2007 and the devastating floods in 2008.

By their nature, climate change is global, but the poorest countries are most vulnerable, because many of them will be disproportionately affected and their adaptive capacity is very limited. Therefore, immediate and coordinated actions are needed not only internationally but also nationally to mitigate the consequences of climate change by reducing emissions of greenhouse gases and to help both developed countries, as well as developing ones, to adapt to these effects, which have already become inevitable. Unfortunately, in the Republic of Moldova, climate changes are sometimes perceived as a distant and irrelevant concept¹².

Currently the Republic of Moldova does not contribute significantly to accelerating climate change through emissions of greenhouse gases. However, climate change will affect Moldova's prospects of achieving its development goals. It needs to be aware of the risks posed by climate change on the objectives, to readjust them or capitalize on adaptation policies that will allow continued pursuit of the development agenda of Moldova. The issue of climate change should be included on the agenda of national policy measures that provide solutions to climate change and ensure a secure future for future generations.

Moldova's biodiversity loss will continue and will even escalate, unless effective

¹² National Report on Human Development in Moldova – Climate Change in the Republic of Moldova. Socio-economic impact and policy options for adaptation, <http://www.undp.md>

adaptation measures are taken, integrated into environmental policy areas and in other areas. Although climate change is happening on a global scale, national and local actions aimed at biodiversity conservation and rational use of natural resources, water, forest and soil are essential to prevent the degradation of the ecosystem in Moldova.

In 2000, along with other 189 countries, the Republic of Moldova joined the „*United Nations Millennium Declaration: human development – paramount objective*” pledging thereby to contribute to the achievement of the eight Millennium Development Goals (MDGs). The document affirms the commitment of the international community to the fundamental values of humanity – freedom, equality, solidarity, tolerance, respect for nature and shared responsibility – and emphasizes the importance of solving major issues related to peace consolidation, observance of human rights, ensuring sustainable development and protection of environment.

The eight goals reviewed and adapted to national development priorities which concisely define the eight goals to be achieved by 2015 are: eradicate extreme poverty and hunger; achieve universal primary education; promote gender equality and empower women; reduce child mortality; improve maternal health; combat HIV/AIDS, TB, malaria and other diseases; ensure environment sustainability; develop a global partnership for development.

The Millennium Development Goals have the year 2015 as deadline for achievement. But 2015 is not the terminus for international development – currently an intensive dialog on the post-2015 development framework is taking place globally.

In the Synthesis Report of UN Secretary-General on the post-2015 sustainable development framework „The road to dignity by 2030: ending poverty, transforming all lives and protecting the planet”, disseminated on 4 December, 2014, a new universal and revolutionary agenda in the field of sustainable development, based on human rights, centered on people and our

planet is proposed. An integrated set of six essential elements is called to help identify and strengthen sustainable development and ensure the implementation at national level of ideals and perspectives concerning: a) dignity: to end poverty and fight inequality; b) people: to ensure healthy lives, knowledge and the inclusion of women and children; c) prosperity: to grow a strong, inclusive and transformative economy; d) planet: to protect our ecosystems for all societies and our children; e) justice: to promote safe and peaceful societies and strong institutions; f) partnership: to catalyze global solidarity for sustainable development.

In the coming months, Member States of the United Nations will negotiate definitive parameters of sustainable development framework post - 2015, which will contain 17 goals in eradicating poverty, fighting hunger, healthcare, ensuring gender equality, climate change, access to quality education at all levels, economic growth, access to renewable energy services, reliable and affordable, conservation of biodiversity and forests, oceans and seas, access to water, sanitation and hygiene, etc.

These new priorities have been globally established and completed following the obtained conclusions and recommendations at the national level of each UN member state.

Thus, the year 2015 is becoming a symbolic and essential one, as it is the year when major international decisions are to be taken on the development framework to replace the MDGs over the coming decades. For this reason, by the decision of the European Parliament and the Council of Europe of April 16, 2014¹³, the year 2015 was designated as „**European Year for Development**”, the motto being „**Our world, our dignity, our future**”. One of the objectives of the European Year for Development is to reach a broader understanding of policy coherence for development, as well as to foster among citizens in Europe and developing countries a sense of joint responsibility.

¹³ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=OJ:L:2014:136:FULL&from=EN>

ity, solidarity and opportunity in a changing and increasingly interdependent world.

Meanwhile, the concerns and aspirations of today and tomorrow of the Moldovan citizens, their views on the risks of long-term development for our country and the future that they want after 2015 contained in the „Post-2015 Development Agenda”¹⁴ serve as a platform for the dialogue between the UN and Moldova regarding the Post-2015 Development Agenda (see Annex).

The topic of responsibility to future generations is for the first time tackled by the National Institution for the Protection and Promotion of Human Rights from the perspective of Ombudsman's powers in

the Republic of Moldova. We will not make recommendations, because they can be easily deduced from the suggestive data specified in this chapter. We address only a few questions for which we need to seek answers together:

- ***Does the Republic of Moldova wish to be more respectful and generous towards its future generations?***
- ***Is the protection of generally human values of the future generations a fully aware priority in the Republic of Moldova?***
- ***Where is the concern for the rights of future generations placed on the list of priorities of each of us?***

¹⁴ Post-2015 Development Agenda: Final Report on the Consultations in the Republic of Moldova, <http://www.md.undp.org/content/moldova/ro/home/library/mdg/post2015/>

CHAPTER II

OBSERVANCE OF HUMAN RIGHTS IN THE
REPUBLIC OF MOLDOVA

1. FREE ACCESS TO JUSTICE

In 2014, the issue of respect for the right of access to justice was in the attention of the National Ombudsman Institution. That is because the alleged violation of this right remains the most current issue addressed by the petitioners. In particular, delays in the examination of cases, infringement of the process, disagreement with the pronounced sentence/judgment, non-enforcement of court decisions are among the complaints¹⁵.

The Justice Sector Reform Strategy for the years 2011-2016¹⁶ continues to be the main policy document that focuses on the major issues of the justice sector in the Republic of Moldova. It created a common framework that includes all reform efforts to ensure sustainable development of the sector through realistic and concrete actions. By implementing the Strategy, the authorities aim to strengthen the independence, accountability, impartiality, efficiency and transparency of the judiciary system; to streamline the pre-trial investigation in order to guarantee respect for human rights, to ensure the safety of every person and to diminish the level of criminality; to improve the institutional framework and processes that ensure effective access to justice (effective legal assistance, examination of cases and enforcement of judgments in reasonable time, to modernize the status of some legal professions related to the justice system); to promote and implement the zero tolerance principle for manifestations of corruption in the justice sector; to implement measures through which the justice sector would help create a

favorable climate for sustainable economic development; to ensure effective respect for human rights in legal practices and policies.

Thus, building an accessible, efficient, independent, transparent, professional and accountable to society justice sector that meets European standards, and which is to ensure the rule of law and respect for human rights and to help ensure society's trust in the judiciary is, at least at the policy level, one of the top priorities of the government.

The term „justice sector” used in the Strategy includes, first of all, the judiciary, as well as all the authorities and the relations between them, that contribute to the execution of justice, and namely: the prosecution, legal professions (lawyers, notaries, mediators, bailiffs, legal experts, administrators of insolvency proceedings, translators / interpreters) related to the justice sector, the probation system, the system of enforcement of court decisions, the penitentiary system, the Ministry of Justice, the Ombudsman Institution, the Constitutional Court. Other authorities, such as the Parliament, the Government, the Superior Council of Magistracy, to the extent to which their activity is linked to the adoption and implementation of relevant normative acts for the justice sector are also referred to in the Strategy.

Thus, over 32 institutions and structures have main or auxiliary input in the implementation of about 475 actions of the Strategy.

Besides the monitoring mechanism for Strategy implementation provided for by Law No.231, the associative sector monitors the development of reforms from the outside¹⁷.

¹⁵ See Chapter VI

¹⁶ Law No. 231 of 25.11.2011 on approval of the Justice Sector Reform Strategy for the period 2011-2016.

¹⁷ The Study “Success and failures in the justice

The fact that the confidence index of the public in the justice slightly increased compared with previous years gives hope¹⁸. For example, bi-annual surveys conducted by the Public Policy Institute contain a constant question regarding the degree of public trust in state institutions, including justice. The answers to the question „How much trust do you have in justice?” from November 2014, show a slight increase in the level of public trust in justice. The analysis of the answers like „much trust” and „some trust” attest that this indicator constituted 23% in November and 22% in April, compared to 16% in November 2013 and 13% in April 2013. The fact that 11 % of respondents consider an independent judiciary as one of the three most important problems to be solved in Moldova, compared to 6% - in April 2014 and 6.3% - in November 2013, is encouraging.

We consider that it is for the benefit of the country and of every citizen that, the authorities have registered tangible results in some areas in a short term: several laws in the context of ensuring the integrity of the judicial actors were adopted and amended; the judges' salaries were increased; the random distribution of cases and digital audio recording of court hearings is being implemented; new criteria for the selection, promotion and transfer of judges have been developed.

Despite the measures taken to restructure the system, there is a disproportion between the made efforts in some certain segments and the overall immediate results. The deficiencies in reforming the Ministry of Internal Affairs, the lack of progress in reforming the prosecution condition the overall view on the dynamics of the change for the better in the justice sector.

reform in the Republic of Moldova 2012- July 2014”, prepared by the Center of Legal Resources from Moldova, <http://crjm.org/wp-content/uploads/2014/09/Studiu-reforma-justitiei-web.pdf>; Quarterly reports on monitoring the implementation of Justice Sector Reform Strategy, developed by Promo-LEX Association, <http://www.promolex.md/index.php?module=publications>

¹⁸ http://www.ipp.md/public/files/Barometru/Brosura_BOP_11.2014_prima_parte-r.pdf

Besides the fact that the transformations are met with reluctance by professionals within the system, differentiated treatment of key justice sector institutions has a deterrent character: for example, the gradual increase of the judges' salaries opposed to the constant vulnerability of other, no less important, actors in this area.

We are convinced that the indicator of convictions with real execution for corruption acts is really important in order to set new standards of the system. However, it is certain that this indicator is not decisive. The key to success in reforming the justice sector lies in removing the causes and not in a perpetual struggle with the consequences of corruption.

We encourage the whole society to engage in the processes of preventing and combating corruption in the judiciary not for indicators, but for the country's future.

2. THE RIGHT TO HEALTHCARE

The World Health Organization defines health as „a state of complete physical, mental and social well-being, and not simply the absence of disease or infirmity”. This formula shows that a range of factors determines population's health: economic, social, environmental, hereditary, individual characteristics, including the lifestyle of each individual. Health requires economic and social security, harmonious interpersonal and social relations, safe and healthy working and living conditions, adequate quality of water, air and soil, sufficient and rational nutrition, supplemented by a healthy lifestyle and access to quality health services as indispensable prerequisites.

The European Convention for the Protection of Human Rights and Dignity of the Human Being with regard to the Application of Biology and Medicine (Convention on Human Rights and Biomedicine) - the first international legal instrument capable of generating an obligation to protect the dignity, human rights and freedoms against any improper application of developments in biology and medicine - sets out a series of principles and prohibitions concerning ge-

netics, medical research, the consent of the person to interventions in health, the right to privacy and the right to information, the removal of organs and tissues.

By ratifying this Convention¹⁹, Moldova has assumed once more its commitment „to take appropriate measures in order to ensure equitable access to appropriate quality health care.” At the request of the Secretary General of the Council of Europe, the state must provide an explanation of how its internal law ensures the effective implementation of any of the provisions of this Convention.

Currently, the Moldovan healthcare system is undergoing reforms and aligning to European standards. New legislation in the field, which is intended to implement changes in this sector, to provide high quality primary health care, to improve governance and financing of healthcare, is being revised and adopted.

It is regrettable to note that, despite the changes of the system, health service users continue to invoke human rights violation in health care, referring especially to: lack of respect on behalf of health care providers; lack of discretion during medical assistance; inequity and poor quality of care; examination, treatment and maintenance in conditions inadequate to sanitary and hygienic norms; disclosure of information related to medical secrecy. Numerous allegations against the professionals of the system on medical errors and the scale of the phenomenon of informal payments raise particular concern.

The European Court of Human Rights has developed an extensive jurisprudence on many of these sensitive issues under Articles 2, 3, 5, 6 and 8 of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. Along with other countries, the Republic of Moldova was condemned by the Strasbourg Court for failure to provide necessary medical care in detention facilities, disclosure of information concerning the medical secrecy, surgi-

cal intervention without therapeutic necessity, offering allowances related to damage caused to health and bodily integrity.

We are convinced that ensuring human rights in the health services system, respect for the dignity of the patient and the increasing participatory role of people in the health decision making must become a real priority. However, health is not only a social, economic and political problem, but also a matter of human rights. ***Human rights violations can lead to poor health, or may result in poor health.***

In the previous reports on the observance of human rights in Moldova, the Center for Human Rights notified of some deficiencies in the system and detected irregularities which, in our opinion, present direct or indirect hazard for the proper realization of the right to health. Thus, there are reservations about the fairness of the compulsory health insurance system; the procedure for examining petitions and medical errors; the effectiveness and objectivity of the accreditation procedure in the health system and certification of doctors and pharmacists; the degree of observance of the right to privacy of the patients by health workers; the effectiveness of the control and prevention of tuberculosis system, prevention and control of diabetes, reproductive and sexual health. The persistence of corruption in the health system has become an imminent threat to our society in terms of poverty and poor state of health²⁰.

During the investigation of claims regarding violations of the right to health, some administrative shortcomings and cases of mismanagement have been attested.

The finality of urgent medical assistance requests is not pursued; these are transferred to the primary health care sector. In particular, the correctness of requests reception, triage of calls according

¹⁹ Law No. 1256 of 19.07.2002

²⁰ http://ombudsman.md/sites/default/files/rapoarte/raport_cpdom_2013_0.pdf; <http://ombudsman.md/sites/default/files/rapoarte/raport2012-final.pdf>; http://ombudsman.md/sites/default/files/rapoarte/cpdom_raport_2011anexe_0.pdf

to the degree of priority, of emergency and operative servicing of patients is not verified. There are no clear regulations on how emergency medical services should be record and cooperated with the primary health care sector.

The provisions of Order No. 828 of 31.10.2011, which approved the list and model forms of primary medical evidence, are not observed. These forms were to be filled out by all public and private health institutions since 1 January 2012, aiming to improve the efficiency of the activity of medical and sanitary institutions, the unification of evidence, and full and authentic information reflecting the activity of health care institutions.

It was found the failure to observe the human rights in the system of health services, according to the Law on patient rights and responsibilities No. 263 of 27.10.2005, and especially regarding the poor implementation of the provision „Extrajudicial protection of patient's rights” of this law. Thus, contrary to Art. 16, paragraph (4), the Ministry of Health has not created an independent committee of medical professional expertise to examine the applications and complaints of the patients. According to ministry officials, such a committee was not established and no special regulation was approved on the grounds that no complaints were submitted. In this situation, the patient's right to fully benefit from the extra-judicial mechanism for the protection of patient's rights established by law remains illusory.

It should be mentioned, in this context, that the examination and settlement of complaints coming from the recipients of medical services is shallow and the responses to the complaints are usually formal. This is confirmed by the National Anti-Corruption Center, which in the process of considering the petitions and complaints in several public medical institutions, has identified some shortcomings: lack of an efficient and unique mechanism for the examination of petitions; petitions repeatedly addressed to both healthcare institutions and the hierarchically higher institutions;

unresolved complaints; deviations regarding the registration of complaints.

The control and improvement of the quality of care is a less developed area in the Republic of Moldova. There are only certain elements of quality management. For example, the National Health Insurance Company shall exercise control (expertise) of the quality and quantity of care for policyholders, or the National Council for Evaluation and Accreditation in Health is entitled to submit proposals to the Ministry of Health in order to improve the normative acts on the quality of services provided by health and pharmaceutical facilities.

In order to ensure the monitoring process of the exercise of the medical profession, on 10 March 2014, the Law on the College of Doctors from the Republic of Moldova No. 261 of 01.11.2013 came into force. Under the law, the College of Doctors is a professional organization of the medical staff in the country, which has the monitoring and supervision of the medical profession exercise as main objective of its activity. The responsibilities of the College in the training and professional development of doctors include: assessment of the professional qualification level of doctors; examination of petitions and appeals of individuals and legal entities on cases of doctors' deviation from the rules of professional ethics, medical ethics and the rules of good professional practice; application of professional disciplinary sanctions to its members as required by law.

De jure, a structure with responsibilities in the areas of professional, scientific and educational activity; of professional ethics and medical ethics; professional and jurisdictional disputes; notifications and accreditations; economic and social; administrative and organizational attributions has been created. *De facto*, the College was not created, and Law No. 261 seems to be inoperable. On the one hand, the professional organization of the medical staff in the country, responsible for monitoring and supervising the exercise of the medical profession, is vested with the right to assess the level of professional qualifications

of doctors, to examine the petitions and, on cases of breaches of the rules of professional ethics, medical ethics and the rules of good professional practice, to apply or to waive disciplinary professional sanctions. On the other hand, membership of the College of Physicians is obtained by submitting an application based on the free consent of the doctor and confirmed by the certificate of membership to be issued after the registration fee established under the College Statute is paid.

Under this law, it was clear from the start that the structure in question will be inefficient, at least in the segment „professional ethics, medical ethics and good professional practices”, and will not have the initially desired impact.

The training and promotion of an appropriate professional culture is prerequisite for the existence and applicability of a CODE OF CONDUCT. Although in 2007, the Framework Code of Ethics of the Doctor and Pharmacist was developed, which provides and includes the values, principles and mandatory norms of conduct for the staff in the healthcare system, it has not been approved by a legislative act and it was not published in the Official Monitor. The lack of legal force causes its non-uniform application and enforcement.

One of the main priorities of the healthcare system is ensuring access to safe and quality medicines. Ensuring fairness and efficiency, which includes proper use of scarce resources to improve population's health, but also satisfaction of patient needs, are among the main objectives of the health system.

However, the scarcity of medicines that hospitals from the country periodically face certifies the inefficiency of the procurement process of pharmaceutical products for the needs of public health institutions.

The current mechanism for conducting the procurement of drugs and other medical products for the needs of the health system is geared towards ensuring the efficient and optimal use of available funds in the health system, one of the priorities

in the health system and, namely, ensuring patient access to safe and quality medicines is being left in the shadows.

The overall inefficiency of this mechanism, the deficiencies in the planning, selection and estimation of drug requirements by public medical institutions and in monitoring the execution of procurement contracts has direct consequences on the health status of the population and the achievement of human rights in the health system services.

The fact that the Drug and Medical Equipment Agency is the structure responsible for the expertise, approval and registration of drugs, as well as of their quality control, and at the same time for the centralized purchasing of pharmaceutical products for the needs of the medical institutions and national programs, may be considered, in our opinion, an obvious sign of conflict of interest and, in this sense, a favorable environment for corruption or cartel deals. The whole process of planning, organizing and conducting procurement procedures, monitoring contract assignment, presents concerns in terms of vulnerability to corruption.

We strongly believe that in a society where respect for human rights, in general, and the fundamental right to health, in particular, is a priority for public authorities, the social impact of the process of purchasing medicines and other health products must take precedence over the economic one.

For this reason, we advocate for urgent action to streamline the mechanism for the purchase of medicines and medical products for the health system to lower the negative impact on the public health.

3. THE RIGHT TO SOCIAL ASSISTANCE AND PROTECTION

The achievement of the obligations of the state to guarantee a decent standard of living to people that will ensure their health and welfare is still a challenge for the competent public authorities on the background of price and tariffs evolution for consumer goods and services of first

necessity. A testimony to this is the large number of petitions submitted to the Centre for Human Rights on issues related to social protection and welfare, these ranking third among the appeals to the National Ombudsman Institution in 2014.

As in previous years, the petitioners are unhappy with the low income and social benefits, which do not cover the subsistence level; by the manner of granting social assistance /aid for the cold period of

the year; the method of determining and calculating pensions. They complain, in particular, that local authorities do not sufficiently inform the public about the facilities provided to socially vulnerable groups, etc.

Along with extremely low incomes, the continued growth of prices and tariffs for consumer goods and services affect the living standards of the population and contribute to deepening poverty for the most vulnerable population groups (see Table).

**Evolution of prices and tariffs for consumer goods and services
in the period 2013-2014**

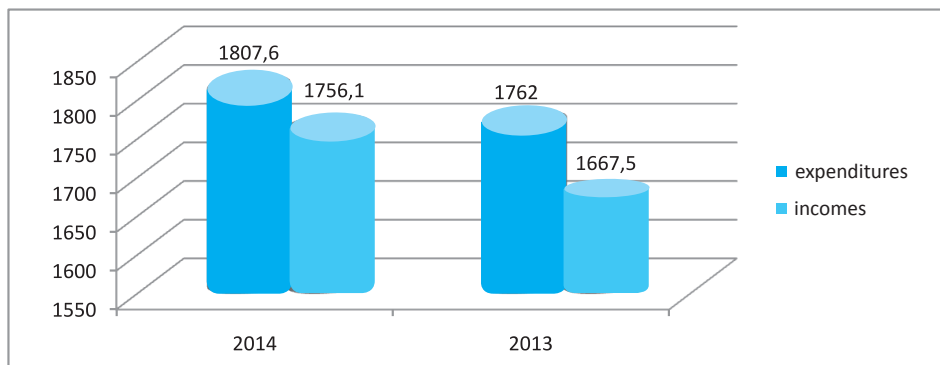
Goods and services	December 2014 in % compared to:	December 2013 in % compared to:
	December 2013	December 2012
TOTAL	4.7	5.2
Food	5.1	7.6
Bread	1.9	3.1
Fresh vegetables	13.3	15.5
Fresh fruits	19.7	-2.3
Meat, meat products, canned meat	2.2	5.0
Milk and milk products	6.2	8.3
Sugar	-11.9	3.7
Eggs	13.6	12.9
Non-food goods	6.5	4.6
Ready-made clothes	5.6	6.1
Footwear	6.2	5.6
Drugs	5.6	4.2
Fuels	6.4	3.4
Building materials	5.4	4.7
Services	1.6	2.9
Housing services	0.8	1.5
Drinking water and sanitation	0.0	6.9
Network natural gas	0.0	1.8
Passenger transport	0.9	15.8
Catering	5.6	3.4

Source: National Bureau of Statistics²¹

The official data on the proportion between the population incomes and expenditures show that expenses exceed incomes

in 2014 (Table 3). In this situation, we cannot talk about significant changes with regard to the citizens' quality of life.

²¹ <http://www.statistica.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=4609>

Source: National Bureau of Statistics

Salary payments are the most important source of income - 40.7% of the total available revenue of the population, registering a slight decrease compared to 2013 (1.1%). As for social benefits, they increased by 1.1%.

Money transfers from abroad remain to be an important source of household budgets (18% or by 0.5% more against the same period of the previous year).

People, whose income is made up of only social benefits, the majority being under the subsistence level, are in a particularly difficult situation.

Ratio between average pension and subsistence minimum in the first term of 2014

	2013	2014
Average size of monthly established pension, lei	1020.8	1084.6
Average size of old age monthly established pension, lei	1052.5	1115.4
Ratio between the size of average monthly established pension and average of subsistence minimum for pensioners, in %	76.1	78.0
Ratio between the size of old age average monthly established pension and average of subsistence minimum for pensioners, in %	78.5	80.2

Social insurance

The current pension system in the Republic of Moldova faces two main challenges: the low quantum of benefits and low replacement rate²².

Official data show that in the first term of 2014 the size of the subsistence minimum in average per month per person was of 1,667.7 lei, and for pensioners – 1,390.9 lei. Thus, the average monthly pension represents 78% of the subsistence minimum (*see table*).

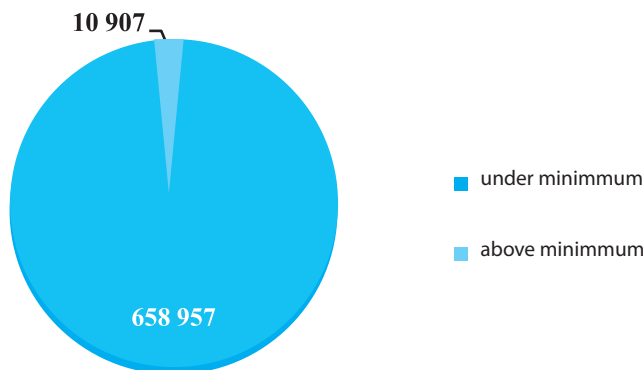
Even worse is the fact that about 98% of pension recipients get a pension under the subsistence level. The data presented by the National House of Social Insurance, as of 01.01.2015²³, show that this indicator remains at the same level compared to 2013.

The 56.276 recipients of state allowances, whose average size was of 339.18 lei, as of 01.01.2015, should be added to the number of pension beneficiaries with the average pension under the subsistence level (658,957).

It should be noted that in support of these individuals, starting July 1, 2014, the pension ceiling was increased from 1,300 lei to 1,500 lei for people who qualify for state financial support, also increasing the

²² The replacement rate is the ratio between the average retirement age pension and average salary recorded in the economy

²³ <http://www.cnas.md/lib.php?l=ro&idc=244&nod=1&>

The structure of pension recipients compared to the subsistence minimum

fixed amounts²⁴ of this support (from 50 lei to 100 lei, 60 lei - 120 lei, 90 lei - 180 lei). At the same time, it was decided to increase the amount of monthly state allowance of pension beneficiaries residing in the villages Cocieri, Corjova, Cosnita, Molovata Noua, Firladeni, Copanca, Dorotcaia, Piritia, Varnita, Hagimus²⁵.

The policy document „Proposal to Reform the Pension System” (February 2014)²⁶ states that the average pension level is very low in absolute terms but also in comparison with the average salary. This is due to the replacement rate of just 28.4%²⁷.

Experts warn that if the current conditions of system operation is maintained, the replacement rate will continuously decrease and will reach the critical value of 14% in 2040. The decrease of the replacement rate is due to the pension indexation method, but also by not updating the insured income when determining the pension.

Therefore, the pension system fails to achieve its main objective of providing a sufficient income to pensioners who have contributed to the system. Moreover, if the system is not reformed, the pension level will continue to decline. In this situation, many people are forced to work beyond retirement age.

The spouses E. complained that the error made in calculating the old-age pension, especially when determining the contribution period and the selection of the most favourable 60 consecutive months of work for establishing the individual coefficient (K), had a negative effect on the size of their pensions. The Expertise Report of the National Centre of Judicial Expertise that examined the given dossier confirmed the technical calculation problems.

The pension system is not sustainable with the current specifications. Social sustainability, pension levels and the perspective for a continued decrease in the replacement rate suggest that if changes are not made in the pension system, the poverty of the elderly will become a more serious problem in the future. According to experts, the main challenge for the pension system is to provide an adequate level of pensions and to increase the number of taxpayers by transferring the workers in the

²⁴ Law on amending and completion of certain legislative acts No. 147 of 17.07.2014 //Monitorul Oficial 223-230/505, 08.08.2014

²⁵ Law on amending and completion of Law No. 1591-XV of 26 December 2002 on additional social protection of some pension beneficiaries, established in the public system of social insurance No. 148 of 17.07.2014 //Monitorul Oficial No.223-230/507 of 08.08.2014.

²⁶ http://get-moldau.de/download/policypapers/2014/PP_01_2014_ro.pdf

²⁷ The European Code of Social Security considers a replacement rate of 40 %.

informal economy and (re) activate their participation in the social insurance system. Moreover, current challenges will become greater as the population ages.

In the appeals addressed to the Center for Human Rights, the petitioners alleged problems in the calculation / determination of old-age pension. We reiterate that any error, which affects the amount of the pension, further worsens the situation of the elderly. For this reason, we recommend the responsible employees in the field to prove maximum diligence in examining each file.

Another problematic aspect identified in such notifications relates to the deficiencies in accumulating the necessary documents to confirm the length of service, salary certificate, especially, in cases where the enterprises are liquidated / reorganized, etc.

Social assistance

Regarding social assistance, we can mention that some progress has been achieved, the creation and development

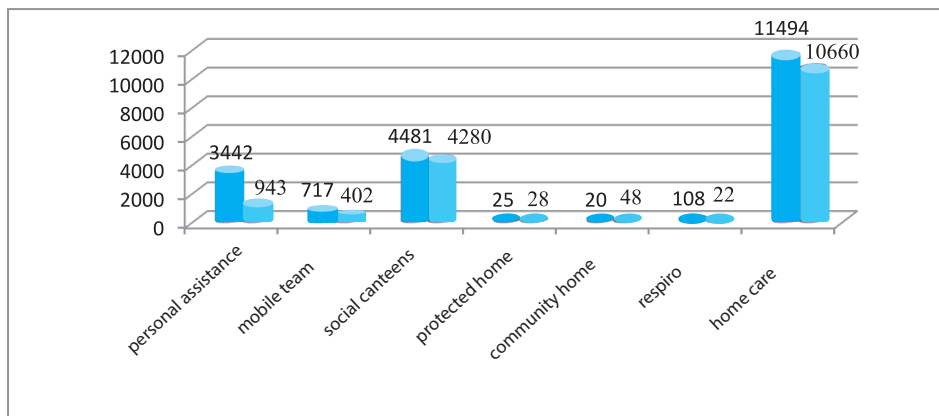
nomically vulnerable people²⁸, which aims to provide social housing to socially/economically vulnerable people who are unable to secure satisfactory living conditions.

In the report of the Center for Human Rights for 2013²⁹, we warned the competent authorities on the need to develop social protection measures for the homeless. Although we were informed that the regulatory framework regarding the organization and operation of social services for housing and social adjustment of the homeless and providing minimum quality standards of life for this category of people has started, the issue remains unresolved.

To identify the problems that local authorities face in creating and developing social services, as well as in determining the degree of coverage of the needs of the socially vulnerable groups, the Ombudsman Institution carried out an assessment of the situation in this area in the reporting period.

According to data provided by the departments/ divisions of social assistance

Co-relation between the demand for social services and possibilities offered

Source: Departments/divisions of social assistance and family protection, except the left bank of the river Nistru

of social services for socially vulnerable groups, in particular.

We also appreciate the adoption of the Regulation on the manner and conditions of the implementation of the Project for construction of housing for socially/economically vulnerable people

²⁸ By Order No. 75 of 14.05.2014, the Ministry of Regional Development and Construction of the Republic of Moldova approved the Regulation on the manner and conditions of the implementation of the Project for construction of housing for socially/economically vulnerable people

²⁹ http://ombudsman.md/sites/default/files/rapoarte/raport_cpdom_2013.pdf;

and family protection, a good part of the existing social services does not cover the number of requests. The reason most often cited is the financial incapacity of the local authority to create/develop social services to cover all requests.

If progress has been made regarding the development of the regulatory framework on the organization and functioning of social services for providing the necessary support to individuals / families at risk, then serious drawbacks exist in its implementation. We consider particularly important that the issuing authority should monitor the implementation of the regulatory framework, to establish indicators for assessing the impact of the given social services on the beneficiaries for adjusting and improving the policies in the field.

The existing problems, regarding the manner of offering social aid/aid for the cold season of the year, were constantly tackled in the reports of the Center, starting in 2011. This is also because many citizens address this topic in the petitions submitted in recent years to the National Ombudsman Institution.

It should be noted that in the meantime changes in the legal framework have been made ³⁰ intended to improve the mechanism of granting social aid. Improvements have also been made by taking into account the recommendation of the Ombudsman Institution to exclude some indicators (goods) from the PROXY test in evaluating the welfare of family, etc.

Despite this fact, the people in need continue to request the Ombudsman Institution to intervene by the competent authorities in order to obtain the right to social assistance / aid for the cold season. In most cases, the requests are justified in full measure, given the precarious situation in which the petitioners' families are. Therefore, we encourage the competent authori-

ties to make concerted efforts to intervene and find optimal solutions in each case.

4. PROTECTION OF PERSONS WITH DISABILITIES

For an objective presentation of the degree of observance of the rights of persons with disabilities, their assessment would be relevant, although it is not positive. However, the problems these people face do not greatly differ from year to year and remain unresolved: social benefits under the subsistence level; insufficient social services at community level; poor accessibility to social infrastructure, transport and information environment, poor job placement and reduced motivation for hiring people with disabilities; barriers in realizing the right to vote; society tolerance towards the problems of these people.

Data from the Ministry of Labour, Family and Social Protection show that 183,500 people with disabilities are registered in the Republic of Moldova, which represents approximately 5% of the total population.

We appreciate the progress made in the promotion of policies, development of programs tailored to international standards of disabled people, but we cannot talk about a significant improvement of the situation of persons with special needs yet.

After more than two years after the entry into force of Law No. 60 of 30.03.2012 on the social inclusion of people with disabilities, its impact on people with disabilities is not felt. Law No.60 enforces the UN Convention, establishing a general framework for security and social services in accordance with international standards on social inclusion of this category of persons. One reason why Law No. 60 is not having the desired effect is the lack of mechanisms that are late to appear.

Accessibility of public space for people with reduced mobility

Due to lack or inadequate ways of ensuring access to public institutions, but also to housing, people with locomotion deficiencies and those with impaired hear-

³⁰ Government Decision on the modification and completion of the Regulation regarding the manner of setting and paying social aid No. 821 of 07.10.2014 //Monitorul Oficial No.313-318/870 of 17.10.2014

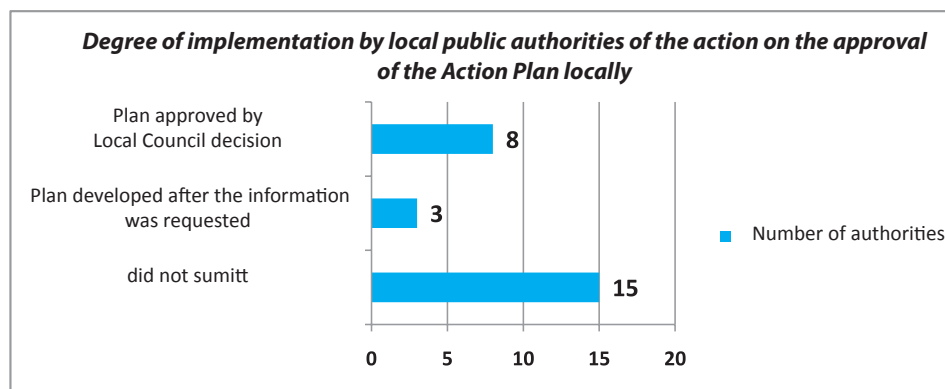
ing and vision live almost isolated in their homes or are helpless because they are dependent on a third person.

The National Ombudsman Institution had several consultations with representatives of the civil society in the domain of protection of people with disabilities, and some urgent issues, people with disabilities face, have been discussed.

One examined subject had as topic: ***Ensuring accessibility to public transport for people with locomotion, hearing and sight disabilities.***

To ensure the operability of the approved laws, but also the monitoring of their implementation is a challenge that

plans locally on adapting buildings to the needs of people with disabilities that would contain information on financing the actions from the budgets of the administrative-territorial units, building owners, and so on (Action No. 2) until December 2013. From the information presented at the request of the CHR on the situation in January 2015, it appears that many local authorities have not approved such a plan. However, some local governments have ignored the request of the Ombudsman Institution. The information on the degree of implementation of this action is shown in the chart, which reflects the information submitted by 24 districts, seven districts have not responded to the request.

requires consolidated efforts from public authorities.

In this context, we mention the Action Plan on the implementation of measures to ensure accessibility for people with disabilities to social infrastructure³¹, which includes concrete short-term actions, the responsible authorities and well-defined indicators. Prior assessment by the National Institute of Ombudsman found that the degree of implementation of this plan leaves to be desired.

According to the Action Plan approved by Government Decision No 599, local authorities shall draft and approve action

The fact that some local authorities (Hincesti, Ungheni, Taraclia) provided in the Action Plan measures (concrete objects), financial resources and measurable indicators of progress at the local level is laudable. Others included in the developed Action Plan general actions or those, which were taken from Government Decision No 599. Some authorities either have not developed a plan locally or did not submit the requested information.

The Ministry of Regional Development and Construction³² sent letter No.03 / 1-2664 of 17.12.2013 to local authorities, which requested the preparation and presentation of the „Local Action Plans on adapting buildings to the needs of people

³¹ Government Decision No. 599 of 13.08.2013 on the approval of the Action Plan on the implementation of measures to ensure accessibility for people with disabilities to social infrastructure

³² www.mdrc.gov.md, compartment "architecture and urbanism"

with disabilities”, including actions providing funding from the budgets of administrative-territorial units, building owners, sources from development partners. The described situation leads us to conclude that the Ministry of Regional Development and Construction, which is responsible for monitoring and coordinating the execution of the decision in question, has not made sufficient effort to ensure that the envisaged measures are carried out.

Also, according to the generalized Report on the inventory of existing public and social institutions developed by the Ministry of Regional Development and Construction³³, out of the 5,137 objects subjected to the inventory in terms of accessibility, 3,440 are not adapted or do not meet the standards.

At the same time, the responsible central public authority gave assurances that „starting in August 2014 the State Construction Inspectorate requests information and weekly reports in this regard from local inspectorates”.

The Ministry of Education, the authority responsible for developing curricula for the specialty „Architecture” within higher educational institutions on designing objects by observing the accessibility and/or reasonable accommodation³⁴ has not provided information on the implementation of the action concerned.

However, the ministry said that „at the end of 2014 about 950 general education institutions provided an inclusive educational process for children with special educational needs (291 institutions in the school year 2012-2013; 400 institutions in 2013-2014) assisted by 603 support teachers (100 in 2012; 360 in 2013)³⁵.

In order to harmonize the regulatory framework with the UN Convention on

the Rights of Persons with Disabilities, Article 20³⁶ of Law No. 60 establishes several provisions aimed at ensuring access of disabled people to public transport. We note, however, that the majority requirements of Article 20 are not respected. Only in Chişinău, according to the statements of the representatives of nongovernmental organizations concerned with the problems of persons with disabilities, more than 3,000 people with disabilities are affected due to lack of specialized transport/unsuitable transport units. We reiterate that accessibility should be considered a prerequisite for the exercise by people with special needs of their civil, political, social, economic and cultural rights. This goal is extremely up-to-date in the context of European integration aspirations of the Republic of Moldova.

This topic has regularly been addressed in previous reports and it remains a vulnerable one. For this reason, the National Ombudsman Institution has launched the idea of applying the tactics of small steps in creating an environment without barriers for people with disabilities and proposed the adoption of some immediate action³⁷:

³⁶ According to Article 20, in order to facilitate unimpeded access of disabled people to transport and travel, the Ministry of Transport and Road Infrastructure, other central and local authorities, economic agents regardless of type of property, with the participation of public associations, have the obligation to:

- a) adapt the means of public transport in circulation;
- b) re-equip vehicles according to the needs of the people with locomotion disabilities (manual guidance);
- c) adapt the stops of public transport, including by tactile pavement, marking of access spaces to the entrance door of the means of transport;
- d) display panels for the needs of people with visual and hearing disabilities in the public transport;
- e) to mark in large print and contrasting colors the route number of the urban public transport;
- f) to adapt pedestrian crossings and intersections of streets and public roads to correspond to the needs of people with visual and hearing disabilities;
- g) install audible and signaling systems at intersections with heavy traffic.

³⁷ <http://www.ombudsman.md/ro/stiri/institutia->

³³ Action No. 1 of the Action Plan approved by Government Decision No. 599 of 13.08.2013, deadline for completion April, 2014.

³⁴ Action No. 4 of the Action Plan approved by Government Decision No. 599 of 13.08.2013, deadline for completion April, 2014.

³⁵ Letter No. 10/15-11592 of 29.01.2015 of the Ministry of Education

- Local authorities shall designate responsible persons for ensuring the implementation of the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities but also of the Law on social inclusion of people with disabilities No. 60 of 30.03.2012 (in force since 27.07.2012).
 - The Ministry of Labour, Social Protection and Family together with the Ministry of Health shall create a disaggregated database on persons with disabilities and their needs for adapting the physical environment to their needs and determine how they interact on the issue.
 - In the context of the reform implemented on the organization of public transport in Chisinau, we require the adoption of urgent measures to establish a schedule of public transport operation (trolleybuses, buses) adapted for transporting persons with locomotion disabilities and to inform them about the possibility of benefiting from transport services (*upload them on the sites of Chisinau City Hall and Sector Halls*).
 - The competent authorities shall strictly monitor compliance to paragraph 2 of article 20 of Law No. 60³⁸ by taxi operators.
 - Local and municipal authorities, the Ministry of Transport and Road Infrastructure shall take real actions to adapt public transport units and public stations to the needs of people with locomotion disabilities, to install panels to correspond to the needs of people with visual and auditory disabilities in the means of public transport; to print in large characters and contrasting colours call signs, information about routes and urban public transport. In this sense:
- ✓ The Ministry of Transport and Road Infrastructure shall provide, as a first

nationala-ombudsmanului-lanseaza-ideea-aplicarii-tacticii-pasilor-mici-crearea-unui

³⁸ According to paragraph (2) of article 20 "all taxi operators must provide at least one car adapted to transport people with disabilities who use a wheelchair".

stage, that on each route in the country there is at least one means of adapted public transport.

- ✓ Chisinau authorities shall install, as a first stage, audible and visual warning systems at intersections with heavy traffic in the perimeter of the streets where people with impaired vision and hearing live.
- Local authorities shall provide the adoption of curbs on pedestrian crossings according to the needs of people with disabilities who move in a wheel chair (in Chisinau, at the first stage, at least on the boulevards of the capital).

A young man with disabilities from Hîncești was denied access to an entertainment facility. Although the young man had a reserved seat, the administrator of the club did not allow him to enter on a wheel chair suggesting to his friends to carry him in their arms. "I felt very bad and humiliated. I hoped that he would call and apologize for the incident the next day. We left sad and perplexed", the young man affirmed.

The young man was contacted by the administrator of the nightclub to apologize and settle the conflict only after the intervention of the Center for Human Rights representatives, who went there and solved the case through mediation.

Also, the National Ombudsman Institution continues to advocate the adoption of measures to improve the current situation regarding the reduced availability to public space in Moldova, such as: to develop midterm local action plans for the gradual removal of existing barriers and full inclusion of people with special needs in society; better enforcement of laws on the obligation of making the physical and information environment accessible, along with the establishment of a strict control on behalf of competent institutions; to appoint officials from the State Construction Inspectorate to verify compliance with accessibility requirements at the stage of placing into service of buildings/facilities. Another problem, which, by the way, is mentioned by people

with disabilities,³⁹ is ignorance of the rights and passivity in demanding to be respected.

People with disabilities are more visible when they become active members of the society. In 2014, people with disabilities denounced several cases of violation of access to places providing entertainment services.

The current situation on providing technical aids and special footwear to people with physical disabilities was the subject of further discussions with representatives of NGOs active in promoting the rights of persons with disabilities. We appreciate the fact that the problem of providing free footwear to children who have orthopedic degree of disability was solved, this was achieved also due to the CHR recommendations.

As described by CREPOR⁴⁰ officials, who also attended the meeting organized by the Center, about 700 prostheses are made annually, the need for prostheses is of about 950-1000 and the request for pushcarts or wheelchairs is of about 1000 units. It was also noted that due to limited financial possibilities, the company cannot produce pushcarts and wheelchairs, special footwear, prostheses, bandages of high quality and latest make. Besides insufficient financial means, CREPOR activity is affected by the lack of a database on disabled people and their needs. This information is collected with the support of social protection staff within local authorities.

A problematic aspect, according to the representatives of the Society of the Blind, is providing ocular prostheses. In this context, it is recommended:

- to examine the possibility of extending the services provided by the State Enterprise CREPOR to also provide touching means for the blind (sticks);
- to examine the possibility of providing people with visual disabilities with ocular prostheses of local production or importing ophthalmic prostheses affordable for the beneficiaries in the Republic of Moldova.

The adoption of the Regulation on communication services by using sign language with the help of an interpreter⁴¹ was another topic examined in consultation with civil society representatives. They pleaded for improving the document so that the Regulation to fully answer the needs of this category of persons⁴². In context, it was also proposed to the Ministry of Education, the Ministry of Finance jointly with the Association of the Deaf to work together in order to establish an officially accepted sign language so as to teach people with hearing impairments, to develop manuals, and train interpreters in sign language.

Employment of disabled people is one of the major challenges of social inclusion policies for people with disabilities promoted internationally. Inclusion in employment of disabled persons in Moldova remains among the problematic concerns. Providing employment opportunities to people with disabilities but also information about existing opportunities would help partially solve their financial problems and improve their life quality.

The problems mentioned in this regard in the report of the Centre for Human Rights two years ago, were largely reiterated by the participants in the National Conference „Inclusion in employment of persons with disabilities: successful models and growth prospects in the Republic of Moldova” on October 22, 2014.

In conclusion, we mention the need for the joint efforts of central and local public authorities in order to establish mechanisms for implementing the regulatory framework aimed at people with disabilities, to monitor their implementation, and to involve/consult people with disabilities. This will solve many other problems that people with special needs face.

⁴¹ Government Decision No. 333 of 14.05.2014 on approving the Regulation on delivering communication services using sign language with the help of an interpreter.

⁴² <http://www.ombudsman.md/ro/stiri/implementarea-regulamentului-privind-prestarea-serviciilor-comunicare-prin-utilizarea>

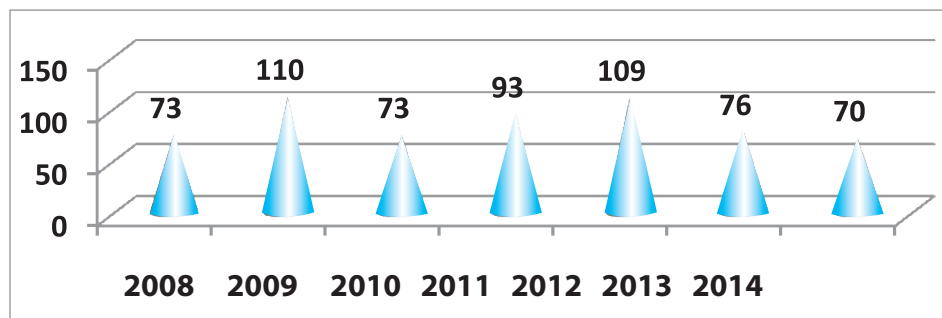
³⁹ <http://deca.md/?p=18755>

⁴⁰ CREPOR- Republican Center for Experimental Prostheses, Orthopedics and Rehabilitation

5. THE RIGHT TO WORK AND LABOUR PROTECTION

The number of appeals to the Centre for Human Rights related to violation of the right to work and labour protection was relatively constant in the period 2008-2014.

though its size should be at least at the subsistence level. Relevant to this context is the recommendation of the UN Committee on Economic, Social and Cultural Rights⁴⁵ by which the State is urged to intensify its efforts to guarantee a national minimum wage sufficient to ensure an adequate

In most cases, the petitioners alleging the infringement of this right are involved in pending lawsuits in courts. For this reason, they are advised to follow all legal procedural stages.

Mostly, the notified problems remain the same as in previous years: the low level of remuneration; salary arrears; failure to comply with labour laws; insufficient involvement of the representatives of the State Inspectorate of Labour in examining applications on labour relations and occupational accidents research; discrimination in employment, unemployment and undeclared work.

Salary is generally the main source of income for the petitioners and, therefore, its size has a major impact on their ability to spend or save.

Moldova remains one of the countries with the lowest remuneration of labour in Europe – these are the latest data contained in the report released by EUROSTAT⁴³.

From 1 October 2014, the minimum wage at country level is of 1,000 lei⁴⁴ al-

⁴³ http://www.publika.md/raport-eurostat-moldova-este-in-continutare-unul-dintre-statele-cu-cele-mai-mici-salarii-din-europa_2117141.html

⁴⁴ Government Decision No. 550 of 09.07.2014 on setting the quantum of minimum salary at country

standard of living for employees and their families. The Committee recommends the State party to introduce a mechanism to determine and regularly adjust the minimum wage in proportion to the cost of living.

Moreover, given the trend of substantial increase in prices of consumer goods and tariffs for services, people will hardly meet the expenses necessary to ensure a minimum standard of living.

We remind that by 30 June 2016 the state will have to submit to the UN Committee on Economic, Social and Cultural Rights the third periodic report on the implementation of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights. Until then the authorities will have to identify opportunities for implementing the latest recommendations and observations of the UN Committee on Economic, Social and Cultural Rights.

One problem, frequently mentioned by the petitioners in the reference period, was the one related to salary arrears. For solving such cases, the CHR officials have made use to the most of the mediation mechanism, and in the situations when this was not possible they addressed the competent au-

level

⁴⁵ UN Committee on Economic, Social and Cultural Rights, Session forty-six, Geneva, 1-20 May 2011

thorities: the State Labour Inspectorate or law enforcement bodies.

We recommend, in this context, that competent authorities exercise their duties with utmost diligence making use of all levers assigned by law to examine each case so as not to undermine the right to work.

Any delay in the payment of salaries due to some failure in the system, either administrative or economic/financial, cannot be justified **when it affects human rights and implicitly the right to a decent living**. We reiterate that the rights to salary are part of the right to property provided by Article 1 of Protocol No. 1 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms.

The employees of the kindergarten from the village Budai, Taraclia district, complained that they had not received the salary for four months, lack of financial means being invoked. The petitioners referred to competent authorities (Territorial Labour Inspection, the Prosecutor's Office from Taraclia) but the problem was not solved. Only after the intervention of the CHR, the salary arrears were paid in full.

The payment of wage arrears is a more difficult problem when the enterprises are in insolvency proceedings. It is relevant in this context the situation in the SA „Alimentarmas”⁴⁶ whose employees have not received money for work during the last 8 years, the salary arrears exceed 1 million 700 thousand lei. Although some employees have tried to obtain the unpaid wages through court, their efforts had no chance of success. With reference to this case, the State Labour Inspectorate noted that the company, which is under bankruptcy, is not able to operate with the means available on the company's bank accounts, the latter being blocked by the State Tax Inspectorate due to debts to the state budget. An insolvency administrator was appointed and the resolution of the given dispute is in the

competence of the trustee company.

The reason for a collective appeal to the CHR was the delay in the release of the writ of execution on the payment of wages by Riscani Sector Court from Chisinau. In this case, the unconscientious execution of functional duties was found; the irregularities being removed only after the intervention of the National Ombudsman Institution.

Several cases of non-insurance of employee's safety and health at the workplace came into the attention of the CHR in 2014. In the reporting year, several accidents with fatalities that occurred at construction sites were covered. Following the analysis of data on occupational accidents in construction, the State Labour Inspectorate issued the Disposition „On carrying out check-ups at all construction sites” No. 03 of 10.03.2014.

In addition, the State Labour Inspectorate⁴⁷ informed the Ombudsman Institution of the existence of impediments in conducting operative inspections in the field of labour and labour safety. The supervisory body can only undertake the checks of businesses that are included in the schedule of planned checks⁴⁸, drawn based on risk criteria and coordinated with the authority on control supervision (the State Chancellery).

Another problem faced by labour inspectors in the process of accident research is directly related to the promptness with which employers communicate the accidents⁴⁹. Of the total number of accidents, employers announced with delay to the State Labour Inspectorate 23%, and in some cases, medical institutions or police authorities do not promptly communicate these facts. This contravenes the Regulations on the investigation of accidents at work, approved by Government Decision No. 1361 of 22 December 2005.

The situation remains alarming in the case when employers admit undeclared

⁴⁷ The Letter of the State Labour Inspectorate No. 388/531 of 18.04.2014.

⁴⁸ Article 16 of Law No. 131 of 08.06.2012 on state control on the entrepreneurial activity

⁴⁹ http://www.ism.gov.md/?lang=ro&menu_id=18

⁴⁶ <http://cms4.jurnal.md/ro/import/2014/4/16/-i-au-cer-it-salariile-in-fa-a-guvernului-1167870/>

work, payment of wages „in envelopes”, do not perform the evaluation of risk factors at the workplace, and do not provide individuals with protection equipment. All these generate the violation of the right to labour.

In this context, we mention the Conclusions of the European Committee on Social Rights (CEDS)⁵⁰ on the Republic of Moldova: public authorities' involvement in research relating to occupational health and safety, as well as, in the training of qualified professionals is inefficient (3§1)⁵¹; the occupational accident reporting is inefficient, the measures taken to reduce the excessive number of fatal accidents are insufficient; the labour inspection system is inefficient (3§3).

Unemployment and undeclared work are other issues related to the achievement of the right to work. **The unemployment rate** in the country in the third quarter of 2014 was of up to 3.3%, much lower than in the third quarter of 2013 (3.9%). There were recorded significant disparities between urban unemployment rates - 4.6%, compared to rural areas - 2.3%. More alarming quotas were among young people (15-24 age group) the unemployment rate being of 9.5% and in the age group 15-29 this index was of 7.2%.⁵² When looking for a job, the youth frequently face the refusal of employers to hire them because they have no work experience. We believe that the lack of skills and not lack of experience should be a reason for not hiring a person.

Therefore, the problem of youth employment in the labour market continues to remain current. We are of the opinion that youth employment incentive policies should be complementary to other policy instruments aimed at the educational system and the private sector.

The experts beat the alarm⁵³: the gap be-

⁵⁰ <http://www.infoeuropa.md/politica-sociala/carta-sociala-europeana-revizuita-concluzii-2013-republica-moldova/>

⁵¹ European Social Charter (revised), Article 3 The Right to security and labour hygiene

⁵² <http://www.statistica.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=4570#idc=34&>

⁵³ <http://www.eco.md/index.php/rss/item/2690-constr%C3%A2ngerile-pie%C5%A3ei-muncii-%C5%9Fi-riscul-unui-%C5%9Fomaj-%E2%80%99Esu-pracalificat%E2%80%99D>

tween demand and supply of skilled labour is growing. The evolution of this index for the Republic of Moldova shows that the labour market in the last decade was characterized by an increase in nonconformity between labour supply and demand.

The increase of the inadequacy of qualifications in the labour market can be redressed by changing the structure of labour supply. In this regard, the main role is assigned to the education sector, whose connection to market requirements can be achieved by modifying curricula and a closer cooperation with businesses.

Therefore, it is extremely important to continue the educational reforms. Without changing the situation, the labour market is likely to turn into one with overqualified unemployment.

Aligning the educational system to labour market needs has become even more necessary with the signing by our country of the Association Agreement with the European Union and the opening of new investment opportunities that require skilled labour.

Another group of experts⁵⁴ claims that in the poorest country in Europe, as Moldova is catalogued, the number of foreigners, who get work permits in our country, grows year by year. Also, the number of foreigners working illegally in different areas almost doubled in 2014, according to data from the Bureau of Migration and Asylum. On 31 December 2014, 1,866 foreigners were registered in Moldova settled for the purpose of employment.

Another aspect highlighted by the Ombudsman institution is the interpretation by CNAS of the provision of the Labour Code⁵⁵ on the remuneration of part-timers

⁵⁴ <http://ziarulnational.md/migratie-strainii-vin-cu-miile-la-munca-in-r-moldova/>

⁵⁵ Article 155 of Labour Code

(2) The size of tariff salary or wages for part-timers, as well as the size of awards, bonuses, additions, and other rewards, determined by salary conditions of payment established in the individual or collective labour contract, shall not exceed the amount provided for other employees in the unit.

at the expense of the person for whom the allowance at childbirth and parental allowance until the age of 3⁵⁶ is set. In particular, concern is raised in connection with the expression in Article 155 paragraph (2) of the Labour Code, „The tariff salary size or the wages for part-timers, as well as the size of awards, bonuses, additions and other rewards, determined by the conditions of payment ... *shall not exceed the amount provided for other employees in that unit*”.

6. NON-DISCRIMINATION AND THE PRINCIPLE OF EQUALITY

The monitoring of the observance of human rights in the Republic of Moldova under the principle of equality is a priority of the Ombudsman Institution. It is important that this process reflect the effects of the national law policies and mechanisms implemented to protect the rights of all categories of citizens, and, not in the least, of all minority groups. Although the state guarantees to everyone equality before the law, we often convince ourselves that this principle is not respected in full. As a result of the Ombudsman meetings with representatives of the Roma ethnicity⁵⁷, we have concluded that the problems faced by this minority group persist. Although the Ombudsman Institution previously highlighted a number of difficulties encountered by representatives of this ethnic group in the process of their social inclusion⁵⁸, these difficulties have not been overcome.

The issues concerning social assistance to the elderly, material aid for the cold season, and legal assistance for this group remain current, and according to local government representatives, the given issues cannot be resolved to a great extent due to lack of identity cards of the Roma people. Also, during the discussions, it was identified that some Roma children are not

enrolled in preschool institutions because they are not vaccinated, one reason being the doctor's contraindication after examining their health status. Analysing the legislation in force, we concluded that it follows to be improved to include exceptions from vaccination, such as religious and medical contraindication in case of prescribed treatment. The given proposal was also submitted by the Ombudsman Institution to the Sector Commission on combating discrimination in health under the Ministry of Health.

Family S. is a Roma family in which three minors are raised, two boys and a girl, who should attend kindergarten. The girl was born with physical disability and the boys have physical development problems. Having examined their health status, the doctor contraindicated vaccination for all three children until their full recovery. According to the parents, the children are able to attend the kindergarten for inclusion and faster development if admission to kindergarten was not conditioned by compulsory vaccination. One of the boys is to go to school next year, but because he does not attend the kindergarten, he could be deprived of this opportunity.

Violation of the right to health and social protection, access to education, access to public health services, and the right to a decent life in terms of discrimination was the subject of a Roma young couple's complaint from Bulboaca village, Anenii Noi district. They said that they had two minor children, one of whom has physical disability. The family faces difficulties regarding access to social assistance and decent life, largely because the local authority secretary refuses to perform the secretarial work required by them because they are Roma. The same reason was invoked in the refusal of local authorities to enrol their children in the kindergarten. In order to solve the raised problems, a working meeting with decision makers from Bulboaca Village Hall and Anenii Noi District Council was held⁵⁹.

⁵⁶ Decision of Buiucani Court, Chisinau of 2 July 2014

⁵⁷ <http://www.ombudsman.md/ro/stiri/diverse-probleme-ce-tin-respectarea-drepturilor-persoanelor-social-vulnerabile-au-fost>

⁵⁸ Report on observance of human rights in the Republic of Moldova in 2013, pages 7-8;

⁵⁹ <http://www.ombudsman.md/ro/stiri/intilnirea-lucru-ombudsmanului-tudor-lazar-reprezentantii>

Following the carried out discussions, it was found that among the causes of the problems raised is also the limited access to information on social assistance to this category of persons, as well as the discriminatory attitude of some representatives of the local public authority. Given the fact that representatives of such minority groups do not always have the ability to read and write, it is necessary that representatives of local authorities inform them clearly on the necessary steps to be made in order to use the social services provided by the state. Because of the intervention of the Ombudsman Institution, the case was settled positively, the authorities reacted promptly and consistently⁶⁰. The conclusion dictated by such cases is obvious: on the one hand, the state promotes through its policies at national level the need to determine Roma representatives to send their children to educational institutions, including preschool, on the other hand, some officials impede the realization of the given policies. The principle of equality and fairness, in our view, means that rights must be provided on an equal basis and everyone should strive to benefit of a right, otherwise, we cannot talk about equality and fairness.

In 2014, twenty people notified the Ombudsman Institution on acts of domestic violence, of which 3 were telephone appeals, 2 – written applications and 15 – requested legal assistance during audiences.

The principle of equal treatment is a fundamental value of all international human rights instruments. It condemns executions, arbitrary detention or human rights violations based on sexual orientation or gender identity. With the adoption of the Law on Equality No. 121/ 25.05.2012, our country has confirmed the guarantee of equal rights to all people. Its provisions suppose tolerant and non-discriminatory attitude towards all members of society,

administratiei-publice-locale-satul

⁶⁰ <http://www.ombudsman.md/ro/activitate/situatia-grava-unei-familii-anenii-noi-s-schimbare-rezultatul-interventiei-ombudsmanului>

including towards LGBT group representatives. Although the Ombudsman Institution has previously qualified as alarming the actions of some state authorities regarding the LGBT minority group⁶¹. The year 2014 showed that the society is not ready to tolerate this minority group to a great extent yet, while the authorities often resort to the indulgence of the representatives of this group when they try to achieve their rights⁶². In this context, we emphasize the importance of compliance to the law, dignity and fairness on behalf of the state when it has to protect and contribute to the development of a truly inclusive society in which everyone can live without fear and discrimination.

Petitioner O.V., submitted a complaint to the Ombudsman Institution regarding the violent actions of her mother-in-law, citizen V.V., against the petitioner's children, one of whom is a minor. The petitioner reported that V.V. intimidated the children by watching them in places of personal hygiene (bath, WC) thus creating their discomfort and calling them obscene words. In addition, citizen V.V. has an aggressive behaviour with the other members of the family and often, in the presence of the family, demonstrates her intimate parts of the body as a form of protest. Such behaviour psychologically affected the children, the minor one in particular.

Another aspect of monitoring the observance of human rights in the light of the

⁶¹ Report on the Observance of Human Rights in the Republic of Moldova in 2012, pages 10-11; Report on the Observance of Human Rights in the Republic of Moldova in 2013, pages 8-9;

⁶² The LGBT march was organized this year on Grigore Vieru boulevard, not on Ștefan cel Mare, as it was requested in the application submitted by them to the local authority. Supporters of LGBT community came with placards and slogans reading „It's time to be yourself”. However, some of them were wearing masks not being ready to show their identity. Across the street, the march was waited by an initiative group of young homophobics with slogans „Okupai Pedofilei” and “Zero Tolerance”. These young people chanted denigrating messages at the address of LGBT.

principle of equality refers to the situation of the woman in society.

Although this issue was previously addressed by the Ombudsman Institution⁶³ under various aspects, in 2014 the situation has not changed considerably. Based on the contents of appeals received by the Centre for Human Rights from women-victims of domestic violence in the previous years, it was evident that these women, on the one hand, did not know enough about the protection mechanisms guaranteed by the state and, on the other hand, they were afraid to address the relevant authorities to seek protection under the law. In 2014, core focus of the petitions was on the lack of promptness in the interventions on behalf of the bodies empowered with responsibilities to prevent and combat the phenomenon.

During several working meetings and seminars organized by the Ombudsman Institution on the given subject⁶⁴, it was established that today the women-victims of domestic violence have become more open in reporting the actions of domestic violence, but a positive resolution of the cases is sometimes delayed because of the impassive attitude on behalf of police officers. Thus, during the trainings conducted by the Ombudsman Institution employees, it was attested that some policemen from Police Inspectorates do not properly understand the specifics of the phenomenon of domestic violence; they could not correctly identify the manifestations of this phenomenon and have taken a reluctant, unprofessional position formed under the influence

of traditions and outdated concepts. In this respect, police officers should be the first to uproot the misconceptions lingering in the society through decisive actions based on law and using the mechanisms provided for by law. Lack of police training to firmly and consistently work in this area often leads to delayed examination or inefficient examination of the appeals coming from the victims of domestic violence. Moreover, when the victims file the complaint, some police inspectors look suspiciously at them, behave rudely to them and create a psychological climate devoid of overall trust and trust in the effectiveness of intervention on the part of public order enforcement bodies.

Although the Ombudsman Institution has a special hotline for people-victims of domestic violence, the number of appeals on the topic of domestic violence was enough to understand that this phenomenon persists in our country, especially in rural areas. The intervention of the Ombudsman Institution in settling the claims allowed us to conclude that not only the police are guilty of the results of superficial examination of cases of domestic violence, but also social assistance bodies, who are also empowered to intervene and solve such cases.

The case of citizen. O.V. from Danceni village, Ialoveni district has confirmed the absence of such cooperation. For the detailed examination of cet. O.V.'s application, the Ombudsman Institution held a working meeting, where the circumstances that created the crisis in the given family, as well as the actions of the authorities responsible for preventing and combating domestic violence were discussed. During the discussion, it was found that there was lack of collaboration between the social assistance service and the police, which resulted in the superficial examination of the case. To optimize the examination of the case, the Ombudsman forwarded recommendations both to the social worker, as well as to the sector police inspector. The Ombudsman requested the involvement of a psychologist and the execution of an expertise in

⁶³ Report on the Observance of Human Rights in the Republic of Moldova in 2013, pag.8-9;

⁶⁴ <http://www.ombudsman.md/ro/stiri/seminarul-violenta-domestica-si-preintimpinarea-ei-satul-avdarma-raionul-comrat>; <http://www.ombudsman.md/ro/stiri/intilnire-locuitorii-satului-capaclia-cantemir-cadrul-campaniei-familie-fara-violenta>; <http://www.ombudsman.md/ro/stiri/cadrul-campaniei-familie-fara-violenta-societate-fara-violenta-functionarii-cpdom-utag-au>; <http://www.ombudsman.md/ro/stiri/prelegere-cadul-campaniei-familie-fara-violenta-societate-fara-violenta-inspectoratul-politie>; <http://www.ombudsman.md/ro/stiri/intilnirea-reprezentantului-cpdom-angajatii-inspectoratelor-politie-taraclia-si-vulcanesti>;

order to obtain a report on the degree of alcohol, narcotic, or of other nature, addiction of the persons involved in the conflict.

Such cases make us understand that the practice of examining cases of domestic violence contradicts the theory of law applicability on preventing and combating this phenomenon. The police are most often notified on the actions of domestic violence and often they are the only ones struggling with this phenomenon, social assistance employees and representatives of local authorities leave the entire burden on the shoulders of the police to combat the phenomenon of domestic violence. Police inspectors intervene to remove the abusers from the scene. During the organized meetings, the police mentioned that coercive measures (applied when the actions of the aggressor present an imminent danger to life, health and property of the victims, or may be resulting in grave consequences) are often contested by abusers in court, despite the fact that the coercive measures had been applied in accordance with the law in force.

Petitioner S.D., appealed to the Ombudsman in order to defend her right to social benefits for temporary disability (pregnancy). While working for Limited Liability Company, she got pregnant with her first child. The employer was notified about this by a certificate on her state submitted by the petitioner. Given the pregnancy, the petitioner was to be granted a childcare allowance provided by the law in force, an obligation that for unknown reason was not honoured by the employer. A similar situation occurred when the petitioner got pregnant with her second child. The employer refused to pay her childcare allowance. When she addressed the employer about receiving the allowance, she was informed that she was fired. As a result of CHR intervention by the concerned authorities, including the General labour Inspectorate, the case was resolved without suing.

We believe that a more intensive cooperation between social assistance and the police bodies in the fight with domestic

violence would ensure adequate protection and would remove the uncertainty and the lack of confidence of domestic violence victims.

As in previous years, the situation regarding the provision of guarantees for pregnant women remains precarious. The Parliament of the Republic of Moldova adopted the Law on the amendment and completion of Law No.289-XV of 22 July 2004 on allowances for temporary disability and other social security benefits No. 332 of 23/12/2013, which operated a number of legislative amendments on lowering the payment of childcare allowances. These changes were made at the period of setting the monthly allowance, which was to be calculated from the income earned in the last worked 12 months, taking into account the period of holidays when the income was smaller. If the mother, who is on maternity leave, resumes work, the allowance is cancelled or only 50 percent of salary can be paid, and, if a woman on maternity leave gets pregnant with a second child, she will receive an allowance of 30 percent of the minimum wage of 1,600 lei and not the income she had before the first birth, as previously prescribed. All these changes have created dissatisfaction among pregnant women⁶⁵, and as a result, the law in question has been contested in the Constitutional Court. Given that on 28.03.2014 the Parliament passed Law No.50 which introduced amendments to Law No. 332 of 23.12.2013, part of the contested legal norms were modified, which resulted in partial modification of the notified object, so the Court is to examine the case taking into consideration the manner in which the relevant Ministry reacted.

In our opinion, such an approach towards the subject of maternity protection on behalf of state authorities does nothing but deepen the existing social stereotype that a pregnant woman is a burden, when it comes to employment, granting social

⁶⁵ <http://protv.md/stiri/actualitate/mamicile-si-gravidele-din-nou-la-protest-ce-inca-le-nemul-tumeste---489971.html>

benefits, etc. She is involuntarily granted an inferior role in society, respectively she is discriminated in relation to other categories of people. It is the shared responsibility of government and society to take into account the situation of women who work and of the need to protect pregnancy. The benefits provided by the state shall be at a level, which ensures that the woman can maintain herself and her child in proper conditions of health and with a suitable standard of living⁶⁶.

7. FREEDOM OF EXPRESSION AND THE RIGHT TO INFORMATION

Article 10 of ECHR guarantees everyone's right to freedom of expression. The right itself includes the freedom to hold opinions and to receive and impart information and ideas without interference by public authority and regardless of frontiers.

Thus, vertically, state authorities have positive obligations to ensure concrete equal opportunities of expression of ideas and opinions through various means, as well as receiving information without any interference, but those subject to a legitimate aim.

However, it is not sufficient that there is a legitimate purpose to declare that an interference is in conformity with the Convention. Any restriction of the freedom of expression must be provided by the law, as it involves in itself „a pressing social need”.⁶⁷

Although the press must not exceed beyond the limits fixed, in particular concerning the protection of the reputation of another person, it still bears the mission to communicate information and ideas on matters debated in the political arena, as well as those targeting other public interest sectors. To the mission of the press, which is to disseminate

*information, is added the public's right to receive it*⁶⁸ and the obligation of state authorities to provide adequate means and conditions in this regard.

By observing the requirements of pluralism, tolerance and broadmindedness without which there is no democratic society, journalists grant access to individual and minority opinions in the press. In exercising its role as guarantor of democracy, the press has the primordial duty to respect human rights and the state, in its turn, is to ensure, through various legal measures, the rights of journalists.

The evaluation of the legislation in force and of the existing practices related to discrimination contributed to the fact that in 2014 the Ombudsman Institution identified the essential aspects of procedural and legal nature, which underlie the failure of investigation of criminal offenses motivated by bias. This led to a timely submission to the Ministry of Justice of a proposal to create a working group to draft amendments to improve the legal framework in this area. The Ombudsman Institution appreciates the positive result of its examination.

In this context, the Ombudsman Institution found alarming the exclusion in 2014 of the TV station *Jurnal TV* from the list of TV stations obligatorily retransmitted by cable operators⁶⁹. This would have meant an attack on the freedom of expression. In the letter addressed in this regard to the President of the Coordinating Council of the Audio-visual (CCA), the CHRM reiterated the imminent role of the press in a state of law, the pluralism of views, which eventually provide the citizen with the opportunity to establish a correct attitude towards the provided information. Any restriction must be reasonable and have an objective justification. The Ombudsman Institution welcomed the CCA intention to subject to public debate the project on mandatory inclusion of retransmitted program services

⁶⁶ Convention No. 183/2000 concerning the revision of Maternity Protection Convention of 1952, ratified by the Republic of Moldova by Law 87/20.04.2006 Law on the ratification of International Labour Organization Convention No. 183 concerning the revision of the Maternity Protection Convention (Revised), 1952 // *Monitorul Oficial* 75-78/320, 19.05.2006

⁶⁷ *Case Autronic AG v. Switzerland*, ECHR Decision of 22 May 1990;

⁶⁸ *Case Lingens v. Austria*, Decision of 8 July 1986;

⁶⁹ <http://unimedia.info/stiri/Sase-operatori-de-cablu-din-moldova-au-exclus-jurnal-tv-din-ofertele-de-baza-70646.html>

and given the negative experiences of this kind⁷⁰, it urged for a thorough analysis of the created situation in order to adopt a decision in the spirit of democratic rules and principles by respecting the plurality of views. Even if the positive outcome of the case was fully appreciated by the Ombudsman Institution, yet, we believe that such an attempt to challenge the media is worrying, especially since this is not the only one during the recent years. The cancellation of NIT channel license in 2012, and the exclusion of Accent TV and RTR Moldova channels in 2014 from several packages of cable operators raised the suspicion of the civil society and of the international community regarding the independence of the media and of the CCA⁷¹. The Ombudsman Institution urges the state authorities to review their attitude towards the role of the freedom of expression, which stimulates the development of an open and tolerant society, so that it could remain an absolute and unconditional freedom.

In the context of freedom of speech, we also want to highlight the pronounced character of speeches containing discriminatory, xenophobic and racist content delivered by some political dignitaries and public officials⁷². The expression of views on issues and events related to the public is proof of the maturity of a democratic society. In this context, the institution reiterates that the State authorities and representatives of political parties are to review their attitude towards the exercise of such rights as the right to freedom of speech, protected by the Constitution and international

acts, in order to show respect and tolerance towards every human being, regardless of the criteria that distinguish them or their political views.

In the Ombudsman's view, a civilized dialogue, with the exclusion of intimidation and aggression, is a defining condition when it comes to freedom of speech. Violent manifestations of intolerance have a negative impact and provoke feelings of hatred not only on a single victim, but also on an entire group the victim is identified to and, consequently, could lead to committing of certain crimes, crimes that would affect community cohesion and the stability of society.

It is also necessary, in this dialogue, that the state have the role of defending the personality, the honour and dignity of the individual in the light of a well-defined legal framework. Often the conflict between *morality* and freedom of expression leaves room for the interpretation of the principle of proportionality, thus the Court confers to the national authorities a larger margin of justified appreciation through a specific approach to the term *morality*, and stresses the need to include its uniform concept in the legal systems and the social order of the member states⁷³. Therefore, the Ombudsman Institution considers opportune the improvement of the national legislation through clear defining of the concepts of *honour and dignity*, which would entail an objective assessment of the circumstances by the courts when examining cases related to violating the dignity of the person.

8. THE RIGHT TO VOTE AND TO BE ELECTED

In 2014, the political life of Moldova was marked by parliamentary elections that allowed the citizens to express their will through free elections. According to international observers, the election took place in accordance with the requirements of the OSCE and the Council of Europe standards⁷⁴. Despite the general opinion about

⁷⁰ <http://radioorhei.info/ambasada-sua-ingrijorata-de-excluderea-a-unor-canale-tv-din-retelele-operatorilor-prin-cablu/>

⁷¹ <http://ipn.md/ro/societate/59397>; <http://cca.md/news/declaratia-organizatiilor-mass-media-privind-retragerea-licentei-de-emisie-postului-de-televizi>; <http://cms4.jurnal.md/ro/import/2012/4/9/onu-cere-autorita-ilor-rm-sa-intoarca-urgent-licen-a-nit-218420/>;

⁷² <http://discriminare.md/renato-usatii-invinuit-de-rasism-dupa-ce-l-a-facut-pe-filat-tigan-murdar-si-imputit/>; <http://www.lgbt.md/rom/story.php?sid=793>; <http://curentul.md/social/fiodor-ghelici-si-a-cerut-scuze-publice-de-la-comunitatea-lgbt.html>;

⁷³ Case Muller v. Switzerland; ECHR decision; 1998;

⁷⁴ Declaration on preliminary statements and conclusions of 1 December 2014 of the International

a „calm” campaign, the Ombudsman Institution, detected a few worrying signals on the concept of freely expressed vote.

On 23 June 2014, the Ministry of Justice registered the political party *the Reformist Communist Party of Moldova* by Decision No. 173⁷⁵.

Political parties are guaranteed the opportunity to contest any violation of their rights and freedoms that limit their formation and activity⁷⁶. The Communist Party of the Republic of Moldova has notified the competent court. The action was based on several reasons, including the fact that the decision „contravenes the provisions of article 66 par. (3) CC, according to which the legal person cannot be registered if its name coincides with the name of another legal person already registered. Also, the provisions of Article 4 paragraph (2) of Law no. 294 / 21.12.2007 on political parties, whose full name, abbreviated name and symbols of the political party must be clearly distinguished from those of previously registered parties in the Republic of Moldova, were invoked”.

On 4 October 2014, the Court of Appeals suspended the decision in question, issued by the Ministry of Justice, until the examination of the merits of the case. Thus, until the final decision of the court, the Reformist Communist Party from Moldova had no right to function and the Central Election Commission, as the body responsible for implementing the electoral law, was to take into account the legal act implementing it according to the rule of law.

According to the Ombudsman Institution, the fairness of the organization and management of the electoral process is directly proportional to the degree of observance of the right to vote. Political plu-

ralism is unthinkable without a wide variety of political doctrines and ideas available to the voter.

By decision of the Central Election Commission (CEC) No. 2749 of October 13, 2014 the electoral candidate with the name the Political Party “PATRIA” was registered.

Under Article 38, paragraph (8) of the Election Code, candidates present financial reports to the election bodies every two weeks, which contain information on incomes and expenditures according to destination. Having verified the given party’s financial report on cash flow during the election campaign, a few days before the election, CEC, under paragraph (2), Article 36 of the Electoral Code⁷⁷, requested the Court of Appeals to annul Decision No. 2749 of October 13, 2014 regarding the registration of the political party „PATRIA”. On 27 November 2014, the Court of Appeals accepted the application submitted by CEC and decided to remove the mentioned political party from the list of candidates. Subsequently, on 29 November 2014, the Supreme Court upheld this decision as well.

International treaties state the importance of preventing any act of corruption in the context of financing the election campaign and specify that the states are to encourage a balanced and transparent system of financing political parties. The Ombudsman institution considers such situations as alarming and having a negative impact on the citizen’s right to express his political choice⁷⁸. The state should also require that any violation of the legislation on campaign financing should be subject to effective and proportionate sanctions.

The exceptions provided in article 11 of ECHR, which enshrines the freedom of assembly and association with regard to

Mission of Observing the Elections of 30 November 2014, Republic of Moldova;

⁷⁵ <http://unimedia.info/stiri/pcrm-declara-ca-partidul-comunist-reformator-a-fost-scos-in-afara-legii-84027.html>

⁷⁶ Guide on Political Party Regulation made by OSCE/ODIHR and Venice Commission, Adopted by the Venice Commission at its 84th Plenary Session (Venice, 15-16 October 2010.)

⁷⁷ Art.36, paragraph (2) of the Electoral Code provides that in the case when the electoral candidate intentionally used funds from abroad, the Central Election Commission submits an application to the Chisinau Court of Appeals to annul its registration

⁷⁸ <http://www.ombudsman.md/ro/stiri/directorul-cpdom-anatolie-munteanu-orice-perturbare-competitiei-electorale-efect-asupra;>

political parties, shall be interpreted strictly and only some convincing and compelling reasons can justify the restrictions on the freedom of association. In other words, any disruption of the electoral competition affecting the contestants will undoubtedly affect the citizens' right to express their political choice.

The political parties are an essential means of enhancing freedom of association, necessary for the proper functioning of democracy. It is imperative, however, that this democracy be perceived by society as a genuine one. The political debates on the election programmes, the confrontation of various doctrines, the launching of „alluring” messages for the people, as part of *demos cratis*, are impossible in principle in the absence of electoral competition, which, of course, can and is ensured by candidates. In this logic of ideas, it is applicable to shift the stress in the phrase „politician - people” on the last component. It is namely the *demos* that offers the zealous vote.

According to the Ombudsman, lack of attitude towards an irrevocable court decision on the suspension of the registration of a political party having direct impact on the electoral process, the exclusion from the race „on the last mile” of another party, constitutes the technical part of the issue. Concern is connected with the risk that such an exercise diminishes the citizen's perception of democracy.

The organization of the electoral campaign in an impartial manner is based on the obligation of the states to offer to voters proper civic education to meet their needs, including by timely distributing materials. In this context, the National Office of the Ombudsman intensified its work with the Central Electoral Commission⁷⁹ in order to create optimal conditions for the Moldovan citizens to exercise their right to vote focusing on informing the population about the electoral process and the participants in the electoral race. Aiming at education on the

⁷⁹ <http://www.ombudsman.md/ro/stiri/parteneriat-intre-oficiul-national-al-ombudsmanului-si-comisia-electorala-centrala;>

exercise of the right to vote, the Ombudsman Institution published a brochure „I want to vote”, which is a practical guide for the citizens from the Republic of Moldova. It aims to inform them about the legal aspect of the exercise of the right to vote, the authorities responsible for organizing and conducting elections, the stages of voting, as well as the legal liability of the persons who create impediments in the exercise of the right to vote and the authorities that can be notified in this respect. The presentation of the Guide was initiated within the context „My first vote” conducted by the Independent Press Association with the support of the Council of Europe. Media representatives together with employees of Ombudsman Office went to lyceums to bring to the attention of the pupils, who come of age, how to exercise their voting rights⁸⁰.

In the context of this year's legislative elections, the Ombudsman institution wished to analyse, in the limits of its jurisdiction, the creation of conditions for ensuring physical access of disabled people to polling stations, the information of the persons with impaired hearing and vision about the electoral process, the provision of the principle of equal opportunities and non-discrimination. Democratic elections cannot be obtained unless a large number of other fundamental rights and freedoms are exercised on an existing basis without discrimination or other obstacles that hinder participation in the electoral process based on political or other opinion, gender, race, colour, ethnicity, language, religion, national or social origin, property, birth or other status, such as physical disabilities, and without arbitrary and unreasonable restrictions⁸¹.

According to the preliminary findings of the international observers, a limited number of violations was revealed during the election campaign, mostly related to

⁸⁰ <http://www.ombudsman.md/ro/stiri/ombudsmanul-tudor-lazar-s-alaturat-campaniei-primul-meu-vot;> <http://www.ombudsman.md/ro/search/node/primul%20meu%20vot;>

⁸¹ Declaration of principles for International Election Observation, July, 2005.

unequal access to public venues⁸². In this regard, the National Ombudsman notes, however, a deficiency of attitude on behalf of public authorities towards people with disabilities in terms of ensuring adequate conditions for exercising the right to vote. Despite installing polling booths specially adapted for disabled people in some polling stations, room for manoeuvring, necessary for the movement of people with mobility impairments, was not provided.

According to CICDE (Continuous Training Centre in the Electoral Domain) statistics, the presence of ramps for people with disabilities that allow accessibility to polling stations is of 15 % to 85%.

It is also necessary to identify solutions for the problem of access to electoral information of blind people and those with hearing disabilities. Although this problem has previously been highlighted by the Ombudsman Institution⁸³, it still remains unresolved. During the meeting of the ombudsman with the Deputy President of the Central Election Commission, we were informed that CEC realizes that the targeted categories of individuals get insufficient information during electoral campaigns, but due to limited financial resources, they cannot ensure the implementation of voting by ballot papers with Braille characters.

There is also the problem of acute shortage of people who know the sign language. In our opinion, the lack of financial resources should not constitute grounds for restricting the exercise of the rights of persons with disabilities. It should also be noted that currently there is a database on the number of disabled people per community, which would allow calculating the financial needs in the organization of electoral procedures. In our view, a starting point for solving this problem would be investing in the infrastructure of the polling stations, in-

cluding by fundraising involving the private sector etc., and by carrying out a preliminary study on the accessibility of persons with disabilities in the voting.

The National Ombudsman Office was informed by telephone by the Mayor of Sărata Nouă village, Leova district, who invoked an alleged violation of the right to vote of the inhabitants of Bulgărica village. There are about 100 people with the right to vote in the given village for whom a polling station was formed. However, according to the statements of the representatives of Leova district electoral council, the votes of the inhabitants from Bulgărica were not supposed to be validated, because in the sheet listing the identity card their residence visa is in the village Sărata Nouă, not in the village Bulgărica. The Ombudsman Institution referred the matter to the CEC.

The conduct of democratic elections is a current concern of the Ombudsman Institution and cooperation, in this regard, the Central Election Commission allowed the positive solution of some technical shortcomings in the election process. An example is the case of Bulgărica village residents, whose voting rights were restricted because of technical deficiencies. The Ombudsman Institution praised the prompt intervention of the CEC in this case and its positive solution.

9. THE RIGHT TO PROPERTY AND ITS PROTECTION

In the legal aspect, the right to property is a complex of legally protected attributes, by virtue of which the right holder can satisfy his interests related to ownership of a thing. The interests are determined and conditioned by the existence of economic ownership relations corresponding to a company at a given time.

Since 2012, the issue of building lofts has aggravated, thus being current in 2014 as well. The arguments of the petitioners underlying disagreement for the construction of lofts, are: poor condition of old and damaged

⁸² Statement of Preliminary Findings and Conclusions of December 1, 2014 of the International Election Observation Mission of Parliamentary Elections, 30 November 2014, the Republic of Moldova

⁸³ Report on the observance of human rights in the Republic of Moldova, 2012, page 23.

apartment buildings; agreement only with the tenants of the top floor; failure to comply with contractual requirements of businesses involved in the construction works; lack of adequate documentation of the process of loft building; lack of rigorous monitoring on behalf of the authorities on compliance with contractual requirements and construction norms on behalf of economic operators carrying out the building of lofts.

The private property is inviolable⁸⁴ under the law, while public property enjoys a legal protection regime, in the sense that the goods, which form the object, are inalienable. Often the two forms can be condominium property that can be used conditionally.

The Ombudsman Institution notes an obstructed merging of these two property elements, when it comes to the building of lofts, so actively developed in Chisinau, and, therefore, which leaves room for interpretation of the right to common ownership.

***In the period 2010- 2014, the CHR registered a total of 485 of complaints on the violation of the right to private property;
31,34% - collective complaints regarding land ownership;
48,65% - collective complaints on construction of residential blocks;
20% - collective complaints on loft construction.***

With reference to the phenomenon of loft building, we consider it the duty of both the public authority as well as private property owners to commonly dispose and administer the shares on common property. However, according to article 358 of the Civil Code of the Republic of Moldova, the division in order of cessation of joint property to satisfy certain profitable interests is inadmissible in the cases covered by art.355 of the Civil Code of the Republic of Moldova⁸⁵.

⁸⁴ Article 46 of the Constitution of the Republic of Moldova

⁸⁵ "If there are spaces in a building for housing or another destination having different owners, each of them holds common ownership interest shares, forced and perpetual on the parts in the building,

Over the past few years, the Ombudsman Institution monitored the phenomenon of loft building, even participated in court hearings, when groups of residents, who manifested their disagreement with such construction, notified it. Unfortunately, the Ombudsman states that the public authority, which grants urbanism certificate to this effect, does not recognize the right of joint ownership of mansard roofs of residential blocks, and indicates that there is no share quota on that and only the local government has the right to decide on how to use and dispose of them. But on the other hand, by the approved documents the public authority indicates that the main support for the building of lofts on multi-storey residential blocks on the territory of Chişinău is the agreement of the top floor tenants⁸⁶, which makes us believe that, although indirectly, it recognizes the right of condominium on apartment buildings subject to loft construction.

Such contradictory situations happen because some aspects of privatization, such as obligations of owners to maintain common spaces, delimitation of responsibilities between owners of housing, energy suppliers and local authorities were not operated in the Law on housing fund privatization of 1993 and remained unclear. Inconsistencies in the legal framework on performing loft construction are also obvious when we refer to the technical expertise. For example, according to the regulatory document CP C.01.03 -2004 „Loft design and construction”, approved by the Ministry of Construction, in order to start the loft construction, it is necessary to perform the technical expertise of the entire apartment bloc, while, according to the Concept of construction of lofts on residence blocks, Decision No. 16/5 of 02.08.2001 of Chisinau Municipal Council, only the technical expertise of the roof is sufficient. In addition, it is not expressly provided who are the loft beneficiaries under the concept of common ownership.

which is intended for the use of premises, can be used only in common.” Civil Code of the Republic of Moldova. Second Book – Property rights

⁸⁶ Decision of Chisinau Municipal Council No. 16/5 of 02.08.2001.

In this context, we point out that the normative acts of local interest should not contradict the national legislation, but contain specific provisions designed to streamline the work locally. Thus, we reiterate that the Ombudsman Institution has previously requested the City Council to adopt a new regulation on the design of loft floors, loft bunk annexes. The Provisional Regulation on the design of loft floors No. 14/2 of 10.08.2001 is outdated. Unfortunately, the City Council have not met local elected officials vote on the issue so far.

Following the working meeting⁸⁷ with representatives of the authorities responsible for the construction of the Ministry of Regional Development and Construction, meeting organized by the Institution of the Ombudsman, it was found that the buildings of lofts cannot be performed in residential buildings erected until 1980. At the same time, the Ministry said that they were currently developing a new technical normative document on the construction of more qualitative attics with more detailed stipulation of how to execute the works and the use of construction products (materials, products, components), which represent low risk of fire and are characterized by incombustible materials and substances in cold condition. The situation is valid for the fire produced in Botanica sector of Chisinau⁸⁸ resulting in the destruction of the loft apartments of one building. In case of approval of such a technical normative act, it will not be necessary for the local authorities to develop other regulations.

In this context, the Ombudsman institution is addressing an appeal to the central and local authorities to jointly revise the existing legal framework in the field of construction and improve it in the light of European standards.

Another aspect of the right to property is related to lease. Thus, during 2014 the Ombudsman Institution continued to receive complaints about land allocation, lease of land plots and failure to observe contract clauses on land lease. Despite the fact that these problems were signalled in the previous reports of the CHR⁸⁹, they are still unresolved.

10. OBSERVANCE OF HUMAN RIGHTS IN TRANSNISTRIA AND ADJACENT LOCALITIES

The issue of human rights observance in the Transnistrian region is the focus of the Centre for Human Rights since the institution was founded. Depending on the factors that generate an infringement, the most appropriate methods to address the problem are chosen, so that citizens feel as little as possible the shortcomings of negotiations for the Transnistrian conflict settlement.

On 17 October 2012, the Human Rights Centre opened an office based in the village Varnița, Anenii Noi district. Since the beginning of the activity of the Varnița Representation of the CHR, 411 people appealed, of whom 61 submitted applications to the ombudsman. In 2014, 175 people appealed to Varnița Representation, of whom 21 have submitted applications.

As in previous years, the majority of applicants are citizens residing in communities from Transnistria, which constitutes 86% of the total number of appeals.

People have approached different issues that, in their opinion, create impediments in achieving their constitutional rights and freedoms. Depending on the nature of legal relations, the most common complaints of people in Transnistria and adjacent communities are related to faulty realization of the child's rights, the rights to citizenship, freedom of movement, private property, labour, social assistance and protection, health, individual freedom and

⁸⁷ <http://www.ombudsman.md/ro/stiri/avocatul-parlamentar-tudor-lazar-problema-mansardelor-dreptul-proprietate-trebuie-sa-fie>

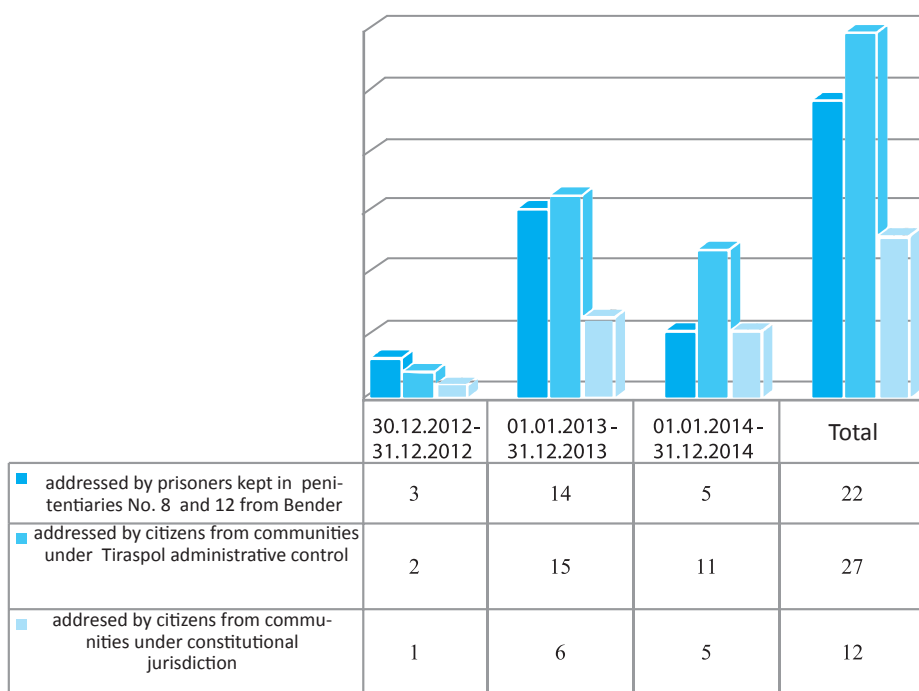
⁸⁸ <http://protv.md/stiri/actualitate/oficial-iata-cauza-incendiului-care-a-mistuit-o-mansarda-de-pe---547731.html>;

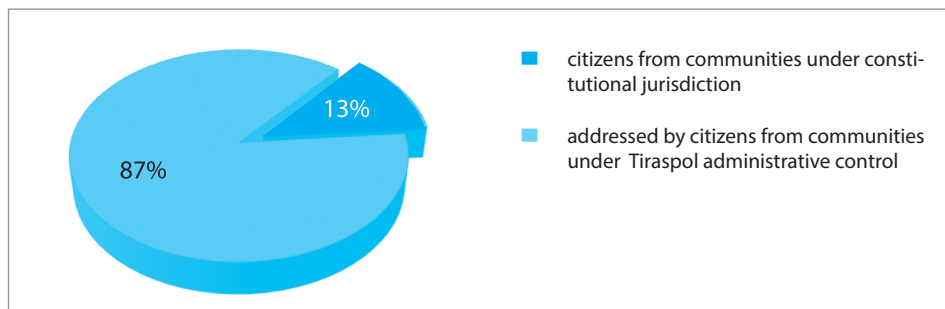
⁸⁹ Report on the observance of human right in the Republic of Moldova in 2012, pag.56; Report on the observance of human right in the Republic of Moldova in 2012, pag.21;

Citizens in audience since the opening of Varnita Representation of the CHR

Applications examined since the opening of Varnita Representation of the CHR

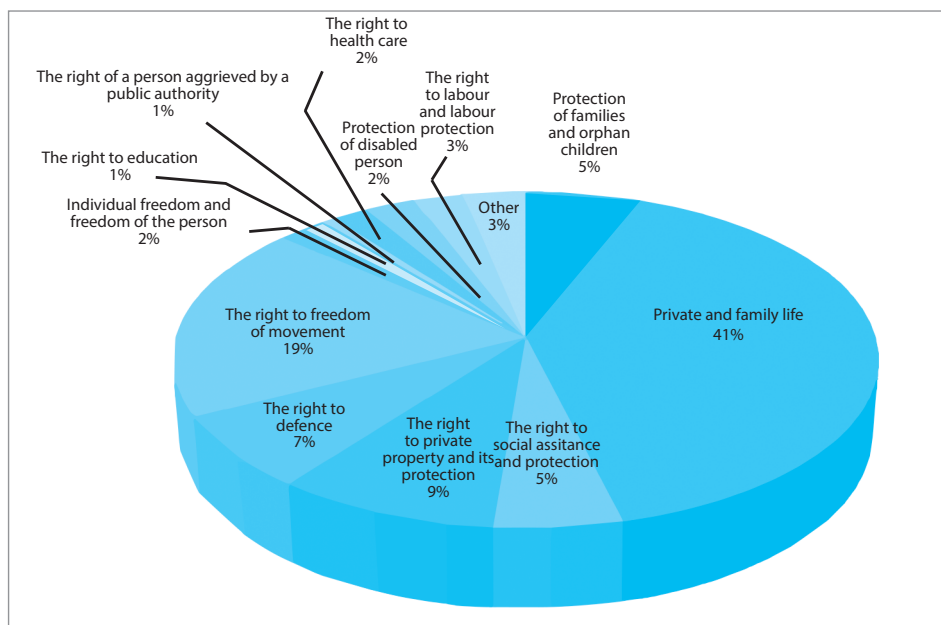

personal security, physical and mental integrity.

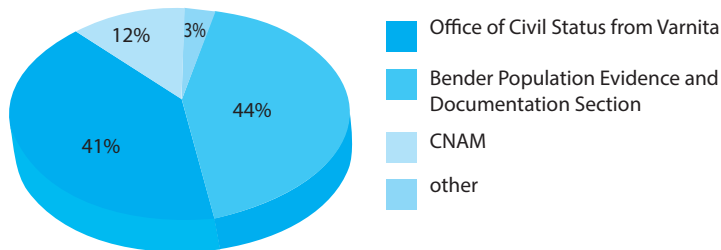
As for the types of institution, most deficiencies were alleged in the work of the Office of Civil Status from Varnita (35% of the persons received in audience raised this issue, which was also contained in 20% of submitted applications); deficiencies related with the operation of Varnita Population Evidence and Documentation Section claimed by 13% of those received in audience.

Compared with previous years⁹⁰, in 2014 about 12% of people received in audience complained about the activity of Population Evidence and Documentation Sec-

tion, but no applications were submitted in this regard. This is despite the fact that the number of requests to change documents has increased by 36.44%. However, 41% of the people expressed their dissatisfaction with the work of the Office of Civil Status from Varnița village during audiences and 20% submitted applications to the ombudsman. However, it was found, during the audiences and in the process of examination of the applications, that the citizens' perception about the inefficiency of these institutions is generated by the difference in the regulatory framework in force in the Republic of Moldova and Transnistria.

⁹⁰ Report on the observance of human rights in the Republic of Moldova in 2013, http://ombudsman.md/sites/default/files/rapoarte/raport_cpdom_2013_0.pdf

Rates of appeals in relation to the type of institution

Rates of appeals in relation to the type of institution

Observance of the right to physical and mental integrity, freedom and security of the person in Transnistria remains a vulnerable topic. According to the Report on Human Rights on the left bank of the Dniester River, made by the expert Thomas Hammarberg, the conditions in the penitentiary institutions subordinated to Tiraspol do not meet the minimum standards of detention.

Because of limited access for government representatives and officials of the Republic of Moldova in Transnistria, the prevention of torture does not extend to detention facilities in this region. In this context, in 2014 it was a priority for us to establish a common mechanism for periodic monitoring of detention conditions in detention institutions in Transnistria (action under the National Action Plan on Human Rights for the period 2011-2014⁹¹). We decided to create a working group to identify the best solutions to ensure achievement of this objective. Besides the fact that the Centre for Human Rights had its own opinion

on the quality of the formulations in view of the success of the action, it is regrettable to note that it was not carried out as we had planned.

At the same time, we managed to establish relations with the third sector representatives from Transnistria interested in the given question. In 2014, we signed a partnership agreement with a nongovernmental organization that promotes the establishment of the mechanism for torture prevention in the Transnistrian region under the “commissioner for human rights” in Tiraspol. Within this partnership, the National Ombudsman Institution provides informational and methodological support in the field of promoting standards and international mechanisms of human rights observance in the Eastern districts of the country, including in detention facilities. Thus, a cycle of workshops on the topic „National and International Standards in Preventing Ill-treatment” was launched at the end of the year. The National Ombudsman Institution employees have trained civil society representatives from Transnistria regarding the minimum detention standards set by international instruments to which Moldova is part, as well as the European Court of Human Rights jurisdiction. In turn, the Tiraspol partners were interested in the process of establishing the National Mechanism for Prevention of Torture in the Republic of Moldova and reported on attempts to establish a mechanism to prevent torture in Transnistria.

The issue of respecting the right to education is still in the attention of the Na-

⁹¹ Parliament Decision no. 90 of 12.05.2011 regarding the approval of the National Action Plan on Human Rights for the period 2011-2014, as amended by Parliament Decision no. 271.12.2012 327: objective No. 80 “to ensure access to justice for the inhabitants of Transnistria” Action 3) “To establish a joint mechanism (involving international bodies) for regular monitoring of detention conditions in places of detention in Transnistria”, funding – within the limits of budgetary allocations; responsible – the Centre for Human Rights, the State Chancellery (Bureau for Reintegration), Ministry of Justice; partners - UN, EC; indicators of progress - mechanism established, number of made visits.

tional Ombudsman Institution, which is not provided in full for all the children in the villages of the Transnistrian region. Despite the efforts to solve the problems, faced by the schools with instruction in Romanian using the Latin script, there has not been substantial progress in this area.

In Transnistria, there are eight schools with instruction in Romanian (5 lyceums and 3 gymnasiums), in which about 1,500 students are enrolled. The authorities of the region restrict their activity demanding to be registered in Tiraspol, to pay for the rent of buildings, to carry out the educational process according to the Transnistrian laws, and the teachers to pay taxes to the local budget⁹².

On 19 October 2012, the European Court of Human Rights pronounced a judgment in the case of Catan and others vs Moldova and Russia⁹³, admitting that violations of the right to education occur and that the Russian Federation is held responsible for the situation of the schools in Transnistria. The Republic of Moldova was not found responsible for the violation of the right to education in these cases.

The Interim Resolution CM / ResDH (2014) 184, adopted by the Committee of Ministers at the meeting of 1208e of 23-25 September, strongly reiterated the unconditional obligation for each respondent State to comply with the final judgment in the cases, to which they are parties, and urged the authorities of the Russian Federation to take all possible measures to stop the violation of the applicants' right to education and decided to resume the examination of this case at its meeting in December 2014.

Free movement in the area with increased security regime of the Transnistrian conflict is limited, due to the presence of military peacekeeping posts installed under

the Agreement on the principles of peaceful settlement of the conflict in the Transnistrian region of the Republic of Moldova, signed on 21 July 1992 by the President of the Republic Moldova, Mircea Snegur, and the Russian President, Boris Yeltsin. According to art. 5 of this Agreement, "the parties to the conflict consider sanctions or blockades inadmissible. In this context, any obstacles to the movement of goods, services and people will be promptly removed...".

The wording stated in this agreement is welcome, but at the same time, it is affected by a lack of implementation mechanisms. In such conditions, the inhabitants of the security zone, being part of different social relations involving trips to Transnistria, are in a perpetual state of uncertainty and discomfort.

Social protection should be the cornerstone of the state policy, the main mechanism through which society intervenes to prevent, limit or eliminate the negative effects of events considered to be "social risks". Local authorities play an important role in the organization of social assistance. They have to organize territorial social assistance services and ensure enforcement of the laws at the local level.

Since the Law on basic provisions of the special legal status of communities on the left bank of Nistru (Transnistria) No. 173 of 22.07.2005 remained unenforced, the local administration bodies are not guided in their activity and do not enforce the legislation of the Republic of Moldova and do not implement national programs on socio-economic development. Consequently, persons residing in Transnistria do not benefit of insurance for risk situations, determined and granted on the basis of several national acts in healthcare and social protection, such as: material aid, social assistance / aid for the cold season of the year, social services - support for families with children, personal assistance for persons with severe disabilities, social assistance and support at home for people with disabilities, foster family care provided to orphans or children without parental care,

⁹² <http://president.gospmr.ru/ru/news/press-konferenciya-prezidenta-pridnestrovyya-ev-shevchuka-chast-iii>

⁹³ [hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx?„languageisocode“:„RON“\],„appno“:„43370/04“\],„18454/06“\],„8252/05“\],„documentcollectionid2“:„GRANDCHAMBER“\],„itemid“:„001-124596“\]](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx?languageisocode=:„RON“],„appno“:„43370/04“],„18454/06“],„8252/05“],„documentcollectionid2“:„GRANDCHAMBER“],„itemid“:„001-124596“])

specialized social services for people with mental disabilities⁹⁴.

During 2014, the Tiraspol administration continued to intervene unilaterally in the exercise of the right to property by agricultural land owners from the villages Dorotcaia, Pohrebea, Cosnita, Pirita, Molovata, Cocieri and Molovata Noua. Thus, in March, the farmers' and business agents' access to the land located beyond Tiraspol-Kamenka route was restricted by representatives of

⁹⁴ Law on the Republican and local funds for social support of the population No.827 of 02.18.2000; Law on social assistance No.133 of 13.06.2008; Law on social assistance No. 547 of 25.12.2003; Law on social services No. 123 of 18.06.2010; The Framework Regulation on the organization and functioning of social support for families with children, approved by Government Decision No. 889 of 11.11.2013; The Framework Regulation on the organization and functioning of Social Service „Personal Assistance” and minimum quality standards, approved by Government Decision No. 314 of 23.05.2012; Regulation on family-type children's house, approved by Government Decision No.937 of 12.07.2002; The Framework Regulation on the organization and functioning of the social service „Protected House” and minimum quality standards, approved by Government Decision No. 711 of 09.08.2010; Regulation on conditions of setting, calculation and payment of temporary disability allowances and other social security benefits, as amended by Government Decision no. 544 of 08.07.2014; The Framework Regulation on the organization and functioning of social service “Mobile Team” and minimum quality standards, approved by Government Decision No.722 of 22.09.2011; Regulation on conditions of setting and payment of allowances for adopted children and children under guardianship / trusteeship, approved by Government Decision No. 581 of 25.05.2006.

the Transnistrian authorities. The landowners were threatened with the confiscation of agricultural machines and application of administrative sanctions. The secessionist administration argued that they own these lands and insisted on the adoption of a mechanism for the lease of about 6,400 ha of agricultural land. The constitutional authorities tried to intervene, discussed the farmers' problems during the negotiations with farmers and international actors, partly compensating the damage suffered by the farmers from Dubasari. However, the situation remains uncertain. Businesses still have no access to their own land; allege enormous losses and part of the land belonging to them is abusively treated by unauthorized persons.

The lack of significant progress in the Transnistrian settlement imposes us to reiterate that the dynamics and the results of consultations in the format „5+2” of Transnistrian conflict settlement requires clear strategies for the future, the review and adoption of the strategy of sectorial working groups, approved by Government Decision on the fulfilment of the President of the Republic of Moldova's initiatives to strengthening confidence and security in the context of the Transnistrian problem settlement No. 1178 of 31.10.2007. However, we reiterate the need to train sector working group for human rights, which should be one of the priority of this process.

CHAPTER III

THE POWERS OF THE NATIONAL OMBUDSMAN INSTITUTION THROUGH THE OPTIONAL PROTOCOL TO THE CONVENTION AGAINST TORTURE AND OTHER CRUEL, INHUMAN OR DEGRADING TREATMENT OR PUNISHMENT

1. GENERAL CONSIDERATIONS

The powers of the National Ombudsman Institution through the Optional Protocol to the Convention against Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (OPCAT)

The argument of state authorities, concerning the lack of funds to ensure appropriate detention conditions, the inadequate training of staff, the state of affairs, according to which, the respect of the rights of persons deprived of their liberty, fully depends on the authorities responsible for the detention institutions, have imposed the establishment of an independent monitoring of places of detention, which aims to help improve the situation of persons in custody.

In this sense, the founder of the Association for the Prevention of Torture (APT) Jean-Jacque Gautier said: "Visits to places where people are deprived of their liberty is one of the most effective ways to prevent torture and ill-treatment".

The United Nations Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment has been recognized as one of the main instruments to prevent and combat torture. The Convention defines torture as *„any act by which severe pain or suffering, whether physical or mental, is intentionally inflicted on a person for such purposes as obtaining from him or a third person information or a confession, punishing him for an act he or a third person has committed*

or is suspected of having committed, or intimidating or coercing him or a third person, or for any reason based on discrimination of any kind, when such pain or suffering is inflicted by or at the instigation of or with the consent or acquiescence of a public official or other person acting in an official capacity”.

In 2002 on 18 December, the UN General Assembly adopted the Optional Protocol to the Convention (OPCAT) - an innovative instrument because it is based on establishing a system of preventive visits by an international organ and by „one or more national preventive mechanisms that the States Parties are obliged to create after ratification”.

Complying with these provisions, the Parliament of the Republic of Moldova adopted Law No. 200 of 26.07.2007 on amending and supplementing the Law on Parliamentary Advocates No.1349 of 17 October 1997⁹⁵, and in this way attributed the National Preventive Mechanism against Torture to the Ombudsmen. The European Committee for the Prevention of Torture noted the progress made by our country in this field in its report of 2009⁹⁶.

By investing the Ombudsman with the mentioned mandate, it was taken into ac-

⁹⁵ Law No. 200 of 26.07.2007 on amending and supplementing the Law on Parliamentary Advocates No.1349 of 17 October 1997, Monitorul Oficial No.136-140/581 of 31.08.2007

⁹⁶ Paragraph 42 of the Report of the European Commission on Prevention of Torture of 27-31 July, 2009 <http://www.cpt.coe.int/documents/mda/2009-37-inf-eng.pdf>

CHAPTER III

count that it fully corresponds to the criteria put forward by the Optional Protocol to the National Preventive Mechanism:

- functional independence (the ombudsmen, appointed by the Parliament for a term of 5 years, enjoy immunity and are separated from the legislative, executive and judicial powers);
- professional skills and knowledge necessary for exercising the mandate and extensive powers to inspect places where people are, or may be held, in detention.

Under the Centre for Human Rights, a Consultative Council was also created which is meant to „offer advice and assistance in the exercise by ombudsmen of their powers as National Preventive Mechanism”, having in this capacity equal powers with those of the Ombudsman. The Director of the CHR approved the Regulation on the operation of the Council on 31.01.2008. De facto, the Council started its activity in the second term of 2008. (*Members of the Advisory Council from 2008: Veaceslav Ursu, Vanu Jereghi, Serghei Ostaf, Gheorghe Cuțitaru, Nicolae Rădița; Advisory Council Members of 27 July 2011: Veaceslav Ursu, Gheorghe Cuțitaru, Oxana Gumenaia, Ion Guzun, Ion Schidu, Alexandru Covalschii, Tatiana Cermomorîț, Constantin Gonța, Alexandru Belibov.*)

The wording of Law No. 52 of 04.03.2014, effective from 05.09.2014, was edited and the attributions of the National Preventive Mechanism against Torture have been transferred to a collegial body consisting of individuals whose work is to be ensured by the Office of the Ombudsman.

According to Article 30, paragraph (1) of the Law, „in order to protect individuals against torture and other cruel, inhuman or degrading punishments, **the Council for the Prevention of Torture, as national mechanism to prevent torture, is created under the Office of the Ombudsman**”.

The Council shall be composed of seven members. The Ombudsman and the Ombudsman for the Child's Rights are rightful members of the Council. The other members are nominated by the civil society and are se-

lected through a competition organized by the Office of the Ombudsman.

The Ombudsman ensures that the members of the Council make preventive and monitoring visits in places where there are, or might be, persons deprived of freedom.

*The Council is assisted in its work by a specialized division within the Office of the Ombudsman. The resources required for carrying out the functions of the Council to contract specialists and experts are included in a **separate budget line** and is an integral part of the budget of the Office of the Ombudsman.*

Board members, excluding the rightful members, are entitled to remuneration in the amount of 10% of the average salary per economy for each day, when they visit places of detention or participate in Council meetings.

*The Annual Report on Observance of Human Rights and Freedoms, submitted to the Parliament by the Ombudsman, should include **a chapter on the prevention of torture.***

In other words, by including the Ombudsman in the Council composition, by financing it through a „separate budgetary line”, as part of the budget of the Office of the Ombudsman, and by providing operational assistance by „a specialized division within the Office of the Ombudsman”, the legislature has actually „grafted” on the structure of the National Institution for Protection and Promotion of Human Rights a National Mechanism for monitoring places of detention, in accordance with the provisions of the Optional Protocol to the Convention against Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (OPCAT).

Thus, we believe that in this situation the Ombudsman and the Ombudsman for Child's Rights, being members of a collegial body, lose part of their functional and decision-making independence under the Paris Principles. In such circumstances, the right / duty of the Ombudsman to have an independent opinion regarding the findings of the Annual Report in the chapter on Prevention of Torture is *lato sensu* prejudiced.

The National Institution for the protection and promotion of human rights

must be perceived by the society as independent, as well as in its Annual Report - a document that reflects the „vision” of the institution on the situation in the field of human rights. In this context, in order to avoid the overlapping of the images of these two *independent* entities in the field of human rights protection, we consider it necessary that the Report on the Prevention of Torture should be an autonomous document from the Report of the National Ombudsman Institution.

The fact that the law governing the obligation of the Office of the Ombudsman to support financially and logistically the work of the Advisory Council from the resources of the institution and that the employees of the Ombudsman Institution shall provide assistance to its members, impairs the independence of the Office of the Ombudsman. Moreover, there may appear difficulties in putting into action the provisions in question, in what regards the regulations related to the budget system, as well as normative acts that stipulate how to assess the performance of the officials in the subdivision that will assist the work of the Council.

In this context, we consider that the Ombudsman and the Ombudsman for the Child's Rights, along with a defined number of representatives of the civil society, who are members of a collegial body, could become a Mechanism for Torture Prevention within the meaning of the Optional Protocol to the Convention against Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (OPCAT) provided that this collegial body is autonomous and independent in itself and does not preponderantly “nourish” on the independence of the Ombudsman.

Comparative analysis of the activities realized by the National Institution of the Ombudsmen in the period 2008-2014 in guaranteeing the right to physical and mental integrity

Starting from the functional duties of Ombudsman stipulated in Law No. 52 of 03.04.2014 on the Ombudsman, published in the *Monitorul Oficial* 110-114 / 278 of

05.09.2014, the prevention of torture and the implicit guarantee of the right to physical integrity remains a priority.

Although new legislation has been adopted, a national mechanism to prevent torture has not been created. However, in 2014 the Centre for Human Rights has continued its work to prevent and combat torture, the ombudsmen being assisted by the employees of the institution in these actions. The mandate of the last member of the old Council for Torture Prevention - George Cuțitaru expired in April 2014.

In 2014, visits were especially made to prisons, police establishments, and less to the structures subordinated to the armed forces. The targets of the unannounced monitoring visits have been established by taking into account that there are premises for committing maltreatment in the police institutions. The most obvious risk, that the persons in the custody of the police are abused for various reasons, both for obtaining confessions, which would make possible the discovery of crimes, as well as for revenge or revolt for the crimes that were committed by detainees, is namely in the first hours of detention in police establishments⁹⁷.

In 2014, monitoring visits were made at psycho-neurology boarding homes⁹⁸. The administration and the staff of the residential institution have been instructed on the need to ensure the rights of people with mental disabilities placed in these institutions.

As regards the data on the visits made both within the Mechanism for to Torture Prevention, as well as within the activity for ensuring the rights and fundamental freedoms of the ombudsmen in the period January to November 2014, 128 preventive and monitoring visits were made. During the reporting period. CHRM ombudsmen and its employees, including from Representations, made the visits. The Advisory Council was idle during the reporting period, since the mandates of all 10 members elected in 2011 expired.

⁹⁷ Annex No. 1, List of visits made in 2014

⁹⁸ Annex No. 1, List of visits made in 2014

The employees of the Representations of the Centre for Human Rights made the following amount of visits:

- Bălți Representation – 22 visits
- Comrat Representation – 39 visits
- Cahul Representation – 35 visits
- Varnița Representation – 2 visits
- Central Office, Chisinau – 30 visits

The situation on the made visits in the period 2008-2014 in different categories of institutions is the following:

Visited Institution	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Institutions under MIA (temporary isolation facilities)	27	73	83	155	155	148	78
Institutions under MJ (penitentiaries)	13	44	39	70	60	53	40
Institutions under MH (psychiatric hospitals)	2	6	2	4	3	1	-
Institutions under MLSPF (neurological boarding houses)	1	3	1	-	6	10	6
Military units	-	2	2	9	27	15	4
Total	44	128	127	238	251	227	128

The statistical data show a positive trend in terms of visits to places of detention since 2008 until now.

Analytical data in dynamics of the activity of CHR officials responsible for monitoring detention facilities for the period 2010 - 2014 are the following:

Year	Visits Bălți Representation	Visits Comrat Representation	Visits Cahul Representation	Visits Varnița Representation	Visits Central Office
2010	22	9	53	-	31
2011	25	67	80	-	55
2012	66	85	83	-	17
2013	54	85	57	-	31
2014	22	39	35	2	30

Ensuring functional independence of the NPM and the independence of its staff is one of the safeguards for the National Preventive Mechanism to fulfil its basic functions. The Paris Principles emphasize the need for adequate funding of the National Ombudsman institutions to enable them to have their own staff and offices, in order to

be independent of the government and not to be subject to financial control.

The inclusion in the Justice Sector Reform Strategy⁹⁹ of the provisions related to streamlining and optimizing the operation of the NPM is appreciated. In accordance with the provisions of the Strategy, in 2014 the personnel involved in the NPM activities was provided with special equipment for measuring the indicators of temperature and humidity, with cameras, personal pro-

fective means, which contribute to a better implementation of the functions of the torture preventive mechanism.

2. ACTIVITIES FOR PREVENTION OF TORTURE IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

⁹⁹ Law No. 231 of 25.11.2011 on the approval of the Justice Sector Reform Strategy for the period 2011 -2016, Monitorul Oficial No. 1-6/6 of 06.01.2012.

Parliament Decision No. 6 of 16.02.2012 on the Approval of the Action Plan for the Implementation of the Justice Sector Reform Strategy for the period 2011-2016, Monitorul Oficial No. 109-112/371 of 05.06.2012

THE ACTIVITY OF THE CENTRE FOR HUMAN RIGHTS FROM MOLDOVA

• Procedural actions of the Ombudsman

The activity of the Ombudsman in the Republic of Moldova consists in monitoring the observance of human rights and freedoms by public authorities, by organizations and enterprises, regardless of the type of property and the legal form of organization, by non-profit organizations and by persons in positions of responsibility at all levels.

In 2014, in accordance with the invested powers, the ombudsmen submitted to different institutions 22 notices, with recommendations to improve the situation of detainees, and 4 notifications, related to the proposal for instituting criminal or disciplinary proceedings against officials, who have committed acts that led to the violation of the fundamental human rights.

acts were submitted in 2014.

Analysing the type of institution to which these notices were submitted, we emphasize the following:

Authority in whose subordination the institution is	Type of institution	No. of notices
Ministry of Justice (MJ), Department of Penitentiary Institutions (DIP)	Penitentiaries	13
Ministry of Internal Affairs	Temporary Detention Isolators	8
Ministry of Labour, Social Protection and Family	Asylum, boarding home	1

The main flaws identified during the visits and, which were the subject of recommendations for the improvement of the situation of persons in custody in detention

Procedural actions of ombudsmen (situation in the period 2008 -2014)

Type of procedural action	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Total (2008 - 2014)
Notices¹	2	11	34	28	35	19	22	151
Recommendations²	-	-	-	4	3	2	-	9
Notifications³	2	17	17	9	13	10	4	76
Proposals to modify the normative framework	-	-	-	-	2	-	-	2
Total	4	28	51	41	53	31	26	234

Regarding the submission of procedural documents, a decrease in their number can be seen. This was due to the lack of provisions on submission of recommendations to improve the administrative apparatus in Law No. 52 on the Ombudsman. However, multiple deficiencies found during checks are removed after verbal recommendations made directly during visits. In this sense, it can be remarked the openness manifested by the representatives of the monitored institutions, who, in some cases, request support from CHR employees.

As for the notices on the improvement of the situation of the detainees, 22 such

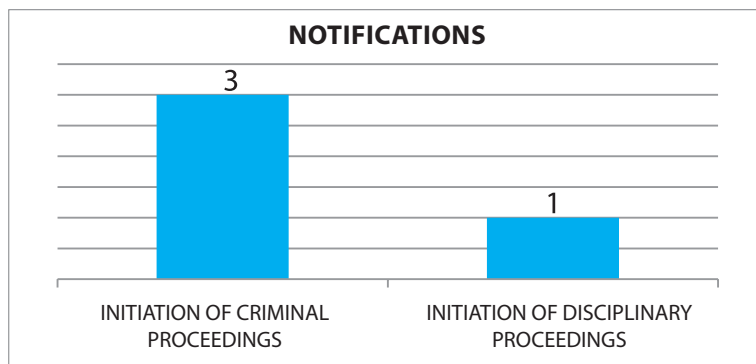
institutions, are the same as in the previous years:

- overcrowding in prisons;
- insufficient lightening in detention facilities;
- lack of minimum necessary conditions in food distribution premises in the temporary detention isolators of the police inspectorates;
- lack of minimum necessary conditions in the showers of the police inspectorates;
- lack of minimum conditions for providing medical assistance in the institu-

CHAPTER III

- tions under the police;
- the persons detained in prisons and in police bodies are not provided with mattresses, pillows, clean sheets, seasonal clothing, etc.;
 - poor detention conditions in certain sectors of penitentiaries in the country.

The notifications, in which the ombudsman requests initiation of criminal proceedings, are his „heaviest” weapon. In 4 cases, the ombudsmen came to the conclusion that the interference with human rights should be examined under criminal provisions.

Dynamics of submitted notifications by ombudsmen in the period 2008 -2014:

Notifications for initiation of criminal or disciplinary proceedings

Year	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Number	2	28	17	9	13	10	4

The Centre for Human Rights has received information that detainees L. V. and N. S., who serve their sentence in the Penitentiary institution No.13, Chisinau, were assaulted in Leova Penitentiary No. 3; actions that as if took place on 16 January 2014 during the search.

After verifying the information, it was established that on January 16, 2014, at around 6.05 there was an unexpected search in Leova Penitentiary No. 3 in the sector where prisoners N. S., L. V. and B. S. were detained. As reported by inmates, police officers and those from Prison No. 3. applied physical force and special means during the search.

From the explanations submitted by convicts N. S. and L. V. it was established that at around 06.00 in the sector, where they were, employees of the Special Purpose Detachment „Pantera” entered accompanied by prison employees. After the search, the prisoners were taken out into the hallway, where they began to be hit with hands and feet without any reason by the employees of Leova Penitentiary No.3. On the same day, the prisoners were escorted to Penitentiary No. 13 in Chisinau.

The convicts stated that they had been ransacked and later they were bitten because there were suppositions that they had videotaped the inadequate conditions of detention in Leova Penitentiary No. 3, which were broadcast in the media.

After investigating the invoked circumstances, the prosecution decided not to prosecute. The actions of the penitentiary officers were appreciated by prosecutors as justified and legal; criminal proceedings for disobedience with application of violence against prison staff requirements - art. 321 Criminal Code of the Republic of Moldova - were initiated against prisoner N. S.

Convict A. A. M. from Pruncul Penitentiary No. 9 appealed to the Centre for Human Rights and invoked violation of the right to physical and mental integrity (Article 24 of the Constitution of the Republic of Moldova) by employee F.M. of Penitentiary No. 9, which happened in March – April 2014.

The petition states that A. A. M. worked as a nurse in the medical service in Penitentiary No. 9 and that after being hired in the prison, F. M. began to mistreat him, to threaten and persecute him in different situations. This attitude, according to the detainee, originated in the hostile relations F. M. had with the prisoner since he was free and worked in the Buiucani Police Station. In his application, A. A. M. mentioned that in early April F. M. would have punched him in the abdomen, reminding him that the latter complained about him when he was working as a policeman. Also, at the indication of F. M., A. A. would have been persecuted and punished for various formal reasons. That is why, the prisoner requested the investigation of the alleged aspects and for the necessary measures to be taken in order to guarantee him the right to physical and mental integrity while serving his prison sentence.

In the context of the above mentioned by A. A. M., under European Court of Human Rights jurisdiction if a person were caused injury during the stay in detention, any such injury would give a strong presumption that the person was subjected to ill-treatment. It is the duty of the State to provide a plausible explanation of how the injuries were caused, and if the state fails to do so there may be a situation, which falls under article 3 of the Convention. It should be noted that this obligation derives from the provisions of Art. 10, paragraph (3¹) of CPP of the RM, according to which the task to prove that non-application of torture and other cruel, inhuman or degrading treatment rests with the authority in whose custody the person is deprived of freedom, placed at the disposal of a state body or at its indication or with its tacit agreement or consent.

Having investigated the invoked circumstances, the Prosecutor of Buiucani Sector found no offense and decided not to initiate criminal proceedings.

On December 5, 2014 the Centre for Human Rights received citizen R.O.'s complaint. He was held in Leova Penitentiary No. 3 and complained of violation of the right to physical and mental integrity.

In his application, the convict R.O. mentioned that he is detained in Leova Penitentiary No. 3 and that he was repeatedly beaten by other convicts from the penitentiary being imposed to give them money. Since he did not have the possibility to give them money, on 1 December 2014 he was forced to ask for isolation and personal security under Article 206 of the Execution Code of the Republic of Moldova. On an unspecified by the prisoner date, he went to collect his belonging from the room where he was previously held. He was accompanied by an employee of the security service from the penitentiary. Although there was an employee of the penitentiary, he was beaten by some convicts, whose names are not specified in the complaint. R. O. requested an objective investigation of the invoked circumstances and the prosecution of persons guilty of violating his rights.

The fact reported by the convict R. O. raises a question mark about the manner in which his right to physical and mental integrity was secured while being in state custody in the sense of Article 3 of ECHR.

To achieve the positive obligation of the state aimed at effective, complete and timely investigation of complaints of maltreatment under Article 25, paragraph (1), letter b) of Law No. 52 of 02.04.2014 on the Ombudsman, it was requested the disposal, under Article 274 CPC of RM, to verify the circumstances of causing physical and mental suffering to prisoner R.O. The case was in the process of investigation at the moment of writing the present Report.

CHAPTER III

Appeals received by CHR in which the right to physical and mental integrity is alleged

Often, the facts mentioned in the petitions submitted to the CHR of alleged application of ill-treatment are not within the

Analysing the content of appeals examined by the CHR on violation of the physical or mental integrity for the period 2008 - 2014, we attested the following situation concerning compliance with Article 24 of the Constitution of the country:

Fundamental right (art. 24 of the Constitution of the Republic of Moldova)	Years						
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
<i>The right to physical and mental integrity</i>	264	536	422	280	217	224	167
Alleged torture	25	75	93	50	35	36	23
Alleged inadequate detention conditions	169	226	249	155	114	131	106

format of appeals likely to be examined by the ombudsman. However, in the registered complaints, there are elements that provide the basis for Ombudsman intervention in terms of protecting the right to physical and mental integrity.

The convict D.V. complained of being detained in cell No. 46 of Penitentiary No. 13 in inadequate detention conditions. To check the facts alleged by the petitioner (deliberate subjection to inhuman and degrading treatment by being held in inadequate detention conditions, causing distress of increased intensity) the CHR employees visited cell No. 46 where petitioner D. V. was held, on May 28, 2014. According to the information received in Penitentiary No. 13, the given cell has a surface of 9, 87 sq. m. As for the detention conditions, the following was stated: natural light penetrated with difficulty, the window was barred by 4 rows of metal bars. The bay of the window was dusty and filled with poplar fluff, which easily got into the cell. No measures were taken to remove it. Also, poor hygienic conditions were found – a concrete floor, mould, presence of rats. It is worth mentioning that by an earlier decision of the Centre Sector Court (file No. 2-4109/13) the holding of the convict in cell No. 46 of Chisinau Penitentiary No. 13 is a violation of the fundamental human rights – article No. 24 of the Constitution of the Republic of Moldova and article 3 of ECHR.

Thus, petitioners often invoked disagreement with or inadequate conditions of detention in the prisons where they were placed. At the same time, there were registered complaints about inadequate health-care, violation of ethical norms by police or prison employees.

The convict S. N. invoked a case, which took place in Penitentiary No. 7 from Rusca, on 27 January 2014. Following a search made by an employee named N., in the presence of Rusca penitentiary employee, V.B., the convict S. N. was subjected to humiliating treatment. According to the convict, V. B. breached the ethical rules of behaviour of employees of the prison system.

When examining the complaints, priority is given to those invoking ill-treatment on behalf of employees of the institutions in whose custody the persons deprived of freedom are kept.

In most cases, the complaints registered by the CHR are investigated through a complex set of measures that include discussions with the people, who have filed the complaints, field trips, consultation of relevant materials, request for explanations from the involved persons, and rarely requests for forensic examination.

In cases when the petitioners invoke inadequate conditions of detention, visits to detention facilities are made, whose purpose is de facto monitoring the existing conditions. Thus, during 2014, 25 documentation visits were made for objective inves-

tigation of the circumstances alleged in the petitions. The most visited detention institutions from where petitions were received in which inadequate conditions of detention were alleged, were Penitentiaries No. 13 from Chişinău, No. 2 from Lipcani, No. 15 from Cricova, No. 18 from Brăneşti.

The Centre for Human Rights from the Republic of Moldova examined convict A. G.'S petition, held in Penitentiary No. 13, who invoked lack of medical care and necessary treatment for chronic calculus cholecystitis, reason for which he suffered of unbearable physical pain. Following the CHR intervention, he was offered necessary consultations to diagnose the illness and to prescribe necessary treatment.

Some petitioners invoked the placement in inappropriate conditions of detention by the penitentiary administration, although the national courts have previously described as inhuman and degrading the detention of prisoners in such conditions.

Other petitioners complained about the abusive actions of the employees of the institutions in whose custody they were and alleged failure to respect the ethical rules by DPI employees.

In T.A. convict's petition, the topic of negligence on behalf of the penitentiary medical staff was invoked as well. After surgery, T.A. was immediately placed in a regular prison cell of Chisinau Penitentiary No. 13. After CHR intervention, the given convict was transferred to a ward of the prison medical block where he was given medical care necessary for the postoperative period.

Following the above mentioned, the Centre reminds the desiderates of the European Committee for the Prevention of Torture (CPT)¹⁰⁰. The basis for a humane prison system will always be the staff recruited and trained seriously, the real professionalism of prison staff asking them to be able to deal with prisoners in a decent and humane

manner, while paying attention to matters of order and security.

One of the topics raised in petitions is **deficient medical care** offered to prisoners.

Convict M. S. notified CHR about the illegalities admitted by representatives of the penitentiary system, as well as about the unsatisfactory detention conditions during the execution of punishment and for ensuring the witness protection measures. The only possibilities for ensuring state protection is a telephone line connecting with the officer on duty of one of the departments of the Ministry of Internal Affairs and an alarm button. The given convicts are quite vulnerable against the prison staff employees who offered support to the sentenced convicts based on their testimonies.

The tackling in the petitions of the issue on the activity of the State Protection Service related to the detainees, who are part of some government programmes for witness protection, is another topic that raises reasonable doubt with regard to ensuring the right to physical and mental integrity of the prisoners.

Activities for promotion of human rights and freedoms and mechanisms for their protection

Several activities were carried out in 2014 to promote human rights and freedoms, to combat torture and ill-treatment. However, the incidence of cases of torture can be reduced in an informed society with well-trained officials.

In this context, the CPT stressed the special importance that it attaches to the training of law enforcement officers¹⁰¹ (which should include education on human rights in accordance with Article 10 of the UN Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment). It can be argued that there is no better guarantee against the ill-treatment of persons deprived of liberty than a police officer or

¹⁰⁰ CPT Standards, the Council of Europe, CPT/Inf/E (2002) Romana, p. 16.

¹⁰¹ The phrase "law enforcement officers" includes in this Report the police and prison staff.

prison officer properly trained. Skilled officers will be able to successfully fulfil their responsibilities without resorting to ill-treatment and assuming the existence of fundamental safeguards for detainees.

For the training of law enforcement bodies representatives in the field of fighting against torture and ill-treatment, the National Institution of the Ombudsman conducted several activities in 2014. The CHR employees were also involved in activities organized by other institutions and organizations.

1. Minors in detention: solutions for their integration into society. Observing the right of juveniles in detention, of their human dignity and the stimulation of motivational activities that offer real opportunities for reintegration into society were the topics discussed within the round table „Is the community ready to receive the child from prison?“ organized by the Department of Penitentiary Institutions from the Republic Moldova **on February 20, 2014.**

2. On 19 March 2014, the seminar „Guarantees against torture (relations between employees and inmates), international and national standards that ensure respect for the right not to be subjected to torture or cruel, inhuman or degrading treatment or punishment“ took place at the Training Centre of Penitentiary Department Institutions from Goian.

3. On 21 March 2014, the seminar „International and national standards that ensure respect for the right not to be subjected to torture or cruel, inhuman or degrading treatment or punishment. The cases and the limits of applying physical force, special means and firearms“ took place in the Carabineer Military Unit. In the context of numerous convictions of our state to the European Court for violation of Art. 3 of ECHR (prohibition of torture), the military of the Carabineers Troops were informed about the need to respect the legal provisions and ethical norms in their work. The key elements in mitigating risk situations are the lawfulness and professionalism of law enforcement bodies employees, obser-

vance of the dignity and physical and psychological integrity of all people.

4. On 26 June 2014, the Centre for Human Rights held a press conference on the occasion of the International Day in Support of Victims of Torture. During the briefing ombudsman, Anatolie Munteanu mentioned that the statistics on the reduction by 26 percent of the complaints registered by law enforcement bodies on cases of torture are both eloquent as well as deceptive. However, the Director of the Centre for Human Rights believes that the high number of appeals to the ECHR does not necessarily mean more violations, but indicates that Moldovans have become more combative and know where to turn to claim their rights.

5. The campaign for the prevention of torture and support of the victims of torture, launched by the Centre for Human Rights in the period 26 June to 25 July, included several actions that were held both in the capital and in several districts of the country. **On 26 June 2014,** a training seminar was organized in Comrat at Carabineers Military Unit. **On June 26,** a lecture on the same subject was delivered for the employees of Comrat Police Inspectorate.

In the framework of the anti-torture campaign, Cahul Representation employees of the Centre for Human Rights delivered a lecture on **June 30, 2014** for the staff of Cahul Penitentiary No. 5. At the same time, the CHR official from Balti Representation had a meeting with the employees of Penitentiary No.11 from Balti **on July 3, 2014.** **On July 9, 2014** the Head of Cahul Representation of the Centre for Human Rights, Anatolie Cravenco, delivered a lecture for the employees of Taraclia penitentiary No. 1. **On July 24, 2014** a seminar on the topic „Guarantees Against Torture (relations between employees and inmates), international and national standards that ensure respect for the right not to be subjected to torture, inhuman or degrading cruel treatment or punishment“ and „National and international mechanisms of human rights protection. The role, functions and duties of the Ombudsman Institution in the Republic of Moldova“ was held at the

Training Centre of the Department of Penitentiary Institution from village Goian, Chişinău municipality.

In the context of the actions within the anti-torture campaign launched by the Centre for Human Rights, in the period between 14 and 25 July, a radio contest on the topic „Stop the Torture” was held at the public station Radio Moldova Tineret (Youth) in the programme „Fierbinte Show”. The contest was launched to enhance the legal culture of young people, to inform them about the basic safeguards against torture, the national and international mechanisms to combat torture; promoting the idea of zero tolerance of torture and ill-treatment.

On August 13, 2014, the Department of Penitentiary Institutions, the employees of the CHR delivered lectures on the topics: „The phenomenon of torture in the institutions under the Ministry of Justice” and „International and regional mechanisms to protect human rights. The detention conditions and treatment of detainees in the jurisprudence of the ECHR” for DIP staff.

6. On October 2, 2014, a seminar on the topic „Human rights and fundamental freedoms – their protection and guarantee by Carabineer Troops” took place on the premises of the Military Unit No. 1001 of the Carabineer Troops of the Ministry of Internal Affairs. The event took place within the activities of the Office of the Ombudsman to promote human rights.

7. On October 7, 2014, a seminar on the topic „Universal Declaration of Human Rights and national and international mechanisms of human rights, role, functions and tasks of the Office of the Ombudsman in the Republic of Moldova.” was held in the Training Centre of the Penitentiary Institutions Department from Goian.

ACTIVITY OF STATE INSTITUTIONS RESPONSIBLE FOR THE PREVENTION AND CONTROL OF ILL-TREATMENT

To assess the level of achievement and guarantee of the right to physical and men-

tal integrity, it is very important to follow the activities of the state institutions with powers in this area. Thus, the CHR analysed the work of the police, the Department of Penitentiary Institutions and the General Prosecutor's Office.

The Police has the difficult task of safeguarding the legal activity, which involves certain circumstances with the application of physical force, special means, sometimes exceeding the limits imposed by law. The activity of prisons is also quite important. These institutions are empowered with the task of holding persons on remand or those imprisoned for committing crimes or administrative offenses. Not least important is the role of the prosecutor who has the task to effectively investigate cases of ill-treatment and requests to punish persons guilty of such acts.

POLICE

According to data provided by the Ministry of Internal Affairs¹⁰², 34 temporary detention isolators were functioning at the end of 2014 in the country. The operation of 4 isolators, from Dubasari, Donduşeni, Ialoveni and Straseni police stations, was stopped. According to the MIA data, in the period 2012 - 2014, MIA received complaints that alleged ill-treatment, as follows:

- in 2012 – 19 petitions;
- in 2013 – 46 petitions;
- in 2014 – 68 petitions.

The main mechanism to prevent ill-treatment in MAI vision is the police training and organization of thematic seminars that propagate the attitude „zero tolerance to torture”.

PENITENTIARY SYSTEM

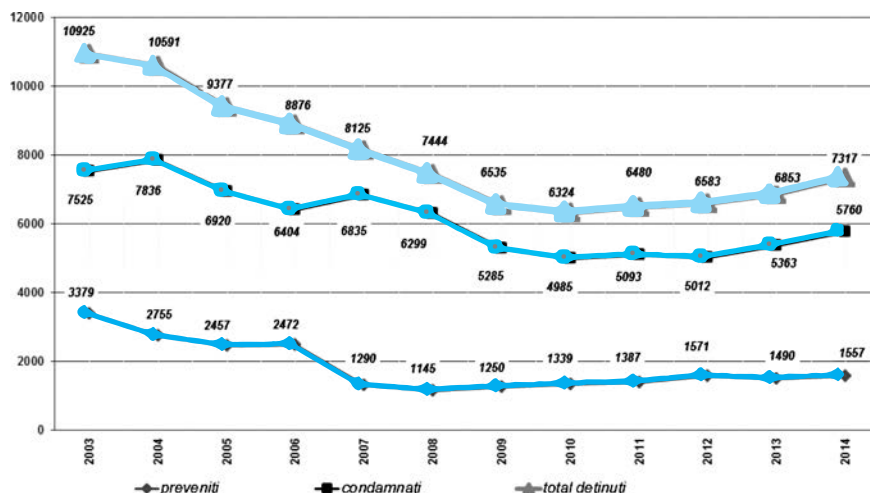
The Penitentiary System in the Republic of Moldova has the following tasks¹⁰³:

- a) to execute custodial punishment;
- b) to enforce preventive measures in the form of custody;

¹⁰² Information provided by the MIA to the Center of Human Rights (letter No. 4/39 of January 15, 2015)

¹⁰³ Law No. 1036 of 17.12.96 on the Penitentiary System – article 2// *Monitorul Oficial* 15/154, 06.03.1997

- c) to enforce administrative arrest sanction;
- d) to provide legal order and legality in prisons, the security of detainees themselves, and of those who escort them, of the personnel and of the citizens on the premises of these institutions;
- e) to carry out investigative operational activities and participate in common with the state authorities in detecting and preventing crime;
- f) to involve prisoners in work, to provide them with the possibility to get general secondary education and vocational education, to contribute to their spiritual and cultural-aesthetic education, and to implement measures for social adaptation of persons released from detention;
- g) to ensure healthcare for the prisoners;
- h) to develop the technical and material bases and the social sphere of the institutions and bodies of the penitentiary system;
- i)

- j) to provide the escort of detainees, including the ones transferred to/from abroad.
- Following these provisions, the admin-

istrations of penitentiary institutions are to enforce the legal provisions for achieving the purpose of criminal punishment¹⁰⁴:

- Criminal punishment is a state coercive measure and a means of correction and re-education of the convict, which is applied by courts, in the name of law, to persons who have committed offenses causing some deprivations and restrictions of their rights.
- Punishment is aimed at restoring social justice, correction of the convict, and prevention from committing new crimes both by convicts as well as by other persons. The execution of punishment must not cause physical suffering or to demean the dignity of the convicted person.

Thus, execution of imprisonment proved ineffective, as the number of inmates in recent years has increased and state authorities must undertake concrete measures to reduce the population of prisoners.

The schematic evolution of the number of inmates in prisons in the period 2003

-2014, according to DIP data, is as follows:

Unlike the situation in Moldova, in Sweden, for example, the number of prisoners dropped by more than a thousand

¹⁰⁴ Criminal Code of the Republic of Moldova of 18.04.2002 art. 61 //Monitorul Oficial 128-129/1012, 13.09.2002

in the period 2005-2014, as result of the implementation of some criminal policies and of the program prisoners' re-education launched by the prison management¹⁰⁵. Director General of the Swedish Prison Administration Nils Öberg said: "Our role is not to punish prisoners. The punishment is the conviction itself, i.e. the imprisonment. The punishment is that he is here." Recidivism rate in Sweden is 40% lower than that in the United States or other European countries. Also, Nils Öberg mentioned that "some people have to be imprisoned, but the main purpose of a prison must be to integrate them into society and bring them in a much better shape than the one they were in, when they came here".

The efficient activity of the Department of Penitentiary Institutions and of the 17 prisons is hampered by organizational and normative deficiencies. The CHR noted the negative impact on the normal functioning of the prison system by introducing prohib-

ited articles into prisons. Thus, according to the DIP only in 2014 the following prohibited items were detected on prison premises:

The presence in prisons of a large number of prohibited items substantially disturbs the normal functioning of the prison system because it favours ill-treatment between different categories of prisoners and the prison officers' biased attitude towards some detainees.

The approval in 2014 of the organizational plan for implementing the public policy proposal „Quality medical services for detainees in prisons" is laudable. This plan is expected to ensure functional independence of health workers from the local administration of the prison.

In 2014, the positive practices to improve detention conditions in prisons also continued. It is worth mentioning the proactive role of the Centre for Human Rights in this process. In this context, the following actions deserve to be appreciated:

Nº	Prohibited items	Total	Detected on institution premises	Removed at security checkpoints
1	Sharp/spongy objects	677/641	673/636	4/5
2	Alcohol/ millet beer (litters)	1132/15665	901 l	230 l
3	Money (lei/ currency)	31558 lei/940 euro/503 USD/46670 Rouble FR/544 Ukrainian hryvnes / 3 Romanian lei		
4	narcotic substances (gr.)	2942 gr. marijuana/31 gr. hashish/72 ml. diazepam/3,4 gr methamphetamine/ 0,53 gr. red phosphorus /0,73 gr. amphetamine/ 0,076 ubrenophine/2 gr cicloborb	275 gr. marijuana/ 3,7, gr. hashish/o,2 gr. heroine	2666 gr. marijuana/9,3 gr. heroine/72 ml. diazepam/27 gr. hashish/3,4 gr metamphetamine/ 0,53 gr. red phosphorus/0,73 gr. amphetamine/ 0,076 ubrenophine/2 gr cicloborb
5	mobile phones (pieces)	3860	3564	296

- a) Rebuilding of the regime block no. 1 of Prison No. 1 from Taraclia, including the setting of the detention cell system and individual sanitary blocks. The kitchen

¹⁰⁵ <http://ro.blastingnews.com/stiri/2015/02/suedia-inchide-mai-multe-penitenciare-din-lipsa-de-clienti-00261145.html>

CHAPTER III

- and the residence area for the inmates, who are employed, were refurbished. A new water tower was built to supply the prison with potable water;
- b) The reconstruction of a detention block of Prison no. 3 from Leova started; the setting of the detention cell system is being planned;
 - c) In prison no. 4 from the town Cricova, the rooms of the disciplinary isolator were renovated. The dining-room and the kitchen were repaired, the engineering networks were changed and the roof was repaired;
 - d) A new tower that provides drinking water to the institution was built in penitentiary No. 9 from Pruncul;
 - e) In prison no. 10 from Goian, the detention block was repaired and the reconstruction of three blocks of detention started;

PROSECUTOR'S OFFICE

The prosecutors have an especially important role in preventing and combating ill-treatment. This is deduced from the legal provisions according to which:

- The prosecutor carries out the prosecution in cases of crimes of torture, inhuman or degrading treatment under the provisions of article 166¹ of the Criminal Code¹⁰⁶.
- The Prosecutor's Office controls the observance of laws in places of preventive detention and in prisons¹⁰⁷.

Analysing **the complaints about torture and other ill-treatment** received by the Prosecutor's bodies in 2014 in relation to the previous years (see Table), the General Prosecutor's Office, found that quantitatively the situation has changed insignificantly, registering a slight decrease in the number of complaints (only by 56 notifica-

Period	Categories of registered notices (under the articles of the Criminal Code):					Total:
	art.309 (coercion to testify)	art.166 ¹ par..(1), (2) (art.328 par.(2), (3))	art.166 ¹ par.(3), (4) (art.309 ¹)	art.368 (violence acts committed against the military)	art.370 (with application of violence)	
2009	22	630	310	-	30	992
2010	19	491	284	2	32	828
2011	43	587	295	26	7	958
2012	18	518	391	37	6	970
2013	20	533	130	36	-	719
2014	7	534	88	34	-	663

- f) In Prison no. 16 from Pruncul, repairs were made to the roof of the detention block for the convicts who are under tuberculosis treatment; the detention conditions have been improved.

In conclusion, it should be mentioned the role of the prison administration and of the staff in achieving the purpose of criminal punishment and guaranteeing the rights of prisoners. Just by observing the law, the dignity of detainees, and the manifestation of the managerial spirit in the administration of the affairs in prisons, it will be possible to ensure the reintegration of prisoners into society and avoid criminal recidivism.

tions less) compared with 2013. This reduction achieved the lowest level in the period 2009-2013 (see diagram on the dynamics of complaints).

A similar tendency of steady decline, also in all categories, is observed in the analysis of categories of complaints on whose basis criminal proceeding was initiated:

¹⁰⁶ Art. 270 paragraph 5) Code of Criminal Proceedings of the Republic of Moldova (special part) No. 122 of 14.03.2003 //Monitorul Oficial 104-110/447, 07.06.2003

¹⁰⁷ Art. 5 letter i) Law on the Prosecutor's Office 294/25.12.2008 //Monitorul Oficial 55-56/155, 17.03.2009

Period	Categories of complaints on whose basis criminal proceedings were initiated (under the articles of the Criminal Code):					Total initiated criminal cases:
	art.309	art.166 ¹ par.(1), (2); art.328 par.(2), (3)	art.166 ¹ par.(3), (4); art.309 ¹ (torture)	art.368	art.370 (with application of violence i)	
2009	1	97	40	1	20	159
2010	-	54	46	2	24	126
2011	-	58	28	19	3	108
2012	1	55	54	27	3	140
2013	2	86	37	32	-	157
2014	-	73	18	27	-	118

During 2014, prosecutors ordered the refusal to initiate criminal proceedings in **527** cases compared with **540** in 2013, **796** in 2012, **775** in 2011, **671** in 2010, and **837** in 2009.

In 2014, after examining the allegations, criminal prosecution was ordered in **118** cases. *In 2013 – in 157 criminal cases, in 2012 – in 140 criminal cases, in 2011 – in 108 criminal cases, in 2010 – 126, and in 2009 – 159 cases.*

In the course of 2013, the prosecutors of the Department against torture analysed the normative acts regarding the functioning of institutions responsible for deprivation of liberty in relation with the obligation to report immediately cases of torture or other ill-treatment to the prosecutor. As several legal provisions govern this issue differently, it was concluded on the need to improve the regulatory framework in force, in order to impose certain obligations on the staff of the places of detention or the health worker, to immediately inform the prosecutor, when the prisoner complains that he was subjected to torture, cruel, inhuman or degrading treatment, or when there are other circumstances providing grounds for believing that the person was subjected to such mistreatment. This requirement is necessary in order to ensure the prompt, full and objective investigation of all aspects of alleged torture or ill-treatment. From this point of view, it is regrettable the exclusion of par. (3) of art. 232 of the Execution Code

on the obligation to notify the ombudsman about cases of detection by prison doctors of prisoners with visible signs of torture, inhuman or degrading treatment.

During 2014, 46 criminal cases, in total, were submitted with indictment to the court, an index similar to that achieved in 2013, when 49 criminal cases were submitted for review by the court.

In 2014, trial courts have pronounced 11 sentences concerning 19 persons, including seven conviction sentences concerning 12 police officers **under Article 166/1 of the Criminal Code**. Of these, six police officers were sentenced to actual prison sentence, the other three police officers were sentenced to prison under Article 90 of the Criminal Code, conditional suspension of sentence on a probation period. Another three police officers were sentenced to a fine. All 12 police officers were also sentenced to complementary punishment, deprivation of the right to work within MIA for certain periods of time. One sentence was pronounced to cease criminal proceedings concerning two defendants – police officers (under art.391 of CPP) and one policeman was acquitted. At the same time, there were pronounced two acquittals concerning four people, including one sentence concerning a high school teacher and one concerning three penitentiary employees. The acquittals were appealed by the state accusers.

On 31.12.2014, 22 criminal cases under art.166/1 of the Criminal Code concerning

CHAPTER III

43 persons were pending in courts of first instance.

The situation in this respect is reflected in the table below:

Art. of the Criminal Code	TOTAL sentences / persons	Conviction sentences / persons			Cessation sentences / persons	Acquittal sentences / persons
		actual punishment	Under article .90 of CC	Fine		
art.166/1	11/9	3/6	/23	2/3	1/2	3/5
art.309	-/-	-/-	-/-	-/-	-/-	-
art.309/1	6/10	3/6	2/2		1/1	0/1
art.328 alin.2, 3	6/10	2/2	1/2		1/2	2/4
art.368	20/23	-/-	17/20	2/2	1/1	-/-
TOTAL	43/62	8/14	22/27	4/5	4/6	5/10

Deficiencies in the system of custodial institutions

Restricting access to ombudsman and members of the NPM (Advisory Council for preventing torture) in places of detention

CHR officials and members of the NPM have experienced this issue at the beginning of the activity of the torture prevention mechanism, a situation reflected in the NPM report for 2009. Thus, the ombudsman and the Advisory Council members had delayed access to places of detention in the visited police commissariats and delayed access to required materials, information and documents. Two members of the second composition of the Advisory Council also encountered such barriers in their activity. With the growing activism of the monitoring groups, the given problem disappeared and, this was possible thanks to the active involvement of Balti, Cahul and Comrat Representations in monitoring the places of detention.

- **„Camouflaged” administrative detention** of persons in whose regard there was reasonable doubt that they committed crimes, but there were no grounds for criminal procedure detention. Thus, until 2008 most people kept in places of detention in the police stations of Chisinau Municipality sectors were detained for committing not too

serious hooliganism (art.16⁴¹ CCA of RM), to which resistance to the police officer was added (art. 17⁴⁵ CCA of RM) or insulting the police officer (art. 17⁴⁶

CCA of RM). Currently, police officers do not use the right to retain a person for alleged offenses and do not perform actions to collect evidence that would allow to incriminate the person. The phenomenon disappeared with the adoption and entry into force of the new Contravention Code of 16 January 2009.

➤ Overcrowding of detention facilities

The reforms initiated in criminal law have allowed the authorities to solve the problem of overcrowding of prisons. Since 2005, the number of inmates has been reduced considerably. Thus, in 2005, 9,452 people were held in prison, in 2006 - 9,042 people, in 2007 - 7,895 people, in 2008 - only 6,830 people. However, overcrowding remains current and measures are to be taken to resolve it. Generally, the problem is specific for the prisons with remand status, as well as for disciplinary isolator facilities in most prisons. This phenomenon is observed especially in Prison no. 13, where instances have been found when detainees had less than 2 m². Currently, the number of convicts is increasing.

➤ Physical aggression against convicts

Signals about previous such cases came from prison No.4 from Cricova, No. 17 from Rezina, No. 18 from Brănești, Orhei

district. The National Ombudsman Institution was informed that similar experiences are, in particular, applied in prisons No. 6 from Soroca, no. 13 from Chisinau, No. 5 from Cahul.

➤ **Unqualified legal assistance**

The results of the visits in the period 2008 - 2009 showed that the lawyers, appointed ex officio, formally and improperly performed their duties of defenders. The lawyers, appointed ex officio, usually do not show initiative in protecting the rights and interests of the accused, the defendant. The examination of the appeals received by the CHR gives us the basis to assert that there is a tendency of submitting petitions in the interest of all prisoners on behalf of more lawyers, including those appointed ex officio. Most often, they request the control of detention conditions, in which their clients are placed, and the delay in examining the appeals of ill-treatment by the prosecution.

➤ **Ill-treatment in the early hours of detention**

Most people held in remand facilities under the Ministry of Internal Affairs reported that they were subjected to physical and psychological pressure immediately after their arrest, in the first interrogation that usually occurs on the top floors of police stations. Members of visiting groups did not register such allegations in the past 3 years. This is appreciated, as it is namely the preventive effect that is one of the primary purposes of the NPM.

Among the main directions of the activities to promote the human rights realized by the team of the Ombudsman National Institution is the fight against torture and ill-treatment. Various activities are organized annually for this purpose. Information boards about CHRM activity and NPM, the main tools for preventing torture, are located in most police stations. It is expected the location of such panels on the premises of the Prosecutor's Offices in the country.

➤ **Physical or psychological coercion to determine to testify**

The purpose of the criminal trial is to find out the truth, of finding those who are guilty and set criminal liability to those who are guilty of committing the crimes. However, this goal should not be achieved by any means. The European jurisprudence prohibits the obtaining of evidence by violence. This process is accepted neither in the event of terrorism nor crimes in wartime. Many of remand prisoners complained that they were ill-treated by police employees to be induced to confess to crimes, for which they were detained, or crimes that they have not committed. Those who claimed that they were not ill-treated stated that this is because they agreed to testify from the very start. This situation remains valid today. That is why the relevant authorities have to intensify the training activities for police officers in the use of best practices for gathering evidence and operative data without resorting to violence. Also, it is necessary that police officers are provided with working tools that would allow them to collect all evidence necessary to establish the circumstances of committing the crimes operatively.

➤ **Insufficient illumination of detention facilities**

In most police detention facilities, this problem was resolved after the repairs made in 2010. Then, on the recommendation of ombudsmen, the Government allocated 2 million lei for the repair of detention facilities of territorial police inspectorates. A negative example in this regard could serve the remand of the Police Inspectorate from Anenii Noi, the cells use inadequate natural and artificial lighting. At the same time, this issue remains unresolved in prisons. A radical change will be produced only after the construction of new prisons that will meet the standards of detention. A certain progress, in terms of lighting the detention facility, was certified in Prison no. 13 from the city Chisinau. This institution was provided with stronger artificial lighting bulbs. However, the access of light in the cells of this

CHAPTER III

penitentiary is reduced due to several rows of bars.

Photo of Penitentiary No. 13. Here the windows have 4-5 rows of bars, which hinder the access of light in the cells

➤ **Unsatisfactory conditions in food distribution facilities and bathrooms in remands from Police Inspectorates**

After the repairs made in 2010, the majority of temporary detention isolators have been provided with appropriate conditions, both in food distribution facilities and in most bathrooms. The situation is different in Comrat Police Inspectorate, where no administrative and organizational action has been taken to provide the necessary equipment for the reception and distribution of food, sanitary equipment for maintaining the hygiene of dishes and of the respective room. In this context, the CHR has repeatedly stated that invoking

lack of financial resources is a formal reason. Most times, in order to change the existing situation, certain organizational measures and the proper administration of the affairs of the institution are necessary.

Photo from IDP Ștefan Vodă Police Inspectorate (situation- model of how rooms for food distribution should look)

➤ **Lack of minimum necessary conditions for healthcare in the institutions subordinated to the police**

In most police stations, basic conditions for medical assistance were created. Refrigerators, cupboards and kits for primary medical aid were bought. However, the Comrat Police Inspectorate does not meet these requirements. It was only in 2014 that a doctor was hired here. Mandatory medical examination of detained persons is a guarantee of the right to physical and mental integrity, along with ensuring the right to defence and the right to inform relatives about the detention. Providing real guarantee to be examined by a doctor is defective and poorly applied in practice in most police inspectorates. Although almost all police stations employ medical workers, they are not always present when detainees are brought. In the opinion of ombudsmen, the presence of the medical worker would be beneficial at every request with compulsory examination both at the moment of the placement and exit from police custody. Some inspectorates do not hire medical staff. This is the case of Basarabeasca Police Inspectorate. Here, detainees are examined in the casualty ward of the district emergency medical service.

➤ **Failure to provide the detainees in prisons and police stations with an appropriate quantity of mattresses, pillows, clean sheets, seasonal clothes**

This deficiency has been observed from the beginning of the monitoring

of detention facilities and should be eliminated as soon as possible. In this context, the standards require maintaining the hygiene of persons held in custody as a guarantee of their health and avoiding detention in inappropriate conditions.

➤ **failure to provide three meals a day to people detained in IDP of police inspectorates**

In all detention facilities, there are problems in this area. Furthermore, persons detained in prisons and, whose presence is requested either by the prosecution or by the courts, are not provided with food during the day. That is even if sometimes they are to remain the whole day without food and access to drinking water.

➤ **Inadequate working conditions for the employees of the institutions, where individuals are detained or restricted in personal freedom**

There has been progress in terms of ensuring adequate working conditions for the personnel of detention facilities in recent years. In the last two years, no registered cases of disease among prison system employees were registered, although previously they were quite common. The mentioned situation denotes the care manifested for the safety and health of DIP employees.

Ombudsman's procedural actions to prevent and combat ill-treatment carried out in 2014 and the authorities' response to them

- Lipcani Penitentiary No. 2
- Brănești Penitentiary No. 18
- Chișinău Penitentiary No. 13

In 2014, as in previous years, according to a plan of the organization, the Centre for Human Rights scheduled the monitoring of the prisons, in which most deficiencies were detected. Thus, in order of priority, monitoring visits were planned at Prison No. 13 from the city Chișinău, Prison No. 2 from the town Lipcani and Penitentiary No. 18 from Brănești village, Orhei district.

Lipcani Penitentiary No. 2

On October 10, 2014, the director of the Centre for Human Rights, Anatolie Munteanu, and the employee of the institution, George Bosi, conducted a monitoring visit to Penitentiary Institution No. 2, located in the town Lipcani, in order to verify the existing conditions of detention and treatment of detainees.

There were 119 prisoners in the prison at the moment of the visit, of whom 54 people were former employees of law enforcement bodies and 64 convicts transferred from other prisons, as of July 2014, a measure designed to solve the overcrowding problem of prisons in the country.

During the visit, the disciplinary isolator, the quarantine and the dwelling facilities in the two detention sectors were monitored. The members of the Working Group also visited the offices of the staff and long-term meeting rooms for inmates.

Dwelling facilities

The two residential areas were monitored, aiming at the prisoners' living space. In both residential areas, detainees are placed in rooms, though not too large, but corresponding to the norm of 4 m² per person, most of them equipped with new beds and mattresses. The cells are provided with the necessary furniture. However, the windows of the bedrooms are of glass blocks and do not allow full penetration of sunlight and adequate ventilation of the bedrooms. In some bedrooms, prisoners pulled out some glass blocks to facilitate the entrance of fresh air in the room. This situation remained unchanged since the ombudsmen's visits to Lipcani Penitentiary, made on 29.09.2009, 29.10.2010 and 24.03.2011. The creation of decent living conditions in penitentiary involves major financial expenditures. However, we believe that in these circumstances it is possible to provide a minimum acceptable standard of living for prisoners. This is on condition that the relevant factors within the penitentiary institutions will manifest responsibility, determination and managerial spirit to ensure minimum detention conditions.

CHAPTER III

During the visit, it was also found the inadequate condition of the toilets in residential block No. 1. They are located in the yard and are not provided with minimum necessary privacy. The hygienic-sanitary condition of the toilets does not meet the requirements either. The same situation of the sanitary and hygiene conditions was attested by the members of the International Federation Delegation of human rights who paid a documentation visit to the Republic of Moldova, including at the given institution, in November 2012¹⁰⁸.

Cells of health facilities for the investigation and isolation of persons and of the disciplinary isolator

No convicts were in the quarantine and disciplinary isolator cells at the moment of the visit. Prior, the CHR received petitions from some prisoners who, complained about being kept for a time in inadequately maintained rooms - quarantine cells of Prison no. 2. According to the petitioners, the toilets in the healthcare isolator were not fully functional, did not ensure the privacy of the detainees and were in a poor hygienic condition. Also, detainees complained, that during their stay in quarantine cells, the walk was restricted to 20 minutes a day. The convicts also complained that the former head of the prison, Alexei Pleșcan, wanted to impose his authority among prisoners in an improper manner. The situation attested in quarantine cells of the prison confirms the inmates' affirmations, which in a certain degree of intensity would be regarded as circumstances inconsistent to art. 3 of ECHR.

Among the documented irregularities during the visit, it was also stated that the windows of the quarantine cells are either covered with glass blocks or with plastic. Accordingly, placing convicts in such cells in the cold season of the year poses a risk to health.

It was also found that the necessary furniture: chairs, bedside tables, as well as

mattresses and bed linen were missing in the quarantine cells of the prison. The hygienic conditions of toilets are unsatisfactory.

Conditions in the prison kitchen and canteen

From the discussions with the inmates, we have established that they are satisfied with the food in the prison. Furthermore, they noted that in this detention facility the food is tastier than in the prisons from which they were transferred. The furniture and equipment in the canteen and kitchen is obsolete. The food is prepared on an open fire in big pots. Although at the moment of the visit, contemporary cooking installations were placed in the kitchen, they were not functional. The floor was dirty inside the food preparation room and in the dishwashing room. The dishwashing facilities were not connected to the drainage system. The cutting tools are kept contrary to the provisions of **item 29 of the Order of the Minister of Justice No. 512 of 26.12.2007 on approval of the Regulations on detainees catering in prisons**. According to it, *„sharp kitchen inventory (knives, axes, etc.) must be marked with numbers, recorded in a register of an established type and be kept in a metal box with a padlock. This inventory is distributed by the head of the supervisors guard for the use by the person responsible for the kitchen (canteen head), it is signed for and returned by him after work, upon signature in the register mentioned above “*.

The canteen staff consisted of inmates and a civilian. During the visit, only the latter was wearing a white gown.

Bathrooms

The conditions in bathrooms leaves much to be desired, their sanitary and hygienic condition is precarious.

Relations between the staff and prisoners and the relations between inmates, their re-socialization

During the visit made to Prison no. 2, it was determined that things were rundown in this institution: after transferring inmates from other prisons, an action, which started in July 2014, their specific was not taken

¹⁰⁸ FIDN Report on the visit made in the Republic of Moldova <http://www.fidh.org/IMG/pdf/moldavie611roumain2013.pdf>

into account. From the confidential discussions with the prisoners, it was found that there is a state of conflict inside the prison caused by some convicts who try to impose hierarchy rules, which could lead to unrest and violent actions among inmates, formally separated into two camps. Thus, when we visited the prison, a group of employees of the Department of Penitentiary Institutions was sent to stabilize the situation. The new leadership of the prison has the mission to alleviate the difficult state of affairs and establish a new order in the institution in respect for the rule of law, to ensure the fundamental rights of all detainees and to exclude the informal relations between inmates.

It is worth mentioning, in this context, that the positive relations between prison staff and inmates is the basis of the normal activity of the institution and will contribute to the full realization of the goals of criminal punishment. Imprisonment, besides the function of isolating prisoners from society, has the role to prepare prisoners for integration into society after release.

The re-socialization of convicts and the undertaking of some activities and interventions that would involve supervision, guidance and assistance to prisoners, with a view to their social inclusion, which contributes, as consequence, to the community safety, remains also current.

The general impression was that the activity for the re-socialization of prisoners has a formal character. The Centre for Human Rights wishes to warn the prison administration about the need to train inmates in educational activities by facilitating and offering them the possibility to work. This can be successfully implemented in the conditions of Penitentiary No. 2 because the institution has a large territory and production facilities that can be reanimated.

Prisoners should have access to a range of purposeful activities (work, preferably vocational, education, sports, recreation, and joint activities). Moreover, they should be able to hold a certain degree of freedom

in choosing how they want to spend their time. Additional measures should be taken to give a meaning to the time they are incarcerated. Thus, according to the ombudsman, it is necessary to offer psychological support to help prisoners confront their incarceration and, when the time comes, to prepare them for release.

In the order of the ideas above, and based on the recommendations of the CPT, the director of the Centre for Human Rights believes that improvement of the relations between inmates and prison staff and the creation of suitable sports facilities could contribute to the social inclusion of the prisoners.

Thus, the prison staff is to treat inmates equally, not to distinguish between categories of prisoners and to fulfil their professional duties by paying attention to the prisoners' problems.

On the other hand, in the opinion of the group of monitors, it is imperative to improve the conditions in which prison employees work. These represent major health risks: the prison employees may get infested with infectious diseases, especially tuberculosis.

CONCLUSIONS

The analysis of the certified, during the given visit, situation related to the situation observed during previous visits made by the CHR, makes us conclude that some failures occurred in the activity of Prison no. 2, which affected the activity of the institution as a whole. A proof in this sense is the situation regarding the detention conditions, the general atmosphere inside the prison, and the careless and irresponsible exercise of the work duties by the employees of the institution. Thus, in order to ensure and guarantee the fundamental rights of prisoners, of the rule of law, it is necessary to undertake urgent measures to stabilize the situation in the prison. Given the findings of the visit and with the purpose of improving the attested state of affairs, of ensuring compliance with the constitutional right to physical and mental security, guaranteed by art. 24 of the Constitution, of ensuring

CHAPTER III

the exercise of fundamental human rights in Prison no. 2 from the town Lipcani, the Centre for Human rights has sent to the DIP several recommendations.

Following the recommendations submitted on 11.10.2014, the Department of Penitentiary Institutions¹⁰⁹ has developed an Action Plan on the removal of the revealed violations and improvement of detention conditions for prisoners:

The repairs of the sanitary blocks of the sectors were carried out; the rooms of sector 2 were equipped with nightstands, bed linen;

The repair of the quarantine and disciplinary isolator cells started;

The plastic tape was removed from the windows and replaced by glass in the residence sectors, the quarantine, the disciplinary isolator, and school;

The canteen, the kitchen and the residence blocks were cleaned. The washing of the dishes in the kitchen is done according to the sanitary norms;

The bathroom – laundry facilities were adequately equipped. An automatic washing machine was installed to do the laundry of all the prisoners;

To ensure positive relations between the staff and the prisoners, it was decided to create the detention service and the psychological service in the penitentiary. Also, it was decided to start occupational and re-socialization programmes such as „Adaptation to the detention conditions of newcomers”, „Prosocial”, „Preparation for release on parole”. The book stock of the prison was renewed.

To raise the training level of the penitentiary staff, lectures on topics such as „Minimum detention standards for convicts”, „European Convention for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment” were delivered.

PENITENTIARY NO. 18 FROM BRĂNEȘTI, ORHEI DISTRICT

On 1 September 2014, the CHR officials paid a visit to Prison no. 18 from Brănești. They aimed to monitor the conditions of detention in the disciplinary remand as response to prisoner B. S.' petition. B. S. invoked inhuman and degrading treatment applied by prison authorities, because from May until August 29, 2014, he was detained in cell no. 13 in conditions that were sub-level standards. On the day of the visit, the petitioner was already in cell no. 9. For this reason, the situation was verified in both cells - 9 and 13 of the remand.

Regarding the detention conditions in cells 9 and 13, the following deficiencies were found:

- ***The source of drinking and sanitary water, without a sink, was situated above the toilet. The placement of the tap above the toilet is a degrading fact, the detainees having to maintain their personal hygiene and wash the dishes above the toilet.***
- ***Detainees are not provided with seasonal clothing or beddings. The convict B. S. has complained that he has no relatives and there is no one to provide him with necessary things.***
- ***According to prisoner B.S.' statements, the administration provides toilet paper once in three months, which is contrary to Annex 7 of G.D. No. 609 on minimum daily standards of food, cleaning and toiletries for detainees. According to this legislation, prisoners are to be provided a roll of toilet paper per month.***
- ***B.S. invoked poor feeding, dirty food preparation and sometimes the presence of worms and insects in the food. Lack of margarine or fats was confirmed: during food distribution the polenta was served without fat or margarine. The canteen and the kitchen were in a dirty state.***
- ***Prisoner B. S.'s signal about the degrading conditions in cell no. 13,***

¹⁰⁹ DIP Informative note of 10.11.2014 No. 9/1548 on the execution of the recommendations to Lipcani Penitentiary No. 2 made by CHR representatives following the visit made on 10.10.2014.

where he was placed from May to August 29, 2014 was also confirmed. The status of the cell does not categorically allow the detention of persons in the said cell even for one day. Placing prisoners in such conditions can be classified as inhuman or degrading treatment. The window of 20 X 20 cm, is located in a corner, it does not allow the penetration of light into the cell. The floor was severely damaged and the walls were dirty. Previously, the ombudsmen recommended not to place detainees under any circumstances in this cell, regardless of the administration's arguments that as if prisoners themselves want to stay there.

Based on the results of the visit, the following recommendations, meant to improve the situation of prison inmates in the disciplinary isolator of Penitentiary no. 18, were submitted:

- *to close cell No. 13;*
- *to create adequate conditions in cell no. 9, to fix a sink and provide electricity with 220 voltage;*
- *to ensure hygienic and sanitary conditions in the prison kitchen and in the food storage room of the prison.*

The head of Penitentiary no. 18¹¹⁰ responded to the notification submitted by the ombudsman on 11.10.2014, thus removing the violations detected and improving the detention conditions of the prisoners:

- **Cell No. 13 was closed.**
- **A sink was installed in cell No. 9.**
- **Measures were taken to improve the hygienic and sanitary state in the penitentiary kitchen.**

¹¹⁰ The answer of the head of Penitentiary No. 18 of 30.09.2014 No. 5/2853 on the execution of the recommendations addressed to Penitentiary No. 18 form Branesti by CHR Representation following the visit made on 03.09.2014.

PENITENTIARY NO. 13 FROM THE CITY CHIȘINĂU

On December 22, 2014, a monitoring visit was made to the Penitentiary Institution No. 13, from Chisinau. The purpose of the visit was to verify the existing detention conditions and the treatment of detainees.

The prison kitchen, the administrative buildings, the residential blocks and the quarantine cells were visited, as well as the disciplinary isolator cells, the juvenile block, and the block for women.

Specialists of the Public Health Centre from Chisinau were involved in the monitoring visit, so as to provide conclusions on prison health norms compliance.

General information about the prison

Prison no. 13 from Chisinau is subordinated to the Department of Penitentiary Institutions, a subdivision of the Ministry of Justice. According to the Minister of Justice Order no. 327 of 18.08.2005, Penitentiary No. 13 has the status of prosecution isolator, in addition a semi-closed sector for the detention of adult male prisoners was created.

Prison no. 13 was regularly visited during the period of operation of the Mechanism for Prevention of Torture. Thus, four visits were made in 2008; 19 visits in 2011; 5 visits in 2012; 4 visits in 2013; and 8 visits in 2014.

Prison no. 13 was visited 3 times by the delegations of the European Committee for Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT): CPT visit from 11 to 21 October 1998; CPT visit from 10 to 22 June 2001; CPT visit from 20 to 30 September 2004¹¹¹. Following these visits, the CPT submitted to the Government of the Republic of Moldova a number of recommendations designed to improve the situation of inmates in prison no. 13.

On 3 October 2012, a group of experts on Prevention of Torture (SPT) of the United Nations Subcommittee visited Penitentiary No. 13.

¹¹¹ <http://www.cpt.coe.int/documents/mda/2000-20-inf-fra.pdf>; <http://www.cpt.coe.int/documents/mda/2002-11-inf-fra.pdf>; <http://www.cpt.coe.int/documents/mda/2006-07-inf-fra.pdf>

Detention conditions

Residence blocks

Situation attested in the previous visits made by NPM and CHR

According to the information provided by the management of the institution at the time of the visit, 1,231 people were held in Prison No. 13. Under detention standards, only 710 people should be held.

Penitentiary No. 13 has 3 detention blocks, where there are 163 cells and 7 medical wards. All the cells, as well as the prison cafeteria, the rooms for meetings, the medical wards were visited.

As regards the situation concerning the detention conditions, during the visits made by the CHR, numerous irregularities were found. The main weaknesses, attested and which are to be removed, are failure to ensure sufficient illumination of the detention facilities and adequate ventilation in the cells, disconnection of electricity in some rooms throughout the day¹¹².

The main problems found were included in the recommendations submitted by the Centre:

- *Overcrowding of detention facilities.* Thus, at the moment of the visit of June 2013 in Penitentiary No. 13, there were 16 prisoners in a 33 sq. m. cell; a person having less than 1.5 sq. m¹¹³.
- *Disruption of power supply during the day.*
- *Poor provision of drinking water to prisoners, as well as lack of sinks in most cells.*
- *failure to comply to ventilation, sanitary-hygienic conditions, lack of elementary conditions for maintaining personal hygiene, insufficient illumination of detention facilities.*
- *Lack of washing conditions for prisoners' personal laundry.* It is important to offer to prisoners conditions to wash their

personal clothes and bed linen. Most penitentiaries have been equipped with automated washing machines; but there are institutions that have not created conditions for the detainees to wash their clothes. In Penitentiary No. 13 from Chisinau, several prisoners told the NPM visitors that they do not know about the existence of a prison laundry or that they have no possibility to wash their clothes. However, is it almost impossible to hold prisoners in clean and decent conditions in the rooms where a detainee is given two square meters and the clothes are stored in bags or on the margin of the bed. It should also be noted that in prosecution remands, prisoners are forced to dry their clothes in the detention facilities, increasing the moisture level in the cells and creating a favourable environment for mould growth or spread of tuberculosis.

After numerous recommendations made by national and international institutions on improving the detention conditions in Penitentiary No. 13, by Law No. 295 of 12.12.2013, the Loan-Framework Agreement between Moldova and the Council of Europe Development Bank was ratified for the Project of Construction of a new prison with a capacity of 1,500 seats in Chisinau. The project will be realized by the year 2018. Although there are many opponents of the construction of the new prison, who consider costs related to construction (700 million lei) excessive, we hope that this objective will be achieved as planned and will contribute to improving the situation of detainees. This will also reduce the incidence rate of Moldova's convictions related to inadequate conditions of detention. The poor conditions of detention in Prison no. 13 served as a basis for convicting the Republic of Moldova to the ECHR in 12 cases for the violation of Art. 3 of ECHR¹¹⁴.

¹¹² Annual Report 2013 NPM, page 12 http://ombudsman.md/sites/default/files/rapoarte/_raport_mnpt_2013.pdf

¹¹³ Annual Report 2013 NPM, page 12 http://ombudsman.md/sites/default/files/rapoarte/_raport_mnpt_2013.pdf

¹¹⁴ Annual NPM Report 2013, page 16 http://ombudsman.md/sites/default/files/rapoarte/_raport_mnpt_2013.pdf

The decisions of the European Court of Human Rights related to violations of art. 3 ECHR (improper detention conditions in Penitentiary No. 13)

The Constitution of the Republic of Moldova¹¹⁵ guarantees everyone's right to obtain effective protection from competent courts against acts that violate his legal rights, freedoms and interests.

Thus, if the person, who has gone through all the courts and believes that he has not been restored into the infringed rights, he is offered the opportunity to address the European Court.

So far, the ECHR ruled on 17 cases of violations of Article 3 of the Convention.

1. Following the examination of the mentioned cases, it was found that the violation of art. 3 of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms is manifested by the following facts:

- ***violation of the right not to be subjected to inhuman and degrading treatment as a result of poor detention conditions;***
- ***poor quality food and poor hygiene conditions;***
- ***prison overcrowding;***
- ***infringement of the right to a lawyer during initial detention;***
- ***forced feeding;***
- ***censorship of correspondence;***
- ***violation of the right to confidential meetings with the lawyer and family;***
- ***subjection to passive cigarette smoke and existence of parasites and rats in cells;***
- ***holding prisoners suffering from tuberculosis and other infectious diseases with healthy ones;***
- ***Denial of healthcare;***
- ***Insufficient legal grounds for detention.***

2. In most of the invoked cases, the European Court stated that if the suffering endured by the applicant in detention exceeds the level of suffering inherent in detention, there is danger of violation of art. 3 of the Convention. The suffering inherent in detention must attain a minimum level of severity to fall within the scope of Article 3.

"Assessment of this minimum is inherently relative; it depends on all the circumstances of the case, such as duration of ill-treatment, its physical and mental health consequences, and, in some cases, the sex, age and state of health of the victim (see *Kudla v. Poland* [GC], no. 30210/96, § 91, ECHR 2000-XI and *Sarban*, cited above, §§ 75 etseq.). While the purpose of maltreatment is a factor to be taken into consideration, especially if it was intended to humiliate and debase the victim, the absence of any such purpose does not lead inevitably to the conclusion that there had been a violation of Article 3 (*Peers v. Greece*, no. 28524/95, § 74, ECHR 2001-III)". (*Case Istratii and others v. Moldova*¹¹⁶).

The Court classifies the treatment to be:

- „inhuman” in the case when it was premeditated, applied for hours and either actual bodily injury or intense physical or mental suffering was caused;
- „degrading” in the case when the victims are caused feelings of fear, anguish and inferiority capable of humiliating and debasing them (see, for example, *Kudla v. Poland* [GC], No. 30210 / 96, § 92, ECHR 2000 XI), (*Ostrovar v. Moldova*¹¹⁷).

3. In terms of ensuring the confidentiality of the meeting between the client and the lawyer, the Court considers that “its non-contesting in national courts equals to non-exhaustion of domestic remedies”. The Court also notes that the impediments created by the glass wall for the confidentiality of discussions and exchange of documents between attorneys and clients prejudice

¹¹⁵ Constitution of the Republic of Moldova, adopted on 29.07.1994// Monitorul Oficial 1, 12.08.1994, art.20;

¹¹⁶ Case *Istratii and others v. Moldova*, applications No. 8721/05, 8705/05 and 8742/05 ;

¹¹⁷ Case *Ostrovar v. Moldova*, (Application No. 35207/03);

CHAPTER III

the rights of defence. (Case *Ipati v. Moldova*¹¹⁸, case *Modârca v. Moldova*¹¹⁹).

4. As regards the meetings with the family, the Court stated “any detention that is lawful in accordance with Article 5 of the Convention, by its very nature, requires limits on private and family life. However, it is an essential element of the prisoner’s right to family life that the prison authorities shall assist him in maintaining contact with his family (see, for example, *Messina v. Italy* (no. 2), no. 25498/94, § 61, ECHR 2000-X). At the same time, the Court recognizes that some measure of control over the prisoners’ contacts with the outside world are necessary and are not themselves incompatible with the Convention (see, for example, *mutatis mutandis*, the *Silver and Others v. The United Kingdom*, cited above, § 98)”. (Case *Ostrovar v. Moldova*).

5. In terms of healthcare, the Court considers that the lack of medical assistance in circumstances, where such assistance is not required, cannot in itself constitute a violation of Article 3 of the Convention. But failure to provide immediate medical assistance to the applicant in an emergency situation, and his transfer to another hospital before complete recovery, combined with humiliation by being handcuffed during the stay in hospital, constituted inhuman and degrading treatment under Article 3 of the Convention (see *Kudla v. Poland*, cited above, § 94; *Farbtuhs v. Latvia*, no. 4672/02, § 51, December 2, 2004; *Nevmerzhitsky v. Ukraine*, no. 54825 / 00, § 106, 5 April 2005) (Case *Istratii and Others v. Moldova*).

6. Another issue often raised by the Court is overcrowding. The Court considers “the conditions of detention in Prison no. 13, especially, overcrowding, insufficient quantity and quality of food, lack of adequate bedding and very limited access to daylight, as well as insufficient sanitary conditions in the cell, as inhuman and degrading treatment under Article 3 of the Convention.” (Case *Istratii and Others v. Moldova*).

7. At the request of finding a person guilty, the Court stated that “the Court’s role is not that of a “fourth court” to decide on the guilt or innocence of a person as requested by the applicant”. (Case *Culev v. Moldova*¹²⁰, Case *Mitrofan v. Moldova*¹²¹).

8. Following the examination of the 17 cases against Moldova on the violation of the right of prohibition of torture, the Government of the Republic of Moldova was obliged to pay moral and material damage amounting to 174,250 euros.

ANNEX

The amount of damage paid by the Government of the Republic of Moldova following the convictions of our country to the European Court of Human Rights for violation of art. 3 of the Convention

	Case	moral damages (euro)	costs (euro)
1	c. Hadji	3000	100
2	c. Haritonov	4000	1200
3	c. Arsenev	15000	100
4	c. Modârca	0	0
5	c. Segheti	5,000	1,500
6	c. V.N. Roşca	30,000	4,000
7	c. Ciorap	20,000	1,150
8	c. Culev	4,500	300
9	c. Ipati	9,000	1,500
10	c. Istratii şi Alţii	15,000	4,000
11	c. Mitrofan	5,000	1,500
12	c. Modîrca	7,000	1,800
13	c. Ostovar	3,000	1,500
14	c. Plotnicova	4,500	100
15	c. Străisteanu şi alţii	10,000	100
16	c. Struc	8,000	1,400
17	c. Turcan	9,000	2,000
TOTAL		152000	22250
		174250	

¹¹⁸ Case *Ipati v. Republic of Moldova*, Application No.55408/07;

¹¹⁹ Case *Modârca v. Moldova*. Application No.14437/05);

¹²⁰ Case *Culev v. Moldova*, (Application No. 60179/09);

¹²¹ Case *Mitrofan v. Moldova* (Application No. 50054/07);

Reports of the European Committee for the Prevention of Torture (CPT) concerning the visits to Penitentiary No. 13.

Penitentiary No. 13 was visited 3 times by the delegations of the European Committee for Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT): CPT visit from 11 to 21 October 1998; CPT visit from 10 to 22 June 2001; CPT visit from 20 to 30 September 2004¹²². Most of the recommendations submitted by the CPT have been fulfilled; however, the main problem about overcrowding in detention facilities remained valid at the end of 2014.

Detention conditions found during the visit of 12.22.2014 made by CHR employees to Penitentiary No. 13

Initially, the CHR employees were informed that cells no. 28, 50 and 51 are no longer used on the recommendation of the National Ombudsman Institution because the conditions within them were not adapted to the standards of detention.

The monitors involved have checked all conditions of detention in these prison cells. The monitoring results are reflected in a table attached to this Report.

The worst conditions of detention were found in the basement of the prison, namely in the cells located in the basement of resident block no. 1. These cells are overcrowded; the natural light penetrates with difficulty. Although in most cells cosmetic repairs were performed, the vast majority of the cells located in the basement, do not meet the national and international standards.

Causes of inadequate conditions of detention:

- Overcrowding

In the vast majority of cells a disproportionate number of people were placed, standards of detention space of 4 m² per person are not respected. In some cells (for

example, cell no. 22) 16 people were placed on a surface of 24 m², thus a prisoner had 1.41 m². Only in a few cells, there were at least 3 m² per person - cells 01 (3 m²); 99 (7,5 m²); 109 (3 m²); 110 (3 m²); 138 (5 m²); 143 (3.5 m²); 144 (3.5 m²); 147 (4.75 m²). *According to the CPT Norms¹²³, an overcrowded prison entails cramped and unhygienic accommodation; a constant lack of privacy (even when performing such basic tasks as using a sanitary facility); reduced out-of-cell activities, due to demand outstripping the staff and facilities available; overburdened health-care services; increased tension and hence more violence between prisoners and between prisoners and staff.*

- Unsatisfactory hygienic and sanitary status of detention spaces

According to art. 226 of Execution Code, the convict shall be provided with the opportunity to satisfy his physiological needs in clean and decent conditions and according to needs. However, in the penitentiary institution concerned, the toilets are located right beside the beds and are separated from the rest of the cell by a curtain. Only in the cells 75, 76, 99, 105, the toilets were totally isolated from the rest of the cell. Although the standards do not require that the toilet be isolated, the toilets in cells No. 65, 90, 108-110, 166 need to be urgently repaired. It is also necessary to keep under control the hygienic conditions of most cells.

- Permission to smoke

According to item 90 of the Statute of Punishment Execution (Government Decision no. 583 of 26.05.2006), smoking is prohibited in cells. However, prisoners smoke in cells and non-smokers are forced by circumstances to endure the dense cigarette smoke. This fact also leads to the degradation of the hygienic status of the residence facilities.

- Supplying mattresses with a high degree of wear, torn and dirty

At the moment of the visit, the mattresses were worn. All persons mentioned that they transmit the underwear to the

¹²² <http://www.cpt.coe.int/documents/mda/2000-20-inf-fra.pdf>;
<http://www.cpt.coe.int/documents/mda/2002-11-inf-fra.pdf>;
<http://www.cpt.coe.int/documents/mda/2006-07-inf-fra.pdf>

¹²³ CPT Standards, page 16

CHAPTER III

relatives to be washed because they have no access to the centralized prison laundry. This proves the longer-term placement of people in this cell, despite the norms of detention provided for the given prison. Prisoners are forced to wash and dry the clothes in the cell or in the walking boxes on ropes hanging chaotically. This raises the humidity level and the odour in the cell.

Another deficiency attested in the mentioned institution is the general **insanitary condition of many cells**: mould in cells No. 88, 96, 108, 144, 163 - 165; **damaged walls** in cells No. 66, 89, 102, 103, **yellowed walls** because of smoke in cells No. 63, 67, 74, 79, 81, 83, 85, 87, 90. The following cells need to be urgently repaired: 01, 15, 23, 24A, 25, 26, 29, 30, 38, 52, 55, 56, 57, 58, 71, 115 - 123b, 125, 126, 146-151, 157. In cell No. 62, the toilet needs to be repaired. In cell No. 78 the valve is defective and must be repaired. In 60 cells, the taps without sinks are placed above the toilets. However, the effort made by the new head of the prison should be appreciated, who, since 2012, has changed the state of things for the better, in terms of ensuring detention conditions. The 4 quarantine cells of the prison were repaired, many cells were equipped with sinks, the cells, where the prison household maintenance detachment live, were provided with mattresses and good beds. Also, the halls were adequately arranged in the detention blocks, actions have been taken to provide the prison staff with offices and working conditions that comply with safety rules and occupational health. Cell no. 73 can serve as a model cell improved according to the standards.

The situation of detainees is worsened by **lack of sufficient lighting of the cells** - 61-67, 73-92, 95, 98, 99, 100, 164, and 165. Thus, the location of cells in the basement and the small size of the windows and their location in the cell, does not allow sufficient natural lighting. At the moment of the visit, the detainees have alleged that they are unable to benefit of permanent artificial light. The penitentiary set a schedule to stop electricity supply between 9.30 - 11.30 a.m. and 14.00-16.00 p.m.

Detention conditions in residence facilities in the quarantine cells

In accordance with Art. 200, paragraph (5) of the Execution Code of the Republic of Moldova, on receipt, the convicted is placed in quarantine facilities for a period of up to 15 days, during which he is subjected to medical examination to determine the state of his health and the ability to work, and is prescribed, if necessary, individual treatment.

Cells no. 17, 60, 81 intended for quarantine facilities were seen during the visit. Following the visit, the following can be stated:

- Overcrowding was found in all cells intended for quarantine: in cell No. 17 with a surface of 31, 2 m², 14 people were held (2.2 m² per prisoner); in cell no. 60 with an area of 24 m² there were 14 people (1.72 m² per prisoner); in cell no. 81 with an area of 25.44 m² there were held 14 people (1.82 m² per prisoner).
- The sanitary condition in quarantine cells has been improved substantially. However, due to the large number of prisoners in the cells, an unpleasant smell is felt.
- Another problem detected in the quarantine cells is the lack of direct access to sunlight, because the cells are placed inside the prison.

Conditions of detention in the disciplinary isolator

Conditions in the disciplinary isolator:

- Penitentiary No. 13 has a disciplinary isolator, which is located in the basement of the prison. Individuals, in whose respect disciplinary sanctions are applied in the form of incarceration (isolation), are held in it. During the visit, there were no people in those cells, but the cells are not sealed so as not to allow their use.
- The members of the monitoring team found, with reference to cells No. 4 and 5 of the disciplinary isolator that

despite the fact that these cells were apparently cosmetically repaired, the detention conditions remain inappropriate and cause concern.

- First, it should be noted that the condition of the walls and of the ceiling (plastered), the sanitation (toilet /sink), the deplorable state of folding beds, create a sense of insalubrity and general degradation of the respective rooms.
- The non-correspondence of the disciplinary isolator cells to minimum detention standards has been previously established. Following the monitoring visit in March 2011, the ombudsman, recommended to the administration of Penitentiary Institution no. 13, as well as, to the Ministry of Justice, as a hierarchically higher institution, to stop the activity of the isolator, but the situation has not changed for the better.
- Thus, after he visit of 16.04.2010 to Prison No. 13, made by the former Minister of French Justice, Robert Badinter, the current ambassador of UNICEF, publicly demanded the then Minister of Justice, Alexandru Tanase, to close the disciplinary cells of the Institution. Subsequently, NPM was informed on ceasing the activity of the disciplinary isolator of the penitentiary institution no. 13 from Chişinău¹²⁴.

Condition of boxes for walking

CPT standards stipulate the need for prisoners to be allowed outdoor exercise at least one hour as a basic guarantee (preferably, it should form part of a broader program of activities). The CPT wishes to

emphasize that all prisoners without exception (including those punished through isolation) must be given the opportunity to do outdoor exercise every day. Equally, it is obvious that outdoor exercise facilities should be reasonably spacious and whenever needed, to provide shelter from inclement weather. The boxes for walking of Penitentiary No.13 are equipped with dumb-bells, sports equipment, parallel and horizontal bars, thus the detainees have the possibility to practice sport. However, it is necessary to maintain the cleanliness of the place, as when we visited the boxes, we noticed trash.

2.1.8. Catering of prisoners

The storage rooms of the prison, where the food is stored, are untidy and the products are kept according to the provisions of Order, 512 of 26.12.2007 on the approval of the Regulation on catering detainees in prisons, the preparation, distribution and receiving of food by dependents (hereinafter Order no. 512). The deposit is permanently kept clean, the walls were freshly whitewashed, the meat and fish products are kept separately in the refrigerator

The kitchen is located in a separate block. Although the hygienic condition of the kitchen was satisfactory, according to the ombudsman, the situation must be essentially changed by equipping a modern kitchen that would allow cooking in adequate sanitary conditions and keeping food hygienically. In this context, according to point 13 of the **Ministerial Order 512**, *prisons shall have canteens with the following sections: preparation and distribution of hot food, cold food preparation section, section for the preparation of fish and meat dishes, section for vegetables, washing rooms for canteen dishes and kitchen utensils, space for cutting bread, warehouse for storage of dry products, office for the head of the canteen, a rest room for cooks, dining room sinks and a wardrobe. In large cafeterias, shower rooms and separate toilets are set. Inscriptions with the names of the respective rooms are hung and fixed on the outside.*

¹²⁴ On 16.04.2010, during a visit to the penitentiary institution no. 13 from Chişinău, the former Minister of French Justice Robert Badinter, the current ambassador of UNICEF, publicly demanded the Minister of Justice Alexandru Tanase to close the disciplinary cells. The Moldovan Minister of Justice confirmed that the prison conditions correspond to the medieval period, stating that the situation of detention institutions is a systemic problem. According to the minister, these problems are targeted by the Governmental Commission for strategic planning and measures will be taken to remedy them in the future.

CHAPTER III

Doctors of the Public Health Centre from Chisinau¹²⁵ detected the following irregularities in the cafeteria and food storage facilities:

- *Food preserving compatibility - margarine and poultry products (eggs) - is not observed;*
- *There is no running water in the storage facility and it is impossible to maintain the personal hygiene of the storage facility employees;*
- *The inventory used in the sanitation of the refrigerating equipment is inadequate;*
- *The preliminary processing of fish products and vegetables is carried out in a room where there are no tables;*
- *There are no detergents and disinfectants approved by the Ministry of Health and authorized for use in performing daily treatment after work;*
- *The preliminary processing of meat is also done in the same space and it is not secured that the flow goes in one direction to avoid crossing between clean and unclean spaces;*
- *The tables for preliminary processing and cutting of products are corroded. The ceiling and the walls of the room are covered with mould;*
- *Before being distributed to the prisoners, the pots with cooked dishes are kept on the floor in a hallway, there are no stands;*
- *A part of the used inventory requires renewal – the knives;*
- *There is no hot water for washing.*

The findings of the Public Health Centre on the conditions in cells

According to the Public Health Centre from Chisinau, in some cells, one or two glasses are missing from the windows, in some cells the windows are partially blocked with personal items. The internal engineering networks are sometimes damaged and water is leaking on the walls and ceilings of the cells. As a result, in some cells, there are traces of mould on the walls and

the plaster is falling. The walls of the toilets are not finished with washable materials to do the cleaning. The toilets are not separated by capital cell walls, which can influence the microclimate parameters of the detainees' lives. The ventilation system in the cells on the 1st and 2nd floors do not allow the evacuation of the air. There are no drainage systems on the roofs of the blocks. Over 90 percent of the cells are overcrowded, which cannot ensure the exchange of oxygen in the cells. There are cells where a prisoner has 1.5 m², including the toilet. In about 10% of the cells, it is necessary to repair the walls, ceilings and floors. Also, 70% of the cell toilets have to be repaired. The living conditions in the household detachment block are good; here it is necessary to repair the sanitary and engineering networks.

**Informative Note
of the Public Health Centre on
compliance with hygienic conditions
in the Inpatient Medical Service
Facilities of
Penitentiary No. 13 from Chisinau**

The Inpatient Medical Service Facility of Penitentiary no. 13 offers the diagnosis, medical assistance and specialized treatment for 1,231 inmates.

At the moment of the assessment, the inpatient section for 180 beds (100- tuberculosis, 80-somatic) in 23 wards was operating. The medical staff includes specialists in internal medicine, pulmonology, gynaecology, dentistry, ophthalmology and psychiatry. The clinical-biochemical, bacteriological and pharmaceutical laboratory services were functioning.

The blocks are connected to the urban networks of water supply, sewerage and heating. Hot water is provided in a centralized manner and from local power sources (boilers). Lighting is mixed and the ventilation is natural. The areas of epidemiological importance (procedure halls, the dentistry) are coated with tiles and terracotta. All rooms are equipped with the necessary things as intended for the activity of the unit.

The surfaces of inpatient section

¹²⁵

Annex to the present Report

rooms are small and do not correspond to the Sanitary Regulations on hygiene in medical institutions approved by GD No. 663 of 23/07/10. The normative area of a bed is not observed. The patients are accommodated from 6 to 12 persons in a ward, the maximum norm being of 4.

The are two separate procedure rooms in the prison inpatient section, one for tuberculosis and another for somatic illnesses, a dentist's office with one installation and a room for processing and sterilization of the instruments, an examination office shared by the ophthalmologist, psychiatrist, and therapist and the clinical-diagnostic and bacteriological laboratories. The rooms are placed incorrectly and admit the crossing of „clean-dirty“ flows. **The dressing room is missing; dressings are performed in the procedure rooms.**

The sanitary-technical and hygienic state of the procedure room for patients with tuberculosis, the pulmonary doctor's office, the laboratories, and of the patient wards is unsatisfactory: the floors, the doors, the windows, and the walls are worn and cracked. The furniture, the sanitary-technical and medical equipment are outdated.

The sanitary-hygienic regime in wards is partially observed. These are equipped with a sink, toilet, some of which are broken.

The bactericidal lamps in the treatment rooms do not have documentation attesting their validity.

Disposable syringes, dripping systems, gynaecological mirrors are in sufficient quantities to perform medical manipulations.

There are no dental instruments and necessary equipment to perform dental assistance.

The provisions of the Regulation on healthcare waste management No 06.8.3-45 of 10.12.2001 are not observed (vessels for medical waste management categories are not labelled, the inscriptions “infectious waste”, “sharps”, “biohazard” are missing). Medical waste is subjected to burning.

CONCLUSIONS AND RECOMMENDATIONS

According to international standards on minimum conditions of detention, in all places, where prisoners are required to work or live, the windows must be sufficiently large to enable prisoners to read or write without affecting their vision, and enjoy natural light in normal conditions. The same requirements relate to artificial light. At the same time, the windows shall be constructed to allow fresh air into the cell.

The European Court of Human Rights condemned the Republic of Moldova 17 times for violation of article 3 of the ECHR for inhuman conditions of detention in Prison no. 13, namely for similar violations documented during the visit. Also, the Reports of the European Committee for the Prevention of Torture¹²⁶, based on repeated visits made to this prison, the ombudsman's notifications drew attention to the fact that the conditions of detention in the concerned institution can be attributed to degrading and inhuman.

In order to improve the situation of inmates in Penitentiary no. 13 and take the necessary measures in this regard, the Prison Administration of Penitentiary no. 13 from Chisinau have been sent recommendations designed to improve the situation in which persons in prison custody are held. In this context, the Director of the CHR repeatedly calls for ceasing the activity of Penitentiary no. 13, given the conditions of detention in this institution that are not compliant to detention standards.

¹²⁶ Relevant parts of the CPT Report following the visit made in the Republic of Moldova between 11 -21 October 1998 are provided on the website <http://www.cpt.coe.int/documents/mda/2000-20-inf-fra.pdf>

CHAPTER IV

OBSERVANCE OF CHILD'S RIGHTS IN THE
REPUBLIC OF MOLDOVA IN 2014**Juvenile justice***Juvenile delinquency*

The analysis of statistics over several years reveals that frequently, juveniles commit crimes against property, which highlights the need for material support of minors/ their families. Most juvenile delinquents come from vulnerable families or single parent families; those left without the supervision of a parent or of both parents, minors from families with many children.

In the Republic of Moldova, there is neither national plan on preventing juvenile delinquency, nor a legislative framework. The policies in this field do not pay due attention to the matter. The actions undertaken by the authorities in this respect lack continuity, are occasional, and possess an informative character related to the liability that comes from committing crimes and are neither in form nor in content a system designed to prevent juvenile delinquency.

The Ombudsman considers that Resolution No.45 / 112 of 14 December 1998, adopted by the General Assembly of the United Nations, known as the „United Nations Guidelines for the Prevention of Juvenile Delinquency”, or „Riyadh Guidelines”¹²⁷

¹²⁷ 1. The prevention of juvenile delinquency is an essential part of crime prevention in society. By engaging in lawful, socially useful activities and adopting a humanistic orientation towards society and outlook on life, young persons can develop non-criminological attitudes.

2. The successful prevention of juvenile delinquency requires efforts on the part of the entire society to ensure the harmonious development of adolescents, with respect for and promotion of their personality from early childhood.

3. For the purposes of the interpretation of the present Guidelines, a child-centred orientation should be pursued. Young persons should have

should serve as a milestone in the development of such a policy document.

We also consider that the educational system does not do enough in the aspect of preventing and combating juvenile delinquency. The school is the institution with which the child is in regular contact, which would foster child supervision and early identification of manifestations of inappropriate behaviour. Simultaneously, the development of psycho-pedagogical services would facilitate professional intervention to provide the necessary assistance for child rehabilitation and re-socialization.

We believe that the educational system should involve children in extra-curricular activities¹²⁸, which would encourage them to develop additional skills and enable more effective supervision of children, of their activities, to ensure that they are not involved in antisocial activities. This need stems from the fact that after classes the

an active role and partnership within society and should not be considered as mere objects of socialization or control.

4. In the implementation of the present Guidelines, in accordance with national legal systems, the well-being of young persons from their early childhood should be the focus of any preventive programme.

5. The need for and importance of progressive delinquency prevention policies and the systematic study and the elaboration of measures should be recognized. These should avoid criminalizing and penalizing a child for behaviour that does not cause serious damage to the development of the child or harm to others.

6. Community-based services and programmes should be developed for the prevention of juvenile delinquency, particularly where no agencies have yet been established. Formal agencies of social control should only be utilized as a means of last resort.

¹²⁸ Recreational and skill-developing activities

children spend a large part of their free time without being supervised by parents. However, these extra-curricular activities should be mandatory (currently they are optional for all children), and take into account the children's interests and age.

In this context, we must recall the lack of specialized institutions for the rehabilitation and social reintegration of children who have committed offenses, which do not fall under the Criminal Code. This problem occurred with the closing of the boarding school for children with behavioural deviations from the village Solonet, Soroca district, which did not meet the standards. Currently, there are no other similar institutions in Moldova.

Minors in detention

During 2014, the detention facilities for the preventive arrest of minors were monitored. Thus, we found that the legal provisions concerning the remand measures in the Republic of Moldova do not essentially differ from the practice of other countries. On the contrary, in some aspects, the national legislation norms are more permissive regarding the measure of remand. For example, in Germany and the USA the arrest warrant can be issued by the court even at the existence of a suspicion of committing a crime of increased gravity without the need to establish the existence of grounds for arrest. Otherwise, committing a particularly serious crime is, under law, a ground for arrest when the facts indicate to the risk that, before the punishment is applied, the accused might commit other such crimes or continue committing the one he is charged with.

The Romanian legislation does not establish special conditions for children related to applying preventive remand measures; instead, it takes into account the defendant's age and the proportionality between the effects of deprivation of liberty and the purpose by taking action.

Although, in principle, the reasons for arrest mentioned above are the same as those of the Code of Criminal Procedure, we found that the German federal legislation pays more attention to balance, usually pre-

carious, between the individual's freedom and the needs to properly conduct criminal proceedings by removing some too broad or unjustified conditions like relapse or flagrant offense. Once the judge ruled that the issued arrest warrant is legal and solid, it is not necessary to extend or maintain the warrant beyond the passage of a period of three months and not every 30 to 30 days or every 60 days, as is common practice in Moldova.

One of the current shortcomings of the justice system regarding the application of remand is the weak and insufficient reasoning of the judge's decisions. In one of the judge's ruling, it is affirmed that the court considers reasonable the prosecutor's suspicions on the risk of leaving the town by the minor and that he might commit other crimes. This conclusion was derived from the characteristic of the accused, who had no education or job. The court concluded that the accused could obstruct the establishment of the truth or commit other crimes.

Another identified problem is related to the monitoring of the remand period. We found that the authorities are unable to provide disaggregated information according to the length of the remand, because currently there is an electronic monitoring system to ensure the link between all the relevant institutions in this field. However, the current electronic system of the Department of Penitentiary Institutions has no such technical possibilities.

In the same context, it was found a case when the DIP asked the court to clarify the length of the remand of a minor in order to correctly calculate the time to be included in the term for penalty execution. This case highlighted the gaps related to the cooperation between authorities, in particular the submission of files, rulings and sentences, stressing once again the need for an electronic database to ensure the connection / transfer of information between all responsible institutions.

The use of the term 'maximum period of custody' during criminal prosecution in most cases with minors and lack of regulation on the maximum period, for which

a minor can be held in custody at the trial stage, is another issue. However, we believe that the legislation, which would establish a fixed term for the examination in court of cases involving minors, who are detained in custody, is not an optimal solution because it could have an effect on the quality of the materials of the case, etc. In our view, it would be sufficient to enable courts to determine independently the fastest term for the examination of cases and only, in exceptional cases, to accept the extension. However, to interest prosecutors to investigate the case in short terms, we believe that the court should be more responsive to the requests of the defenders not to extend the remand period if the prosecution had not progressed between two hearings by summoning / bringing in witnesses, drafting certain documents, the taking of evidence.

According to legal provisions, the request for extension of remand, must be submitted by the public prosecutor five days before the expiry of remand period. We found instances when the request was filed just one day before the expiry of that period.

We believe that the rate of approximately 3% of minors, in whose respect preventive detention was imposed, of all juveniles who have committed crimes, is reasonable and shows a positive trend in the use of this coercive measures to juveniles.

Referring to the respect of the right to education of children in detention, several irregularities were detected such as: the impossibility of continuing the studies after completion of the gymnasium, not all classes and compulsory subjects are taught¹²⁹, there are not enough teaching materials. The classes are taught to the juveniles in separate cells, and to each inmate, appropriate to age and level of development, which makes the teaching difficult.

Finally, measures are necessary to be

¹²⁹ Order of the Ministry of Education 679 of 04.06.2013 on the framework plan for the primary, gymnasium and lyceum schools for the academic year 2013-2014.

taken to improve the preventive detention applied to minors as regards the conditions of detention, re-socialization and re-education.

The relevant institutions were submitted the following recommendations:

1. The courts shall make the decision regarding the application of coercive measure of preventive detention on juveniles only as a last resort.

2. When deciding for the arrest, both the prosecutor, in his request, as well as the court, in its judgment, are to motivate not only the need to apply or, where appropriate, to extend the pre-trial detention of the juvenile, but also to explain why they consider the situation as exceptional and why other preventive measures will not ensure the presence of the juvenile during prosecution or in court.

3. It is also necessary to motivate why they opt for arrest, by indicating to the file materials that would generate the obligation and efficiency of applying the remand. In this way, the adversarial principle, according to which the suspect, the accused minor, and their representatives have the right to inspect, the materials of the case that are submitted by the prosecution, and express their own opinions and objections, will be respected.

4. Reasoned and balanced decision-making is very important for the court to require compulsorily the report on the juvenile from the probation office¹³⁰.

5. Not to hold a minor in custody, for more than a year before receiving the sentence, the court should be more responsive to the requests of defenders not to extend the custody period if the prosecution has not managed between the two hearings to summon / bring in witnesses, to draft

¹³⁰ Art. 23, letter h) of the Law on Probation No. 8 of 14.02.2008 provides that in the exercise of his duties, the probation officer participates in the hearings at the request of the court, upon presentation of the pre-sentence report of the psychosocial assessment of the person.

certain documents, to administer the evidence. This is true in the light of ECHR legislation that puts an emphasis on the speed and diligence in the examination of such cases by national courts.

6. It is necessary to ensure access to education for children, gymnasium graduates, who are in preventive detention in remand facilities.

Minors who have served prison sentence

All minors must benefit of support on behalf of specialized services to help them return to society, family life, school or work after release. For this aim, special trainings and procedures, including release on parole, must be provided.

Competent authorities should provide or ensure assistance services to help juveniles reintegrate into society and reduce the prejudices they face. These services should ensure, to the extent possible, that the child enjoys decent living, employment, clothing and sufficient means to support themselves after release, to facilitate their successful reintegration. Representatives of institutions providing such services should be consulted and should have access to juveniles, while in detention, in order to help them return to the community.

The right to education

We appreciate the fact that the authorities contribute to ensuring the respect for the rights of children with disabilities by developing and implementing social inclusion programs.

A further step in ensuring the respect for children's rights was also the creation of pedagogical support services¹³¹ (PSS) and the working tools for professionals (methodologies, guidelines, plans, etc.). Although under Government Decision no. 732 of September 16, 2013 the implementation of such decisions was left to the discretion of the local government within the approved financial means, the local authorities have realized the importance of psycho-peda-

gogical assistance service at district and municipal levels and issued dispositions for the creation of services, identifying the financial resources.

However, for a better functioning of PSSs, it is necessary that all institutions, involved in the inclusion, join their efforts for a common and noble purpose such as ensuring the rights of the children with special needs, regardless of origin, degree of disability, ethnicity, etc.

Thus, we believe that to improve the situation in respect of the provision of conditions for developing the potential of children with SEN, the Ministry of Education in collaboration with the Institute of Science and the Republican Pedagogical Assistance Centre follow to develop working tools for PSS specialists, but also for the multidisciplinary committee members within school.

In addition, because specialists in the territory have invoked many difficulties¹³², the central authorities jointly with local partners, educational directorates shall organize the training of specialists in the field, to overcome situations of this kind, but also to develop informative materials for public awareness.

Another identified problem is lack of provisions in the legal framework concerning the status of PSS specialists, the method of their remuneration, promotion, certification, etc. Therefore, it is necessary that the Ministry of Education submit to the Government draft amendments to the legal framework in the listed matters.

This is because, in the opinion of some specialists, the school curriculum is not flexible and is not geared towards harnessing the potential of every child, as for children

¹³¹ Further PSS

¹³² Reticence and poor special training of teachers and managers of educational institutions in terms of promotion and development of inclusive education; failure to fulfil the functional tasks by the multidisciplinary committees within school; incompetence of the teachers to develop and implement individualized education plans; lack of regulation on complex evaluation process of the child's development; uneven provision of educational services in institutions and communities.

with SEN, there are not developed appropriate materials (textbooks, notebooks, atlases, etc.). We consider it necessary that the Ministry of Education jointly with the Quality Assurance Agency review the curriculum and develop or adapt learning materials to children with special needs.

Besides the mentioned issues, we identified lack of services for inclusive education for children with severe / multiple disabilities, who do not attend school, and for preschool children with SEN. The large number of children in kindergarten groups does not allow early identification and support of children with SEN. There are no specialized services for supporting children with autism, with Down syndrome and other associated or specific disorders. Therefore, the Ministry of Education should draw attention to this aspect so that children with severe and multiple disabilities, who do not attend school be created conditions for development; the number of children in kindergarten groups shall be reduced to identify children with SEN at an early age and provide them with necessary assistance.

Shortage of qualified specialists for supporting children with SEN (psychologists, speech therapists, psychotherapists, etc.) is another problem identified in several administrative units that can be solved by providing professional retraining at the Institute of Education Sciences.

It is recommended to the Ministry of Health to alert health workers on the need to adequately fill in the children's medical certificates so as to facilitate the development by PSS specialists of individual working plans corresponding to the child's needs.

Other problems identified, such as lack of transport, offices and appropriate conditions for PSS specialists can be remedied by the local government through adapting the premises in the educational institutions, providing them with special equipment, by planning funds in the annual budget and by attracting projects and grants. But this, of course, requires more perseverance.

It is also necessary that the Departments of Social Assistance and Family

Protection and local community halls (as guardianship authorities) work individually with the parents, in whose families children with SEN are reared, so as to make them accountable and to ensure the social inclusion of children, while the tutors / guardians or other caretakers of children with special needs be provided with the necessary support for the care and education of this category of children.

We found that there is a problem of adapting the education system to the needs of children with disabilities. The National Examination Commission refused to offer the possibility to pass the exams at home to a student who suffered of a stroke, which left her disabled of first degree. The pupil completed the lyceum by receiving training at home but the Commission considered that the submitted application does not fall under the regulatory framework¹³³. It has decided to give additional 60 minutes for each exam the candidate had to take.

The Ombudsman is of the opinion that the decision to offer the candidate additional 60 minutes to the time for completion of a written paper is a formal one and is in the detriment of the person to whom the first degree of disability was assigned. Also, the „offering of the possibility” to the candidate to move to the baccalaureate centre located in another village (situated at a distance of about 30 km) in the situation when she cannot do without the help of a companion, raises a big question mark regarding observance of the rights of persons with disabilities.

The Ombudsman considers that each case must be looked into individually and requires an objective approach adequate to the situation. Therefore, it recommended

¹³³ Refusal to convene a District Examination Commission that would go to the pupil's home was argued by the fact that the student is not **immobilized**, as provided by item 18 of the Methodology on organizing and holding the Baccalaureate in the school year 2013-2014. In the answer received from the Ministry of Education, the following reason is given: *“Taking the baccalaureate exams at home can be allowed only to immobilised persons, under item 18 of the Methodology on organizing and conducting the baccalaureate, in the school year 2013-2014”.*

that the Minister of Education, who is president of the National Examination Commission to immediately reinstate the student into her rights, and other candidates, who are in similar situations, by creating district / municipal examination commissions for taking the exams at home. The Ombudsman emphasized that the constitutional rights of persons with disabilities must be guaranteed and respected, as well as the right to education. The state should make consistent efforts to ensure all necessary conditions for the social integration of this category of citizens.

On 31 October 2014, the Ministry of Education approved Order No. 1118 by which the methodology for organizing and conducting the baccalaureate in the school year 2014-2015 was approved. Despite the ombudsman's recommendations to take into account situations like the one shown above, this methodology has not changed, which inevitably creates conditions for the recurrence of such cases.

The Ministry of Education must continue to pay particular attention to the topic of school fees, which need to be removed completely from the educational system, or at least for the period that there is no legal framework to provide for the conditions necessary for exercising the right to parents' association in a proper and transparent manner. Otherwise, the current situation favours unequal treatment, favouritism and pressure on parents, which also affects the relations with students.

The right to physical and psychological integrity

Violence in schools

Despite the made efforts to create new mechanisms for preventing and combating violence in schools, this phenomenon is still present in our society.

We have been informed of a case in which a teacher exhibited aggressive behaviour towards students, but also towards his colleagues, for which he was sanctioned twice. At the parent's notification, the Department on Education had not taken adequate measures on the ground that it was

the end of the academic year. The Police Inspectorate did not react in any way either to the notification of the deputy director of the educational institution.

The facts mentioned by the petitioner were confirmed in the discussions between CHR employees and the director of the educational institution. Subsequently, the teacher was sentenced under the provisions of the Labour Code and the Code of Administrative Offences for inappropriate behaviour, but meanwhile his labour contract with the educational institution expired. The school manager explained that the educational institution has decided not to dismiss the teacher concerned because of shortage of specialists.

Domestic violence

The cases when children have been victims of domestic violence were in the attention of the Ombudsman. These cases highlighted problems related to the work of the competent authorities, which did not intervene accordingly to protect children and to ensure their rights.

A case examined by the ombudsman relates to two minor children living with the biological mother and her concubine. The latter drank alcohol. The family lived in unsanitary conditions that prevent the normal physical and mental development of the children. The family enjoys a single indemnity benefit for parental care, financial help on the International Day of the Child, other aid in the form of food and clothing from the local authorities. The employees of the CHR have found that the mother's concubine physically assaulted one child and criminal prosecution was initiated on this case. Later, the mother with the children were urgently placed in the maternal centre because of the violence displayed by the woman's concubine. The woman with the children repeatedly left and returned to the maternal centre. The specialists of the institution had closed the case only when they received a refusal in written from the children's mother.

The specialists of the placement centre have requested the intervention of the local

authorities to take all necessary measures to protect the children¹³⁴, a request that was also made by Head of Social Assistance and Family Protection Department.

Despite all the requests and signals, we noted with regret that the local authorities did not intervene in any way for about two years.

In the light of the above, the Ombudsman submitted a notification¹³⁵ to the Social Assistance and Family Protection Department in which requested objective examination of the execution of duties by the community social worker; immediate reinstatement of the children into their rights, and psychological rehabilitation assistance to the child victim and the child witness. In the answer to the complaint, it was stated that the perpetrator was sentenced by the court to unremunerated community work for 120 hours on charges of domestic violence against a minor child. It was further added that the children continued to live with the abuser, but the social worker systematically monitored the family to avoid conflict situations among family members that can lead to violence.

A notice with recommendations was also submitted to the Mayor for reinstatement of children into their rights. In the answer, which was late in coming, it was noted that the minors were in foster care and arrangements were made for termination of the perpetrator's parental rights (father of one of the children) on the ground of criminal history on domestic violence. The Ombudsman considers that this might not be the best solution because their mother can return to cohabiting, which presupposes that the minors may return to the same environment with the aggressor.

Local governments are the ones that hold powers and functions¹³⁶ required to

solve citizens' problems at community level and have sufficient leverage in this regard. Therefore, lack of response on behalf of the authorities to solve the problem is inexplicable and uncompliant to the status, function and powers of these authorities.

Abuse towards children

Respecting the right to the physical and mental integrity of the child also requires preventing and combating sexual exploitation and sexual abuse against children. In this regard, the Republic of Moldova ratified¹³⁷ the Council of Europe Convention for the Protection of Children against Sexual Exploitation and Sexual Abuse, also known as the Lanzarote Convention.

For the implementation of the Convention, the Council of Europe has produced a guide for MPs. Among the topics addressed, the given document refers to preventive measures, measures for protection and assistance of the victim and the intervention measures that we consider very important in the context of the Republic of Moldova as well.

Thus, to protect children from all forms of sexual exploitation and sexual abuse, a number of measures to raise the awareness of specialized staff and the public, to train persons working for children and to inform children in schools, strategies to outreach and inform the public, etc. are listed.

While the main objective of the fight against sexual abuse and exploitation is to prevent them, it is also essential to ensure that both children-victims of these crimes, as well as all persons close to them will get the best support and the best possible assistance. For these reasons, it is essential to report suspected sexual exploitation or sexual abuse. The Convention offers the possibility, without obligation to such behaviour, that people, who regularly or occasionally work with children, violate their professional secrecy to signal to social services any situation, where there are reasons

¹³⁴ Under the provision of article 12 of Law No. 45-XVI on preventing and combating domestic violence of 1 April 2007

¹³⁵ Provisions of articles 1, 2, 17, 25 of Law No. 52 of April 3, 2014 on the Ombudsman

¹³⁶ Art. 6, 8 of Law No. 140 of 14 June 2013 on special protection of children at risk and children separated from parents; art. 13, 14 of the Law on Social As-

istance No. 547 of 25 December 2003; art. 50 of the Constitution of the Republic of Moldova; art. 53 of the Family Code; art. 3, 19 of UN Convention on the Rights of the Child.

¹³⁷ Ratified by the Parliament of the Republic of Moldova by Law No. 263 of 19.12.2011.

able grounds to believe that a child is a victim of sexual exploitation or sexual abuse. It is essential to develop the means by which people can safely report such cases or simply speak with a person outside their usual environment, to be developed support and assistance services for the victims.

The intervention measures involve the creation of treatment programs for sex offenders. As public awareness on sexual abuse increases in the context of a trend towards harsher sentences, it is also important to develop treatment programs for sex offenders, with allocation of resources necessary for this purpose. Without this, real protection for victims, present and future, is inconceivable. Although, the acts themselves should not be tolerated at all, it should not be forgotten that perpetrators of such crimes are people who need help, patients who need treatment.

Protection of children at risk or without parental care

Throughout 2014, we identified several issues related to the protection of children at risk and children without parental care. During the examination of some cases, the ombudsman found inconsistent approaches related to the status and duties of the guardianship authority.

In one case, the child was in the care of a person for a period of about 5 years, after which the authorities decided to establish guardianship. Two years later, the guardianship authorities decided to cancel the guardianship, based on the statements made by the neighbours, who said that the child had been subjected to emotional abuse by the guardian, a fact that was not found true. We note that in social questionnaires of the guardianship authority on matters concerning the family atmosphere, the relations between the guardian and the child, the guardian and the experts of the office, attention was paid very shortly before the decision to cancel the guardianship. This raises questions about the quality of the evaluation documents made by the guardianship authorities previously, when the aspects of the financial situation of the

tutor were focused on more.

In the case of another minor, the guardianship authority representatives have admitted obvious negligence by which the child's right to grow up in a favourable environment for harmonious physical and mental development, the right to social assistance and protection, the right to education, etc. guaranteed by art. 47¹³⁸ 49¹³⁹, 50¹⁴⁰, 35¹⁴¹ of the Constitution of the Republic of Moldova; art. 3¹⁴², 20¹⁴³, 19¹⁴⁴ provided by the UN Convention on the Rights of the Child, as well as art. 3, 5 of the European Convention of Human Rights were violated. The Ombudsman was informed on this case *ex officio*.

The child suffered of a severe psychological trauma in early childhood, being witness to the murder of his mother. Given that his biological father was serving the term of imprisonment execution and the mother died, the child was placed under the guardianship of a relative for a long period, from 2005 to 2012. Because of the psycho-physiological peculiarities of adolescence, but also of the psychological trauma experienced, the child began to display antisocial behaviour: he ran from home, wandered, was involved in petty theft etc. The aggressive behaviour of the child was also observed by the teachers, who developed an individual plan of behavioural rehabilitation of the child, and even though the aggression against teachers and classmates declined, he continued to misbehave.

Therefore, the guardian has requested termination of guardianship and the guardianship authority granted the request to the detriment of the child. Later, in a period of about two years, the child was moved from one institution into another, so that eventually the child got to the Psychiatric Hospital,

¹³⁸ The right to social assistance and protection

¹³⁹ Protection of family and orphans

¹⁴⁰ Protection of the mother, children and youth

¹⁴¹ The right to education

¹⁴² Best interest of the child

¹⁴³ Protection of the child without family

¹⁴⁴ Protection of children against abuse and negligence and provision of rehabilitation assistance

based on the decision of the village mayor in order to receive treatment for a period specified by the physician.

As stated during the examination of the case, an erroneous reference was made to the legal provisions in the administrative act. The minor child was placed in the Psychiatric Hospital for a period of 21 days but after completion of the treatment, the minor stayed in hospital for another four months. That is because the Village Hall representatives did not get interested in the fate of the child nor did they respond to the repeated requests of the psychiatric institution to come and take the child from the hospital after treatment completion.

The administration of the psychiatric institution requested the CHR intervention to resolve the case and only after the action undertaken as response to the requests of the National Ombudsman Institution, the minor was placed in the care of relatives, the former tutors.

The identified problems are obvious. The guardianship authorities have admitted that the minor be placed in a residential institution, while the state is making efforts working to deinstitutionalize children in residential care, because it is not in the best interests of the child to be raised and educated in such an environment. In the same context, we should mention that, even though it was an emergency situation that the child had been placed in a residential institution, he should have benefited of a placement planned in accordance with Law no. 140 of 14 June 2013 on special protection of children at risk and children separated from their parents. However, for about two years the guardianship authorities have failed to create an alternative service for placing the child in a family environment, which demonstrates lack of action on behalf of the authorities. In addition, it was noted the inability of the local authorities to intervene effectively and under the law and their faulty collaboration locally.

We believe that, if in both cases, assessments on the situation of the minor child were properly conducted, it would have

been possible to resolve any problems and nonconformities to respect the best interests of the child. In our opinion, the blame rests mainly on guardianship authorities, which did not provide adequate support to the guardian.

It is necessary that when the authorities decide to establish guardianship, they should assess the situation properly not to admit conflicting decisions because it primarily affects the child, who is repeatedly subjected to emotional shocks, first having to adapt to the tutor and then being removed and placed in another type of care. Also, guardianship authorities must not admit hasty decisions just to show positive results on the activity, the quality service of the guardianship authority is more important, which is measured by the well-being and the harmony in which the child is raised and educated. Therefore, guardianship authorities must pay more attention to the degree of training of specialists in the field, to plan complex actions to assess the situation of children in the administrative units they manage, to keep strict records of all vulnerable children.

Social protection

Monitoring the activity of Social assistance Departments

In order to ensure that the constitutional rights and freedoms of the child are observed, an analysis on the performance of the guardianship authorities in the area of child protection was performed.

The analysis covered such areas as: compliance with the rules for recording petitions, preparing notices; hearing the child's opinion during the examination of disputes concerning him; filling in the act of examination of the living conditions; compiling dispositions establishing guardianship / trusteeship; the agreement of the guardianship authority on disposal of housing arrangements involving minors indirectly; the establishment of the schedule of meetings between parents and child.

One of the most important mechanisms of interaction with citizens is the reception and registration of petitions. In

most guardianship authorities, this mechanism malfunctions; there are serious violations of relevant legal provisions¹⁴⁵. Thus, it was determined that the process is different in each institution, in some - petitions are received and recorded by the secretary of the department, in other – they are recorded in district council chancelleries. Not all complaints are registered in the Register of Petitions or the Register of Incoming Documents, no registration stamp is applied, the date of receipt of the petition and the record index are not indicated. Specialists receive the petitions directly without being duly signed by the Head of the department of social assistance. The register or other record of audiences carried out by the specialists from the Department is missing. For these reasons, no record and control of these is made, which, in the final instance, affects the overall coherence of the activity of the subdivision.

It was also found that it is not possible to determine with certainty how many complaints were received in a certain period of time, which were the subjected requests and whether the period and the manner of their examination was met. The records of the persons received in audience and the notes on the addressed problems and their solutions are also missing,

During the investigation, it was also established that for most types of acts mentioned above there is no prescribed form that would unify and streamline the work of employees in the field and ensure a general practice applied throughout the country, which would increase the quality of the given documents. In the case of documents issued by the guardianship authorities, the elementary criteria established by law for

each type of such documents are not respected either.

However, guardianship authorities are reluctant to express opinions on sensitive issues that concern the minors directly, leaving the adoption of decisions to the discretion of the courts, they do not express opinions on a series of documents issued by other authorities but which have an impact on minors¹⁴⁶.

Another important aspect, which was monitored, refers to the right of the child to express his opinion in solving family problems that touch his interests and to be heard in judicial or administrative proceedings. The opinion of the child, who has reached the age of 10, must necessarily be taken into account if it is not contrary to his interests¹⁴⁷. Contrary to the above, it was found that during the examination of disputes, in which the guardianship authority shall exhibit its advice / opinion, children are not always respected the right to express their opinion on issues that concern them.

The Ombudsman considers it appropriate that the Ministry of Labour, Social Protection and Family, as the central authority that develops policies in the field, should impose its own models of documents and procedures. In this way, the mentioned problems will be avoided and the drafting of documents will be done according to the legal norms.

The execution of court decisions regarding the payment of alimony

The issue of paying alimony and providing the child with a decent living was addressed in the citizens' requests in 2014

¹⁴⁵ The unique way of keeping secretariat works on recording and examining petitions on behalf of individuals and legal entities, which are submitted in written or electronic form, as well as the control on the examination and of the hearing of petitioners in audiences in governmental bodies, enterprises, institutions and organizations is provided under the Law on Petitioning no. 190-XIII of 19 July 1994, Government Decision no. 618 of 05 October 1993 and Government Decision no. 208 of 31 March 1995.

¹⁴⁶ Also, the guardianship authority does not express opinions on the certificates received from the institution, where the child studies, and from medical institution, where he is registered, characteristics from the place of residence and work of the parents, the local authority certificate, the certificate on arrears of alimony, the certificate from the State Register of Population, Republican Narcotic Centre, the examination act of living conditions, as well as other acts depending on the forwarded action.

¹⁴⁷ Pursuant to Art. 12 of the UN Convention on the Rights of the Child, art. 54 of the Family Code and art.8 of the Law on the Rights of the Child No. 338-XIII of 15 December 1994.

as well. Both the national legal framework¹⁴⁸ and the international commitments¹⁴⁹ assumed by the Republic of Moldova require to guarantee this right of the child.

The greatest difficulty is related to the execution of court decisions on enforcement, because of financial inability of debtors or because of illegal work, which does not identify their official income.

However, although the mechanism for the recovery of the child's alimony is provided, its practical application is difficult in the cases when the debtors are abroad¹⁵⁰, either because of lack of information about the debtors, because of their illegal work or lack of interest on behalf of bailiffs to initiate such a procedure. Moreover, even though Moldova acceded to the Convention on the Recovery Abroad of Maintenance, a bilateral agreement between our country and the country, where the debtor is, must also be signed.

The payment of the allowance for adoption

In the course of 2014, the CHR was notified about cases of non-observance of the payment of social benefits as compensation for adopted children or children under guardianship / trusteeship by guardianship authorities.

In one of the cases examined, it was found that in 2010, the adoption of a minor child was affirmed. In June 2010, the

¹⁴⁸ The Constitution of the Republic of Moldova, articles 48, 49, and 50; the family Code of the Republic of Moldova, article 74; the Law on the Rights of the Child No. 338 of 15.12.1994, art. 18.

¹⁴⁹ The Universal Declaration of Human Rights, International Covenants in the area proclaim the right of children to support and special assistance. Social protection should be the cornerstone of the state policy, the main mechanism by which society intervenes to prevent, limit or eliminate the negative effects of events considered to be "social risks"; the UN Convention art. 27, paragraph (4) provides that States Parties are obliged to take appropriate measures to ensure recovery of maintenance for the child from its parents or other persons having financial responsibility towards him, whether within their territory or abroad.

¹⁵⁰ Law no. 88 of 20.04.2006 for Moldova's accession to the Convention on the Recovery Abroad of Maintenance, concluded in New York on 20.06.1956

adopter submitted an application, under the Regulation on the conditions of setting and payment of allowances for the adopted children and children under guardianship / trusteeship, approved by Government Decision no. 581 of 25 May 2006, to benefit from the adoption allowance. No answer was received at the adopter's request. Later, in 2014, he addressed the guardianship authorities with the same request repeatedly, which was rejected by the local council (although the adopter met all the conditions stipulated by the law) motivating the lack of financial means to be used in this purpose and that the adoptive parents should perform their obligations of educating and maintaining the child.

In a similar case, which concerns the adoption of a child in 2011, the adopter raised the same claims, noting that when he addressed the Centre for Human Rights, he did not receive compensation.

Thus, we find that like in the previous years, the authorities invoke the same reason - lack of financial resources, although according to their powers, they approve the local budgets, the use of the reserve fund and special funds, approve loans and the final account of the budget year; make changes in the local budget", "contribute to achieving social protection measures and ensure the protection of the child's rights"¹⁵¹.

In one of the cases examined by the CHR, the decision of local authorities was made in a period of over six months, while the beneficiaries were informed in about four years, at the insistence of the adopters. In this context, we mention that according to the law, the local government shall make the decision on the setting and payment of the compensation or on the refusal to establish and pay compensation within two weeks from the date of submission of the application and communicate the results of the examination of the application to the applicant within 3 days from the date of is-

¹⁵¹ According to art. 14, paragraph (1), letter n) and y) of the Law on local public administration No. 436-XVI of 28 December, 2006

suance of the decision¹⁵².

In examining the petition, we found that the families involved in the two mentioned cases were not registered with the guardianship authority and the adopters were not informed about the right to receive compensation for the adopted child.

Based on the above information, a notice with recommendations was submitted to the local government for reinstatement into rights of the adopted children. Subsequently, a decision was made on the payment of monthly allowance for the adopted children in the amount of 600 lei, since the approval of the decision. Referring to the period since 2010, the guardianship authority did not give an answer.

In the context of the above said, an application was submitted to court on recovery of moral and material damage.

Observance of the right of the child in Transnistria

Following the Ombudsman's intimation by the citizens of the region, we found that in terms of observance of the children's rights in Transnistria, the problem related to the perfection of identity cards¹⁵³ of the children residing in the eastern part of the country still persists. The Moldovan constitutional authorities do not recognize the documents issued by the authorities of the unrecognized Transnistrian region. Otherwise, the constitutional authorities, in whose jurisdiction these districts are, do not have access to the territory, when the documentation procedure provides compulsory visits to these places.

This issue was addressed by the ombudsman in 2012, when at his insistence, the Bureau for Reintegration held a working meeting attended by representatives of the National Ombudsman Institution, the Min-

istry of Justice, the Ministry of Labour, Social Protection and Family.

Following the consultation process with representatives from Transnistria, it was agreed on measures to build closer cooperation in terms of obtaining data records of children at risk and children left without parental care; of correlating the procedures for the identification, initial assessment, complex evaluation, assistance and the monitoring of the children at risk and children separated from their parents by using case management as a single instrument and the conditions for granting the status of a child without parental care by the guardianship authorities in Transnistria.

In this context, the Ministry of Labour, Social Protection and Family has offered to the representatives from Transnistria the appropriate regulatory framework and the methodology that will ensure uniformity of procedures applied in the eastern districts of the country with the provisions of the legislation of the Republic of Moldova.

In 2014, MLSPF proposed a draft supplementing Article 18 of Law no. 140 of 14 June 2013 on social protection of children at risk and children separated from their parents, by which it was proposed that the documents issued by the guardianship authorities from Transnistria for the registration of the children at risk should be recognized as valid if they have been prepared in compliance with the Moldovan legislation.

The Moldovan Parliament has not examined this draft amendment so far, although, in the ombudsman's opinion, this is imperatively necessary to de-block the situation and provide the protection of rights of the children residing in Transnistria.

The right to healthcare

The problem of limiting the access to education of non-vaccinated children returned to the attention of the Ombudsman in the course of 2014.

One of the examined cases refers to the situation of 13 children from a school located in Congaz, who were not admitted to the educational institution on the ground that

¹⁵² Under section. 11 and 12 of the Regulation on the conditions of setting and payment of allowances for adopted children and children under guardianship / trusteeship, approved by Government Decision No. 581 of 25 May, 2006.

¹⁵³ It is about establishing guardianship / guardianship, adoption, determination of the place of residence, deprivation of parental rights, assessment of child's situation, etc.

they were not vaccinated according to the Calendar of mandatory vaccinations.

On 25 September 2014, the chief state sanitary doctor of Comrat issued the medical prescription by which he warned the managers of the educational institutions not to allow unvaccinated students into the educational institutions.

In the adoption of the medical prescription, the chief state sanitary doctor was guided by art. 52, paragraph (6) of Law No. 10-XVI of 3 February 2009 on state supervision of public health, which provides that *„admission of children in communities, educational and recreational institutions is conditioned by the fact of their systematic prophylactic vaccination”*.

Also, the medical prescription refers to the Constitutional Court decision of 22 January 2013 which, in the opinion of the chief state sanitary doctor, declared as constitutional the provision of paragraph (6), art. 52 of the Law on state supervision of public health.

The Ombudsman notes that on January 22, 2013 the Constitutional Court ruled *„to cease the proceedings on the notification for reviewing the constitutionality of Article 52, paragraph (6) of Law no. 10-XVI of 3 February 2009 on the state supervision of public health”*, because there was a tie in the adoption of the decision under Art. 60 letter f) of the Code of Constitutional jurisdiction¹⁵⁴. The magistrates of the Constitutional Court had declared the provision contested by the ombudsman neither as *constitutional* nor *unconstitutional*.

Based on the examined materials, we found that on 3 December 2014, in the an-

swer sent to the Head of the Department on Education of Gagauzia TAU, the Deputy Head of the Department of Health reiterates: legal provisions have a binding character and the admission of children in educational institutions is conditioned by their prophylactic vaccination.

It was also stated in the given letter that the right to education is secondary to the right to health.

Please note that, in our view, both the right to education and the right to health are constitutional rights to be ensured and respected equally and according to art. 54 of the Constitution, laws should not suppress or diminish the rights and fundamental freedoms, as noted in the provision of Law no. 52 of 3 February 2009.

Bearing in mind, that the Moldovan Parliament has not considered the proposal submitted by the Centre for Human Rights in Moldova on amendments to legislation¹⁵⁵, the ombudsman, whose role is to ensure human rights and freedoms, believes that there must be a compromise in the situation that has created a confusion both in the educational as well as in the medical domain, because the limited access of healthy children to educational institutions also constitutes discrimination.

The Ombudsman believes that in a state of the rule of law the situation when an authority argues that a constitutional right prevails over another constitutional right should not be accepted. The human fundamental rights and freedoms must be unanimously respected. Children must be healthy and educated.

The Ombudsman made the following recommendations to the chief state sanitary doctor: to review the medical prescription; to examine individually each case of the parent's refusal to vaccinate the children so as to ensure his right to education and health care in an equal measure; not to prohibit unvaccinated healthy children to attend classes in educational institutions.

The Ministry of Health was recom-

¹⁵⁴ Article 60: the Constitutional Court orders the cessation of proceedings if: a) the notification is withdrawn; b) the notification is not in the competence of the bodies and individuals who have made it; c) the resolution of the notification is not in the competence of the Constitutional Court; d) the exception of the unconstitutionality of the contested normative act is resolved; e) there is a previous decision of the Constitutional Court on the issue; f) there is a tie in the adoption of decision, decision or the review in the cases provided for in Article 66, paragraph (5).

¹⁵⁵ http://ombudsman.md/sites/default/files/activitate/vaccinare_propunere.pdf

mended: to find solutions for ensuring the right to health and not to restrict access to educational institutions of unvaccinated children, given their parents' state of health, religious, philosophical or moral beliefs, until the Parliament will decide on the proposal to amend the legislation submitted by the ombudsman; to warn family doctors and workers in the public health centres on the need of individual examination of each child to be vaccinated, and to ensure compliance with articles 2 and 12 of the Law on patient rights and responsibilities no. 263 of 27 October 2005.

The right to a name

The issue of undocumented children was targeted by the ombudsman in 2014 as well. In the previous report for 2013, we noted that in the current state of border security on the Transnistrian segment, undocumented minors can easily become victims of trafficking. One of the cases examined by the ombudsman in 2014 confirms the concerns expressed previously. A minor from the Republic of Moldova arrived in 2010 in the city of Krasnoyarsk in the Russian Federation without being accompanied by family and without documents on her. The case came into the attention of the ombudsman through the commissioner for children's rights in the Krasnoyarsk region under the Russian president, Irina Miroshnikova, who

requested support for the documentation and repatriation of the child. In turn, the Ombudsman requested assistance in this case from the Ministry of Labour, Social Protection and Family, given its powers as central guardianship authority.

Another similar case, that needed the attention of the ombudsman, was when the children were repatriated from the Russian Federation together with their alleged parent; it highlighted the same problem. Therefore, because of non-documented children, it is not known exactly in whose care they are, whether their biological parents are or are not among the persons in whose care the minors are, etc.

However, it is unclear how it is possible for these children to be born without the registration of the birth by the authorities in the Register of civil status acts, either in the Republic of Moldova or in the Russian Federation.

Thus, we reiterate the need to streamline the mechanisms responsible for the local population register. Negligence in the registration of the future mother and later the registration of the civil status documents have adverse consequences for some children, who become invisible citizens, deprived of all rights and vulnerable in every respect.

CHAPTER V

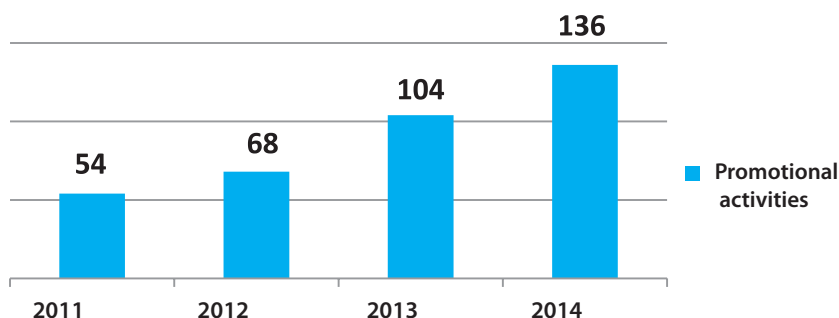
ACTIVITY FOR PROMOTING HUMAN RIGHTS IN THE COMMUNITY

The year 2014 was an effective one for the National Ombudsman's Office in promoting human rights in the community. This results from the number of carried out events, which has increased compared to the previous years. We also strengthened the relations with several civil society partners.

The reporting period was not favourable for collaboration with the media, the coverage on the ombudsmen and of the CHR activity in the press decreased compared with the previous two years. The increase of the activism in the promotion of human rights was driven, among other things, by the financial factor. The Office of

treatment "Violence-free Family, Society without Violence" and the campaign to inform young people about their right to vote and the electoral process. We also held a weekly for promoting the children's rights, the Decade of human rights on the topic of promoting the rights of persons with disabilities. In total, 136 promotion and training events were organized. A social spot on the theme of promoting the rights of mentally disabled persons was created, 70 panels on the promotion of the Office of the Ombudsman and 50 panels on the theme "Zero tolerance to torture!" were made.

Promotional activities organized in the period 2011-2014

the Ombudsman has been allocated about 300,000 lei for the activities to promote human rights and the institutional reform from the budget of Justice Sector Reform Strategy. The greatest amount of the money was used.

In 2014, the CHR organized **two public opinion awareness campaigns: the campaign to combat torture and ill-**

The weekly for the promotion of the child's rights

"Different but equal" was the slogan of the Weekly for the promotion of the child's rights held from 25 May to 2 June. It included 12 activities that took place in Chisinau, in the village of Varna and Comrat¹⁵⁶: meetings with children,

¹⁵⁶ <http://www.ombudsman.md/ro/stiri/saptamina-promovarea-drepturilor-copilului-organizata->

workshops, lectures. A press conference was organized within the Weekly with the participation of the head of the Service for Protection of Child's Rights, Tatiana Crestenco, the principal consultant George Bosii, the head of Penitentiary No. 10 from Goian, Liuba Jignea, on the theme „Respecting the rights of juveniles in detention.”¹⁵⁷

Also, on June 1, CHR director, Anatolie Munteanu, together with the director of RCTV „Memoria”, Ludmila Popovici, participated in an activity organized in Prison no. 10 from Goian on the occasion of the International Children's Day¹⁵⁸. On the same day, members of “Nicolae Dumitrescu” Academy, partner of the CHR, organized workshops with the minors in the prison.

Actions to combat torture

In the period, 26 June to 25 July, a campaign to combat torture was organized, which was launched at a press conference on June 26, the International Day in Support of Victims of Torture. The campaign ended on July 25, when we celebrated 7 years of the ratification by the Republic of Moldova of the Optional Protocol to the UN Convention against Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (OPCAT).

In the context of the actions within the anti-torture campaign launched by the Centre for Human Rights, together with “Teleradio-Moldova” IPNA, the Ombudsman Institution held the radio contest on the topic “Stop torture” at the public station Radio Moldova Youth in the period July 14 to July 25. The competition was launched to enhance the legal culture of young people, to inform them of the basic guarantees against torture, national and international mechanisms to combat torture; promotion of the idea zero tolerance of torture and ill-treatment.

Within the anti-torture campaign,

oficiul-national-al-ombudsmanului

¹⁵⁷ <http://www.ombudsman.md/ro/stiri/conferinta-presa-respectarea-drepturilor-minorilor-aflati-de-tentie>

¹⁵⁸ <http://www.ombudsman.md/ro/stiri/ombudsmanul-anatolie-munteanu-vizitat-minorii-penitenciarul-goian-ziua-copiiilor>

several meetings were held with employees of prisons and police stations in the capital and on the sites: Penitentiary no.11 in Balti, Cahul Penitentiary No. 5; Penitentiary No. 1 in Taraclia; Carabineers Unit No. 1045 in Comrat; the Police Station in the same town.

At the initiative of the Centre for Human Rights, the regional TV stations „1 Narodnii TV” and the public television in Gagauzia – „GRT” broadcasted anti-torture advertisements.

CHR employees delivered lectures on the topic „Guarantees against torture (relations between employees and inmates), international and national standards that ensure respect for the right not to be subjected to torture, cruel, inhuman or degrading treatment” at the Department of Penitentiary Institutions and at the Training Centre of the Department of Penitentiary Institutions from Goian and Chisinau.

In 2014, a new application – „National Mechanism for Prevention of Torture” began to function on the website of the institution. It functions in the form of an interactive map with information compiled to date on the NPM visits to every institution in the country where detainees are held. The information is presented in accordance with the territorial-administrative structure and contains data about each penitentiary in part: reports prepared on the visits made within the NPM, the notifications and responses of the concerned authorities.

Campaign to combat domestic violence „Violence-free Family - Society without Violence!”

The campaign „Violence-free Family - Society without Violence” was launched on October 15 and ended on November 25 on the International Day for the Elimination of Violence against Women. It was organized by the Centre for Human Rights in partnership with Promo-LEX and the Support Centre for victims and potential victims of human trafficking (CAP). IPNA „Teleradio-Moldova” was the media partner of the Campaign.

Twenty-six events were conducted during the campaign. These included meetings with villagers from **Cojusna, Strasenii district, Capaclia, Cantemir district, village Budești, a suburb of the capital, Avdarma from Gagauzia**. In these meetings, the team of CHR employees, Promo-LEX and CAP representatives spoke to people about the legal mechanisms of protection and the existing institutional framework to prevent and combat domestic violence. The CAP psychologist referred to the impact of domestic violence on the victims, children and community members. The situation in this regard, the problems that the district police officers and social workers face in law enforcement, the issuing of protection orders to protect the victims of domestic violence were discussed with the mayors in the respective communities.

Employees of the Centre have lectured to students in eight educational institutions and to district police officers from seven districts, namely, **Cahul, Comrat, Cimislia Taraclia, Vulcanesti, Basarabeasca, Floresti**.

On November 24, officials of Comrat CHR Representation held a round table on the topic „Combating domestic violence and promoting women's rights”, with the participation of the General Inspectorate of Police representatives, social workers, representatives of the civil society.

The campaign was concluded on the **International Day for the Elimination of Violence against Women** on November 25, in a meeting **„Mechanisms to combat domestic violence in the Republic of Moldova, problems and solutions”**¹⁵⁹. The meeting brought together **35** participants - representatives of the Parliament, the Prosecutor General and the General Police Inspectorate, of some district directorates of social assistance, of 11 rehabilitation centres for victims of domestic violence, of several NGOs working in the field of promoting women's rights. The event was also attended by the Head of UN Women Moldova

¹⁵⁹ <http://www.ombudsman.md/ro/stiri/masa-rotunda-mecanisme-combatere-violentei-domestic-republica-moldova-probleme-si-solutii>

Office, Ulziisuren Jamsran, representatives of the OSCE, the Council of Europe Mission in Moldova.

The Office of the Ombudsman, Promo-LEX Association, the Centre for Assistance and Protection of Victims and Potential Victims of Human Trafficking (CAP) called for the signing and ratification by the Republic of Moldova of the European Council Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence, effective from 1 August this year.

Campaign „My first vote”

(38 events)

Since October 7, Ombudsman Tudor Lazar and the principal consultant of the ombudsman, Carolina Cazaciuc, joined the campaign “My first vote” carried out by the Independent Press Association, continuing the outreach activities even when the API ended its campaign.

The campaign aimed to stimulate the youth activism and to increase their involvement in the local community life and of the country as a whole through activities of civic and electoral education. Thus, in the period from October 7 to November 31, the ombudsman, accompanied by the principal consultant, Cazaciuc Carolina, as well as other employees of the Centre for Human Rights, made visits to different districts of the country, where they met young people, future voters, and have presented ample information on electoral rights to them. The brochure published by the Office of the Ombudsman „I want to vote!” was distributed to the public.

The CHR team held such activities at „Elada” Lyceum from the village Măcărești, Ungheni district, the Theoretic Lyceum from the village Hirtopol Mic, Criuleni district, the Lyceum from the village Sipoteni, Calarasi district, the Lyceum “Mihai Eminescu” from Ungheni, the Theoretical Lyceum “Ioan Voda” from Cahul, the Lyceum “Mihai Eminescu” from Dondușeni, the Lyceum “George Cosbuc” from Balti, the Lyceum “Ion Creanga” from Florești, the Lyceum “Mihai Eminescu” from Fălești.

23 meetings and seminars have been

held in the Administrative-Territorial Unit of Gagauzia by the Head of Comrat Representation of the Centre for Human Rights, Svetlana Mironova.

The brochure „I want to vote!” was distributed at the Psychiatric Hospital in the capital, Penitentiary No. 13 from Chisinau and Penitentiary No. 11 from Balti.

Decade for Human Rights - 2014 Edition

In the period December 1 to 10, 2014, the National Ombudsman Institution organized for the first time a Decade of Human Rights with a narrow theme: promoting the rights of persons with disabilities.

The purpose of the Decade 2014 was to draw the attention of the public opinion and of the concerned authorities on the problems faced by this category of citizens. In this regard, both promotion actions, as well as meetings have been conducted, where sensitive topics about the situation of persons with disabilities were debated.

On December 2, 3, 4 and 5, 2014 the CHR held **four meetings** having as themes: Access for people with locomotion disabilities, impaired vision and hearing to public transport¹⁶⁰; Assessment of the impact of social services on persons with disabilities and their integration into the community¹⁶¹; Providing prostheses, special footwear for persons with physical disabilities¹⁶²; Implementing the Regulation on communication services using sign language with the help of the interpreter¹⁶³.

The meeting was attended by representatives of the Association „Motivation” from Moldova, the Moldovan Union of Invalids Organizations, of the Association

„Humanitas”, the Society of the Blind from Moldova, the Association of Rehabilitation of Invalids, of AO „Keystone Moldova”, AO „Speranta si Sanatate (Hope and Health)”, of CMC „Suflet si Sanatate (Soul and Health)”, the Association of the Deaf from Moldova, of the Centre for Legal Assistance for Persons with Disabilities.

The meeting was also attended by representatives of the Ministry of Labour, Social Protection and Family, the Ministry of Education, the Ministry of Transport and Road Infrastructure, district Social Assistance Directorates from Anenii Noi, Criuleni, Straseni, Cimislia, of CREPOR State Enterprise.

A resolution was adopted within the mentioned meetings, which was made public within a press conference and was sent to the concerned decision-makers. The document contains recommendations on actions needed to be undertaken operatively by central public authorities and Chisinau municipality to redress the situation in which the disabled are.

The Decade included workshops and lectures on the topic in several educational institutions in the country, seminars, and meetings with representatives of NGOs from the territory.

In order to promote the reform of the mental health system, as required by the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities, the CHR has developed a social spot on this topic. This, as well as the published brochure „**Article 12 of the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities**” follow to be used in the context of actions planned for 2015 to promote the rights of persons with disabilities.

Promoting tolerance in society

A number of actions have been undertaken to promote tolerance in educational institutions, whose students participated in the radio contest „Tolerance is democracy”, organized in December 2013 by the Centre for Human Rights in collaboration with Radio Moldova. Activities to promote human rights entitled „Persons with disabilities: between discrimination and tolerance” were held in Prison no. 10

¹⁶⁰ <http://www.ombudsman.md/ro/stiri/asigurarea-accesului-transportul-public-al-persoanelor-dizabilitati-locomotorii-dizabilitati>

¹⁶¹ <http://www.ombudsman.md/ro/stiri/reprezentantii-ong-urilor-dialog-angajatii-cpdom-tema-protectiei-sociale-persoanelor>

¹⁶² <http://www.ombudsman.md/ro/stiri/asigurarea-persoanelor-dizabilitati-locomotorii-mijloace-ajutoare-tehnice-si-incaltaminte>

¹⁶³ <http://www.ombudsman.md/ro/stiri/implementarea-regulamentului-privind-prestarea-serviciilor-comunicare-prin-utilizarea>

from Goian; the Theoretical Lyceum „Alecu Russo” from Cojușna; the Theoretical Lyceum from Pleșeni, Cantemir district; the Theoretical Lyceum from Ghindești, Florești district and the Theoretical Lyceum „A. Mateevici” from Șoldănești. The best essays and drawings of the participants in the contest were used in the booklet **„Tolerance is democracy”** published in 2014.

The provisions of the national legislation on crimes based on hatred were the subject of discussion at the round tables held in Chisinau and Balti by the Centre for Human Rights, the United Nations Office of the High Commissioner for Human Rights (OHCHR), the American Bar Association / Initiative for the Rule of Law (ABA ROLI). The event was attended by actors involved in the investigation and examination of hate crimes - prosecutors, judges, representatives of the prosecution, of the Supreme Council of Magistrates, the

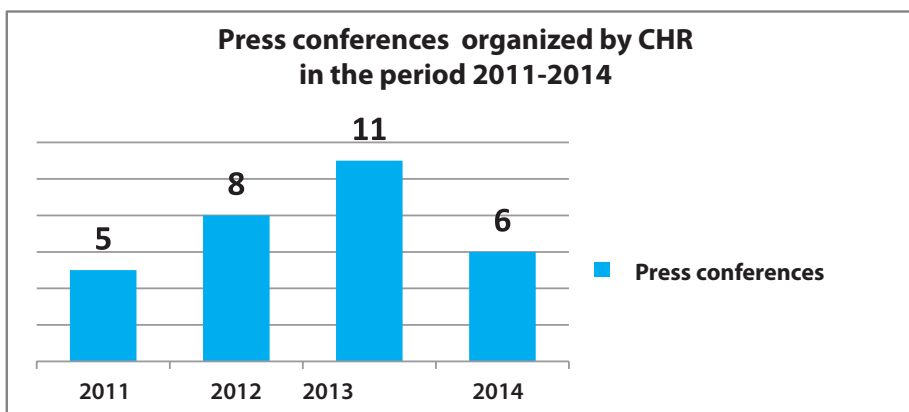
and the National Institute of Justice¹⁶⁴. A study carried out on the topic, to which CHR experts contributed as well, was debated in the seminar.

Publishing activity

In 2014, the National Ombudsman Institution published **eight titles**: CHR Report on the Observance of Human Rights in Moldova in 2014, Report on the Work of the CHR in 2013 for the Achievement of OP-CAT Tasks, the booklet “The Child’s Rights” (in Romanian and Russian), as well as the brochures “Guide of the Tolerant Youth”, “The Right to Vote”, “What the agricultural land owner should know” (published in Romanian and Russian), “Article 12 of the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities”, “Guide for Victims of Domestic Violence”.

Cooperation with the media

Six press conferences were carried out

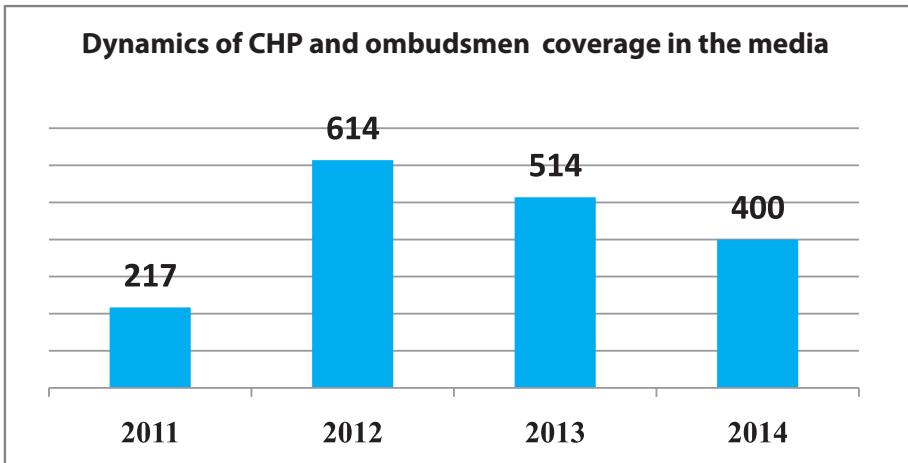

Supreme Court of Justice, the Court of Appeals, the Ministry of Justice, and representatives of the Council for the Prevention and Elimination of Discrimination and Ensuring Equality, of NIJ, of the civil society, representatives of the OSCE mission, IOM, UNDP Moldova, of the scientific community in the country.

„Crimes based on hatred and integration of foreigners: challenges and solutions” was the theme of a seminar held by the CHR on June 24 jointly with the International Organization for Migration

in 2014, in whose framework the following themes were discussed: *„The phenomenon of violence in schools”; „Documentation of children in the Republic of Moldova”* (public presentation of the study „Analysis on documenting children with birth certificates at country level”); *„Respect for the rights of juveniles in detention”*. Press conferences were held on the *International Day in Support of Victims of Torture*, at the launch of the Cam-

¹⁶⁴ <http://www.ombudsman.md/ro/stiri/atelierul-lucru-crimele-bazate-pe-ura-si-integrarea-strainilor-provocari-ti-solutii>

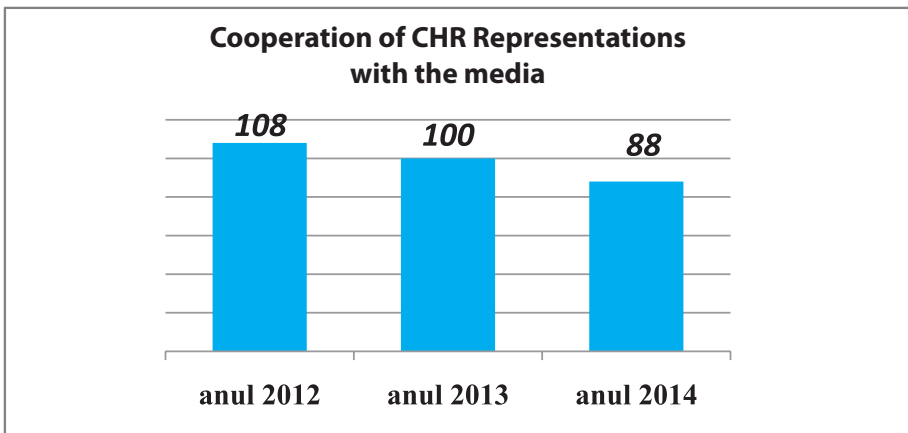

paign to Combat Domestic Violence; at the conclusion of the Decade for Human Rights.

In 2014, **400 appearances in the mass media** were registered, which is in decrease compared to the previous year.

The number of appearances in the re-

tifications, 19 were reactions to the topics appeared in the media regarding violation of human rights. The **case of discrimination against a disabled person, A.G., from Hincesti** was of greatest resonance. The youth was denied access to a nightclub in the town, where he had come with a group

gional media also decreased compared to previous years - 88 topics in the press, compared to 100 in 2013 and 108 in 2012. As in the previous years, the Comrat Representation of the CHR has most appearances in the media – 80. This is due to the efficient work carried out by the Head of the Representation, Svetlana Mironova, By the way, she was designated laureate of UN 2014 edition for active promotion of human rights in the community.

Among the over 50 ombudsmen's no-

of friends¹⁶⁵. The case was settled by the Ombudsman Tudor Lazar through the conciliation procedure.

Another resonance topic in the press on cases examined by the CHR was that of the thirty-three year-old woman, who remained bedridden after medical care, allegedly due to medical errors. The case of an

¹⁶⁵ <http://www.ombudsman.md/ro/stiri/caz-discriminare-unui-tinar-orasul-hincesti-examinat-ombudsmanul-tudor-lazar>

orphan minor, sent to the psychiatric hospital and forgotten there by the mayor of the village, was intensely publicized. A spectacular number of views have accumulated the Centre's news releases on the consultations held in 2014 Decade with representatives of NGOs in promoting the rights of persons with disabilities uploaded on *comunicate.md* portal. These were read by over 600¹⁶⁶, 800¹⁶⁷ and even 2,000¹⁶⁸ one-time visitors. Other press releases placed on the same site, including those of the CHR, usually accumulate up to 200 views.

Updating the web page

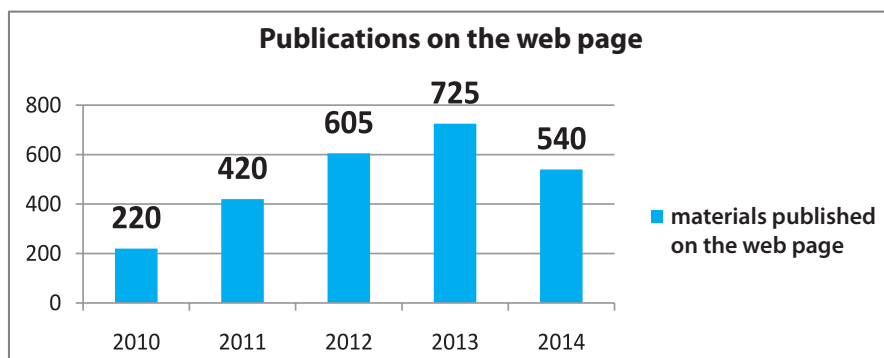
In 2014, 540 materials were uploaded on the official web page of the Institution, compared to 725 last year.

The statistics of 2014 views is the fol-

been updated as planned either.

Strengthening and extending partnerships with the civil society

During the reporting period, progress has been made in regards to collaboration with the civil society and partners of public institutions. The two campaigns „Violence-free Family – Society without Violence” and „My First Vote” were organized and conducted jointly by the CHR with NGOs. The Promo-LEX Association has been a partner to the ombudsman institution in the national campaign to combat domestic violence and the Independent Press Association in the campaign „My First Vote”. The experience of this collaboration inspires confidence in jointly achieving other new projects in the future. Also, traditionally,

lowing: 110,868, of which 12,560 are one-time visitors. The website is more frequently accessed from Moldova - 82%, from Romania - 4.5%, from the US - 2%, from France - 1.5%; from Russia - 1.35%.

Since 2014, the website has provided access to specialized annexes - NPM interactive map and the page for children. With the entry into force of the Law on the Ombudsman and correspondingly the suspension of NPM activity in the old formula, the interactive map of the NPM could not be updated. The page for children has not

IPNA „Teleradio-Moldova” supported the CHR in the campaign against domestic violence, in this context cooperative relations were established with the Centre for Victim Support and Potential Victims of Human Trafficking (CAP), which also deals with combating domestic violence. The consolidated effort of the CHR and its partners has allowed both, good organization of events in the two campaigns, providing them with appropriate information materials and logistics, as well as conferring to the broadcast message more relevance and credibility.

The dialogue with the civil society has been strengthened during the Decade for Human Rights, which this year, for the first time, was one with a very narrow theme: promotion and protection of the rights

¹⁶⁶ http://comunicate.md/index.php?task=articles&action=view&article_id=8482

¹⁶⁷ http://comunicate.md/index.php?task=articles&action=view&article_id=8468

¹⁶⁸ http://comunicate.md/index.php?task=articles&action=view&article_id=8468

of persons with disabilities. The four consultation meetings organized by the Ombudsman Office have provided sufficient grounds for believing that the discussions carried so far have strengthened the existing relationships with several NGOs working in this field. In fact, the consultations held could be qualified, without reserves, as a forum of the Ombudsman and of the civil society. The problems of persons with disabilities have been discussed in a less usual format during the four meetings. The interest manifested during the meetings held within the Decade and the active participation of representatives of several NGOs confirms the fact that the implemented method of dialogue is a successful one and the experience deserves to be implement-

ed in the future as well. It should be noted that one of the objectives of the mentioned meetings with the representatives of non-governmental organizations was precisely the Ombudsman's cooperation with the civil society, which should be consolidated in the future within a national forum with the participation of NGOs working in the sphere of protection and promotion of the rights of persons with disabilities.

During the reporting period, four cooperation agreements were signed: with the portal "E-Health Platform", with the Institute of International Relations from Moldova, with the NGO "Centre for Law and Democratic Initiatives" and the NGO "Media Centre" from Tiraspol.

CHAPTER VI

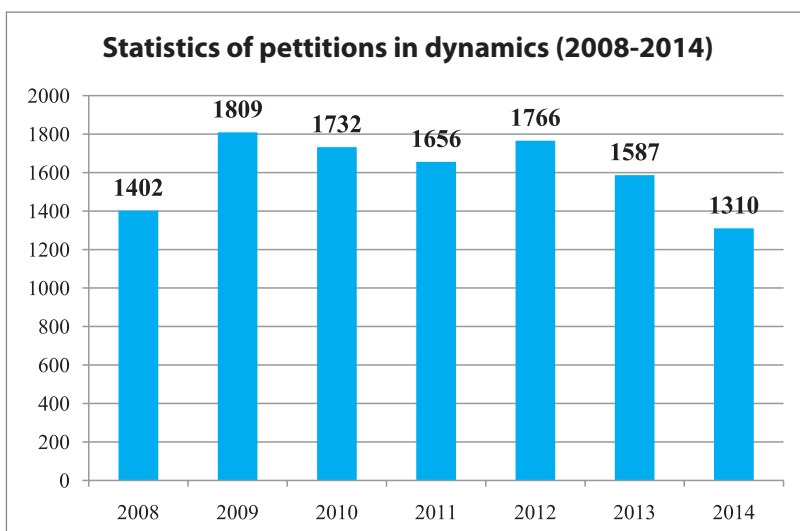
OTHER ASPECTS OF THE ACTIVITY OF THE CENTRE FOR HUMAN RIGHTS IN 2014

ANALYTICAL AND STATISTIC INFORMATION ON THE EVOLUTION AND ACTIVITIES OF THE CHR IN 2014

During the period 1 January to 31 December 2014, the Centre for Human Rights had received 1,310 applications. The Central Office (Chisinau) received 1,140 petitions, the CHR representations recorded

was alleged violation of the right of access to justice, the number of addresses being relatively constant, varying insignificantly from year to year. In 2014, the rate of appeals on this subject, related to the total number of recorded complaints, was of about 20%, in 2013 of 23%, and in the years 2012, 2011 of 22%.

For example:

complaints as follows: Cahul - 55; Balti - 55; Comrat - 39; Varnița - 21.

The statistics of petitions addressed to the Centre for Human Rights in recent years shows a relatively constant number of complaints. The most common reasons for addressing petitions remain largely the same: alleged violations of the right of access to justice, of the right to personal security and dignity, of the right to social assistance and protection, and violation of the right to private property.

We note that in 2010 the most frequently addressed topic by the applicants

- in 48 cases (18,11%) the alleged delay of the examination of cases is claimed;
- in 49 cases (18,5%) – non-enforcement of court decisions;
- in 23 cases (8,6%) disagreement with the judgment / pronounced decision;
- in 145 cases (54.7%) - infringement of the process.

The general analysis of appeals to the Centre, since 2008, according to the claimed violated right (see Table) shows a decrease in the number of addresses concerning the security and personal dignity, an evident

trend since 2011. Although the dynamics of petitions addressing this issue has been decreasing in the last years, the fact that they are placed second in the total number of petitions shows that the phenomenon of ill-treatment persists in society.

On the other hand, there is a clear tendency of an increased number of complaints of alleged violations of the right to health and social protection, and the right to private property in the last 3 years.

Classification of appeals by the allegedly violated right

Topic of appeals	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008
Free access to justice	265	368	397	361	429	392	401
Personal dignity and security	190	224	217	280	422	536	264
Right to social assistance and protection	154	181	187	190	172	177	127
Private property	148	80	144	113	148	136	78
Access to information	78	121	93	130	160	146	131
Right to labour	70	76	109	93	73	110	73
Family life	92	81	116	92	117	88	27
Right to defence	40	45	45	54	39	69	12
Intimate and private life	6	7	6	21	12	12	4
Right to education	20	24	39	25	16	9	2
Right to petition	21	12	17	25	37	15	23
Right to freedom of movement	6	11	12	10	30	18	10
Right to healthcare	49	52	59	50	45	43	44
Personal freedoms	8	35	35	16	4	9	11
Right to administration	7	17	12	13	10	2	5
Right to citizenship	9	14	7	7	3	5	6
Right to vote and to be elected	-		1	2	1	-	-
Other	147	239	270	170	5	98	178

Note. Under the heading "Other" are included applications that do not allege infringement of a constitutional right and cannot be classified in the automated registration system of appeals received by the Centre, such as consumer rights, requests for legal advice, interpretation of normative acts and requests containing alleged violations that occurred outside the territory of the Republic of Moldova.

In 2014, the most reported aspect in the petitions on this topic concerns the conditions of detention in prisons, which is cited in 137 complaints; in 2013 in 150 cases and in 2012 in 133 cases. In 2014, torture and inhuman or degrading treatment was alleged in 24 cases; in 2013 in 32 cases and in 2012 - 40 complaints were registered; 18 complaints relate to violation of personal dignity in 2014, 32 cases in 2013 and 28 complaints on this topic were received in 2012.

Violations of the procedure of detention or arrest were invoked in 11 complaints registered at the CHR in 2014, compared to 10 cases in 2013 and 12 cases in 2012.

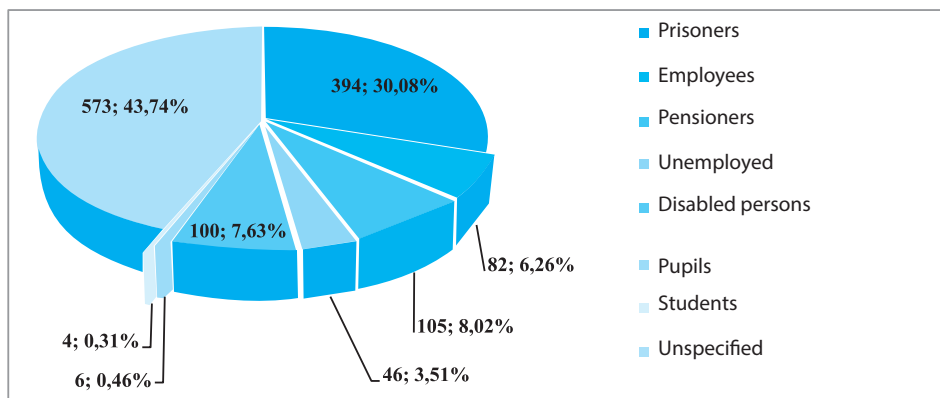
The discontent of persons from social groups with a high risk of vulnerability refers to failure of the right to social assistance and protection. They are constantly ranked on the third place. In particular, the petitioners in 77 cases claim that they are not provided proper social facilities, 48 persons consider that they are not guaranteed the right to a decent life, and in 29 cases the calculation of benefits is claimed. Although solving the raised issues in this regard can be accomplished in most cases by developing / revising public policies in the social-economic field, the ombudsmen intervene in cases when some errors in determining the social benefits occur and when alternative solutions can be found.

Of the total number of persons, who addressed the Centre for Human Rights during the reporting period, 30.08% are prisoners, 6.26% - employed persons, 8.02% - pensioners 3.51% - unemployed persons, 7.63% - people with disabilities, 0.46% - pupils, 0.31% - students and other groups less numerous, these data are reflected in percentage in the diagram below.

Classification of petitions based on adopted decision

Of the 1,310 complaints registered by the institution, 561 (42.8%) were accepted for examination. In these cases, reactionary acts were issued; the help of authorized bodies and persons in positions of responsibility was requested; information, documents and materials were required, monitoring visits were made and proposals for amendments to legislation were submitted, etc.

Categories of petitioners

Categories of petitioners

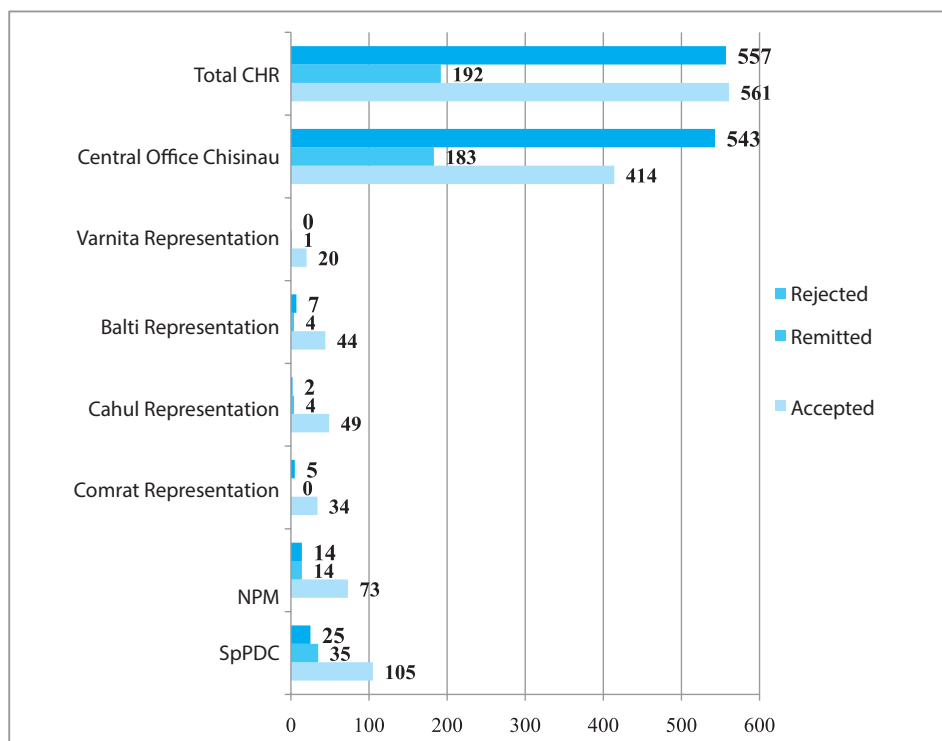
The analysis of categories of petitioners from previous years reveals that first are placed appeals that come from prisoners (an exception being 2008 when this place was occupied by employed people), followed by employees. Also, the Centre states a permanent increase in appeals coming from disabled persons and pensioners.

The examination of applications is aimed at identifying the allegedly violated right, checking the solidity of the application in relation to the legal and regulatory national and international framework, examining the possibility of ombudsman's involvement, and if the alleged by the petitioner act in the application is beyond the competence of the Ombudsman Institution, the institution with powers necessary to solve the case is identified.

In 192 (14.7%) cases the requests were remitted to the competent authorities with reference to the provisions of Article 21, paragraph 1, letter c) of the Law on the Ombudsman No. 52 of 03.04.2014. The ombudsman established control over the results of examination. Explanations under Article 18 of the Law named above were offered in the other 557 (42.5%) applications, the petitioners were indicated the procedures that they are entitled to use to defend their rights and freedoms.

In recent years, compared with the previous years, the Ombudsman Institution has changed the way it acts by getting more actively involved in the issues raised by citizens. Thus, if in 2008, 21% of petitions were accepted for consideration, and about half of the total being remitted, the number of complaints continuously increasing over the years, then in 2014 a share of 42.8% of petitions were admitted for consideration.

Classification of petitions based on adopted decision

Legal instruction in audience carried out by ombudsmen and CHR employees

(in accordance with paragraph 5, letter c) of the Regulation of the Centre for Human Rights, structure, staff positions and its financial arrangements approved by Parliament Decision No. 57-XVI of 20.03.2008)

Citizens' complaints and the information received in audience remain to be one of the important sources for identifying system problems and legislative gaps for the ombudsmen.

Receiving in audience of citizens takes place daily in the headquarters of the CHR

Distribution of applications according to Article 21, paragraph (1) of the Law on the Ombudsman No. 52 of 03.04.2014

Petitions	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008
Admitted	42.8%	45.43%	57.59%	44.87%	42.96%	34.48%	21.07%
Remitted	14.7%	19.28%	16.08%	18.12%	26.91%	33.47%	43.75%
Returned	42.5%	35.29%	26.33%	37.02%	30.14%	31.65%	35.17%

and the CHR Representations from Balti, Cahul, Comrat and Varna, as well as in local authorities' offices or in institutions and organizations indicated by the ombudsmen.

According to Art. 19, paragraph (5) of the Law on the Ombudsman No. 52 of 04.03.2014, the Ombudsman receives in audience no less than once a month, accord-

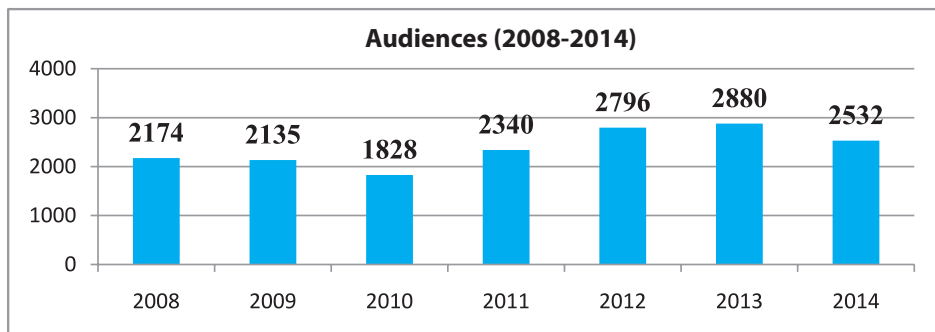
ing to the Regulation approved by the Ombudsman. On other days, the complainants are received in audience by the employees of the institution.

During 2014, the CHR employees received in audience 2,532 citizens, of whom 914 (36%) of complainants alleged that they have been violated the rights and free-

doms guaranteed by the Constitution.

Citizens addressed the territorial Representations as follows: CHR Representation from ATU Gagauzia, Comrat - 836 (33 %)

people; Cahul Representation – 483 (19 %) petitioners; Balti Representation – 145 (5.7 %) people; Varnita Representation – 154 (6 %) petitioners.

Reaction acts

Following the examination of accepted applications, the following acts of reaction were prepared and submitted to the competent authorities related to the violations of citizens' constitutional rights:

Type of reaction action/act	2014	2013*	2012*	2011*	2010*	2009*	2008*
Notice (pursuant to art.24, paragraph 1 of the Law on Ombudsman) No. 52 of 03.04.2014) *in the period 2008-2013 pursuant to art.27 of the Law on Parliamentary Advocates No. 1349 of 17.10.1997	99	74	77	95	144	68	13
Notifications (to initiate criminal/disciplinary proceedings against officials who committed violations that generated considerable damage of the human rights and freedoms (art. 25, letter b) law No. 52 of 03.04.2014) *in the period 2008-2013 under art.28, letter d) of the Law on Parliamentary Advocates No. 1349 of 17.10.1997	19	18	22	13	32	33	8
Intimations on cases of breaches of service ethics, delay and bureaucracy, under art.25, paragraph (1), letter d) Law No. 52 of 03.04.2014) * in the period 2008-2013 under article 31 of Law No. 1349)	13	45	15	14	59	2	-

Intimations to the Constitutional Court (under art.26 of Law No. 52) of 03.04.2014)	4	8	6	7	10	-	2
* in the period 2008-2013 under art.31 of Law No. 1349 of 17.10.1997							
Legal proceedings/inquires about intervening in the process to submit conclusions (in accordance with art. 74 CPC)	12/12	26/15	15/44	6	6	-	-
Thematic reports	4	9	6	9	24	-	-
Conciliation agreements	3	5	4	8	1	-	-
Self-notification	52	43	52	22	-	-	-
Proposals for improving the legislation on human rights (submitted to the Parliament and the Government under art.27, letter (a) of the Law on the Ombudsman No. 52 of 03.04.2014 * in the period 2008-2013 submitted to the Parliament and the Government under art.29 letter a) of the Law No. 1349 of 17.10.1997	7	8	11	11	28	5	10
Proposals to improve the administrative apparatus under art.29, letter b) of Law No. 1349	13	19	19	7	-	-	-
Referrals for expert investigations (art.24, letter e) of the Law on Ombudsman No. 52 of 03.04.2014	3						
Total	241	270	271	192	304	108	33

Notice with recommendations (article 24 of the Law on Ombudsman)

In situations when breaches of the rights of petitioners are found, the ombudsmen submit to the institutions or officials whose decisions or actions (inactions), in their view, violate the constitutional human rights and freedoms, notices containing recommendations on measures to be taken for the immediate reinstatement of the violated rights of the petitioner.

In 2014, 99 notices with recommendations were drawn up and submitted to the central and local government authorities. For comparison: in the previous year 74 notices with recommendations were submitted, and in 2012 - 77.

Of the total number of notices, 38 were submitted to local authorities. The topics addressed to these authorities in the notices are diverse: issues related to accessibility of people with disabilities to public institutions, especially those in the social sphere; provision of the right to a decent living; restriction to the citizens' right to information, violation of the constitutional right to social protection of persons with disabilities, respect for private property rights, ensuring conditions in educational institutions, reinstatement of minors, as well as taking measures to combat the phenomenon of domestic violence.

As in previous years, of the total of sent notices, the notices submitted to the Ministry of Justice, including to its subordinated

Concerned institution	2014	2013	2012	2011
Government and central public authorities	-	4	1	7
Ministry of Labour, Social Protection and Family, including subordinated institutions	8	8	13	18
Ministry of Education and subordinated institutions	5	3	7	11
Ministry of Internal Affairs, including the subordinated subdivision and decentralized services	8	3	16	18
Ministry of Justice, including subordinated institutions	18	22	16	23
The Judiciary	-	3	-	1
General Prosecutor's Office and prosecution bodies	-	1	-	3
Local Public Authorities	38	12	11	5
Mayor's Office/ Chisinau Municipal Council	5	9	1	7
Legal entities	2	7	7	1
Ministry of Defence and subordinated institutions	-	1	3	1
Ministry of Finances	-	-	1	-
Ministry of Culture	3	1	-	-
Ministry of Agriculture	1	-	-	-
Ministry of Regional Development and Construction	1	-	-	-
Ministry of Health	10	-	-	-
Total	99	74	77	95

institutions, related to the need to improve the conditions of detention, to provide room in police detention facilities in accordance with the standards for prisoners and on other issues related to ensuring minimum standards for prisoners.

A.C, resident of the village Măgdăcești, Criuleni district addressed the CHR. The petitioner invoked the violation of the constitutional right to health. At the Ombudsman's request, the prosecution investigated the circumstances of this case and ordered that criminal proceedings against the medical staff of Chisinau Municipal Hospital No.1 be initiated for failure to provide the petitioner with adequate medical aid in the required volume and period of time. The new-born was injured during birth due to negligence, as a result, the child has a severe degree of disability. In this case, criminal proceedings were instituted on the fact of negligent violation of rules and methods of medical assistance.

The ombudsmen addressed several notices to the Ministry of Health. The addressed topics related to the right to health by restricting access to qualitative health services; respect of the child's right to a healthy environment and healthy nutrition in educational institutions; violation of the right to education, manifested by the fact that family doctors refuse to issue certificates on the child's health status, if he is not vaccinated; respect of the patient's right to information; as well as protection of children from abuse, neglect and providing their rehabilitation assistance.

In most cases, the institutions concerned have taken into account the Ombudsman's recommendations and have taken the necessary measures, within the limits of allocated financial resources, or offered assurances that the recommendations will be met within proximity.

E., resident of the village Miclesti, Criuleni district addressed the Office of the Ombudsman.

The petitioner requested the intervention of the Ombudsman to resolve the problem related to acts of violence against her minor grandchildren. The aggressor M. was the mother of the children.

The petitioner stated that on 05/08/2014, when minor N. was returning home from school, she was hit with a hoe by M., on one of the village streets, and again on 09.07.2014, the minor was physically assaulted by M.

The ombudsman submitted a notice to Criuleni Police Inspectorate with a request to prosecute the perpetrator. In examining the case, the mentioned facts have been partially confirmed. Contravention proceedings were started against citizen. M, she was fined with 25 c.u. (500 lei).

Notification to initiate disciplinary or criminal proceedings (art. 25 letter b) of the Law on Ombudsman)

During 2014, the ombudsman intervened 19 times (in 2013 - 14 times) with requests to competent authorities to institute disciplinary or criminal proceedings against officials who have committed violations, which generated considerable damage to the human rights and freedoms, as follows:

- General Prosecutor's Office and District Prosecution Offices – 15
- State Labour Inspectorate– 3
- Ministry of Internal Affairs– 1.

In this context, the General Prosecutor's Office and District Prosecution Offices have been submitted 12 requests for instituting criminal proceedings, consequently, three criminal proceedings were initiated, five requests of initiating criminal proceedings were denied, and four requests are under examination. Within the National Mechanism for Prevention of Torture, three re-

quests were submitted to the General Prosecutor's Office in which cases of torture and inhuman and degrading treatment were reported. In two cases, it was ordered not to prosecute; a case is in the process of examination. Three requests for filing criminal cases were submitted to the State Labour Inspectorate; two cases have been taken under control and one case is still pending.

The case of two children, seven-year-old S.A and two-year-old S.C. came into the ombudsman' attention. For an objective examination of the situation of the mentioned children, the ombudsman got notified and accumulated necessary information and materials. The Ombudsman found that the children are raised by their mother, S. T. and her concubine D. G, and that the family situation is in the attention of the authorities since 2012. It was established that the minor child S. A. came to school hungry and dirty. The mother and her concubine consumed alcohol abusively, the family lives in a dirty room, in misery, darkness and disorder. In 2012 the child S. A. was assaulted by D. G., and criminal proceedings were started on this case. In March 2014, the mother with the children were urgently placed in the Maternal Centre in Cahul, because the child was again assaulted by the concubine. On 06.26.2014 the Cahul District Court issued a decision by which D. G. was found guilty and penalty was established in the form of unpaid community work amounting to 120 hours.

Also, four requests were submitted for instituting disciplinary proceedings, which were sent to the Ministry of Internal Affairs (1), the General Prosecutor's Office and to District Prosecutor's Offices (3), as a result, in one case disciplinary proceedings were denied and three cases are still pending.

Intimation (art.25, letter d) of the Law on Ombudsman)

Pursuant to Art. 25, letter d) of the Law on the Ombudsman, 13 intimations were submitted to officials of all levels on cases of negligence in work, of breaches of work ethics, delay and bureaucracy. For comparison, in 2013, 11 intimations were submitted. The intimations were submitted as follows:

- Ministry of Labour, Social Protection and Family - 1
- Ministry of Education - 2
- Government of the Republic of Moldova-2
- Agency for Land Relations and Cadastre - 1
- Ministry of Justice - 1
- Local public authorities - 2
- Bailiff - 1
- Ministry of Internal Affairs - 1

The following system problems were highlighted:

- Negligence and breach of work ethics;
- Disagreement with the actions of local government representatives;
- The conditions of detention in prisons;
- Violation of the right to private property;
- Failure to pay child allowance adopted by the local administration in the second degree;
- Violation of the right to family;
- Violation of the child's right to grow up in an environment for harmonious physical and mental development, the right to social assistance and protection, the right to education;

Cases of negligence and irresponsibility of people in positions of responsibility, established by the CHR, generate serious violations of human rights. Children, the disabled, and the elderly are affected most often in such cases.

Conciliation of parties (art. 23, paragraph (3) of the Law on Ombudsman)

Mediation is an alternative way of amicable settlement, using a third party, of the dispute between the parties. During 2014, the ombudsmen, as mediators, settled three cases through the conciliation of parties. In these cases, the reconciliation ended with the signing of agreements for conciliation, which served as ground for termination of the review of applications. We believe that materialization through this process of the mediating powers should be used more broadly in cases liable of such conflict settlements.

1 S. C., who is disabled of the second degree, addressed a petition to Balti Representation, claiming that he submitted to the Municipal Fund of Population Social Support from Balti a written application, but the authorities refused to accept it. After several actions undertaken by the Ombudsman Institution in the mediation process, the parties in the conflict signed a conciliation agreement. The Municipal Fund of Population Social Support from Balti accepted and examined the petitioner's request.

2 In the mediation of a case from Hincesti, the ombudsman resolved the conflict between A. G. , a young man with locomotion disabilities, who travels in a wheelchair, and the administration of the night club „Rubin” from Hincesti, which restricted the young man's access to the club on the ground that he was moving in the wheelchair. The parties agreed to settle amicably the incident that took place on 07.12.2014 and signed a conciliation agreement.

3 The editor of the magazine „Наше поколение” (*Our Generation*) addressed the CHR invoking unjustified refusal by the management of the State Enterprise, the Complex „Casa Presei” to extend the lease agreement. The conciliation procedure was initiated and on 29.10.2014 a conciliation agreement was signed. The parties have agreed to extend the lease contract.

Citizens G. and D. residents of Negrești village, Strășeni district addressed the Ombudsman. The petition stated that on 25.05.2010, by the Decision of Strășeni Court it was decided the adoption of the children A. and G. by the petitioners. On 29.06.2010, G. and D. submitted to Negrești Village Hall an application for setting and payment of the allowance for the adopted child, according to the Regulation on conditions for establishing and paying allowances for adopted children. Petitioner G. stated that she had not received any response to the submitted application. It was only on 05.13.2014, after having repeatedly addressed the guardianship authority with the same request that she was handed a copy of Negrești Village Council, Decision of 17.12.2010, by which it was decided to reject the application. The situation was the same with the second child. The Ombudsman examined the case and the parties reached a consensus. The Conciliation Agreement signed by the parties, provides that the Negrești Council will issue another decision on the determination and payment of retroactive allowance without any limitation in time to the adoptive parents. In addition, the Ombudsman filed a lawsuit claiming the compensation of material and moral damage, the annulment of the decision of 17.12.2010 „On setting the allowance for the adopted child”, issued by the Negrești Village Council, Strășeni district and oblige Negrești Council to issue another decision on the determination and payment of retroactive allowance without any limitation in time to the adoptive parents.

Filing civil actions (pursuant to art. 25 of the Law on Ombudsman)

After examining the applications, the ombudsmen have the right to submit applications to courts to defend the interests of the petitioners. This mechanism is applied in cases of serious or massive violation of constitutional human rights and freedoms, in cases of particular social importance, or in cases when it is necessary to defend the interests of people, who cannot independently use the legal means of defence.

During the reporting period, 12 applications for lawsuits to defend the interests of petitioners and 12 applications on intervening in the civil trial in order to submit conclusions pursuant to art. 74 of the Code of Civil Procedure were sent to court.

The following aspects of human rights violations were invoked in the applications submitted in the interests of petitioners by the ombudsmen:

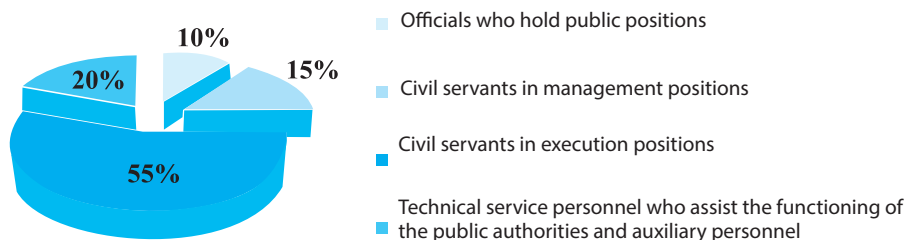
- related to preventing the restriction to the fundamental rights and freedoms enshrined in Articles 20, 46 and 47 of the Constitution, but also in the international acts to which Moldova is a party;
- related to the defence of the rights provided for in Articles 48 and 50 of the Constitution of the Republic of Moldova;
- related to the defence of the right to private property;
- on the recovery of moral and material prejudice and cancellation of Riscani Sector Mayor's Disposition of 21.01.2014;
- on the annulment of the decision for the reorganization of the Gymnasium in the village Troița Nouă, Anenii Noi district;
- on granting housing to returnees from orphanage;
- on the annulment of the decision of 17.12.2010 on „The determination of al-

lowance for the adopted child", issued by the Negrești Village Council, Strășeni district and on obliging the Negrești Council to issue a decision on the determination and payment of retroactive allowance without any restriction term to the adoptive parents;

- on the annulment of the Decision of 07.07.2014 of the Commission for protection of children in difficulty within

Regarding the dynamics of human resources in 2014 compared to the situation in 2008, there is a significant increase in the number of employees by 37.9%, mainly due to employment in public office execution positions, a fact motivated by the increasing attractiveness of the institution for the potential candidates for the public vacancies in the institution.

Structure of personnel according to positions

the Directorate for Protection of Child's Rights, Riscani sector of 07.07.2014;

- on recognizing the pretended right, with the obligation of Lapusna Village Hall, Hincesti district to authenticate the signatures of the founder and of other members on the Declaration for the Establishment of the Peasant Farm;
- on determining the residence place of the child.

2. Development Dynamics and CHR Team potential

Analysis of team structure

At the end of 2014, 40 employees were hired by the Centre for Human Rights instead of 55 units approved under the personnel functions.

Depending on the position held within the CHR, the personnel structure at the end of 2014 was as follows:

- Officials who hold public positions – 4 persons
- Civil servants in management positions – 6 persons
- Civil servants in execution positions - 22 persons
- Technical Service Personnel who assist the functioning of the public authorities and auxiliary personnel – 8 persons

Structure of personnel according to positions

Civil servants, including officials who hold public positions, constitute the majority in the team structure of the Centre for Human Rights.

Dynamics of the number of CHR employees

Indicators	2008	2014	Absolute dynamics (persons)	Relative dynamics
			2014/2008	2014/2008
Units approved under personnel functions	55	55	-	-
Number of employees	29	40	+11	137,9

Within the structure of public functions of the Centre for Human Rights, the share of public execution functions is of 55%. The number of public management functions (including political positions) is of 25%, which corresponds to the Regulation for the establishment of structural subdivisions of the public authority, approved by Annex No. 2 to the Government Decision No. 1001 of 26.12.2011 on the implementation of some legislative acts. Thus, for a public function in leadership position, 2.2 public function in execution positions corresponds in average per public authority.

Degree of occupancy of public functions and positions

Occupancy of personnel units was calculated as the ratio of employees to maximum number staff by category.

public positions and technical service positions, who assist the functioning of the public authority, is relevant for the analysed situation. An increase in the occupancy of public leadership functions by 19.0% was registered in 2014 compared to 2011.

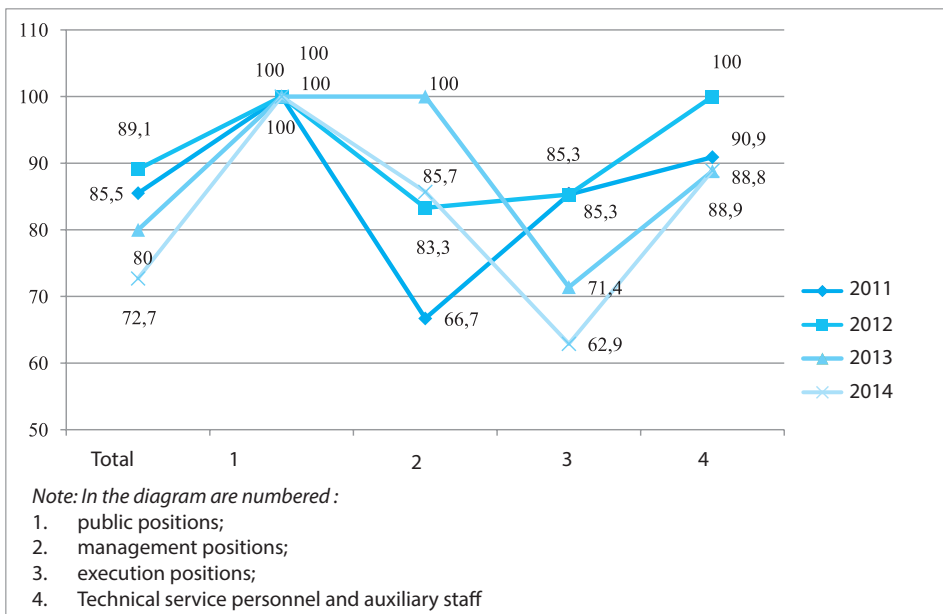
Analysis of gender and age factors in public servants and other categories of employees

The number of employees by gender and category of staff in the Centre for Human Rights is shown in the diagram below.

Cumulative structure of the personnel by gender

The aggregate data show a uniform structure of the personnel by gender, so both men and women share is of 50% in the total number of employees. The share

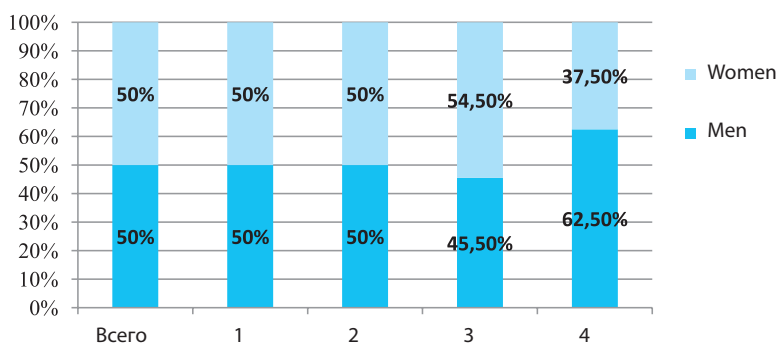
Degree of occupancy of staff units, in per cent

Degree of occupancy of staff units, in per cent

Data analysis shows that degree of occupancy of public offices and positions within the institution corresponds to a reasonable limit. The high degree of filling

of men who occupy public execution positions is of 45.5% and that of women - 54.5%. Technical service positions that assist the functioning of public authorities and the auxiliary staff are mostly occupied by men (62.5%).

Cumulative structure of the personnel by gender

Note: In the diagram are numbered :

1. Officials in public offices;
2. Civil servants in management positions;
3. Civil servants in execution positions;
4. Technical service personnel and auxiliary staff .

Structure of staff by age, persons

Category of position	Under 25	Between 25-54	55 and over	Total
Staff (total)	-	40	4	44
Civil servants	-	34	2	32
Technical service personnel that assist the functioning of public authorities and auxiliary staff	-	6	2	8

As it can be observed from the data reflected in the table, most employees fall into the age category ranging between 25 and 54 years, which eventually reveals the existence of a high potential of the workforce.

Analysis of the level of professional training of the staff

The following table shows the structure of the level of professional training of the employees, grouped by occupied position.

Personnel structure by level of professional training

	Officials who hold public offices, persons	Civil servants who hold managerial positions, persons	Civil servants who hold execution positions, persons	Technical service personnel who assist the functioning of public authorities and auxiliary personnel, persons	Total, persons	Structure, %
Total	4	6	22	8	40	100,0
PhD	1	1	1	-	3	7,5
Master Degree	1	-	10	-	11	27,5
Bachelor Degree	2	5	11	4	22	55,0
Specialised secondary education	-	-	-	4	4	10,0

As observed, 90% of employees have higher and graduate education, which confirms that those who hold the given positions meet the requirements to occupy a public office, conditions provided by Article 27, paragraph (2) of Law No. 158 of 04.07.2008 on the public position and the status of the civil servant.

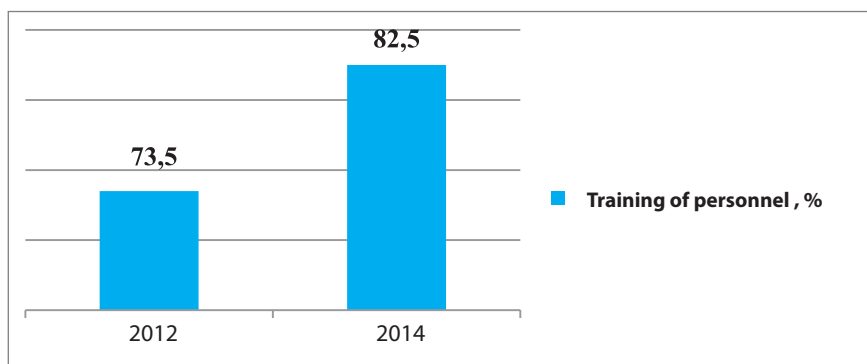
Employees with specialized secondary education have a share of 10% of the total

staff in relation to their needs and the requirements imposed by the standards in the field.

33 employees (of whom 28 civil servants) benefited of trainings in 2014. They participated in a total of 3,691 training hours. The professional capacities of the employees have been developed both within internal and external trainings.

In 2014, a significant increase of about

Training of the personnel in dynamics

staff and operates in the Administrative Service, working as drivers.

35% of employees have postgraduate education, so the institution has well trained staff for the areas corresponding to the positions that they occupy.

Information on the professional development of the employees

Training is a planned process that enables the provision of information, knowledge, skills necessary for performing an activity by any employee in the position he occupies. According to art. 37 of the Law on public function and status of the civil servant No. 158 of 04.07.2008, the public authority must ensure the professional development of its staff or to take action to meet these needs.

Thus, one of the key priorities in the work of the institution on short and medium term is to enhance the managerial and professional skills of the staff. This is achieved by identifying and offering training programs for different categories of

9% compared to 2012 of the number of employees who received training is observed, i.e. of the level of staff training, which shows that one of the priorities of the institution's personnel policy is the professional development of the staff.

Implementation of personnel policies

During 2014, the implementation of the system of management by objectives was carried out in the Centre for Human Rights. This system consists in setting objectives at all levels (organization, subdivision, public servant), planning actions to achieve them, followed by a performance assessment. In this way, the set objectives and the outcomes outlined at institutional level can be distributed at the level of each subdivision and civil servant, depending on their contribution. In addition, the policy of non-financial motivation of the staff, favouring the emergence of an effective internal communication process, the establishment of positive interpersonal relationships and minimization of staff fluctuation was implemented. Among other motivational

measures, the employees were involved in activities that were consistent with the interests of professional growth, which gave everyone the opportunity to demonstrate his/her full potential.

The BUGET of the National Ombudsman Institution and its execution

The Centre for Human Rights is an independent state institution with the status of legal entity and has its own budget, which is part of the state budget.

In the second session of the Subcommittee on Accreditation of the International Coordination Committee of National Human Rights Institutions (ICC) (from 16 to 18 November 2009, Geneva), the Centre for Human Rights was accredited with B status, which means that the institution partly complies to the Principles on the Status of National Institutions for the Promotion and Protection of Human Rights (the Paris Principles).

The Accreditation Subcommittee of the ICC expressed in the Recommendation its appreciation of the work of the Centre for Human Rights „that it takes place in difficult conditions, especially due to lack of financial resources allocated to the institution, which affects the capacity of the Centre to achieve its powers effectively”.

Also, the Subcommittee noted that the lack of adequate funding is a structural

problem of the CHR. Despite the outstanding efforts made by the institution, the inadequate funding undermines the capacity to employ staff, to benefit of equipped spaces and to carry out activities.

More recently, following the evaluation of the Republic of Moldova through the Universal Periodic Review mechanism, within the framework of the 19th session of the UN Human Rights Council in the period 14-16 March 2012, **a Final Report on the Assessment of the Republic of Moldova (A / HRC / 19/18)** was adopted. **122 recommendations**, which were accepted in part or in full, were made for our country. Based on these, in 2016, Moldova will have to submit a comprehensive report on their implementation and achievement at national level. **Of the 122 recommendations, 4 refer to ensuring the independence of the Centre for Human Rights and increasing the funding of the institution, so that it can realize its responsibilities effectively.**

Under the Funding Plan approved by the Ministry of Finance for 12 months of the year 2014, the Centre for Human Rights was approved financial sources for the basic component in the amount of 5,989,300 lei and for the component Justice Strategy -1,999,300.

The execution of the Funding Plan for the 12 months of 2014 according to the budget classification is as follows:

Analysis of CHR budget execution for the year 2014, the basic component

Indices	2014 planed, thousand lei	2014 executed, thousand lei	Ratio of budget execution, %
Labour remuneration	3445.7	3445.6	100.00
Payment for goods and services	1518.4	1215.5	80.05
Purchase of fixed assets	28.8	28.8	100.00
Business trips	27.5	27.5	100.00
Contributions to state social insurance budget	755	754.9	100.0
Contributions to medical insurance	129.6	129.5	99.9
Allowances for temporary work incapacity paid from employer's funds	30.9	30.9	100
Transfers abroad	53.4	52.7	98.7
TOTAL	5989.3	5685.4	94.93

The information presented above reflects the fact that for the main component non-execution of the budget in 2014 was of 303,900 lei. At the end of 2014, the institution could not fulfil more contractual payments. The cause is the remission by the State Treasury of not executed payment orders for 274,800 lei, with an explanation for failure to execute - not achieving income levels approved (specified) by the State Budget Law for 2014. The remaining 29,100 lei consists of unused balances on contracts and reserve funds planned for expenses related to the change of the Institution's title, panels, stamps and other expenses related to the reorganization of the institution, which were planned to take place in 2014. Because of failure to adopt the legal framework that would regulate the operation of the Office of the Ombudsman, these changes have not occurred.

From the table above, it can be seen that many of the resources allocated for the maintenance of the Centre for Human Rights over the years, and namely about 60%, have been used for employees' labour remuneration paid under the provisions of the Law on civil service pay system No. 48 of 22.03.2012 and Government Decision No. 331 of 28.05.2012 on remuneration of civil servants.

The salaries of CHR civil servants are smaller in comparison with the salaries of civil servants working for the Parliament Secretariat, the State Chancellery, the Constitutional Court, CNA, etc. The salaries of CHR civil servants have not been raised to the level of pay of the employees in the institutions mentioned above, although the tasks of the Centre's employees are very important and contribute directly to achieving complex and important objectives.

About 15% of resources are used to pay the contributions to the state budget of so-

cial insurance and the compulsory health insurance premiums.

About 1% of the money is used to pay membership fees in specialized international organizations (Ombudsmen Association and Francophone Mediators, International Ombudsman Institute, European Ombudsman Institute, ENOC Association (European Network of Ombudsmen for Children) in which the Centre for Human Rights is a voting member.

One of the problems is related to the amount of funds allocated for the maintenance of the institution, which constitutes only 20 - 25% of the total and that provided for the purchase of fixed assets - about 1%. The costs to maintain the institution is distributed to lease premises (head office and representations), the payment for telecommunication and postal services, maintenance of vehicles, IT works, interdepartmental security, for current repair of equipment and inventory, for the purchase of books and subscription to periodicals, publishing services: printing informational brochures, which are later distributed to beneficiaries, promotional materials, reports, for office supplies, household materials and objects necessary in the activity.

Although over the years, funds are planned for trips abroad, to participate in international events in the field of human rights, we often refused to go in order to save the means to cover other necessary and obligatory expenses of the institution.

As for the purchase of fixed assets, only 1% of the total amount allocated under the State Budget Law is left. An important financial support to solve the material problems of the institution are the financial means allocated from the account of the Justice Reform Strategy.

Execution of CHR budget per component parts in dynamics (2009-2014)

Indices	2009	Share in the budget, %	2010	Share in the budget, %	2011	Share in the budget, %	2012	Share in the budget, %	2013	Share in the budget, %	2014	Share in the budget, %
Labour remuneration	1867.7	59.2	1980.5	61.9	1916.8	57.8	2723.8	59.3	3413.4	58.5	3445.6	60.6
Payment for goods and services	736.1	24.2	586.9	18.3	695.1	20.9	1090.3	23.7	1367	23.4	1215.5	21.4
Purchase of fixed assets	51	1.6	72.7	2.3	133	4.0		0.0	59.8	1.0	28.8	0.5
Business trips	32.4	1.0	37.4	1.2	50.9	1.5	61.4	1.3	66.1	1.1	27.5	0.5
Contributions to state social insurance budget	373	11.8	435.9	13.6	421.6	12.7	590.8	12.9	746.3	12.8	754.9	13.3
Contributions to medical insurance	56.7	1.8	66.2	2.1	63.7	1.9	88.8	1.9	111.8	1.9	129.5	2.3
Allowances for temporary work incapacity					1	0.03	5.9	0.13	24.3	0.42	30.9	0.54
Transfers abroad	12	0.38	19.1	0.60	36.1	1.09	33.7	0.73	45.7	0.78	52.7	0.93
TOTAL	3156	100	3198.7	100	3318	100	4595	100	5834	100	5685	100

The Centre for Human Rights capacity building is one of the strategic directions of Pillar VI "Respect for human rights in the justice sector" of the Justice Sector Reform Strategy for the years 2011-2016, approved by Law No. 231 of 25.11.2011.

According to the specific area of intervention 6.2.2. Action 2, the Human Rights Centre has the task of developing and implementing the institutional development plan.

To implement this action at the end of 2012, a group of independent experts has developed the Strategic Development Program of the Centre for Human Rights for the years 2013-2017, which included the Analysis and Institutional Assessment Report of the CHR.

Within the negotiations on the Financing Agreement between the Government of the Republic of Moldova and the EU on Justice Reform Support Program, a precondition for granting additional support amounting to 8 million euros, according to the principle „*more for more*” (depending on the level of advancement of expected reforms) is the capacity building of the Centre for Human Rights. For this reason, the support for immediate start of the implementation of the Strategic Development Program of the Centre for Human Rights to subsequent reporting to external partners has been a priority for the Government.

Regretfully, the efforts of the administration to provide the Institution with new headquarters were unsuccessful.

The offices, in which the ombudsmen and employees work (Chisinau, Sfatu Tarii street, No. 16), is located in a building that does not meet the construction regulations and technical standards. The building is damaged, which presents an increased danger to the life and health of those working in it. By letter no. 16-3 no. 4 of 14 January 2014, the Moldovan Parliament Secretariat reconfirmed that further exploitation of the building could create security problems for the life and health of employees and admitted the acute need of another premises for the work of the institution.

In answer to the previous requests of the Centre for Human Rights to provide another building according to the needs of the institution, the Government informed us about the lack of available premises (letters no. 1904-200 of 15.03.2012 and no. 1904-394 of 23.05.2013).

In these circumstances, buying a property is the only way of solving the problem, followed by the state's inability to provide the Centre for Human Rights with adequate premises.

The Centre for Human Rights operates since 1997 and is the only National Institution for the Promotion and Protection of Human Rights in our country accredited under the Paris Principles.

Analysis of CHR budget execution for 2014, Justice Reform component

Indices	2014 planned, Thousand lei	2014 executed, thousand lei	Ratio of budget execution,%
Payment for goods and services	612.6	595.3	97.2
Purchase of fixed assets	1386.7	1386.7	100.00
TOTAL	1999.3	1982	99.1

2. AUDIT by the Court of Accounts on the financial statements of the Centre for Human Rights on 2013 budget

In 2014, the Court of Accounts has audited the financial statements of the Centre for Human Rights on 2013 budget.

The financial audit report of the Centre for Human Rights on the budget for 2013 was examined at a public sitting of the Court of Accounts on July 10, 2014.

In the Report of the Court of Accounts, it is noted, among others, that the resources provided for the maintenance of the institution in 2013 were executed in a proportion of 95.4%. The means planned for the justice reform were used only in the amount of 2.9%. In 2013, within the Strategy for the Justice Reform were planned funds in the amount of 9,768,900 lei to purchase a new office for the institution. However, de facto, the money came into the account of the CHR in November. The procurement of the office lasts more than a month that is why the National Ombudsman Institution failed to use this money.

Thus, from the financial means allocated by the SRJ, only 281,500 lei were executed.

In the Court of Accounts Report, it is also noted that since the creation of the Centre and up to date, the institution does not have its own building, the activity being carried out in a free loan building received from the Moldovan Parliament Secretariat. The auditors of the Court of Accounts also note that the building is damaged, with an almost zero level of seismic resistance and does not meet the construction regulations and technical standards. Moreover, the Court of Accounts found that the employees of the Centre operate under risk, not being provided the necessary protection and safety. The Court of Accounts Report also states that at the audit stage the tenancy agreement between Parliament Secretariat and the CHR was not extended.

According to the conclusions of the representatives of the Court of Accounts,

although most operational processes of the Centre for Human Rights correspond and comply with the legal and regulatory framework, there are some processes that pose problems or irregularities in its activity. Thus, the deficiencies in setting the accounting system generated a number of errors and non-conformities in the accounting of the public funds, which served as the basis for expressing a reserved opinion on the institution's financial report as of 01.01.2014.

The Court of Accounts auditors also found irregularities in the implementation of the Law on Internal Public Financial Control No.229 of 23.09.2010.

The Court representatives have also stated that the organizational structure of the Centre is with double subordination and the delegation of responsibilities is unclear. At the same time, they stated that this results from the contradictory provisions of the institutional legal framework. Although the Centre staff has the status of civil servant, certain provisions of the legislative and normative documents, regulating its activity, have not been applied. Haziness was found regarding the setting of structural units, compliance with the proportions setting the positions, as well as the completion and endorsement of the staff¹⁶⁹.

At the public sitting examining the Audit Report of the CHR, it was noted that during the audit, the National Ombudsman Institution has taken steps to liquidate the attested errors and deficiencies: the active accounts totalling 50,600 lei were reflected in the accounts; assets and items of small value and short period in the amount of 724,300 lei were reported to the component special means; corrections were made in the accounts in the amount of 20.4 thousand lei; the accounting policy was developed and approved¹⁷⁰.

¹⁶⁹ <http://www.ccrm.md/hotarireview.php?idh=707&l=ro#rec>

¹⁷⁰ <http://www.ccrm.md/downloadserv.php?file=NzYyL1JPXzE4MjZfSDM3XzlwMTRfRHJcHR1cmIsZU9tdWx1aV9SLmRvYw==>

The Court of Accounts recommended to the CHR:

- to approve and submit to the Ministry of Finance the Accounting Policy for coordination in accordance with the legislation in force;
- to carry out annual inventory procedure of the institution heritage with mandatory compliance with the requirements of the regulatory framework;
- to carry out the correction of accounting records and financial report for the year 2013;
- to implement within the institution the financial management and control system;
- to clearly divide tasks and responsibilities of the structural subdivision within

the entity composition when creating new structures;

- to revise the composition of the Working Group on procurement by clear division of responsibilities of its members;
- to establish control procedures in public procurement to ensure the planning and reporting of public procurement under the legal framework.

As required by the Court of Accounts, within 6 months from the adoption of the Audit Report, the Centre informed the Court of Accounts about the implementation of the actions recommended by the Court. The recommendation related to the creation of a new structure of the institution has not been fulfilled due to the imperfection of the legal framework.

**CENTRUL PENTRU DREPTURILE OMULUI
DIN MOLDOVA**

Str. Sfatul Țării, 16
MD-2012, Chișinău, Republica Moldova
Tel.: (+373 022) 23 48 00
Fax: (+373 022) 22 54 42
Web: www.ombudsman.md
E-mail: cpdom@mdl.net